

обществена поръчка с предмет:

**"ИЗГОТВЯНЕ НА АНАЛИЗ НА СЪСТОЯНИЕТО НА СЕКТОР РИБАРСТВО
В БЪЛГАРИЯ: СТОПАНСКИ РИБОЛОВ, АКВАКУЛТУРИ, ПРЕРАБОТКА НА
РИБА И ДРУГИ ВОДНИ ОРГАНИЗМИ, ТЪРГОВИЯ С РИБА И РИБНИ
ПРОДУКТИ, ТЕНДЕНЦИИ ЗА РАЗВИТИЕ И ПЕРСПЕКТИВИ ЗА СЕКТОРА
ВЪВ ВРЪЗКА С ПОДГОТОВКАТА НА ОПЕРАТИВНАТА ПРОГРАМА,
ФИНАНСИРАНА ОТ ЕФМДР ЗА ПРОГРАМЕН ПЕРИОД 2021-2027 г."**

СИТУАЦИОНЕН АНАЛИЗ НА СЪСТОЯНИЕТО НА СЕКТОР РИБАРСТВО В БЪЛГАРИЯ

ОКОНЧАТЕЛЕН ВАРИАНТ

Възложител:

МИНИСТЕРСТВО НА ЗЕМЕДЕЛИЕТО,
ХРАНИТЕ И ГОРИТЕ

Изпълнител:

ОБЕДИНЕНИЕ "ИРА-СТРАТЕГМА"

Deleted:

София, август 2020 г.

Настоящият документ е изготвен от екип на обединение "ИРА - СТРАТЕГМА" в изпълнение на обществена поръчка с предмет: **"ИЗГОТВЯНЕ НА АНАЛИЗ НА СЪСТОЯНИЕТО НА СЕКТОР РИБАРСТВО В БЪЛГАРИЯ: СТОПАНСКИ РИБОЛОВ, АКВАКУЛТУРИ, ПРЕРАБОТКА НА РИБА И ДРУГИ ВОДНИ ОРГАНИЗМИ, ТЪРГОВИЯ С РИБА И РИБНИ ПРОДУКТИ, ТЕНДЕНЦИИ ЗА РАЗВИТИЕ И ПЕРСПЕКТИВИ ЗА СЕКТОРА ВЪВ ВРЪЗКА С ПОДГОТОВКАТА НА ОПЕРАТИВНАТА ПРОГРАМА, ФИНАНСИРАНА ОТ ЕФМДР ЗА ПРОГРАМЕН ПЕРИОД 2021-2027 г."**, възложител **Министерството на земеделието, храните и горите** на Република България. Обществената поръчка се финансира от бюджетна линия "BG14MFOR001-7.001 – Техническа помощ" на Оперативна програма Морско дело и рибарство, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за морско дело и рибарство.

Заклученията и тълкуванията, които се съдържат в настоящия документ, представляват експертното мнение на експертите на обединение "ИРА - СТРАТЕГМА" и по никакъв начин не следва да се приемат като становище или официална позиция на Министерството на земеделието, храните и горите на Република България или на Управляващия орган на Оперативна програма Морско дело и рибарство.

СЪДЪРЖАНИЕ

Списък на таблиците.....	7
Списък на фигурите	10
Списък на съкращенията	16

ОБЩА МЕТОДОЛОГИЯ..... 18

Класификации и характеристики на рибарството и аквакултурата..... 18

Информационни източници 19

Основни типове данни по източници..... 19

Рибно стопанство	19
Преработка	20
Пазарни данни	20
Икономически данни	21

СЪСТОЯНИЕ И РАЗВИТИЕ НА СЕКТОР РИБАРСТВО В БЪЛГАРИЯ 22

Кратък исторически преглед 22

Стопански риболов..... 26

Състояние на риболовния флот	26
Рибарски пристанища/лодкостоянки	46
Стопански риболов	49
Състояние на рибните запаси в Черно море и р. Дунав.....	81

Аквакултури..... 85

Общ преглед на производството на аквакултури - сладководни и морски.....	85
Видове риба и други водни организми, обект на отглеждане и развъждане	88
Обеми на производство на риба и други водни организми, тенденции	92
Стопанства за аквакултури в България.....	100
Дефиниране на малки, средни и големи стопанства.....	108
Икономически показатели на производството на аквакултури.....	110
Равнище на използваните технологии и интензивност на производството на аквакултури - тенденции	120
Екологични аспекти на производството на аквакултури	122
Взаимовръзки между отглеждането и развъждането на риба и мероприятия свързани с опазване и възстановяване на околната среда и в частност на биологичното разнообразие.....	124

Преработка на риба и други водни организми..... 126

Състояние на преработвателния сектор	127
Икономически показатели на преработвателния сектор - тенденции	135
Динамика на преработвателния сектор	142

Пазари и търговия с риба и други водни организми..... 143

Структура на пазарите на риба в България.....	143
Продукция от риболов и аквакултури (вкл. и преработена)	146
Принос на сектора за националната икономика и за развитието на сектора на ниво ЕС... ..	150
Анализ на стойността на продукцията	153
Внос и износ	165
Конкурентноспособност на сектора.....	169
Динамика в сектора.....	170

Любителски риболов 172

Видове и обеми, обект на любителски риболов	172
Състояние на любителския риболов	172

Deleted: 80

Deleted: 84

Deleted: 84

Deleted: 87

Deleted: 91

Deleted: 98

Deleted: 106

Deleted: 109

Deleted: 119

Deleted: 121

Deleted: 123

Deleted: 125

Deleted: 126

Deleted: 134

Deleted: 141

Deleted: 142

Deleted: 142

Deleted: 145

Deleted: 149

Deleted: 152

Deleted: 164

Deleted: 168

Deleted: 169

Deleted: 171

Deleted: 171

Deleted: 171

<i>Взаимовръзки на любителския риболов с производството на аквакултури и стопанския риболов.....</i>	<i>174</i>	Deleted: 173
<i>Социално значение на любителския риболов като рекреационно занимание.....</i>	<i>175</i>	Deleted: 174
<i>Влияние на любителския риболов върху околната среда.....</i>	<i>176</i>	Deleted: 175
Заетост в сектор Рибарство.....	178	Deleted: 177
<i>Заетост в сектор Рибарство и подсекторите Стопански риболов, Производство на аквакултури и подсектор Преработка и консервиране на риба.....</i>	<i>178</i>	Deleted: 177
<i>Доходи в сектора.....</i>	<i>184</i>	Deleted: 182
<i>Обобщение.....</i>	<i>186</i>	Deleted: 185
Консумация на риба и рибни продукти.....	188	Deleted: 186
<i>Тенденции при консумацията на риба в България.....</i>	<i>188</i>	Deleted: 186
<i>Сравнение на консумацията на риба с останалите страни от ЕС.....</i>	<i>191</i>	Deleted: 189
Принос на оперативните програми за развитието на сектор Рибарство – Оперативна програма за развитие на сектор рибарство 2007-2013 и Програма за морско дело и рибарство 2014-2020.....	195	Deleted: 193
<i>Резултати от интервенциите на Оперативна програма за развитие на сектор Рибарство 2007-2013 по подсектори.....</i>	<i>195</i>	Deleted: 193
<i>Резултати от интервенциите на Програмата за морско дело и рибарство (2014-2020) по подсектори.....</i>	<i>220</i>	Deleted: 217
<i>Резултати от подхода ВОМР - принос за развитието на регионите.....</i>	<i>248</i>	Deleted: 243
<i>Въздействие върху заетост, възрастова структура, възникване и устойчивост на стопанства и др.....</i>	<i>250</i>	Deleted: 245
<i>„Научени/ненаучени уроци“ за следващия програмен период.....</i>	<i>251</i>	Deleted: 246
Прилагане на ЕФМДР в други страни от ЕС.....	252	Deleted: 248
<i>Прилагане на ЕФМДР във Федерална република Германия.....</i>	<i>252</i>	Deleted: 248
Сравнения и изводи от прегледа на състоянието на сектор Рибарство в Германия и Румъния.....	262	Deleted: 257
Екологични аспекти на сектор Рибарство.....	266	Deleted: 261
<i>Екологични аспекти на развитието на сектор Рибарство.....</i>	<i>266</i>	Deleted: 261
<i>Влияние на климатичните промени върху сектор Рибарство.....</i>	<i>276</i>	Deleted: 271
<i>Законодателство свързано с опазването и устойчивото състояние на рибните и други биологични водни ресурси.....</i>	<i>277</i>	Deleted: 272
Образование, обучение и научно-изследователска дейност.....	283	Deleted: 278
<i>Анализ на образованието в сектор Рибарство - висши училища, специалности, квалификация.....</i>	<i>283</i>	Deleted: 278
<i>Състояние на научно-изследователската дейност.....</i>	<i>285</i>	Deleted: 281
Достъп до финансови средства.....	289	Deleted: 285
<i>Анализ на възможностите за финансиране на сектора.....</i>	<i>289</i>	Deleted: 285
<i>Държавно подпомагане в сектора.....</i>	<i>295</i>	Deleted: 291
Нормативна уредба на сектор Рибарство.....	296	Deleted: 292
<i>Тенденции в развитието на общата политика за рибарството.....</i>	<i>296</i>	Deleted: 292
<i>Национално законодателство.....</i>	<i>298</i>	Deleted: 294
<i>Препоръки за промяна на правната рамка в рибарството.....</i>	<i>310</i>	Deleted: 306
Управление на рибарството.....	311	Deleted: 307
<i>Разработване на политика.....</i>	<i>311</i>	Deleted: 307
<i>Стратегическо планиране.....</i>	<i>312</i>	Deleted: 308
<i>Прилагане на политика.....</i>	<i>312</i>	Deleted: 308
<i>Контрол.....</i>	<i>315</i>	Deleted: 311

<i>Текущо състояние и препоръки за подобряване на дейността на администрацията и нейния административен капацитет.....</i>	<i>318</i>	Deleted: 314
Организации на производители.....	319	Deleted: 315
SWOT АНАЛИЗ.....	322	Deleted: 318
СТОПАНСКИ РИБОЛОВ.....	322	Deleted: 318
<i>SWOT анализ.....</i>	<i>322</i>	Deleted: 318
<i>Установяване на потребностите въз основа на SWOT анализ.....</i>	<i>323</i>	Deleted: 319
АКВАКУЛТУРИ.....	325	Deleted: 321
<i>SWOT анализ.....</i>	<i>325</i>	Deleted: 321
<i>Установяване на потребностите въз основа на SWOT анализ.....</i>	<i>328</i>	Deleted: 324
ПРЕРАБОТКА НА РИБА И ДРУГИ ВОДНИ ОРГАНИЗМИ.....	333	Deleted: 328
<i>SWOT анализ.....</i>	<i>333</i>	Deleted: 328
<i>Установяване на потребностите въз основа на SWOT анализ.....</i>	<i>334</i>	Deleted: 329
ПАЗАР НА РИБА И ДРУГИ ВОДНИ ОРГАНИЗМИ.....	336	Deleted: 331
<i>SWOT анализ.....</i>	<i>336</i>	Deleted: 331
<i>Установяване на потребностите въз основа на SWOT анализ.....</i>	<i>337</i>	Deleted: 332
<i>Потребности, установени на база конкурентни стратегии (слаби страни и възможности).....</i>	<i>337</i>	Deleted: 332
ВЛИЯНИЕ НА КОРОНАВИРУС КРИЗАТА.....	339	Deleted: 332
ВИЗИЯ ЗА РАЗВИТИЕТО НА СЕКТОР „РИБАРСТВО“ за периода 2021-2027		Deleted: 334
Приоритети и стратегически цели.....	342	Deleted: 337
ВИЗИЯ.....	342	Deleted: 337
СТРАТЕГИЧЕСКИ ЦЕЛИ И НАСОКИ.....	342	Deleted: 337
ПРИОРИТЕТИ НА ЕФМДРА.....	343	Deleted: 338
<i>ПРИОРИТЕТ 1: Насърчаване на устойчивия риболов и опазването на водните биологични ресурси.....</i>	<i>343</i>	Deleted: 338
<i>ПРИОРИТЕТ 2: Насърчаване на устойчивите дейности, свързани с аквакултурите, и на преработването и предлагането на пазара на продукти от риболов и аквакултури.....</i>	<i>346</i>	Deleted: 341
<i>ПРИОРИТЕТ 3: Създаване на предпоставки за растеж на устойчивата синя икономика и стимулиране на развитието на общностите, занимаващи се с рибарство и аквакултури в крайбрежните и вътрешните райони.....</i>	<i>357</i>	Deleted: 352
<i>ПРИОРИТЕТ 4: Укрепване на международното управление на океаните и осигуряване на безопасността, сигурността, чистотата и устойчивото стопанисване на моретата и океаните.....</i>	<i>360</i>	Deleted: 355
ИНДИКАТОРИ.....	361	Deleted: 356
Ограничение на отговорността.....	362	Deleted: 357
Приложение 1: Основни понятия и дефиниции.....	363	Deleted: 358
Приложение 2: Продуктите, произвеждани в сектор Рибарство.....	367	Deleted: 362
Приложение 3: Проекти, подпомогнати от ЕФМДР по Приоритет 2 в провинция Бавария.....	370	Deleted: 365
Приложение 4: Преглед на състоянието на сектор Рибарство в други държави-членки на ЕС.....	377	Deleted: 372
Структура и развитие на сектор рибарство във Федерална република Германия....	377	Deleted: 372
<i>Структура и развитие на подсектор Риболов.....</i>	<i>377</i>	Deleted: 372
<i>Структура и развитие на подсектор Аквакултури.....</i>	<i>378</i>	Deleted: 373

<i>Структура и развитие на подсектор Преработка.....</i>	~~399~~	Deleted: 394
<i>Пазарът на риба и продукти от аквакултури в Германия.....</i>	~~399~~	Deleted: 394
Структура и развитие на сектор Рибарство в Румъния.....	~~402~~	Deleted: 397
<i>Аквакултури.....</i>	~~402~~	Deleted: 397
<i>Риболов във вътрешни водоеми.....</i>	~~404~~	Deleted: 399
<i>Черноморски риболов.....</i>	~~405~~	Deleted: 400
<i>Рибопреработка и търговия.....</i>	~~406~~	Deleted: 400
<i>Потребление.....</i>	~~406~~	Deleted: 401
<i>Принос към икономиката.....</i>	~~407~~	Deleted: 401
Приложение 5: Проекти, разработвани от университети и институти..	~~408~~	Deleted: 403

СПИСЪК НА ТАБЛИЦИТЕ

Таблица. 1. Видове риболовни уреди.....	27	
Таблица. 2. Брутен тонаж на корабите по години за периода 2010-2019 г.	29	
Таблица. 3. Мощност на корабите в kW по години за периода 2010-2019 г.	~~30~~	Deleted: 29
Таблица. 4. Използвани групи в анализа според дължината на корабите, m	30	
Таблица. 5. Средна възраст на корабите в години в риболовния флот и в дребномащабния и едромашабния риболов	~~31~~	Deleted: 30
Таблица. 6. Използвани риболовни усилия и специфични риболовни уреди и приспособления от различните сегменти на риболовния флот.....	31	
Таблица. 7. Разпределение на броя на корабите между дребномащабния и едромашабния риболов	32	
Таблица. 8. Риболовна активност на корабите за периода 2014 г. 2019 г.	33	
Таблица. 9. Общо дни на море на един активен кораб 2014-2019 г.	34	
Таблица. 10. Дни на море по сегменти за периода 2014-2019 г.	35	
Таблица. 11. Активност на риболовните кораби по сегменти за 2019 г.	36	
Таблица. 12. Резултати за прогнозната стойност на индикатора за устойчив улов по сегменти.....	40	
Таблица. 13. Списък на определените пристанища за разтоварване на риба, вкл. и на калкан.....	46	
Таблица. 14. Места за разтоварване през 2019 г.	~~47~~	Deleted: 46
Таблица. 15. Общ улов на риба и други водни организми в страната за Черно море и р. Дунав, (t) ~~52~~	~~52~~	Deleted: 51
Таблица. 16. Улов на риба и други водни организми от водоемите за стопански риболов през 2018г. и 2019г.....	~~53~~	Deleted: 52
Таблица. 17. Издадени удостоверения за разтоварване на улови в Черно море и р. Дунав за периода 2007-2019 г. по региони (водоеми за стопански риболов)*	~~55~~	Deleted: 54
Таблица. 18. Издадени удостоверения за разтоварване на улови в Черно море и р. Дунав за периода 2007-2019 г. по региони (водоеми за стопански риболов)*	~~55~~	Deleted: 54
Таблица. 19. Издадени билети за любителски риболов за периода 2010 - 2019 г.	~~56~~	Deleted: 55
Таблица. 20. Сдружения на любителите риболовци, които участват в извършването на заребяване на държавните водни обекти	~~57~~	Deleted: 56
Таблица. 21. Брой риболовни кораби в сегмент, различен от INACTIVE	~~71~~	Deleted: 70
Таблица. 22. Бруто тонаж на риболовни кораби в сегмент, различен от INACTIVE	~~71~~	Deleted: 70
Таблица. 23. kW на риболовни кораби в сегмент, различен от INACTIVE.....	~~72~~	Deleted: 71
Таблица. 24. Дял (%) на основните видове улов от общите изчислени годишни приходи на дребномащабния и едромашабния риболов	~~73~~	Deleted: 72
Таблица. 25. Годишни разходи на дребномащабния и едромашабния риболов, хил. лв.	~~75~~	Deleted: 74
Таблица. 26. Структура на годишните разходи на дребномащабния риболов, хил. лв.	~~75~~	Deleted: 74
Таблица. 27. Структура на годишните разходи на едромашабния риболов, хил. лв.....	~~76~~	Deleted: 75
Таблица. 28. Брой заети лица, брой заети лица в еквивалент на пълна заетост и отношение между двата показателя.....	~~78~~	Deleted: 77
Таблица. 29. Разходи за възнаграждения на заето лице в еквивалент на пълна заетост в левове	~~79~~	Deleted: 78
Таблица. 30. Разходи за възнаграждения и общо разходи в подсектор 03.1 Стопански риболов в хиляди левове	~~80~~	Deleted: 79
Таблица. 31. Биомаса (t) на пелагичните видове в Черно море за периода 2015-2019.....	~~84~~	Deleted: 83
Таблица. 32. Постигнато „добро състояние“ за повърхностни водни тела за периода 2016-2021 г. ~~87~~	~~87~~	Deleted: 86
Таблица. 33. Отглеждани в аквакултура видове в България за периода 2013-2019 г., тривиални и латински наименования, принадлежност към организмова група, местен или чужд вид, прилагана биотехнология.....	~~92~~	Deleted: 91
Таблица. 34. Разпределение на различните типове стопанства в България по региони за 2019 г.. ~~107~~	~~107~~	Deleted: 106

Таблица. 35. Брой предприятия в подсектор 10.20 Преработка и консервиране на риба и други водни животни, без готови ястия по области, ...	~~128~~	Deleted: 127
Таблица. 36. Годишни приходи в петте водещи области в подсектор 10.20 Преработка и консервиране на риба и други водни животни, без готови ястия в хиляди левове, ...	~~136~~	Deleted: 135
Таблица. 37. Средна цена на производител за килограм продукция от риболов по видове в България в левове:	~~156~~	Deleted: 155
Таблица. 38. Средна цена на производител за килограм продукция от производство на аквакултура по видове в България в левове:	~~156~~	Deleted: 155
Таблица. 39. Цена на едро за килограм продукция от риболов по видове в България в левове:	~~157~~	Deleted: 156
Таблица. 40. Цена на едро за килограм продукция от производство на аквакултура по видове в България в левове:	~~158~~	Deleted: 157
Таблица. 41. Цена на дребно за килограм продукция от риболов по видове в България в левове:	~~158~~	Deleted: 157
Таблица. 42. Цена на дребно за килограм продукция от производство на аквакултура по видове в България в левове:	~~159~~	Deleted: 158
Таблица. 43. Аквакултури: Вериги цени на производител - цени на едро - цени на дребно, промяна (%) от цени на производител към цени на едро и промяна (%) от цени на едро към цени на дребно:	~~160~~	Deleted: 159
Таблица. 44. Риболов: Вериги цени на производител - цени на едро - цени на дребно, промяна (%) от цени на производител към цени на едро и промяна (%) от цени на едро към цени на дребно:	~~162~~	Deleted: 161
Таблица. 45. Разликите в другите две звена от веригата за продукти от улов и аквакултури, за които е налична информация.	~~163~~	Deleted: 162
Таблица. 46. Стойността и единичните цени на основните видове, обект на внос и износ в началото и в края на периода 2009-2019 г.	~~168~~	Deleted: 167
Таблица. 47. ИПЦ за търговия с риба и рибни продукти, ракообразни и мекотели в милиони левове:	~~170~~	Deleted: 169
Таблица. 48. Брой издадените билети за любителски риболов за периода 2010-2019 г.	~~173~~	Deleted: 172
Таблица. 49. Общ рой регистрирани любителски сдружения в страната по региони*	~~173~~	Deleted: 172
Таблица. 50. Среден годишен разход за възнаграждения в лева на заето лице в сектор Рибарство	~~184~~	Deleted: 183
Таблица. 51. Брой на подпомогнатите от ОПРСР стопанства по мярка 2.1. по видове производствени мощности.	~~200~~	Deleted: 198
Таблица. 52. Видовете риба и други водни животни, отглеждани в подпомаганите стопанства.	~~205~~	Deleted: 203
Таблица. 53. Заложено и произведено количество в различни видове стопанства, подпомогнати от ОПРСР за периода 2013-2018 г.	~~213~~	Deleted: 210
Таблица. 54. Заложено и произведено количество в различни стопанства, подпомогнати от ОПРСР и % на изпълнение на ИП за целия период 2013-2018 г.	~~215~~	Deleted: 212
Таблица. 55. Общото количество произведени хидробионти от аквакултура в страната за периода 2013-2019 г.	~~215~~	Deleted: 212
Таблица. 56. Брой сключени договори по Приоритет на Съюза 1 - Насърчаване на устойчиво в екологично отношение, иновативно, конкурентоспособно и основано на знания рибарство с ефективно използване на ресурсите.	~~221~~	Deleted: 218
Таблица. 57. Брой сключени договори по Приоритет на Съюза 2 - Насърчаване на устойчиви в екологично отношение, иновативни, конкурентоспособни и основани на знания аквакултури с ефективно използване на ресурсите.	~~223~~	Deleted: 220
Таблица. 58. Брой одобрени проекти по процедура „Продуктивни инвестиции в аквакултурата“ (ПИ) и процедура „Насърчаване на нови производители на аквакултури (НП)“ според видовете производствени мощности, без сектор „Малки проекти“.	~~223~~	Deleted: 220
Таблица. 59. Разпределение на подпомогнатите от ПМДР (2014-2020) рибовъдни стопанства по мярка „Производствени инвестиции в аквакултурата“ и „Нови производители на аквакултури“.	~~234~~	Deleted: 230

Таблица. 60. Видовете, обект на отглеждане в подпомогнатите стопанства с рециркуляционни системи (РАС) по мярка „Производствени инвестиции в аквакултурата“ и мярка „Нови производители на аквакултури“.....	235
Таблица. 61. Видовете, обект на отглеждане в подпомогнатите стопанства с рециркуляционни системи (РАС) по ПМДР (2014-2020).....	235
Таблица. 62. Видовете, обект на отглеждане в подпомогнатите стопанства със садки по мярка „Производствени инвестиции в аквакултурата“ и мярка „Нови производители на аквакултури“ и брой садки в стопанството.....	236
Таблица. 63. Видовете, обект на отглеждане в подпомогнатите стопанства със садки по ПМДР (2014-2020).....	237
Таблица. 64. Видовете, обект на отглеждане в подпомогнатите язовирни стопанства по мярка „Производствени инвестиции в аквакултурата“ и мярка „Нови производители на аквакултури“ и брой садки в стопанството.....	237
Таблица. 65. Видовете, обект на отглеждане в подпомогнатите стопанства с бетонни басейни по мярка „Производствени инвестиции в аквакултурата“ и мярка „Нови производители на аквакултури“ и брой садки в стопанството.....	238
Таблица. 66. Видовете, обект на отглеждане в подпомогнатите стопанства със землени басейни по мярка „Производствени инвестиции в аквакултурата“ и мярка „Нови производители на аквакултури“ и брой садки в стопанството.....	238
Таблица. 67. Заложено за производство количество биомаса в ПП на подпомогнатите рециркуляционни системи (РАС).....	239
Таблица. 68. Заложено за производство количество биомаса в ПП на подпомогнатите ферми с рециркуляционни системи (RAS) по видове хидробионти.....	240
Таблица. 69. Заложено за производство количество биомаса в ПП на подпомогнатите садкови стопанства.....	240
Таблица. 70. Заложено за производство количество биомаса в ПП на подпомогнатите язовирни стопанства.....	242
Таблица. 71. Заложено за производство количество биомаса в ПП на подпомогнатите стопанства с бетонни басейни.....	243
Таблица. 72. Заложено за производство количество биомаса в ПП на подпомогнатите стопанства със землени басейни.....	243
Таблица. 73. Заложено за производство количество биомаса в ПП на подпомогнатите мидени ферми.....	244
Таблица. 74. Количество аквакултури, заложено в ПП в мерките по ПМДР стопанства.....	244
Таблица. 75. Брой сключени договори по Приоритет на Съюза 5 - Насърчаване на предлагането на пазара и преработката.....	245
Таблица. 76. Количество заложена в ПП продукция за преработка (t/година).....	246
Таблица. 77. Ефекти от изпълнението на ОПРСР към 2015 г. по макроикономически показатели.....	250
Таблица. 78. Адаптация към изменението на климата – потенциални преки рискове и възможности за водния сектор.....	277

Deleted: 231

Deleted: 231

Deleted: 232

Deleted: 233

Deleted: 233

Deleted: 234

Deleted: 234

Deleted: 235

Deleted: 235

Deleted: 236

Deleted: 237

Deleted: 238

Deleted: 239

Deleted: 239

Deleted: 240

Deleted: 241

Deleted: 242

Deleted: 246

Deleted: 272

Приложение 4

Таблица. П4-1. Брой стопанства и площи на землените басейни за отглеждане на шаран и допълнителни видове.....	381
Таблица. П4-2. Произведено количество от шарановъдство в землени басейни.....	381
Таблица. П4-3. Количество на отделните видове риби, отглеждани в шарановъдството (независимо от начина на производство).....	381
Таблица. П4-4. Студеноводни стопанства за производство на дъгова пъстърва и допълнителни видове).....	384
Таблица. П4-5. Произведено количество риба от студеноводни проточни стопанства.....	384
Таблица. П4-6. Произведено количество пъстървови риби по видове за периода 2012-2016 г. (независимо от производствената система).....	385

Deleted: 376

Deleted: 376

Deleted: 376

Deleted: 379

Deleted: 379

Deleted: 379

Таблица. П4-7. Брой на садковите стопанства във вътрешни водоеми.....	387	Deleted: 382
Таблица. П4-8. Производство в садкови стопанства за периода 2012-2016 г.....	387	Deleted: 382
Таблица. П4-9. Стопанства със сладководни рециркуляционни системи.....	389	Deleted: 384
Таблица. П4-10. Произвеждани количества в сладководните стопанства с рециркуляционни системи – общо и по видове.....	390	Deleted: 385
Таблица. П4-11. Морски садкови стопанства	393	Deleted: 388
Таблица. П4-12. Соленоводни стопанства с рециркуляционни системи.....	394	Deleted: 389
Таблица. П4-13. Производители на миди и стриди от аквакултура.....	397	Deleted: 392
Таблица. П4-14. Произведени количества миди и стриди.....	397	Deleted: 392
Таблица. П4-15. Продажби и печалба от мидена аквакултура	398	Deleted: 392
Таблица. П4-16. Брой на стопанствата за водорасли и други морски организми.....	399	Deleted: 393
Таблица. П4-17. Цени на избрани видове риба според вида на продажбите през 2015 г.	400	Deleted: 394
Таблица. П4-18. Производство на аквакултури, t в Румъния за периода 2013-2017 г.....	403	Deleted: 395
Таблица. П4-19. Румънски улов от Черно море за периода 2008-2013 г.....	405	Deleted: 398

Deleted: 400

СПИСЪК НА ФИГУРИТЕ

Deleted: ГРАФИКИТЕ

Фигура 1. Общо производство от риболов и аквакултури за периода 1980-1989 г., (t).....	24	
Фигура 2. Общо производство от улов и аквакултури за периода 1990-2007 г., (t).....	25	
Фигура 3. Брой на корабите и дни на море за периода 2007-2019 г.	34	
Фигура 4. Общ улов на риба и други водни организми в страната, (t).....	51	Deleted: 50
Фигура 5. Брой на предприятията в подсектори 03.11 Океански и морски риболов и 3.12 Сладководен риболов по големина: микро предприятия до 9 заети, малки предприятия от 10 до 49 заети и средни предприятия от 50 до 249 заети.....	59	Deleted: 58
Фигура 6. Общи годишни приходи на предприятията в подсектор 03.1 Риболов в милиони левове	60	Deleted: 59
Фигура 7. Общи годишни приходи на предприятията в подсектор 03.1 Риболов в области Бургас, Варна и Добрич в милиони левове	61	Deleted: 60
Фигура 8. Средни годишни приходи на предприятие в подсектор 03.1 Риболов в хил. лв.....	61	Deleted: 60
Фигура 9. Средни годишни приходи на предприятие в подсектор 03.1 Риболов в области Бургас, Варна и Добрич в хил. лв.	62	Deleted: 61
Фигура 10. Средни годишни приходи на предприятие в подсектори 03.11 Океански и морски риболов и 03.12 Сладководен риболов в хил. лв.	63	Deleted: 62
Фигура 11. Дял (%) на приходите за година в подсектор 03.1 Риболов от приходите за предходната година.....	64	Deleted: 63
Фигура 12. Нетна печалба в подсектор 03.1 Риболов по години в мил. лв. Стойностите в рамка съответстват на загуба през годината.	64	Deleted: 63
Фигура 13. Средна годишна печалба на предприятие в подсектор 03.1 Риболов по в хил. лв. Стойностите в рамка съответстват на загуба през годината.	65	Deleted: 64
Фигура 14. Дял (%) на нетната печалба от годишните приходи в подсектор 03.1 Риболов.....	66	Deleted: 65
Фигура 15. Дял (%) на нетната печалба от годишните приходи в подсектор 03.1 Риболов в области Бургас, Варна и Добрич.....	66	Deleted: 65
Фигура 16. Приходи и печалба от килограм улов в лева за подсектор 03.1 Риболов по данни на НСИ, както и средна стойност на килограм улов по данни на ИАРА. Стойностите в рамка съответстват на загуба през годината.	67	Deleted: 66
Фигура 17. Средни годишни приходи на заето лице в подсектор 03.1 Риболов в хил. лв.....	68	Deleted: 67
Фигура 18. Средна годишна стойност на ДМА на заето лице в подсектор 03.1 Риболов в хил. лв.....	68	Deleted: 67

Фигура 19. Общи изчислени годишни приходи на дребномащабния и едромащабния риболов в милиони левове	72	Deleted: 71
Фигура 20. Средно годишни изчислени приходи на риболовен кораб за ден в морето в левове ..	74	Deleted: 73
Фигура 21. Ръст/ спад (%) на изчислените приходи за година от приходите за предходната година за едромащабния и дребномащабния риболов	74	Deleted: 73
Фигура 22. Общо средни разходи за един килограм улов в левове	77	Deleted: 76
Фигура 23. Средни изчислени годишни приходи на заето лице в дребномащабния и едромащабния риболов в хил. лв.....	79	Deleted: 78
Фигура 24. Годишно производство от аквакултури (морски и сладководни) за периода 2007-2019 г. в България.....	89	Deleted: 88
Фигура 25. Регистрираните аквакултурни стопанства в Черно море (соленоводни) и вътрешните водоеми (сладководни) у нас за периода 2013-2019 г.	89	Deleted: 88
Фигура 26. Брой на видовете риби и други водни организми, обект на отглеждане и развъждане в България за периода 2013-2019г.....	89	Deleted: 88
Фигура 27. Дял на организмите групи, отглеждани в българските аквакултури според броя на видовете с който е представена всяка група (средно за периода 2013-2019 г.)	90	Deleted: 89
Фигура 28. Годишна продукция (t) на аквакултури от местни и чужди видове риби и други водни организми в България за периода 2013-2019 г.	91	Deleted: 90
Фигура 29. Годишна продукция на биомаса от сладководни и морски аквакултури в България за периода 2013-2019 г.....	93	Deleted: 92
Фигура 30. Дял на отделните организмови групи (%) в производството от сладководни и морски аквакултури в България за периода 2013-2019 г. (по години и средно за периода)	93	Deleted: 92
Фигура 31. Годишна продукция (t) на риби от различни семейства за периода 2013- 2019 г. в България.....	94	Deleted: 93
Фигура 32. Годишна продукция (t) на риби от семейство Шаранови за периода 2013-2019 г. в България.....	94	Deleted: 93
Фигура 33. Годишна продукция (t) на риби от семейство Пъстървови за периода 2013-2019 г. в България.....	95	Deleted: 94
Фигура 34. Годишна продукция (t) на европейски, канален и африкански сом за периода 2013-2019 г. в България	96	Deleted: 95
Фигура 35. Годишна продукция (t) на биомаса от риби от семейство Есетрови за периода 2013-2019 г. в България	98	Deleted: 96
Фигура 36. Обем на произведена продукция (t) от аквакултури (рибовъдни и мидени стопанства) през 2019 г. в България по области.	99	Deleted: 97
Фигура 37. Дялово разпределение на стопанствата в България, според обемът на произвеждана продукция от аквакултури през 2019г.(не е включено производството на черна мида)99	99	Deleted: 98
Фигура 38. Разпределение на типовете стопанства (топловодни, студеноводни, смесени и морски) у нас за периода 2013-2019 г.....	100	Deleted: 99
Фигура 39. Разпределение на броя на регистрираните към съответната година и активните стопанства за същата година (2013-2019г.) в България.....	101	Deleted: 99
Фигура 40. Разпределение на активните стопанства през 2019 г. по типове (басейнови, садкови, РАС, мидени колектори, комбинирани - садки със свободно отглеждане).....	106	Deleted: 104
Фигура 41. Дял на активните към общорегистрираните стопанства по области у нас през 2019 г.106	106	Deleted: 105
Фигура 42. Брой предприятия в подсектор 03.2 Развъждане и отглеждане на риба и други водни организми по големина на предприятието: микро до 9 заети, малки от 10 до 49 заети и средни от 50 до 249 заети.....	109	Deleted: 108
Фигура 43. Общи годишни приходи в подсектор 03.2 Развъждане и отглеждане на риба и други водни организми в милиони левове.	110	Deleted: 109
Фигура 44. Средни годишни приходи на предприятие в подсектор 03.2 Развъждане и отглеждане на риба и други водни организми в хиляди левове.....	111	Deleted: 110

Фигура 45. Средни годишни приходи на предприятие в подсектори 03.21 Развъждане и отглеждане на риба и други водни организми в солени басейни и 03.22 Развъждане и отглеждане на риба и други водни организми в сладководни басейни в хиляди левове 113	Deleted: 112
Фигура 46. Дял (%) на изменение на приходите за година в подсектор 03.2 Развъждане и отглеждане на риба и други водни организми спрямо предходната година..... 114	Deleted: 113
Фигура 47. Нетна печалба за година в подсектор 03.2 Развъждане и отглеждане на риба и други водни организми в милиони левове. Стойностите в рамка съответстват на загуба през годината. 114	Deleted: 113
Фигура 48. Средна печалба на предприятие за година в подсектор 03.2 Развъждане и отглеждане на риба и други водни организми в хиляди левове. Стойностите в рамка съответстват на загуба през годината. 115	Deleted: 114
Фигура 49. Средна печалба на предприятие за година в подсектори 03.21 Развъждане и отглеждане на риба и други водни организми в солени басейни и 03.22 Развъждане и отглеждане на риба и други водни организми в сладководни басейни в хиляди левове. Стойностите в рамка съответстват на загуба през годината 116	Deleted: 115
Фигура 50. Дял (%) на нетната печалба за година от приходите в подсектор 03.2 Развъждане и отглеждане на риба и други водни организми, ... 117	Deleted: 116
Фигура 51. Приходи и печалба на килограм продукция в подсектор 03.2 Развъждане и отглеждане на риба и други водни организми в левове (източник: НСИ) и средни приходи на килограм (ЕОППРА). Стойностите в рамка съответстват на загуба през годината. . 117	Deleted: 116
Фигура 52. Годишни приходи на заето лице в подсектор 03.2 Развъждане и отглеждане на риба и други водни организми в хиляди левове, ... 118	Deleted: 117
Фигура 53. ДМА на заето лице в подсектор 03.2 Развъждане и отглеждане на риба и други водни организми в хиляди левове, ... 119	Deleted: 118
Фигура 54. Брой предприятия в подсектор 10.20 Преработка и консервиране на риба и други водни животни, без готови ястия по видове: микро до 9 заети, малки от 10 до 49 заети, средни от 50 до 249 заети..... 128	Deleted: 127
Фигура 55. Обем на продукцията в подсектор 10.20 Преработка и консервиране на риба и други водни животни, без готови ястия и подсектор 10.85.12 Готови ястия на базата на риба, ракообразни и мекотели в тона по групи: Производство на продукти, без готови рибни ястия; Продажби на продукти, без готови рибни ястия; Производство на готови рибни ястия; Продажби на готови рибни ястия..... 130	Deleted: 128
Фигура 56. Стойност на продажбите в четирите най-големи продуктови групи в подсектор 10.20 Преработка и консервиране на риба и други водни животни, без готови ястия в милиони левове, ... 131	Deleted: 130
Фигура 57. Обем на произведената продукцията в четирите най-големи продуктови групи в подсектор 10.20 Преработка и консервиране на риба и други водни животни, без готови ястия в тонове..... 132	Deleted: 131
Фигура 58. Обем на продадената продукцията в четирите най-големи продуктови групи в подсектор 10.20 Преработка и консервиране на риба и други водни животни, без готови ястия в тонове..... 132	Deleted: 131
Фигура 59. Годишни приходи в подсектор 10.20 Преработка и консервиране на риба и други водни животни, без готови ястия в милиони левове..... 136	Deleted: 134
Фигура 60. Годишни приходи на предприятие в подсектор 10.20 Преработка и консервиране на риба и други водни животни, без готови ястия в хиляди левове..... 137	Deleted: 136
Фигура 61. Дял (%) на годишните приходи в подсектор 10.20 Преработка и консервиране на риба и други водни животни, без готови ястия от приходите през предходната година..... 138	Deleted: 137
Фигура 62. Обща годишна печалба в подсектор 10.20 Преработка и консервиране на риба и други водни животни, без готови ястия в милиони левове..... 138	Deleted: 137
Фигура 63. Средна годишна печалба на предприятия в подсектор 10.20 Преработка и консервиране на риба и други водни животни, без готови ястия в хиляди левове..... 139	Deleted: 138
Фигура 64. Дял (%) на средната годишна печалба в подсектор 10.20 Преработка и консервиране на риба и други водни животни, без готови ястия от приходите, ... 140	Deleted: 139

Фигура 65. Средни приходи на заето лице в подсектор 10.20 Преработка и консервиране на риба и други водни животни, без готови ястия в хиляди левове.....	140	Deleted: 139
Фигура 66. Средни ДМА на заето лице в подсектор 10.20 Преработка и консервиране на риба и други водни животни, без готови ястия в хиляди левове.....	141	Deleted: 140
Фигура 67. Баланс на предлагането на риба, други водни организми и продукти от тях, 2018 г	143	Deleted: 142
Фигура 68. Обем на предлагането = улов + производство от аквакултури + внос в хиляди тонове , ...	144	Deleted: 143
Фигура 69. Стойност на предлагането = улов + производство от аквакултури + внос в милионилевове	144	Deleted: 143
Фигура 70. Обем на търсенето = собствено потребление + износ в хиляди тонове.....	145	Deleted: 144
Фигура 71. Стойност на търсенето = собствено потребление + износ в милиони левове.....	145	Deleted: 144
Фигура 72. Годишен баланс на пазара в милиони левове по компоненти: собствен улов, производство от аквакултури, внос и износ в милиони левове.....	146	Deleted: 145
Фигура 73. Обем на годишния улов в тонове, ...	147	Deleted: 146
Фигура 74. Стойност на годишния улов в милиони левове.....	147	Deleted: 146
Фигура 75. Обем на годишното производство от аквакултури в тонове.....	148	Deleted: 147
Фигура 76. Стойност на годишното производство от аквакултури в милиони левове	148	Deleted: 147
Фигура 77. Обем на продукцията в подсектор 10.20 Преработка и консервиране на риба и други водни животни, без готови ястия и подсектор 10.85.12 Готови ястия на базата на риба, ракообразни и мекотели в тона по групи: Производство на продукти, без готови рибни ястия; Продажби на продукти, без готови рибни ястия; Производство на готови рибни ястия; Продажби на готови рибни ястия.....	149	Deleted: 148
Фигура 78. Дял (%) на приходи в сектор 03 Рибно стопанство и подсектори 03.1 Риболов и 03.2 Развъждане и отглеждане на риба и други водни организми от целия нефинансовия сектор в България.....	150	Deleted: 149
Фигура 79. Дял (%) на обемите от улов и производство от аквакултура в България от обемите от улов и производство от аквакултура в ЕС28:.....	151	Deleted: 150
Фигура 80. Дял (%) на стойността на улов и производство от аквакултура в България от стойността на улов и производство от аквакултура в ЕС28:.....	153	Deleted: 152
Фигура 81. Средни разходи в левове за производство на килограм продукция в подсектори 03.1 Риболов и 03.2 Развъждане и отглеждане на риба и други водни организми:.....	154	Deleted: 153
Фигура 82. Средни приходи в левове от производство на килограм продукция в подсектори 03.1 Риболов и 03.2 Развъждане и отглеждане на риба и други водни организми:.....	155	Deleted: 154
Фигура 83. Средна цена на производител за килограм продукция от риболов и аквакултури в България в левове:	155	Deleted: 154
Фигура 84. Обем на годишен внос на продукти от риба и други водни организми в тонове	165	Deleted: 164
Фигура 85. Стойност на годишен внос на продукти от риба и други водни организми в милиони левове, ...	166	Deleted: 165
Фигура 86. Обем на годишен износ на продукти от риба и други водни организми в тонове.....	166	Deleted: 165
Фигура 87. Стойност на годишен износ на продукти от риба и други водни организми в тонове.....	167	Deleted: 166
Фигура 88. Годишни продажби на едро и дребно на риба и рибни продукти, ракообразни и мекотели в милиони левове	169	Deleted: 168
Фигура 89. Брой на търговски обекти за продажби на дребно на риба и рибни продукти, ...	171	Deleted: 170
Фигура 90. Базовата тенденция при консумацията на риба и рибни продукти средно на лице от домакинство.	188	Deleted: 186
Фигура 91. Консумирани видове риба в страната	189	Deleted: 187
Фигура 92. Видове риба и рибни продукти, предпочитани от над 10% от респондентите	190	Deleted: 188
Фигура 93. Източници на снабдяване с риба, водни организми и рибни продукти	191	Deleted: 189
Фигура 94. Честота на консумация на риба и рибни продукти в къщи	192	Deleted: 190
Фигура 95. Честота на купуване на риба и рибни продукти	193	Deleted: 191

Фигура 96. Честота на консумиране на риба и рибни продукти в ресторанти или други хранителни заведения.	194	Deleted: 192
Фигура 97. Състояние на подпомогнатите от ОПРСР рибни стопанства към 2019 г.	201	Deleted: 199
Фигура 98. Разпределение по области на подпомогнатите от ОПРСР рибовъдни стопанства и мидени ферми.....	201	Deleted: 199
Фигура 99. Разположение на мидените ферми, подпомогнати от ОПРСР.....	202	Deleted: 200
Фигура 100. Разположение на садковите стопанства, подпомогнати от ОПРСР	202	Deleted: 200
Фигура 101. Разположение на стопанствата с рециркуляционни системи, подпомогнати от ОПРСР.....	203	Deleted: 201
Фигура 102. Разположение на стопанствата със землени басейни, подпомогнати от ОПРСР.....	203	Deleted: 201
Фигура 103. Разположение на стопанствата с бетонни басейни, подпомогнати от ОПРСР	204	Deleted: 202
Фигура 104. Разположение на язовирните стопанства подпомогнати от ОПРСР	204	Deleted: 202
Фигура 105. Заложено и произведено количество миди, подпомогнато от ОПРСР (2007-2013 г.) и % на изпълнение на ПП.....	207	Deleted: 204
Фигура 106. Заложено и произведено количество в садковите стопанства, подпомогнати от ОПРСР и % на изпълнение на ПП.....	207	Deleted: 205
Фигура 107. Заложено и произведено количество в стопанства с рециркуляционни системи (РАС), подпомогнати от ОПРСР и % на изпълнение на ПП	208	Deleted: 206
Фигура 108. Заложено и произведено количество по видове в стопанства с рециркуляционни системи (RAS), подпомогнати от ОПРСР и % на изпълнение на ПП.....	209	Deleted: 206
Фигура 109. Заложено и произведено количество в стопанства със землени басейни, подпомогнати от ОПРСР и % на изпълнение на ПП.....	211	Deleted: 208
Фигура 110. Заложено и произведено количество в стопанства с бетонни басейни, подпомогнати от ОПРСР и % на изпълнение на ПП.....	212	Deleted: 209
Фигура 111. Заложено и произведено количество в язовирни стопанства, подпомогнати от ОПРСР и % на изпълнение на ПП.....	212	Deleted: 209
Фигура 112. Общо количество произведени аквакултури, подпомогнати от ОПРСР; общо количество произведени аквакултури в страната за периода 2013-2018 г.; дял на производството на риба и миди от подпомогнати предприятия през първия програмен период.....	216	Deleted: 213
Фигура 113. Заложено и изпълнено за преработка количество биомаса, подпомогнато от ОПРСР и % на изпълнение на ПП.....	218	Deleted: 215
Фигура 114. Заложено и изпълнено за преработка количество хранителни добавки от микроводораслова биомаса, подпомогнато от ОПРСР (2007-2013 г.) и % на изпълнение на ПП.....	219	Deleted: 216
Фигура 115. Фиг113.Териториално разпределение на рибопереработвателните пред предприятия, подпомогнати от ОПРСР (2007-2013 г.)	220	Deleted: 217
Фигура 116. Разпределение на одобрените проекти (59 броя) по мярка „Производствени инвестиции в аквакултурата“ и мярка „Нови производители на аквакултури“ по производствени мощности	225	Deleted: 222
Фигура 117. Разпределение на одобрените проекти по мярка „Производствени инвестиции в аквакултурата“ (А) (n=43) и по мярка „Нови производители на аквакултури“ (В) (n=16) по производствени мощности.....	225	Deleted: 222
Фигура 118. Разпределение по области на подпомогнатите по мярка „Производствени инвестиции в аквакултурата“ от ПМДР рибовъдни стопанства	227	Deleted: 223
Фигура 119. Разположение на стопанства с рециркуляционни системи (РАС), подпомогнати по мярка „Производствени инвестиции в аквакултурата“ от ПМДР.....	227	Deleted: 224
Фигура 120. Разположение на садковите стопанства, подпомогнати по мярка „Производствени инвестиции в аквакултурата“ от ПМДР.....	228	Deleted: 224
Фигура 121. Разположение на язовирните стопанства, подпомогнати по мярка „Производствени инвестиции в аквакултурата“ от ПМДР.....	228	Deleted: 225
Фигура 122. Разположение на стопанствата с бетонни басейни, подпомогнати по мярка „Производствени инвестиции в аквакултурата“ от ПМДР.....	229	Deleted: 225

Фигура 123. Разположение на стопанството със землени басейни, подпомогнато по мярка „Производствени инвестиции в аквакултурата“ от ПМДР.....	230	Deleted: 226
Фигура 124. Разположение на комбинирани стопанства, подпомогнати по мярка „Производствени инвестиции в аквакултурата“ от ПМДР.....	230	Deleted: 226
Фигура 125. Разположение на мидените ферми, подпомогнати по мярка „Производствени инвестиции в аквакултурата“ от ОПМДР.....	231	Deleted: 227
Фигура 126. Разположение на стопанствата, подпомогнати по мярка „Нови производители на аквакултури“ от ПМДР.....	232	Deleted: 228
Фигура 127. Разположение на стопанствата с рециркуляционни системи (РАС), подпомогнати по мярка „Нови производители на аквакултури“ от ПМДР.....	232	Deleted: 228
Фигура 128. Разположение на садковите стопанства, подпомогнати по мярка „Нови производители на аквакултури“ от ПМДР.....	233	Deleted: 229
Фигура 129. Разположение на язовирните и комбинирани стопанства, подпомогнати по мярка „Нови производители на аквакултури“ от ПМДР.....	233	Deleted: 229
Фигура 130. Разположение на мидените ферми, подпомогнати по мярка „Нови производители на аквакултури“ от ПМДР.....	234	Deleted: 230
Фигура 131. Териториално разпределение на подпомогнатите рибопереработвателни предприятия по ПМДР (2014-2020).....	247	Deleted: 243
Фигура 132. Териториално разположение на 16 провинции в ФРГ.....	253	Deleted: 248
Фигура 133. Динамика на производството (сиви колони) и броя на регистрираните топловодни рециркуляционни системи (синя линия) през последните години във всички федерални провинции.....	260	Deleted: 255
Фигура 134. Поддържане на пояс от висша водна растителност в защитена зона по Директива 79/409/ЕИО за опазване на дивите птици.....	273	Deleted: 268
Фигура 135. Поддържане на петна от плаваща водна растителност в басейните в защитена зона по Директива 79/409/ЕИО за опазване на дивите птици.....	274	Deleted: 269
Фигура 136. Поставяне на електропастири за предотвратяване набезите от хищници.....	275	Deleted: 270
 Приложение 4		
Фигура П4-1. Общо количество хидробионти от улов и аквакултура в Германия (t).....	377	Deleted: 372
Фигура П4-2. Териториално разпределение на стопанствата с рециркуляционни системи.....	389	Deleted: 384

СПИСЪК НА СЪКРАЩЕНИЯТА

БАБХ	Българска агенция по безопасност на храните
БАН	Българска академия на науките
БВП	Брутен вътрешен продукт
<u>БД</u>	<u>Басейнова дирекция</u>
ВОМР	Водено от общностите местно развитие
ГИС	Географска информационна система
ДВ	Държавен вестник
ЕВРОСТАТ	Статистическата служба на Европейския съюз
ЕК	Европейска комисия
ЕОППРА EUMOFA	Европейска обсерватория на пазара на продукти от риболов и аквакултура [European Market Observatory for Fisheries and Aquaculture Products (EUMOFA)]
ЕС	Европейски съюз
ЕФМДР	Европейски фонд за морско дело и рибарство, 2014-2020 г.
ЕФР	Европейски фонд за рибарство, 2007-2013 г.
ЕФРСР	Европейски фонд за развитие на селските райони
ЗБ	Закон за биоразнообразието
ЗВ	Закон за водите
ЗООС	Закон за опазване на околната среда
ЗРА	Закон за рибарство и аквакултури
ИАРА	Изпълнителна агенция по рибарство и аквакултури
ИМП	Интегрирана морска политика
КИД 2008	Класификация на икономическите дейности – 2008
МЗХГ	Министерство на земеделието, храните и горите
МИРГ	Местна инициативна рибарска група
МНСПА	Многогодишен национален стратегически план за аквакултурите в Република България, 2014-2020
МОСВ	Министерство на околната среда и водите
МРРБ	Министерство на регионалното развитие и благоустройството
МС	Министерски съвет на Република България
МСП	Малки и средни предприятия
НПО	Неправителствени организации
НСБ	Национален съвет за биоразнообразие

НСИ	Национален статистически институт
ОВОС	Оценка на въздействието върху околната среда
ООП	Обща организация на пазара
ОП	Организации на производителите
ОПМДР	Оперативна програма Морско дело и рибарство, 2014-2020 г.
ОПОР	Обща политика в областта на рибарството
ОПРСР	Оперативна програма за развитие на сектор Рибарство, 2007-2013 г
ОСР	Обща стратегическа рамка
РОУР	Регионални организации за управление на рибарството
СУР	Споразумения за устойчиво рибарство
ФАО	Организация по прехрана и земеделие, ООН [Food and Agriculture Organization, (FAO)]
CITES	Конвенция за международна търговия със застрашени видове от дивата флора и фауна
ETS	Система за търговия с емисии на ЕС

ОБЩА МЕТОДОЛОГИЯ

КЛАСИФИКАЦИИ И ХАРАКТЕРИСТИКИ НА РИБАРСТВОТО И АКВАКУЛТУРАТА

Съгласно *Класификацията на икономическите дейности-2008* (КИД 2008)¹ икономическите дейности, свързани с **улов, производство, преработка и маркетинг на продукти от улов и аквакултура**на риба и други водни организми, по кодове включва:

- производство
- преработка
- търговия

Политиката в областта на рибарството е една от общите политики на ЕС - **Обща политика в областта на рибарството** (ОПОР). ОПОР е въведена през 70-те години на миналия век и е актуализирана на няколко пъти, като последните промени са в сила на 1 януари 2014 г. Нейна цел е да се гарантира, че както риболовът, така и аквакултурите са устойчиви от екологична, икономическа и социална гледна точка и че осигуряват на гражданите на ЕС здравословна храна. ОПОР гарантира, че риболовните практики не нарушават способността на рибните популации да се възпроизвеждат. ОПОР допринася за повишаване на производителността, за добър жизнен стандарт в сектора на рибарството и стабилността на пазарите, като гарантира наличието на ресурси и разумни цени на доставяните на потребителите продукти. Обхватът на ОПОР включва следните икономически дейности:

Deleted: ¶

- **риболов** - улов на риба и други водни организми, който може да бъде *стопански* (когато рибата се лови в големи количества, обикновено с цел използване като храна) и *любителски* (за лично удоволствие, което понякога включва уловът да не бъде употребен за храна, а да бъде пуснат обратно в природата)
- **аквакултура** - отглеждане на риба и други водни организми (молюски, раци и водорасли и др.) чрез намеса в процеса на развитие и размножаване на водните организми, с цел увеличаване на продукцията от тях, като стопанисването и собствеността на ресурса може да е индивидуална и/или колективна
- **преработка на риба и други водни организми** - преработка, консервиране на риба и други водни организми, изготвяне на хранителни продукти, компоненти за фармацевтичната индустрия и козметични препарати; производство на масла и мазнини и др.
- **търговия с риба и рибни продукти** - търговия на едро и дребно с риба и други водни организми, и продукти от тях
- **други икономически дейности**, свързани с улова, производството, преработката и маркетинга на продукти от улов и аквакултури.

Deleted: рибни продукти

Deleted: морски храни;

Deleted: аквакултурна риба и други водни организми

¹ Утвърдена със Заповед № РД 07-316 / 29.11.2007 г. на председателя на Националния статистически институт, обн. ДВ, бр. 107 от 2007 г.

Продуктите и услугите, произвеждани/осигурявани от икономическите дейности, свързани с улов, производство, преработка и маркетинг на продукти от улов и аквакултури² определят съгласно Класификация на продуктите по икономически дейности (КПИД-2015)².

Deleted: аквакултура на риба и други водни организми се

ИНФОРМАЦИОННИ ИЗТОЧНИЦИ

Основните източници на информация, които използва методологията са:

- Национален статистически институт (НСИ)
- Агенция „Митници“ (АМ)
- Изпълнителна агенция по рибарство и аквакултури (ИАРА)
- Управляващият орган (УО) на ПМДР 2014-2020
- Междинното звено, Държавен фонд "Земеделие" – Разплащателна агенция (ДФЗ-РА)
- Системата за агропазарна информация (САПИ)
- Европейската комисия, данни за ЕСИФ
- ЕВРОСТАТ
- Европейската обсерватория на пазара на продукти от риболов и аквакултури (ЕОППРА)
- Организацията по прехрана и земеделие, ООН (ФАО)
- проведените проучвания и анализи - количествени и качествени, вторична обработка на данни, анализи на сектора.

Основната част от събраните и анализирани данни са за периода 2007-2019 г. Информацията за произведената риба от рибовъдните стопанства в България на ИАРА и данните за броя на рибовъдните стопанства (ИАРА и БАБХ) включват данни до 2019 г.

ОСНОВНИ ТИПОВЕ ДАННИ ПО ИЗТОЧНИЦИ

В настоящата подсекция са представени и групирани основните набори от данни, които са използвани в доклада.

Рибно стопанство

Данни за производството от аквакултури

- ИАРА: "Регистър на произведената риба от рибовъдните стопанства" - Производствена риба и зарибителен материал за отглежданите в България видове

Deleted: ;

² Утвърдена със Заповед № РД 07-395/02.12.2014 г. на председателя на Националния статистически институт, обн. ДВ, бр. 104 от 2014 г.

- ФАО: "Глобално производство на аквакултура" (Global Aquaculture Production) за отглежданите в България и в световен мащаб видове
- ЕОППРА: "Аквакултура - Времеви ред на ниво Европейски съюз и държава-членка" за отглежданите в България и в световен мащаб видове
- ЕВРОСТАТ: "Улов - основни риболовни зони" (Catches - major fishing areas)
- Всеки от четирите набора данни съдържа годишни данни за произвежданите видове: *обем (t), общата стойност и стойността на килограм*.

Данните на ЕОППРА са базирани на обработка на данни от ЕВРОСТАТ.

Данни за улов на риба и други водни животни и организми

- ФАО: "Глобално производство от риболов" (Global Capture Production) за улова в България и в световен мащаб по видове
- ЕОППРА: "Времеви ред на ниво Европейски съюз и държава-членка" за отглежданите в България и в световен мащаб видове
- ЕВРОСТАТ: "Производство от аквакултура без зарибителен материал" (Production from aquaculture excluding hatcheries and nurseries).

Всеки от трите набора данни съдържа годишни данни за произвежданите видове: *обем (t), обща стойност и стойност на килограм*.

Данните на ЕОППРА са базирани на обработка на данни от ЕВРОСТАТ.

Преработка

- НСИ: ПРОДПРОМ агрегирани данни по продуктови подкатегории на класификацията на продуктите по икономически дейности
- ЕОППРА: Преработка.

Всеки от двата вида данни съдържа номенклатура на продуктите и данни за обем (t), обща стойност и стойност на килограм продукция. Номенклатурата на ЕОППРА съдържа данни за продукти от някои конкретни видове (*скумрия, херинга, цаца, риба тон, мекотели* и др.). Номенклатурата на НСИ не съдържа данни за конкретни видове.

Пазарни данни

Участници на пазара и капацитет

- ИАРА: "Регистър на рибовъдните стопанства" - брой рибовъдни стопанства
- БАБХ: "Регистър на обектите за производство на аквакултури" - брой регистрирани обекти за производство на аквакултури.

Deleted: ;

Данните на ИАРА не съдържат информация за видовете риба и други водни организми, за които са регистрирани рибовъдните стопанства. Данните на БАБХ съдържат информация за видовете риба и други водни организми, но тя е само за 2017 г.

Търговия

- САПИ: Средни пазарни цени на едро на риба и рибни продукти

- НСИ: Продажби на едро на потребителски стоки - Риба и рибни продукти, ракообразни и мекотели
- НСИ: Търговски обекти за продажби на дребно към 31.12 – Риба и рибни продукти, ракообразни и мекотели.

Данните на САПИ покриват обектите на аквакултури и продуктите от риболов и аквакултури, но са само за 2017 г. Частични данни на САПИ за 2011-2014 г. са достъпни от предходен маркетингов анализ за ИАРА на Екзакта Рисърч Груп ООД (2015 г.), но номенклатурата на обектите на аквакултури и продукти от риболов и аквакултури не съответства на тази от 2017 г.

Deleted: улов

Deleted: отулов

Внос/Износ

- ЕОППРА: Риболов - разтоварвания
- ЕОППРА: Внос
- ЕОППРА: Износ
- ЕВРОСТАТ - ComExt: Внос/ Износ.

Данни са налични по вид, както и по страна, източник на внос или цел на износ.

Вътрешно потребление

- НСИ: Потребление на риба и рибни продукти средно на лице от домакинство по години
- ФАО: Консумация на риба и рибни продукти (Consumption of Fish and Fishery Products)
- Изследвания на общественото мнение за потребление на риба и рибни продукти-обединение СТРАТЕГМА-ДЖЪНКШЪН (2018), Евробарометър (2016), Екзакта Рисърч Груп ООД (2015), НСИ (2012-2013).

Deleted: -

Данните на НСИ са от наблюдение на домакинствата. Въз основа на данните на ФАО е изчислено потреблението, т.е.:

$$\text{изчислено потребление} = \frac{\text{производство} + \text{внос} - \text{износ}}{\text{общ брой на населението}}$$

Изчислените данни са малко по-високи от данните на НСИ.

Икономически данни

- НСИ: Основни икономически показатели на нефинансовите предприятия в клас икономически дейности Рибно стопанство
- Приложение: Други доклади с данни (доклади с обработени данни, предварителни, междинни и окончателни оценки на оперативните програми и др).

СЪСТОЯНИЕ И РАЗВИТИЕ НА СЕКТОР РИБАРСТВО В БЪЛГАРИЯ

КРАТЪК ИСТОРИЧЕСКИ ПРЕГЛЕД

Рибарството по българските земи има вековна традиция и е било познато още през палеолита, за което свидетелстват намерените от археолози фосили на риби. По-изобилни са останките от новокаменната епоха (5000-2000 години пр.Хр.) на кости от *шаран*, *сом*, *щука* и други видове, включително и части от въдици, изрязани от кост. По исторически сведения рибата е заемала важно място в храната на траките, а риболовът е бил добре развит сред населението, обитавало крайречните и крайезерните брегове. Струма, Места, Марица и Черноморските реки се посочват като реки, в които е имало изобилие на змиорки.

От основаването на българската държава, по време на първото и второто българско царство, риболовът е бил главно в реките. По днешното българско черноморско крайбрежие са ловували основно чужденци. Интересът на българите към Черно море и неговите ресурси се пробужда едва в началото на третото българско царство.

Риболовът по река Дунав и вътрешните реки винаги е бил зависим от режима на техните води. Колкото по-продължителни са високите води и колкото повече площ заливат, толкова по-голямо е било и изобилието на риба. Заливните места покрай Дунава са осигурявали преобладаващата част от улова на сладководна риба. Количеството на улова във вътрешните води не е известно. Като се има предвид, че общата дължина на реките и техните притоци е над 150 000 km, при добив от 8 до 10 kg средно на километър може да се отчете, че средногодишният улов е бил в границите между 1.2 и 1.5 хил. т.

По-голямата част от рибата се е реализирала на пазара в прясно състояние за местни нужди, а останалата е консервирана чрез осоляване, но след 1920 г. тази практика почти е преустановена, поради все по-намаляващия улов и нарастващото търсене на прясна риба.

В периода 1940-1944 г. дунавският риболов е бил осъществяван от 3 450 регистрирани риболовци и 1 250 лодки. Средно за периода уловът на риба от река Дунав е бил 1 650 t и 850 t от блатата. Средният улов по видове е: *шаран* (*Cyprinus carpio*) 1 000 t; *европейски сом* (*Silurus glanis*) 190 t; *бяла риба* (*Sander lucioperca*) 150 t; *платика* (*Abramis brama*) 95 t; *бяла мряна* (*Barbus barbus*) 85 t; *есетрови видове* (Acipenseridae) 65 t; *златиста каракуда* (*Carassius carassius*) 25 t; *щука* (*Esox lucius*) 23 t; *раснер* (*Aspius aspius*) 9 t; *лин* (*Tinca tinca*) 8 t; други видове - общо 850 t. Уловът на есетрови видове до средата на миналия век (моруна, руска есетра, пъструга, чига) също е бил значителен. След този период добивът от есетровите видове постепенно намалява, което е в резултат както на преулов, така и главно поради нарушеното възпроизводство на мигриращите видове във връзка с изграждането на ВЕЦ Железни врата.

Deleted: рибарството

Deleted: било

Deleted: развито

Deleted: посочва

Deleted: река

Deleted: която

Deleted: и 2 млн. kg.

В морските басейни риболовът се извършва в участъци, чиято дълбочината не надвишава 300-500 m. В Черно море тази граница на риболовните участъци е към 150-160 m, тъй като в по-дълбоките слоеве присъства токсичният газ сероводород. В Черно море плитчините са рядкост. Дъното му е с форма на котловина със стръмни склонове, като централната част е дълбока повече от 1 000 m, а плитките участъци образуват тясна ивица край брега, заемаща около 30% от акваторията. Това предопределя ниска ефективност в рибностопанско отношение. Черно море е относително бедно на рибни видове, което се дължи както на хранителната база, така и на начина на формиране на ихтиофауната. Обитаващите Черно море рибни видове са 4-5 пъти по-малко от тези в Средиземно море. Статистиката за черноморския улов показва, че той не надхвърля 50-60 хил. t годишно, докато в Северно море, което има почти същата площ, уловът достига 2 млн. t³.

Deleted: повърхността

Освен че е малък, годишният улов е неравномерно разпределен. Основният дял е в северната част на Черно море, където се намират плитководните зони с богат приток на сладка вода и по-ниски зимни температури. В южната част уловът е малък, тъй като плитководната ивица е тясна, притокът на сладка вода ограничен, а зимните температури на водата по-високи. Именно в този участък попада българското морско крайбрежие и това предопределя размера на черноморския риболов.

По-голямата част от уловената в Черно море риба се търгува в прясно състояние директно от риболовните съдове. През пролетта и есента, когато уловът е бил по-изобилен, част от рибата (*паламуд, сафрид, скумрия, лефер* и др.) се е консервирала.

Необходимостта от изкуствено развъждане на риба е осъзната още в края на XIX век. На *Първото българско земеделско-промишлено изложение*, открито в Пловдив през 1892 г., е направена демонстрация за построяване на изкуствен рибарник. Две-три години по-късно към земеделските училища в Русе и Садово са построени стопанства за развъждане на *шаранови видове*, които, независимо от постигнатите добри резултати, скоро след това са били изоставени. Всички държавни и частни рибовъдни стопанства, открити до Първата световна война и непосредствено след нея, са били бързо изоставени.

Инициатива за съживяването на отрасъла се поема от Министерство на земеделието, като съвместно със Св. Синод през 1922 г. се построява пъстървовата станция край Рилския манастир. Благодарение на добрите резултати от нейната производствена дейност за кратко време са възстановени запасите в множество потоци и езера, които преди това са били напълно обезрибени. Година по-късно е построена втората рибовъдна станция (с. Устово, Смолянско). През 1924 г. Министерство на земеделието открива Държавна пъстървова станция над Самоков за производство на зарибителен материал от *речна пъстърва*. През 1926 г. започва аклиматизация на *дъгова пъстърва* и *сивен*. Обемът на производство непрекъснато нараства и през 1929 г. се прави разширение, като водната площ на басейните достига 20 дка.

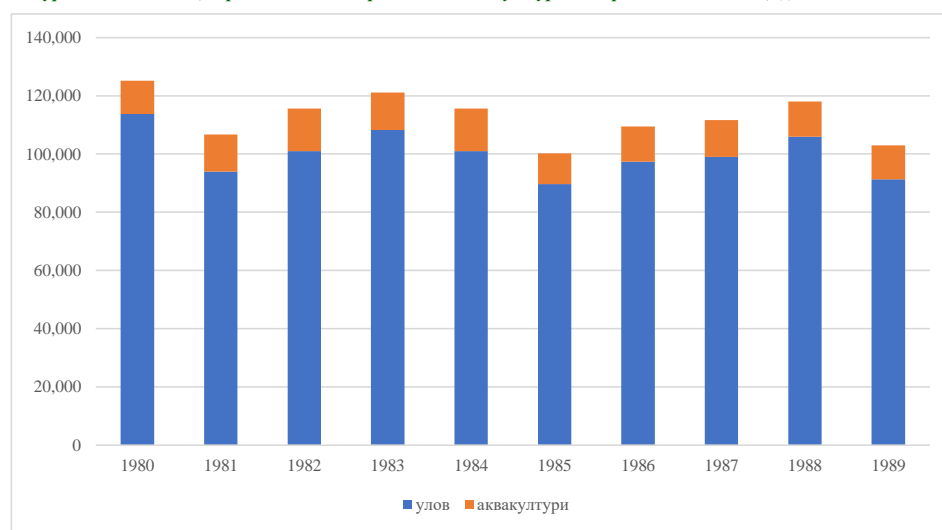
Въпреки стимулите от страна на държавата, изкуственото риборазвъждане до края на Втората световна война има любителски характер и не се развива като стопански отрасъл. След 1950 г. започва бързо развитие на шарановъдството. През 1952 г.

³Николай Бояджиев, Българското рибарство – минало, настояще и бъдеще, сп. Управление и устойчиво развитие, 1-2/2002(6), http://oldweb.itu.bg/jmsd/files/articles/06/06-29_N_Bojadgiev.pdf

площта на басейните, годни за рибопроизводство, е увеличена повече от 10 пъти в сравнение с тази преди 1944 г. През 1957 г. тя нараства до 54 000 дка и надхвърля 160 000 дка в края на 1965 г.

С развитието на фуражната промишленост и въвеждането на сухите специализирани гранулирани храни за риби значително се повишават и добивите от единица площ. През 1976 г. водната площ на *шарановите* стопанства достига 25 060 дка при среден добив 200-250 kg/дка. В същото време *пъстървовите* рибовъдни стопанства са с площ 160 дка. Освен това за екстензивно риборазвъждане са ползвани 294 000 дка язовирна площ. През 1978 г. Министерският съвет приема *целева програма за развитие на сладководното рибовъдство*, в която е предвидено през 1980 г. добивът на сладководна риба в страната да достигне 16 000 t, а през 1985 г. - 35 000 t. Въведени са единно държавно планиране и статистическа отчетност.

Фигура 1. *Общо производство от риболов и аквакултури за периода 1980-1989 г., (t).*

Източник: ФАО, Профил на страната - България.

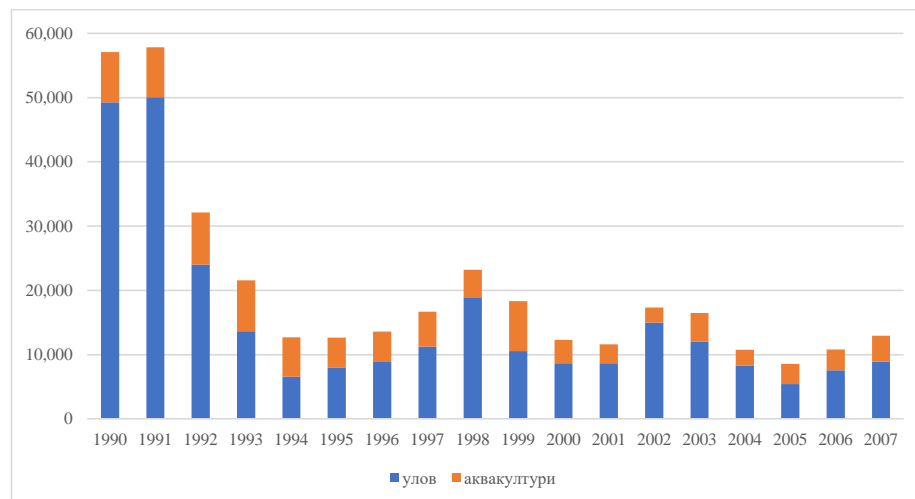
Следващите години бележат увеличение на производствената база и повишаване на добивите от единица площ. При воден фонд над 600 000 дка кадастрална площ, през 1982-1983 г., отрасълът разполага със значителен капацитет за рибопроизводство - 300 000 дка язовири, 37 000 дка топловодни, 400 дка студеноводни басейни и 150 дка садкови стопанства. В този период годишното производство на сладководна риба достига 16 000 t, от които 2 000 t пъстърва. Увеличават се добивите от малките и средни язовири до 109 kg/дка, от садковите стопанства до 20 kg/m³, а от океанския риболов на 147 000 t годишно. Общото производство надхвърля 100 000 t, от които 10-12% са от аквакултури. Производството, на човек от населението достига 1.8 kg, при средно световно производство по този показател за периода 2.3 kg.

Comment [BV1]: Може би това има предвид Т. П. за богатство на води

В края на миналия век започва процес на упадък на рибното стопанство. Годишното производство на риба за консумация намалява на 8 400 t през 1990 г., а през 1995 г. достига най-ниското си равнище - 2 500 t. Рязко се влошава производствено-финансовото състояние на почти всички производствени единици вследствие

преустановената активна намеса на държавата в областта на сладководното рибовъдство и новата икономическа среда в страната.

Фигура 2. Общо производство от улов и аквакултури за периода 1990-2007 г., (t).

Източник: ФАО, Профил на страната - Република България

От 1990 г. започва реструктуриране на отрасъла. Стопанисването и управлението на рибностопанските обекти в периода на прехода към пазарно стопанство се променя динамично. Предприятията на черноморския риболов са 100% приватизирани, предприятията за рибовъдство или техни обособени части (рибовъдни ферми) - над 95%, а океанският риболов е ликвидиран поради неефективно реструктуриране на държавната компания "Океански риболов".

Риболовната дейност в река Дунав се извършва изцяло от частни лица, снабдени с разрешителни за стопански риболов (лицензи), издавани от Изпълнителната агенция по рибарство и аквакултури (ИАРА). Средногодишно около 2 000 души се занимават със стопански риболов. За повече от 60% от тях риболовът е основна професия и повече от 70% от доходите им идват от тази дейност. Други 20% са частично заети със стопански риболов и чрез тази дейност формират под 50% от доходите си. За останалите 20% доходите от стопански риболов са малки, тъй като те го практикуват по време на отпуск и в почивните дни.

Около 2000 г. общият годишен улов от река Дунав се стабилизира на ниво около 1 000 t. Вследствие на корекциите в речното легло и изградените защитни диги, за период от 50-60 години се е променил профилът на видовото присъствие в стопанския риболов. Повече от 50% от общия улов се състои от бял (*Hypophthalmichthys molitrix*) и пъстър толстолоб (*Aristichthys nobilis*), а останалото количество се формира от бял амур (*Ctenopharyngodon idella*), европейски сом (*Silurus glanis*), бяла риба (*Sander lucioperca*), бяла мряна (*Barbus barbus*) и др. Запасите от есетровите видове намаляват с 25% и формират около 3-4% от общия улов.

Лицензионният режим се прилага по образец на действащите в света риболовни практики и в съответствие с конкретните изисквания на законодателството на

Deleted: съзнателните корекции

Deleted: ,

Deleted: улов

Европейския съюз (ЕС) в областта на морското дело и рибарството, което България започна да въвежда от началото на 2001 г. след успешното затваряне на Глава 8 "Рибарство", приемането на **Закона за рибарството и аквакултурите (ЗРА)** и неговите подзаконовни нормативни актове.

Съвременната политика в областта на рибарството обхваща разумна експлоатация на живите водни ресурси и развитие на аквакултурите; поддържане на равновесието между екологичните, икономическите и социалните аспекти; наблюдение и управление на рибните запаси с цел избягване на свръх-експлоатация. Целта на **общата политика в областта на рибарството (ОПОР)** е да се гарантира устойчива експлоатация на водните ресурси и аквакултурите в контекста на устойчивото развитие, свеждане до минимум на отражението на риболовната дейност върху морските екосистеми и използване потенциала на "синята икономика". В българската икономика рибарството и аквакултурите не са структуроопределящи сектори, но са изключително важни за поминъка на населението в някои общности и за териториалното развитие на части от българското **морско** крайбрежие и поречието на някои от българските реки и конкретно река Дунав.

Deleted: и

СТОПАНСКИ РИБОЛОВ

Сектор Рибарство има специфично място и роля в българското земеделие и в националната икономика. Въпреки, че неговият дял в БВП е по-малък от 1%, той заема важно място в структурната рамка на земеделския отрасъл и е от определящо икономическо и социално значение за някои географски зони и райони.

Deleted: и аквакултури

Общото производство на риба се формира от 2 два главни източника - стопански риболов и аквакултури. Стопанският риболов се разделя на две групи - морски риболов в Черно море и сладководен риболов в р. Дунав. До 2006 г. стопански риболов се извършва и във вътрешните водоеми (средните и големи язовири) на страната.

Deleted: -

Състояние на риболовния флот

Стопански риболов се осъществява в Черно море и река Дунав. В тях стопански риболов се извършва по реда на Глава 1-ва и 3-та от **Закона за рибарството и аквакултурите (ЗРА)** с разрешените от закона риболовни уреди, както и с риболовни уреди от плавателни съдове - лодки и риболовни кораби с различни размери (в 5 сегменти - до 6 m, 12 m, 18 m, 24 m и повече от 24 m). Риболовните кораби, опериращи в Черно море, съставляват риболовния флот на **Р България**. Риболовните плавателни съдове, опериращи в река Дунав, по смисъла на Кодекса за търговското корабоплаване (КТК) са риболовни плавателни съдове, **(разговорноизветни като рибарски лодки)** **обичайно** с дължина **6-7 m**.

Deleted: във водоемите, определени за стопански риболов по условията и реда на Закона за рибарството и аквакултурите (ЗРА), както и в съответствие с чл. 17 от Закона. Такива водоеми са

Deleted: ЗРА

Deleted: , монтирани стационарно на дъното или плаващи свободно в акваторията на двата водоема

Deleted: РБългария

Deleted: които не се включват изцяло по правилата на КТК и в практиката се именуват

Deleted: и като правило са

Deleted: до

Moved (insertion) [1]

Видове риболов и специализирани уреди за риболов

Риболовът в Черно море се разделя на две основни групи:

- активен риболов - извършващ се с плавателни съдове, които осигуряват движение на риболовния уред във водата и активно търсене и улавяне на рибата

- пасивен риболов - извършващ се с риболовни уреди, които са закрепени за дъното и рибата сама навлиза в уреда

Риболовните уреди и съответните дейности са разпределени в седем основни групи (виж следващата таблица):

→ 1-ва група - мрежи (DFN) - това са пасивни мрежени риболовни уреди, които са разделени в две групи - хрилни и плаващи мрежи

Moved (insertion) [2]

→ 2-ра група - тралове (TM) - това са активни мрежени риболовни уреди, теглени във водата от кораби. Тралове по принцип са мрежена конусовидна конструкция с оборудване.

Тралове биват три основни вида:

- дънни (влачени по дъното) - използването на тези тралове е забранено. Тук спада Бим трала - специална трална конструкция, която се влечи от кораб в близост до дъното и се използва обичайно за улов на рапани
- пелагични тралове - най-масово използвани активни риболовни уреди за влачене на различни дълбочини в акваторията на съответната морска зона

Moved (insertion) [3]

→ 3-та група - куки и въдици (НОК), които са разделени в три групи - чепарета (ръчни и механизирани); плаващи парагади; парагади и кърмаци.

Moved (insertion) [4]

→ 4-та група - капанни съоръжения (FPO) - пасивни риболовни уреди, които са разделени в две групи - винтери и капанни съоръжения и непокрити стационарни съоръжения.

→ 5-та група - грибове (PS), които са разделени в две групи - мрежа гъргър и греб плажен.

→ 6-та група - само пасивни уреди (PGP) - към тях се отнасят даляните (стационарни риболовни уреди)

→ 7-ма група - RMP - риболовна дейност без преобладаващ уред и риболовна дейност без уред (NO) - тук се включва риболовът, извършван от водолази.

Таблица. 1. Видове риболовни уреди

<u>Риболовна техника</u>	<u>Риболовни уреди</u>
<u>DFN - мрежи</u>	<u>GNS – Хрилна мрежа (закотвена)</u>
	<u>GND – Плаваща хрилна мрежа</u>
<u>TM - тралове</u>	<u>TBB – Бим трал</u>
	<u>OTM – Пелагичен трал</u>
<u>НОК – куки и въдици</u>	<u>LHP, LHM – Чепарета (ръчни и механизирани)</u>
	<u>LLD – Плаващи парагади</u>
	<u>LLS – Парагади и кърмаци</u>
<u>FPO – капанни съоръжения</u>	<u>FPO – Винтери и капанни съоръжения</u>
	<u>FPN – Непокрити стационарни мрежи</u>
<u>PS - грибове</u>	<u>PS – Мрежа гъргър</u>
	<u>SB – Греб плажен</u>

PGP	Само пасивни уреди
PMP	Без преобладаващ уред
	NO – Без уред

Moved (insertion) [5]

Специализирани уреди за риболов са даляните. 120 броя даляни са разположени по черноморското ни крайбрежие, като в съответните регистри (ИАРА) са посочени данните по регистрация, включващи: наименование на даляна, адрес (област и община), технически и конструктивни параметри на риболовния уред (дълбочина на мястото, дължина на хавлията, дължина на къщата и широчина на къщата); координати на даляна - Координати WGS 84 и Координати в система BG 1970.

Капацитет на риболовния флот. Развитие на капацитета на риболовния флот през периода 2014-~~2020 г.~~, в киловати (kW) и бруто тонаж (БТ) за Черно море и р. Дунав.

Българският риболовен флот оперира само в Черно море и към 31.12.2018 г. се състои от 1 857 риболовни съда с общ капацитет от БТ 6 087,76 и 54 522,88 kW. От тях 1 762 са по-малки от 12 m, което е приблизително 95% от всички български кораби. Като предпочитан тип риболовен уред се използват набор от хрилни мрежи (плаващи, закотвени).

През периода 2007-~~2019~~ г. българският риболовен флот е намалял както като брой риболовни кораби, така и като тонаж, и мощност във всички сегменти, с изключение на сегмента 12-18 m, където има незначително увеличение. Всяко вписване или увеличаване на тонажа или мощността на двигателя в регистъра на флота, е компенсирано с премахването на поне същото количество от флота.

Икономическото състояние на флота се влияе от редица фактори, като основните от тях са: стари риболовни кораби - средна възраст около 23 г.; дисбаланс между променливите разходи и текущите приходи; ниска покупателна възможност на населението; сезонност на риболова - годишни миграции на част от видовете риба със стопанско значение; вариации в цените на горивата; липса на пазарен регулатор, гарантиращ еднакви нива на изкупните цени, които да определят максимални и минимални стойности; липсата на достатъчен брой рибни борси и центрове за първа продажба в близост до пристанищата.

През 2018 г. се наблюдава повишаване на броя на активните кораби в сегментите ТВВ и ТМ, а в останалите сегменти са забелязва спад. Неактивността на риболовните кораби се дължи предимно на ремонти дейности, преустройства или предстоящи продажби и прехвърляния на собствеността и в по-малка степен на снабдяване с нови риболовни уреди. Неактивните риболовни кораби през 2018 г., условно разделени по обща дължина, са както следва: LOA 0006 - 249 бр.; LOA 0612 - 400 бр.; LOA 1218 - 9 бр.; LOA 1824 - 2 бр.; LOA - над 24 m няма. По отношение на неактивните кораби са приложени мерките, описани в националното законодателство (чл. 18в от ЗРА) през 2017 г., но поради множеството подадени жалби и високият обществен отзвук процедурата е отложена за по-късен етап. Предприети са действия за изготвянето на нов подзаконов нормативен акт, регламентиращ управлението на риболовния флот и разпределянето на риболовния капацитет.

Deleted: 2020г

Deleted: Море

Deleted:

Deleted: ,

Deleted:

Deleted: ,

Deleted: 2018

Deleted: тонаж,

Deleted: както е отразено

Deleted: фигурите по-долу.

Deleted: покрито от

Deleted: на риболовните кораби -

Deleted: и липсата на организации на производители на продукти от риболов

През 2019 г. завърши процедурата за признаване на организации на производители на продукти от риболов и/или продукти от аквакултури. Бяха официално признати 2 такива организации-една организация на производителите и една междубраншова организация.

През 2019 г. се наблюдава повишаване на броя на активните кораби в сегментите ТВВ, РМР и НОК, а в останалите сегменти са забелязва спад. Неактивността на риболовните кораби се дължи предимно на ремонти дейности, преустройства или предстоящи продажби и прехвърляния на собствеността и в по-малка степен на снабдяване с нови риболовни уреди. Неактивните риболовни кораби през 2019 г., условно разделени по обща дължина, са както следва: LOA 0006 – 268 бр.; LOA 0612 – 444 бр.; LOA 1218 – 9 бр.; LOA 1824 – 1 бр.; LOA – над 24 m - няма.

По отношение на неактивните кораби, през текущата година е предвидено поетапно прилагане на мерките, описани в националното законодателство (чл. 18в от ЗРА).

Състояние на риболовният флот. Разпределение по сегменти за Черно море и р. Дунав. Териториално разпределение (по области/региони и по пристанища/лодкостоянки) на морските и дунавските плавателни съдове

България има крайбрежна ивица от 378 km, континентален шелф от 10 886 квадратни километра и изключителна икономическа зона в Черно Море от около 25 699 квадратни километра. Повечето от риболовните дейности се провеждат в териториални води (до 12 морски мили). Към 31.12.2018 г. българският флот се състои от 1857 кораба, опериращи само в Черно Море, с общ капацитет 6087,76 GT и 54 522,88 kW. Към 31.12.2019 г. българският флот се състои от 1841 кораба, опериращи само в Черно Море, с общ капацитет БТ 6 027,43 и 53 590,17 kW. Риболовните кораби, причислени към дребномащабния риболов с обща дължина LOA до 12 m, представляват 95% или 1 747 плавателни съда. Повечето от тях използват хрилни мрежи (закотвени) като предпочитан риболовен уред. Средната възраст на българския риболовен флот е 23 години.

Deleted: ,76 GT и 54 522,88 kW.

От 2010 г. се наблюдава тенденция за ежегодно намаляване на обема на риболовния флот в Черно море в резултат на неговото реструктуриране. Това става за сметка на бракуване на стари и неефективни кораби, насочени за скраб, както и подмяната им с по-нови и по-добре оборудвани, но с по-малка мощност.

Deleted:

В следващата таблица е посочен brutният тонаж GT на риболовния флот по години за периода 2010-2019 г., като в колона три е посочено процентното съотношение на тонажа за годината спрямо предходната година, което винаги е под 100%. Общият тонаж за 2019 г. от 6034,2 GT представлява 93,6% спрямо тонажа през 2014 г. (и 76,01% спрямо тонажа през 2010 г.). Намаляването на тонажа е за сметка на подобряването на качествените параметри на флота. Общият тонаж на активните съдове за 2019 г. от 4715,8 GT представлява 99,3% прямо тонажа през 2014 г. (и 90,5% спрямо тонажа на активните съдове през 2010 г.).

Deleted: В Таблица 1

Deleted: ,

Deleted: ,

Deleted:

Deleted: ,

Таблица. 2. Брутен тонаж на корабите по години за периода 2010-2019 г.

Бруто тонаж (GT)	2010	2014	2015	2016	2017	2018	2019
GT, общо	7938	6443	6394	6304	6284	6098	6034
GT, общо - % спрямо предходната година		94%	99%	99%	100%	97%	99%
GT, активни	5213	4749	5020	5059	4958	4779	4716

GT, активни - % спрямо предходната година		95%	106%	101%	98%	96%	99%
---	--	-----	------	------	-----	-----	-----

В следващата таблица е представена мощността на корабите в kW за периода 2010-2019 г.

Таблица 3. Мощност на корабите в kW по години за периода 2010-2019 г.

Киловати (KW)	2010	2014	2015	2016	2017	2018	2019
KW, общо	63525	56569	55964	55983	57016	54695	53674
KW, общо - % спрямо предходната година		96%	99%	100%	102%	96%	98%
KW, активни	34221	36331	39634	40668	41160	39076	37681
KW, активни - % спрямо предходната година		94%	109%	103%	101%	95%	96%

Общите киловати за 2019 г. от 53674 KW представляват 94.9% спрямо общите киловати през 2014 г. (и 84.5% спрямо киловатите през 2010 г.). Общите киловати на активните съдове за 2019 г. от 37681 KW представляват 103.7% от киловатите на активните съдове през 2014 г. (и 110.1% спрямо киловатите през 2010 г.)

При описанието на риболовните кораби и тяхното риболовно оборудване се използват определени съкращения, които са кодифицирани и международно приети. Риболовните кораби са разпределени в съответствие с основните им параметри в 5 групи според техния основен размер - дължината L, а всяка от групите има определен код. Групите използвани в анализа са посочени в следващата таблица:

Таблица 4. Използвани групи в анализа според дължината на корабите, m

Код	VL0006	VL0612	VL1218	VL1824	VL2440
m	до 6 m	от 6 до 12 m	от 12 до 18 m	от 18 до 24 m	от 24 до 48 m

Допълнително се прави разграничение между дребномащабен и едромашабен риболов.

- Дребномащабният риболов е формиран от корабите с дължина до 12 m, т.е. от групите **VL0006 и VL0612**.
- Едромашабният риболов е формиран от корабите с дължина над 12 m, т.е. от групите **VL1218, VL1824 и VL2440**.

Средната възраст на българския риболовен флот е 22.6 години през 2019 г. Следващата таблица представя развитието на възрастта на флота през годините на периода, както и разликите между едромашабния и дребномащабния риболов.

Deleted: напкорабите

Deleted: по години

Deleted: Таблица 2.

Deleted: (сегменти)

Deleted: всеки

Deleted: сегментите

Deleted: Сегментите

Deleted: следните

Deleted: ¶

Таблица 3. .

Deleted: сегменти

Deleted: Сегменти според дължината на корабите, m

Таблица 5. Средна възраст на корабите в години в риболовния флот и в дребномащабния и едромашабния риболов

<u>Средна възраст на корабите в години</u>	<u>2010</u>	<u>2014</u>	<u>2015</u>	<u>2016</u>	<u>2017</u>	<u>2018</u>	<u>2019</u>
<u>Общо</u>	<u>17,0</u>	<u>20,4</u>	<u>21,2</u>	<u>21,6</u>	<u>22,3</u>	<u>22,9</u>	<u>22,6</u>
<u>Общо, активни кораби</u>	<u>17,1</u>	<u>19,9</u>	<u>20,8</u>	<u>21,1</u>	<u>22,3</u>	<u>22,7</u>	<u>22,2</u>
<u>Дребномащабен, активни кораби</u>	<u>16,9</u>	<u>19,7</u>	<u>20,6</u>	<u>21,0</u>	<u>22,3</u>	<u>22,6</u>	<u>22,0</u>
<u>Едромашабен, активни кораби</u>	<u>20,0</u>	<u>22,4</u>	<u>22,4</u>	<u>22,2</u>	<u>23,3</u>	<u>24,3</u>	<u>24,3</u>

Средната възраст на корабите се повишава с **малко над две години** за периода 2014-2019 г., като това е вярно за всички представени групи – общо; общо активни кораби; едромашабен, активни кораби; дребномащабен, активни кораби.

Средната възраст на активните кораби е по-ниска с по-малко от половин година от средната възраст в общата съвкупност. Средната възраст на корабите в дребномащабния риболов е с около две години по-ниска от тази в едромашабния през периода.

В сравнение с предходен период от 2010 г. до 2014 г. се наблюдава **сходно повишаване на средната възраст във всички групи**. Риболовните кораби от всяка категория (сегмент) използват определен вид риболовен инвентар или набор от риболовни уреди и приспособления, които също имат определен код. Съкращенията, използвани в анализа и в таблиците към всеки сегмент показват, че съответната група кораби използват някой от риболовни уреди, посочени в Таблица 1.

За 2019 г. сегментите на риболовния флот по отношение на използваните риболовни усилия и специфични риболовни уреди и приспособления са показани в **следващата таблица**.

Таблица 6. Използвани риболовни усилия и специфични риболовни уреди и приспособления от различните сегменти на риболовния флот.

<u>Бруто тонаж</u>	<u>Мерна единица</u>	<u>Година 2019</u>	<u>Сегмент</u>	<u>Дължина</u>	<u>% спрямо общия тонаж</u>	<u>Забележка</u>
228,97	GT	2019	DFN	VL0006		Сегментът има най-малък дял в общия тонаж – на 5-то място
8,00	GT	2019	PS	VL0006		
2,12	GT	2019	FPO	VL0006		
12,94	GT	2019	HOK	VL0006		
4,34	GT	2019	PGP	VL0006		
52,75	GT	2019	PMP	VL0006		
200,26	GT	2019	INACTIVE	VL0006		
Общо за сегмента VL0006				509,38	8,44%	
755,62	GT	2019	DFN	VL0612		
3,38	GT	2019	PS	VL0612		
109,43	GT	2019	FPO	VL0612		

Deleted: 4

Deleted: <#>Таблица 4. Риболовни уреди, използвани от съответната група кораби

TM

Deleted: Таблица 5

Deleted: ¶

¶

Таблица 5. .

Deleted: Мярна

Бруто тонаж	Мерна единица	Година 2019	Сегмент	Дължина	% спрямо общия тонаж	Забележка
59,66	GT	2019	HOK	VL0612		Сегментът има най- голям дял в общия тонаж – на 1-во място
31,87	GT	2019	PGP	VL0612		
346,11	GT	2019	PMP	VL0612		
35,27	GT	2019	TBB	VL0612		
29,23	GT	2019	TM	VL0612		
895,46	GT	2019	INACTIVE	VL0612		
Общо за сегмента VL0612				2266,03	37,55%	
141,97	GT	2019	DFN	VL1218		Сегментът е на 2-ро място по дял в тонажа
384,82	GT	2019	PMP	VL1218		
121,72	GT	2019	TBB	VL1218		
413	GT	2019	TM	VL1218		
182,64	GT	2019	INACTIVE	VL1218		
Общо за сегмента VL1218				1244,15	20,62%	
39,61	GT	2019	PS	VL1824		Сегментът е на 4-то място по дял в тонажа
370	GT	2019	PMP	VL1824		
90,7	GT	2019	TBB	VL1824		
281,65	GT	2019	TM	VL1824		
40	GT	2019	INACTIVE	VL1824		
Общо за сегмента VL1824				821,96	13,62%	
78,61	GT	2019	DFN	VL2440		Сегментът е на 3-то място по дял в тонажа
1114,07	GT	2019	TM	VL2440		
Общо за сегмента VL1824				1192,68	19,77%	
Общо 2019 година				6034,20	100,00%	

Deleted: Мярна

Риболовните кораби, причислени към дребномащабния риболов, с обща дължина LOA до 12 m представляват 95% или 1 751 плавателни съда. Повечето от тях използват хрилни мрежи (закотвени) като предпочитан риболовен уред.

Таблица. 7. *Разпределение на броя на корабите между дребномащабния и едромасщабния риболов*

Брой кораби	2010	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Дребномащабен, общо	2237	1919	1884	1822	1799	1769	1751
Дребномащабен, активни	947	1029	1119	1118	1213	1121	1039
Дребномащабен, % от всички активни	92,1%	92,7%	92,9%	92,7%	93,7%	93,0%	92,5%
Едромасщабен, общо	107	92	95	96	98	95	94

Брой кораби	2010	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Едромашабен, активни	81	81	85	88	82	84	84
Едромашабен, % от всички активни	7,9%	7,3%	7,1%	7,3%	6,3%	7,0%	7,5%

За периода 2014-2019 г. броят на корабите в дребномашабния риболов намалява постепенно от 1919 до 1751, а спрямо предходен период намалението е още по-значимо от 2237 кораба през 2010 г. В едромашабния изменението за същия период е минимално от 92 до 94 кораба, като най-много са били през 2017 г. - 98.

Deleted: 23 години.

Разглеждайки само броя на активните кораби, тенденцията при дребномашабния риболов е различна. В началото и края на периода 2014-2019 г. броят е близък, съответно 1029 и 1039 кораба, а в средата на периода броят е малко по-висок и достига 1213 активни кораба през 2017 г. При едромашабния риболов тенденцията при активните кораби повтаря тази на общия брой кораби – минимална промяна от 81 през 2014 г. до 84 през 2019 г. с на-висок брой от 88 през 2016 г.

Дялът на броя на активните кораби в дребномашабния риболов от всички активни кораби се променя в много тесни граници през периода – между 92.5% и 93.7%, а на едромашабния съответно между 7.5% и 6.3%.

Активните риболовни кораби през 2019 г. са 1 123, като по-голямата част от тях, общо 1 121 бр., попадат в обхвата на дребномашабния (предимно крайбрежен) риболов. Процентното съотношение на активните риболовни кораби е 93.03% за корабите до 12 m и 6.97% за корабите над 12 m. Риболовната активност на флота през 2018 г., изразена в дни на море, е общо 22 624 дни, като 63.66% са от риболовните кораби с обща дължина до 12 m.

Moved (insertion) [6]

Таблица. 8. Риболовна активност на корабите за периода 2014 г. 2019 г.

Активни кораби	2010	2014	2015	2016	2017	2018	2019
KW, дребномашабен	19708	20952	23644	23870	25531	23033	21779
GT, дребномашабен	1691	1709	1928	1891	2010	1776	1680
дни на море, дребномашабен	16061	13762	14074	17195	13762	14402	17195
KW, едромашабен	14512	15379	15990	16798	15629	16044	15903
GT, едромашабен	3521	3040	3092	3168	2948	3003	3036
Дни на море, едромашабен	5754	7503	6544	8676	7503	8222	8676

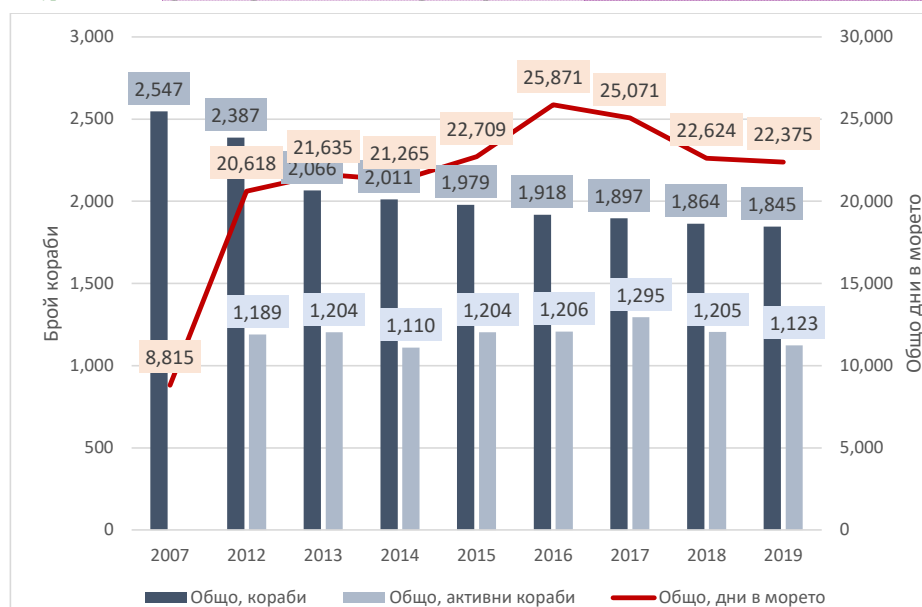
За периода 2014-2019 г. активността на дребномашабния риболов, измерена в киловати на активните кораби в групата, устойчиво се движи в диапазона 57.7-62% и е на същото ниво както и през 2010 г. (57.6%). Съответният дял за активността на едромашабния риболов е 42.3-38%.

Активността на дребномашабния риболов, измерена в бруто тонаж на активните кораби в групата, устойчиво се движи в диапазона 35.6-40.5% и е на по-високо ниво, сравнена с 2010 г. (32.4%). Съответният дял за активността на едромашабния риболов е 64.4-59.5%.

Активността на дребномащабния риболов, измерена в общо дни на море на активните кораби в групата, устойчиво се движи в диапазона 63.7-68.3% и е на по-ниско ниво, сравнена с 2010 г. (73.6%). Съответният дял за активността на едромашабния риболов е 36.3-31.7%.

На Фиг.3 е представен броят на регистрираните кораби от датата на присъединяване на България към ЕС (01/01/2007), който е намалял с 27%. Забелязва се лек спад на броя активните кораби спрямо 2017 г., както и значително намаление на дните на море спрямо референтните стойности от 2016-2017 г., като е достигнато нивото от 2014 г.

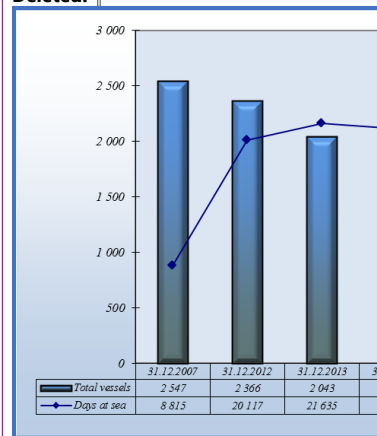
Фигура 3. Брой на корабите и дни на море за периода 2007-2019 г.

Deleted:

Deleted: 2015

Deleted: 1

Фиг.3.

Deleted: 2018

Deleted: Активните риболовни кораби през 2018 г. са 1 205 (Таблица 6), като по-голямата част от тях, общо 1 121бр

Moved up [6]: .. попадат в обхвата на дребномащабния (предимно крайбрежен) риболов.

Deleted: Процентното съотношение на активните риболовни кораби е 93,03 % за корабите до 12 m и 6,97 % за корабите над 12 m. Риболовната активност на флота през 2018г., изразена в дни на море, е общо 22 624 дни, като 63,66 % са от риболовните кораби с обща дължина до 12 m.¶ Таблица 6. . Риболовна активност

Deleted: корабите

Допълнителен показател за интензитета на едромашабния и дребномащабния риболов е средният общ брой дни на море на един активен риболовен кораб. Неговото наблюдение позволява да бъдат направени изводи за организацията на дейността в тези две основни групи и да бъдат открити разлики.

Таблица 9. Общо дни на море на един активен кораб 2014-2019 г.

	2010	2014	2015	2016	2017	2018	2019
VL0006	20.81	11.90	11.99	13.16	12.04	12.21	11.10
VL0612	14.68	14.25	13.85	16.69	15.70	13.22	13.87
VL1218	50.18	77.77	80.04	88.82	79.13	80.58	93.98
VL1824	71.59	91.35	95.38	109.53	102.75	113.56	120.47
VL2440	152.15	158.83	158.00	134.58	147.09	164.73	162.00
Общо	21.22	19.16	18.86	21.45	19.36	18.78	19.92
дребномащабен	16.96	13.37	13.16	15.38	14.39	12.85	12.78
едромашабен	71.04	92.63	93.93	98.59	92.85	97.88	108.25

За периода 2014-2019 г. средният общ брой дни на море на един активен риболовен кораб при дребномащабния риболов се запазва относително постоянен и е между 12.78 и 14.39 дни. Той е намалял малко в сравнение с 2010 г. като референтна година от предходен период. Показателят е малко по-висок в групата VL0612 в сравнение с VL0006. Показателят ясно показва допълващия характер на дейността за заетите в дребномащабния риболов.

Показателят при едромашабния риболов се увеличава от 92.63 дни през 2014 г. до 108.25 дни през 2019 г. или с 16.8%. В допълнение има и съществено повишение на стойността през 2019 г. спрямо 2010 г. като референтна година от предходен период с 52%. Колкото по-голяма е дължината на класа от кораби, толкова по-висок е средният брой дни на море на активен кораб.

Сегментацията на корабите според видовете риболовна техника, извършващи стопански риболов във водите на Черно море, се осъществява в съответствие с Решение 2010/93/ЕС.

В следващата таблица са представени данните за риболовната дейност на риболовните кораби за периода 2014-2019 г., от които се вижда, че спрямо данните от референтната 2017 г. активността през 2019 г. е спаднала с 11%. Най-голям спад се наблюдава в сегментите НОК и РМР, съответно с 70% и 60%, като в същото време се повишава активността в сегмент ТВВ - 62%. Разпределението в отделните години се променя значително и отразява сезонната специфика на дейността.

Таблица. 10. Дни на море по сегменти за периода 2014-2019 г.

СЕГМЕНТ	ДЪЛЖИНА	2014	2015	2016	2017	2018	2019
DFN	VL0006	2728	2869	2924	2102	2351	2239
	VL0612	4054	4134	4845	3574	3491	3116
	VL1218	551	291	309	353	200	420
	VL1824	6	11	33	280		
	VL2440						72
	Общо DFN	7339	7305	8111	6309	6042	5847
FPO	VL0006	76	47	167	14	2	28
	VL0612	507	526	764	533	533	499
	Общо FPO	583	573	931	547	535	527
НОК	VL0006	274	311	196	293	42	85
	VL0612	669	648	765	785	139	249
	VL1218			26	28		
	VL1824						
	Общо НОК	943	959	987	1106	181	334
PGP	VL0006	116	118	28	80	68	28
	VL0612	68	52	88	158	150	68
	VL1218	262		96		34	
	Общо PGP	446	170	212	238	252	96
РМР	VL0006	1037	1314	1895	2584	2427	2021
	VL0612	3520	3753	4852	6868	4710	4503

Deleted: 2018 г

Deleted: Дължина

Deleted:

Deleted: Таблица 7...ледващата таблица

Deleted: Таблица 7.

Deleted: 2015, 2016, 2017 и 2018

	2015		
Сегмент	Дължина	Дни на море	Сегмент
DFN	VL0006	2869	DFN
	VL0612	4134	
	VL1218	291	
	VL1824	11	
Общо:		7305	Общо:
PS	VL0006	303	PS
	VL0612	62	
Общо:		365	Общо:
FPO	VL0006	47	FPO
	VL0612	526	
Общо:		573	Общо:
НОК	VL0006	311	НОК
	VL0612	648	
Общо:		959	
PGP	VL0006	118	Общо:
	VL0612	52	PGP
Общо:		170	
РМР	VL0006	1314	
	VL0612	3753	Общо:
	VL1218	2189	РМР
	VL1824	511	
Общо:		7767	
ТВВ	VL0612	350	
	VL1218	136	Общо:
	VL1824	277	ТВВ
Общо:		763	
ТМ	VL0612	238	
	VL1218	1946	Общо:
	VL1824	727	ТМ
	VL2440	1896	
Общо:		4807	
Всичко:		22709	
			Общо:
			Всичко:

Deleted:

В Таблица 8с

СЕГМЕНТ	ДЪЛЖИНА	2014	2015	2016	2017	2018	2019
	VL1218	2633	2189	1367	1978	1517	2408
	VL1824	1102	511	456	360	534	1203
	VL2440	66				99	
	Общо PMP	8358	7767	8570	11790	9287	10135
PS	VL0006	340	303	251	154	202	127
	VL0612	68	62	51	28	31	35
	VL1824				77		64
	Общо PS	408	365	302	259	233	226
TBB	VL0612	69	350	201	182	177	179
	VL1218		136	301	396	464	652
	VL1824		277	32	27	199	150
	Общо TBB	69	763	534	605	840	981
TM	VL0612	236	238	168	102	79	105
	VL1218	598	1946	3319	1597	2378	1783
	VL1824	445	727	1122	900	1084	631
	VL2440	1840	1896	1615	1618	1713	1710
	Общо TM	3119	4807	6224	4217	5254	4229
Общо		21265	22709	25871	25071	22624	22375

В следващата таблица е показан броят на риболовните кораби за всеки сегмент, както и данни за тяхната активност спрямо сегмента и спрямо общата за годината активност. За 2019 г. най-висока е активността в сегменти PMP - 43.5%, DFN -26.1% и TM -18.9%. Двата най-големи сегмента са DFN -711 риболовни кораба и PMP -248 риболовни кораба, като тези два сегмента представляват 85.4% от целия флот.

Таблица. 11. Активност на риболовните кораби по сегменти за 2019 г.

Сегмент	Дължина	Брой кораби	GT	KW	Дни на море	Активност в сегмента	Активност спрямо флота
DFN	VL0006	298	228.97	2862.62	2239	38.3%	10.0%
	VL0612	403	755.62	10623.17	3116	53.3%	13.9%
	VL1218	9	141.97	941.77	420	7.2%	1.9%
	VL2440	1	78.61	574	72	1.2%	0.3%
Общо DFN		711	1205.17	15001.56	5847		26.1%
FPO	VL0006	3	2.12	4.41	28	5.3%	0.1%
	VL0612	32	109.43	942.93	499	94.7%	2.2%
Общо FPO		35	111.55	947.34	527		2.4%
НОК	VL0006	17	12.94	205.21	85	25.4%	0.4%
	VL0612	25	59.66	873.8	249	74.6%	1.1%
Общо НОК		42	72.6	1079.01	334		1.5%
PGP	VL0006	7	4.34	57.82	28	29.2%	0.1%
	VL0612	14	31.87	478.07	68	70.8%	0.3%
Общо PGP		21	36.21	535.89	96		0.4%
PMP	VL0006	70	52.75	548	2021	19.9%	9.0%

Deleted:

Deleted: 2018

Deleted: - 41,05

Deleted: ,71

Deleted: 23,22

Deleted: 768риболовни

Deleted: 264

Deleted: 83

Deleted: Таблица 8.

Deleted: 2018

Сегмент	Дължина	Брой кораби	GT	KW	Дни на море	Активност в сегмента	Активност спрямо флота
	VL0612	148	346.11	4666.69	4503	44.4%	20.1%
	VL1218	21	384.82	2972.01	2408	23.8%	10.8%
	VL1824	9	370	2242.53	1203	11.9%	5.4%
Общо PMP		248	1153.68	10429.23	10135		45.3%
PS	VL0006	13	8	59.54	127	705.6%	0.6%
	VL0612	4	3.38	13.61	35	1166.7%	0.2%
	VL1824	1	39.61	308.91	64	914.3%	0.3%
Общо PS		18	50.99	382.06	226		1.0%
TBB	VL0612	3	35.27	147.08	179	18.2%	0.8%
	VL1218	7	121.72	1127.05	652	66.5%	2.9%
	VL1824	2	90.7	478	150	15.3%	0.7%
Общо TBB		12	247.69	1752.13	981		4.4%
TM	VL0612	2	29.23	295.67	105	2.5%	0.5%
	VL1218	19	413	3282.25	1783	42.2%	8.0%
	VL1824	5	281.65	1261.38	631	14.9%	2.8%
	VL2440	10	1114.07	2714.9	1710	40.4%	7.6%
Общо TM		36	1837.95	7554.2	4229		18.9%
Общо		1123	4715.84	37681.42	22375		100.0%

През 2019 г. **дребномашабният риболов** е с най-много представители в сегментите DFN с 67.5% от активните кораби и PMP с 21% от активните кораби. Най-висока активност, измерена чрез общо дни на море, е имало в PMP VL0612 с 33.9% и DFN VL0612 с 23.5% спрямо общата за дребномашабния риболов активност за 2019 г.

През 2019 г. **едромашабният риболов** е с най-много представители в сегментите TM с 40.5% от активните кораби и PMP с 35.7% от активните кораби. Най-висока активност, измерена чрез общо дни на море, е имало в PMP VL1218 с 26.5%, TM VL2440 с 18.8% и TM VL1218 с 19.6%.

Баланс на капацитета на **риболовния флот** и възможностите за **риболов** за Черно море и р. Дунав и по райони

В анализите на ИАРА на стопанския риболов се **акцентира** върху биологичните индикатори. Един от тях е **Индикаторът за устойчив улов**.

От улавяните видове риби в Черно море само калканът (*S. maximus*, *S. maeoticus* и *S. rhombus*) и трицоната (*Sprattus sprattus*) са обект на квоти и са включени в Национална програма за събиране, управление и използване на данни в сектор „Рибарство“ (НПСУИДСР). Анализ за уловите в р. Дунав не се извършва, поради твърде ниския обем на средния годишен улов. През 2018 и 2019 г. са проведени по четири научни изследвания **за година** в българската акватория на Черно море – по две дънни и две пелагични.

Moved (insertion) [7]

Сегмент	Дължина	Брой кораби
DFN	VL0006	
	VL0612	
	VL1218	
Общо:		
PS	VL0006	
	VL0612	
Общо:		
FPO	VL0006	
	VL0612	
Общо:		
HOK	VL0006	
	VL0612	
Общо:		
PGP	VL0006	
	VL0612	
	VL1218	
Общо:		
PMP	VL0006	
	VL0612	
	VL1218	
	VL1824	
	VL2440	
Общо:		
TBB	VL0612	
	VL1218	
	VL1824	
Общо:		
TM	VL0612	
	VL1218	
	VL1824	
	VL2440	
Общо:		
Всичко:		

Deleted:

Сегмент	Дължина
LOA 0012	DFN VL0006
	VL0612
	PS VL0006
	VL0612
	FPO VL0006
	VL0612
	HOK VL0006
	VL0612
	PGP VL0006
	VL0612
	PMP VL0006
	VL0612
	TBB VL0612
	TM VL0612

Deleted:

Moved up [7]:

През

Deleted: - 26 риболовни кораба и PMP - 25 риболовни кораба. Най-активни са PMPV

Deleted: с обща дължина VL 1218, VL 1224 и VL 1240

Deleted: Забелязва се запазване на броя кораби в поливалентния сегмент PMP

Deleted: 0 до 6 m и през 2017 г.

Moved down [8]: се запазват следните сегменти: DFN, PS, PMP, FPO, HOK и PGP.

Индикаторът за устойчив улов отразява степента, в която даден сегмент на флота зависи от подложени на прекомерен улов запаси. В настоящия контекст „прекомерен улов“ означава, че риболовът на даден запас превишава стойността F_{msy} , т.е. процентът на смъртност от риболов съответства на максималния устойчив улов. Калкулирането на индикатора се извършва съгласно „Насоки за анализ на баланса между риболовния капацитет и възможностите за риболов в съответствие с член 22 от Регламент (ЕС) № 1380/2013 на Европейския парламент и на Съвета относно общата политика в областта на рибарството“. За изчисление на индикаторите за 2016 и 2017 г. са използвани данните за разтоварванията, докладвани за съответните години по НПСУИДСР и стойностите на F и F_{msy} от доклада за оценка на запасите в Черно море на НТИКР (17-11). За 20 от сегментите, стойността на индикатора за две последователни години е над 1, което може да е признак за дисбаланс. Тези сегменти реализират доходите си, разчитайки на възможностите за риболов, които структурно са определени на по-високи нива от равнищата на експлоатация, които съответстват на максимален устойчив улов. В 9 от тези 20 сегмента се наблюдава повишение на индикатора през 2017 г., а в други 9 има понижение; в последните 2 сегмента стойността на индикатора е абсолютно еднаква за двете години (това е възможно, тъй като в двата сегмента е имало улови само на 1 вид, а стойностите на F и F_{msy} , които са използвани за двете години са еднакви). Само в един от сегментите ТМ 2440 за двете години индикаторът е със стойност под 1, което показва, че за момента е балансиран. Има 3 сегмента, за които индикаторът е бил над 1 през 2016 г, но е под 1 за 2017 г. (FPO 0612, PS 0006 и ТМ 1824).

Deleted: .

Свободен риболовен капацитет

Moved (insertion) [12]

Анализ на баланса между риболовния капацитет и възможностите за риболов

Moved (insertion) [13]

Анализ на баланса между риболовния капацитет и възможностите за риболов се изготвя на база съвкупната оценка и съпоставка на техническите, икономическите и биологичните индикатори за петгодишен период - в случая 2014-2018 г4.

Най-често ловените видове в Черно море са:

- Пелагични видове риба: Европейска трикона (*Sprattus sprattus sulinus*), Сафрид (*Trachurus mediterraneus ponticus*), Кефал (*Mugil cephalus*), Паламуд (*Sarda sarda*), Лефер (*Pomatomus saltatrix*);
- Дънни видове риби: Барбуня (*Mullus barbatus*), Черноморска бодлива акула (*Squalus acanthias*), Морска лисица (*Raja clavata*), Калкан (*Scophthalmus maximus*), Попчета (*Gobiidae*).
- Мекотели: Рапана (*Rapana venosa*) и Бяла пясъчна мида (*Mya arenaria*).

За 2019 г. общият улов на риба и други водни организми, реализиран от българския флот в Черно море, е 10 269 t.

От всички видове в Черно море, за страната ни има въведени квоти само за калкан и трикона, които се прилагат от 2007 г. За 2019 г. възможностите за риболов за Черно море са определени в Регламент на Съвета № 2018/2058 от 17.12.2018 г., както следва:

за калкан - 57.0 t

⁴ Годишен доклад на България за усилията през 2019 г. за постигане на устойчив баланс между риболовния капацитет и риболовните възможности.

за трифона - 8 032.5 t.

За черноморска бодлива акула (DGS) (*Squalus acanthias*) няма определен общ допустим улов или квота за улов на вида в Черно море. През 2015 г. при определянето на възможностите за риболов на определени рибни запаси в Черно море за 2016 г. Република България е поела политически ангажимент през 2016 г. да не надвишава разтоварените от нея през 2015 г. количества черноморска бодлива акула, които са в размер на 133 t. Този ангажимент е поет като предпазна мярка, целяща опазването на запаса от черноморска бодлива акула в Черно море и е подновяван всяка година при определянето на годишните възможности за риболов на определени рибни запаси във водите на Черно море. Оттогава уловът на черноморската бодлива акула е намалял средно повече от десетократно.

От улавяните видове риби само калканът (*Psetta maxima maeotica*) и трифоната (*Sprattus sprattus*) са обект на квоти и са включени в Национална програма за събиране, управление и използване на данни в сектор „Рибарство” (НПСУИДСР). Прилаганите квоти са предпазни, тъй като е невъзможно биомасата им да бъде изчислена за целия воден басейн на Черно Море. През 2019 г. определената национална квота е в размер на 57 t за калкана и 8 032.5 t за пацата (Регламент (ЕС) 2018/2058 на Съвета от 17 декември 2018 година за определяне на възможностите за риболов на някои рибни запаси и групи рибни запаси за 2019 година в Черно море). През 2019 г. уловите на калкан са 54.857 t, а уловите на трифона и акула са съответно 4 585 t и 16.8 t.

През 2019 г. са проведени четири научни изследвания в българската акватория на Черно море - две дънни и две пелагични.

Moved (insertion) [14]

Повечето от корабите с дължина по-малка от 12 m са основно ангажирани в дребномащабен риболов с хрилни мрежи (закотвени). Кораби с дължина по-голяма от 12 m използват основно пелагични тралове за риболов като предпочитан уред.

Процентът на неактивните кораби, които представляват неизползвания капацитет в сегментите на флота под 12 m (95% от българския флот) през 2019 г. все още е доста висок. Това се дължи на сезонния характер на риболова, ниската възвращаемост на средствата, ремонтни дейности и др.

Имайки предвид биологичното разнообразие като целеви видове, имащи отношение към стопанската дейност във всички сегменти в българския риболовен флот, трябва да се вземе предвид, че това рефлектира и върху вариациите на използваната риболовна техника при уловите. Това дава своето отражение и в по-малкия брой кораби в така представената сегментация. Също така се води политика към насърчаване на използването на щадящи пасивни риболовни уреди, с наложени рестрикции за размера на окото на мрежените уреди, както и определяне на минимални размерни групи, с цел опазване на рибните запаси и биологичното разнообразие. Това от своя страна трябва да бъде взето предвид за сегментите, в които се наблюдава дисбаланс.

Индикаторът за устойчив улов отразява степента, в която даден сегмент на флота зависи от подложени на прекомерен улов запаси. В настоящия контекст „прекомерен

улов“ означава, че риболовът на даден запас превишава стойността F_{msy} , т.е. процентът на смъртност от риболов съответства на максималния устойчив улов. Калкулирането на индикатора е извършено съгласно Насоки за анализ на баланса между риболовния капацитет и възможностите за риболов в съответствие с член 22 от Регламент (ЕС) № 1380/2013 на Европейския парламент и на Съвета относно общата политика в областта на рибарството. Използвани са данните за разтоварванията, докладвани за съответните години по НПСУИДСР и стойностите на F и F_{msy} от доклада за оценка на запасите в Черно море на НТИКР (17-11) са били използвани за изчисление на индикаторите за 2017 и 2018 г. Резултатите за прогнозната стойност на индикатора за устойчив улов по сегменти са представени в следващата таблица. За 17 от сегментите, стойността на индикатора за две последователни години е над 1, което може да е признак за дисбаланс. Тези сегменти реализират доходите си, разчитайки на възможностите за риболов, които структурно са определени на по-високи нива от равнищата на експлоатация, които съответстват на максимален устойчив улов. В 8 от тези 17 сегмента се наблюдава повишение на индикатора през 2018 г., а в други 8 има понижение, в 1 сегмент стойността на индикатора е абсолютно еднаква за двете години (това е възможно, тъй като в този сегмент е имало улови само на 1 вид, а стойностите на F и F_{msy} , които са използвани за двете години са еднакви). Само в един от сегментите ТМ 2440 за двете години индикаторът е със стойност под 1, което показва, че за момента е балансиран. Има 1 сегмент, за който индикаторът е бил над 1 през 2017 г., но е под 1 за 2018 г. (FPO 0006).

Таблица. 12. *Резултати за прогнозната стойност на индикатора за устойчив улов по сегменти*

Индикатор	Дефиниция	Ниво 1 „зелен“	Ниво 2 „жълто“	Ниво 3 „червено“
Технически	Частното между средното и максималното усилие за кораб	>0.9	$0.7-0.9$	≤ 0.7
Биологичен 1	$F_{estimated}/F_{target}$	≤ 1	>1	$\gg 1$
Биологичен 2	Улов/Биомаса	Както е дефинирано по видове/запаси	Както е дефинирано по видове/запаси	Както е дефинирано по видове/запаси
Икономически 1	ROI (възвръщаемост на инвестициите)	ROI > целева точка	$0 < ROI < \text{целева точка}$	ROI < 0
Икономически 2	CR/BER Текущи приходи /Равновесна точка	CR/BER > 1	CR/BER Приблизително = 1	CR/BER < 1

	Métier	Technical indicator	Biological indicators		Economic indicators	
			Bio 1	Bio 2	ROI 1	CR/B
2014	DFN	VL0006				
	PS	VL0006				
	PMP	VL0006				
	FPO	VL0006				
	HOK	VL0006				
	PGP	VL0006				
	DFN	VL0612				
	PS	VL0612				
	FPO	VL0612				
	HOK	VL0612				
	PGP	VL0612				
	PMP	VL0612				
	DFN	VL1218				
	PMP	VL1218				
	TM	VL1218				
	PMP	VL1824				
	TM	VL2440				

	Métier	Technical indicator	Biological indicators		Economic indicators	
			Bio 1	Bio 2	ROI 1	CR/B
2015	DFN	VL0006				
	PS	VL0006				
	PMP	VL0006				
	FPO	VL0006				
	HOK	VL0006				
	PGP	VL0006				
	DFN	VL0612				
	PS	VL0612				
	FPO	VL0612				
	HOK	VL0612				
	PGP	VL0612				
	PMP	VL0612				
	TBB	VL0612				
	DFN	VL1218				
	PMP	VL1218				
	TM	VL1218				
	TM	VL1824				
	TM	VL2440				

	Métier	Technical indicator	Biological indicators		Economic indicators	
			Bio 1	Bio 2	ROI 1	CR/BER
2016	DFN	VL0006				
	PS	VL0006				
	PMP	VL0006				
	FPO	VL0006				
	HOK	VL0006				
	PGP	VL0006				
	DFN	VL0612				
	PS	VL0612				
	FPO	VL0612				
	HOK	VL0612				
	PGP	VL0612				
	PMP	VL0612				
	TM	VL0612				
	DFN	VL1218				
	PMP	VL1218				
	TM	VL1218				
	TM	VL1824				
	TM	VL2440				

	Métier	Technical indicator	Biological indicators		Economic indicators	
			Bio 1	Bio 2	ROI 1	CR/B
2017	DFN	VL0006				
	PS	VL0006				
	PMP	VL0006				
	HOK	VL0006				
	PGP	VL0006				
	DFN	VL0612				
	FPO	VL0612				
	HOK	VL0612				
	PGP	VL0612				
	PMP	VL0612				
	TM	VL0612				
	DFN	VL1218				
	PMP	VL1218				
	TBB	VL1218				
	TM	VL1218				
	TM	VL1824				
	TM	VL2440				

	Métier	Technical indicator	Biological indicators		Economic indicators		Conclusion
			Bio 1	Bio 2	ROI 1	CR/BER 2	
2018	DFN	VL0006					Level 3
	PS	VL0006					Level 2
	PMP	VL0006					Level 2
	HOK	VL0006					Level 3
	PGP	VL0006					Level 2
	DFN	VL0612					Level 3
	FPO	VL0612					Level 3
	HOK	VL0612					Level 3
	PGP	VL0612					Level 3
	PMP	VL0612					Level 2
	DFN	VL1218					Level 3
	PMP	VL1218					Level 2
	TBB	VL1218					Level 2
	TM	VL1218					Level 2
	TM	VL1824					Level 2
	TM	VL2440					Level 1

	Métier	Technical indicator	Biological indicators		Economic indicators		Conclusion
			Bio 1	Bio 2	ROI 1	CR/BER 2	
2019	DFN	VL0006					
	PS	VL0006					
	PMP	VL0006					
	HOK	VL0006					
	PGP	VL0006					
	DFN	VL0612					
	FPO	VL0612					
	HOK	VL0612					
	PGP	VL0612					
	PMP	VL0612					
	DFN	VL1218					
	PMP	VL1218					
	TBB	VL1218					
	TM	VL1218					
	PMP	VL1824					
	TM	VL2440					

Сегмент от 0 до 6 m

През 2019 г. общият брой на риболовните кораби в този сегмент е 674 - с 12 повече от предходната 2018 г. През 2019 г. се наблюдава повишаване на броя на неактивните кораби.

Moved (insertion) [15]

Съгласно сегментацията, използвана в рамката за събиране на данни (РСД) при активните кораби с дължина от 0 до 6 m и през 2019 г. се запазват следните сегменти: DFN, PS, PMP, FPO, HOK и PGP. Забелязва се спад на броя на корабите в поливалентния сегмент PMP (кораби, които са риболували с няколко риболовни уреда и нито един от тях не е използван повече от 50% от риболовното време). Също така се забелязва запазване на броя риболовни кораби в сегмент DFN (мрежени риболовни уреди) спрямо предходната година. В цялостна перспектива се наблюдава

Moved (insertion) [8]

запазването на тенденцията за селективното използване на пасивна риболовна техника.

→ Сегмент DFN/VL 0006

Приблизително 73% от активните кораби с дължина от 0 до 6 m са в този сегмент, което показва, че хрилните мрежи са най-използваният риболовен уред при дребномащабния риболов, като се запазват миналогодишните нива.

Данните от техническия индикатор, изчислени за периода 2015-2019 г. сочат, че използваемостта на риболовните кораби в този сегмент е изключително ниска, респективно тук е налице технически свръхкапацитет. От гледна точка на икономическите показатели като цяло в сегмента се наблюдава занижаване на стойностите на показателите. На база на това може да се съди, че сегментът е непечеливш в краткосрочен и в дългосрочен план. Стойностите, изчислени за биологичния индикатор за устойчив улов, извършван от сегмента, са високи през периода 2016-2018 г., респективно сегментът оказва въздействие върху запаса. Показателят за изложени на риск запаси не е изчисляван, тъй като уловите не надвишават 10% от установената от научните изследвания биомаса за целевите видове (калкан и трикона). Цялостният анализ показва, че сегмент DFN/VL 0006 остава небалансиран и през 2019 г.

Moved down [16]: Показател за изложени на риск запаси

Deleted: .

Deleted: през 2018 г.

→ Сегмент PS/VL 0006

Броят на риболовните кораби в този сегмент варира между 12 и 19 за периода 2015-2019 г. като най-малък (общо 12 кораба) се запазва през 2017 и 2018 г. Изчисленията на техническия индикатор сочат, че и в този сегмент няма добра използваемост на риболовните кораби. По отношение на икономическите показатели през 2018 г. се наблюдава ръст спрямо предходните години, като нивата достигат най-високите си стойности, а през 2019 г. се наблюдава нов спад. При биологичния индикатор, също както и при икономическия, се наблюдава спад на стойностите спрямо предходните години. Като се вземат под внимание стойностите на индикаторите може да се направи извода, че сегментът е небалансиран.

→ Сегмент PMP/VL 0006

През 2019 г. в сегмента се забелязва спад на броя кораби от 80 на 70. Показателите на техническия индикатор остават ниски и сочат за наличието на свръхкапацитет. Възвръщаемостта на инвестициите в сегмента остават с положителни стойности и през 2019 г. Достигнатите високи нива при съотношението между текущите приходи за сегмента и приходите в равновесната точка на рентабилност през 2018 от 6,60 бележат значителен ръст и през 2019, като стойността на индикатора е 25,20. По отношение на биологичния индикатор се забелязва повишаване на влиянието на сегмента спрямо 2017 г. Показатели на трите индикатора сочат, че сегмент PMP/VL 0006 е **небалансиран** по отношение на риболовния капацитет и възможностите за риболов.

→ Сегмент FPO/VL 0006

През 2019 г., както и през предходните години, в сегмента оперират малко на брой кораби. Предвид това не са предоставени данни за 2017, 2018 и 2019 г. за изчисляваните показатели, поради непредставителност на извадката.

→ Сегмент НОК/VL 0006

Броят на риболовните кораби в този сегмент се запазва приблизително същия спрямо предходната 2018 г. От направените изчисления на техническия индикатор се

наблюдава, че в сегмента се покачва използваемостта на корабите. По отношение на възвръщаемостта на инвестициите и през 2019 г. тя е все още с отрицателни стойности, но е с положителната тенденция на растеж и достигане на нивата от предходните години. Високите стойности на биологичния индикатор се запазват и през 2018 г. Цялостната оценка на показателите сочат, че сегментът е **небалансиран**.

→ Сегмент PGP/VL 0006

Както и в сегмента НОК/VL 0006, така и тук се запазва същият брой на риболовните кораби спрямо предходната 2018 г. Съгласно данните от техническия индикатор не наблюдава повишение на използваемостта на корабите през 2019 г. Високите стойности на индикатора възвръщаемост на инвестициите, достигнати през 2018 г., бележат значителен спад, но все още са положителни. Ръст се наблюдава при другия икономически показател. Стойностите на биологичния индикатор за 2018 г. бележат леко повишение, но все още са близо до 1. Предвид представените данни, сегментът остава **небалансиран** по отношение на риболовния капацитет и възможностите за риболов.

Сегмент от 6 до 12 m

В този сегмент попадат приблизително 58% от риболовните кораби. През 2019 г. техният брой е 1073, от които 631 са активни. Процентът на неактивните кораби спрямо общия брой в сегмента остава висок и през 2019 г.

Съгласно сегментацията на ПСД при активните кораби с дължина от 6 до 12 m през 2019 г. се наблюдават следните сегменти: DFN, PS, FPO, НОК, PGP, PMP, TM и ТВВ. Сегменти PS, TM и ТВВ не са включени в анализа, предвид малкия брой на корабите в тях.

→ Сегмент DFN/VL 0612

В сегмент DFN/VL 0612 попадат 64% от активните риболовни кораби с дължина между 6 и 12 m. Стойностите на техническия индикатор сочат за наличието на технически свръхкапацитет и съществена неизползваемост на риболовните кораби в сегмента. През 2019 г. се наблюдава лек ръст при икономическите индикатори спрямо 2018 г., като се достигат нивата, близки до положителните. Възвръщаемостта на инвестициите е нараснала от -4.30 % през 2018 до -1.03 % през 2019 г. Ръст се наблюдава и при показателя съотношение между текущите приходи за сегмента и приходите в равновесната точка на рентабилност, като стойностите вече са положителни.

Ниските стойности при икономическите и техническия индикатори, както и високите стойности при биологичния индикатор, сочат, че сегмент DFN/VL 0612 е **небалансиран**.

→ Сегмент PMP/VL 0612

В този сегмент оперират приблизително 23% от активните риболовни кораби с дължина 6-12 m. И тук стойностите на техническия индикатор са ниски и сочат за недостатъчна използваемост на флота. Значителният ръст през 2018 г. при възвръщаемостта на инвестициите бележи значителен спад през 2019 г., но все още остава с положителен знак. Съгласно изчислените данни за съотношението между текущите приходи за сегмента и приходите в равновесната точка на рентабилност се наблюдава отново значителен спад на стойностите през 2019 г. спрямо 2018 г. Стойностите на биологичния индикатор бележат спад спрямо 2018 г., но все още над допустимите прагове. Като цяло сегментът се намира в **дисбаланс**.

→ Сегмент FPO/VL 0612

По отношение на данните от техническия индикатор сегментът се намира в дисбаланс. Стойностите на показателя са ниски, сочейки недобрата използваемост на риболовните кораби. Икономическите показатели са с отрицателни стойности за периода 2017-2019 г. Сегментът остава икономически неефективен в краткосрочен и дългосрочен план. Стойностите на индикатора за устойчив улов в този сегмент запазват близки нива като от предходната 2018 г. Към настоящия момент сегментът е небалансиран.

→ Сегмент HOK/VL 0612

Изчисленията на техническия индикатор сочат за неефективното използване на риболовните кораби. Данните за икономическите показатели са разнородни за наблюдавания период. За 2019 г. стойностите на индикатора са по-високи от тези на предходната 2018 г., но все още остават с отрицателен знак. Наблюдава се запазване на нивото при съотношението между текущите приходи за сегмента и приходите в равновесната точка на рентабилност. През 2019 г. се наблюдават високи стойности на биологичния индикатор. Сегментът е нестабилен и небалансиран в краткосрочен и дългосрочен план.

→ Сегмент PGP/VL 0612

Използваемостта на корабите и в този сегмент е ниска според направените изчисления. За икономическите индикатори - възвръщаемост на инвестициите и съотношението между текущите приходи за сегмента и приходите в равновесната точка на рентабилност се запазва отрицателната тенденция за стойностите през целия период 2014-2019 г. Стойностите на показателя за устойчив улов бележат значителен спад от 7.983 през 2017 г. до 2.678 през 2018 г., но все още остава над допустимите прагове. Сегментът е небалансиран и икономически неефективен.

Сегмент от 12 до 18 m

През 2019 г. в този сегмент попадат общо 65 риболовни кораба, от които 56 са активни. Така процентът на неактивните кораби възлиза на приблизително 14%, което означава запазване на съотношението от предходната 2018 г. Съгласно сегментацията на ПСД при активните кораби с дължина от 12 до 18 m през 2018 г. се наблюдават следните сегменти: DFN, PMP, TM, и TBB.

Moved (insertion) [9]

→ Сегмент DFN/VL 1218

Въпреки лекото повишение на стойностите на техническия индикатор, все още се наблюдава недобра използваемост на риболовните кораби в сегмента. Положителните стойности на индикатора за възвръщаемост на инвестициите за периода 2015-2017 г. се наблюдават и през 2019 г. Същата тенденция се наблюдава и при съотношението между текущите приходи за сегмента и приходите в равновесната точка на рентабилност, като през 2015, 2016, 2017 и 2019 г. операторите са били способни да покриват разходите си (CR/BER>1). Негативната тенденция за повишаване на стойностите на биологичния индикатор се запазва и през 2019 г. Предвид това, както и ниските стойности за използваемостта на флота в този сегмент, може да се заключи, че има дисбаланс между риболовния капацитет и възможностите за риболов.

→ Сегмент PMP/VL 1218

Стойностите на техническия индикатор в този сегмент за 2019 г. показват запазване на използваемостта на риболовния капацитет спрямо предходните години. В

стойностите на икономическите индикатори се наблюдава повишение спрямо 2018 г. Възвръщаемостта на инвестициите се е повишила от 4.56% до 6.04%. Процентът на показателя, редуциран с лихвения процент по дългосрочни инвестиции с малък риск запазва положителни стойности и през 2019 г. Стойностите на съотношението между текущите приходи за сегмента и приходите в равновесната точка на рентабилност също запазват положителните си стойности и през 2019 г. Операторите на риболовни кораби в този сегмент са били способни да генерират достатъчно доходи, за да покриват разходите си и през 2019. При запазване на тези резултати и в бъдещи периоди би било изгодно да се инвестира в сегмента и в дългосрочен план. Резултатите от изчисленията на индикатора за устойчив улов показват намаление в стойностите - от 3.084 през 2018 г. до 1.955 през 2019 г., но все още е над допустимите прагове. Данните показват, че към настоящия момент в дългосрочен план сегментът е икономически ефективен. Въпреки положителните икономически показатели, както и наблюдавания спад на стойностите на биологичния, сегментът е **небалансиран**.

→ Сегмент TM/VL 1218

И при този сегмент се наблюдават ниски стойности на техническия индикатор. Възвръщаемостта на инвестициите, както и показателите на индикатора за съотношението между текущите приходи, остават с положителни стойности и през 2019 г., като се наблюдава повишение в сравнение с 2018 г. Изчисленията на биологичния индикатор за 2018 г. показват, че запазва сравнително ниски стойности като се наблюдава понижение от 1.294 до 1.074. Въпреки това може да се съди, че за сегмента е на лице **дисбаланс** между риболовния капацитет и възможностите за риболов.

→ Сегмент TBV/VL 1218

При отчитането на резултатите от индикаторите за този сегмент са взети под внимание само наличните данни - тези за 2017, 2018 и 2019 г. При техническия индикатор се наблюдава спад при използваемостта на риболовните кораби. Индикаторът за възвръщаемост на инвестициите е положителен и за трите години, като през 2019 г. се наблюдава значително повишение от 8.86 % до 22.06 %. При индикатора за съотношение между текущите приходи и приходите в равновесната точка на рентабилност също се наблюдава положителна тенденция. Стойностите на биологичния индикатор са понижени през 2018 г. в сравнение с тези от 2017 г., но остават над допустимите прагове. В краткосрочен план сегментът е **балансиран**.

Сегмент от 18 до 24 m

Броят на риболовните кораби в сегмента през 2019 г. се запазва същия както и през предходната 2018 г. Съгласно сегментацията на ПСД при активните кораби с дължина от 18 до 24 m са регистрирани следните сегменти: PS, RMP, TBV и TM. Поради малкия брой на корабите в сегментите и вариациите в използваните риболовни съоръжения, анализ може да бъде направен само за сегмента – RMP.

→ Сегмент RMP/VL 1824

Съгласно изчисленията на техническия индикатор, използваемостта на риболовните кораби е ниска. Като цяло това се дължи на чести ремонтни дейности, поради значително високата средна възраст на корабите. Икономическите показатели са с положителни стойности. През 2019 г. възвръщаемостта на инвестициите е 7.74%. Съотношението между текущите приходи за сегмента и приходите в равновесната точка на рентабилност е над 1. Следователно корабособствениците са генерирали

достатъчно доходи, с които да покриват разходите си. При биологичния индикатор стойностите бележат спад, но все още не попадат в допустимите граници за устойчив улов. На база на представените данни може да се твърди, че сегментът е **небалансиран**.

Сегмент над 24 т

За 2017, 2018 и 2019 г. броят на риболовните кораби в този сегмент е постоянен. Също така не се наблюдават кораби, които са били неактивни цялостно. Съгласно сегментацията на ПСД се разглеждат два сегмента – ТМ и DFN. Сегмент DFN няма да бъде взет предвид тъй като в него попада един единствен риболовен кораб, а през периода 2015-2019 г. **сегментът не съществува**.

→ Сегмент ТМ/VL 2440

През 2019 г. се забелязва запазване на стойностите на техническия показател, който е изчислен на база наблюдаваното максимално усилие. Икономическите показатели запазват положителните стойности, както и показателят за устойчив улов. На база на това може да се заключи, че сегментът е **балансиран**. Сегментът ще продължава да се наблюдава с оглед постигане на траен баланс между риболовния капацитет и възможностите за риболов.

Показател за изложени на риск запаси

Показателят не е изчисляван, тъй като уловите през 2018 и 2019 г. не надвишават 10% от установената от научните изследвания биомаса за целевите видове (калкан и трицона). За 2018 г. разтовареното количество калкан възлиза на 55,45 t (по докладвани данни на DCF), при установена биомаса от двете научни изследвания 985 t.

Разтовареното количество трицона е 3187,8 t и въз основа на научните заключения на работните групи, отговорни за оценката на запасите в Черно море, единственият запас, използван устойчиво, е трицоната (*Sprattus sprattus*).

За 2019 г. разтовареното количество калкан възлиза на 54.857 t (по докладвани данни на DCF), при установена биомаса от двете научни изследвания 1124 t. Разтовареното количество трицона е 4 585 t и въз основа на научните заключения на работните групи, отговорни за оценката на запасите в Черно море, единственият запас, използван устойчиво, е трицоната (*Sprattus sprattus*).

Рибарски пристанища/лодкостоянки

Определените пристанища за разтоварване на риба, вкл. и на **калкан по** Черноморското крайбрежие към края на 2019 г. са представени в **следващата таблица**.

Таблица. 13. **Списък на определените пристанища за разтоварване на риба, вкл. и на калкан**

Каварна - BG KVN - 4326N 02820E
Балчик - BG BAL - 4325N 02810E
Варна - BG VAR
Несебър - BG NES - 4239N 02744E
Поморие - BG POR

Moved (insertion) [10]

Moved (insertion) [11]

Deleted: За 2018 г.

Moved (insertion) [16]

Deleted: .

Deleted:

Deleted: .

Deleted: *Sprattussprattus*

Moved up [12]: *Свободен риболовен капацитет*

Deleted: ¶

Moved up [13]: *Анализ на баланса между риболовния капацитет и възможностите за риболов¶*

Deleted: Анализ на баланса между риболовния капацитет и възможностите за риболов е изготвен на база съвкупната оценка и съпоставка на техническите, икономическите и биологични индикатори за 2013, 2014, 2015, 2016 и 2017 г. Следва да се има предвид, че данните за биологичния индикатор за 2018 г. ще бъдат налични през 2019 г. и ще излязат през 2020 г., поради което при определянето на тенденция в развитието на сегментите са взети единствено наличните индикатори за 2017 г. Предвид това е възможна промяна при някои сегменти в следващи периоди.¶

Moved down [17]: *Ефективност на риболовния флот¶*

Deleted: Тенденции за ефективността на риболовния флот коментираме в контекста на данните за разходи, предоставени от информационната система на ИАРА, годишния икономически доклад за риболовния флот на ЕС за 2019 г. (ГИДРФ-ЕС, 2019 Annual Economic Report on the EU Fishing Fleet), икономическата статистика на НСИ и данните на ЕОППРА за обем и стойност на разтоварванията.¶

Таблица 12 *Разходи по видове в стопанския флот в хиляди левове¶*

Moved down [18]: Намаляването на общото ниво на разходите се отразява и на разходите за единица улов.

Deleted: ¶

Deleted: калканпо

Deleted: Таблица 13

Deleted: *Таблица 13. .*

Созопол - BG SOZ - 4225N 02742E

Царево - BG TRV - 4210N 02751E

Разтоварванията се извършват задължително в присъствието на инспектор от ИАРА в следните периоди на денонощието: от 1 октомври до 31 март - от 8 ч. до 18 ч.; от 1 април до 30 септември, с изключение на периода на забраната, от 6 ч. до 20 ч.

Deleted: до30

Пристанищата, определени за трансбордиране са Варна (Varna) - BG VAR и Бургас (Burgas) - BG BOJ. Разтоварванията се извършват от 1 април до 30 септември, с изключение на периода на забраната - от 6 ч. до 20 ч.

Deleted: на определените

Deleted: трансбордиранеса

Deleted: VARи

Съгласно изискванията на Регламент 1005/2008 достъпът на кораби от трети държави, с цел разтоварване и трансбордиране, се разрешава на посочените две пристанища. Най-малко 3 дни преди пристигането в пристанището, капитанът на риболовния кораб трябва да изпрати предварително уведомление до ИАРА съгласно приложения 1 и 2 от Регламент 1010/2009. В противен случай достъпът до пристанищата може да бъде отказан.

Deleted: следните

Deleted: : Варна (Varna) - BG VAR и Бургас (Burgas) - BG BOJ

По цялото черноморско крайбрежие са определени места за разтоварване на уловите от съответните категории риболовни кораби (от различните сегменти) според техните параметри. През 2019 г. разтоварвания са извършени на 64 места (виж следващата таблица), които са основните места за разтоварване на улови след 2010 г.

Deleted: Таблица 14

Таблица. 14. Места за разтоварване през 2019 г.

Deleted: Таблица14.

№	Места за разтоварване през 2019 г.				
1	Ада Бахча	23	Зеленка	45	Родоп 2
2	Албена	24	Каварна	46	Русалка
3	Амонал	25	Казашко	47	Сарафово
4	Антон Иванов	26	Калиакра	48	СБА
5	Аркутино	27	Камчия	49	Свети Влас
6	Аспарухово Кея	28	Карантината	50	Север Експорт
7	Ахелой	29	Китен	51	Синеморец
8	Ахтопол	30	Кокодива	52	Сливката
9	Балаклава	31	Константиново	53	Созопол
10	Балчик	32	Крайморие	54	Траката
11	Белослав	33	Кранево	55	Тузлата
12	Болата	34	Лозенец	56	Тюленово
13	Буна 103	35	Малка Чайка	57	Царево
14	Бургас	36	Несебър	58	Чайка
15	Бухта запад	37	Обзор	59	Чайка Бяла
16	Българево	38	Отманли	60	Черно море
17	Бяла	39	Панорама	61	Черноморец - Бургас
18	Варвара	40	Поморие	62	Черноморец - Варна
19	Варна	41	Приморско	63	Шкорпиловци
20	Веслец	42	Равда	64	(blank) - неизвестно
21	Дълбока	43	Резово		

№	Места за разтоварване през 2019 г.				
22	Езерец	44	Родопска 1		

Риболовните кораби, фигуриращи в Регистъра на риболовните кораби (РРК) и извършващи стопански риболов във водите на река Дунав са с пристанищна регистрация в Русе, Видин, Силистра, Сомовит, Тутракан, Лом, Оряхово и Свищов.

Регистрираните места на разтоварване през годините са: Русе, Силистра, Видин, Свищов, Козлодуй, Оряхово, Ряхово, Лом, Батин, Бръшлян (обл. Русе), Сомовит и Тутракан.

По река Дунав има общо 38 броя лодкостоянки. Те са разпределени в 8 (осем) участъка на р. Дунав - от устието на р. Тимок до гр. Силистра, както следва:

I. Лодкостоянки в района от р. км 537 до р. км 560 - общо 105 риболовни кораба (РК):

→ р. км 537 - паметник на Хаджи Димитър

Deleted: -

→ р. км 541 - Вардим

Deleted: -

→ р. км 548 - Чамурлука

Deleted: -

→ р. км 553 - Гребна база

Deleted: -

→ р. км 560 - Поста „Свети Илия“

Deleted: -

→ р. км 565 - Плаваща помпа (ръкава за АЕЦ)

Deleted: -

II. Лодкостоянки в района от р. км 536 до р. км 523 - общо 26 РК:

→ р. км 536 - с. Кривина

Deleted: -

→ р. км 523 - опашка на о-в Батин

Deleted: -

III. Лодкостоянки в района от р. км 401 до р. км 428 - общо 38 РК:

→ р. км 403 - Попина - 14 РК

Deleted: -

→ р. км 409 - Гарван - 3 РК

Deleted: -

→ р. км 414 - Малък Преславец - 7 РК

Deleted: -

→ р. км. 417 - Долно Ряхово - 4 РК

Deleted: -

→ р. км 425 - Пожарево - 10 РК

Deleted: -

IV. Лодкостоянки гр. Белене - с. Байкал - общо 74 РК

→ гр. Белене - местност „Плажа“ - 21 РК

→ гр. Белене - местност „Хисарлък“ - 20 РК

Deleted: -

→ с. Загражден - Пристанището - 6 РК

Deleted: -

→ с. Гиген - р. км 630 - 15 РК

Deleted: -

→ с. Байкал - Пристанището - 12 РК

Deleted: -

V. Лодкостоянки от р. км 678 до р. км 648:

→ р. км 660 - с. Остров

Deleted: -

→ р. км 656 - с. Горни Вадин

Deleted: -

Deleted: -

→ р. км 652 - с. Долни Вадин	Deleted: -
VI. Лодкостоянки от р. км 845,5 до р. км 818:	Deleted: ,
→ р. км. 844 - с. Куделин	Deleted: -
→ р. км 840 - с. Връв	Deleted: -
→ р. км 833 - с. Ново село	Deleted: -
→ р. км 828 - с. Флорентин	Deleted: -
→ р. км 825 - с. Ясен	Deleted: -
VII. Лодкостоянки от р. км 786 до р. км 769 (края на обл.Видин):	Deleted: 764 9края
→ р. км 782 - гр. Дунавци	Deleted: -
→ р. км 776 - с. Цар Симеоново, р. км 776	Deleted: ,
→ р. км 774 - с. Ботево	Deleted: -
→ р. км 769 - с. Арчар	Deleted: ,
VIII. Лодкостоянки от р. км 711 до р. км 761:	Deleted: ,
→ р. км 711 - с. Горни Цибър	Deleted: -
→ р. км 717 - с. Долни Цибър	Deleted: ,
→ р. км 724 - с. Станево	Deleted: -
→ р. км 734 - с. Долно Линево	Deleted: ,
→ р. км 744 - град Лом	Deleted: -
→ р. км. 750	Deleted: ,
→ р. км 756 - с. Орсоя	Deleted: ,
→ р. км 761 - с. Добри дол.	Deleted: ,
Стопански риболов	Deleted: -
<i>Видове, обект на риболов</i>	Deleted: ,
Някои от черноморските видове риби имат сезонен или миграционен характер по отношение на риболова. Други видове от така наречените местни видове риба (не мигриращи) също са обект на сезонен или на целогодишен риболов.	Deleted: -
→ <u>Местни (не-мигриращи) видове:</u> паца (<i>Sprattus sprattus sulinus</i>), калкан (<i>S. maxima</i>), попчета (<i>Gobiidae</i>), сафрид (<i>Trachurus trachurus</i>), морски кефал (<i>Mugil cephalus</i>), меджит (<i>Merlangius merlangius</i>).	Deleted: -
→ <u>Мигриращи видове:</u> хамсия (<i>Engraulis encrasicolus ponticus</i>), карагъз/дунавска скумрия (<i>Alosa kesleri pontica</i>), акула (<i>Squalus acanthias</i>), лефер (<i>Pomatomus saltatrix</i>), паламуд (<i>Sarda sarda</i>).	Deleted: sprattu ssulinus
→ <u>Мекотели:</u> Черна мида (<i>Mytilus galloprovincialis</i>) и Рапани/морски охлюви (<i>Rapana venosa</i>).	Deleted: Psetta
Уловите от сафрид (<i>Trachurus trachurus</i>) в Черно море до 80-те години <u>на миналия век</u> около 800-1000 t, но после значително падат до 74 t през 2004 г. и 140 t през 2005	Deleted: Engraulisen crasicolus
	Deleted: Rapana athomasiana
	Deleted: са значителни (
	Deleted:),
	Deleted: година

г. След 2007 г. и понастоящем те продължават да са в порядъка на около 100 t годишно.

Уловите от паламуд (*Sarda sarda*) имат значителна роля за рибния пазар и за риболовците през първите 80 години на 20th век и до началото на 21-ви век те са достигали 700-1000 t. После ежегодно започват значително да намаляват и достигат едва 17.7 t през 2004 г. и 56.16 t през 2005 г. През двата планови периода са още по-ниски, като през 2019 г. достигат едва 3.65 t. В отделни години сезонът за паламуда е по-силен.

Deleted: намалявати

Deleted: ,

Deleted: ,

Deleted: ,

Deleted: Psetta

Deleted: твърде ниски -

Риболовът на калкан (*S. maxima*) е обект на определяне на годишни квоти, които през последните години са около 50 t и понастоящем този вид се нуждае от определени мерки за подкрепа и защита на ресурса.

Запасите от есетрови риби намаляват драматично през последните две десетилетия. Възстановяването на ресурса и опазването на представителите на този вид, по-специално на моруната, налагат специални мерки за защита чрез въвеждане на мораториум за техния улов в цялата черноморска зона за период от 5 до 10 години, включително и в останалите черноморски страни.

Deleted: черноморските

Статистиката показва, че рибните запаси и средните годишни улови от основните видове риби в Черно море не са стабилни и сегашното положение е твърде комплицирано за риболова.

Структурата на риболова по видове риби за периода 2007-2019 г. година показва, че основно цацата и рапана имат доминираща роля в уловите. През 2019 г. уловът на цаца (копърка, трициона, шпрот) (*Sprattus sprattus sulinus*) е 4584.62 t, а на рапан (*Rapana venosa*) – 4222.05 t.

Deleted:)(

Deleted: ,

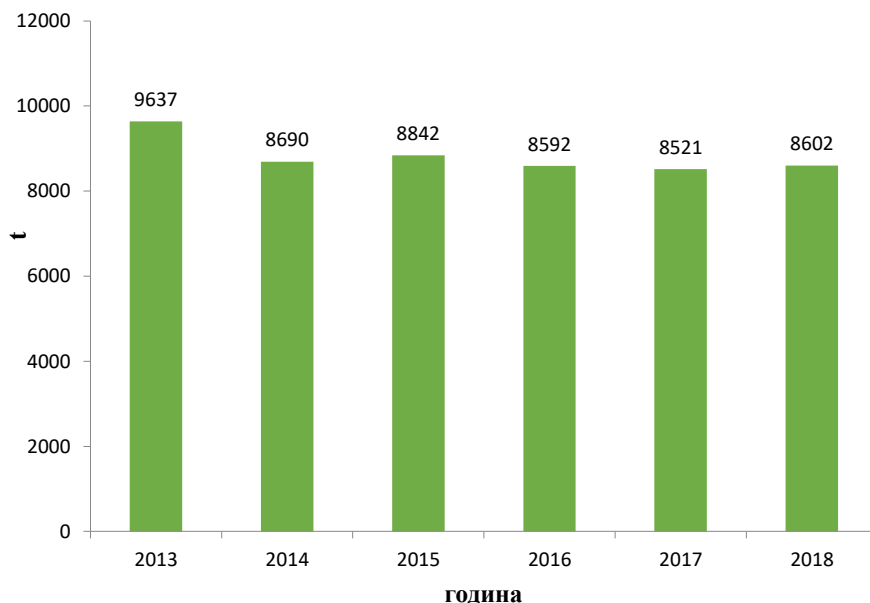
Deleted: рапани

Deleted: spp.) -

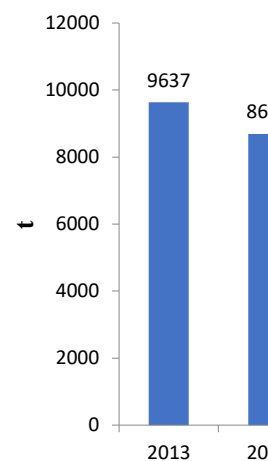
Deleted: ,

По данни на Изпълнителната агенция по рибарство и аквакултури (ИАРА) през 2018 г. общият улов на риба и други водни организми от стопански риболов в страната нараства с 1.0% в сравнение с 2017 г. Общият улов възлиза на 8 602.4 t, от които 8 546.7 t в Черно море и 55.74 t в река Дунав. В сравнение с 2017 г. уловите в Черно море нарастват с 0.9%, а в река Дунав с 4.1%.

Фигура 4. Общ улов на риба и други водни организми в страната, (t)

Deleted: ¶
Фиг. 6

Deleted:

Източник: ИАРА

Общото количество уловени морски видове риби през 2018 г. е в размер на 4403.9 t, което е с 396.8 t повече спрямо 2017 г. Традиционно, най-значителен е уловът на цаца, възлизащ на 3187.8 t, като бележи лек ръст от 3.2 t в сравнение с предходната година.

Съществен улов сред останалите черноморски видове риба се отчита при черноморската барбуня (*Mullus barbatus ponticus*) - 594.6 t, лефера (*Pomatomus saltatrix*) - 260.7 t, сафрида (*Trachurus trachurus*) - 196.7 t и калкана (*S. maxima*) – 55.5 t.

Deleted: Psetta

При улова на рапана (*Rapana spp.*), представляващ основен дял от улова на водни организми в Черно море (85.1% през 2018 г.), се отчита намаляване с 2.8% в сравнение с предходната година. Същевременно, уловът на черна мида (*Mytilus galloprovincialis*) нараства с 1.3 t, достигайки 12.5 t, докато този на бяла пясъчна мида (*Mya arenaria*) намалява с 26.7% до 600.5 t. При пясъчната скарида (*Crangon sp.*) се отчита улов от 1.0 t, който е с 30.7% по-малко спрямо 2017 г.

Deleted: морска

През 2018 г. уловът на проходни видове риба (карагъз) (*Alosa pontica*) в Черно море е в размер 10.8 t, което е с 4.9% повече спрямо предходната година.

Deleted:)(

През последните години уловът в река Дунав е в сравнително малки количества, тъй като популациите от значимите за риболова видове риба са нестабилни и уязвими.

Стопанският улов на риба и други водни организми в река Дунав през 2017 г. е в размер на 53.5 t, с 2.5% повече на годишна база (виж следващата таблица). Най-голям е уловът на бяла мряна, шаран, пъстър толстолоб, платика, сребриста каракуда, европейски сом и бял толстолоб.

Deleted: ,

Deleted: ,

Deleted: Таблица 15

Таблица. 15. Общ улов на риба и други водни организми в страната за Черно море и р. Дунав, (t)

	2015	2016	2017	2018	Изменение 2018/2017
Улов в Черно море, общо t, в т.ч.:	8745.2	8540.0	8467.1	8546.7	0.9%
- морски видове риби	4490.2	4473.9	4007.1	4403.9	9.9%
- проходни риби, карагъз	17.7	15.6	10.3	10.8	4.9%
- рапани, миди и скарриди	4237.3	4050.5	4449.6	4132.0	-7.1%
Улов в река Дунав, общо t, в т.ч.:	96.96	52.21	53.52	55.74	4.1%
- <u>сладководна риба</u>	85.6	50.2	49.1	54.3	10.6%
- проходни риби, карагъз	0.6	1.1	0.5	1.0	100%
- други водни организми	10.7	0.9	4.0	0.5	-87.5
Общ улов на риба и други водни организми, t	8842.1	8592.2	8520.6	8602.4	1.0%

Deleted: Таблица 15.

Deleted: по водни басейни

Deleted:

Deleted: Черноморе

Deleted: река Дунав

Moved (insertion) [19]

Deleted: сладководна риба

Deleted: Общ улов на риба

Deleted: други водни организми

Източник: ИАРА

Основен принос за увеличение на общото количество има отчетеният улов на 2,88 t сладководни раци, при липса на такъв за предходната година. Рът е налице при улова на платика (с 59,2%), морунаш (два пъти), бяла мряна (с 18,2%), скобар (с 41,4%) и уклей (с 40,1%). При повечето от по-значимите видове риби за дунавския риболов се наблюдава намаление на улова в сравнение с 2016 г., като уловените количества сребриста каракуда, бял толстолоб, европейски сом, шаран и бяла риба са с между 13,9% и 38,1% по-малко. Уловът на проходни риби (карагъз) в река Дунав спада наполовина спрямо предходната година, до малко под 0,5 t.

Deleted: ,

Deleted: ,

Deleted: ,

Deleted: ,

Deleted: ,

Deleted: ,

Deleted: ,

Deleted: ,

Deleted: ,

Уловът в река Дунав през 2018 г. се увеличава с 4.1% спрямо 2017 г. Общото количество е в размер на 55.74 t, в т.ч. от сладководна риба 54.3 t, от проходни риби – карагъз (*Alosa pontica*) 1.0 t, и от други водни организми 0.5 t.

Deleted: ,

Най-големи количества улов се отчита при бяла мряна (*Barbus barbus*) - 11.59 t, шаран (*Cyprinus carpio*) - 6.87 t, платика (*Abramis brama*) - 5.22 t и пъстър толстолоб (*Aristichthys nobilis*) - 5.00 t.

В сравнение с предходната година се наблюдава нарастване на общите улови на сладководна риба с 10.6%. Значително е увеличаването на уловите от бяла риба (*Sander lucioperca*) - с 61.1%, бяла мряна (*Barbus barbus*) - с 46.3% и европейски сом (*Sillurus glanis*) - с 22.8%, докато уловите на пъстър толстолоб (*Aristichthys nobilis*) намаляват с 20.1% в сравнение с 2017 г.

Deleted:)-

При улова на проходни риби (карагъз) (*Alosa pontica*) в река Дунав се наблюдава нарастване със 100% в сравнение с предходната година. Уловът на други водни животни намалява чувствително с 87.5% спрямо 2017 г.

Таблица. 16. Улов на риба и други водни организми от водоемите за стопански риболов през 2018г. и 2019г.

№	Вид риба/воден организъм	Код	2018 (t)	2019 (t)
Река Дунав				
1	Бабушка (<i>Rutilus rutilus</i>)	FRO	0,032	0,008
2	Брияна (облез, уклей)(<i>Chalcalburnus chalcoides</i>)	NUC	0,423	0,287
3	Бял амур (<i>Ctenopharingodon idella</i>)	FCG	1,909	2,338
4	Бял толстолоб (<i>Hypophthalmichthys molitrix</i>)	SVC	3,680	4,094
5	Бяла мряна (<i>Barbus barbus</i>)	PTB	11,585	8,808
6	Бяла риба (<i>Sander lucioperca</i>)	FPP	2,337	2,364
7	Карагъоз, дунавска скумрия (<i>Alosa pontica</i>)	SHC	1,016	2,565
8	Морунаш (<i>Vimba vimba</i>)	VIV	3,307	4,997
9	Мъздруга (<i>Leuciscus idus</i>)	FID	0,062	0,015
10	Косат (чил косат, немски косат)	FBR	0,064	0,056
11	Платика (<i>Abramis brama</i>)	FBM	5,224	7,194
12	Пъстър толстолоб (<i>Aristichthys nobilis</i>)	BIC	5,003	4,881
13	Распер (<i>Aspius aspius</i>)	ASU	1,112	1,062
14	Речен кефал (<i>Leuciscus cephalus</i>)	LUH	0,023	0,013
15	Речен костур (<i>Perca fluviatilis</i>)	FPE	0,022	0,012
16	Сабица (<i>Pelecus cultratus</i>)	FSC	0,002	0,002
17	Скобар (<i>Chondrostoma nasus</i>)	HON	2,234	1,423
18	Европейски сом (<i>Silurus glanis</i>)	SOM	4,416	4,690
19	Сребриста Каракуда (<i>Carassius gibelio</i> .)	CGO	3,785	6,568
20	Уклея (<i>Alburnus alburnus</i>)	ALR	1,572	1,313
21	Червеноперка (<i>Scardinius erythrophthalmus</i>)	SRE	0,082	0,044
22	Шаран (<i>Cyprinus carpio</i>)	FCP	6,870	6,381
23	Щука (<i>Esox lucius</i>)	FPI	0,477	0,816
24	Други		0,470	0,746
	Общо за река Дунав		55,742	60,717
Черно море				
1	Атерина (<i>Atherina spp.</i>)	SIL	15,734	8,986
2	Барбуня (<i>Mullus barbatus</i>)	MUR	0,572	0,054
3	Бяла пясъчна мида (<i>Mya arenaria</i>)	CLS	600,510	507,812
4	Дънен морски червей	NER	0,016	0,038
5	Зарган (<i>Belone belone</i>)	GAR	3,327	3,976
6	Илария (<i>Liza saliens</i>)	LZS	3,438	2,275
7	Калкан (<i>Scophthalmus maxima</i>)	TUR	55,446	54,856
8	Карагъоз, дунавска скумрия (<i>Alosa pontica</i>)	SHC	10,809	25,580
9	Кефал пелингас (<i>Mugil soiu</i>)	MYZ	0,534	0,459
10	Лефер (<i>Pomatomus saltatrix</i>)	BLU	260,650	23,955
11	Морска котка (<i>Dasyatis pastinaca</i>)	JDP	1,338	2,583
12	Морска лисица (<i>Raja clavata</i>)	RJC	13,122	9,145
13	Морски дявол (<i>Lophius piscatorius</i>)	ANF	0,016	0,055
14	Морски език (<i>Solea nasuta</i>)	SOL	0,003	0,000

Deleted: Таблица 16.

Deleted: 2018 г

Deleted: 2019 г

Deleted: Leucis cusidus

Deleted: Pelecuscultratus

Deleted: Carassiu ssp

Deleted: surmuletus

Deleted: Psetta

Deleted: Dasyati spatinaca

15	Морски кефал (<i>Mugil cephalus</i>)	MUF	4,404	2,914
16	Обикновени скариди (<i>Leander spp.</i>)		0,633	0,440
17	Пагур (<i>Eriphia verrucosa</i>)	EIK	0,180	0,098
18	Паламуд (<i>Sarda sarda</i>)	BON	22,907	3,650
19	Писия (<i>Platichthys flesus luscus</i>)	FLE	0,187	0,043
20	Платерина (<i>Liza aurata</i>)	MGA	0,606	0,618
21	Сем. Попчета (<i>Gobiidae</i>)	GPA	25,138	31,240
22	Пясъчна скарида (<i>Crangon spp.</i>)	CSH	0,442	0,442
23	Рапани (<i>Rapana spp.</i>)	RPN	4222,050	4222,050
24	Сардина (<i>Sardina pilchardus</i>)	PIL	0,071	0,071
25	Сафрид (<i>Trachurus trachurus</i>)	HMM	101,568	101,568
26	Смарид (<i>Spicara spp.</i>)	PIC	0,012	0,012
27	Хамсия (<i>Engraulis encrasicolus ponticus</i>)	ANE	70,592	70,592
28	Цаца (копърка, трициона, шпрот)(<i>Sprattus sprattus sulinus</i>)	SPR	4584,620	4584,620
29	Черна морска мида (<i>Mytilus galloprovincialis</i>)	MSM	25,748	25,748
30	Черноморска барбуна (<i>Mullus barbatus ponticus</i>)	MUT	554,229	554,229
31	Черноморска бодлива акула (<i>Squalus acanthias</i>)	DGS	16,765	16,765
32	Черноморски меджид (<i>Merlangius merlangus</i>)	WHG	14,229	14,229
33	Други		0,031	0,031
Общо за Черно море			8546,659	10269,136
Общо за Черно море и река Дунав			8602,400	10329,853

Източник: ИАРА

По данни на ИАРА към 31.05.2019 г. отчетеният общ стопански улов на риба и други водни организми възлиза на 4034,72 t - с 53% повече в сравнение с първите пет месеца на 2018 г. (виж предходната таблица) В рамките на периода уловът в Черно море е в размер на 4017.14 t, а този в река Дунав - 17.58 t, съответно с 54% и 10% повече спрямо същия период на предходната година. Значително по-големите улови за първите 5 месеца на 2019 г. в Черно море се дължат на увеличението на улова на цаца - с 28% и особено на рапани - с 2.5 пъти, от 639.8 t на 1596.2 t.

Разрешителни за стопански риболов

В съответствие с чл. 16, ал. 1 от ЗРА Изпълнителна агенция по рибарство и аквакултури съставя и поддържа регистри на:

1. Издадените разрешителни за стопански риболов

В този регистър към 31.12.2019 г. са регистрирани 3727 бр. безсрочни разрешителни за стопански риболов. В една колона са описани всички издадени разрешителни за Черно море и река Дунав без никаква систематизация. Липсват и данни за движенията по тези разрешителни, т.е. няма информация кои от тях са действащи, кои са прекратени или действието им временно е спряно.

Регистърът не поддържа функция за диференциране на разрешителните по видове обекти за стопански риболов (за Черно море и река Дунав), както и за

Deleted: flesusluscus

Deleted: ¶

Deleted: 72t

Deleted: (Таблица 16.)

Moved up [1]: Видове риболов и специализирани уреди за риболов¶

Риболовът в Черно море се разделя на две основни групи:¶

<#>активен риболов - извършващ се с плователни съдове, които осигуряват движение на риболовния уред във водата и активно търсене и улавяне на рибата¶
<#>пасивен риболов - извършващ се с риболовни уреди, които са закрепени

Deleted: <#>стационарна за дъното и рибата сама навлиза в уреда¶

Риболовните уреди и съответните дейности са разпределени в седем основни групи (Таблица 17):¶

Moved up [2]: <#>1-ва група - мрежи (DFN) - това са пасивни мрежени риболовни уреди, които са разделени в две групи - хрилни и плаващи мрежи¶
<#>2-ра група - тралове (ТМ) - това са активни мрежени риболовни уреди, теглени във водата от кораби. Траловите по принцип са мрежена конусовидна конструкция с оборудване.¶

Траловите биват три основни вида: ¶
<#>дънни (влачени по дъното) - използването на тези тралове е забранено

Deleted: <#>¶

Moved up [3]: <#>пелагични тралове - най-масово използвани активни риболовни уреди за влачене на различни дълбочини в акваторията на съответната морска зона¶

Deleted: <#>Бим трал - специална трална конструкция, която се влечи от кораб в близост до дъното и се използва обичайно за улов на рапани¶

Moved up [4]: <#>3-та група - куки и въдици (НОК), които са разделени в три групи - чепарета (ръчни и механизирани); плаващи парагиди; парагиди и кърмаци ...

Deleted: <#>мрежа гъргър и гриб плажен.¶

Moved up [5]: ¶
Специализирани уреди за риболов са даляните.

Deleted: В справката, предоставена от ИАРА, са описани 120 броя даляни, разположени по цялото крайбрежие, като ...

Deleted: По условията и реда на

Deleted: Изпълнителната

Deleted: Регистъра

териториалното им разпределение по области, респективно по обхват на действие на териториалните звена на ИАРА.

По тази причина от регистъра не става ясно колко от описаните в него разрешителни са действащи към съответната дата на актуализация на регистъра, както това е посочено в други от регистрите (срещу съответните данни е записани „прекратено“).

В рамките на разрешителния режим ИАРА издава и специални удостоверения за котиран вкисове (котиран риболов по правилата на ЕК за определяне на квоти за улов на калкан и паца). По данни на регистъра на ИАРА за периода от 20.07.2016 г. до 27.06.2019 г. са издадени 204 броя удостоверения (от № 512 до № 911).

Moved (insertion) [20]

2. Издадени удостоверения за разтоварване на улов от стопански риболов в съответните утвърдени места за разтоварване

В този регистър към 31.12.2019 г. са регистрирани общо 45 157 бр. удостоверения за разтоварване за периода от 2007 до 2019 г. включително.

В регистъра в една колона са описани всички издадени удостоверения за Черно море и река Дунав, които са подредени вертикално по години, като по реда на издаването им е посочено: мястото за разтоварване чрез съответното териториално звено на ИАРА, където то се намира, номера на удостоверението с дата на издаване и период на действие.

Deleted:

Пример (извадка) за запис в регистъра на издадени удостоверения за едно място на брега на Черно море и едно място на р. Дунав:

Deleted:

Таблица. 17. Издадени удостоверения за разтоварване на улови в Черно море и р. Дунав за периода 2007-2019 г. по региони (водоеми за стопански риболов)*

ТЗ	Тип воден обект	Номер на удостоверението	Дата на издаване	Валидно от	Валидно до
Варна	Черно море	03100001 001	4.1.2007 г.	4.1.2007 г.	31.12.2007 г.
Силистра	р. Дунав	19201504-001	20.3.2007 г.	20.3.2007 г.	31.12.2007 г.

В следващата таблица е направена систематизирана справка с данни от регистъра, в която са посочени броят на издадените удостоверения по години и обект на улова (Черно море и р. Дунав). Посочено е изменението на броя спрямо предходната година (+ и -), като в нарастването и/или намаляването на броя за издадените удостоверения не може да се установи някаква определена тенденция и зависимост.

Deleted: В Таблица 18

Таблица. 18. Издадени удостоверения за разтоварване на улови в Черно море и р. Дунав за периода 2007-2019 г. по региони (водоеми за стопански риболов)*

година	общ брой	Разл ика ²	Черно море	Разл ика ²	р. Дунав	Разл ика ²	% на уловите от Черно море	% на уловите от р. Дунав
2007	3577	0	2152	0	1425	0	60,16	39,84
2008	3303	-274	1807	-345	1496	71	54,71	45,29
2009	3419	116	1792	-15	1627	131	52,41	47,59
2010	3851	432	2296	504	1555	-72	59,62	40,38
2011	3992	141	2435	139	1557	2	61,00	39,00

Deleted: Таблица 18.

Deleted: 2.

2012	3949	-43	2485	50	1464	-93	62,93	37,07
2013	3587	-362	2169	-316	1418	-46	60,47	39,53
2014	3314	-273	1991	-178	1323	-95	60,08	39,92
2015	3241	-73	2011	20	1230	-93	62,05	37,95
2016	3421	180	2249	238	1172	-58	65,74	34,26
2017	2996	-425	2175	-74	821	-351	72,60	27,40
2018	3262	266	383	-	2879	2058	11,74	88,26
				1792				
2019 ³	3245	-17	25	-358	3220	341	0,77	99,23
Всичко	45157	-	23970	-	21187	-	53,08	46,92
:								

Забележки и пояснения:

^{**1} данните от ИАРА за всяка от годините са по региони - по ТЗ (териториални звена) на ИАРА

^{**2} в колоната "разлика" е посочена разликата в броя на издадените удостоверения спрямо предходната година

^{***3} в списъка на издадените удостоверения за 2019 г. има 13 броя издадени за период обхващащ е двете години - 2019 и 2020 г.

Прави впечатление разпределението на издадените удостоверения за стопански риболов за Черно море и р. Дунав. В данните по години ежегодно доминират по обем разтоварванията на уловите от Черно море, които за целия период те са 53,08% срещу 46,92% от р. Дунав, т.е. разликата между разтоварванията от двата обекта е само около 6%. В същото време по отделните години за периода тази разлика варира в доста широки граници - от 52,4% на уловите от Черно море от общото количество за 2009 г. до 72,6% за 2017 г.

Изключение правят 2018 г. и 2019 г., когато по неизвестни причини при общ брой на издадените удостоверения за годината приблизително равен на средногодишния брой за периода, за 2018 г. разтоварванията от р. Дунав са 7,5 пъти повече по обем от тези от Черно море (2879 срещу 383). Същото се повтаря и през 2019 г., когато разликата е още по-драстична - разтоварванията от р. Дунав са близо 129 пъти повече по обем от тези от Черно море (3220 срещу 25).

3. Издадените билети за любителски риболов

Билетите за любителски риболов се издават ежегодно с валидност за 1 година, за 6 месеца, за 1 месец и за 1 седмица на следните категории любители-риболовци, отразени в регистъра:

- стандартни билети
- за лица по чл. 23 от ЗРА (издаване на преференциални билети на специални групи от населението (за деца под 14-годишна възраст и хората с увреждания, – безплатни билети, за деца от 14 до 18 г. и лицата над 60 годишна възраст за жените и 65 години за мъжете с такса 50% от стандартната).

Таблица. 19. Издадени билети за любителски риболов за периода 2010 - 2019 г.

Година	Брой	Изменение	% изменение
2010	190 525	0	0
2011	197 798	7273	3,68

Deleted: **

Deleted: по водосмите

Deleted: ,

Deleted:

Deleted: ,

Deleted:

Deleted: ,

Deleted:

Deleted: ,

Deleted:

Deleted: ,

Deleted: ,

Deleted: <#>за членове на риболовните сдружения¶

Deleted: ,

Deleted: %).

Deleted: ¶

Таблица 19.

Deleted: 190525

Deleted: 197798

2012	201 864	4066	2,01
2013	219 643	17779	8,09
2014	212 182	-7461	-3,52
2015	213 506	1324	0,62
2016	212 506	-1000	-0,47
2017	211 970	-536	-0,25
2018	225 909	13 939	6,17
2019	231 466	5 557	2,40

Deleted: 201864

Deleted: 219643

Deleted: 212182

Deleted: 212506

Deleted: 211970

Deleted: 225909

Deleted: 13939

Deleted: 231466

Deleted: 5557

Източник: ИАРА

ИАРА води и регистър на сдруженията на любителите риболовци, които участват в извършването на заребяване на държавните водни обекти с подходящи за съответния водоем риби. Общият брой на тези сдружения е 250, като те са разпределени по региони (териториални звена на ИАРА) (следващата таблица). След 2017 г. тенденцията е на увеличаване на броя на закупените риболовни билети.

Deleted: Таблица 20).

Таблица. 20. Сдружения на любителите риболовци, които участват в извършването на заребяване на държавните водни обекти

Deleted: Таблица 20.

№	Териториално звено (ТЗ) на ИАРА (град)	Брой регистрирани сдружения
1	Габрово	11
2	Ловеч	5
3	Шумен	3
4	Благоевград	17
5	Плевен	15
6	Пловдив	19
7	София	52
8	Силистра	2
9	Видин	5
10	Враца	12
11	Кюстендил	5
12	Перник	3
13	Сливен	4
14	Хасково	6
15	Ямбол	7
16	Бургас	9
17	Велико Търново	18
18	Добрич	3
19	Русе	7
20	Разград	5
21	Търговище	4
22	Варна	7
23	Смолян	5
24	Монтана	6
25	Пазарджик	7

26	Стара Загора	11
27	Кърджали	2
	Общо за страната:	250

5. Риболовните кораби

Към 01.07.2019 г. регистрираните в регистъра риболовни кораби са 1854.

6. Центровете за първа продажба на продукти от риболов

За периода 2015-2017 г. регистрираните от ИАРА центрове за първа продажба на продукти от риболов са 5 броя.

8. Регистрирани по чл. 46д, ал. 1 купувачи

За периода 2006-2019 г. регистрираните купувачи към 31.12.2019 г. са 1800 броя.

9. Разрешителните по чл. 40, ал. 1 (разрешително за улов на риба и други водни организми за научно-изследователски цели)

Към 01.04.2020 г. издадените разрешения за риболов за научно-изследователски цели в регистъра за целия период на извършването на тази регистрация са включени общо 236 броя.

Икономически показатели на стопанския риболов

За оценка на икономическата динамика се използват следните показатели: общи годишни приходи в подсектора, годишни приходи на предприятие и изменение на приходите спрямо предходната година.

За оценка на ефективността се използват показатели: обща годишна печалба в подсектора, годишна печалба на предприятие, дял на печалбата от приходите, приходи на заето лице и дълготрайни материални активи (ДМА) на заето лице.

В допълнение за оценка на ефективността се използват специфични за сектора показатели като приходи и печалба от производство на килограм продукция.

Икономически показатели на стопанския риболов - тенденции, икономически субекти и финансови резултати

На Фиг. 5 е представен броят на предприятията в подсектор 03.11 Океански и морски риболов и тези в подсектор 3.12 Сладководен риболов по големина на предприятието.

Deleted: 4. Лицата, които развъждат и отглеждат риба и други водни организми¶
В регистъра на лицата, които отглеждат риба и други водни организми (обекти за аквакултури) за периода от 2002 до 31.12.2019 г. са регистрирани 1426 обекта. От тях 590 са действащи с непрекъсната регистрация. За останалите 839 обекта регистрацията е прекъсната.¶
В същото време тези обекти се регистрират и като животновъдни обекти по реда на Закона за ветеринарно-медицинската дейност в областните дирекции по безопасност на храните. Регистрациите са включени в регистъра, поддържан от Националната служба по безопасност на храните и в него към 31.12.2019 г. са включени данните за 673 регистрирани обекти с техните международни номера.¶
Същият регистър поддържа данни и за регистрацията на обекти за отглеждане на двучерупчести мекотели (черна мида) и в него са включени 22 обекта.¶

Deleted: научноизследователски

Deleted:).

Deleted: В рамките на разрешителния режим ИАРА издава и валидни удостоверения за квота за улов на калкан (квотиран риболов по правилата на ЕК за определяне на квоти за улов на калкан и паца). По данни на регистъра на ИАРА за периода от 20.07.2016 г. до 27.06.2019 г.

Moved up [20]: са издадени 204 броя удостоверения (от № 512 до № 911).

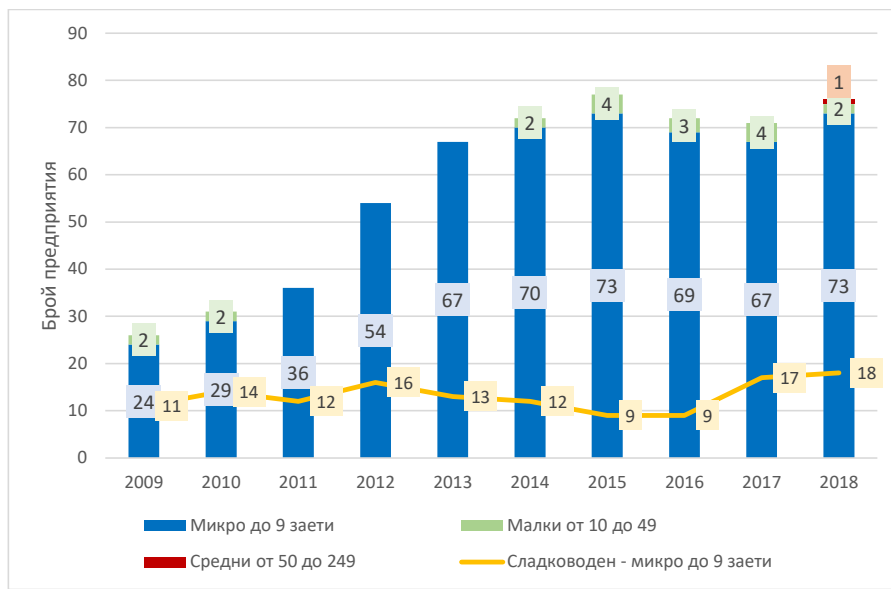
Deleted: В регистъра не са публикувани данни за други периоди.¶
10. Регистъра за даляните, разположени в Черно море - в него за записани 121 уреди от този тип.¶
Забележки и пояснение:¶
1. лицата по чл. 14, ал. 1; (Лицата, които извършват стопански риболов, трябва да притежават свидетелство за правоспособност. Свидетелствата се издават от ИАРА след проведен курс за обучение и успешно положен изпит, които се организират при условия и по ред, определени с наредба на министъра на земеделието, храните и горите.).¶
2. констативните протоколи, актовете за установяване на административни нарушения и наказателните постановления, издавани от оправомощените служители на ИАРА.¶

Deleted: 7

Фигура 5.

Брой на предприятията в подсектори 03.11 Океански и морски риболов и 3.12 Сладководен риболов по големина: микро предприятия до 9 заети, малки предприятия от 10 до 49 заети и средни предприятия от 50 до 249 заети.

Deleted: Фиг. 7.

Източник: НСИ

Deleted:

Около и над 95% от предприятията в подсектор 03.11 Океански и морски риболов са микро предприятия (до 9 заети) през всичките години от периода, както и 100% от предприятията в подсектор 3.12 Сладководен риболов.

Разпределението по области е:

- Бургас с 30-35 предприятия за периода 2014-2018 г., или около 37% от всички
- Варна с 18-22 предприятия за периода 2014-2018 г., или около 22% от всички
- Добрич с 20-26 предприятия за периода 2014-2018 г., или около 23% от всички.

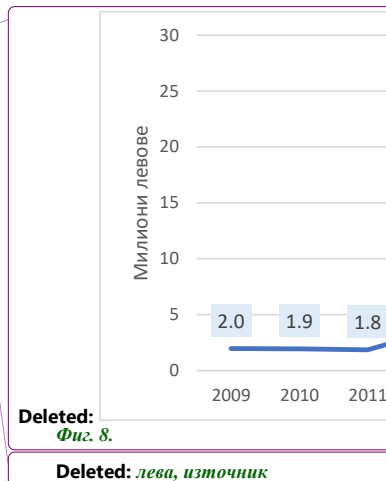
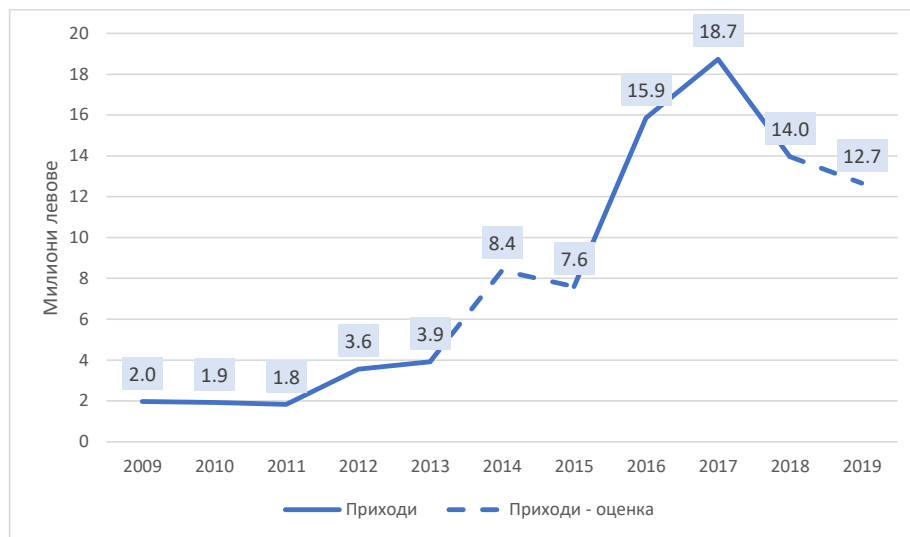
За посочения период НСИ посочва предприятия, развиващи дейност в подсектор 03.1 Риболов и в областите Благоевград, Враца, Габрово, Ловеч, Монтана, Пазарджик, Плевен, Пловдив, Разград, София, София (столица), Търговище, Хасково, Шумен, Ямбол.

По наше експертно мнение това се дължи на **разлика в отчитането между НСИ и ИАРА**, тъй като от една страна всички видове, отглеждани във вътрешни водоеми според данните на ИАРА (поне след 2014 г.) и ЕОППРА са продукти на аквакултура, а в по-ранен период част от тях са били отчитани като улов. НСИ следва непроменена методология на отчитане през целия изследван период.

Конкурентоспособност и рентабилност на сектора на стопанския риболов, включително на дребномащабния риболов

Фигура 6. Общи годишни приходи на предприятията в подсектор 03.1 Риболов в милиони левове

Източник: НСИ, ИАРА

Динамиката на приходите в подсектор 03.1 Риболов позволява ясно обособяване на два периода:

- **Настоящ период 2014-2019 г.** - период на значимо нарастване на приходите до нива от близо 19 мил. лв. през 2017 г. (14 мил. лв. през 2018 г.). Данните за 2014 г. и 2019 г. са оценки на база на обем на улова по видове и средни цени на разтоварване/ първа продажба.
- **Предходен период 2009-2013 г.** - период с по-ниски приходи в сектора на нива под 3,6 мил. лв. годишно по данни на НСИ.

Делът на подсектор 03.1 Риболов от икономиката на България се оценява чрез индикатора *Приходи от дейността* сред всички нефинансови предприятия (всички икономически дейности, с изключение на сектори К, О, Т и U от КИД-2008). Делът нараства от 0.001% до 0.004-0.006% за периода 2009-2018 г.

Тъй като над 95% от всички предприятия в подсектор 03.1 Риболов за всяка от годините през периода са от група „Микро предприятия - до 9 заети“ сравнявайки приходите от дейността на подсектора само с тази група се получава 4-5 пъти по-висока значимост, т.е. нарастване от 0.004% до 0.018-0.026%.

Териториално подсекторът е концентриран в три области: Бургас, Варна и Добрич.

Deleted: <#>2009-2013 г. - период с минимални приходи в сектора на нива под 3,6 мил. лв. годишно

Deleted: г. - вероятни приходи от оперативните програми

Deleted: .

Deleted: .

Deleted: ¶
Двата периода са разделени от

Deleted: ., в която общите приходи, но също така приходите

Deleted: предприятие и печалбата са

Deleted: много

Deleted: -високо ниво от другите години. Вероятна причина за част от това нарастване е изплащане

Deleted: средства по оперативните програми за периода 2007-2013 г

Deleted: .

Deleted: .

Deleted: .

Deleted: подсектор03

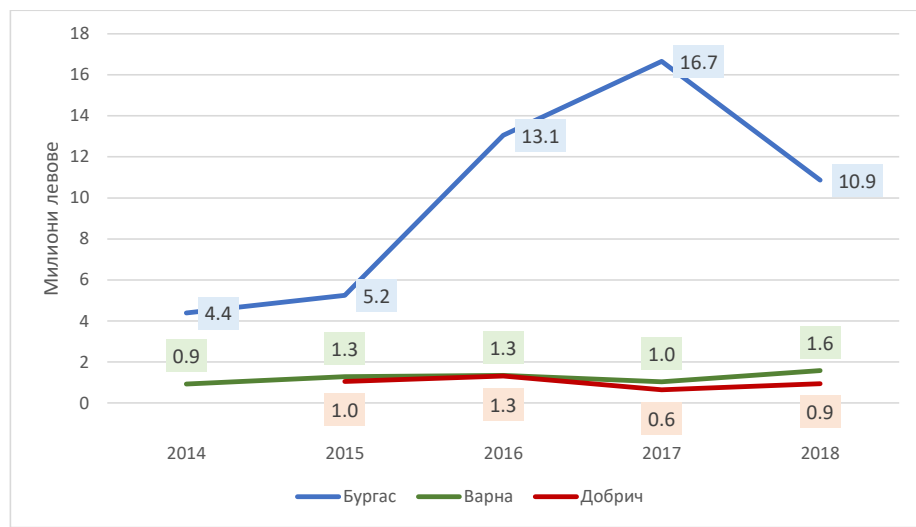
Deleted: .

Deleted: .

Deleted: .

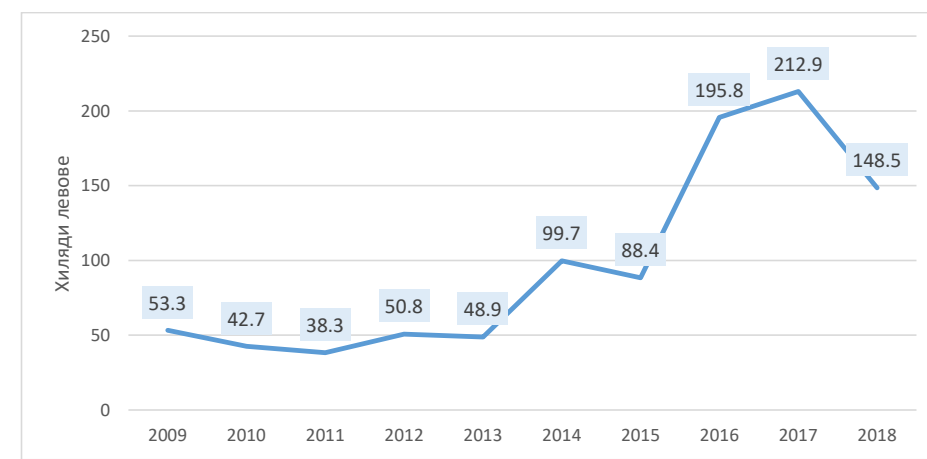
Фигура 7. Общи годишни приходи на предприятията в подсектор 03.1 Риболов в области Бургас, Варна и Добрич в милиони левове

източник: НСИ

Общите годишни приходи на предприятията в подсектор 03.1 Риболов в области Бургас, Варна и Добрич показват ясно териториалното разпределение. За 2014 г. голяма част от данните са конфиденциални, а за периода 2015-2018 г. общите приходи в трите области са съответно от 7,6 мил. лв., 15,7 мил. лв., 18,3 мил. лв. и 13,4 мил. лв., или съответно 99,6%, 99,2%, 97,8% и 95,9% от всички приходи в подсектор 03.1 Риболов. От трите области динамика има в Бургас, където приходите нарастват от 4,4 мил. лв. през 2014 г. до 16,7 мил. лв. през 2017 г. (88,9% от всички приходи в подсектора) и 10,9 мил. лв. през 2018 г. (77,8% от всички приходи в подсектора).

Фигура 8. Средни годишни приходи на предприятие в подсектор 03.1 Риболов в хил. лв.

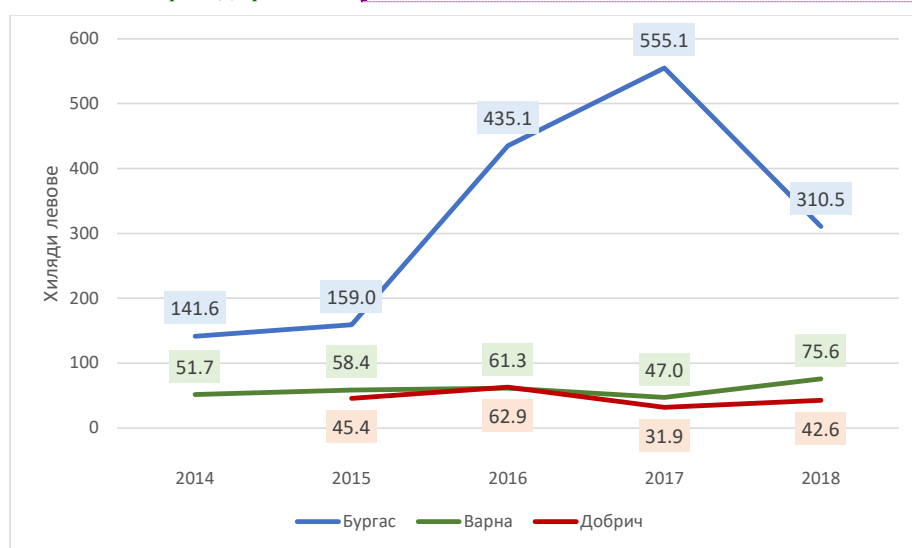
източник: НСИ

Средните годишни приходи на предприятие в подсектор 03.1 Риболов повтарят динамиката на общите приходи в подсектора. Националното сравнение отново е с групата микро предприятия (0-9 заети), тъй като тя съставлява над 95% от предприятията в подсектор 03.1.

- За периода 2014-2018 г. се наблюдава на значимо нарастване на приходите в подсектора до нива от близо 213 хил. лв. през 2017 г. (148,5 хил. лв. през 2018 г.).
- За предходния период 2009-2013 г. годишните приходи на предприятие са между 38.3 и 53.3 хил. лв. или около 3 пъти по-ниски от средните приходи на микро предприятията в страната

По този начин средните приходи на предприятие през 2016 г. и 2017 г. леко надхвърлят средните за микро предприятията в страната (с около 10%), а през 2018 г. са с 25% по-ниски.

Фигура 9. Средни годишни приходи на предприятие в подсектор 03.1 Риболов в области Бургас, Варна и Добрич в хил. лв.

източник: НСИ

Средните годишни приходи на предприятие в подсектор 03.1 Риболов в области Бургас, Варна и Добрич дават допълнителна представа за динамиката на предприятията в сектора.

Развитието в област Бургас е чрез разширяване на дейността и увеличаване на приходите на съществуващи предприятия без съществена промяна на техния брой. Сравнени със средните за микро предприятията в страната те съществено ги надвишават за периода 2016-2018 г. Например за 2017 г. средните годишни приходи на предприятие в подсектора в облас Бургас са 555.1 хил. лв. а средните за микропредприятията - 190 хил. лв. или надхвърляне със 192%. За 2018 г. стойностите

Moved down [21]: лв. или около 3 пъти по-ниски от средните приходи на микро предприятията в страната

Deleted: 2009-2013 г. те са между 38,3 и 53,3 хил.

Deleted: За 2015

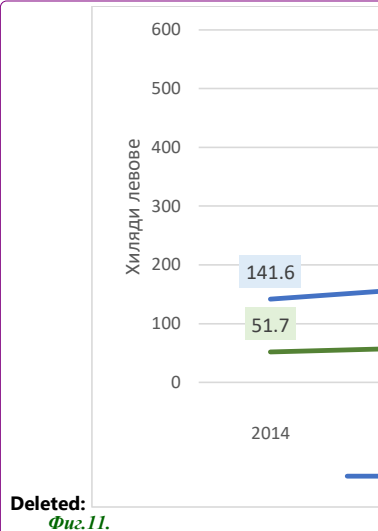
Deleted: 213хил

Deleted: .

Deleted: ,5хил

Deleted: .

Moved (insertion) [21]

Deleted: Фиг.11.

Deleted: .

Deleted: .

Deleted: .

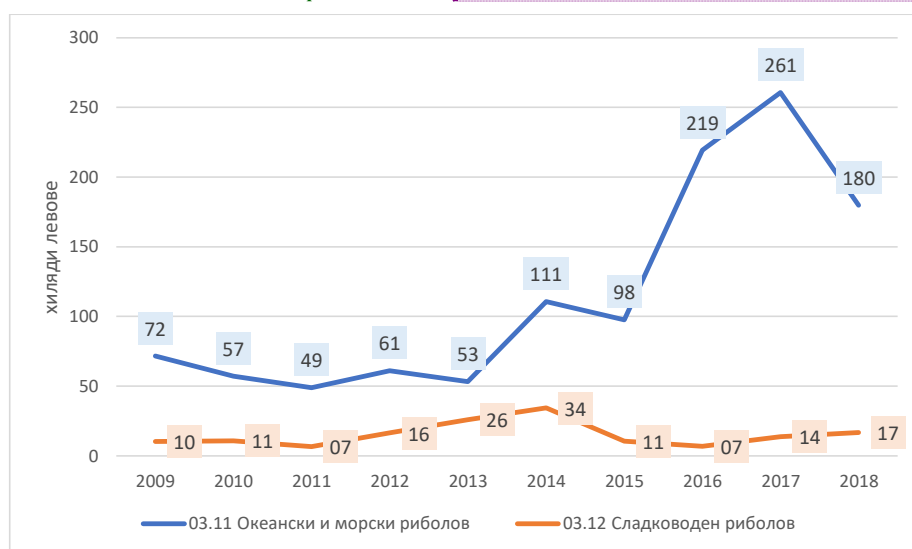
Deleted: .

са 310,5 хил. лв в област Бургас, 203 хил. лв средно за страната или надхвърляне с 53%.

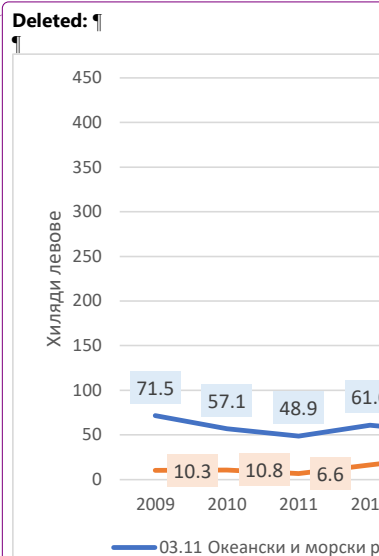
В област Варна има известно увеличение на средногодишните приходи на предприятие от 51,7 хил. лв през 2014 г. на 75,6 хил. лв през 2018 г., но това са стойности далеч под средните за микропредприятията в България.

В област Добрич също има малко увеличение през някои години, но средногодишните приходи на предприятие остават далеч под средните за микропредприятията в България.

Фигура 10. Средни годишни приходи на предприятие в подсектори 03.11 Океански и морски риболов и 03.12 Сладководен риболов в хил. лв

източник: НСИ

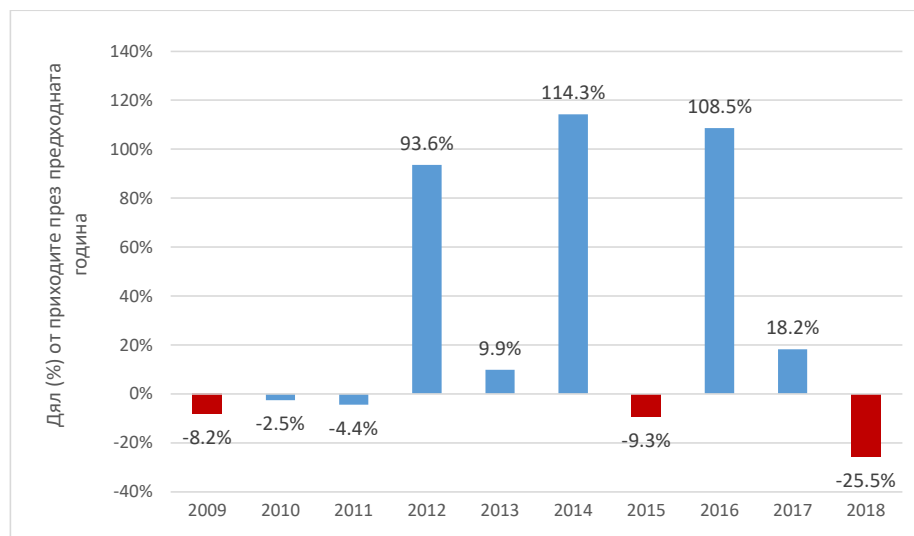
Фиг.12.

Deleted: ..

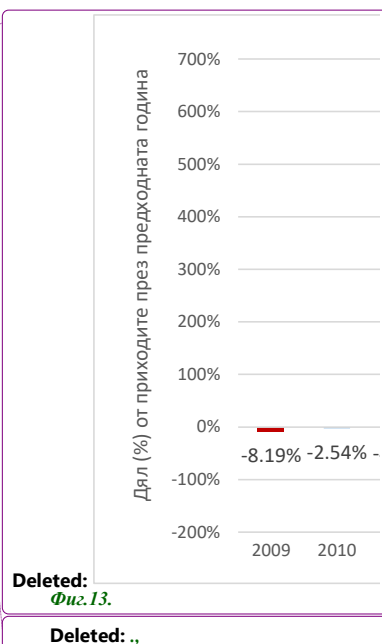
Допълнителен анализ на динамиката на средните годишни приходи на предприятие в подсектори 03.11 Океански и морски риболов и 03.12 Сладководен риболов показват, че тенденциите са изцяло обусловени от подсектор 03.11 Океански и морски риболов. В него приходите на предприятие през 2016 г. и 2017 г. са 219,4 хил. лв. и 260,6 хил. лв. и надхвърлят със съответно 20% и 30% средните за микропредприятията за страната, а за 2018 г. са 179,8 хил. лв. и са с 10% по-ниски.

Средните годишни приходи на предприятие в подсектор 03.12 Сладководен риболов са много ниски, между 6,6 хил. лв. и 34,3 хил. лв. и показват, че от цялата съвкупност от 9 до 18 предприятия минимален брой осъществяват активна дейност.

Фигура 11. Дял (%) на приходите за година в подсектор 03.1 Риболов от приходите за предходната година.

източник: НСИ

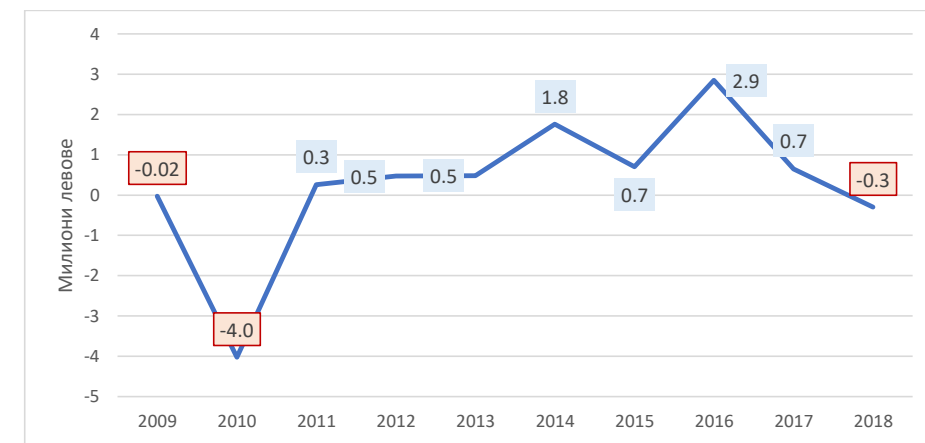

Делът (%) на приходите за година в сектор 03.1 Риболов от приходите за предходната година показва неравномерно нарастване за периода. Средният сложен годишен ръст на приходите за периода е 20.58%.

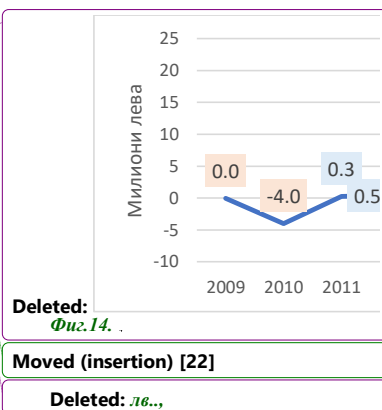
Като изключим 2014 г., в която вече коментирахме, че ръстът вероятно се дължи на приходи от оперативните програми, можем да открийм 2012 г. и 2016 г. като години с много значим ръст.

Deleted: ,

Фигура 12. Нетна печалба в подсектор 03.1 Риболов по години в мил. лв. Стойностите в рамка съответстват на загуба през годината.

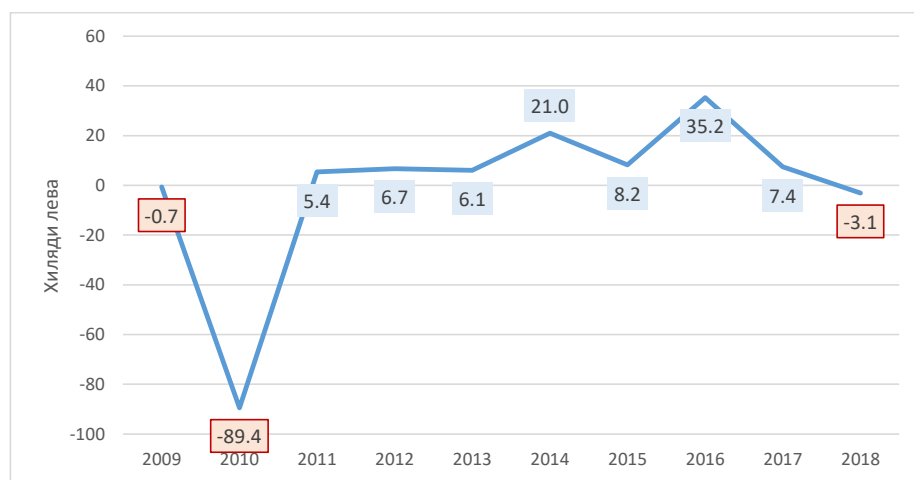

източник: НСИ

Нетната печалба в подсектор 03.1 Риболов по години показва, че когато подсектор 03.1 Риболов е на печалба, тя варира между 0.3 и 2.9 мил. лв. и нейният дял от печалбата на микро предприятията в страната е между 0.011% и 0.061%. Наличието на сериозни разлики, както и две години на загуба, води до заключението, че ефективността в сектора силно се влияе от външни фактори - околна среда, рибни запаси, сезонни изменения и др.

Фигура 13. Средна годишна печалба на предприятие в подсектор 03.1 Риболов по в хил. лв. Стойностите в рамка съответстват на загуба през годината.

източник: НСИ

Средната годишна печалба на предприятие в подсектор 03.1 Риболов дава начална оценка на ефективността на предприятията. Тя отново е сравнена със средната в групата на микро предприятията за страната, тъй като те съставят над 95% от предприятията в подсектор 03.1.

→ За периода 2014-2018 г. предприятията в подсектора формират печалба като изключим 2018 г., но стойностите са малко по-ниски от средните за микро предприятията в страната, при които средната печалба нараства от 9.9 до 19.2 хил. лв.

→ За предходен период 2009 г. и 2010 г. подсекторът е на загуба, с възможна причина ефектът на финансовата криза от 2008-2010 г. От 2011 до 2013 г. средната печалба на предприятие е практически на едно ниво, между 5.4 и 6.7 хил. лв., което е три пъти по-високо от средното за микро предприятията в страната за 2011 г., два-пъти по-високо за 2012 г. и около средното през 2013 г.

Предвид отбелязаното нарастване на приходите на предприятие в периода 2014 - 2018 г. и значително по-малките промени в печалбата, може да се заключи, че външни фактори оказват натиск, който потиска растежа на печалбата.

Deleted: (с изключение на 2014 г.),

Deleted: ,

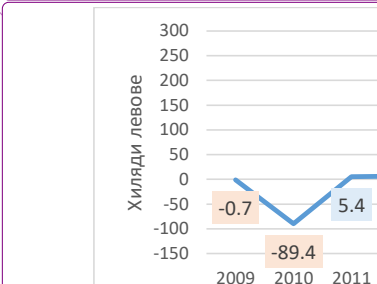
Deleted: ,

Deleted: ,

Deleted: ,

Deleted: ,

Deleted: три

Deleted:

Фиг. 15.

Deleted: лв.,

Deleted: като загубите

Deleted: предприятие от 89,4 хил.

Moved up [22]: лв.

Deleted: са трудно обясними (средно над два пъти приходите).¶
За 2001-

Deleted: печалбата

Deleted: ,

Deleted: ,

Deleted: ..

Deleted: <#>2014 г. - вероятни приходи от оперативните програми¶
<#>За 2015-2018 г. - период на значими промени в средната печалба на предприятие, но като изключим 2016 г., стойностите са по-ниски от средните за микро предприятията в страната, които нарастват от 9,9 до 19,2 хил. лв.¶

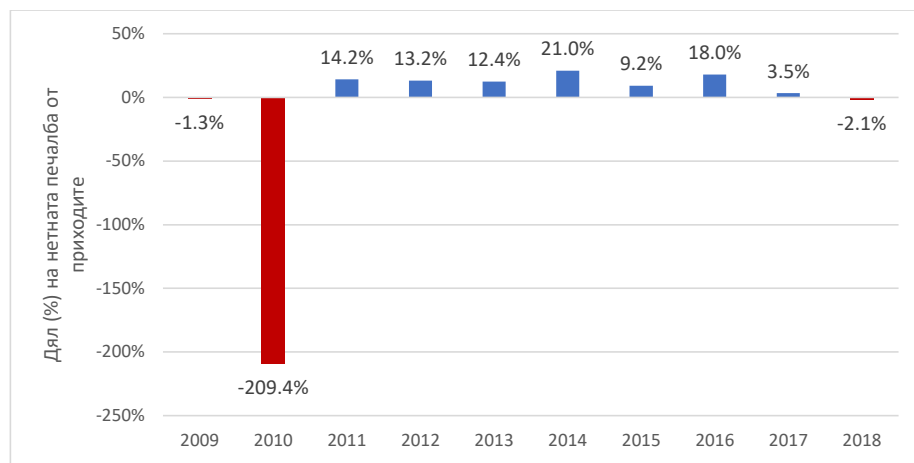
Deleted: 2015

Deleted: промените в

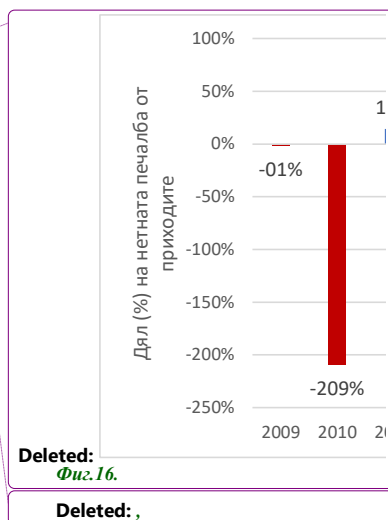
Deleted: последната отразява силното влияние на

Deleted: върху ефективността на предприятията

Фигура 14. Дял (%) на нетната печалба от годишните приходи в подсектор 03.1 Риболов

източник: НСИ

Deleted:

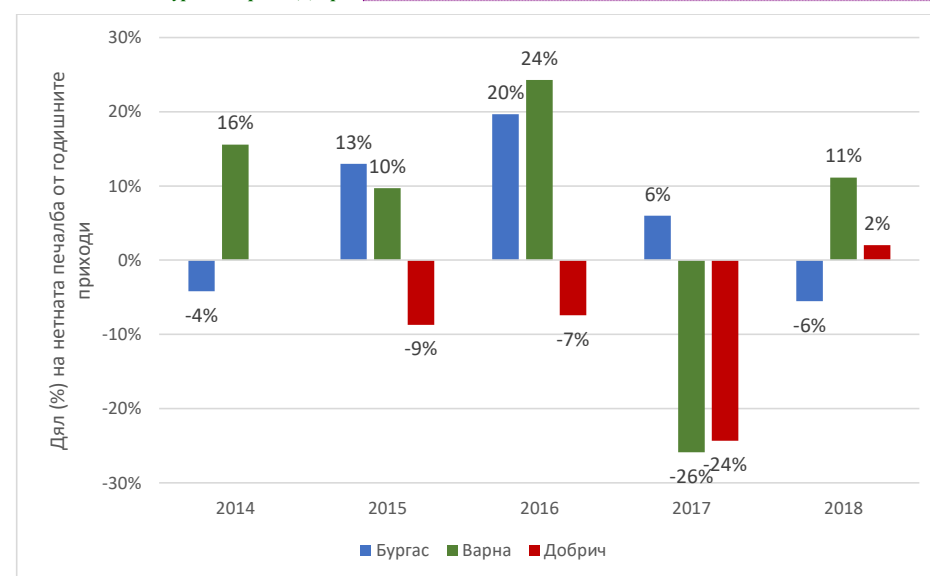
Фиг.16.

Deleted: ,

Дялът (%) на нетната печалба от годишните приходи дава допълнителна информация за ефективността на предприятията. За периода 2014-2018 г., както и предходните три години, този дял се колебае между 3.5% и 21%, като само през 2018 г. е с 2.1% на загуба.

Медианата на дела на средната печалба е 9.2% за периода 2014-2018 г. и 10.8% за по-дългия период 2009-2018 г., т.е. в 5 от 10-те години делът на средната печалба е бил по-висок от 10.8%.

Фигура 15. Дял (%) на нетната печалба от годишните приходи в подсектор 03.1 Риболов в области Бургас, Варна и Добрич

източник: НСИ

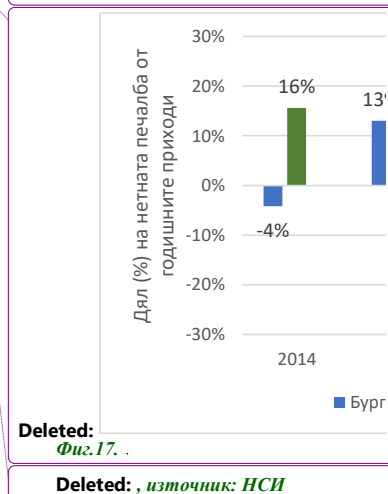
Deleted: Делът

Deleted: През 2010 г. подсектор 03.11 Океански и морски риболов е реализирал около 1,8 мил. лв. приходи, които са близки до приходите по години за периода 2008-2012 г. В същото време само през 2010 г. са отчетени разходи от 5,8 мил. лв. Няма друга година от периода с толкова екстремни разлики

Deleted: 10,

Deleted: %, т.е.

Deleted: ,

Deleted:

Фиг.17.

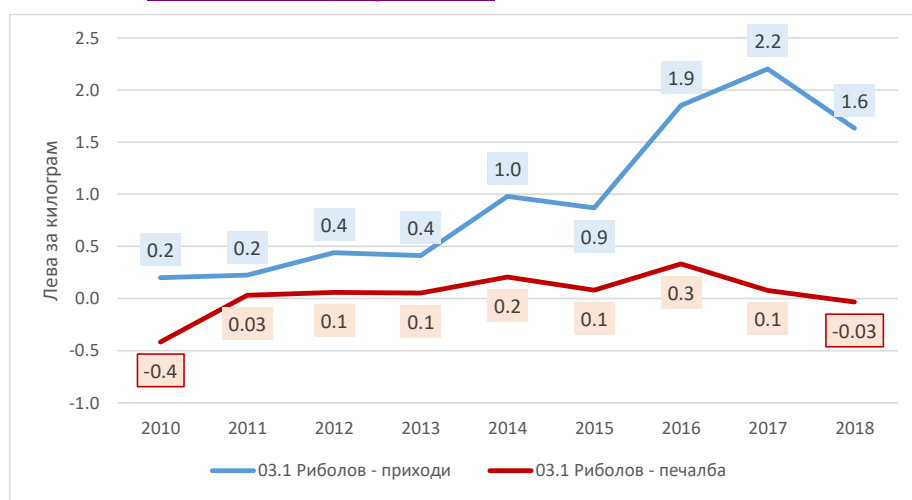
Deleted: , източник: НСИ

Предприятията във водещата област Бургас наред с активното си развитие за периода 2014-2018 г. в повечето години генерират печалба, делът на която от годишните приходи е над средното за микро предприятията в страната.

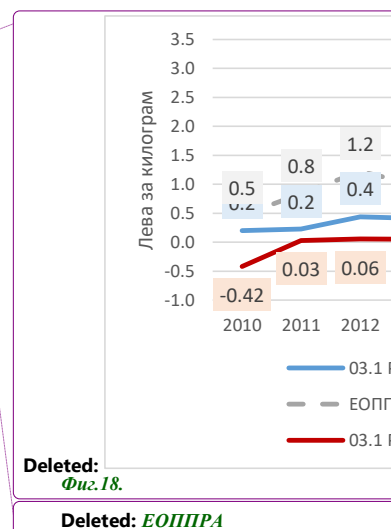
Предприятията в област Варна, макар че остават значително по-малки по приходи, също в повечето години генерират печалба, делът на която от годишните приходи е над средното за микро предприятията в страната.

По-неблагоприятна изглежда картината в област Добрич, в която предприятията генерират съществени загуби през повечето години от периода.

Фигура 16. Приходи и печалба от килограм улов в лева за подсектор 03.1 Риболов по данни на НСИ, както и средна стойност на килограм улов по данни на ИАРА. Стойностите в рамка съответстват на загуба през годината.

източник: по данни на НСИ, както и средна стойност на килограм улов по данни на ИАРА

Специфични за подсектора индикатори са приходите и печалбата от килограм улов. Освен данните от НСИ са използвани и данните от ЕОППРА за разтоварванията.

За периода 2014-2018 г. наблюдаваме съществено нарастване на приходите за килограм улов от 1 лв за кг до 2,2 лв за кг през 2017 г. и 1,6 лв за кг през 2018 г.

От друга страна печалбата от килограм улов остава минимална през целия период – от 3 до 33 стотинки на килограм, като през повечето години от периода е под 10 стотинки на килограм. С други думи растежът на приходите в подсектора се дължи основно на увеличаването на обемите на улова и улов на видове с по-висока единична цена като бяла пясъчна мида.

Deleted: Като изключим

Deleted: ,

Deleted: плавно

Deleted: 0,2

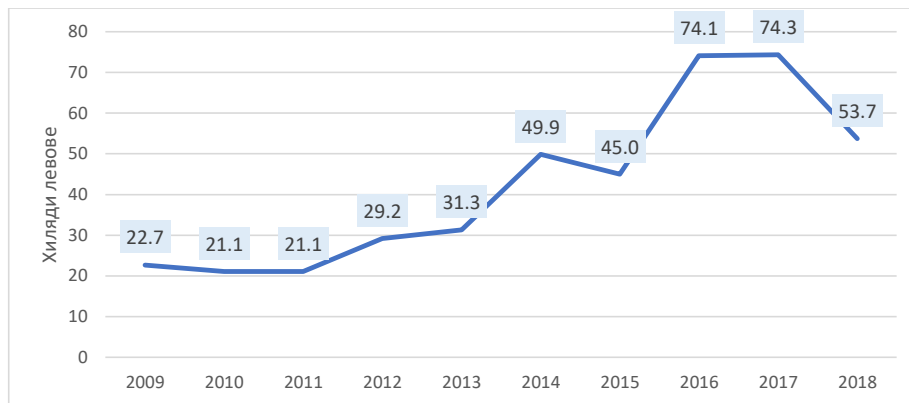
Deleted: ,

Deleted: ,

Deleted: ,

Deleted: Данните на ЕОППРА дават оценка как са се развили приходите за килограм улов през 2014 г., а именно продължила е тенденцията на нарастване.

Фигура 17. Средни годишни приходи на заето лице в подсектор 03.1 Риболов в хил. лв.

източник: НСИ

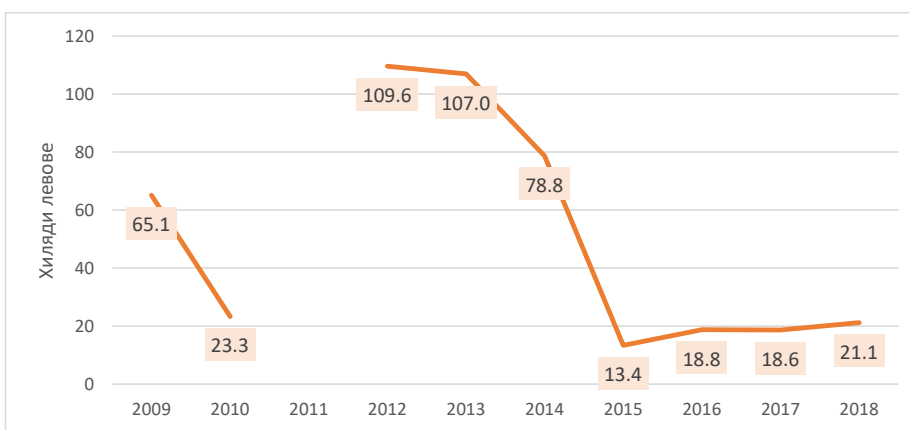
Средните годишни приходи на заето лице в подсектор 03.1 Риболов дават оценка на производителността на труда в подсектора. За периода 2014-2018 г. те следват общата тенденция на приходите на предприятията в подсектора и се повишават от 45-49.9 хил. лв в началото на периода до 74.3 хил. лв през 2017 г. и 53.7 хил. лв през 2018 г.

През предходния период 2009-2013 г. се нивата на индикатора, т.е. производителността на труда е значително по-ниска.

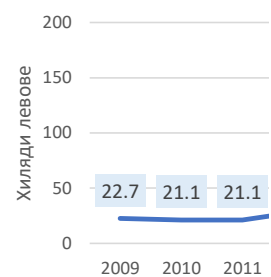
Приходите на заето лице в под-подсектор 03.11 Океански и морски риболов са по-високи от показаните за подсектор 03.1 Риболов с по 2-3 хил. лв на година.

Приходите остават по-ниски от средните за групата на микро предприятията в страната, но е налице известно догонване. През 2009 г. приходите в подсектора са били 30% от средните за микро предприятията (35% в подсектор 03.11), а през 2017 г. са достигнали 66% (съответно 69%). През 2018 г. има известно намаление.

Фигура 18. Средна годишна стойност на ДМА на заето лице в подсектор 03.1 Риболов в хил. лв.

източник: НСИ. Данните за 2011 г. на НСИ са конфиденциални.

Deleted: Фиг.19.

Deleted: .,

Deleted: B

Deleted: 2009-2011 г. се наблюдават постоянни нива от 21-22 хил. лв., а след това

Deleted: c

Deleted: плавно нарастване

Deleted: индикатора

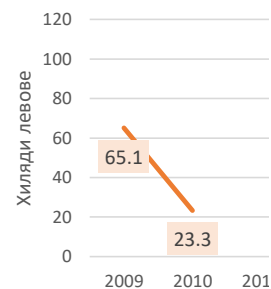
Deleted: .

Deleted: .

Deleted: .

Deleted: ., т.е. за повишаване на производителността на труда. 2014 г. е изключена поради причини, коментирани неколккратно

Deleted: .

Deleted: Фиг.20. .

Deleted: .,

Deleted: ¶

Динамиката на средната годишна стойност на ДМА на заето лице в подсектор 03.1 Риболов осветлява няколко фактора, засягащи производителността на труда и ДМА.

Deleted: насредната

→ За периода 2014-2018 г. броят на заетите лица в подсектора нараства значително (168-260), а ДМА са редуцирани от 13 232 хил. лв през 2014 г. до нива 2 258 хил. лв през 2015 г., нарастващи отново (но значително по-малко от началната редукция) до до 5 494 хил. лв през 2018 г.

Deleted: За периода 2009-2011 г.

→ За предходния период през 2009-2011 г. броят на заетите лица в подсектора е свит (87-91), а стойността на ДМА леко намалява (от 5661 хил. лв на 2121 хил. лв, а през 2012-2013 г. броят на заетите лица в подсектора започва да се увеличава (122-125), но със значително по-бързи темпове се увеличават декларираните ДМА (на нива над 13 000 хил. лв), вероятно в резултат на изпълнение на мерки по оперативните програми.

Deleted: лв. на 2121 хил. лв.).

Динамиката на ДМА на заето лице за периода 2014-2018 г. отразява двустепенна промяна, първо чрез редуциране на амортизирани/ненужни ДМА на значителна стойност и след това с увеличаване на броя на заетите лица и обновяване на ДМА.

Deleted: <#>За периода 2012-2015 г. броят на заетите лица в подсектора започва да се увеличава (122-169), но със значително по-бързи темпове се увеличават ДМА (и трите години са на нива над 13 000 хил. лв.), вероятно в резултат на изпълнени мерки по оперативните програми.¶
<#>За периода 2016-2018 г. броят на заетите лица в подсектора нараства значително (214-260), а ДМА се запазват на едно и също ниво, значително по-ниско от предходните 3 години (от 2258 до 5494 хил. лв.).¶
С други думи динамиката

Видими ефекти на оперативните програми

Следните ефекти вероятно се дължат пряко на изплатени средства по ОП за периода 2007-2013 г.:

→ Значително по-високите стойности на ДМА за 2012, 2013 и 2014 г.

Динамика в сектора - навлизане на нови фирми и напускане на действащи стопански оператори, потенциална конкуренция

Данните и диаграмата с икономическите субекти по-горе в настоящата под-секция ясно показват два етапа в динамиката на подсектор 03.11 Океански и морски риболов, според данните на НСИ.

Динамиката в годините 2014-2018 г. характеризира периода с устойчиво развитие и растеж на съществуващите предприятия, в който броят им варира между 71 бр. (2017 г.) и 77 бр. (2015 г.), като през 2018 г. броят е 76. Малка част от предприятията (от 2 до 4) успяват да увеличат своите служители по-съществено и макар да остават в категорията малки (10 до 49 заети), вече не са микро. Поне едно предприятие през 2018 г. е преминало и в категорията средно (50 до 249 заети).

Deleted: двустепеннапромяна

Deleted: придобиване на

Deleted: амортизация

Deleted: закупените

Deleted: <#>Пик на приходите и печалбата през 2014 г.¶

Deleted: Кризисен и след-кризисен период от 2009 г. до 2012 г.,

Deleted: който има плавно нарастване (удвояване) на броя на предприятията: от 26 бр. през 2009 г. до 54 бр. през 2012 г. Практически всички предприятия в този период са микро (до 9 заети), те.

Moved down [23]: разходите за персонал са все още „свити“.

Deleted: Период на

Deleted: от 2013 г. до 2018 г.,

Deleted: на предприятията

Deleted: 67

Deleted: 2013

Moved (insertion) [23]

Предходният период 2009-2013 г. отразява последиците от финансовата криза 2008-2010 г. и следкризисното възстановяване, като се наблюдава по-бързо нарастване на броя на предприятията: от 26 през 2009 г. до 67 през 2013 г. Практически всички предприятия в този период са микро (до 9 заети), т.е. разходите за персонал са все още „свити“.

Данните и диаграмата с икономическите субекти по-горе в настоящата под-секция показват различна динамиката на подсектор 03.12 Сладководен риболов. Предприятията варират между 9 и 18, но всяко от тях има средно под 2 заети лица, а в последните две години - под едно. Приходите и разходите за дейността в целия подсектор са около и под 300 хил. лв. Данните на ИАРА за улов не показват никакъв стопански забележим улов на сладководни видове. Това е индикация, че в подсектора се поддържа минимален капацитет без съществена активност.

Обобщение

- Броят на предприятията нараства от 72 до 76 за периода 2014-2018 г., или общо с 5.5%. Микро предприятия са около и над 95% от всички предприятия в подсектора през всички години от периода.
- Общите годишни приходи показват тенденция на значително нарастване като за 2018 г. те са 14 мил. лв или с 67% повече от началните 8.4 мил. лв от 2014 г. Водеща е област Бургас с между 77% и 89% от приходите през 2018 г. и 2017 г. и области Варна и Добрич.
- Средните годишни приходи на предприятие в подсектор 03.11 Океански и морски риболов за периода 2014-2018 г. също нарастват значително до нива от близо 261 хил. лв през 2017 г. и 180 хил. лв през 2018 г. Приходите в подсектор 03.12 Сладководен риболов са минимални.
- Подсектор 03.11 Океански и морски риболов е на минимална печалба през 2015 г. и 2017 г., по-значима печалба през 2014 г. и 2016 г., а през 2018 г. е регистрирана малка загуба.
- Промените в общите приходи и печалбата в подсектора показват силното влияние на сезонни фактори.
- Приходите от килограм продукция от риболов нарастват от 1 лв/кг през 2014 г. до 2.2 лв/кг през 2017 г. и 1.6 лв/кг през 2018 г. Печалбата от килограм аквакултури остава минимална през целия период.
- Растежът на приходите в подсектора се дължи основно на увеличаването на обемите на улова и улов на видове с по-висока единична цена като бяла пясъчна мида.
- Средните годишни приходи на заето лице в подсектор 03.1 Риболов за периода 2014-2018 г. следват общата тенденция на приходите на предприятията в подсектора и се повишават от 45-49.9 хил. лв в началото на периода до 74.3 хил. лв през 2017 г. и 53.7 хил. лв през 2018 г.
- За периода 2014-2018 г. броят на заетите лица в подсектора нараства значително (168-260), а ДМА са редуцирани от 13 232 хил. лв през 2014 г. до нива 2 258 хил. лв през 2015 г., нарастващи отново (но значително по-малко от началната редукция) до до 5 494 хил. лв през 2018 г.

Незаконен, недеклаиран и нерегулиран (ННН) риболов

Терминът Незаконен, недеклаиран и нерегулиран риболов (ННН) е подробно разписан в РЕГЛАМЕНТ (ЕО) № 1005/2008 НА СЪВЕТА и е приложим единствено за водите на Черно море. Данни за установен ННН по смисъла на регламента от ИАРА не са предоставени.

В тази връзка при общата контролна дейност на ИАРА и съставянето на актове за административни нарушения (АУАН) за извършване на незаконен риболов се използва общия термин Незаконен риболов вместо ННН риболов.

От данните на ИАРА в това отношение за периода 2016-2019 г. при констатираните нарушения в цялата страна са установени и конфискувани незаконни улови на риба в общ обем от 50 950 kg.

Moved (insertion) [24]

Deleted: ¶

Moved up [24]: *Незаконен, недеклаиран и нерегулиран (ННН) риболов*¶
Терминът Незаконен, недеклаиран и нерегулиран риболов (ННН) е подробно разписан в РЕГЛАМЕНТ (ЕО) № 1005/2008 НА СЪВЕТА и е приложим единствено за водите на Черно море. Данни за установен ННН по смисъла на регламента от ИАРА не са предоставени.¶

Deleted: връзк

Deleted:

Deleted: При

Специфични икономически характеристики на дребно- и едромашабния риболов

За целите на анализа, разграничението между дребномащабен и едромашабен риболов е направено според дължината на риболовния съд:

→ дребномащабен: VL0006, VL0612

→ едромащабен: VL1218, VL1824, VL2440.

За оценка на икономическата динамика са използвани следните показатели: общи годишни приходи в подсектора, годишни приходи на предприятие и изменение на приходите спрямо предходната година.

→ Годишни приходи в сектора по сегменти не са предоставени от ИС на ИАРА. За целта на анализа са използвани **изчислени годишни приходи**, равни на обемите на разтоварванията по дължина на риболовния съд и видове, умножени по средните единични цени при разтоварване по видове.

→ Всички данни, предоставени от ИС на ИАРА, са по сегменти и дължина на риболовния кораб. Не са налични данни за **икономическите субекти** (предприятия), които управляват тези кораби и техния персонал.

За оценка на ефективността са използвани показатели: обща годишна печалба в подсектора, годишна печалба на предприятие, дял на печалбата от приходите, приходи на заето лице и дълготрайни материални активи (ДМА) на заето лице.

В допълнение за оценка на ефективността са използвани специфични за сектора показатели като приходи и печалба от производство на килограм продукция.

Брой на активните риболовни кораби, тонаж и мощност по сегменти

За периода 2014-2019 г. броят на активни риболовните кораби (сегмент, различен от INACTIVE) в дребномащабния и едромашабния риболов се запазва относително постоянен, като риболовните кораби в дребномащабния риболов са между 92.5% (2019 г.) и 93.7% (2017 г.) от броя на всички активни риболовни кораби.

Таблица. 21. Брой риболовни кораби в сегмент, различен от INACTIVE

Дължина	2014	2015	2016	2017	2018	2019
VL0006	<u>384</u>	<u>414</u>	<u>415</u>	<u>434</u>	<u>417</u>	<u>408</u>
VL0612	<u>645</u>	<u>705</u>	<u>703</u>	<u>779</u>	<u>704</u>	<u>631</u>
VL1218	<u>52</u>	<u>57</u>	<u>61</u>	<u>55</u>	<u>57</u>	<u>56</u>
VL1824	<u>17</u>	<u>16</u>	<u>15</u>	<u>16</u>	<u>16</u>	<u>17</u>
VL2440	<u>12</u>	<u>12</u>	<u>12</u>	<u>11</u>	<u>11</u>	<u>11</u>
Общо дребномащабен	<u>1029</u>	<u>1119</u>	<u>1118</u>	<u>1213</u>	<u>1121</u>	<u>1039</u>
Общо едромашабен	<u>81</u>	<u>85</u>	<u>88</u>	<u>82</u>	<u>84</u>	<u>84</u>

Източник: ИАРА

Таблица. 22. Бруто тонаж на риболовни кораби в сегмент, различен от INACTIVE

Дължина	2014	2015	2016	2017	2018	2019
дребномащабен	<u>1708.75</u>	<u>1927.54</u>	<u>1891.09</u>	<u>2009.59</u>	<u>1775.76</u>	<u>1679.69</u>
едромащабен	<u>3040.29</u>	<u>3091.97</u>	<u>3167.74</u>	<u>2948.44</u>	<u>3003.32</u>	<u>3036.15</u>

Източник: ИАРА

За периода 2014-2019 г. бруто тонажът на активни риболовните кораби (сегмент, различен от INACTIVE) в едромашабния риболов се запазва относително постоянен,

а в дребномащабния се променя по-осезаемо в зависимост от годината, като активните риболовни кораби в дребномащабния риболов имат бруто тонаж между 35.6% (2019 г.) и 40.5% (2017 г.) от бруто тонажа на всички активни риболовни кораби.

Таблица 23. kW на риболовни кораби в сегмент, различен от INACTIVE

	2014	2015	2016	2017	2018	2019
дребномащабен	20952	23644	23870	25531	23033	21779
едромащабен	15379	15990	16798	15629	16044	15903

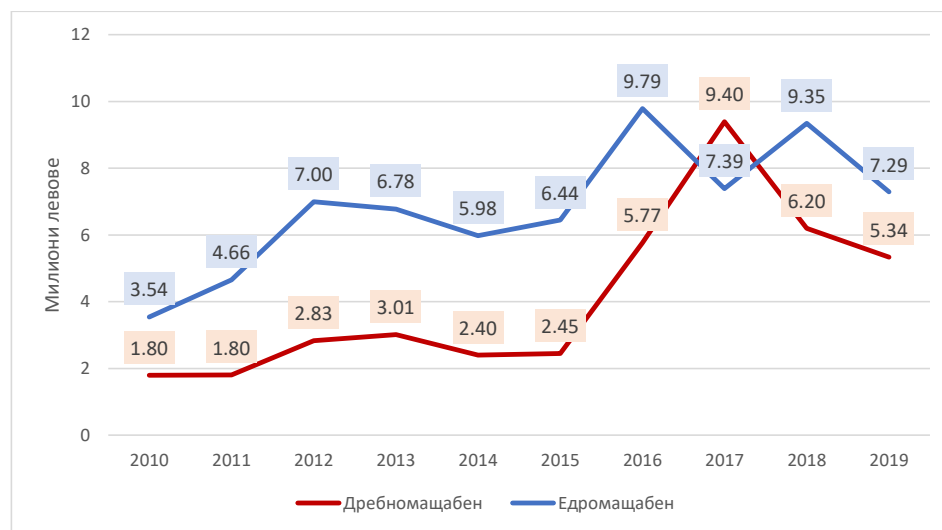
Moved (insertion) [25]

Източник: ИАРА

За периода 2014-2019 г. мощността (в kW) на активните риболовни кораби (сегмент, различен от INACTIVE) в едрوماщабния риболов се запазва относително постоянен, а в дребномащабния се променя по-осезаемо в зависимост от годината, като активните риболовни кораби в дребномащабния риболов имат мощност между 57.8% (2019 г.) и 62% (2017 г.) от мощността на всички активни риболовни кораби.

Приходи от дейността на дребно- и едрوماщабния риболов

Фигура 19. Общи изчислени годишни приходи на дребномащабния и едрوماщабния риболов в милиони левове

Източник: ИАРА

Динамиката на изчислените приходите и при дребномащабния и при едрوماщабния риболов позволява ясно обособяване на два периода:

- Настоящ период 2014-2019 г. - период на значимо нарастване на приходите до нива от близо 10 мил. лв през 2016 и 2018 г. при едрوماщабния риболов и над 7 мил. лв през 2017 г при дребномащабния риболов.
- Предходен период 2010-2013 г. - период с по-ниски приходи и при дребномащабния и при едрوماщабния риболов.

Общите изчислени годишни приходи на дребномащабния и едромащабния риболов за периода 2015-2019 са **близки** до приходите на предприятията в подсектор 03.1 Риболов според данните на НСИ. Стойностите на последните са с 14.5% по-ниски през 2015 г., с 1.9% по-високи през 2016 г., с 11.6% по-високи през 2017 г. и с 10.2% по-ниски през 2018 г. Това ни позволява да заключим, че данните, въз основа на които са изведени показаните тенденции са надеждни.

Таблица 24. Дял (%) на основните видове улов от общите изчислени годишни приходи на дребномащабния и едромащабния риболов

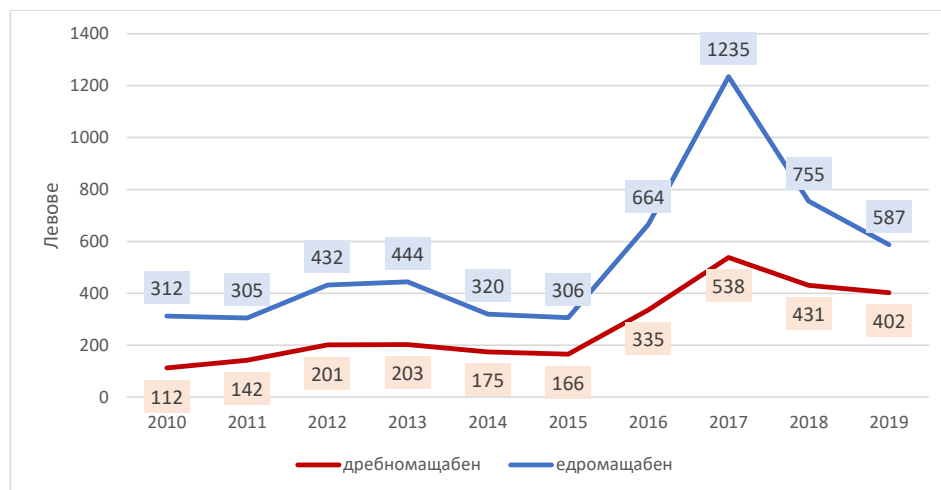
Дължина	Вид	2014	2015	2016	2017	2018	2019
VL0006	бяла пясъчна мида	0,0%	28,9%	35,0%	62,8%	54,2%	63,2%
	рапани	54,1%	35,4%	38,4%	31,0%	37,1%	29,5%
VL0612	бяла пясъчна мида	7,8%	16,3%	48,0%	73,9%	54,2%	53,1%
	рапани	60,2%	54,8%	28,4%	17,4%	31,1%	32,6%
VL1218	барбуня	16,3%	27,5%	31,4%	16,0%	19,8%	16,8%
	рапани	48,6%	38,0%	25,8%	48,7%	31,6%	46,5%
	цаца	4,9%	6,9%	3,0%	11,4%	23,4%	20,6%
VL1824	барбуня	9,9%	18,3%	15,1%	8,5%	14,7%	11,2%
	рапани	45,9%	30,4%	18,2%	22,7%	23,5%	31,7%
	цаца	16,5%	25,6%	15,8%	32,7%	27,2%	34,1%
VL2440	лефер	14,2%	8,8%	39,8%	3,7%	17,3%	2,2%
	цаца	62,9%	82,3%	46,9%	82,1%	65,2%	83,9%

Източник: ИАРА

Делът на основните видове от общите изчислени годишни приходи на дребномащабния и едромащабния риболов откроява още няколко важни тенденции.

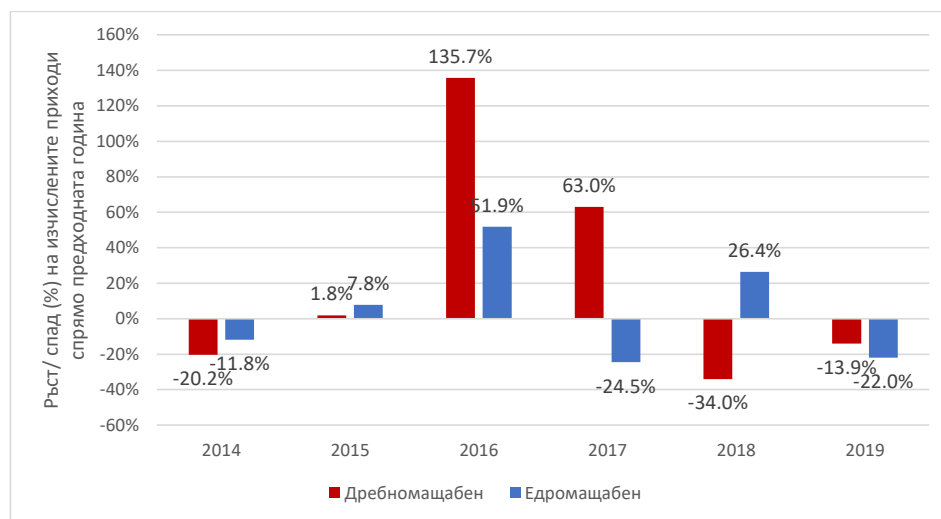
- В рамките на периода 2014-2019 г. **бялата пясъчна мида се е превърнала в основен източник на приходи за дребномащабния риболов** - за 2017 г., 2018 г. и 2019 г. генерира съответно 71%, 54% и 57% от изчислените приходи. Дали това е устойчива тенденция е рано да се прогнозира. За сравнение през предходния период 2009-2013 г. икономически значим улов на бяла пясъчна мида практически няма.
- Втората тенденция при дребномащабния риболов е устойчивия дял на улова на рапани от изчислените приходи. Той варира между 30% (2014 г.) и 19% (2016 г. и 2017 г.), а през 2018 г. и 2019 г. е 25% от всички изчислени приходи. Тази тенденция е дългосрочна и е наблюдавана и през предходния период 2009-2013 г.
- При **едромащабния риболов** основен източник на изчислени приходи е цацата с дял вариращ от 27% (2014 г.) до 44% (2019 г.) с изключение на 2016 г., когато високи обеми на улов на лефер/чернокоп намаляват дела до 18% от изчислените приходи. Особено засилена е тенденцията при най-големите кораби, VL2440, при които делът на изчислените приходи от цаца е близо 84% през 2019 г.
- Други два вида със значим дял от изчислените приходи на едромащабния риболов за периода 2014-2019 г. са рапаните (20-33%) и барбунята (11-22%), отново с изключение на 2016 г. по посочените в предходната точка причини.

Фигура 20. Средно годишни изчислени приходи на риболовен кораб за ден в морето в левове

Средно годишните изчислени приходи на риболовен кораб за ден в морето прецизират общата тенденция за повишаване на приходите в дребномащабния и едромащабния риболов за периода 2014-2019 г. Изчислените приходи от един риболовен кораб за един ден в морето са около два пъти по-високи спрямо предходния период 2010-2013 г.

Фигура 21. Ръст/спад (%) на изчислените приходи за година от приходите за предходната година за едромащабния и дребномащабния риболов

източник: ИАРА

Промяната на изчислените приходи за година от приходите за предходната година за едромащабния и дребномащабния риболов показва неравномерност, като и двата сегмента силно се влияят от сезонни фактори (няма ясна тенденция на ръст или спад), като при дребномащабния риболов този фактор е по-силен. Много високият

ръст през 2016 г. спрямо 2015 г. съвпада с първата година от високи приходи от бяла пясъчна мида.

Средният сложен годишен ръст на приходите за периода 2014-2019 г. е 17.3% при дребномащабния риболов и 4.1% при едромащабния.

Ефективност на риболовния флот

Moved (insertion) [17]

Структурата на разходите на дребномащабния и едромащабния риболов и връзката им с улова дават показатели за ефективност на риболовния флот.

Данни за структурата на разходите за периода 2014-2018 г. са предоставени от ИС на ИАРА. Данните за 2019 г., както и разходи за неплатени заети за 2014-2019 г. са от доклада на годишния икономически доклад за риболовния флот на ЕС за 2019 г. (ГИДРФ-ЕС, 2019 Annual Economic Report on the EU Fishing Fleet).

Обобщената информация за дребно- и едромащабния риболов е представена в следващата таблица.

Таблица. 25. Годишни разходи на дребномащабния и едромащабния риболов, хил. лв.

Дължина	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Дребномащабен	5960.56	4908.54	3538.24	3458.20	2316.05	3158.77
Едромащабен	5667.34	5067.24	4480.27	4212.36	5093.26	4492.28
Общо разходи ИС	11627.90	9975.79	8018.50	7670.56	7409.31	7651.05
на ИАРА						
НСИ разходи	6618	6900	13004	18084	14258	

източник: ИАРА

От представените в таблицата данни ясно се наблюдава наличието на несравнимост на данните на ИАРА и данните на НСИ. Данните от ИС на ИАРА показват тенденция за намаляване на разходите. Данните на НСИ в подсектор 03.1 Стопански риболов показват обратната тенденция – увеличаване на разходите.

Второ важно наблюдение е, че посочените данни за разходи не са сравними с данните за изчислените приходи по данни на ИАРА, които както вече отбелязахме са в добро съответствие с данните за приходите на НСИ в подсектор 03.1 Стопански риболов. С други думи **няма икономически обоснован начин да бъде изчислен основен икономически показател за дребномащабния и едромащабния риболов – печалба**. Стандартна проверка за дела на печалбата от (изчислените) приходи показва -39% загуба през 2014 г., -12.2% загуба през 2015 г., и печалба на нива между 39% и 54% от приходите през следващите четири години, които не ни е известно да се потвърждават от друг източник. Подобна проверка отделно за дребномащабния и едромащабния риболов потвърждава това заключение.

По тази причина данните от ИС на ИАРА за разходите са разгледани изцяло в контекста на сравнение между дребномащабния и едромащабния риболов.

Таблица. 26. Структура на годишните разходи на дребномащабния риболов, хил. лв.

Вид разходи	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Разходи за персонал	2998.75	2268.40	1437.95	1548.90	694.77	1416.53
Разходи за неплатени заети	677.07	638.59	214.01	140.89	136.37	134.16
Разходи за гориво	781.43	637.47	695.55	673.27	524.08	568.68

<u>Вид разходи</u>	<u>2014</u>	<u>2015</u>	<u>2016</u>	<u>2017</u>	<u>2018</u>	<u>2019</u>
<u>Други променливи разходи</u>	<u>368,95</u>	<u>235,55</u>	<u>179,54</u>	<u>163,05</u>	<u>140,40</u>	<u>155,11</u>
<u>Други непроменливи разходи</u>	<u>252,86</u>	<u>300,87</u>	<u>334,52</u>	<u>252,82</u>	<u>267,74</u>	<u>240,41</u>
<u>Разходи за ремонт</u>	<u>401,43</u>	<u>420,53</u>	<u>336,76</u>	<u>417,94</u>	<u>403,43</u>	<u>388,53</u>
<u>Разходи за амортизация</u>	<u>480,07</u>	<u>407,13</u>	<u>339,90</u>	<u>261,33</u>	<u>149,25</u>	<u>255,36</u>
<u>Общо</u>	<u>5960,56</u>	<u>4908,54</u>	<u>3538,24</u>	<u>3458,20</u>	<u>2316,05</u>	<u>3158,77</u>

Общото намаляване на разходите при дребномащабния риболов за периода 2014-2019 г. е с 47% се дължи основно на намаляване на разходите за персонал.

Разходите за персонал са намалели над два пъти в абсолютно измерение, а като дял от всички разходи – от 50% през 2014 г. до 45% през 2019 г. с най-нисък дял от 30% през 2018 г.

Разходите за неплатени заети отбелязват най-голям спад през 2019 г. - те са едва една пета от стойността през 2014 г. Съответно, делът им от всички разходи се променя от 11-13% в началото на периода до 4-6% в неговия край.

Другите променливи разходи и разходите за амортизация също намаляват около два пъти в края на периода в сравнение с началото. Делът им от общите разходи като цяло се запазва – около 5-6% за променливите разходи и около 8% за разходите за амортизация.

Останалите три вида разходи се променят значително по-малко. Разходите за гориво спадат с 27%, другите непроменливи разходи намаляват с 5%, а разходите за ремонти – с 3%. Техните дялове (относителната им тежест) от всички разходи в края на периода нараства с по 4%-5%.

Таблица. 27. Структура на годишните разходи на едромасщабния риболов, хил. лв.

<u>Вид разходи</u>	<u>2014</u>	<u>2015</u>	<u>2016</u>	<u>2017</u>	<u>2018</u>	<u>2019</u>
<u>Разходи за персонал</u>	<u>1206,07</u>	<u>1540,82</u>	<u>1322,6</u>	<u>1302,58</u>	<u>1419,15</u>	<u>1348,69</u>
<u>Разходи за неплатени заети</u>	<u>379,46</u>	<u>104,92</u>	<u>62,48</u>	<u>30,97</u>	<u>31,91</u>	<u>34,03</u>
<u>Разходи за гориво</u>	<u>1959,68</u>	<u>1938,20</u>	<u>1519,0</u>	<u>1513,04</u>	<u>2229,47</u>	<u>1536,48</u>
<u>Други променливи разходи</u>	<u>544,51</u>	<u>234,52</u>	<u>185,43</u>	<u>146,19</u>	<u>218,69</u>	<u>157,94</u>
<u>Други непроменливи разходи</u>	<u>185,80</u>	<u>210,41</u>	<u>209,90</u>	<u>150,96</u>	<u>106,99</u>	<u>202,26</u>
<u>Разходи за ремонт</u>	<u>614,72</u>	<u>645,45</u>	<u>568,79</u>	<u>762,16</u>	<u>682,08</u>	<u>842,03</u>
<u>Разходи за амортизация</u>	<u>777,10</u>	<u>392,93</u>	<u>612,05</u>	<u>306,46</u>	<u>404,97</u>	<u>370,84</u>
<u>Общо</u>	<u>5667,34</u>	<u>5067,24</u>	<u>4480,2</u>	<u>4212,36</u>	<u>5093,26</u>	<u>4492,28</u>

7

Общото намаляване на разходите при едромасщабния риболов за периода 2014-2019 г. е с 21% и има съществено различна структура в сравнение с дребномащабния.

Разходите за неплатени заети отбелязват най-голям спад – през 2019 г. те са под една десета от стойността през 2014 г. Съответно, делът им от всички разходи се променя от 6.7% в началото на периода до 0.8% в неговия край.

Другите променливи разходи и разходите за амортизация също намаляват съответно със 71% и 52% в края на периода в сравнение с началото. Делът им от общите разходи също намалява – от 10% до 4% за променливите разходи и от 14% до 8% за разходите за амортизация.

Разходите за гориво са намалели с 22% през 2019 г. спрямо 2014 г., но има значителни разлики в годините и остават с най-висок дял от всички разходи – между 33% и 44%.

Разходите за персонал са се увеличили с 12% през 2019 г. спрямо 2014 г. Делът им от всички разходи е нарастнал от 20% през 2014 г. на 30% през 2019 г.

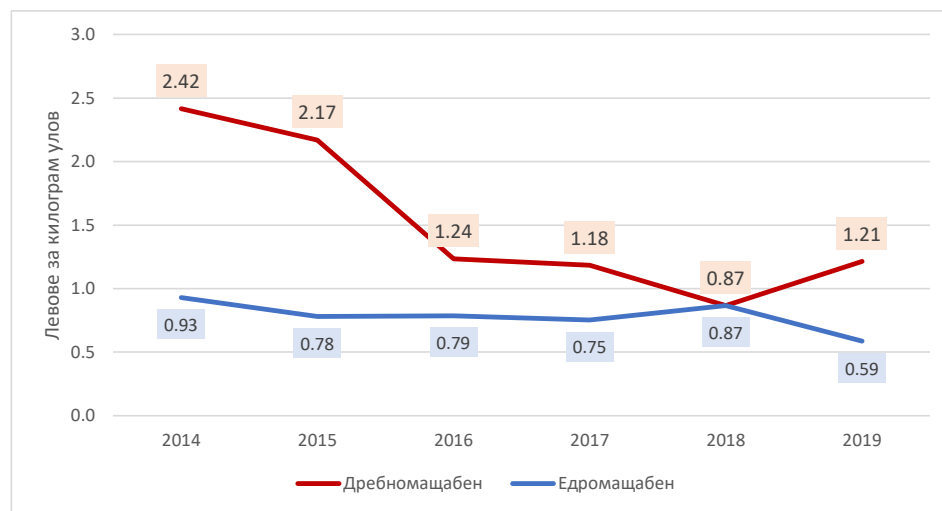
Разходите за ремонти отбелязват най-голям ръст за периода – увеличение с 37% през 2019 г. спрямо 2014 г. Дялът им от всички разходи също нараства от 11% през 2014 г. до 19% през 2019 г.

Другите непроменливи разходи се променят значително по-малко.

Намаляването на общото ниво на разходите се отразява и на разходите за единица улов. То е двукратно при дребномащабния риболов и значително по-ниско при едромащабния.

Moved (insertion) [18]

Фигура 22. Общо средни разходи за един килограм улов в левове

Източник ИАРА

Разходите отразяват различните основни видове риби и други водни организми, които генерират приходи при двата вида риболов.

За целите на изследването на показателя „изчислени приходи на заето лице“, като индикатор за ефективност, са използвани данните за заети лица по сегменти с източник ИАРА.

Таблица. 28. Брой заети лица, брой заети лица в еквивалент на пълна заетост и отношение между двата показателя

	<u>2014</u>	<u>2015</u>	<u>2016</u>	<u>2017</u>	<u>2018</u>
<u>Общо заети лица</u>					
<u>Дребномащабен</u>	<u>1240</u>	<u>1482</u>	<u>1369</u>	<u>2149</u>	<u>1531</u>
<u>Едромащабен</u>	<u>240</u>	<u>232</u>	<u>203</u>	<u>240</u>	<u>249</u>
<u>Общо</u>	<u>1480</u>	<u>1714</u>	<u>1572</u>	<u>2389</u>	<u>1780</u>
<u>В еквивалент на пълна заетост</u>					
<u>Дребномащабен</u>	<u>348.68</u>	<u>406.44</u>	<u>384.12</u>	<u>502.27</u>	<u>425.83</u>
<u>Едромащабен</u>	<u>157.16</u>	<u>191.735</u>	<u>173.29</u>	<u>213.63</u>	<u>195.92</u>
<u>Общо</u>	<u>505.84</u>	<u>598.175</u>	<u>508.4</u>	<u>715.9</u>	<u>621.75</u>
<u>Заети в еквивалент на пълна заетост/ Заети</u>					
<u>Дребномащабен</u>	<u>28.1%</u>	<u>27.4%</u>	<u>28.1%</u>	<u>23.4%</u>	<u>27.8%</u>
<u>Едромащабен</u>	<u>65.5%</u>	<u>82.6%</u>	<u>85.4%</u>	<u>89.0%</u>	<u>78.7%</u>

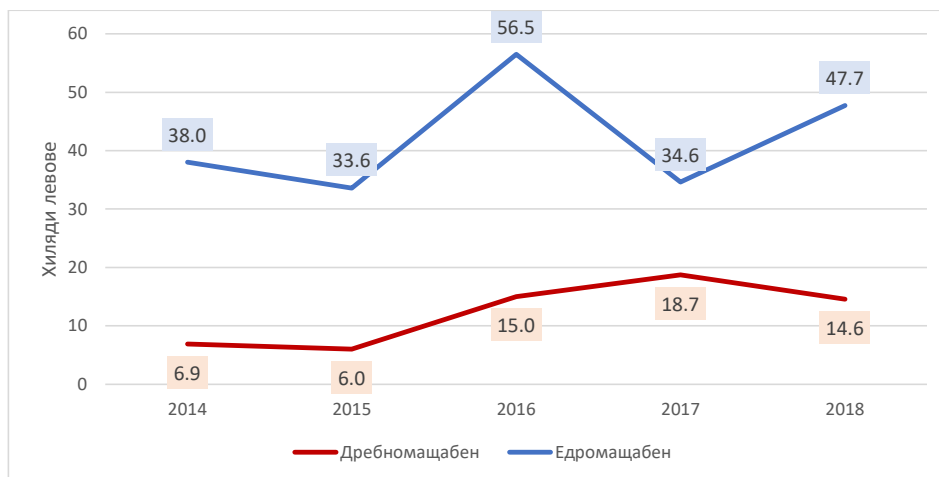
Източник: ИАРА

И при едромащабния и при дребномащабния риболов наблюдаваме увеличаване на заетостта (в еквивалент на пълна заетост) за периода 2014-2018 г., като има значими отклонения през отделните години. Увеличението е с 22% при дребномащабния риболов, с близо 25% при едромащабния и с 23% като цяло.

Данните се различават значително (близо три пъти по-високи са) от данните за заети лица в еквивалент на пълна заетост на НСИ за сектор 03.1 Риболов, които нарастват от 168 през 2014 г. до 260 през 2018 г. или с 55%. Тази разлика е коментирана в раздел Заетост. С висока степен на вероятност може да се твърди, че данните на ИАРА обхващат и заетите в дребномащабния риболов физически лица, които не са част от икономически субекти и не се самоосигуряват, и чийто брой може да бъде изчислен приблизително на около 350 души годишно за разглеждания период.

Основната разлика между дребномащабния и едромащабния риболов е в преобладаващия вид заетост, което е видно от отношението заети в еквивалент на пълна заетост/заети. При дребномащабния риболов то е между 23 и 28%, което показва, че преобладава заетост на непълно работно време. При едромащабния риболов отношението е около и над 80%, което показва, че преобладава заетост на пълно работно време.

Фигура 23. Средни изчислени годишни приходи на заето лице в дребномащабния и едромащабния риболов в хил. лв.

източник: ИАРА

Средните годишни приходи на заето лице (в еквивалент на пълна заетост) в дребномащабния и едромащабния риболов дават оценка на производителността на труда. За периода 2014-2018 г. те следват общата тенденция на приходите на предприятията в подсектора, но нивата им в абсолютни стойности, особено при дребномащабния риболов, са много ниски и поставят под въпрос качеството на данните. Средните стойности на индикатора за микропредприятията с до 9 заети в страната нарастват от 95 хил. лв до 113 хил. лв за периода. Така получените стойности за дребномащабния риболов нямат икономически смисъл. Въпреки високата вероятност те да отразяват характера на този вид заетост като допълваща, намаляването на разходите за възнаграждения, заедно с намаляването на неплатените заети, не може да бъде обяснено с икономически процеси.

Разходите за възнаграждения на заето лице (в еквивалент на пълна заетост) са друг индикатор за ефективността в сектора.

Таблица. 29. Разходи за възнаграждения на заето лице в еквивалент на пълна заетост в левове

	2014	2015	2016	2017	2018
Дребномащабен	8600	5581	3743	3084	1632
Едромащабен	7674	8036	7632	6097	7244

източник ИАРА

Намаляването на разходите за възнаграждения при дребномащабния риболов в съчетание с увеличаване на броя на заетите лица в еквивалент на пълна заетост води до много ниски (икономически парадоксални) разходи за възнаграждения на заето лице в еквивалент на пълна заетост през последните три години на нива значително под минималната работна заплата.

Намаляването на разходите за персонал на заето лице в еквивалент на пълна заетост е в противоречие с данните на НСИ и с тенденциите за увеличаване на минималната работна заплата и минималните осигурителни прагове.

Данните на НСИ в подсектор 03.1 Стопански риболов показват **обратната тенденция – увеличаване на разходите за възнаграждения.**

Таблица. 30. *Разходи за възнаграждения и общо разходи в подсектор 03.1 Стопански риболов в хиляди левове*

	2014	2015	2016	2017	2018
Разходи за възнаграждения	945	1423	2700	4574	4040

източник НСИ

Бележка:

Получените данни от ИС на ИАРА за заети лица и заети лица с еквивалент на пълна заетост са по дължина на риболовния съд и сегмент и потенциално има проблем при тяхното агрегиране на ниво икономически сектор (или икономически субект), защото едно предприятие може да оперира няколко кораба с частично общи екипажи. Единствените надеждни данни, които могат да бъдат агрегирани до ниво сектор (вкл. едромашабен/дребномашабен риболов) са на ниво предприятия.

Бележката не обяснява разликата между разходите и изчислените приходи (или приходите в сектора, според НСИ).

Обобщение за периода 2014-2019 г.

- Наблюдава се значимо нарастване на изчислените приходи до нива от близо 10 мил. лв през 2016 и 2018 г. при едромашабния риболов и над 7 мил. лв през 2017 г. при дребномашабния риболов.
- Бялата пясъчна мида се е превърнала в основен източник на приходи за дребномашабния риболов - за 2017 г., 2018 г. и 2019 г. генерира съответно 71%, 54% и 57% от изчислените приходи. Устойчив е дялът на улова на рапани от изчислените приходи. Той варира между 30% (2014 г.) и 19% (2016 г. и 2017 г.), а през 2018 г. и 2019 г. е 25% от всички изчислени приходи.
- При едромашабния риболов основен източник на изчислени приходи е цацата с дял вариращ от 27% (2014 г.) до 44% (2019 г.) с изключение на 2016 г., когато високи обеми на улов на лефер/чернокоп намаляват дела до 18% от изчислените приходи. Особено засилена е тенденцията при най-големите кораби, VL2440. Други два вида със значим дял от изчислените приходи на едромашабния риболов за периода 2014-2019 г. са рапаните (20-33%) и барбунята (11-22%), отново с изключение на 2016 г. по посочените в предходната точка причини.
- Промените в общите приходи в подсектора показват силното влияние на сезонни фактори.
- Данните за разходи на ИАРА и на НСИ в подсектора са несравними. Данните от ИС на ИАРА показват тенденция за намаляване на разходите. Данните на НСИ в подсектор 03.1 Стопански риболов показват обратната тенденция – увеличаване на разходите.
- Общото намаляване на разходите при дребномашабния риболов по данни на ИАРА за периода 2014-2019 г. е с 47% се дължи основно на намаляване на разходите за персонал.

→ Общото намаляване на разходите при едромашабния риболов по данни на ИАРА за периода е с 21% и и се дължи на намаления на разходите за неплатени заети, другите променливи разходи, разходите за амортизация и разходите за гориво.

Състояние на рибните запаси в Черно море и р. Дунав

Оценка на състоянието на рибните запаси

Оценка на състоянието на рибните запаси в р. Дунав не е правена и не се прави по две причини:

- а) няма квотирана риба от видовете риби, предмет на стопански риболов в р. Дунав
- б) ежегодните улови в р. Дунав са от порядъка на 40-60 t. Въпреки че тези улови се извършват с методите и уредите за стопанския риболов, количеството на уловите по сравнение със средата на 20-ти век е спаднало над 50 пъти и по същество през последното десетилетие уловите не представляват стопански интерес както за държавата, така и за регионите. Тези улови задоволяват основно битовите потребности на рибарите и почти не са обект на търговия.

От средата на 20-ти век годишният улов на есетрови риби в долното течение на река Дунав непрекъснато намалява, сигнализирайки за неблагоприятното състояние на тези популации (Reinartz, 2002; Paraschiv et al., 2006). Анализът на уловите на есетровите риби в българския сектор на река Дунав показват ясна тенденция на намаляване от около 64 t през 20-40-те години на миналия век до 25 t за периода 1995-2002 година (Vassilev & Pehlivanov, 2003). Като мярка за гарантиране на устойчивата търговия с хайвер, всички есетрови риби, вкл. веслоноса, са включени в Конвенцията за международна търговия със застрашени видове от дивата флора и фауна (CITES) и регламентите на ЕС за търговия с видове от дивата флора и фауна. Независимо дали есетрите са уловени в природата или са отгледани в аквакултура, международната търговия се основава на задължителна система от документи по CITES. Това важи за живи и мъртви екземпляри, както и за всички техни части и продукти, включително хайвер, месо, ларви, оплоден хайвер и др. (European Commission, 1996). От 2011 г. определената световна износна квота е нула за хайвер и месо от диви есетрови риби. Нулева експортна квота означава, че не е разрешена международната търговия с хайвер или месо от диви есетри. Международната търговия с екземпляри, родени и отгледани в аквакултури, не е обект на системата на CITES за експортни квоти

Deleted: a

Към настоящия момент действа заповед на министъра на околната среда и водите и министъра на земеделието за забрана за улов на есетрови риби до края на 2020 г.

В Черноморския басейн е запазена една естествена популация от пъструга (*Acipenser stellatus*), мигрираща понастоящем само в река Дунав. Драматично намаляване на числеността на този вид се наблюдава през последните години - спад от 72.5 % за четири години (2002-2005) в Румъния (Paraschiv et al., 2006). За България данните са съответно: 14.1 t през 1940 г., 1.7 t през 1995-2002 г. (Vassilev & Pehlivanov, 2003). Проучвания с маркирани пъструги показват, че 100% от маркираните и пуснати есетри са били уловени в рамките на няколко месеца (Kynard et al., 2002). Руската есетра (*Acipenser gueldenstaedtii*) в миналото е била най-многочислени есетров вид в река Дунав, но сега е близо до изчезване. Данните за река Дунав са съответно: през

2002 г. са уловени 3726 kg; през 2003 г. - 1499 kg; през 2004 г. - 440 kg; и през 2005 г. - 37 kg, показващи 99 % спад за само четири години (Paraschiv et al., 2006). Проучване в долното течение на Дунав показва над 90% спад в числеността на новоизлюпените личинки в естествени условия (Suciū 2008).

Най-малката от всички есетри, която не извършва миграции до Черно море, е чигата (*Acipenser ruthenus*). Статистическите данни, които представят числеността на популацията, са вероятно с ниска достоверност, тъй като в риболовните дневници всички по-дребни уловени есетри биват вписвани като чиги. Въпреки този спад се счита, че популацията на вида в Румъния и Сърбия над „Железни врата“ съдържа значително количество размножаващи се индивиди (Paraschiv et al., 2006). Състоянието на вида под хидровъзела „Железни врата“ в Българо-румънският сектор е неизвестно. Националните политики, касаещи опазване и ползване на есетровите риби, се изпълняват посредством текстове, включени в следните закони – Закон за водите (ЗВ), Закон за опазване на околната среда (ЗООС), Закон за биологичното разнообразие (ЗБР), Закон за рибарството и аквакултурите (ЗРА) и Закон за ветеринарно-медицинската дейност (ЗВМД). Ключово значение, като мярка за опазването на есетрите, е включването им в съответните приложения на ЗБР, чрез което са въведени специфични режими на защита. Чрез разпоредбите на тези закони са интегрирани и изискванията на споменатите конвенции, както и на междувременно ратифицираните нови такива като – *Конвенцията за сътрудничество при опазването и устойчивото използване на р. Дунав и Конвенцията за опазване на мигриращите видове диви животни (Бонска Конвенция)*. Приемането на България в ЕС през 2007 г. налага допълнителна необходимост от транспониране на европейски директиви и регламенти, чрез поредица от изменения и допълнения на законите, както и поднормативни актове, с общата тенденция за превес на консервационните пред политиките за ползване на есетровите ресурси.

Като следваща мярка за опазване на намаляващите популации на есетрите е приемането на 4 годишна национална забрана за улов на есетрови риби в р. Дунав и Черно море считано от 01.01.2012 г., която в последствие е удължена до 2021 г.

През 2018 г. е приет Паневропейски план за действие за есетрите (Pan-European Action Plan for Sturgeons). Той е изготвен съвместно от Световно общество за опазване на есетрите (WSCS) и Световен фонд за дивата природа (WWF) съгласно Бернската конвенция (Конвенция за опазване на европейската дива природа и природните местообитания). Планът е приет на 30 ноември 2018 г. от постоянния комитет на Конвенцията за опазване на европейската дива природа и природни местообитания (Бернската конвенция) на 38-ата си среща. Договарящите страни са приели препоръката по конвенцията да поканят държавите-наблюдатели да изпълнят изцяло всички мерки, включени в общоевропейския План за действие за есетрите, който да служи като водеща рамка за всички държави от есетровия район в Европа (WSCS & WWF 2018). Паневропейският план има за цел да създаде ефективни и координирани програми за възстановяване, които ще доведат до:

- спиране на намаляването на съществуващите популации и осигуряване на генетично разнообразие
- създаване на *ex situ* генни банки за всеки вид

- премахване на свръх експлоатацията и незаконния трафик на есетрите и техните продукти
- гарантиране на достатъчен мониторинг на популациите от есетрови видове
- идентифициране и ефективна защита на съществуващите местообитания, докато потенциалните местообитания са картографирани и възстановяването продължава
- възстановяване на исторически миграционни коридори
- създаване на координационна структура за изпълнението на този план, която взема решение за неговото продължаване въз основа на задълбочена оценка и преразглеждане.

Друг инструмент свързан със защита и опазване на есетровите риби е приетият през 2004 г. План за действие за есетровите риби в българските акватории на р. Дунав и Черно море (Живков и др., 2004).

Оценката за състоянието на рибните запаси за Черно море през последните години се извършва в рамките на изпълнението на научните изследвания, които България е задължена да осъществява, съгласно Работния план за събиране, управление и използване на данни в сектор „Рибарство” за целите на научния анализ и изпълнението на Общата политика в областта на рибарството. Институтите, отговорни и изпълняващи тази дейност са Институт по рибни ресурси, Варна, ССА, Институт по океанология, Варна, БАН и Институт по рибарство и аквакултури, Пловдив, ССА.

Основната оценка се прави за котираните видове риби, които за Черно море са калкан (*S. maximus*) и трифона (*Sprattus sprattus*). Съпътстваща оценка се прави и за няколко други видове риби, предмет на стопански риболов - сафрид, барбун, меджит (почти ежегодно за периода 2014-2019 г.) и дефер, хамсия, (периодично през периода).

Deleted: *sulinus*

Deleted:

Deleted: аурелия

Институтът по рибни ресурси, Варна извършва оценка на запаса от калкан в българските води на Черно море от 2014 г. до сега по проект № BG14MFOP001-3.002-0001 и № BG14MFOP001-3.003-0001-C01 „Събиране, управление и използване на данни за целите на научния анализ и изпълнението на Общата политика в областта на рибарството за периода 2014-2016 г. и 2017-2019 г.“, финансиран от Програмата за морско дело и рибарство, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за морско дело и рибарство.

Deleted: „

В съответствие със събраната информация и получените резултати от дънните трални снимки, за оценка на запаса на калкана, могат да бъдат направени следните изводи и препоръки:

- За периода 2014-2016 г., изчислената моментна биомаса на калкана в българската акватория на Черно море варира между 840-1248 t, с максимум през м. декември 2015 г. и минимум през пролетта на 2016 г. Изобилието на калкана в изследваната област се оценява съответно на 460 237 до 612 787 екземпляра. През 2017-2019 г. моментната биомаса на калкана варира между 803.76-1184.89 t, с максимум през м. декември 2019 г. и минимум през пролетта на 2018 г. Изобилието на калкана е 315 731 до 631 462 екземпляра.

Deleted: „

→ За 2014-2016 г. препоръчителният **MSY** (максимално устойчив улов) за България не трябва да надвишава 84-128 t, а общият допустим улов (ТАС) на *S. maximus* в българската акватория на Черно море от порядъка на 50 t е относително приемливо количество. През 2017-2019 г. препоръчителният **MSY** за България не трябва да надвишава 86-112 t, а ТАС на вида е от порядъка на 56 t.

Deleted: ..

От 2018 г. ИРР, Варна извършва изследвания и върху други промишлено значими морски видове, като част от Програмата за събиране на научни данни, свързани с биологичен мониторинг на уловите на рапан при разтоварвания от риболовния флот на Република България и Научно изследване за оценка на уловеното, изхвърленото и разтоварено количество, и събиране на биологични данни за всички видове риби и други морски организми, чрез наблюдатели на риболовните кораби от флота на Република България,

Институтът по океанология, Варна извършва оценка на запаса от трицона (*Sprattus sprattus*) в българските води на Черно море от 2014 г. до сега по проект № BG14MFOP001-3.002-0001 и № BG14MFOP001-3.003-0001-C01. Събиране, управление и използване на данни за целите на научния анализ и изпълнението на Общата политика в областта на рибарството за периода 2014-2016 г. и 2017-2019 г.; финансиран от Програмата за морско дело и рибарство, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за морско дело и рибарство. Наред с това се представя разпространението и числеността и на други пелагични видове, уловени като прилов.

Deleted: ...

Резултатите от извършените изследвания са представени в следната таблица.

Таблица. 31. **Биомаса (t) на пелагичните видове в Черно море за периода 2015-2019**

2015	трицона					
декември	44 282					
2016	трицона	сафрид	барбун	лефер	хамсия	
август	21 090	1 682	1 971	1682	722	
декември	32 278	4 159	3 035	4 159	2 217	
2017	трицона	сафрид	барбун	меджид		
октомври-ноември	1 751	1 516	705			
ноември-декември	1 466	1 907	75	305		
2018	трицона	сафрид	барбун	меджид	лефер	аурелия
ноември	незначително присъствие	2511	3996		1 563	3 378
декември	10 898	2 965		7 277		
2019	трицона	сафрид	барбун	меджид		
юни	25 903		1 837	1 426		
октомври-ноември	46 081		5 122	21 174		

Deleted: ¶

Таблица 20.

Институтът по рибарство и аквакултури, Пловдив извършва мониторинг на разтоварванията от квотирания вид калкан от 2014 г. до момента. Обект на анализ са размерно-тегловната характеристика, възрастта, съотношението на половете,

Deleted: ¶

степенята на зрялост на репродуктивната система, плодовитостта и др. на уловените и разтоварени екземпляри над 45 cm.

АКВАКУЛТУРИ

Общ преглед на производството на аквакултури - сладководни и морски

Водни ресурси в България и потенциал за ползването им за аквакултури

България е страна бедна на езера и големи реки. Република България се нарежда на едно от последните места в Европа по повърхностни водни обекти от естествен произход. Водните обекти в които може да се осъществява отглеждане на риби и други водни организми у нас са: териториалните крайбрежни води на Черно море и изкуствени водни басейни, изградени във вътрешността на страната. Водоснабдяването на тези водни тела, обособени като специализирани рибни стопанства или язовири, се осъществява от следните източници: реки, подземни води (изворни и сондажни), дъжд и снеготопене. Общата водна площ, включваща и вътрешните водоеми на страната, използвана за аквакултура е 55 362,5 dka, считано към средата на 2013 г., съгласно данни от информационно-статистическата система на Изпълнителната агенция по рибарство и аквакултури (ИАРА). Водните ресурси на територията на България са неравномерно разпределени както по количество, така и по качество. Средният многогодишен обем на подземните води за страната е 9,485 млрд. m³, но експлоатационните запаси са 3,31 млрд. m³. В зависимост от влажността през дадена година, на територията на страната се събират между 9 и 24 млрд. m³ вода, без да се включват водите на р. Дунав. Средногодишното количество на глава от населението е около 2300-2500 m³ (средно за Европа то е 5300 m³). Около 44% от използваните води са за напояване, 13% за питейно-битово водоснабдяване и 43% за промишлени нужди.

Deleted: наезера

Deleted: настраната

Deleted: настраната

Deleted: съгласно данни

Deleted: по качество

Реки

Дължината на течащите води у нас е 20 231 km и водна повърхност около 150 km². Основната част от речния отток (81,3%) се формира в зоната на планините и хълмистите части на страната. Почти всички по-големи реки, които протичат през България водят началото си на наша територия, но транзитират и се вливат извън нея. В най-североизточните части на България липсват течащи води. Поради малката и при това със сложен релеф територия на България, реките са сравнително къси, с не големи водосборни басейни и следователно не много пълноводни. Всички реки в Северна България имат пролетно-лятно пълноводие, а реките в Южна България и по Черноморското крайбрежие зимно-раннопролетно пълноводие. По време на пълноводие на реките се оттича повече от 50% от годишния обем на оттока. Реките на България се отнасят към две водосборни области - Черноморска и Егейска (Беломорска). Главния вододел между тях минава на голямо протежение по билото на Стара планина, като в западната си част се отклонява на юг и заобикаля изворната област на р. Искър и Рила, след което минава по билото на Завалско-Планската планинска редица.

Deleted: ,

Езера и язовири

Общият завирен обем прясна вода в естествените езера е 1% от сумарния обем. В България съществуват около 400 езера, но те са с малки размери и обща площ от 95

km². Част от тези езера са ледникови (гласиални) (Седемте рилски езера, Мусаленските и др.). Най-големите езера у нас са формирани в близост до Черно море (Варненско, Белославско, Бургаско и др.). От крайречните езера е запазено само езерото Сребърна, което е обявено за резерват. В страната ни има още единични карстови, тектонски и свлачищни езера. Зарибяването и друга рибовъдна дейност в гласиалните езера днес се отчита като грешка, която е допринесла за еутрофикацията на тези водоеми. Езерата, попадащи в резервати и защитени територии също не могат да бъдат интензивно експлоатирани за рибостопански дейности.

Deleted: има

Deleted: резултат

За регулиране на речния отток у нас са изградени около 3200 различни по размер язовири. В язовирите се съдържат 6,66 млрд. m³ (33 % от потенциалния воден ресурс на страната). Броят на големите язовири в България е 216. От 53 комплексни язовира с общ обем от 6,697.8 милиона m³, 23 се намират в Източнореломорския район, което представлява общ обем на съхранение от 3,105.5 милиона m³, което е 46.4% от общия обем на язовирите. В басейна на река Марица са построени трите най-големи каскади в България - водна каскада Батак (Баташки водносилов път, ВКБ), каскада Доспат-Въча и каскада Белмекен-Сестримо. Те улавят вода предимно от Рила планина, но също така и от западната и централната част на Родопите, а освен собствените си водосборни басейни, в тях се прехвърлят и водни количества от водосборните басейни на реките Места и Струма в Западнореломорски регион. Обемът на мултифункционалните и значителни язовири в Дунавския район е по-малък: 28.4% от общия обем за страната (16 язовира с общо 1 902.38 милиона m³). Черноморският район представлява 16.8% (8 язовира с общо 1 123.02 милиона m³), а Западнореломорският район - 8.4% (6 язовира с общо 566.9 милиона m³). Големите язовири се използват предимно за питейни нужди, напояване, производство на ел. енергия, развитие на аквакултури в садкови стопанства и любителски риболов.

Deleted: т

Deleted: .

Deleted: мултифункционални значителни

Deleted: .

Deleted: .

По-малките язовири, които не са изброени в Приложение No. 1 към чл. 13, стр. 1 на Закона за водите са следните (по райони за управление на водите):

- Дунавски район - 724 язовира с приблизителен обем на съхранение на вода от 444 милиона m³
- Черноморски район - 513 язовира с приблизителен обем на съхранение на вода от 424 милиона m³
- Източнореломорски район - 1068 язовира с приблизителен обем на съхранение на вода от 523 милиона m³
- Западнореломорски район - 431 язовира с приблизителен обем на съхранение на вода от 46 милиона m³.

Deleted: 1,068

Малките и средно големи язовири са обект на любителския риболов и свободно отглеждане на риба. Използването на язовирите за производство на аквакултури е една възможност за различни райони на страната да разнообразят спектъра на произвежданата животновъдна продукция като същевременно с дейността си повишат ефективността от използването на тези водни тела. Проблематично в редица случаи е лошото състояние на хидроинженерната структура на тези язовири, която се нуждае от ремонт и поддръжка за осигуряване на безаварийна работа.

Крайбрежни води

Крайбрежната ивица на Черно море е с дължина от 378 km. Териториалните морски площи на страната (до 12 морски мили) са 6 506 km². Площта на континенталния шелф е 10 886 km², а икономическата зона в Черно море е 25 699 km². Лимитиращите фактори за развитието на аквакултурите по черноморското ни крайбрежие са няколко. Природните условия в Черно море не предоставят добре защитени от вълнение райони като фиорди и силно врязани в сушата заливи, което налага използването на щормоустойчиви съоръжения. Това несъмнено оскъпява производството от марикултури. Друг фактор с негативен ефект е силното антропогенно замърсяване, което се изразява в значителна еутрофизация и появата на цъфтежи на водорасли, а от тук и на явления като кислороден дефицит и замори по чувствителните на кислород хидробионти, наблюдавани главно в крайбрежните зони. Създаването на пречиствателни съоръжения, недопускането на попадане на нефтопродукти дават възможност за развитие на някои видове марикултури в повече части на черноморския ни бряг. Високите летни температури в района на черноморското ни крайбрежие, също лимитират отглеждането на редица рибни видове, каквито са например пъстървовите риби, въпреки че в някои черноморски страни съществуват такива ферми.

Подземни води

Подземните водни ресурси са 44% от общите водни ресурси, а експлоатационните са 16% от общите водни ресурси на страната. В България са обособени 135 района с карстови води, които обхващат около 40% от всички подземни води. На национално равнище 63% от подземните водни тела (106 от общо 169) са изпълнили целта „добро състояние“ (описана в чл. 4 на Рамковата директива за водите и Раздел 5 на ПУРБ).

Екологично състояние на водите

Плановите за управление на речните басейни от второ поколение показват, че близо една трета от всички повърхностни водни обекти (297 бр. (31%) от общо 955 бр.) отговарят на набелязаната цел "добър екологичен статус на водните тела". Въпреки това, съществуват значителни разлики, вариращи между 41% в Дунавски речен басейн и едва 5% в Черноморски район⁵.

Таблица. 32. Постигнато „добро състояние“ за повърхностни водни тела за периода 2016-2021 г.

Повърхностни водни тела/ речен басейн	Западно беломорски район	Източно беломорски район	Дунавски район	Черноморски район	На национално равнище
Общо	183	311	256	205	955
С постигнати цели (брой)	60	123	104	10	297
С постигнати цели (%)	33%	40%	41%	5%	31%

Източник: Планове за управление на речните басейни 2016-2021г.

Deleted: , 31%)

Deleted: (Таблица 21).

Deleted: Таблица 21.

⁵Планове за управление на речните басейни 2016-2021 г.

Никой от водните райони като цяло не е постигнал целите на Рамковата директива за водите за добро състояние на повърхностните води. На национално равнище 34% от повърхностните водни тела имат добро химическо състояние. Към 2014 г. състоянието на водните обекти е следното: крайбрежните води са преобладаващо категоризирани в умерено състояние - 7 водни тела от 10 тествани, включително Крапец, Русалка, Галата, Двойница, Несебър, Сарафово и Росенец, Велека; три водни тела са категоризирани в лошо състояние, включително Шабла, Варненски залив и Камчия. Водата на Варненския залив, където фитопланктонът, макрозообентосът и зоопланктона са в лошо състояние. Оценката се подкрепя и от състоянието на елементите за физичното и химичното качество, което показва отклонения от стандартите за добро качество. Състоянието на водите в река Камчия и района на Шабла е лошо по отношение на биологичния показател за качество макрозообентос.

Замърсени са водите на почти всички наши големи реки. Степента на замърсеност на отделните поречия е различна и зависи от броя на замърсителите, количеството и качеството на отпадъчните води (органични и неорганични, токсични и безвредни) и обема на речния отток. Във всички басейнови дирекции (БД) най-често срещаните причини за невъзможност за постигане на добър статус са повишените концентрации на азот и фосфор, както и високите нива на еутрофикация на водите. Изхвърлянето на необработени или недостатъчно обработени битови отпадъчни води, изхвърлянето на недостатъчно обработени промишлени отпадъчни води, както и селскостопанските дейности са често срещани причини за замърсяването на повърхностните водни тела. Главни източници на замърсяването са отпадъчните промишлени води от целулозната, дрождовата, химическата, рудообогатителната, консервната, местната и текстилната и нефтопреработвателната промишленост. Наблюдава се трайна тенденция на влошаване на качеството на водните ресурси. Основните замърсители на речните води са индустриалните предприятия (целулоза и хартия, химикали, консервиране), отпадъчни води от населените места и животновъдните ферми. Обикновено след еднократна употреба водите на промишлеността не се пречистват или се пречистват частично, след което стават негодни за употреба. Освен замърсяването с органични и неорганични вещества напоследък все по-голямо значение придобива и термичното замърсяване на речните води. Обикновено долното течение на реките са частите с критично замърсяване. Водите на река Дунав показват замърсяване след Видин, Свищов и Русе, но реката е с повишено замърсяване в зоните на вток на притоците в българския участък.

Deleted:

Deleted: замърсена главно от

Подземните сладководни ресурси в Бургаската долина, Варненския регион, Стара Загора, област Разград показват замърсяване по отношение на съдържанието на хлориди, сулфати, нитрати, обща минерализация. Замърсяването с нитрати и сулфати е резултат от високата степен на използване на торове в земеделските земи.

Видове риба и други водни организми, обект на отглеждане и развъждане

Производството на риба и други водни организми в България е ориентирано традиционно към сладководните аквакултури. Опитите за култивиране на морски организми стартират през 80-те години на миналия век с изграждането на първите колекторни установки за черна мида. След прекъсване от няколко десетилетия, през 2007 г. има изградени 15 колекторни стопанства с общо производство от около 300 t.

Днес производство на черна мида надхвърля 3000 t и представлява около 30% от цялата продукция от аквакултури.

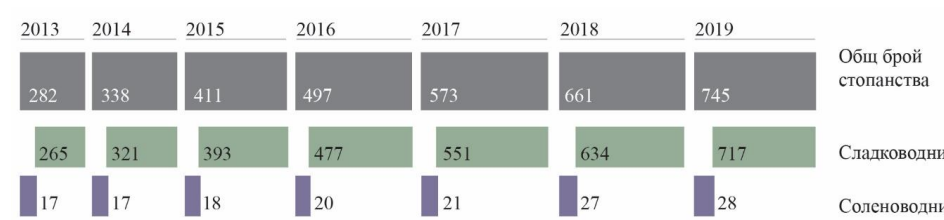
Фигура 24. Годишно производство от аквакултури (морски и сладководни) за периода 2007-2019 г. в България

Източник данни: ИАРА

Поради редица хидрологични, климатични и географски особености на черноморския ни бряг, развитието на други типове марикултури на настоящия етап е трудно осъществимо или нерентабилно. Днес, сладководните аквакултури в България продължават да имат доминираща позиция както по отношение на брой на стопанствата (96%), така и по обема на продукцията (79%) и видовото многообразие на култивираните организми (95%).

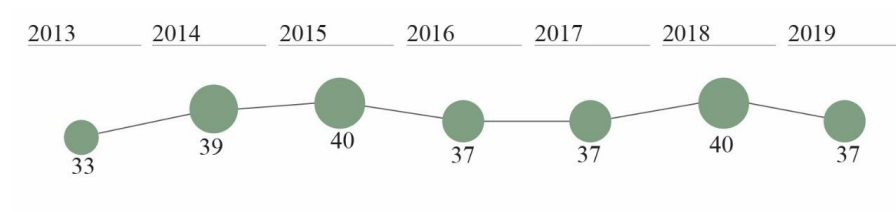
Фигура 25. Регистрираните аквакултурни стопанства в Черно море (соленоводни) и вътрешните водоеми (сладководни) у нас за периода 2013-2019 г.

Източник данни: ИАРА

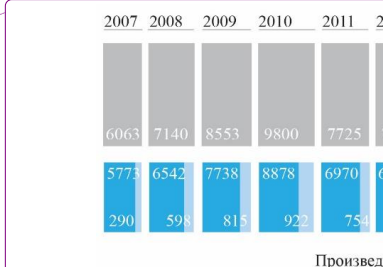
За периода 2013-2019 г. броят на видовете, отглеждани в аквакултура, варира в рамките на 33-40 вида.

Фигура 26. Брой на видовете риби и други водни организми, обект на отглеждане и развъждане в България за периода 2013-2019г.

Източник: ИАРА

Deleted: (Фиг. 21).

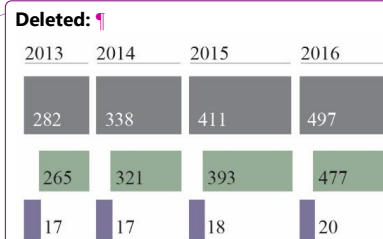

Deleted:
Източник данни: ИАРА
Фиг. 21.

Moved (insertion) [26]

Deleted: ¶

Deleted: %) (Фиг. 22).

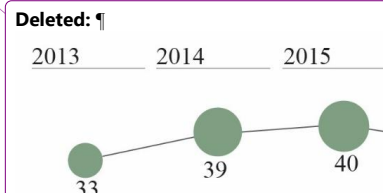
Източник данни: ИАРА
Фиг. 22.

Deleted: броя

Deleted: отглежданите

Deleted: риби и други водни организми

Deleted: (Фиг. 23).

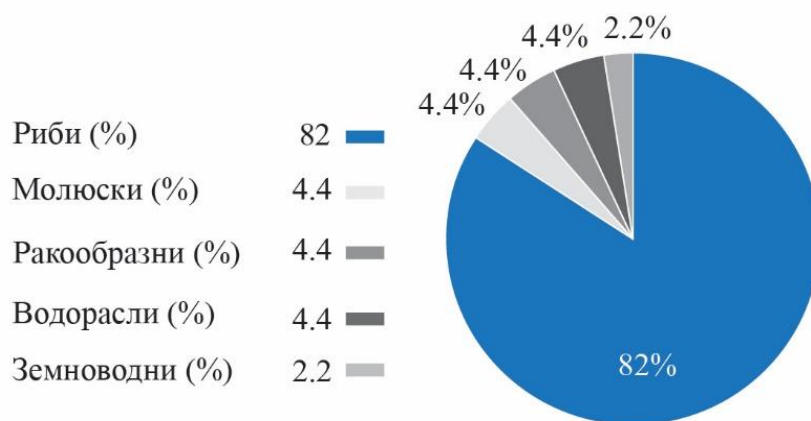

Източник: ИАРА
Фиг. 23.

С най-дългогодишни традиции в българските аквакултури са видовете: шаран (*Cyprinus carpio*), пъстър толстолоб (*Hypophthalmichthys nobilis*), бял толстолоб (*Hypophthalmichthys molitrix*), бял амур (*Stenopharyngodon idella*), дъгова пъстърва (*Oncorhynchus mykiss*), речна (балканска) пъстърва (*Salmo trutta*), европейски сом (*Siluris glanis*), щука (*Esox lucius*), а през последните години и видовете руска есетра (*Acipenser gueldenstaedti*), сибирска есетра (*Acipenser baerii*), веслонос (*Polyodon spathula*), африкански сом (*Clarias gariepinus*), черна мида (*Mytilus galloprovincialis*).

Рибите са представени с най-много видове от всички организмови групи в българската аквакултура. Те доминират почти напълно с 82% пред останалите групи, които са съставени от по два вида или 4.4%, като земноводните са представени само от един вид (2.2%).

Фигура 27. Дял на организмовите групи, отглеждани в българските аквакултури според броя на видовете с който е представена всяка група (средно за периода 2013-2019 г.)

Риби (%)	82
Молюски (%)	4.4
Ракообразни (%)	4.4
Водорасли (%)	4.4
Земноводни (%)	2.2

Deleted:
Фиг. 24.

Според Balon (1995)⁶, шаранът *C. carpio* произхожда от див прародител, обитаващ басейна на Черно, Каспийско и Аралско море, който се разселва на изток до Сибир и Китай и на запад до река Дунав. Този вид е култивиран по целия свят, но отглежданите стада принадлежат към различни източноазиатски подвидове. Според Kottelat и Freyhof (2007)⁷ един от тях е *Cyprinus carpio haematopterus*, който се култивира в няколко източноевропейски страни. Повечето от останалите шаранови риби, използвани в аквакултурите у нас, като пъстър и бял толстолоб, бял и черен амур, включително и каракудата не са местни видове, а са били интродуцирани. Интродуцирани са и два неместни есетрови вида - сибирска есетра и веслонос.

Deleted: Река

⁶ Balon, E. K. (1995). Origin and domestication of the wild carp, *Cyprinus carpio*: from Roman gourmets to the swimming flowers. *Aquaculture* 129, 3-48.

⁷ Kottelat, M. & Freyhof, J. (2007). *Handbook of European Freshwater Fishes*. Berlin: Freyhof and Cornol: Kottelat.

Сибирската есетра е предпочитан вид в световен мащаб за получаване на черен хайвер и доминира в производствата както на хайвер, така и на месо сред есетровите видове. Веслоносът (*P. spathula*) е северноамерикански вид есетрова риба, която се храни със зоопланктон и се отличава с висококачествено месо. Този вид представлява ценна алтернатива на пъстрия толстолоб, особено при отглеждане в язовири в поликултура. Все още обаче няма стопанства у нас ангажирани със системно изкуственото размножаване на веслонос и сектора разчита на внос на личинки или зарибителен материал от съседни страни.

Единствен вид обект на отглеждане в морските ни аквакултури е черната мида (*Mytilus galloprovincialis*). Пазарен интерес представляват и други видове молюски, интродуцирани в Черно море, като пясъчната мида (*Mya arenaria*), рапана (*Rapana venosa*), но към момента са единствено обект на улов, като се разработват методи за култивирането им.

Увеличаването на броя на отглежданите организми в аквакултури се осъществява както по пътя на интродукция на чужди видове, така и чрез култивиране на някои местни видове. Увеличаването на представителите на чуждите видове се дължи най-вече на възможностите за контрол върху параметрите на средата, които предлагат модерните технологии, най-вече в системите с рецикулация на водата (РАС). Такива са видовете африканския сом, барамунди, кохо съомга и други. По-голям е делът на произведена биомаса от неместни, интродуцирани видове спрямо биомасата от местни видове.

Фигура 28. Годишна продукция (t) на аквакултури от местни и чужди видове риби и други водни организми в България за периода 2013-2019 г.

Източник данни: ИАРА

Броят на местните видове риби и други водни организми, култивирано отглеждани също расте през последните години. Една от причините за това е търсенето на пазара и същевременно липсата на достатъчен добив от риболов. За някои видове риболовът е забранен поради значителното занижаване на числеността на популациите (напр. есетровите риби). Други местни видове са атрактивни поради добрите си вкусови качества, познати са на местното население, размножават се лесно и не се нуждаят от аклиматизация. Използват се най-често в поликултура в язовири или басейнови стопанства (европейски сом, щука, лин, мряна, кефал и др.).

Deleted: RAS

Deleted: (Фиг.25).

Moved down [27]:
Източник данни: ИАРА

Deleted: Фиг. 25.

Deleted: мона

Deleted: 20103-2019г.

Moved (insertion) [27]

Таблица 33. *Отглеждани в аквакултура видове в България за периода 2013-2019 г., тривиални и латински наименования, принадлежност към организмова група, местен или чужд вид, прилагана биотехнология.*

Deleted: Таблица 22.

№	Риби и други водни организми в аквакултура		Организова група	Местен вид	Чужд вид	Прилага се технология за изкуствено размножаване	
	Тривиално наименование	Латинско наименование					
1	Атлантическа (балканска, речна) пъстърва	<i>Salmo trutta</i>	риби	+		+	
2	Дъгова пъстърва	<i>Oncorhynchus mykiss</i>	риби		+	+	
3	Сивен	<i>Salvelinus fontinalis</i>	риби		+	+	
4	Атлантическа съомга	<i>Salmo salar</i>	риби		+		+
5	Кохо съомга	<i>Oncorhynchus kisutch</i>	риби		+		+
6	Щука	<i>Esox lucius</i>	риби	+		+	
7	Речен кефал	<i>Squalius cephalus</i>	риби	+			+
8	Лин	<i>Tinca tinca</i>	риби	+		+	
10	Платика	<i>Abramis brama</i>	риби	+			+
11	Морунаш	<i>Vimba spp.</i>	риби	+			+
12	Скобар	<i>Chondrostoma nasus</i>	риби	+			+
13	Шаран	<i>Cyprinus carpio</i>	риби	+		+	
15	Сребриста каракуда	<i>Carasius auratus gibelio</i>	риби	+		+	
16	Бял толстолоб	<i>Hypophthalmichthys molitrix</i>	риби		+	+	
17	Пъстър толстолоб	<i>Hypophthalmichthys nobilis</i>	риби		+	+	
18	Бял амур	<i>Ctenopharingodon idella</i>	риби		+	+	
19	Черен амур	<i>Mylopharingodon piceus</i>	риби		+	+	
20	Бяла мряна	<i>Barbus barbus</i>	риби	+			+
21	Червеноперка	<i>Scardinius erythrophthalmus</i>	риби	+			+
22	Бабушка	<i>Rutilus rutilus</i>	риби	+		+	
23	Буфало	<i>Ictiobus spp.</i>	риби		+	+	
24	Европейски сом	<i>Silurus glanis</i>	риби	да		+	
25	Канален (американски) сом	<i>Ictalurus punctatus</i>	риби		+	+	
26	Бяла риба	<i>Sander lucioperca</i>	риби	+		+	
27	Речен костур	<i>Perca fluviatilis</i>	риби	+			+
28	Чига	<i>Acipenser rhutus</i>	риби	+		+	
29	Моруа	<i>Huso huso</i>	риби	+		+	
30	Пъструга	<i>Acipenser stelatus</i>	риби	+		+	
31	Руска есетра	<i>Acipenser gueldensteati</i>	риби	+		+	
32	Сибирска есетра	<i>Acipenser baeri</i>	риби		+	+	
33	Бестер		риби			+	
35	Европейска змиорка	<i>Anguilla anguilla</i>	риби	+			не
36	Африкански сом	<i>Clarias gariepinus</i>	риби		+		не
37	Барамунди	<i>Lates calcarifer</i>	риби		да		не
38	Тилапия	<i>Oreochromis niloticus</i>	риби		да	да	
39	Черна мида	<i>Mytilus galloprovincialis</i>	мекотели	+			не
41	Езерен рак	<i>Astacus leptodactylus</i>	ракообразни	+		да	
43	Голяма водна жаба	<i>Rana ridibunda</i>	земноводни	+			не
44	Спирулина	<i>Spirulina platensis</i>	водорасли	+		да	
45	Хлорела	<i>Chlorella vulgaris</i>	водорасли	+		да	
46	Веслонос	<i>Polyodon spathula</i>	риби		+	да	

Comment [BV2]: Да се добави отново таблицата с Веслонос

Обеми на производство на риба и други водни организми, тенденции

Общ обем производство по години и по региони

По данни на ИАРА, през 2019 г. общото производство от аквакултури (зарибителен материал, риба и други водни организми) възлиза на 16 442 t. Най-съществен ръст в

производство се регистрира през 2014 г., когато обемът на продукцията от аквакултури достига 11 206 t, което представлява ръст от 45,5% спрямо предходната 2013 г. През 2014 г. се отчита увеличение както при производството на сладководни аквакултури от 3 585 t (40%), така и на морски с 1 504 t (60%). Тенденцията за продукция с годишен обем от около 16 500 t се запазва през последните четири години (2016-2019 г.).

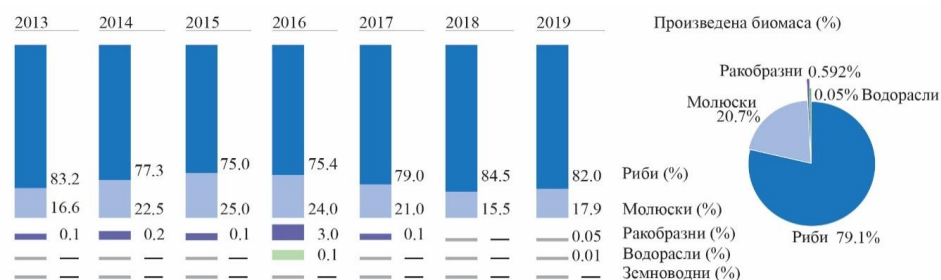
Фигура 29. Годишна продукция на биомаса от сладководни и морски аквакултури в България за периода 2013-2019 г.

Източник данни: ИАРА

Рибите доминират в обема на произведена биомаса, като дялът им през отделните години варира в границите 75-84.5% (средно 79.1%), следвани от моллюските, представени единствено от черната мида с дял от 15.5-25% (средно 20.7%) през отделните години на наблюдавания период. Останалите организмови групи са представени незначително, като в продукцията от аквакултури са с дял под 1%.

Фигура 30. Дял на отделните организмови групи (%) в производството от сладководни и морски аквакултури в България за периода 2013-2019 г. (по години и средно за периода)

Източник данни: ИАРА

Представителите на две семейства риби формират основната продукция от аквакултури у нас - шаранови и пъстървови риби. Шарановите риби доминират в българските аквакултури както с богатия си видов състав, така и произведената биомаса, която през 2019 г. достига 8 202 t или над 60% от цялата рибна продукция (Фиг.31). Сомовите и есетровите риби също показват тенденция на нарастване в обема на произведената продукция, като обаче производството им през годините е непостоянно.

Deleted: .

Deleted: .) (Фиг. 25).

Moved down [28]: Източник данни: ИАРА

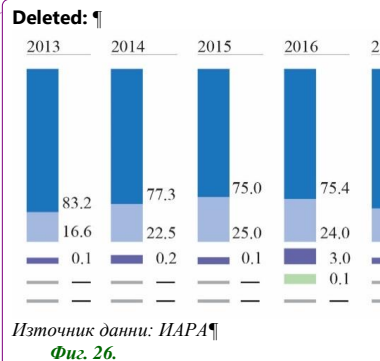

Deleted:

Deleted: Фиг. 25.

Moved (insertion) [28]

Deleted: % (Фиг.26).

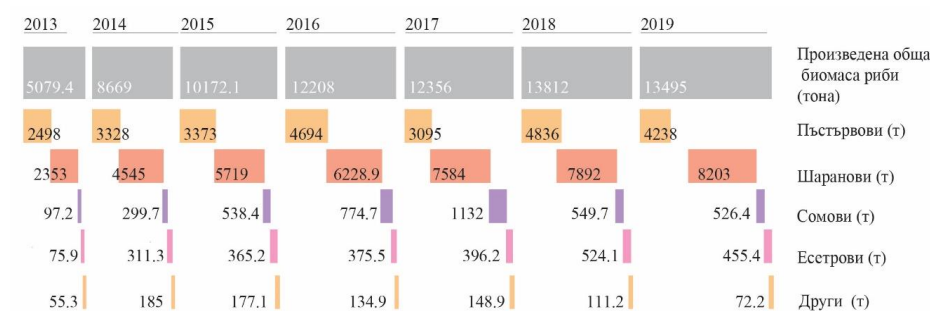

Moved (insertion) [29]

Deleted: 8202

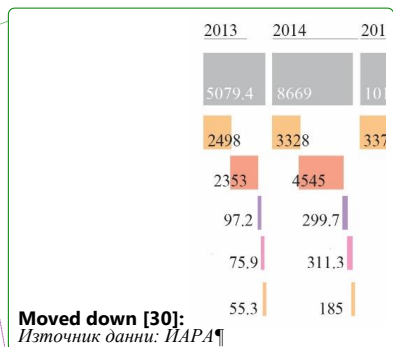
Deleted: 27

Фигура 31. Годишна продукция (т) на риби от различни семейства за периода 2013- 2019 г. в България

Източник данни: ИАРА

Традиционно у нас с най-голям обем е производството на шаран, като за отглеждането му се прилагат както отглеждането в класически землени басейни, така и садковото и свободно отглеждане. Шаранът съставлява близо 60% от общата продукция на шаранови риби и средно 40.4% от цялата рибна продукция за периода 2014-2019 г. След него се нареждат пъстрият и белият толстолоб, които се използват широко при свободното отглеждане в язовири и в специализираните землени басейни. Друг представител на източноазиатския растителнояден комплекс риби е белият толстолоб, който е важен регулатор на фитопланктона във водоемите и традиционно се използва за биологичен контрол на качеството на водите, особено във водоеми, представляващи водоизточници за битово водоснабдяване. Белият амур традиционно е компонент на поликултурата и най-често се използва за оползотворяване на естествената хранителна база на водоемите. Производство на зарибителен материал от източноазиатския комплекс риби е с утвърдена биотехнология у нас, но зарибителен материал се произвежда в недостатъчен обем и затова се налага внос, особено на черен амур. Последният вид е и важен фактор в борбата срещу инвазията на мидата зебра. Каракудата се отглежда преди всичко свободно в язовири, но се среща и в редица басейнови стопанства.

Moved down [30]:
Източник данни: ИАРА

Deleted: Фиг. 27.

Moved (insertion) [30]

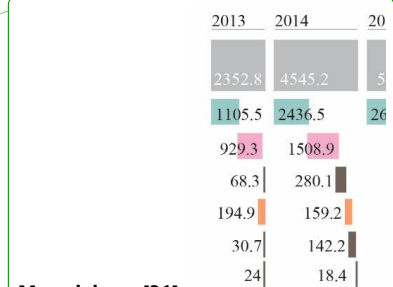
Deleted: ¶

Deleted: (Фиг.28).

Фигура 32. Годишна продукция (т) на риби от семейство Шаранови за периода 2013-2019 г. в България

Източник данни: ИАРА

Moved down [31]:
Източник данни: ИАРА

Deleted: Фиг. 28 .

Moved (insertion) [31]

В пъстървовъдство у нас доминираща роля има производството на вида дъгова пъстърва (*O. mykiss*). Понастоящем отглеждането ѝ се осъществява основно в два типа стопанства - такива с бетонни басейни, на речно или изворно водозахранване, и

в садкови ферми в планинските и полупланинските язовири. По-рядко се произвежда и в землени басейни. Годишното ѝ производството в периода 2013-2019 г. е в рамките на 2 500-4 800 t. Биомасата на дъговата пъстърва представлява 27.1% от общата биомаса риби, получавана от аквакултури за периода 2014-2019 г. Производители на дъгова пъстърва у нас са около 80 стопанства, което представлява сегмент от 17% от всички активни към 2019 г. стопанства (Фиг. 33). Повечето от тези стопанства имат капацитет само да отглеждат риби за консумация, т.е. те са угоителни стопанства по своята същност. Производството на хайвер се организира в значително по-малък брой стопанства. За 2019 г. те са само 9 на брой. Това налага значителен ежегоден внос на хайвер от чужбина за нуждите на непълносистемните стопанства и най-вече за садковите стопанства. Обичайно производството на дъгова пъстърва е насочено към риби с пазарни размери, отговарящи на принципа „една риба, едно ястие“ (250-350 g). В последните няколко години няколко ферми у нас произвеждат и по-големи риби, отличаващи се с оцветяване на месото, характерно за дивите съомгови видове, и от тук добили популярност на пазара под името „съомгова пъстърва“.

Deleted: 29

Производството на единствения местен вид пъстървова риби у нас - речна (балканска) пъстърва (*Salmo trutta*) е предназначено главно за зарибяване на реките с цел поддържане и възстановяване на естествените рибни популации в тях. Петнадесет стопанства регистрират продукцията от речна пъстърва, като през 2019 г. едва в четири от тях се провежда изкуствено размножаване и получаване на хайвер. Маточните стада не се контролират генетично по отношение на техния произход и затова се отчитат случаи на зарибяване с неместни линии атлантическа пъстърва. Производството на друг северноамерикански вид сивен (*Salvelinus fontinalis*), макар и с многогодишни традиции у нас, също има незначителен дял от общото производство на пъстървови риби. Едва пет стопанства през 2019 г. регистрират производството му, и само едно стопанство получаването на хайвер. В условията на затворена рециркулационна технология се осъществява отглеждането на кижуч (кохо съомга) (*Oncorhynchus kisutch*). Нестабилните количества на продукцията на този вид вероятно са свързани с причини от икономическо и технологично естество, както и на проблеми с доставка на зарибителен материал, тъй като единственото към момента стопанството не разполага със собствено маточно стадо и отглежда стерилни триплоиди. Атлантическата съомга (*Salmo salar*) през последните няколко години не се отчита отделно от статистиката и няма данни този вид да се отглежда някъде у нас.

Deleted: дали

Deleted: се осъществява отглеждане на този вид

Фигура 33. Годишна продукция (t) на риби от семейство Пъстървови за периода 2013-2019 г. в България.

2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	
2498.2	3327.8	3372.5	4694	3094.9	4835.6	4238	Обща биомаса пъстървови риби (тона)
2469.9	3311.8	3372.5	4662.2	3042.9	4820.2	4157	Дъгова пъстърва (т)
23.3	10.4	13.5	18.3	20.3	14.2	31.4	Речна (балканска) пъстърва (т)
4.8	0.01	1.5	9.3	21.5	0.8	41.5	Съомга (т)
0.1	5.6	8.2	4.4	10.3	0.9	8.1	Сивен (т)

2013	2014	2015	2019
2498.2	3327.8	3372.5	4694
2469.9	3311.8	3372.5	4662.2
23.3	10.4	13.5	18.3
4.8	0.01	1.5	20.3
0.1	5.6	8.2	14.2

Deleted:

Moved down [32]: Източник данни: ИАРА

Deleted: Фиг.29.

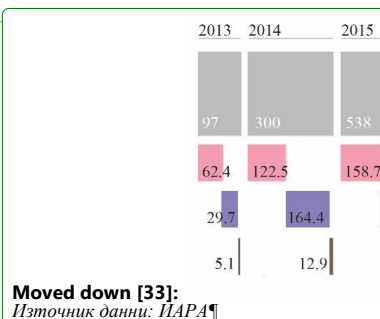
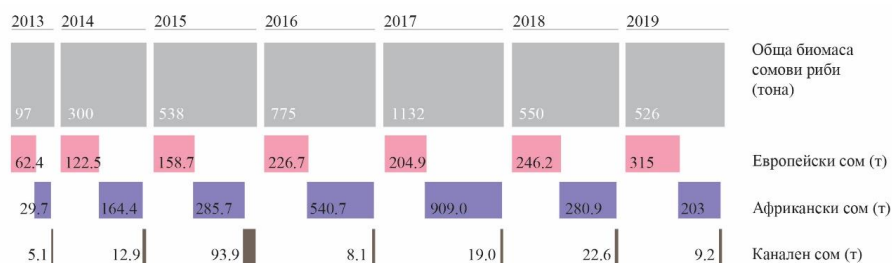
Източник данни: ИАРА

Сомовите риби заемат трето място по обем произведена биомаса от аквакултура за периода 2013-2019 г. Производството на местния за страната ни вид - европейски сом (*Silurus glanis*) запазва относително стабилни нива от порядъка на 210 t годишно за периода 2014-2019 г., като за 2019 г. е лидер в групата с 315 t. Африканският сом (*Clarias gariepinus*) е един от новите видове за българската аквакултура със значителен ръст в продукцията, която през 2017 г. достига до 909 t, след което бележи спад до 203 t през 2019 г. За разлика от европейския сом, които е обект на отглеждане в 146 стопанства, то продукцията от африканския сом е съсредоточена само в две стопанства с рециркуляционни системи. Производството на американския канален сом (*Ictalurus punctatus*) варира от 5.1 t за 2013 г. до 22.6 t за 2018 г. или 24 t средна годишна продукция за периода.

Moved (insertion) [32]

Deleted: (Фиг.30).

Фигура 34. Годишна продукция (t) на европейски, канален и африкански сом за периода 2013-2019 г. в България

Moved down [33]:
Източник данни: ИАРА

Deleted: Фиг. 30.

Moved (insertion) [33]

Източник данни: ИАРА

Делът на есетровите риби в производството от аквакултури нараства през последните години. Култивирането им у нас започва преди около 20 години, главно във връзка със снижените естествени запаси от тези видове в река Дунав⁸. За развитието на този вид аквакултура допринасят забраната на улов на есетрови риби в р. Дунава и Черно море, необходимостта от извършване на зарибителни мероприятия за подпомагане на дивите популации, както и устойчиво високите цени и постоянно търсене на черен хайвер на международните пазари. Не се провежда контрол за произхода на маточните стада. Последните седем години за месо се отглеждат основно два чисти вида - интродуцираните немесни видове сибирска есетра (*A. baeri*) и веслонос (*P. spatula*). Сибирската есетра доминира като вид и в класацията на световното производство⁹. От местните видове интерес има към моруната (*H. huso*), чигата (*A. rhuthenus*) и руската есетра (*A. gueldenstaedtii*). Произвеждат се и известни количества хибриди, като само бестера (чига x моруна) се отчита самостоятелно (Фиг. 35). Отглеждането на есетровите се осъществява предимно в садкови стопанства (66%), както и известна част в басейнови стопанства (18%) и свободно отглеждане в язовири (16%). В производството на биомаса от

Deleted: (Фиг. 31).

Deleted: чигахморуна

Deleted: 32

⁸Raikova G, M Zivkov, M Vassilev, G Miloshev, E. Uzunova. 2001. Action plan for sturgeons in Bulgarian parts in the Danube River and Black Sea

⁹Bronzi P, Chebanov M, Michaels JT, Wei Q, Rosenthal H, Gessner J. Sturgeon meat and caviar production: Global update 2017. J Appl Ichthyol. 2019;35:257–266. <https://doi.org/10.1111/jai.13870>

есетрови риби България заема 11 място в света за 2017 г. след Китай, Русия, Армения, Иран, Виетнам, САЩ, Италия, Тайван, Казахстан, Франция, Полша. Глобалното производство на хайвер (t) от риболов (1976-2011, ФАО, статистически данни за 2011-2018 г.) и данните за производството на аквакултури (1991-2017 г.) разкриват, че производството на хайвер от култивирани риби не е показало сравнимо увеличение като есетровото производство на месо. Световната продукция от аквакултури след 25 години на развитие остава на около 10% от производството на хайвер, получен от риболов през 80-те години на миналия век. Тази разлика между тенденциите в производството на есетровото месо и производството на хайвер се дължи главно на огромното китайско производство на месо, което се продава предимно за консумация, като се използват риби със сравнително малки размери (например, 750-1000 g на принципа „една риба, едно ястие“). Така тези риби не се отглеждат до полова зрялост. Това обяснява разминаването между ролята на китайското производство в месото и хайвера през 2017 г. с дял в глобалното производство на хайвер от 27% в сравнение със 78% от производството на есетрово месо. У нас, също след определяне на пола на рибите на около две годишна възраст, мъжките риби биват насочени към пазара, а за доотглеждане до полова зрялост се оставят женските. Глобалното производство на хайвер през последните 17 години ясно показва, че прирастът се генерира най-вече от нарастващото производство на хайвер в „старите“ страни-производители на хайвер, но и от страни, които започват производството на хайвер през последните 10 години. България заема осмо място сред производителите на хайвер в света, като първото място се държи от Китай, следвана от Русия, Италия, Франция, Полша, Германия и САЩ. Търговската стойност на хайвера до голяма степен зависи от видовете есетра, но също и от специфичното за вида време, необходимо за достигане на полова зрялост и съответно от продължителността на отглеждане, преди да бъде достигната полова зрялост. Този подбор допринася за разликата между видовете, отглеждани за хайвер и отглеждани за месо. В световен мащаб най-важният вид есетра, отглеждан за производство на хайвер е *A. baerii*, формиращ 31% от общата продукция, следван от *A. gueldenstaedtii* (20.4%), хибриден *H. dauricus* × *A. schrenckii* (13.1%), *Acipenser transmontanus* (12.1%) и *Acipenser ruthenus* (5.2%), докато други видове допринасят 45% за общия добив.

Данните за износ на хайвер, регистрирани от CITES, показват само тези количества предназначени за страни извън Европейския съюз, което прави трудно проследим пазара на българския черен хайвер.

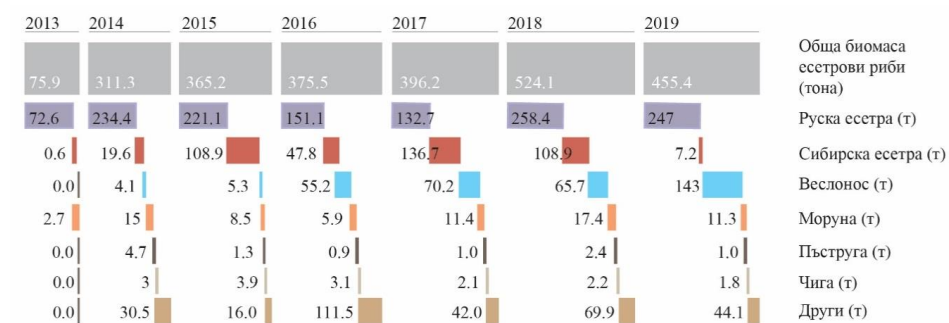
Deleted: по този начин

Deleted: отглеждана

Deleted:

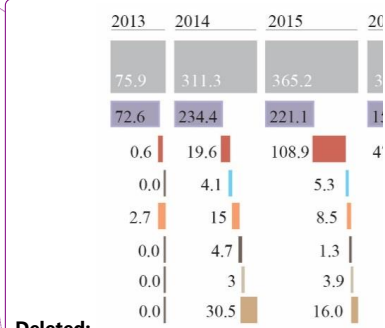
Deleted: ,

Фигура 35. Годишна продукция (т) на биомаса от риби от семейство Есетрови за периода 2013-2019 г. в България

Източник данни: ИАРА

Moved down [34]: Източник данни: ИАРА

Deleted:

Deleted: Фиг. 32.

Moved (insertion) [34]

Световните тенденции в производството на есетрово месо и хайвер през последните 5 години и прогнозите за бъдещето предполагат краткосрочен сценарий, при който търсенето остава по-ниско от предлагането. За да поеме нарастващото производство, пазарът ще трябва да се разшири, като се насочи към нови пазарни сегменти.

Разпределение на производството в страната по обем и области

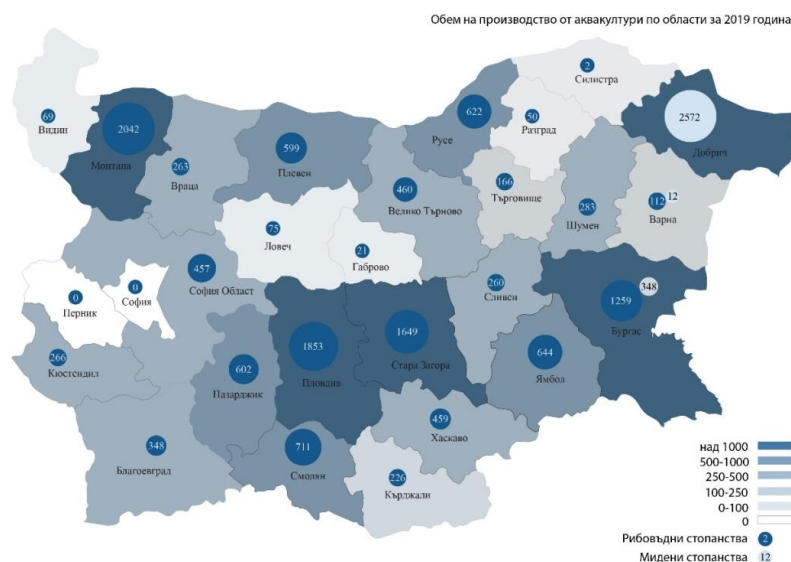
С най-голяма продукция от аквакултури за 2019 г. са областите Монтана, Пловдив, Стара Загора, Бургас, отчетено на база производство на риби, като годишният добив в тези области надхвърля 1000 t. Средният добив от област за периода е 519 t. С продукция над 2000 t е и област Добрич, но това е за сметка на черната мида, която има висока единична маса. В регионите с най-голям обем продукция функционират и значителен брой стопанства. Така например, в област Стара Загора и Пловдив броят на стопанствата е най-висок за страната, при среден брой за област 17-11 за периода 2014-2019 г. В област Монтана функционират садкови ферми, отглеждащи както дъгова пъстърва, така и шаранови риби. В производството на пъстърва освен в област Монтана съществено дял имат и областите Смолян, Пловдив и Благоевград. В производството на шаран лидери са областите Монтана, Стара Загора, Плевен и Бургас. Есетрови риби в най-голям обем се отглеждат в областите Кърджали (сибирска и руска есетра, пъструга, чига), Стара Загора (веслонос), Пазарджик (руска есетра). Производството на марикултури (черна мида) е неравномерно разпределено по черноморското ни крайбрежие, като 7 ферми в област Добрич са произвели над 85% от общата продукция на миди. В област Бургас през 2019 г. са функционирали 6 ферми, но общата им продукция е около 12%.

Deleted: (Фиг. 33).

Deleted:

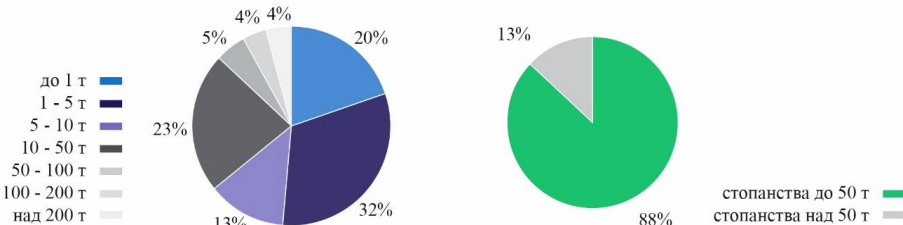

Фигура 36. **Обем на произведена продукция (т) от аквакултури (рибовъдни и мидени стопанства) през 2019 г. в България по области.**

Източник данни: ИАРА

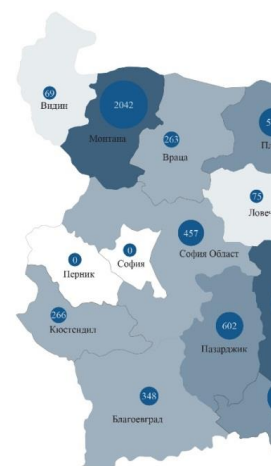
Фигура 37. **Дялово разпределение на стопанствата в България, според обемът на произвеждана продукция от аквакултури през 2019г.(не е включено производството на черна миди)**

Източник данни: ИАРА

Основен дял в структурата на стопанствата у нас през 2019 г. имат фермите, произвеждащи между 1 и 5 т годишна продукция - 136 броя (32%), следвани от стопанствата с годишна продукция между 10 и 50 т - 97 броя (23%). Значителен е и броят на стопанствата с продукция под един тон. Такива са 89 стопанства или 20% от всички активни за периода. Като цяло, стопанства, произвеждащи до 50 т формират 88% от всички стопанства. Продукция над 200 т са отчели 17 ферми (5%). Производството на черни миди също е разпределено неравномерно между опериращите ферми за 2019 г., като една ферма произвежда 62% от цялата продукция от миди.

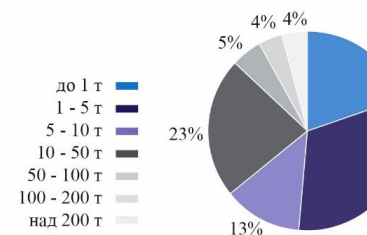
Moved up [26]: Източник данни: ИАРА

Deleted:

Deleted: Фиг. 33

Deleted: ¶

Deleted: Фиг. 34 .

Deleted: %) (Фиг. 34).

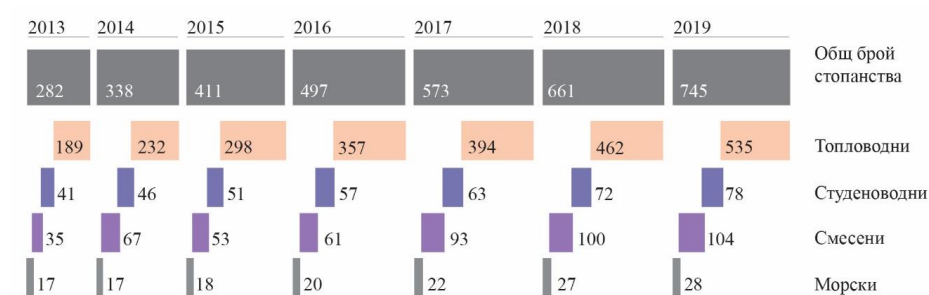
Deleted:

Стопанства за аквакултури в България

Регистрирани стопанства в България

Броят на регистрираните у нас стопанства за аквакултури показва постоянен тренд на увеличение. За периода 2013-2019 г. броят им се е утроява достигайки 754 в края на 2019 г. В България, традиционно стопанствата за аквакултури се класифицират в две групи - топловодни и студеноводни, като това разграничаване се прави на базата на температурните изисквания на отглежданите в тях видове. Днес, макар тази класификация да не отразява цялата производствена палитра от риби и други водни организми, често намиращи се в междинно положение по отношение на температурните си предпочитания, се използва и все още съществува в някои нормативни документи. Стопанствата, отглеждащи други видове (главно есетрови) и попадащи извън обхвата на понятията „топловодни“ и „студеноводни“ се класифицират като „смесени“. Разпределението на стопанствата по този критерий през 2019 г. е както следва: 535 топловодни стопанства (72% от общия брой), 78 студеноводни (10%) и 104 (14%) смесени. 29 или 4 % са морските колекторни установки за черна мида.

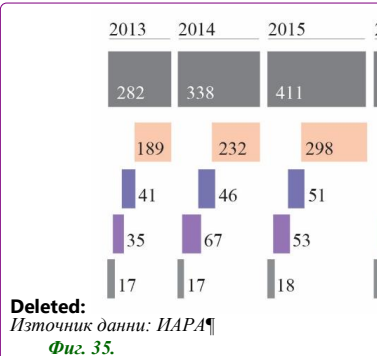
Фигура 38. Разпределение на типовете стопанства (топловодни, студеноводни, смесени и морски) у нас за периода 2013-2019 г.

Източник данни: ИАРА

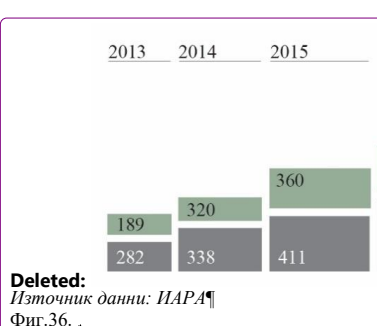
Поддържаният от ИАРА регистър на стопанствата отчита ежегодно дейността на всяко едно от тях. Декларираните продукция за съответната година стопанства представляват активният компонент от всички регистрирани за периода. За 2019 г., продукция са отчетели 446 стопанства, което представлява 60% от всички регистрирани стопанства. Няма данни по какви причини останалите 40% от стопанствата не са отчетели производство за съответния период, т.е. дали окончателно са прекратили дейността си или временно. Броят на активните стопанства за последните три години остава приблизително постоянен - около 450 бр., независимо от постоянно нарастващият брой регистрирани стопанства за същия период.

Deleted: (Фиг.35).

Deleted:
Източник данни: ИАРА
Фиг. 35.

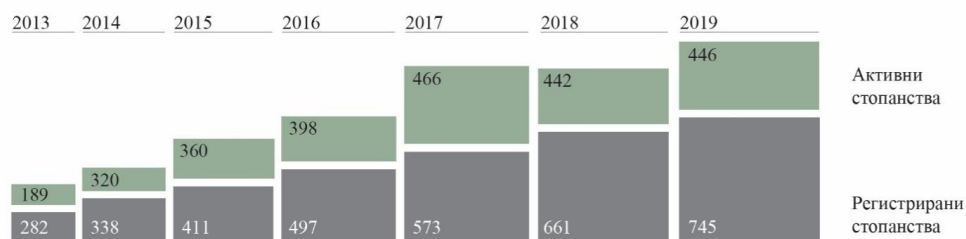
Deleted: (Фиг.36).

Deleted:
Източник данни: ИАРА
Фиг.36.

Фигура 39. *Разпределение на броя на регистрираните към съответната година и активните стопанства за същата година (2013-2019г.) в България.*

Източник данни: ИАРА

Разпределение на стопанствата по типове и отглеждани видове на територията на страната и по региони

В България се използват следните производствени мощности за отглеждане на риби и други водни организми: неспесиализирани басейни (в малки и средни язовири), специализирани рибовъдни басейни (главно землени и циментови), мрежени клетки (садки), стопанства с рециркулация на водата (РАС), колекторни установки за черна мида.

Deleted: свободно отглеждане

Deleted: RAS

Басейново отглеждане на риба и други водни организми в неспециализирани басейни

Deleted: Свободно

Басейново отглеждане на риба в неспециализирани басейни е широко прилагана екстензивна и полу-интензивна форма на аквакултура у нас. Този начин на култивиране се прилага предимно в малки и средни язовири, и рядко и в по-големи водни басейни. След извършване на зареждане на водоемите, нарастването на рибите се подпомага основно със зърнени фуражи и/или се разчита на естествената хранителна база на водоема, която у нас може да генерира естествена рибопроductивност от около 15-70 kg/dka. Добивите от този начин на отглеждане на рибата са най-често около 120-180 kg/dka. При достигане на пазарно тегло рибата се излавя. В процеса на отглеждане на рибата се извършват и дейности като варуване, торене и др. Най-често използваните видове са шаран, бял и пъстър толстолоб и техните хибриди, бял амур, а от хищните видове щука и сом, които се отглеждат в повечето случаи в разнообразова и разновъзрастова поликултура.

Deleted: Свободното

Deleted: до няколко десетки декара, а

Deleted: с

Deleted: единствено

Deleted: рибопроductивност

Deleted: варира

Deleted: 20 до

Deleted: местни -

Deleted: -

Основни проблеми и ограничения при използването на малките и средните язовири за басейново отглеждане на аквакултури са следните: (i) лошо състояние на хидротехническите съоръжения (язовирна стена, преливници, кранове и др.); (ii) комплексно ползване на водното тяло (напояване, рекреационна дейност и др.), което може да доведе до ниски нива на водата в язовира и да предизвика замор; (iii) трудна охрана на продукцията, поради относително големите водни площи; (iv) рибоядните птици; (v) трудности при излавяне на продукцията; (vi) неефективен контрол върху възпроизводството на някои видове, а от тук и върху количеството, съотношението и продуктивността на водоема и др. През летните месеци на годината, притокът на вода в тези водоеми намалява и дори спира, което също е лимитиращ фактор, главно по отношение плътността на посадките. Често се наблюдават и силно снижени параметри на качеството на водата, особено когато

Deleted: свободно

Deleted: водния басейн

Deleted: промишлено водоснабдяване, електропроизводство,

Deleted:),

Deleted: замори

Deleted: водоподаването

язовирите са разположени близо до урбанизирани зони, производствени предприятия, селскостопански площи, животновъдни ферми и др.

Положителните страни на този вид аквакултура са много. Производството изисква малки капиталовложения (в случаите когато съоръженията са в добро техническо състояние), влагани най-вече в зарибителен материал, зърнен фураж (при полуинтензивно производство) и риболовни уреди (лодки, грибове и др.). Ненатоварването на водоемите с много биомаса прави производството екологосъобразно. Чест източник на грешки е неправилният подбор на видове, които не са подходящи за типа водоем, т.е. неправилно структуриране на поликултурата, несъобразени количества риба, неподходящо хранене, заребяване с некачествен зарибителен материал и др. Внасянето на чужди за местната фауна видове, използване на химикали за третиране на рибите, натоварването им с прекомерна рибна биомаса и др. могат да доведат до някои екологични проблеми.

Deleted: ,

Deleted: поликултурата

Deleted: некачествени риби, нерядко с паразити

Deleted: болести

Deleted: сериозни

Отглеждане на риба в специализирани рибовъдни басейни

В България, басейновите стопанства основно са изградени от землени басейни (главно в шарановъдството и по-рядко в пъстървовъдството) и бетонни басейни (главно канален тип (raceways, англ.)). Вторите са производствен елемент в пъстървовите стопанства и в някои есетрови стопанства. Повечето от стопанствата със землени басейни са изградени преди повече от 50-60 години. Единичните размери на угоителните басейни обичайно варират от няколко стотин квадратни метра до няколко декара в пъстървовъдството и от няколко декара до стотици (в някои случаи хиляди) декара в шарановъдството. Отглеждането на риба в басейновите стопанства е предимно полу-интензивно и интензивно, като основно средство за интензификация е храненето с балансиран фуражи. През последните години това важи не само за пъстървовите стопанства, но и за шарановите. В някои шарановъдни басейнови стопанства се прилага и полуинтензивен начин на отглеждане на рибата, като при храненето преобладават зърнените фуражи, а гранулирани фуражи се дават само на зарибителния материал.

Deleted: „канални“).

Deleted:)

Deleted: , базирани своето производство в

Deleted: десетки

Deleted: .

Deleted: високо енергийни и

Deleted: ферми

Според вида на отглежданата риба сред басейновите стопанства доминират тези за производство на шаранови риби (главно шаран, бял и пъстър толстолоб и техните хибриди и бял амур). Следват басейновите (землени и бетонни) за отглеждане на дъгова пъстърва. Мелиоративните мерки са насочени към поддържане на дигите, отстраняване на нежелана растителност, отстраняване на натрупани органика по дъното, варуване и торене.

Основни проблеми пред този тип стопанства са: (i) постъпваща вода с ниско качество; (ii) намаляване на водните количества поради засушаване на климата; (iii) висока цена на потребяваната вода; (iv) висока цена на фуражите; (v) висока цена на електроенергията (при използване на помпи, аератори); (vi) инвестиции в поддържане на дигите, саваците и др.; (vi) проблемна охрана на продукцията, особено при големите стопанства, (vii) рибоядните птици и др.

Предимства на басейновите стопанства са възможностите за контрол на постъпващите водни количества, контрол върху излавянето на рибата, възможностите за контрол върху заболяемостта, правилен разчет за структурата и плътността на посадките, възможност за планиране на добивите и др.

Сред басейновите стопанства у нас преобладават непълносистемните от угоителен тип за производство на риба за консумация. Но съществуват и пълносистемни, със пълен цикъл на отглеждане на рибата - от хайверно зърно до риба за консумация.

Отглеждане на риба в садки

Този тип стопанства у нас се изграждат във вътрешните сладководни водоеми – основно в големите и средни язовири, за разлика от световната практика, където използването на тази технология е предимно в дълбоките заливи и фиорди на морета и океани. През последните години у нас започна отглеждането на риба в садки и в редица малки водоеми (под 100 dka), които често не притежават необходимите условия за нормално функциониране на този тип аквакултура. Броят на новосъздадените садкови стопанства се запазва постоянен (около 35 бр.) през последните 8 години. През 2019 г. активност са отчели 30 стопанства, ползващи тази технология. Видовете риба, отглеждани в мрежени клетки, най-често включват шаран, дъгова пъстърва, европейски сом и есетрови видове, които имат различен диапазон по отношение на изискванията си към параметрите на водната среда. В някои случаи се правят опити в едно и също стопанство да се отглеждат няколко вида риба – топлолюбиви през лятните месеци и студенолюбиви през зимните.

Deleted: и

Deleted: 50

Deleted: Въпреки това в

Основните производствени проблеми при садковите стопанства са свързани с: (i) невъзможност за контрол върху качеството на водата, (ii) флуктоацията на водното ниво в язовирите, използвани за напояване и електропроизводство, (iii) трудности при набавянето на качествен зарибителен материал, (iv) трудности при профилактиката и лечението на някои заболявания, (v) обрастване на садките; (vi) нападения от рибоядни птици, видри и др.

Предимствата на тази технология са във възможностите за контрол върху числеността и плътността на рибите в производствените съоръжения, ефективното изхранване на рибите с високо енергийни фуражи, бързите темпове на нарастване, възможностите за приложение на някои профилактични и лечебни процедури, предлагане на риба практически целогодишно.

Във връзка с превенция основно на биогенното влияние, което отглеждането на риба във садки има върху водната околна среда, от ИРА, Пловдив е разработена и се прилага методика за определяне на максимално допустимото количество риба, което може да се отглежда във всеки един отделен язовир, без това да води до промяна на екологичното състояние/потенциал на водното тяло. Методиката се базира на специфичните хидрологични характеристики на водните тела, вида и количеството на отглежданата риба, начина, вида и количеството на използвания фураж, обмяната на водата във водното тяло, големината на водосбора и др. Тя е изпитана досега в язовирите Доспат и Кърджали, като в момента се изпълнява проект, финансиран от МОСВ, за прилагането ѝ в други 9 язовира в страната, където има разположени или се предвижда разполагането на садкови стопанства. Въвеждането на производствен лимит за отглеждане на риба в садки има за цел да ограничи риска от евтрофизация и свързаните с нея нея последствия за околната среда и човека. В рамките на проекта ще се разработят и параметрите за допустимост, при които в даден язовир могат да се разполагат садкови стопанства, тъй като неправомерното им стоителство води до рискови моменти при отглеждането на рибата, а също така и до повишаване на евтрофикацията на водоемите.

Deleted: влиянието

Deleted: садковите установки имат върху

Deleted: вида

Deleted: крайно негативни

Стопанства с рециркуляционни аквакултурни системи (РАС)

Стопанствата с рециркуляционни аквакултурни системи (РАС) за отглеждане на риба и други водни животни са производствени установки, чийто най-съществена характеристика е затвореният цикъл на водоснабдяване, при който отработената вода минава през система за механично и биологично пречистване и постъпва отново в басейните с риба, а новопъспилата вода, в зависимост от системата, обичайно е 10-30% от целия воден производствен обем. Тези системи са подходяща алтернатива на традиционните стопанства, особено в случаите, когато източниците на водата са с ограничено количество и качество, разполагаемата площ е малко, температурните и климатичните дадености са далеч от оптимума за вида, има ограничения за заустване на отработени води в дивата природа или в случаите, когато отглежданият вид риба е чужд и трябва да се предотврати изпускането му в околната среда. Друго предимство на рециркуляционните системи са ниските нива на употреба на антибиотици и други лекарствени препарати, което от своя страна прави крайния продукт по-безопасен за консумация.

Оптималните условия на средата увеличават ефективността от използваните фуражи и някои видове риби достигат пазарен размер за половината от времето, необходимо при класическите форми на отглеждане. В рециркуляционните системи използването на храната, нарастването на рибите, оцеляемостта се контролира 24 часа в денонощие.

Водната консумация за производството на 1 килограм рибна продукция се оценява на около 500 l, което е 100 пъти по-малко от водното потребление в традиционните ферми.

Наред с предимствата от екологично и друго естество пред масовото използване на рециркуляционни систем има редица ограничения. На първо място това е необходимостта от значителни начални инвестиции и последващи високи операционни разходи/оборотни средства, свързани главно с потреблението на енергия и организацията на пречиствателния процес. Основен проблем е, че обектите, предмет на отглеждане, следва да имат висока пазарна цена или добавена стойност, за да могат да покрият високите оперативни разходи и да се формира печалба. В случай на много високи посадки и/или влошаване на качеството на водата, дължащо се на проблеми в пречистването ѝ, състоянието на рибите може бързо да се влоши и да се стигне до масова смърт. И не на последно място рециркуляционните системи изискват обслужване от високо квалифициран персонал и непрекъсната поддръжка на високотехнологично оборудване. Съществува реална опасност, новопостроените рециркуляционни системи у нас да търпят недостиг на зарибителен материал, особено тези, които са ориентирани към нови за страната или за нови за аквакултурата у нас видове, като кижуч, змиорка, африкански сом, бяла риба, европейски сом и др. Високата степен на екологосъобразност на този тип производство е основно предимство, но от друга страна високите начални и производствени разходи, липсата на квалифициран персонал за устойчивата им експлоатация, трудният достъп до пазари и др. са основна пречка за по-широкото им навлизане в практиката.

Deleted: със затворени

Deleted: RAS

Deleted: Рециркуляционните

Deleted: RAS

Deleted: хидробионти

Deleted: .

Deleted: традиционни стопанства

Deleted: отпадъчните

Deleted: отглеждания

Deleted: RAS

Deleted: RAS

Deleted: може да

Deleted: В интензивните RAS се преработва >90% от водата и <10% от нея се подменя всекидневно.

Deleted: RAS

Deleted: на проблеми

Deleted: сес тигне

Deleted: RAS изисква

Deleted: ,

Deleted: за

Deleted: кохо съомга

Deleted: особено за страни като България, бедни на водни ресурси,

Deleted: основно

Deleted: и

Deleted: оновна

Колекторни системи за отглеждане на миди

Българското черноморско крайбрежие няма добре защитени акватории като заливи, лимани и фиорди, удобни за отглеждане на черна мида *Mytilus galloprovincialis* в аквакултура. Акваториите, които сега се използват са около остров Св. Иван в Созополския залив, до Поморие, около Маслен нос и Приморско (Перла), около нос Калиакра (местността Зеленка и Дълбока), до Каварна. Всички тези райони са частично защитени и инсталациите и фермите са уязвими при голямо вълнение или щормове. Например вълнение от югоизточна посока е особено опасно за северното Черноморие (за фермите около нос Калиакра и Каварна), както и за района под Маслен нос.

Deleted: Известно е, че българското

Deleted: фиорд и

У нас се изграждат мидени ферми, в които основно се използва технологията на въжени колектори, които са окачени на поплавци. Изключение е технологията при която се използват за колектори самите поплавци, които са закачени на бетонни котви на дъното. Предимствата на поплавък-колекторите се състоят в обединяването на функциите на поплавците с тези на колекторите, което води до технологични удобства и до устойчиво положение на екстензираните поплавък-колектори във водното тяло от въздействието на вълнението и подводните течения, както и до лесното изваждане на всеки отделен колектор и изземването на продукцията. Предимствата на котвите са, че те обезпечават с вътрешните си повърхности места за обитаване на дънни риби, ракообразни, мекотели и водорасли, като по този начин способстват за нарастване на биоразнообразието и самопочиствателната способност на морето.

Броят на регистрираните мидени ферми нараства ежегодно. През 2019 г. броят им достига 29. За съжаление, малка част от тях функционират - едва 50%. Значителен брой ферми са напълно изоставени, но без да бъдат премахнати поплавци и колектори, което освен негативния естетически ефект, предизвиква и сериозно недоволство сред местите рибарски общности, които са възпрепятствани да използват акваториите на изоставените мидени стопанства, а и представляват опасност за плавателните съдове.

Deleted: има

Deleted: негативен

Разпределение на стопанствата през 2019 г. по типове и области

За 2019 г. са регистрирани 745 стопанства за аквакултури. От тях активност са отчетели 446 стопанства или 60%. Според производствената технология, която се прилага при производствата на аквакултури, най-голям е дялът на стопанствата за свободно отглеждане на риба - 282 бр. (63%). Дялът на стопанствата със специализирани басейни за аквакултури е 25% от общия брой активни стопанства. Дялът на садковите стопанства през 2019 г. е 25% (30 бр.) от всички активни за периода, а използващите рециркуляционни системи към общия брой стопанства е едва 2%. Мидените колекторни стопанства, функциониращи през 2019 г. са 15 броя или 3% от общия брой активни стопанства за аквакултури в страната.

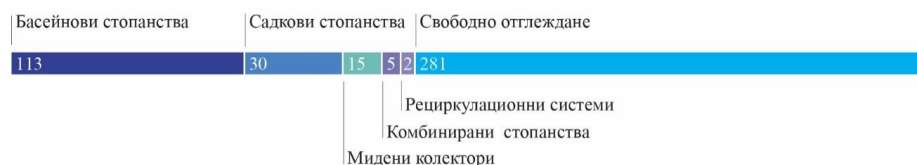
Deleted: % (Фиг. 37).

Deleted: този на рециркуляционните ферми

Deleted: Мидените колекторни

Deleted: (фиг.6.2.5).

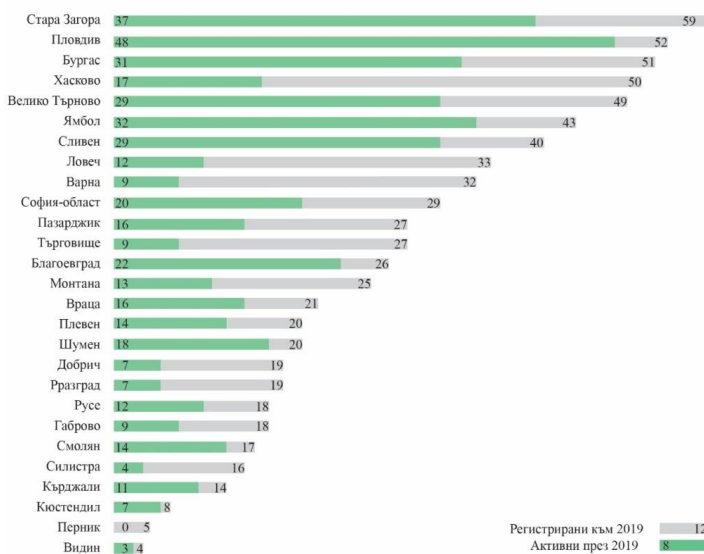
Фигура 40. Разпределение на активните стопанства през 2019 г. по типове (басейнови, садкови, РАС, мидени колектори, комбинирани - садки със свободно отглеждане).

Източник данни: ИАРА

Разпределението на отделните типове производствени технологии на подсектор Аквакултури на територията на страната е неравномерно и тази неравномерност се определя главно от климатичните и географските фактори. Лимитиращ фактор е достъпът до подходящ по количество и качество воден ресурс (Фиг. 41). За 9 области броят на функциониращите стопанства е под 50% спрямо регистрираните, като най-драстична е разликата в областите Варна (9 активни от 32 регистрирани), Ловеч (12 активни от 33 регистрирани), Хасково (17 активни от 50 регистрирани), Силистра (4 активни от 16 регистрирани). В област Перник не е функционирало нито едно стопанство през 2019 г.

Фигура 41. Дял на активните към общорегистрираните стопанства по области у нас през 2019 г.

Източник данни: ИАРА

В областите със значителен брой язовири, съответно и броят на стопанствата за садково отглеждане, както и тези за свободното отглеждане на риби е по-висок.

Moved down [35]: Източник данни: ИАРА

Deleted:

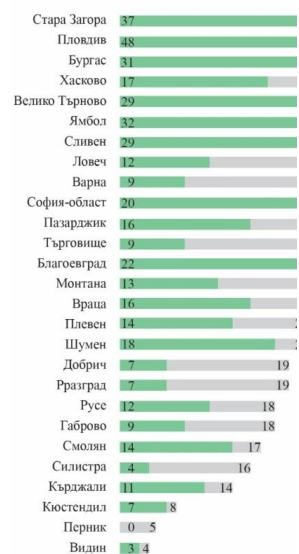
Deleted: Фиг. 37.

Deleted: RAS

Moved (insertion) [35]

Deleted: на територията

Deleted: 38

Deleted:

Moved up [29]: Източник данни: ИАРА

Deleted: Фиг. 38.

Deleted: (Таблица 23).

Наличието на благоприятни климатични и хидрологични условия в яз. Кърджали предопределя изграждането на значителен брой различни по обем на производство садкови стопанства в него. Естествено е съсредоточаването на соленоводните стопанства в крайбрежната акватория на Черно море и съответно в областите Варна, Бургас и Добрич. Едно стопанство за соленоводни скариди има регистрирано в акваторията на община ВеликоТърново.

Deleted: (Таблица 23).

Таблица. 34. *Разпределение на различните типове стопанства в България по региони за 2019 г.*

Deleted: Таблица 23.

	Басейнови стопанства	Садкови стопанства	Свободно отглеждане	РАС	Мидени ферми
Стара Загора	12	5	20		
Пловдив	10	2	36		
Бургас	1	2	22		6
Хасково	2	1	14		
Велико Търново	3	1	25		
Ямбол	5		27		
Сливен	5	1	23		
Ловеч	3	1	8		
Варна	1	1	5		2
София-област	16	2	1	1	
Пазарджик	7	3	5	1	
Търговище	2		7		
Благоевград	18	1	3		
Монтана	2	3	8		
Враца	2		14		
Плевен	2	1	11		
Шумен	1		17		
Добрич					7
Разград	1		6		
Русе	5		7		
Габрово			9		
Смолян	12	2			
Силистра			4		
Кърджали		8	3		
Кюстендил	3		4		
Перник					
Видин			3		

Дефиниране на малки, средни и големи стопанства

Критерии и дефиниране

За оценка на големината на стопанствата за производството на аквакултури са използвани данни от НСИ за подсектор 03.2 Развъждане и отглеждане на риба и други водни организми на сектор 03. Рибно стопанство, съгласно КИД 2008.

Стопанствата са физическите обекти за производство на аквакултури. Всяко стопанство има собственик - юридическо лице, което за удобство се нарича **предприятие**, независимо от неговата форма (ЕТ, ООД, ЕООД, АД и др.), който го и управлява. Едно предприятие може да бъде собственик **на едно или повече рибни стопанства**. Предприятията са икономическите субекти, чрез които можем да оценим икономическите показатели на подсектора.

От гледна точка на икономическите показатели разглеждаме на малки, средни и големи предприятия – собственици или управляващи рибовъдни стопанства.

Deleted: Разделянето

Deleted: е чрез големината на съответното предприятие - собственик, като икономически субект

Според Закона за малките и средни предприятия, определението е:

„Чл. 3. (Изм. - ДВ, бр. 59 от 2006 г.) (1) Категорията **малки и средни предприятия** включва предприятията, които имат:

1. средносписъчен брой на персонала, по-малък от 250 души, и
2. годишен оборот, който не превишава 97 500 000 лв. и/или стойност на активите, която не превишава 84 000 000 лв.

Deleted: ..

(2) От предприятията по ал. 1 **малки предприятия** са тези, които имат:

1. средносписъчен брой на персонала, по-малък от 50 души, и
2. годишен оборот, който не превишава 19 500 000 лв. и/или стойност на активите, която не превишава 19 500 000 лв.

Deleted: ..

(3) От предприятията по ал. 1 **микропредприятия** са тези, които имат:

1. средносписъчен брой на персонала, по-малък от 10 души, и
2. годишен оборот, който не превишава 3 900 000 лв. и/или стойност на активите, която не превишава 3 900 000 лв.“

Deleted: ..

Разпределение на стопанствата, съгласно дефинирането им по типове и региони

Името на собственика на стопанство (предприятие) е посочен в публичния Регистър на рибовъдните стопанства към 31.12.2019 г. на ИАРА. През 2019 г. 46 собственика (предприятия) имат повече от едно регистрирано стопанство. За предходни години тази информация не е налична.

Deleted: през 2019 г.

В настоящия анализ са представени статистически данни на НСИ за предприятията, които са декларирали дейност в подсектор 03.2 Развъждане и отглеждане на риба и други водни организми за годините в периода 2009-2018 г.

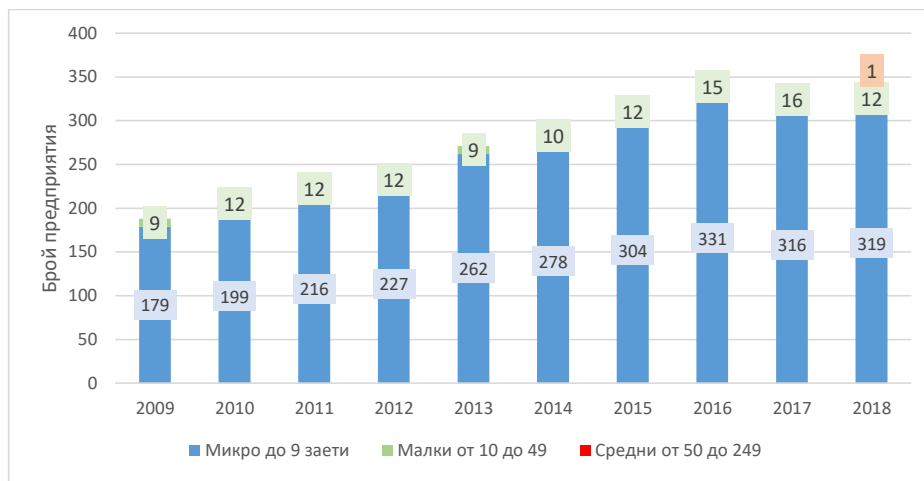
Броят на предприятията в сектора за периода 2009-2018 г. е представен на следващата фигура.

Deleted: е представен на Фиг.39. Броят им е нараснал от 188 до 332 или със 77%, като през 2016 г. е достигнат максимален брой от 346.

Фигура 42.

Брой предприятия в подсектор 03.2 Развъждане и отглеждане на риба и други водни организми по големина на предприятието: микро до 9 заети, малки от 10 до 49 заети и средни от 50 до 249 заети.

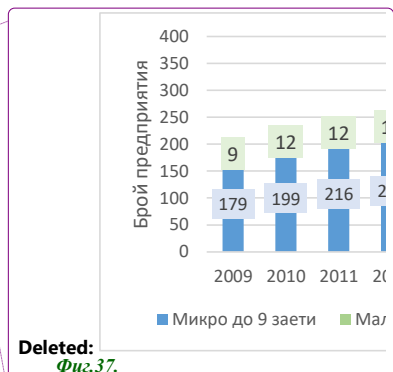
източник: НСИ

За периода 2014-2018 г. броят на предприятията се променя от 288 до 332, или нарастване с 15.3%. Най-голям брой е достигнат през 2016 г. - 346. Микро предприятията (до 9 заети) нарастват от 278 през 2014 г. до 319 през 2018 г., като най-голям брой са достигнали през 2016 г. - 331. Те са около и над 95% от всички предприятия в подсектора през всички години от периода. Останалите между 10 и 16 предприятия са малки от 10 до 49 заети, с изключение на едно предприятие, което през 2018 г. е преминало в категорията средни.

За предходния период 2009-2013 г. се наблюдава по-бърз ръст на броя на предприятията, като промяната е от 188 през 2009 г. до 271 през 2013 г. или растеж с 44%. Тенденцията около и над 95% от всички предприятия в подсектора да са микро до 9 заети е валидна и за този предходен период.

Броят на предприятията в подсектор 03.22 Развъждане и отглеждане на риба и други водни организми в сладководни басейни плавно нараства от 263 през 2014 г. до 310 през 2018 г., като общият ръст за периода е близо 17.9%. Най-голям брой е достигнат през 2016 г. - 322 бр. В последните 3 години делът на микро предприятията се движи около 93% от всички предприятия в подсектор 03.22 Развъждане и отглеждане на риба и други водни организми в сладководни басейни, като през останалите години е около и над 90%. Растежът се дължи основно на микро предприятията, които се променят от 255 през 2014 г. до 298 през 2018 г. Между 8 и 13 са малки, а през 2018 г. има и едно средно предприятие.

Останалите предприятия от подсектор 03.2 са в подсектор 03.21 Развъждане и отглеждане на риба и други водни организми в солени басейни, като броят им остава относително постоянен от 25 през 2014 г. до 22 през 2018 г. Голямата част за всяка от годините (21-23) са микро предприятия, с изключение на 1-2 на година, които са малки.

Deleted:

Фиг.37.

Deleted: източник: НСИ

Deleted: Общият брой

Deleted: нараства

Deleted: 188 през 2009 г.

Deleted: през 2018 г., като най

Deleted: са достигнали

Deleted: бр.¶

Deleted: 179

Deleted: 2009

Deleted: 9

Deleted: 173

Deleted: 2009

Deleted: 80

Deleted: предприятиятасе

Deleted: 2

Deleted: 165

Deleted: 2009

Deleted: През 2016 г. е достигнат пик на предприятията, управляващи рибовъдни стопанства, но броят на активните стопанства през 2017 г., 2018 г. и 2019 г. е по-висок от броя на активните стопанства през 2016 г. Това означава, че през последните години растежът е в рамките на по-големите предприятия, които управляват повече от едно рибовъдно стопанство. ¶

Deleted: (под)

Deleted: нараства

Deleted: 15

Deleted: 2009

Deleted: , а най-голям брой - 25 е достигнат през периода 2012-2014 г. Динамиката като цяло е различна. Още през 2010 г. предприятията са 22 и от тогава д(...

Deleted: 20

Регионално разпределение на стопанствата

Териториалното разпределение на предприятията в подсектора е оценено по данни на НСИ за периода 2014-2018 г. Подсекторът се развива в практически всички области на страната. Част от предприятията, които управляват рибовъдни стопанства в София област са регистрирани в София. През 2018 г.:

- Водещи са: Пловдив с около 10% от предприятията (35 предприятия), Бургас с 8% (27 предприятия), София (област)/София (столица) с 13% (42 предприятия) и Варна със 7% (24 предприятия).
- Между 3% и 5% от предприятията са в областите Стара Загора (16), Монтана (15), Сливен (15), Хасково (15), Плевен (14), Велико Търново(14), Пазарджик (13), Шумен (12), Ямбол (12) и Благоевград (11).
- В останалите области са разположени под 3% от предприятията.

Deleted: През 2018 г.:

Deleted:

Deleted: 8% (27)

Deleted: София (област) (15),

Икономически показатели на производството на аквакултури

За оценка на икономическата динамика са използвани показателите: общи годишни приходи в подсектора, годишни приходи на предприятие и изменение на приходите спрямо предходната година.

За оценка на ефективността са използвани показателите: обща годишна печалба в подсектора, годишна печалба на предприятие, дял на печалбата от приходите, приходи на заето лице и дълготрайни материални активи (ДМА) на заето лице.

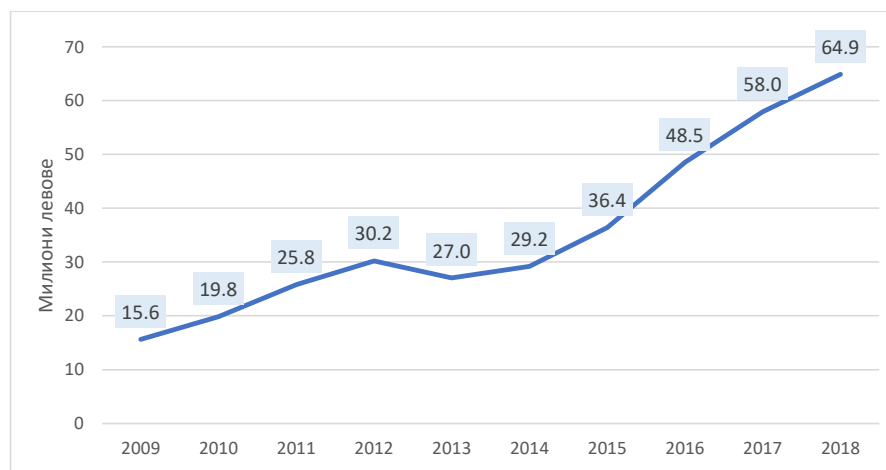
В допълнение за оценка на ефективността са използвани специфични за сектора показатели като приходи и печалба от производство на килограм продукция.

Deleted: Възможно е част от рибовъдните стопанства в София (област) да имат собственици, регистрирани в София (столица) и разпределението между тези две групи да е неточно.¶

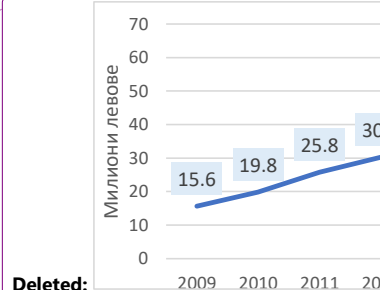
Deleted: За оценка на икономическите показатели на производството на аквакултури са използвани данни от НСИ за подсектор 03.2 Развъждане и отглеждане на риба и други водни организми на сектор 03. Рибно стопанство, съгласно КИД 2008.¶

Икономическа динамика

Фигура 43. Общи годишни приходи в подсектор 03.2 Развъждане и отглеждане на риба и други водни организми в милиони левове

източник: НСИ

Deleted: Фиг. 40.

Deleted: източник: НСИ

Динамиката на общите годишни приходи в подсектор 03.2 Развъждане и отглеждане на риба и други водни организми позволява ясно обособяване на тенденция на

Deleted: водни

плавна нарастване на приходите в подсектора за периода 2014-2018 г., като в края му - 2018 г., те са 64.9 мил. лв или 2.2 пъти началните 29.2 мил. лв от 2014 г. Изведената тенденция обхваща и предходния период 2009-2013 г.

Средният сложен годишен ръст на приходите за периода е 22.1% годишно, а за по-дългия период 2009-2018 г. - 15.9%, което е индикатор за активно развитие на подсектора.

Делът на подсектор 03.2 Развъждане и отглеждане на риба и други водни организми от икономиката на България е оценен чрез индикатора *Приходи от дейността* сред всички нефинансови предприятия (всички икономически дейности, с изключение на сектори К, О, Т и U от КИД-2008). Делът нараства от 0.012% до 0.021% за периода 2014-2018 г.

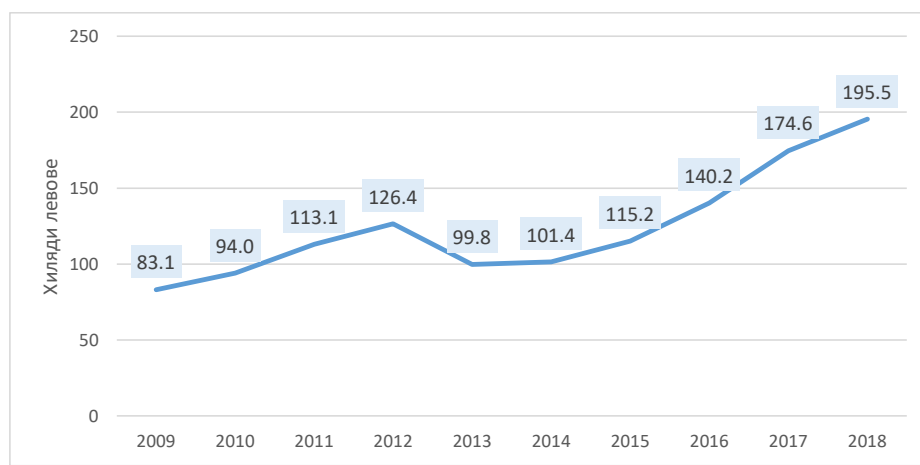
Както вече беше отбелязано около и над 95% от всички предприятия в подсектор 03.2 Развъждане и отглеждане на риба и други водни организми за всяка от годините през периода са от група „Микро до 9 заети“. При сравнение на приходите от дейността на подсектора само с тази група получаваме 4 пъти по-висока значимост, т.е. нарастване от 0.048% до 0.083%.

Териториално подсекторът генерира приходи в практически всички области на страната. През 2018 г.:

- Водещи с над 15% дял от приходите са област Монтана (11.6 мил. лв) и област Пловдив (10.6 мил. лв).
- Между 5% и 10% от приходите имат областите Пазарджик (5.8 мил. лв), Стара Загора (4.4 мил. лв), София (област)/София (6.8 мил. лв), Смолян (3.6 мил. лв) и Бургас (3.2 мил. лв).
- В топ 10 са още: Добрич (3 мил. лв) и Варна (2 мил. лв) с между 3% и 5% от приходите и разходите от дейността.

Общо десетте водещи области формират 75-80% от приходите и разходите за дейността.

Фигура 44. Средни годишни приходи на предприятие в подсектор 03.2 Развъждане и отглеждане на риба и други водни организми в хиляди левове

Deleted: .

Deleted: на периода

Deleted: .

Deleted: .

Deleted: над 4

Deleted: 15,6

Deleted: . през

Deleted: 15,

Deleted: .008

Deleted: .

Deleted: 2009

Deleted: се отбеляза

Deleted: 90

Deleted: .032

Deleted: .

Deleted: .

Deleted: .)

Deleted: .

Deleted: .)

Deleted: .

Deleted: .

Deleted: .

Deleted: столица) (4,1

Deleted: .)

Deleted: .

Deleted: .)

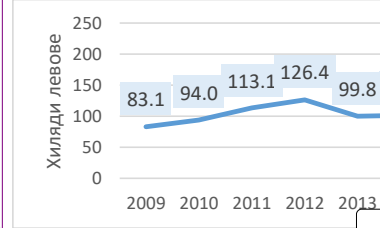
Deleted: .)

Deleted: София (област) (3,1 мил. лв.),

Deleted: .)

Deleted: .)

Deleted: Бележка: Възможно е част от рибовъдните стопанства в София (област) да имат собственици, регистрирани в София (столица) и разпределението между тези две групи да е неточно. София (област)/София (столица) има общи приходи от 6,8 мил. лв. през 2018 г, или дял от над 13,1%.

Deleted: източник: НСИ

източник: НСИ

Средните годишни приходи на предприятие повтарят динамиката на общите приходи в подсектора. Сравненията отново са групата микро до 9 заети, тъй като тя съставлява над 90% от предприятията в подсектор 03.2.

Приходите на предприятие плавно догонват средните в групата микро до 9 заети в страната: От 101.4 хил. лв. през 2014 г. или 59% от 171 хил. лв. средно за микро предприятията в страната до 195,5 хил. лв. през 2018 г. или 96% от 203 хил. лв. средно за микро предприятията.

Индикаторът показва устойчиво развитие на подсектора като цяло.

Наблюдават се значими различия между областите в страната.

- Най-високи средногодишни приходи на предприятие има в област Монтана, като през 2018 г. те достигат до около 900 хил. лв.
- В следваща група са областите Добрич, Пазарджик, Пловдив, Кюстендил и Стара Загора, подредени в низходящ ред на индикатора, където стойностите му през 2018 г. варират от 265 до 481 хил. лв.
- В третата група са областите София (област)/София, Ямбол и Шумен, където средногодишните приходи на предприятие през 2018 г. варират от 100 до 159 хил. лв.
- В останалите области на страната стойностите на индикатора са под 100 хил. лв.

НСИ не предоставя данни за области Видин, Ловеч, Смолян и Плевен поради изисквания за конфиденциалност и не можем да представим обоснован извод за нивото на индикатора.

Най-вероятна причина за неравномерното развитие на средните годишни приходи на предприятие е влиянието на големи за подсектора предприятия, т.е. предприятия, които се соближават до категорията средни.

Казус област Монтана: В областта действа бързо развиващо се предприятие, Фиш инвест ООД, което оперира три рибовъдни стопанства. За периода 2014-2018 г. то е увеличило над 5 пъти приходите от дейността (от 2 253 хил. лв. до 11 319 хил. лв.), генерира печалба в размер на 15-20% от годишния обем на приходите и е увеличило заетите лица от малко под 20 през 2014 г. до около 50 през 2018 г. (и около 60 през 2019 г.).

Предприятието съчетава производство от аквакултури и преработка и е неясно до колко коректно са разделени икономическите му показатели в двата сектора.

Казус област Добрич: В областта действа устойчиво развиващо се предприятие, Дълбока ООД, което оперира три или четири рибовъдни стопанства. За периода 2014-2018 г. то плавно увеличава приходите от дейността (от 1 358 хил. лв. до 2 103 хил. лв.), генерира печалба в размер на 10-16% от годишния обем на приходите и заетите лица са около 50 през целия период.

Разглеждани са и двата подсектора: 03.21 Развъждане и отглеждане на риба и други водни организми в солени басейни и 03.22 Развъждане и отглеждане на риба и други

Deleted: 83,1

Deleted: .

Deleted: 2009

Deleted: 58

Deleted: 144

Deleted: .

Deleted: .

Deleted: столица

Deleted: (област),

Deleted: Бележка: Възможно е част от рибовъдните стопанства в София (област) да имат собственици, регистрирани в София (столица) и разпределението между тези две групи да е неточно.¶

Deleted:

Deleted: .

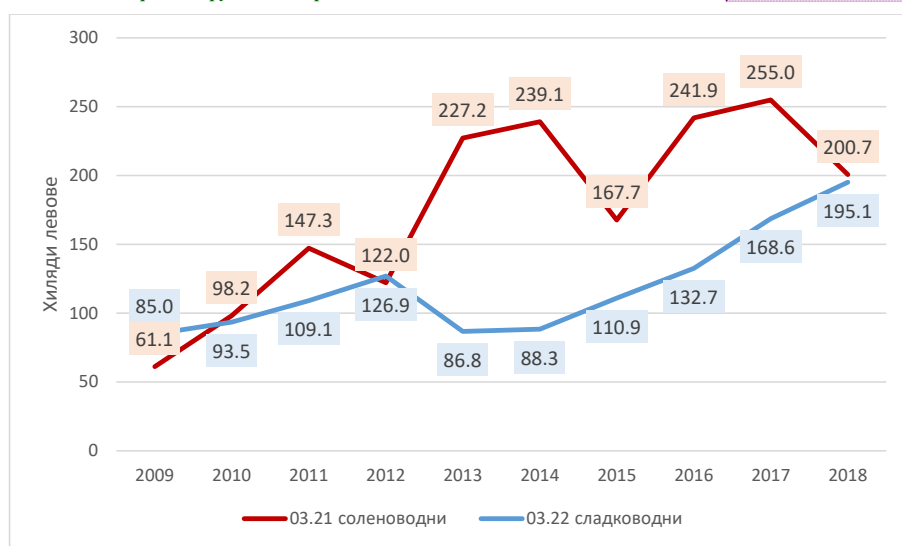
Deleted: .),

Deleted: .

Deleted: .),

водни организми в сладководни басейни, за да се провери за наличие и на други разлики.

Фигура 45. Средни годишни приходи на предприятие в подсектори 03.21 Развъждане и отглеждане на риба и други водни организми в солени басейни и 03.22 Развъждане и отглеждане на риба и други водни организми в сладководни басейни в хиляди левове

източник: НСИ

Средните годишни приходи на предприятие в подсектори 03.21 и 03.22 открояват различни тенденции на растеж на приходите на предприятие.

→ Подсектор 03.22 Развъждане и отглеждане на риба и други водни организми в сладководни басейни като цяло повтаря плавното развитие на общия подсектор Аквакултури. Средните годишни приходи на предприятие нарастват от 88.3 хил. лв през 2014 г. до 195.1 хил. лв през 2018 г.

→ Подсектор 03.21 Развъждане и отглеждане на риба и други водни организми в солени басейни се развива неравномерно. Годишните с по-високи средни годишни приходи на предприятие за периода са 2014, 2016 г. и 2017 г. Годишните с по-ниски приходи са 2015 г. и 2018 г.

През 2018 г. стойността на приходи в двете направления на подсектора се изравняват.

Регистрираните приходи на подсектор 03.21 Развъждане и отглеждане на риба и други водни организми в солени басейни е индикатор за целево подпомагане със средства по оперативните програми в рамките на няколко покани в двата планови периода.

Deleted: ,

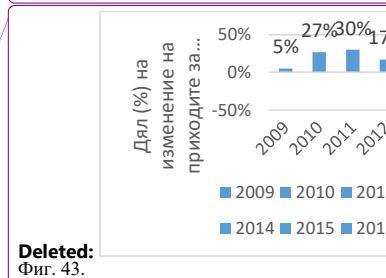
Deleted: 03.2

Deleted: скокообразно

Deleted: Въпреки разликите в развитието

Deleted: приходите в двата

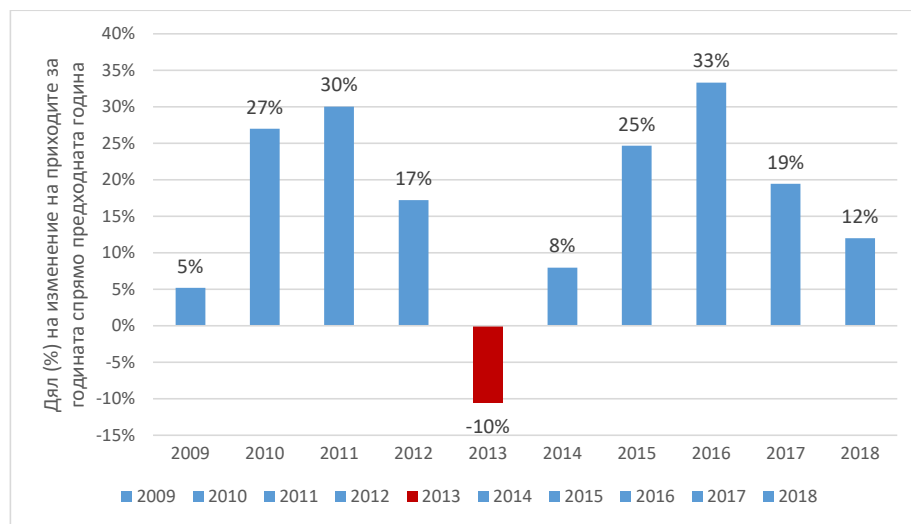
Deleted: началните и крайните позиции са много близки

Deleted: Фиг. 43.

Фигура 46. Дял (%) на изменение на приходите за година в подсектор 03.2 Развъждане и отглеждане на риба и други водни организми спрямо предходната година

Deleted: , източник: НСИ

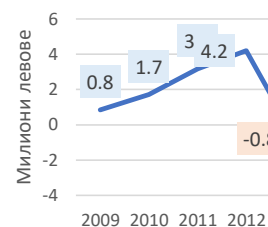
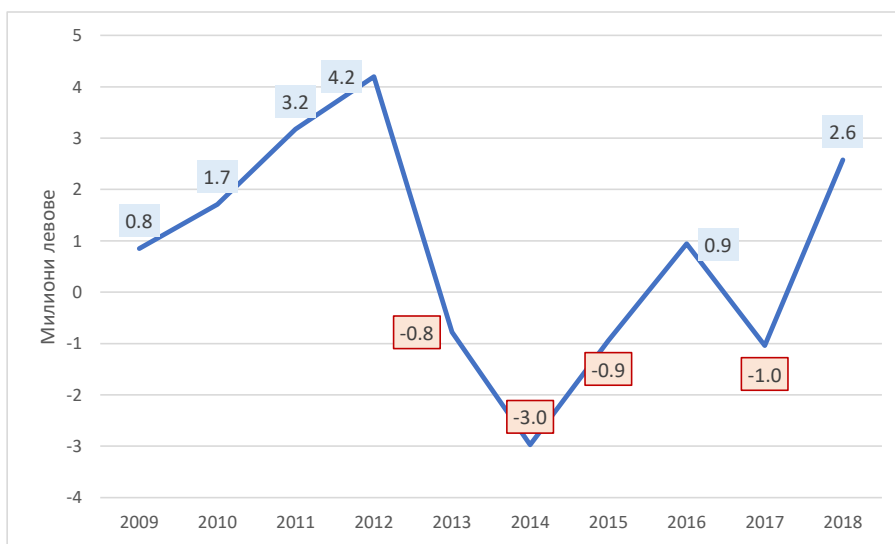

източник: НСИ

Растежът на приходите спрямо предходната година също отразява вече коментираната възможна роля на подпомагане чрез оперативните програми. Във всяка от годините на периода 2014-2018 г. имаме растеж на приходите с между 8% и 33%.

Ефективност

Фигура 47. Нетна печалба за година в подсектор 03.2 Развъждане и отглеждане на риба и други водни организми в милиони левове. Стойностите в рамка съответстват на загуба през годината.

Deleted:

Фиг. 44.

Deleted: , източник: НСИ

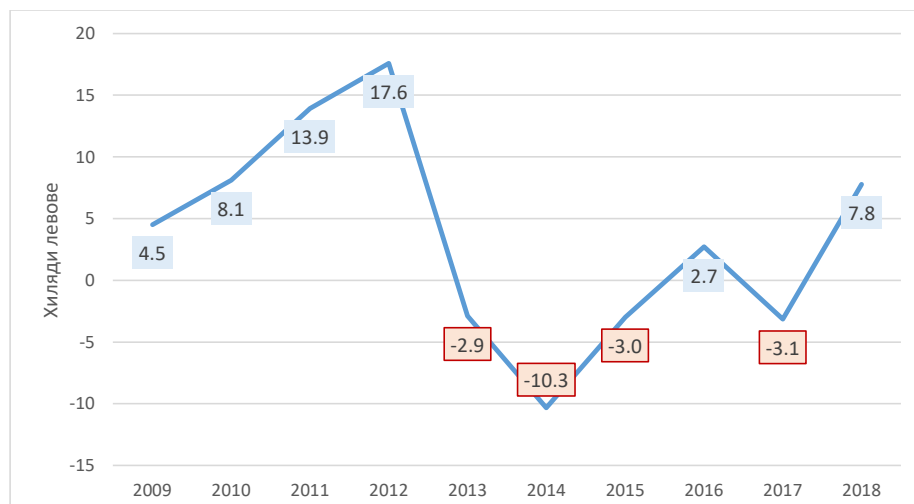
Deleted: Нетната печалба за година на подсектор 03.2 Развъждане и отглеждане на риба и други водни организми позволява да бъде сравним с групата на микро предприятията в страната.

източник: НСИ

В три от годините на периода 2014-2018 г. подсекторът е на загуба. По-значима печалба е регистрирана през 2018 г. От друга страна през първите четири години на предходния период 2009-2013 г. подсекторът е отбелязъл растеж на печалбата. Наличието на сериозни разлики между двата периода, както и общо 4 години на загуба, позволяват да се заключи, че ефективността в сектора силно се влияе от външни фактори. Възможно обяснение на тенденцията за настоящия период са дългосрочни последици от финансовата криза през 2008-2010 г., водещи до потискане на цените и възможностите за реализиране на печалба.

За да се добие представа, какви други фактори могат да влияят са разгледани средните показатели на предприятие.

Фигура 48. Средна печалба на предприятие за година в подсектор 03.2 Развъждане и отглеждане на риба и други водни организми в хиляди левове. Стойностите в рамка съответстват на загуба през годината.

източник: НСИ

Динамиката на средната печалба на предприятие повтаря динамиката на общата печалба в подсектора и не откроява причини за годините на загуба през периода 2014-2018 г.

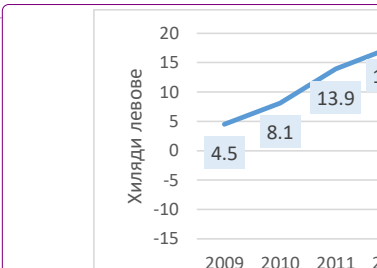
За да се анализират причините за значителните разлики в двата периода е разглеждана средната печалба на предприятие в подсектори соленоводни и сладководни аквакултури.

Deleted: , когато

Deleted: печалба, нейният дял от

Deleted: на микро предприятията е между 0,02% и 1,33% (2010 г.).

Deleted: За да се добие представа, какви са тези фактори, са разгледани средните показатели на предприятие

Deleted: Фиг. 45.

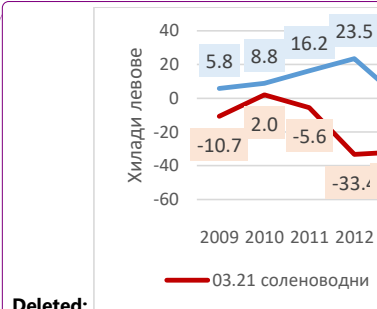
Deleted: , източник: НСИ

Deleted: Средната печалба на предприятие отново е сравнена със средната за групата на микро предприятията в страната, тъй като над 90% от предприятията в подсектор 03.2 са микро предприятия.¶
<#>За периода 2009-2012 г. средната печалба на предприятията в подсектора е многократно по-висока от средната за микро предприятията в страната.¶
<#>В 4 от 6-те години за периода 2013-2018 г. предприятията в подсектора са на загуба. В останалите две години средната печалба на предприятие е значително по-ниска от средната за микро предприятията в страната.¶

Deleted: значимите загуби

Deleted: 2013-2015 г. и 2017

Deleted: 03.11 и 03.12

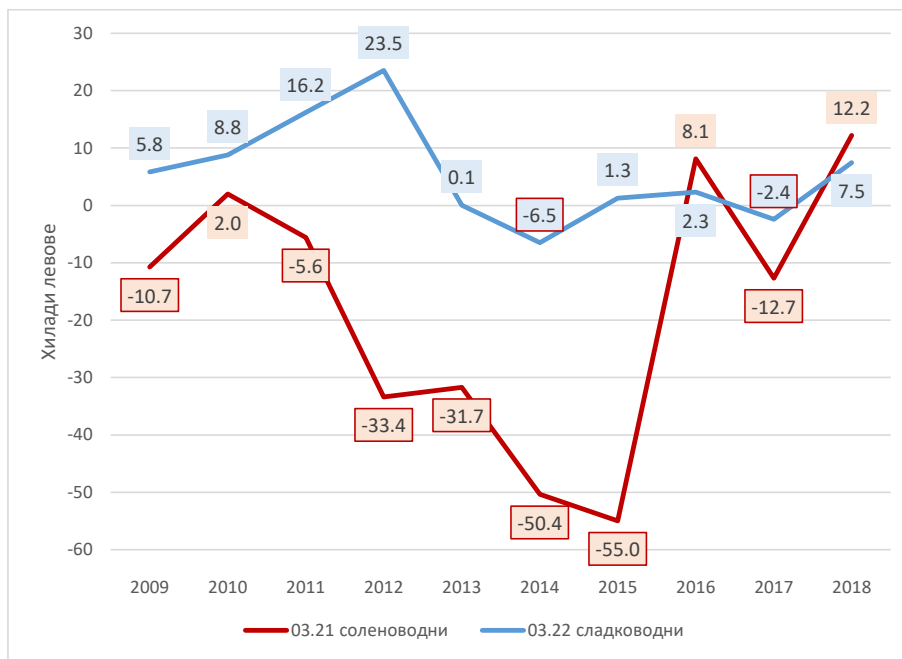

Deleted: Фиг. 46.

Фигура 49.

Средна печалба на предприятие за година в подсектори 03.21 Развъждане и отглеждане на риба и други водни организми в солени басейни и 03.22 Развъждане и отглеждане на риба и други водни организми в сладководни басейни хиляди левове. Стойностите в рамка съответстват на загуба през годината

Deleted: , източник: НСИ

източник: НСИ

Данните открояват две много различни тенденции.

Подсекторът на соленоводните аквакултури (производство на черна морска мида) е на съществена загуба в три от петте години на периода 2014-2018 г. (и в 4 от 5-те на предходния период), като особено отчетливи са те в годините, в които са правени сериозни инвестиции с помощта на двете оперативни програми. През 2015 г. средните загуби на предприятие достигат 55 хил. лв, а делът на загубите спрямо приходите достига 33%. В същото време приходите в подсектора на предприятие са значителни, както се вижда от Фиг.49. Това е индикация, че в подсектор 03.21 Развъждане и отглеждане на риба и други водни организми в солени басейни е вложен значителен външен ресурс с ниска или отрицателна възвращаемост. Все пак в края на периода (2016 г. и 2018 г.) се забелязва възможно начало на тенденция за връщане към положителни икономически показатели в подсектора.

Подсекторът на сладководната аквакултура е на печалба в три от петте години на периода 2014-2018 г. (и във всички години на предходния период). През 2018 г. е постигнато по-високо ниво на печалба от 7,5 мил. лв.

Deleted: Подсектор 03.21

Deleted: 7

Deleted: десетте

Deleted: за

Deleted: ,

Deleted: 46

Deleted: Подсектор 03.22 Развъждане и отглеждане

Deleted: риба и други водни организми в сладководни басейни

Deleted: 8

Deleted: десетте

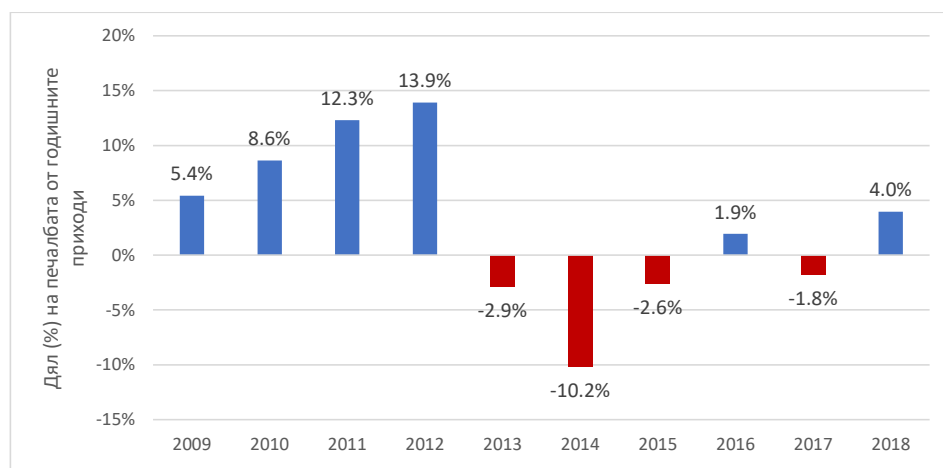
Deleted: за

Deleted: . Печалбата нараства от 5,8 мил. лв. през 2009 г. до 23,5 мил. лв. през 2012 г., но за периода 2013-2017 г. подсекторът е на минимална печалба (до 2,3 мил. лв.) в три от годините и минимална загуба (до 6,5 мил. лв.) в другите две.

Deleted: ,

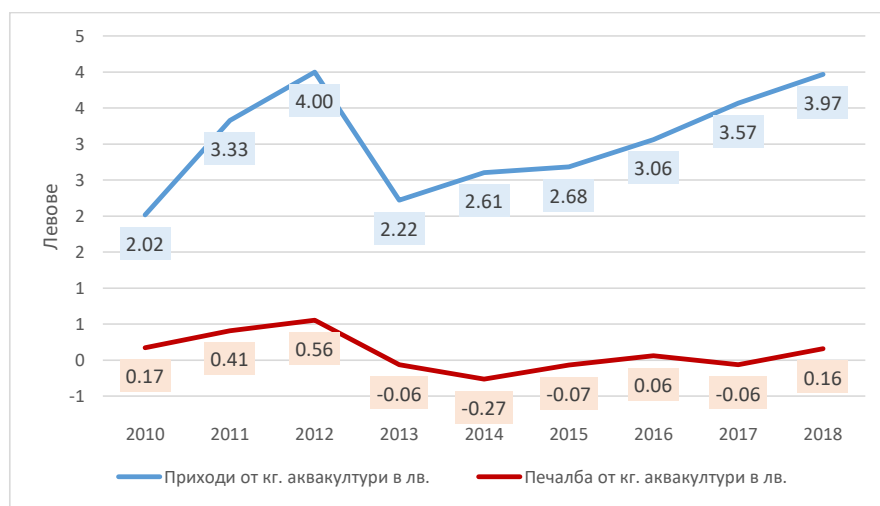
Фигура 50. Дял (%) на нетната печалба за година от приходите в подсектор 03.2 Развъждане и отглеждане на риба и други водни организми,

източник: НСИ

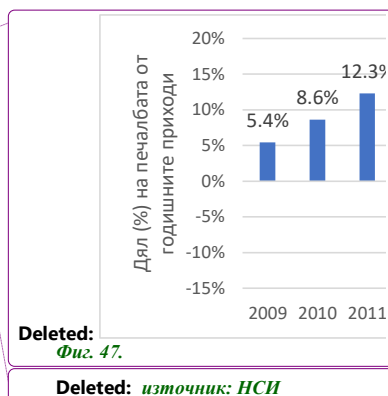
Медианата на дела на средната печалба е -1.8%, т.е. в 3 от 5-те години загубата в подсектора е била по-висока от 1.8% от приходите.

Фигура 51. Приходи и печалба на килограм продукция в подсектор 03.2 Развъждане и отглеждане на риба и други водни организми в левове (източник: НСИ) и средни приходи на килограм (ЕОППРА). Стойностите в рамка съответстват на загуба през годината.

Специфични за подсектора индикатори са приходите и печалбата от килограм аквакултури.

В периода 2014-2018 г. се наблюдава плавно нарастване на приходите от кг аквакултури от 2.61 лв за кг през 2014 г. до 3.97 лв за кг през 2018 г. Сравнение с предходния период 2009-2013 г. показва, че подобно на нивото през 2018 г. е било

Deleted: Фиг. 47.

Deleted: източник: НСИ

Deleted: 3

Deleted: 5

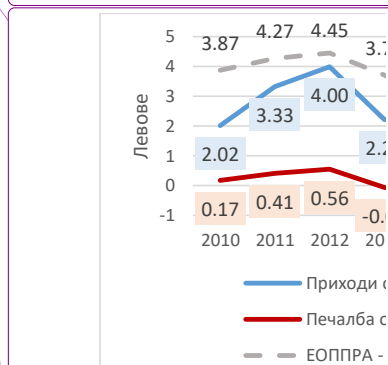
Deleted: 10

Deleted: делът на средната печалба

Deleted: бил

Deleted: 3%.

Отново това се дължи на подсектор 03.22. В подсектор 03.21 медианата е -9,5%, т.е. в 5 от 10-те години делът на средната загуба е бил по-висока от 9,5

Deleted: Фиг. 48.

Deleted:)

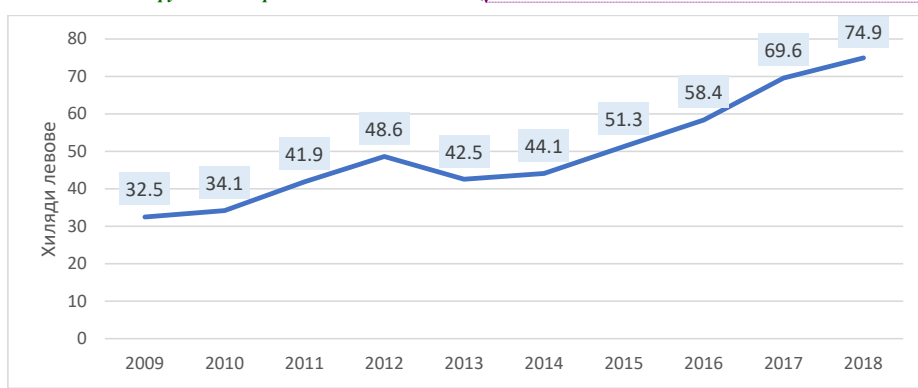
Deleted: Освен данните от НСИ са използвани и данните от ИАРА/ ЕОППРА за производство от аквакултури.

Deleted: В приходите на килограм се наблюдава отново тенденцията за два периода: предкризисен 2010-2012 г. и възстановяване след кризата от 2013 г. до 2018 г. През втория от двата периода има плавно нарастване на приходите за килограм произведени аквакултури, които в края му практически достигат нивата от 2012 г.

постигнато още през 2012 г., като след това е имало значителен спад. Възможно е това да е дългосрочен ефект от финансовата криза от 2008-2010 г., водещ до потискане на цените на продукцията от аквакултура в настоящия период.

От друга страна печалбата от килограм аквакултури остава минимална през целия период 2014-2018 г., а в три от годините са регистрирани загуби средно между 27 и 6 ст. на килограм. С други думи растежът на приходите в подсектора се дължи основно на увеличаването на обемите произвеждани аквакултури и в минимална степен на повишение на продажните цени.

Фигура 52. Годишни приходи на заето лице в подсектор 03.2 Развъждане и отглеждане на риба и други водни организми в хиляди левове.

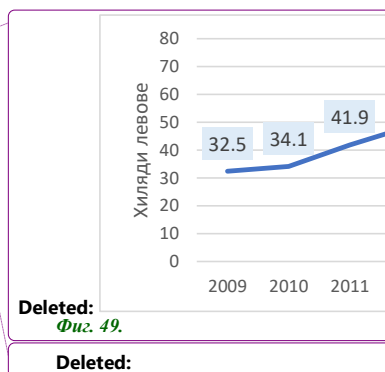

източник: НСИ

Годишните приходи на заето лице в подсектор 03.2 Развъждане и отглеждане на риба и други водни организми показват тенденция на плавно нарастване на индикатора за целия период, т.е. за повишаване на производителността на труда.

Приходите остават по-ниски от средните за групата микро предприятия в страната като цяло, но е налице догонване. През 2014 г. приходите в подсектора са били 44.1 хил. лв или 46.5% от средните за групата микропредприятия в страната, а през 2018 г. са достигнали 74.9 хил. лв или 66% от средните за групата микропредприятия в страната.

През 4 от 5-те години на периода 2014-2018 г. приходите на заето лице в 03.22 Развъждане и отглеждане на риба и други водни организми в сладководни басейни са по-високи от тези в 03.21 Развъждане и отглеждане на риба и други водни организми в солени басейни, т.е. производителността на труда при сладководните аквакултури е по-висока.

Deleted: Фиг. 49.

Deleted:

Deleted: 2009

Deleted: 32,5

Deleted: .

Deleted: 39

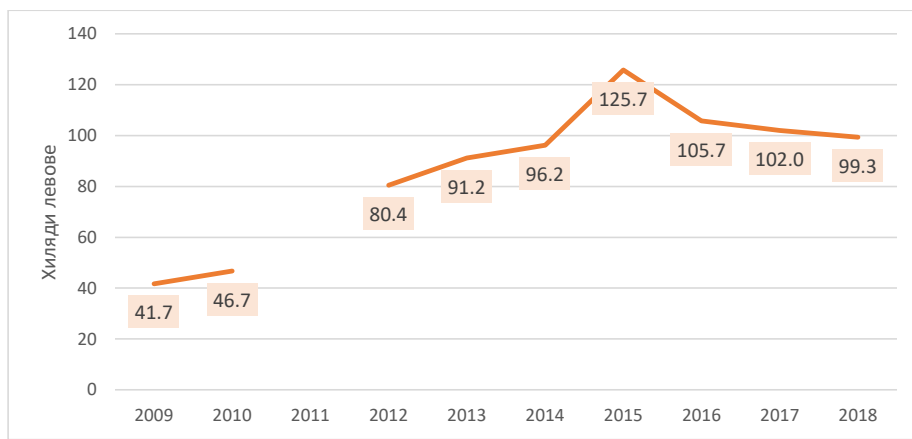
Deleted: .

Deleted: Интересно наблюдение е, че в края на периода 2017-2018 г. приходите на заето лице в подсектори 03.1 Рибарство и 03.2 Развъждане и отглеждане на риба и други водни организми са много близки.

Deleted: 8

Deleted: 10

Фигура 53. ДМА на заето лице в подсектор 03.2 Развъждане и отглеждане на риба и други водни организми в хиляди левове,

източник: НСИ

Динамиката на индикатора ДМА на заето лице в подсектора се дължи на няколко фактора.

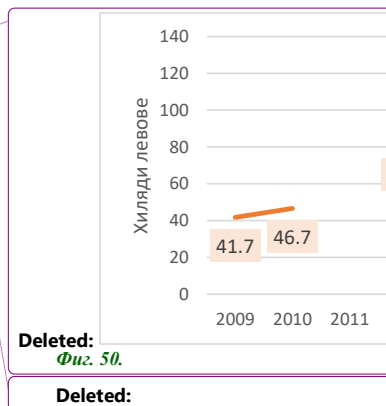
- За периода 2014-2018 г. нарастването на броя на заетите лица в подсектора (662-866) е като цяло сходно с нарастването на ДМА (от 63.7 мил. лв до 86 мил. лв).
- За предходния период 2009-2013 г. темпове на увеличаване на ДМА са по-високи от темповете на увеличаване на броя на заетите лица, вероятно в резултат на изпълнени мерки по оперативните програми.
- Най-голяма промяна в ДМА в подсектор на соленоводната аквакултура е регистрирана през 2013 г. - нарастване от 8 928 хил. лв на 14 697 хил. лв. При подсектора на сладководната аквакултура най-голямата промяна е регистрирана през 2015 г. - от 51 684 хил. лв до 77 056 хил. лв.

С други думи, динамиката на ДМА на заето лице отразява двустепенно развитие на подсектора, първо чрез придобиване на ДМА и след това с увеличаване на броя на заетите лица. В комбинация с данните за приходи от заето лице може да се заключи, че **в края на периода добавеният капацитет чрез придобити ДМА се използва по-ефективно, от колкото в неговото начало.**

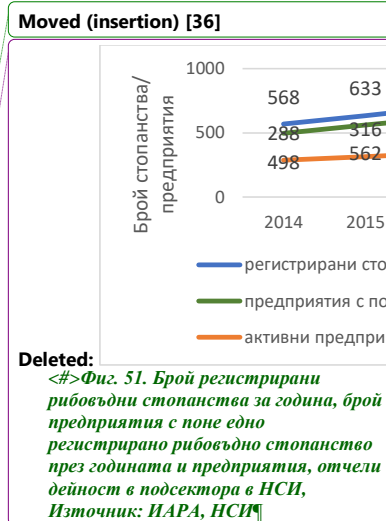
Динамика на предприятията в подсектора

Индикатор за активността на бизнеса в сектора е броят на **регистрирани** стопанства в Регистъра на рибовъдните стопанства на ИАРА за периода 2014-2019 г. Регистрираните стопанства се увеличават от 338 през 2014 г. до 661 през 2018 г. и 745 през 2019 г. През 2019 г. в регистъра е въведена информация за юридически лица - предприятия, стопанисващи рибовъдните стопанства.

Идентифицирани са 720 стопански субекти (предприятия) в регистъра за 2019, които имат регистрация на едно или повече стопанства. 46 от тях (6%) има регистрация на повече от едно стопанство.

- Deleted: 2015
- Deleted: със значителни
- Deleted: се увеличават ДМА
- Deleted: , като наблюдението е валидно и за двата подсектора 03.21 (6-кратно) и 03.22 (4-кратно). Броят на заетите лица в подсектора също се увеличава, но със значително по-бавни темпове
- Deleted: 03.21
- Deleted: .
- Deleted: подсектор 03.22
- Deleted: .
- Deleted: ¶
За периода 2016-2018 г. броят на заетите лица в подсектора нараства значително (214-260), а ДМА се запазват на едно и също ниво

Deleted: <#>Фиг. 51. Брой регистрирани рибовъдни стопанства за година, брой предприятия с поне едно регистрирано рибовъдно стопанство през годината и предприятия, отчели дейност в подсектора в НСИ, Източник: ИАРА, НСИ¶

Предприятията с поне едно регистрирано стопанство за 2019 г. са над два пъти повече, от тези отчели дейност, което показва, че значим брой стопански субекти обмислят възможностите за развиване на дейност в подсектор *03.2 Развъждане и отглеждане на риба и други водни организми*.

Обобщение

→ Броят на предприятията нараства от 288 до 331 за периода 2014-2018 г., или общо с 15.3%. Микро предприятията са около и над 95% от всички предприятия в подсектора през всички години от периода.

→ Общите годишни приходи показват тенденция на значително нарастване като за 2018 г. те са 64.9 мил. лв или 2.2 пъти началните 29.2 мил. лв от 2014 г. Водещи са области Монтана и Пловдив с дял от приходите над 15% всяка област през 2018 г.

→ Средните годишни приходи на предприятие при сладководните аквакултури повтарят плавното нарастване на приходите на подсектор Аквакултури, докато при отглеждането на черна морска мида приходите се развиват неравномерно. През 2018 г. средните годишни приходи на предприятие достигат 195 хил. лв.

→ Подсекторът на соленоводните аквакултури е на съществена загуба в три от петте години на периода 2014-2018 г. Подсекторът на сладководната аквакултура е на печалба в три от петте години на периода. В края на периода (2018 г.) се забелязва възможно начало на тенденция за връщане към формиране на печалба.

→ Ниското ниво на средна печалба на предприятие общо за подсектор Аквакултури до известна степен се дължи на загубите, реализирани в морските аквакултури.

→ Приходите от килограм продукция от аквакултури нарастват плавно от 2.61 лв/kg през 2014 г. до 3.97 лв/kg през 2018 г. Печалбата от килограм аквакултури остава минимална през целия период. Растежът на приходите в подсектора се дължи основно на увеличаването на обемите произвеждани аквакултури и в по-малка степен на повишение на продажните цени.

→ Годишните приходи на заето лице в подсектор Аквакултури показват тенденция на плавно нарастване от 44.1 хил. лв за 2014 г. до 74.9 хил. лв през 2018 г., което е косвен индикатор за повишаване на производителността на труда. Те са по-високи в сладководната аквакултура, където има и по-висока производителност на труда.

→ За периода 2014-2018 г. нарастването на броя на заетите лица в подсектора (662-866) като цяло е със същите темпове, като нарастването на ДМА (от 63.7 мил. лв до 86 мил. лв).

Равнище на използваните технологии и интензивност на производството на аквакултури - тенденции

За около 15 отглеждани вида в страната може да се приложи затворен цикъл на отглеждане, т.е. от култивирани (или диви) родители в резултат от размножаване в условията на стопанството (контролирано при естествени или изкуствени условия) се получава потомство, което се използва за отглеждане. Изкуственото размножаване се осъществява при повечето от масово отглежданите видове риби - шаран, толстолоб (бял и пъстър), амур (бял и черен), речна (балканска) пъстърва, дъгова пъстърва, европейски сом, канален сом, щука, лин и др. Използват се и

Deleted: година

Deleted: близо

Deleted: Динамика в сектора¶
За да се изследва динамиката в подсектор Аквакултури са използвани данни от публичния регистър на рибовъдните стопанства, поддържан от ИАРА, за периода 2014-

Deleted: г.¶
За да се идентифицира еднозначно всяко стопанство е използван „Номер по УРОР“ от регистъра. За 6-те наблюдавани години има общо 1463 стопанства, като 397 от тях не са били регистрирани в нито една от годините. С други думи **1 066** стопанства са имали регистрация в поне една от 6-те години. От тях **351** стопанства са имали регистрация през всяка от 6-те години. Всяко от останалите 615 или е прекратило своята регистрация, или е регистрирано през периода, или и двете.¶
По години броят на регистрирани стопанства е както следва:¶

<#>Таблица 24. Брой на регистрирани стопанства.¶

Moved down [37]: Източник: ИАРА¶

Moved up [36]: в регистъра е въведена информация за юридически лица - предприятия, стопанисващи рибовъдните стопанства.

Deleted: <#>Годишният брой на регистрираните стопанства се е увеличил с 38% за периода, или със 6,7% средногодишно.¶
<#>Стопанствата, които имат активност само в рамките на една година са пренебрежимо малък брой.¶
<#>Прекратените регистрации годишно на стопанства с активност в поне две години варират между 5,1% и 12,8% от общия брой активни стопанства с **медиана 5,8%**.¶
<#>Новоактивирани регистрации на стопанства годишно са между 11% и 15,2% от общия брой активни стопанства с медиана 13,2%.¶

Moved up [14]: През 2019 г.

Deleted: Информацията е разпространена за целия период, използвайки номера на стопанството по УРОР и датата на начало на активност. За малък брой стопанства (от 8 до 16 годишно), които са имали

Moved up [25]: ¶
2014

Deleted: общо предприятия

Deleted: вида,

Deleted: аквакултурата

Deleted: фермата

Deleted: или

биотехнологии за размножаване и отглеждане на езерен рак, както и за микроводорасли от видовете спиролина и хлорела.

При останалите видове се практикуват основно два подхода - внос на зарибителен материал (главно хайвер и по-рядко личинки) и използване на ресурси от природата. Към първата група спадат основно чужди за местната фауна видове, като африкански сом, барамунди, различни видове съомга и други, за които не се прилага биотехнология за изкуственото им размножаване у нас. Към втората спадат видове, които се срещат у нас в природата, като речен кефал, уклей, мряна, бяла риба и др., но за тези видове или няма разработени биотехнологии за изкуствено размножаване или прилагането им е икономически необосновано, което прави производство им неустойчиво, а култивирането им изцяло зависимо от естественото им размножаване.

Към настоящия момент стопанствата с капацитет на производство в категория екстензивно и полуинтензивно доминират като брой. Този тип аквакултури се прилага в малките и средни язовири, използвани за свободно отглеждане на риба. Това са над 60% от рибните стопанства у нас. Подаваната на рибите храна са основно зърнени фуражи, но има случаи на използване и на отпадни продукти от хранително-вкусовата и преработвателна промишлености. Добивите от този тип аквакултури обикновено се движи около 30-70 kg/dka при екстензивните и 120-180 kg/dka при полуинтензивните стопанства.

През 2019 г. 25% от всички активни стопанства у нас са басейнови стопанства. Те имат по-високи възможности за интензификация на производството в сравнение с предходните, но в голяма степен нивото на интензификация зависи от количеството и качеството на водата, която ползва стопанството, а тези показатели са неустойчиви. В редица случаи през последните няколко години, най-вече в стопанствата, отглеждащи пъстървови риби, се използват устройства за подаване на допълнителни количества въздух или кислород във водата, което увеличава капацитета на басейните и респективно интензивността на производството. В пъстървовите стопанства с оптимално водоснабдяване, интензивността е висока и продуктивността достига 35-60 kg/m³. Шарановите басейнови стопанства могат да достигнат продуктивност от 250-300 kg/dka при използване на гранулирани и екструдирани фуражи и допълнителна аерация на водата.

Садковите стопанства са 7% от общия брой активни стопанства през 2019 г. При тях, също в зависимост от отглеждания вид риби, добивите варират от 20 до 80 и повече килограма от m³ вода. Тези стопанства също притежават технологичен капацитет за интензивно производство. С най-висок капацитет за интензивно и дори „супер интензивно“ производство са стопанствата, базирани на рециркуляционна технология с водопречестване и контролирани параметри на средата, т.е. РАС. Производството на аквакултури в интензивни и супер интензивни технологии са по-устойчиви и вероятно по-конкурентноспособни в сравнение с екстензивните, основно поради възможностите да се упражнява по-добър контрол върху производствения процес, да се намалят загубите от браконьерство, рибоядни птици и бозайници, и както и възможността да се получава продукция целогодишно, но производствените разходи в тези стопанства са по-високи и те не са масова форма на производство в страната.

Deleted: европейска змиорка,

Deleted: тяхното

Deleted: ежегодни колебания в климатичните условия и други природни фактори. Тяхното култивиране е главно в микроязовирите или в RAS (напр. змиорка).

Deleted: ,

Deleted: Тези технологични решения се характеризират с малък контрол върху факторите на средата, от тук и върху нарастването и оцеляемостта на обектите на отглеждане.

Deleted: на практика

Deleted: стопанствата

Deleted: често се дават и

Deleted: Продуктивността на

Deleted: аквакултура

Deleted: в горните граници на естествената рибопроductивност на водоемите и рядко надхвърля 150-200

Deleted: производство.

Deleted:

Deleted: RAS.

Moved up [15]: През 2019 г.

Deleted: у нас са функционирали само две такива стопанства - едно за отглеждане на кохо съомга и едно за африкански сом.

В повечето по-малки стопанства у нас липсва механизация на основните работни процеси, като хранене на рибите, сортиране, специализирана охрана на обектите (видеонаблюдение) и други. Липсата на механизация се компенсира с по-голям брой заети в производството.

Екологични аспекти на производството на аквакултури

Днес аквакултурите са значима част от хранително-вкусовата промишленост, като допринасят в немалка степен за формиране на brutния вътрешен продукт на много страни по света. Движещи сили за развитието на отрасъла са, от една страна, нарастващата необходимост от източници на протеин за нуждите на увеличаващото се население на Земята, а от друга изчерпването на възможностите за постигане на по-големи количества от океански улов на риба, мекотели и ракообразни, поради драматичното намаляване на дивите популации на повечето от стопански експлоатираните видове хидробионти.

За съжаление, както често се случва, решението на един проблем поражда друг. Бурното развитие на аквакултурите в края на 19 век донякъде задоволява търсенето на риба, но е съпроводено с появата на „странични ефекти“, като биогенно натоварване на водите, пренос и разпространение на болестотворни агенти, намаляване на биоразнообразието, промени и разрушаване на местообитания, преулов на риба и други водни организми за производство на рибено брашно и масло за производство на фуражи и др.

Влиянието на аквакултурите може да е директно (биогенно натоварване на вода и седименти, разпространение на патогени и др.) и индиректно (намаляване на биоразнообразието, прекомерен улов на „фуражни“ риби за производство на рибено брашно и масло и др.). Една от особеностите на въздействието на аквакултурите върху околната среда е, че то задълго може да остане скрито за око на неспециалиста, а когато първите сигнали за проблем станат очевидни, обикновено процесите са напреднали, а последствията са трудно обратими.

Често ефектът от аквакултурите върху водните тела се асоциира с големите ферми с интензивно производство. При екстензивни и полуинтензивни производства влиянието е минимално, като в повечето случаи се отчита даже подобряване на качеството на водата, вследствие на усвояването на биогени от страна на висшата водна растителност и утайтелните процеси, протичащи в басейните. Минимално въздействие върху екосистемите, при интензивни форми на отглеждане, напр. при пъстървовъдството, може да се постигне чрез системи с обратно водоснабдяване и пречистване на водата, т.е. РАС на открито, разработени и широко прилагани в Дания. При тях за пречистването на отработените води се използват изградени съоръжения за механично и биологично пречистване на водата или се използват интензивно-екстензивни системи, където част от басейните се използват като биологично стъпало за пречистване на водата, а самото водопотребление е далеч по-ниско в сравнение с класическите типове производства.

Основен източник на биогенно натоварване от интензивното производство са съдържащите се във фуражите елементи азот (N) и фосфор (P). Те попадат във водата директно от фуража, неусвоен от рибите, или с метаболитните продукти, отделени като екскременти и урина. Количества им нарастват при небалансирани по количество и качество диети (прехранване, грешки в размера и вида на фуража,

Deleted: третиране с препарати, почистване на мрежи от обрастватели,

Deleted: и

Deleted: високи добиви

Deleted: нежелани

Deleted: замърсяване

Deleted: с органична материя

Deleted: в резултат на интродукции на чужди видове

Deleted: хидробионти

Deleted: за аквакултурите.

Deleted: замърсяване

Deleted: негативният ефект

Deleted: Смята се, че при малките и

Deleted: . Оказва се обаче, че това схващане е дълбоко невярно - въздействията

Deleted: ферми с незначително производство могат да бъдат със значителни отрицателни последици за околната среда. Такива са случаите с изпускане

Deleted: чужди видове, патогени, медикаменти и органика в чувствителни

Deleted: въздействие екосистеми.

Deleted: отрицателно

Deleted: , т.е. природосъобразно производство

Deleted: пъстървовъдство

Deleted: само в т.нар. рециркулационни системи

Deleted: отпадъчните

Deleted: на изход е технически възможно

Deleted: Внасянето във водните екосистеми на органични материя е пример за директно негативно влияние от страна на аквакултурите с последици за всички хидробионти. Интензивните аквакултури, особено тези в садкови стопанства, имат най-значителен принос в този тип въздействие. Предпоставки за отделяне на големи количества органика в околната среда при отглеждането на риби са голямата гъстота на рибите, използването на фураж с високо съдържание на протеин и техническата невъзможност в повечето случаи отпадъчните продукти да се

Deleted: органично

Deleted: биогенни

Deleted: ;

Deleted: ; и при дишане

неправилно подаване на храната, погрешна схема на хранене и др.). С нарастване на количеството на биогенни елементи във водата, особено в периодите на активно хранене на рибата, съществува опасност от евтрофикация на водоемите. В тази връзка, за да се намали максимално влиянието както на садковото, така и на интензивното басейново отглеждане на риба като цяло, от особено значение е определянето на пределнодопустимото количество риба, което може да се отглежда в садки, без то да променя екологичното състояние/потенциал на водното тяло и въвеждане на механично и биологично пречистване на водата след пьстървовите ферми.

Като възможен изход за намаляване на отделяните от рибните стопанства биогени се разглежда и комбинираното отглеждане на риба и зеленчуци и билки. Прилагането на този тип производствена форма нараства и добива все по-голяма популярност по света, но до настоящият момент не се прилага в страната ни. Това на практика е нов начин за интегриране на две форми на производство на храни в единна производствена система.

За да се осигури висока оцеляемост в рибовъдните стопанства се налага рибите да бъдат профилакирани за различни болестотворни организми. Ето защо използването на различни антисептици, дезинфектанти, антибиотици и др. е обичайна практика, като в стопанствата се прилагат само допустими според европейското законодателство лекарствени препарати. Ефектът върху околната среда от попадането на тези химични съединения зависи от времето, количеството, концентрацията, типа на субстанциите и др.

Друг проблем, възникнал с развитието на аквакултурата, е разпространението на патогенни организми. Този процес се осъществява сравнително лесно предвид средата и начина, по който се отглеждат рибите. Отвореният дизайн на много от стопанствата за аквакултури позволява преминаването на патогени от култивирани риби към околната среда. Търговията и транспортирането на култивирани риби също може да бъде причина за масово разпространение на някои патогени, в случай че не са спазени ветеринарно-медицинските изисквания. В този случай може да се стигне до намаляването или дори до изчезването на даден вид или на негова локална популация в природата. Вносът на хайвер, зарибителен материал и дори на замразена риба с произход от различни региони на света крие също опасност от разпространение на екзотични заболявания със сериозни последствия както за култивираните риби, така и за естествените популации.

Българското законодателство предвижда строг контрол върху вноса, транспорта и търговията с живи хидробионти, но от прилагането му на практика все още има какво да се очаква.

Развитието на аквакултурите в голяма степен се базира и на включването на нови видове риба и други водни организми за култивиране, които стават обект на отглеждане извън естествения им ареал на обитание. Най-важните към момента в света обекти на аквакултурата са видове именно с такава предопределеност. Северно американският вид дъговата пьстърва е пренесена и разпространен от Северна Америка в Европа, Южна Америка, Нова Зеландия и Африка още в началото на миналия век. Това се е случило и с видовете бял и пьстър толстолоб, бял и черен амур, пренесени от Азия към Европа и Северна Америка. Някои от тези видове са се

Deleted:).

Deleted: Макар количеството

Deleted: отделения азот

Deleted: рибите да зависи от много фактори, най-важен от тях е съдържанието на протеин във фуража. Какви са негативни екологични последици, които могат да се очакват с ускоряване на евтрофикацията? На първо място, с нарастване на количеството органична материя расте и концентрацията на фитопланктонните организми, чието масово размножаване е известно като „цъфтеж“. Според българското законодателство допустимите концентрации на общ азот във водата, отделена от аквакултури, не трябва да надхвърля 10 mg.l-1, а на фосфор - 5 mg.l-1 (НАРЕДБА № 6 от 9.11.2000 г. за емисионни норми за допустимото съдържание на вредни и опасни вещества в отпадъчните води, зауствани във водни обекти). В момента в България тече процес на определяне на пределно допустимото количество риба, която може да се отглежда в садковите стопанства в големите язовири (...)

Deleted: или инвестиционни намерения (...)

Deleted: оранжерийни

Deleted: повече

Deleted: .

Deleted: селско стопанство в едно (...)

Deleted: от изкуственото отглеждане

Deleted: риби

Deleted: разпространяването

Deleted: аквакултурните ферми

Deleted: инфекциозните

Deleted: При определени обстоятелства (...)

Deleted: е

Deleted: . Разпространението на (...)

Deleted: рибовъдните ферми

Deleted: съизмерими с екологичните (...)

Deleted: доведе

Deleted: реална

Deleted: . Новопостъпилите в стопанствата (...)

Deleted: хидробионти към

Deleted: и показали добър потенциал (...)

Deleted: съдба.

Deleted: американския

Deleted: .

Deleted: Подобна

Deleted: съдбата на

аклиматизирали към местните условия и са станали съществен фактор в местните екосистеми.

Понастоящем, в световен мащаб е признато, че чуждите видове представляват заплаха както за морските, така и за сладководните екосистеми. Кризата в морския риболов и глобализацията на пазара водят до увеличаване на подпомаганото от човека разпространение на хидробионти. Чуждите видове могат да причинят следните екологични въздействия:

- хищничество: хищническа преса върху местни видове,
- хибридизация: нарушаване на локалните генетични адаптации и загуба на генетичната цялост на местните видове,
- промяна на местообитанието: промяна на физико-химичните свойства на местообитанията,
- промени в хранителните вериги: новият вид става плячка за местни видове или обратното - местни видове стават плячка за инвазивните
- конкуренция: за храна или за пространство с местни видове,
- структурни промени в сообществата: новите видове, превръщайки се в доминиращ вид, причиняват количествени промени в структурата на общността.

Изграждането на аквакултурни стопанства с „индустриален вид“ може да доведе до промяна на изгледа на естествения ландшафт. В случаите, когато трябва да се строят и изграждат съоръжения в места с културно-историческо, природно или друго национално или местно значение, следва да бъде извършвана оценка върху визуалното въздействие на стопанствата върху ландшафта. Трябва да се направят съответните предписания за цялостния дизайн на стопанството, разположението му, избора на материали, екстериорното оформление и др.

Взаимовръзки между отглеждането и развъждането на риба и мероприятия свързани с опазване и възстановяване на околната среда и в частност на биологичното разнообразие

В редица страни култивирането на риби и други водни организми дава шанс на местното население да намери трудова реализация и същевременно да спре унищожаването на естественото биоразнообразие. За целите на подкрепа и възстановяване на популациите на редки и застрашени видове риби в световен мащаб се е утвърдила практиката за изкуственото размножаване на тези видове и връщането им в природата след достигането на определен размер. Същевременно при някои от силно намалели популации стопански ценни видове риби, експлоатацията на дивите популации е пренасочена изцяло към отглеждане в условия на аквакултура, като изземването от природата се преустановява напълно (есетрови риби, пъстървови и др. риби). В известна степен пример за такъв подход е култивирането на есетрови риби у нас. До преди около 15 години добивът на черен хайвер и месо от тези застрашени в световен мащаб видове бе разрешен както в р. Дунав, така и в Черно море. С установяването на драстично намаляла численост на повечето от тези видове, а дори и на изчезването на някои от тях, тези практики са преустановени. Днес отгледаните в рибовъдни стопанства есетрови риби покриват

Deleted: Последствията от тези интродукции често са с твърде неблагоприятни последствия както за местните хидробионти, така и за човека.

Deleted:

Deleted: сладководни

Deleted: водни видове. Този процес вече е причинил въвеждането на нови видове или транслокации в Европа на онези чужди видове, които са били въведени назад в историята на човечеството. Последната категория включва неправилно наречените натурализирани, чужди видове, термин, често използван за чужд вид, който има само поддържаща се и разпространяваща се популация без човешка помощ. Чуждите видове могат да

Deleted: .

Deleted: .

Deleted: .

Deleted: новия

Deleted: .

Deleted: .

Deleted: .

Deleted: „, води

Deleted: Такъв е понастоящем проблемът с мидените ферми, намиращи в близост до брега и другите ползватели на крайбрежната зона за туризъм и отдиш.

Deleted: хидробионти

Deleted: утвърди

Deleted: бива

Deleted: други

Deleted: 20

Deleted: във ферми есетри

дефицита на местния и международния пазар, възникнал при забраната на улова на диви риби. Част от произведените по изкуствен път в риболовни риби се използват и за зареждане на р. Дунав, като по този начин се подпомага възстановяването на дивите популации. Така у нас за периода 2013- 2019 г. в река Дунав са пуснати над 100 000 бр. есетрови рибки от видовете чига и пъструга. Дейностите са в изпълнение на проект на оперативна програма „Околна среда 2007-2013 г.“, съфинансирана от Европейския фонд за регионално развитие и от Кохезионния фонд на Европейския съюз „Прилагане на дейности от Националния план за действие за есетровите риби с цел подобряване състоянието и опазване на есетрите в България”. Над 20 000 бр. тримесечни рибки от критично застрашения вид руска есетра са пуснати само през 2019 г. край гр. Белене, съвместно от представители на Международната природозащитна организация WWF, като дейността се е контролирала от инспектори от отдел “Рибарство и контрол - Централен Дунав”, област Плевен към Изпълнителна агенция по рибарство и аквакултури. Руската есетра е сред последните четири есетрови вида, които все още се срещат в Дунав. Международният съюз за защита на природата класифицира есетрите като най-застрашената група от видове в света. Затова в продължение на много години WWF България работи за опазването на техните естествени местообитания. През 2014 г. и 2015 г. WWF България извърши зареждане на Дунав, като пусна в басейна на реката 51 000 бр. есетрови риби от вида чига. Всички рибки са произведени и отглеждани в рибовъдни стопанства у нас, като за родителски индивиди са използвани риби с дунавски произход.

При редица застрашени видове пъстръвови риби се прилага сходен подход, при който отглеждането на рибки в рибовъдни стопанства играе съществена роля. За поддържането на запасите на речната (балканска) пъстръва (*Salmo trutta*) в редица реки и езера у нас се разчита почти изцяло на зареждане с риби, получени в рибовъдни стопанства. Всички тези дейности представляват част от методическия арсенал на така наречената консервационна аквакултура. С осъществяването ѝ обикновено се цели предотвратяването на изчезването на малочислените популации или повишаване на числеността им за целите на любителския риболов, т.е. постигане на социално-екологични цели. Често зареждания се извършват като смекчаваща мярка в езера и реки, където зоните за размножаване са недостъпни поради миграционните бариери или са унищожени. Когато даденият вид е напълно изчезнал от съответен воден басейн, възстановяването му се извършва чрез реинтродукция. Консервационните аквакултури са формулирали строги правила за осъществяване на процедурите по избор на индивиди за маточното стадо, самото размножаване, отглеждането на личинките и малките рибки, начините на въвеждане на индивидите в природата. Те често се различават значително от процедурите, които се прилагат при традиционната аквакултура. Това се налага поради факта, че основна цел на консервационните аквакултури е да се избегне рискът от компрометиране на генетичната цялост на популацията-реципиент.

Подобни практики в направление консервационна аквакултура могат да се развият и приложат по отношение на редица други видове у нас, чийто популации са в една или друга степен на застрашеност. Такива са видовете европейска змиорка (*Anguilla anguilla*), калкан (*Scophthalmus maximus*), налим (*Lota lota*), речен рак (*Astacus astacus*), речна пъстръва (*Salmo trutta*) и др. Не само стопански значими видове могат да бъдат обект на консервационната аквакултура. Такива могат да са и редица

Deleted: Малките рибки са отглеждани при специфични условия, като се отглеждат в басейни от земен тип и се хранят с естествена храна.

Deleted: производството

Deleted: аквакултура

Deleted:).

видове като главоча (*Cottus gobio*), черната (балканската) мряна (*Barbus petenyi*), бряната (*Chalcalburnus chalcoides*), скобара (*Chondrostoma nasus*) и др. Честите инциденти на залпово замърсяване на реките и други водни басейни у нас са съпроводени обичайно с масова смъртност на риби. И тъй като в много случаи обезрибяването е пълно, а възстановяването на речната ихтиофауна по естествен път може да стане много бавно, то тук именно е подходящо да се извърши заребяване с местни видове риби, получени в аквакултурни стопанства. За целта е необходимо да съществуват както условия, така и финансови ресурси за стопанствата, които ще бъдат ангажирани в тази дейност.

Deleted: скобар

Deleted: други

Deleted: акутно

Необходимо е също така развитието на консервационните аквакултури и дейностите по заребяване да бъдат подчинени на научните изисквания и световни стандарти. Хаотичните и любителски действия, въпреки добрите си намерения, предизвикват по-скоро вреда, отколкото полза. Съществува необходимост за възстановяване на практиката в България за разработване на план (програма) за възстановяване и устойчиво поддържане на рибните съобщества във вътрешните ни водоеми. В този план/програма трябва да се отразява текущото състояние на ихтиофауната и да се посочва риболовния режим за период от три или повече години, както и мерките за възстановяване, които трябва да се вземат в съответните участъци от реките, язовирите и езерата. Желаетелите да заребят, организации или отделни физически лица, ще трябва да се съобразят с въведените в Плана изисквания към местата, времето, видовия състав, количеството, предварителните проучвания и начина на въвеждане на рибите във водните тела. Програмата не трябва да се ограничава само до заребяване, а да се използва целият набор от подходящи и специфични рибностопански мероприятия (поставяне на гнезда за хвърляне на хайвер, възстановяване на проходимостта на речни корита и др.) за възстановяване на естествените популации.

Deleted: рибното население на

Deleted: води

Deleted: ще

Deleted: рибното население

Deleted: ще

Deleted: ,

Deleted: обекти

Намиращите се в подготовка:

→ Наредба за Биосигурност в аквакултурите и

→ Наредба за рибните проходи,

ще допринесат също така за опазване и възстановяване на рибните популации в естествените водоеми.

Deleted: , а също така ще подобрят взаимодействието между култивирани и диви популации хидробионти.

ПРЕРАБОТКА НА РИБА И ДРУГИ ВОДНИ ОРГАНИЗМИ

Deleted: ¶

За оценка на показателите на преработената продукция са използвани данни от НСИ за подсектор 10.20 *Преработка и консервиране на риба и други водни животни, без готови ястия* по КИД-2008. Той **включва**:

→ **Преработка и консервиране** на риба, ракообразни и мекотели: охлаждане, замразяване, изсушаване, опушване, осоляване, поставяне в саламура и др.

Deleted: .;

→ **Производство на продукти** от риба, ракообразни и мекотели: филета, хайвер, черен дроб и др.

Deleted: .;

→ **Производство на брашно** от риба за консумация от човека или за храна за животни.

Deleted: ;

- **Производство на брашно, прахове и агломерати** под формата на гранули от риба от и други водни животни, **негодни за консумация от човека**.
- **Дейност на кораби-заводи, специализирани само в преработка и консервиране на риба**.
- **Преработка на морска трева и други водорасли.**

Deleted: ;

Deleted: ;

В подсектора **не се включва производството на готови ястия** (10.85 в КИД-2008), тъй като в него не са разделени ястията от месо, риба, вегетарианските ястия и др. Готово ястие е такова, което съдържа най-малко две основни съставки (с изключение на подправки и сосове). С други думи основните консервирани продукти са част от 10.20 по КИД-2008. Приходите от дейността на целия подсектор 10.85 не надхвърлят 65%-70% от приходите на подсектор 10.20 в последните години (2016-2018 г.).

Допълнителен източник на информация е справка на БАБХ „Пазарни данни за видове риба и други морски организми, преработени от индустрията за периода 2019-2019 г.“. Наборът данни има няколко слабости, които правят изводите от него с по-ниска степен на надеждност:

- мерните единици в справката са посочени като тона. Проверявайки сумарните данни в справката за **обем на собствената продукция в преработката в тона** получаваме над 4 милиона тона, или близо 20 пъти по-голямо от сумарното производство от улов и аквакултури за периода. **Вероятно разликите се дължат на данни в килограми за някои предприятия и тонове за други.** Извършена е корекция от експерти в екипа, но това намалява надеждността на данните.
- показателите в справката са: *обем на преработваната риба по видове, обем на собствената продукция в преработката, обем на преработката „на ишлеме“ и обем на преработката, с произход от внос.* **За множество предприятия обемите на преработвана риба по видове не са равни (или по-големи) от сумата на собствената продукция + продукцията от внос, което показва непълнота в данните.** Извършена е корекция от експерти в екипа, но това намалява надеждността на данните.

Състояние на преработвателния сектор

Брой и видове преработвателни предприятия

Общият брой предприятия в сектора се мени между 41 и 51 за периода от 2014 г. до 2018 г., като през последната година той е 41. Средните предприятия са най-устойчиви, броят им е между 14 и 19, а делът им от всички - средно 29%. Отношението и бройката на малки и микро предприятия в сектора се мени по-динамично, но през повечето години микро предприятията са малко повече от малките предприятия.

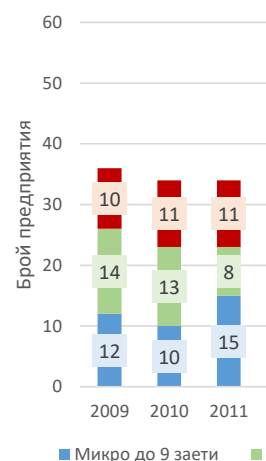
През предходния период 2009-2013 г. броят на предприятията е бил между 34 и 41, с други думи има малко нарастване на предприятията в подсектора през настоящия период.

Deleted: 34

Deleted: 2009

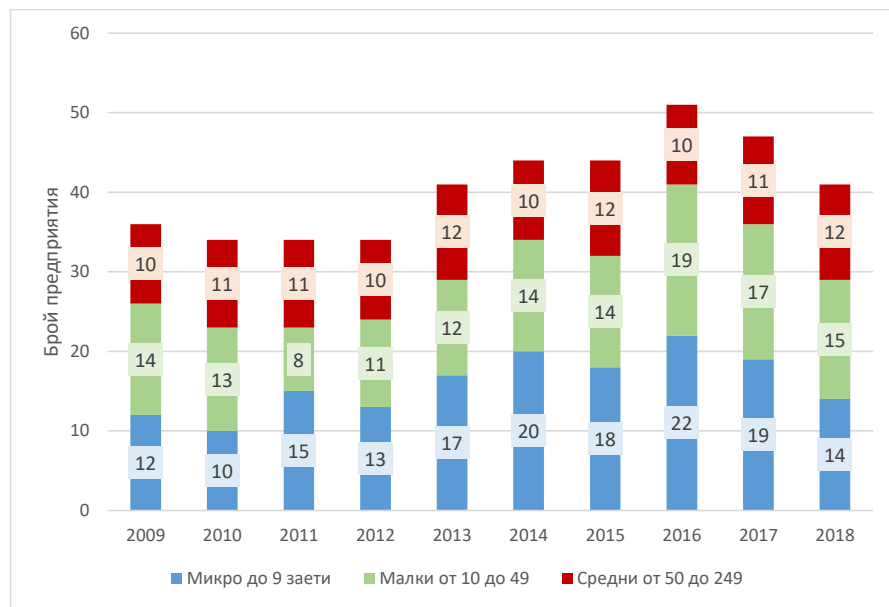
Deleted: 10

Deleted: 12

Deleted: Фиг.52.

Фигура 54. Брой предприятия в подсектор 10.20 Преработка и консервиране на риба и други водни животни, без готови ястия по видове: микро до 9 заети, малки от 10 до 49 заети, средни от 50 до 249 заети,

Deleted:

Източник: НСИ

Справката на БАБХ „Пазарни данни за видове риба и други морски организми, преработени от индустрията за периода 2010-2019 г.“ посочва 47 предприятия.

Териториално разпределение на преработвателните предприятия

Най-много предприятия в сектора има в областите **Бургас и Варна**. Според данните от НСИ за периода 2014-2018 г. в област Бургас те са между 10 и 13. Според справката на БАБХ те са 8.

В област Варна предприятията са между 6 и 9 по данни на НСИ. Според справката на БАБХ са 7.

Таблица. 35. Брой предприятия в подсектор 10.20 Преработка и консервиране на риба и други водни животни, без готови ястия по области.

Област	2014	2015	2016	2017	2018
Бургас	12	12	13	10	10
Варна	8	9	8	8	6
Пловдив	4	5	6	5	5
Сливен	4	4	4	4	4
София (столица)	6	4	4	6	5

Moved (insertion) [38]

Източник: НСИ

Deleted: Таблица 26.

Moved up [38]: <#>Брой предприятия в подсектор 10.20 Преработка и консервиране на риба и други водни животни, без готови ястия по области,

Deleted: <#> Източник: НСИ

Данните за всички останали области са конфиденциални в справката на НСИ, но това са водещите пет области по брой предприятия.

В справката на БАБХ броят за област Пловдив съвпада, в София-столица и София област има по 3 бр., а в Сливен 2 бр.

Справката на БАБХ посочва области Добрич, Пазарджик и Смолян с по 3 предприятия, области Благоевград и Монтана с по 2 и Велико Търново, Ловеч, Плевен, Силистра и Шумен с по едно.

На територията на област Видин, Враца, Габрово, Кърджали, Кюстендил, Перник, Разград, Стара Загора, Търговище, Хасково и Ямбол не са регистрирани предприятия за преработка на риба.

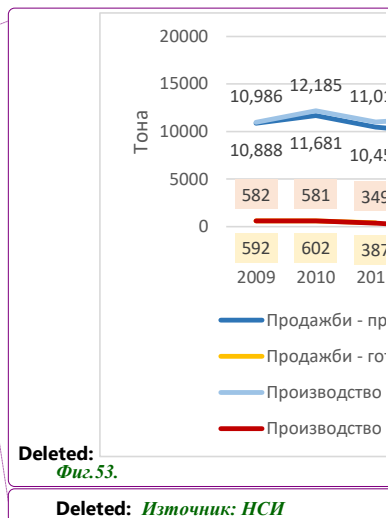
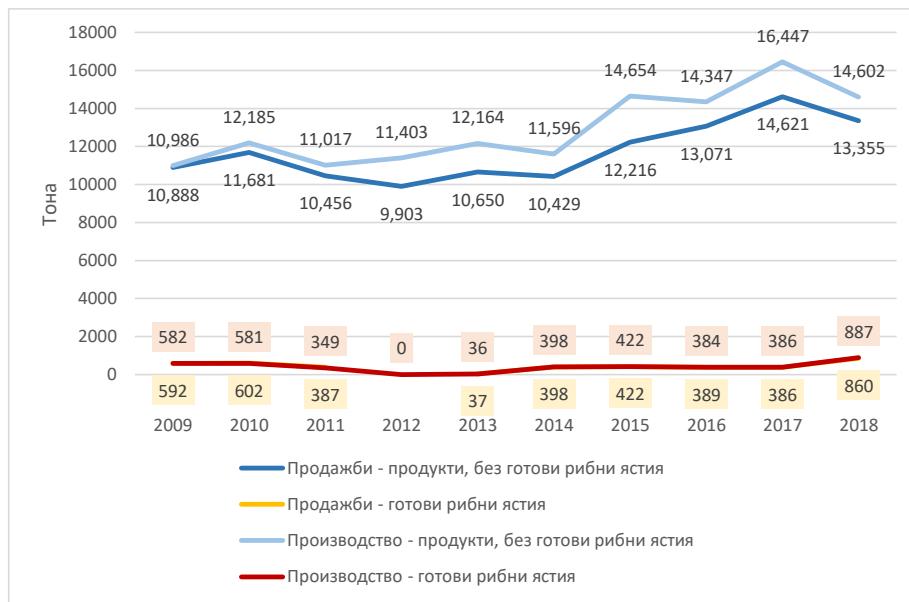
Преработвани видове и основни типове продукция

Обемът на произвежданата и реализирана продукция е изследвана чрез данните за промишленото производство от НСИ за периода 2009-2017 г. Данни за 2018 г. и 2019 г. все още не са обработени от НСИ.

Посочените данни са публични и обхващат между 60% и 80% от целия обем на преработена продукция с медиана 75% за периода 2009-2017 г., т.е. данните представят около 75% от обема на произведената продукция. Останалите се конфиденциални поради малък брой производители в продуктови групи: черен дроб, хайвер и семенна течност от риба, пресни, охладени, замразени; друго месо от риба (дори смляно), замразено; филета от риба, сушени, осолени или в саламура, но непушени.

Фигура 55.

Обем на продукцията в подсектор 10.20 Преработка и консервиране на риба и други водни животни, без готови ястия и подсектор 10.85.12 Готови ястия на базата на риба, ракообразни и мекотели в тона по групи: Производство на продукти, без готови рибни ястия; Продажби на продукти, без готови рибни ястия; Производство на готови рибни ястия; Продажби на готови рибни ястия.

Deleted:

Фиг. 53.

Deleted: Източник: НСИ

Източник: НСИ

Обемът на произведената продукция в подсектор *Преработка и консервиране на риба и други водни животни, без готови ястия* се е повишил от 11 596 t през 2014 г. до 16 447 t през 2017 г., а през 2018 г. е 14 602 t, или с 50% за периода 2009-2017 г., а на продадената продукция от 10 429 t през 2014 г. до 14 621 t през 2017 г. и 13 355 през 2018 г. Сравнено с предходния петгодишен период 2009-2013 наблюдаваме с средно 24% повече произведена продукция и с 19% повече продадена продукция.

В същото време обемът на производството на готови рибни ястия е се запазва на постоянни нива между 386 t и 422 t за периода 2014-2018 г., като само през последната година има повишение до 887 t. При продажбите на готови рибни ястия стойностите са практически идентични.

Основни продуктови групи

Четири продуктови групи доминират в произведената продукция в сектор *Преработка и консервиране на риба и други водни животни, без готови ястия*:

- ракообразни, мекотели, други водни безгръбначни и водорасли, преработени или консервирани по друг начин,
- риба, преработена или консервирана по друг начин, без готови рибни ястия,
- риба, замразена,

Deleted: 10 986

Deleted: 2009

Deleted: .

Deleted: 888

Deleted: или с 34%, като основният ръст е реализиран през последните 3 години (2015-2017 г.). В същото време обемът на производството на готови рибни ястия е спаднал от 582 t (2009 г.) на 386 t (

Deleted:), а на продажбите от 592 t (2009

Deleted: .) на 386 t (2017 г.) или спадът е

Deleted: една трета (данните за двата реда практически се припокриват).

Deleted: ;

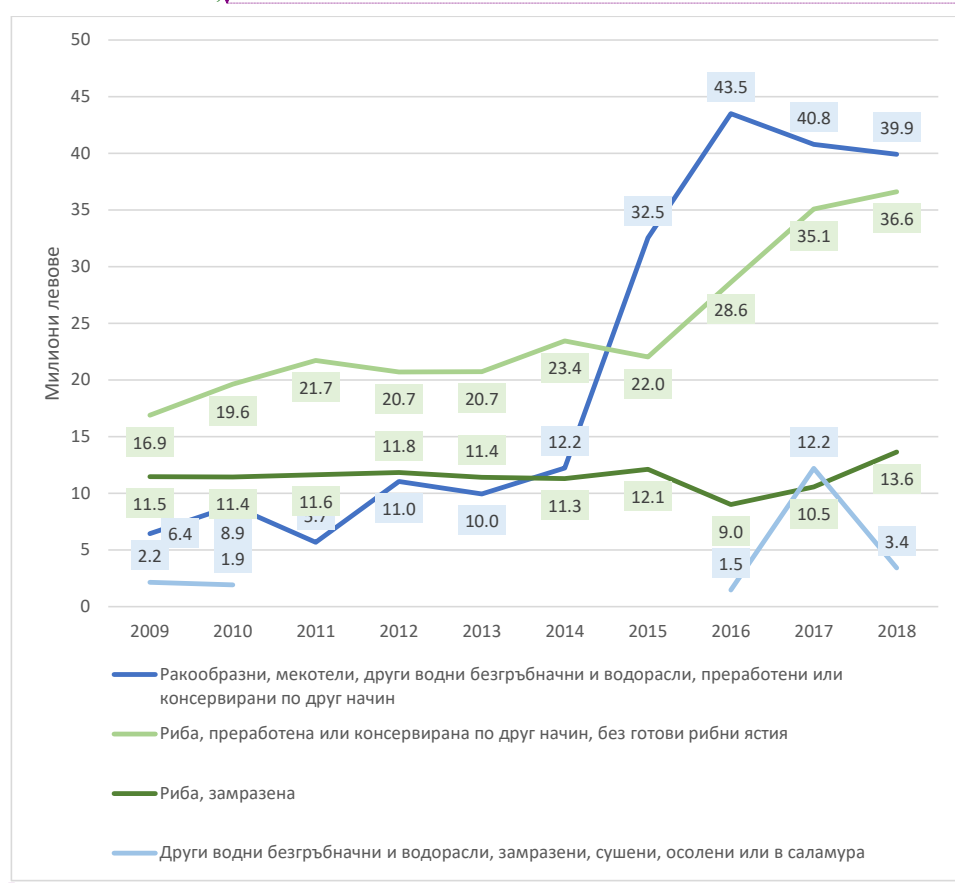
Deleted: ;

Deleted: ;

→ други водни безгръбначни и водорасли, замразени, сушени, осолени или в саламура.

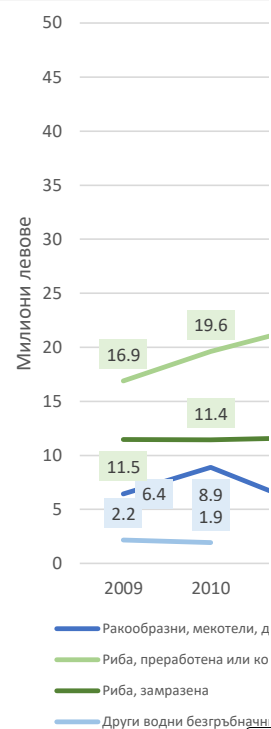
Има значителни изменения в разпределение между тези четири продуктови групи за периода 2009-2018 г. Данните са представени по стойност, обем на производството и обем на продажбите. Данните за 2019 г. все още не са обработени от НСИ.

Фигура 56. Стойност на продажбите в четирите най-големи продуктови групи в подсектор 10.20 Преработка и консервиране на риба и други водни животни, без готови ястия в милиони левове.

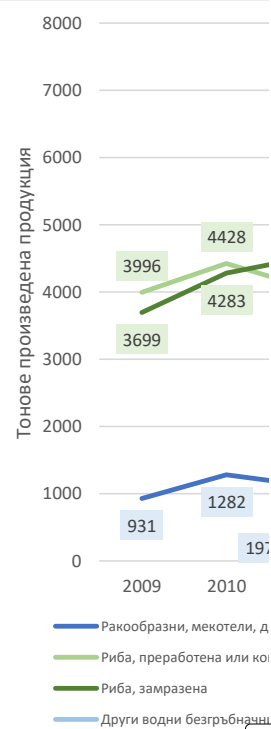
Източник: НСИ

Deleted: 2017...018 г. Данните са

Deleted:

Deleted: Източник: НСИ

Deleted:

Фигура 57. Обем на произведената продукция в четирите най-големи продуктови групи в подсектор 10.20 Преработка и консервиране на риба и други водни животни, без готови ястия в тонове,

Източник: НСИ

Фигура 58. Обем на продадената продукция в четирите най-големи продуктови групи в подсектор 10.20 Преработка и консервиране на риба и други водни животни, без готови ястия в тонове,

Източник: НСИ

Deleted: Източник: НСИ

Deleted: Фиг. 56.

Deleted: Източник: НСИ

Няколко тенденции са характерни за периода 2014-2018 г.:

→ **значително се повишават** обемът на произведената продукция (от 2 082 t през 2014 до 3 252 t през 2018 г.) и обемът на продажбите (от 1 069 t през 2014 г. до 2 224 t през 2018 г.) и най-вече стойността на продажбите (от 12.2 мил. лв през 2009 г. до 39.9 мил. лв през 2018 г.) на ракообразни, мекотели, други водни безгръбначни и водорасли, преработени или консервирани по друг начин. Още по-значима е тенденцията ако направим сравнение с предходния петгодишен период 2009-2013 г. Като дял от общата стойност на продукцията в подсектора повишението е от 9.5% през 2009 г. до 29% през 2018 г., от което следва, че **тази продуктова група има най-високи цени и/или добавена стойност в края на периода**.

Deleted: 2009-2017

Deleted: 931... 082 t през 2009...014 г. д

→ **повишават се** обемът на произведената продукция (от 3 833 t през 2014 г. до 7 404 t през 2017 г. и 5405 през 2018 г.) и обемът на продажбите (от 3 808 t през 2014 г. до 7 275 t през 2017 г. и 5 360 t през 2018 г.) на риба, преработена или консервирана по друг начин, без готови рибни ястия. Общата стойност на продадената продукция също значително се увеличава (от 23.4 мил. лв през 2014 г. до 36.6 мил. лв през 2018 г.). Като дял от общата стойност на продукцията в подсектора нивото се запазва относително постоянно и варира от 26.2% през 2014 г. до 26.7% през 2018 г.

Deleted: 996...33 t през 2009...014 г. д

→ **неравномерно се променя** обемът на произведената продукция (от 3 159 t през 2014 г. до 3 973 t през 2018 г.), обемът на продадената продукция (от 3381 t през 2014 г. до 3 898 t през 2018 г.) на риба, замразена, както и общата стойност на продажбите (от 11.3 мил. лв през 2014 г. на 13.6 мил. лв през 2018 г.), но **делът ѝ от общата стойност на продукцията в подсектора намалява значително от 12.6% през 2014 г. до 9.9% през 2018 г.** **Две от годините в периода - 2016 г. и 2017 г., са значително по-слаби.**

Deleted: намалява...равномерно се

Основни преработвани видове

Основните преработвани видове са извлечени от справка на БАБХ „Пазарни данни за видове риба и други морски организми, преработени от индустрията за периода 2010-2019 г.“. Данните са обобщени за целия период и не позволяват извеждане на тенденции.

Извършена е съпоставка с данните на ИАРА за улов и производство от аквакултури за периода, както и данните за внос и износ от ЕОППРА. **Съпоставката показва необходимост от адаптиране на данните на БАБХ.**

Скумрия: Втори най-висок обем според справката на БАБХ за периода 2010- 2019 г. има видът скумрия - над 30 000 t или близо 25% от преработената продукция по видове.

Данните от ЕОППРА за периода 2010-2019 г. показват внос от близо 117 000 t (като суровина за преработващата промишленост и за директна продажба) и износ от 13 000 t (7 400 t ре-експорт на замразена и 5 247 t експорт на преработена) за периода 2010-2019 г., които са индикатор, че преработената продукция е по-голяма или за средна консумация от 1.2 kg на човек на година от директни продажби.

Deleted: .

Цаца: Най-висок обем според справката на БАБХ за периода 2010-2019 г. има видът цаца - близо 34 000 t или над 27% от преработената продукция по видове. При една

четвърт от обемите видът е в една графа заедно със сафрида, т.е. необходимо е да отчетем известно намаление.

Данните от ИАРА за периода 2010-2019 г. показват собствен улов от 33 400 t за периода, което е индикатор, че преработената продукция съответства на собствения улов.

В допълнение данните от ЕОППРА за периода 2010-2019 г. показват внос на над 7 000 t цаца. Необходимо е в допълнение да отчетем още един вид продукти, докладвани отделно в данните на БАБХ, макар че той е синоним на цаца.

→ **Аншоа** – над 2 300 t с произход внос, които стойности са много близки до отчетените от ЕОППРА.

Deleted: t

→ **Копърка и шпроти** - близо 3 000 t с произход внос.

Пъстърва: Трети най-висок обем според справката на БАБХ за периода 2010-2019 г. има вид пъстърва (дъгова) - над 16 000 t или близо 13% от преработената продукция по видове. В допълнение е преработен и малък обем (150 t) едра (т.н. съомгова) пъстърва.

Данните от ИАРА за периода 2010-2018 г. показват над 31 000 t производство общо от аквакултури (като суровина за преработващата промишленост и за директна продажба), а данните от ЕОППРА за периода 2010-2019 г. - около 9 000 t внос (основно прясна) и 7 000 t износ (основно прясна) общо, което е индикатор, че преработената продукция може да бъде значително по-голяма или, че видът се предлага без преработка.

Сьомга: Четвърти най-висок обем според справката на БАБХ за периода 2010-2019 г. има видът сьомга - над 6 000 t или над 5% от преработената продукция по видове.

Данните от ЕОППРА за периода 2010-2019 г. показват внос от над 13 000 t (като суровина за преработващата промишленост и за директна продажба) и износ от близо 3 600 t. За 2019 г. експортът е 844 t и включва осолени, пушени, замразени пресни продукти.

Други морски видове от внос: **хек** - над 5100 t, **херинга** - над 3 600 t според справката на БАБХ за периода 2010-2019 г. Данните от ЕОППРА показват внос съответно от близо 12 000 t и 19 000 t за периода 2010-2019 г. като суровина за преработващата промишленост и за директна продажба. Експортът за периода 2010-2019 г. включва 662 t консервиран хек и 360 t консервирана херинга.

Шаранови и сомови риби: Въпреки големите обеми на производство от аквакултури (над 50 хил. t според данните на ИАРА за периода 2010-2018 г.), справката на БАБХ за периода 2010-2019 г. показва общи обеми на преработена продукция от около 5 000 t за шаранови и 1 800 t за сомови риби. Това е индикация, че видовете се предлагат пресни/охладени без преработка или че данните на БАБХ са непълни.

Рапана: Според справката на БАБХ за периода 2010-2019 г. за вида рапана преработената продукция е **2 159 t**.

В същото време данните на ИАРА за периода 2010-2018 г. са за улов от над 40 000 t, а от ЕОППРА за периода 2010-2019 г. за внос от близо 12 000 t и **износ от над 13 000**

t в група „мекотели и водни безгръбначни, други“, като над 7 000 t износ на консервирана продукция. Цените за улов/първа продажба и внос са около 1-2 лв/kg, а цените при износ през 2018 г. и 2019 г. достигат 13-15 лв/kg, което е ясна индикация, че се изнася преработена в България продукция.

Deleted:

Deleted: /

Deleted: /

Тон: Според справката на БАБХ за периода 2010-2019 г. за вида тон преработената продукция е **1 743 t**.

В същото време данните на ЕОППРА за периода 2010-2019 г. са за внос от близо 13 600 t и **износ от над 3 170 t**, от които над 2 650 t износ на консервирана продукция, което е ясна индикация, че обемите на преработена продукция са по-високи.

Скариди: Според справката на БАБХ за периода 2010-2019 г. за вида скариди преработената продукция е около **960 t**.

В същото време данните на ЕОППРА за периода 2010-2019 г. са за внос от над 23 000 t и **износ от над 14 400 t**, от които над 13 000 t са консервирана продукция.

Средната цена за внос през последните години е около 13-14 лв/kg, а за износ надхвърля 20 лв/kg, което е ясна индикация за създаване на добавена стойност и значително по-високи обеми на преработена продукция.

Deleted: /

Deleted: /

Препоръка: Необходимо е за в бъдеще да бъде постигнато съответствие между данните на БАБХ за преработена продукция по видове и данните на ИАРА за производство и ЕОППРА за внос и износ по видове и продукти за да се правят надеждни анализи на преработвателната индустрия в подсектора.

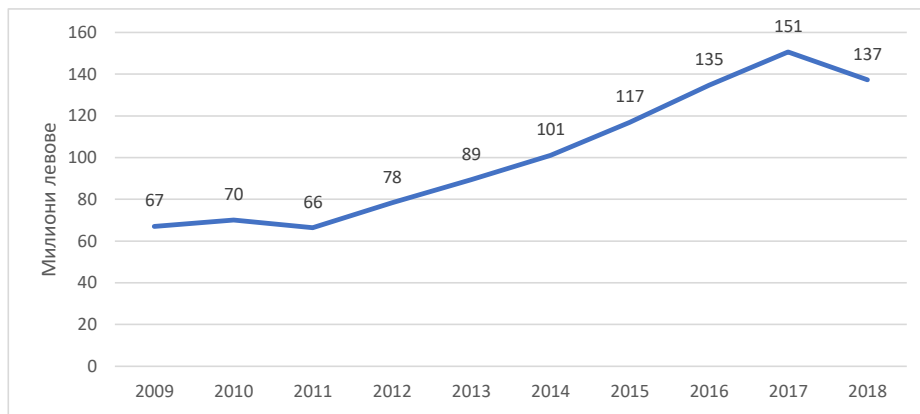
Икономически показатели на преработвателния сектор - тенденции

За оценка на икономическата динамика са използвани показателите: общи годишни приходи в подсектора, годишни приходи на предприятие и изменение на приходите спрямо предходната година.

За оценка на ефективността са използвани показателите: обща годишна печалба в подсектора, годишна печалба на предприятие, дял на печалбата от приходите, приходи на заето лице и дълготрайни материални активи (ДМА) на заето лице.

Икономическа динамика

Фигура 59. Годишни приходи в подсектор 10.20 Преработка и консервиране на риба и други водни животни, без готови ястия в милиони левове

Източник: НСИ

Динамиката на приходите в подсектор 10.20 Преработка на риба и рибни продукти позволява ясно обособяване на тенденция на плавно нарастване на приходите в подсектора от 101 мил. лв. през 2014 г. до 150,6 мил. лв. през 2017 г. и 137,2 мил. лв. през 2018 г., т.е. приходите в края на периода са с около 37% по-високи от началните. Тенденцията на растеж е започнала в средата на предходния период 2009-2013 г.

Делът на подсектор 10.20 Преработка на риба и рибни продукти от икономиката на България е оценен чрез разглеждане на индикатора Приходи от дейността сред всички нефинансови предприятия (всички икономически дейности, с изключение на сектори К, О, Т и U от КИД-2008). Делът нараства от 0,04% до 0,044% за периода 2014-2018 г. с максимален дял от 0,051% през 2017 г.

Докладът „Анализ на състоянието на селското стопанство и хранително-вкусовата промишленост“ от януари 2020 г. на Института по аграрна икономика (ИАИ-СА) на Селскостопанска академия оценява дела на подсектор „Преработка и консервиране на риба и други водни животни“ от Хранително-вкусовата промишленост (ХВП) на 1,2% от произведената продукция и 1,7% от добавената стойност към 2017 г.

Предприятията в пет области генерират над 70-75% от приходите в подсектора за периода 2014-2018 г.

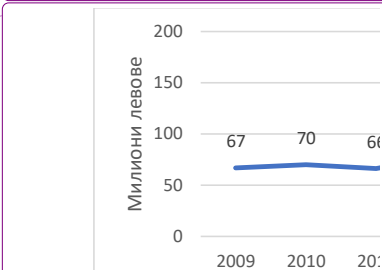
Таблица 36. Годишни приходи в петте водещи области в подсектор 10.20 Преработка и консервиране на риба и други водни животни, без готови ястия в хиляди левове

Област	2014	2015	2016	2017	2018
Бургас	30 249	43 694	43 277	43 528	44 849
Варна	16 145	18 902	25 536	29 763	27 819
Пловдив	9 630	11 914	13 160	14 014	15 483
Сливен	6 504	7 313	8 231	9 635	10 526
София (столица)	8 316	5 932	5 102	5 458	5 623

Източник: НСИ

Deleted: ¶

¶

Deleted: Фиг. 57.

Deleted:

Deleted: 67

Deleted: .

Deleted: 2009

Deleted: .

Deleted: .

Deleted: .

Deleted: .

Deleted: 2 пъти

Deleted: ,033

Deleted: .

Deleted: 2009

Deleted: .

Deleted: .

Deleted: .

Deleted: ¶

¶

¶

¶

¶

¶

¶

¶

¶

¶

¶

¶

¶

¶

¶

¶

¶

¶

¶

¶

¶

¶

¶

¶

¶

¶

¶

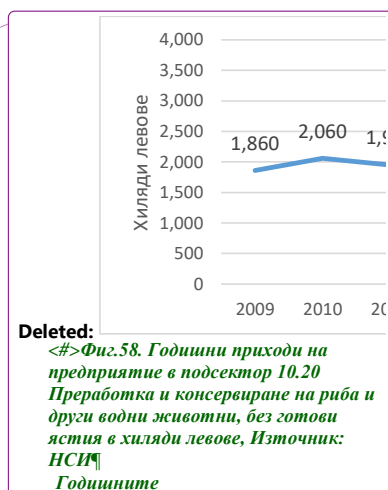
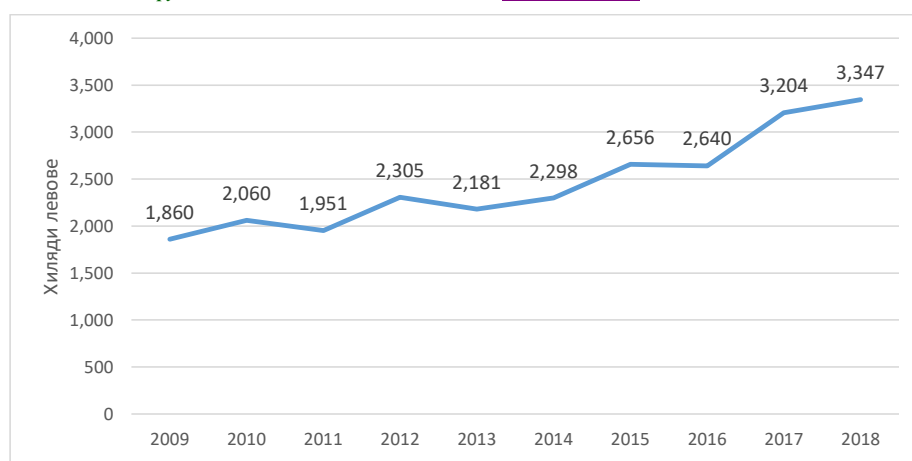
¶

¶

Deleted: <#>Таблица 27. Годишни приходи в петте водещи области в подсектор 10.20 Преработка и консервиране на риба и други водни животни, без готови ястия в хиляди левове, Източник: НСИ

Най-голям дял имат областите Бургас и Варна, като значението им се засилва в през 2018 г., когато те имат дялове съответно 33% и 20% от приходите в подсектора. На следващото ниво са областите Пловдив и Сливен, които също леко увеличават своя дял от приходите в подсектора съответно на 11% и 8% през 2018 г. При област София (столица) се наблюдава обратният процес. Делът на приходите от общите за подсектора е намалял до 4% през 2018 г.

Фигура 60. Годишни приходи на предприятие в подсектор 10.20 Преработка и консервиране на риба и други водни животни, без готови ястия в хиляди левове,

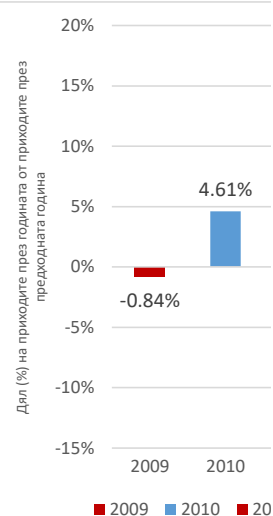
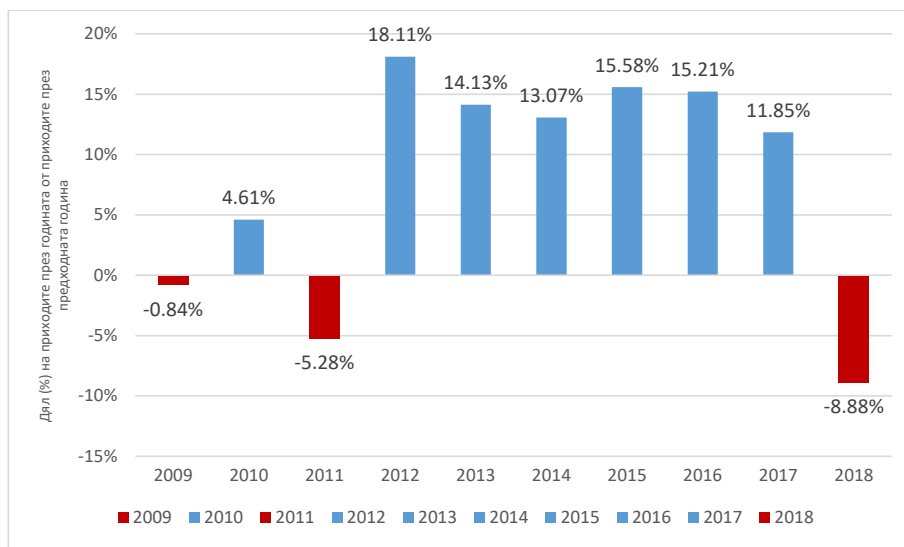
Източник: НСИ

Годишните приходи на предприятие в подсектор 10.20 Преработка и консервиране на риба и други водни животни, без готови ястия повтарят динамиката на общите приходи в подсектора. Те нарастват плавно от 2 298 хил. лв. през 2014 г. до 3 347 хил. лв. през 2018 г. или увеличението е с 46%. Предприятията в подсектора са почти равномерен микс от микро до 9 заети, малки от 10 до 49 заети и средни от 50 до 249 заети. Брой предприятия в подсектор 10.20 Преработка и консервиране на риба и други водни животни, без готови ястия по видове: микро до 9 заети, малки от 10 до 49 заети, средни от 50 до 249 заети.

Средните приходи на предприятие са много близки до средните за групата малки предприятия от 10 до 49 заети за страната, които нарастват от 2 422 хил. лв. до 2 802 хил. лв. Индикаторът показва устойчиво развитие на подсектора.

Deleted: 1 860
Deleted: .
Deleted: 2009
Deleted: .
Deleted: 80
Deleted: , както се вижда от Таблица 26.
Deleted: 1 825
Deleted: .

Фигура 61. Дял (%) на годишните приходи в подсектор 10.20 Преработка и консервиране на риба и други водни животни, без готови ястия от приходите през предходната година,

Deleted: Фиг. 59.

Deleted:

Източник: НСИ

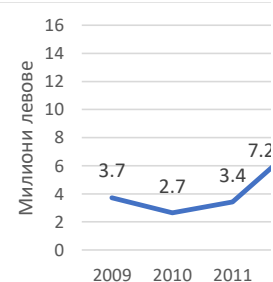
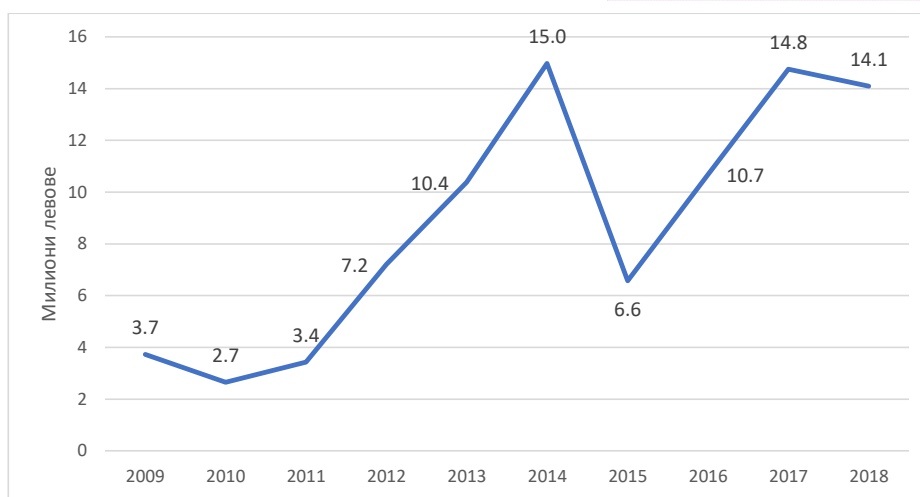
Средният сложен годишен ръст на приходите за периода 2014-2018 г. е 7.98%, а ако включим и предходния петгодишен период 2009-2013 - 7.35%. Това е показател за устойчив растеж на приходите в сектора.

Deleted: е 7,

Като се изключи ефектът на финансовата кризата, отразен през 2009-2011 г. единствено намаление се наблюдава през 2018 г.

Ефективност

Фигура 62. Обща годишна печалба в подсектор 10.20 Преработка и консервиране на риба и други водни животни, без готови ястия в милиони левове.

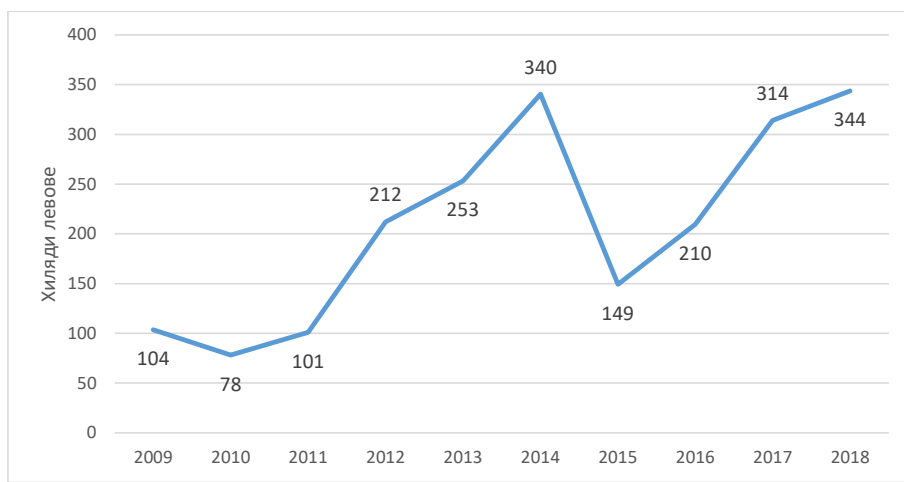
Deleted: Фиг. 60.

Deleted: Източник: НСИ

Източник: НСИ

Подсекторът е на печалба през всички години на периода 2014-2018 г. Тя се изменя между 6,6 мил. лв. и 15 мил. лв. като през 2017 г. и 2018 г. е близко до максималната за периода в абсолютно изражение. За сравнение в първите три години на предходния период 2009-2013 г. печалбата е по-ниска, което по всяка вероятност се дължи на ефекта от финансовата криза.

Фигура 63. Средна годишна печалба на предприятиев подсектор 10.20 Преработка и консервиране на риба и други водни животни, без готови ястия в хиляди левове

Източник: НСИ

Динамиката на средната годишна печалба на предприятие в подсектора повтаря тази на общата годишна печалба. Тя е 340 хил. лв. през 2014 г. или три пъти по-висока от средната печалба на предприятие в групата на малките предприятия от 10 до 49 заети в страната. През 2018 г. нараства до 344 хил. лв. или над два пъти по-висока от средната печалба на предприятие в групата на малките предприятия от 10 до 49 заети в страната. Наблюдението не е валидно за всички години от периода, например през 2015 г. средната печалба на предприятие в сектора е много близка до средната печалба на предприятие в групата на малките предприятия от 10 до 49 заети в страната.

Може да се направи **сравнение** и с претеглената **средна печалба на предприятие в България** в съответствие с микса от микро, малки и средни предприятие в подсектор 10.20. През 2014 г. средната печалба на предприятие е над 2 пъти по-висока от средната за микса в България, а през 2018 г. е с 8% по-висока.

Следващата фигура илюстрира тенденцията подсекторът да генерира устойчива тенденция за формиране на печалба.

Deleted: 2009

Deleted: Печалбата е минимална в годините 2009-2011, което по всяка вероятност се дължи на ефекта от финансовата криза. От 2012 г. до 2018 г. годишната печалба в подсектора варира

Deleted: ,

Deleted: ,

Deleted: ,

Deleted: печалбата

Deleted: Общата печалба в подсектора е сравнена с общата печалба в групата на малките предприятия от 10 до 49 заети, тъй като статистически това са типичните предприятия в подсектора.¶
Отношението на печалбата в подсектор 10.20 към печалбата за всички малки предприятие е нарастнало от 5% в началото на периода до 9% в неговия край.¶

Deleted: Източник: НСИ

Deleted: 104

Deleted: ,

Deleted: 2009

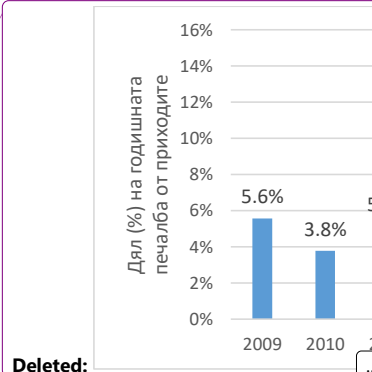
Deleted: с 45%

Deleted: лв или със 111% по-висока от

Deleted: 2009

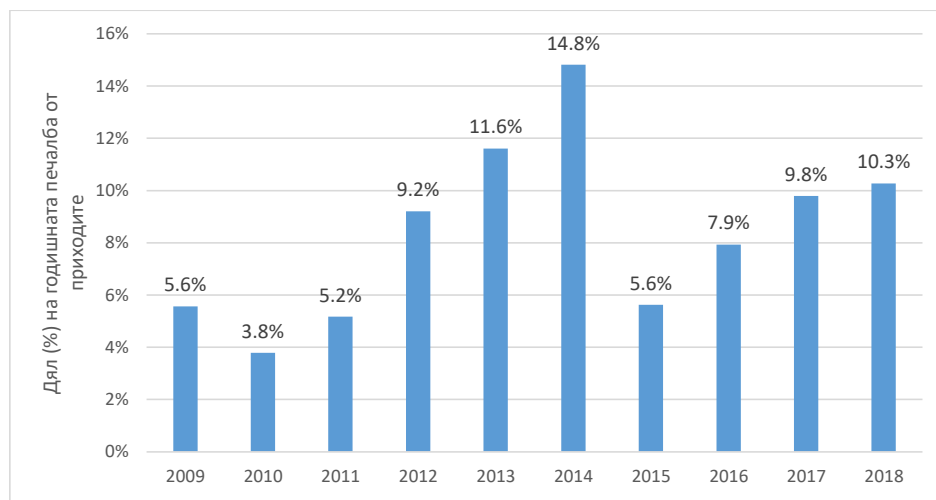
Deleted: с 15%

Deleted: ниска

Deleted:

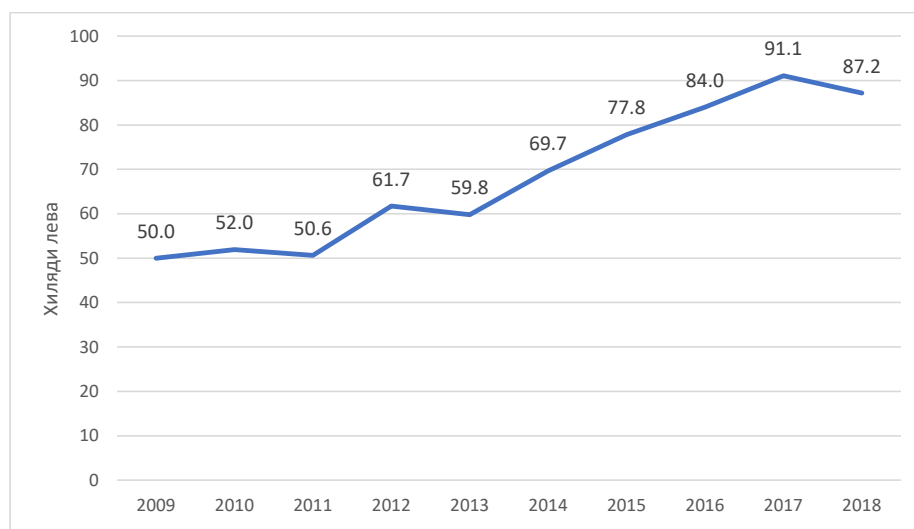
Фигура 64. Дял (%) на средната годишна печалба в подсектор 10.20 Преработка и консервиране на риба и други водни животни, без готови ястия от приходите,

Източник: НСИ

Медианата на дела на годишната средна печалба от приходите за периода 2014-2018 г. е 7.9%, т.е. в 3 от 5-те години делът на средната печалба е бил по-висок от 7.9% от приходите.

Фигура 65. Средни приходи на заето лице в подсектор 10.20 Преработка и консервиране на риба и други водни животни, без готови ястия в хиляди левове,

Източник: НСИ

Динамиката на средните приходи на заето лице в подсектора повтаря динамиката на общите приходи. Те нарастват от 69.7 хил. лв. през 2014 г. до 91.1 хил. лв. през 2017 г.

Deleted:

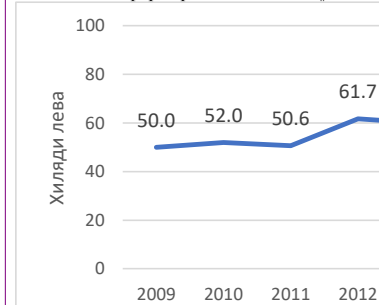
Deleted: 8,6

Deleted: 5

Deleted: 10

Deleted: 8,6

Deleted: Фиг.64. илюстрира тенденцията подсекторът да генерира устойчива тенденция за формиране на печалба.

Фиг.63.

Deleted:

Deleted: 50

Deleted: .

Deleted: 2009

Deleted: .

Deleted: .

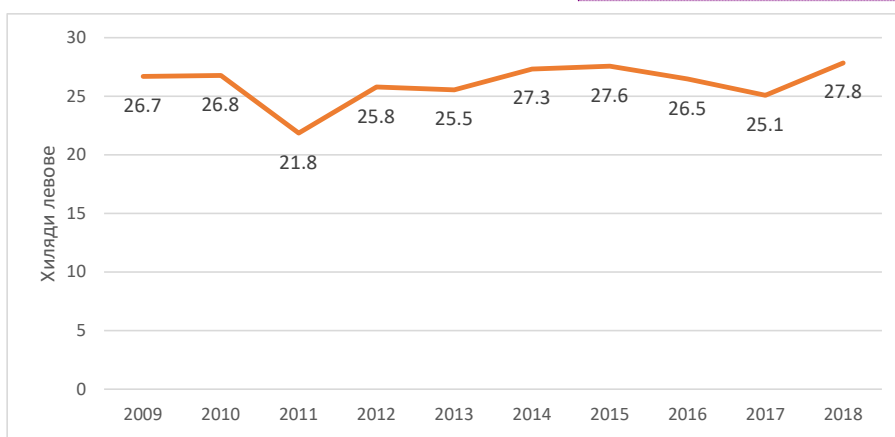
и 87.2 хил. лв. през 2018 г. - нарастване с около 25%. Тенденцията започва в средата на предходния петгодишен период 2009-2013 г.

Като изключим ефекта на финансовата криза, отразен през 2009-2011 г. приходите на заето лице плавно нарастват, като единствено намаление се наблюдава през 2018 г. Въпреки това те остават под средните за групата малки предприятия от 10 до 49 заети за България, като отношението се променя от 57% през 2014 г. до 61.5% през 2018 г. С други думи производителността на труда, измерена чрез този показател, бавно догонва средната за страната.

Дори сравнено с групата микро предприятия до 9 заети, средните приходи на заето лице са все още догонващи - от 73% през 2014 г. до 77% през 2018 г.

Докладът „Анализ на състоянието на селското стопанство и хранително-вкусовата промишленост“ от януари 2020 г. на ИАИ-СА оценява ръста на производителността на труда в подсектора като най-висок за ХВП.

Фигура 66. Средни ДМА на заето лице в подсектор 10.20 Преработка и консервиране на риба и други водни животни, без готови ястия в хиляди левове

Източник: НСИ

Показателят ДМА на заето лице остава практически постоянен през целия период – от 27.3 хил. лв. през 2014 г. до 27.8 хил. лв. през 2018 г. Това отразява много близкият ръст на ДМА (10.5%) и заети (8.4%) за периода.

В комбинация с предходния индикатор наблюдението показва, че ръстът в подсектора се дължи на преработка на продукти, генериращи по-високи приходи и/или по-висока добавена стойност, а не на внедряване на по-високи/по-скъпи технологии.

Допълнителен индикатор за причините за ръст в подсектора е изведен в доклада „Анализ на състоянието на селското стопанство и хранително-вкусовата промишленост“ от януари 2020 г. на ИАИ-СА. В него 10.20 Преработка на риба и рибни продукти е подсекторът „с най-високо икономическото използване на инвестиционния капацитет в ХВП - средно по години с индекс 0.92 (за периода 2008-2016 г.). Балансът „внос-износ“ в подсектора за периода 2009-2017 г. също е

Deleted: .

Deleted: .

Deleted: 80%.

Deleted: нараства

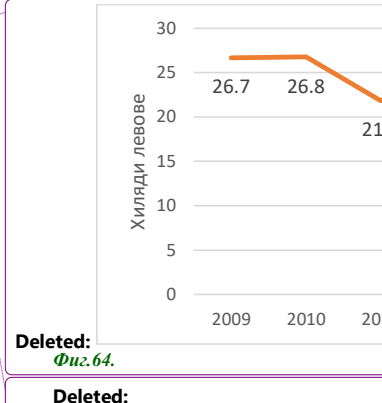
Deleted: 54

Deleted: 2009

Deleted: .

Deleted: 68

Deleted: 2009

Deleted: Фиг. 64.

Deleted:

Deleted: 26,7

Deleted: .

Deleted: 2008

Deleted: .

Deleted: .

Deleted: 22

Deleted: 17

Deleted: .

променен според доклада в парично изражение. От нетен вносител за периода 2009-2013 г. с максимален отрицателен баланс от 35 мил. лв. през 2012 г. подсекторът се е превърнал в износител в периода 2014-2017 г. с положителен баланс от над 50 мил. лв.

Deleted: г.-

Deleted: .

Дял на собствената продукция в преработката

Делът на собствената продукция в преработката, според справката на БАБХ е 45%. Посочените в подсекция *Преработвани видове и основни типове продукция* аргументи относно неточности в обемите преработвана продукция правят експертната оценка за надеждността на този дял **ниска, като според нас делът е завишен.**

Основни видове със значим дял на собствената продукция в преработката са *цаца, пъстърва и рапани.*

Дял на преработката „на ишлеме“

Делът на собствената продукция в преработката на ишлеме, според справката на БАБХ е 2% и се дължи в огромна степен на преработката на един вид - *анишоа*. Посочените в подсекция *Преработвани видове и основни типове продукция* аргументи относно неточности в обемите преработвана продукция правят експертната оценка за надеждността на този дял **ниска, като според нас делът е занижен.**

Дял в преработката с произход от внос

Делът на собствената продукция в преработката с произход от внос, според справката на БАБХ е 50%. Посочените в подсекция *Преработвани видове и основни типове продукция* аргументи относно неточности в обемите преработвана продукция правят експертната оценка за надеждността на този дял **ниска, като според нас делът е занижен.**

Основни видове с произход от внос със значим дял на продукция в преработката са *скумрия, съомга, хек, херинга, скарриди, тон, анишоа и др.*

Динамика на преработвателния сектор

Данните от подсекция *Брой и видове преработвателни предприятия* ясно показват два етапа в динамиката на преработвателния сектор според данните на НСИ.

Кризисен и след-кризисен период от 2009 г. до 2012 г., в който съществуват 34 предприятия според справката на НАП (само през 2009 г. са 36), с 10-11 средни предприятия и малко по-променливо отношение между микро и малките предприятия. През тези 4 години липсва динамика, секторът е „свит“.

Период на възстановяване и растеж от 2013 г. до 2018 г., в който броят на предприятията варира между 41 (2013 г. и 2018 г.) и 51 (2016 г.). В допълнение справката на БАБХ посочва 47 предприятия в сектора към момента.

В периода на възстановяване и растеж възникват предприятия (или съществуващи предприятия разширяват дейността си), които са специализирани в отделни ниши, например две фирми за преработка на аншоа (Три морета ЕООД, Турита АД), фирма, която започва да преработва сомови риби (Елмет Фиш ЕООД) и др.

Deleted: ¶

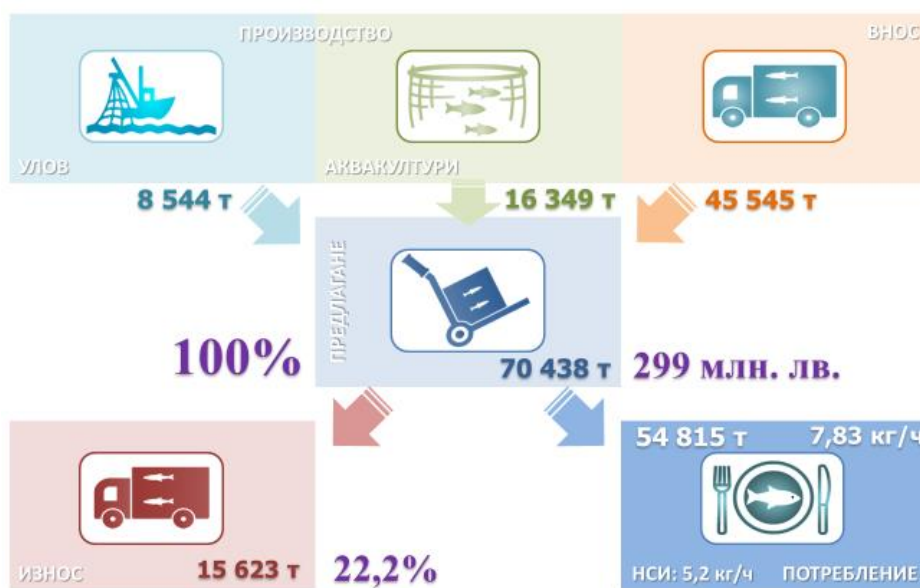
ПАЗАРИ И ТЪРГОВИЯ С РИБА И ДРУГИ ВОДНИ ОРГАНИЗМИ

Структура на пазарите на риба в България

Пазарът на риба, други водни организми и рибни продукти в България е свързан с развитието на (под) сектори: **Стопански риболов, Аквакултури, Преработка на риба и други водни продукти, Търговия с риба и други водни продукти.**

Предлагането се формира от **собствен улов, собствено производство на аквакултури и внос, търсенето - от вътрешно потребление и износ.**

Фигура 67. Баланс на предлагането на риба, други водни организми и продукти от тях, 2018 г

Deleted:
Фиг.65.

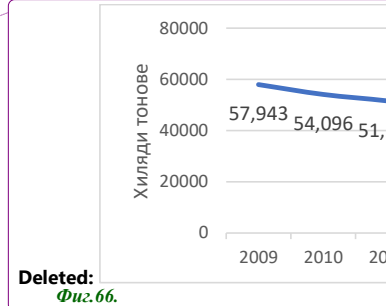
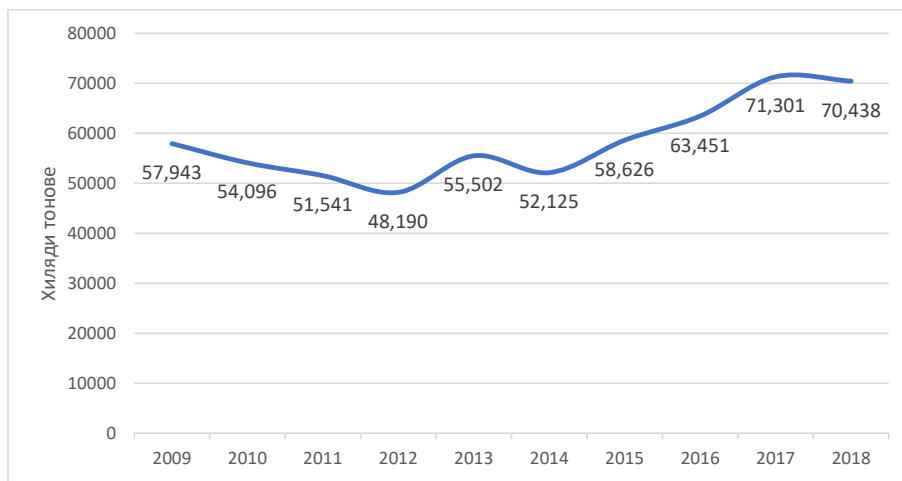
Предлагането за 2018 г е **70 438 t**, близо до най-високия за периода 2009-2018 г. - 71 301 t, достигнат през 2017 г. Цялостната тенденция е на **плавно нарастване**.

Динамика в баланса на предлагането има основно в компонент **Производство от аквакултури**, което е **удвоено** в периода 2009-2018 г., като нарастването е изцяло във втората половина на периода (2013-2018 г.). От друга страна средната единична цена на килограм в сектора не нараства и дори е под нивата от 2009 г.

Вносът показва по-големи промени, като в годините 2010-2014 г. се наблюдава значителен спад спрямо 2008 г. и 2009 г., вероятно в резултат на последиците от икономическата криза. След 2015 г. вносът е възстановен и надминава нивата от 2008-2009 г. с около 7 до 10% (съответно през 2018 г. и 2017 г.). При вноса средната единична цена на килограм плавно се покачва за периода 2009-2018 г. и в края му е с 81% по-висока.

Сумарно уловът, производството от аквакултури и вносът формират предлагането на пазара в България.

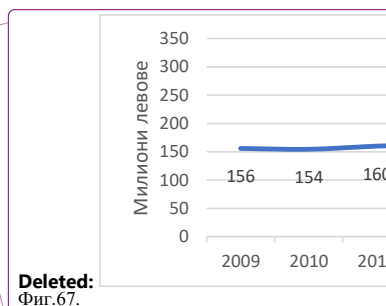
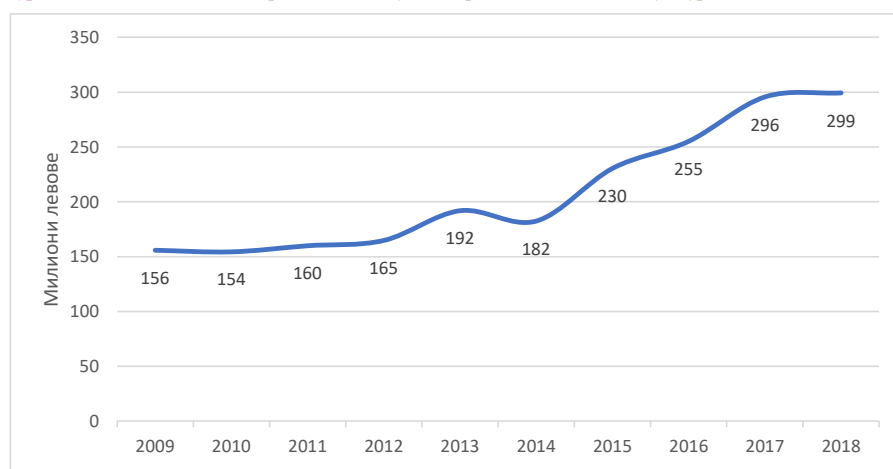
Фигура 68. *Обем на предлагането = улов + производство от аквакултури + внос в хиляди тонове ,*

Deleted:
Фиг.66.

Източник: ИАРА, ЕОППРА

Фигура 69. *Стойност на предлагането = улов + производство от аквакултури + внос в милионилевове*

Deleted:
Фиг.67.

Deleted: ,

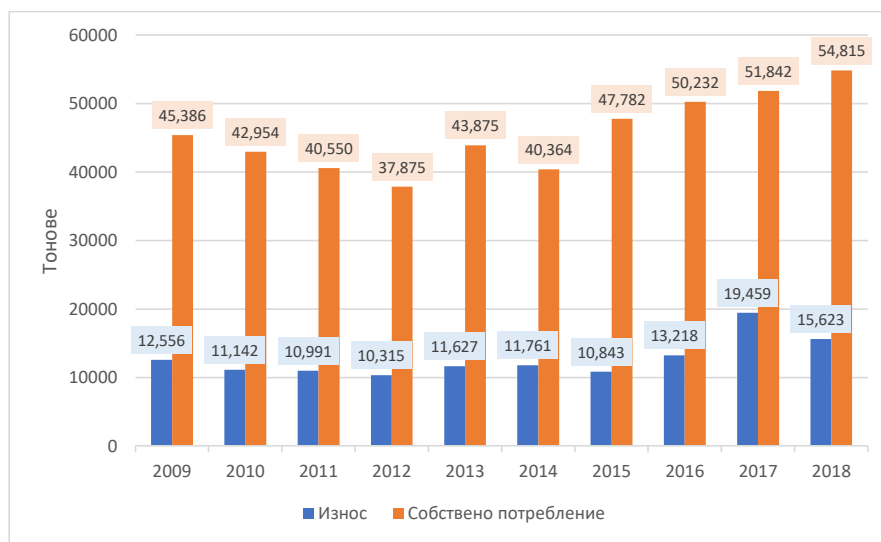
Източник: ЕОППРА

Динамика на търсенето на пазара има, но тя се дължи на вариации през отделните години. Структурата на търсенето е относително стабилна като разпределените за 2018 г. - 77.8% собствено потребление и 22.2% износ е много близко (под 1% отклонение) до средното за периода 2009-2018 г. В ценово отношение има значима динамика. Докато в началото на периода стойността на собственото потребление в лева е имала подобен дял на обема на продукцията (77-78%), в неговия край (2016-

Deleted: %-

2018 г.) стойността на собственото потребление е практически равна на стойността на износа. Това отразява значимото повишение (над три пъти) на средната единична цена на килограм на продукцията за износ и е индикатор за развитие към износ на преработени продукти с по-висока добавена стойност.

Фигура 70. *Обем на търсенето = собственото потребление + износ в хиляди тонове*

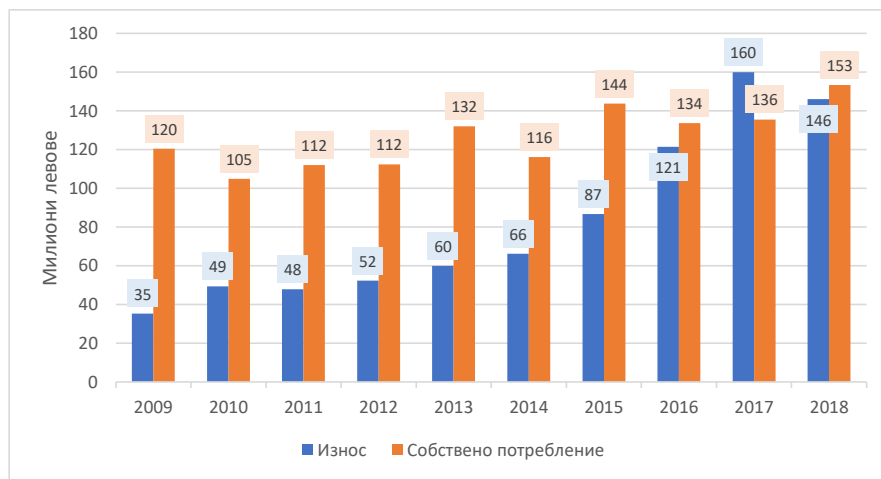

Източник: ИАРА, ЕОППРА

Deleted:
Фиг. 68.

Deleted:

Фигура 71. *Стойност на търсенето = собственото потребление + износ в милиони левове*

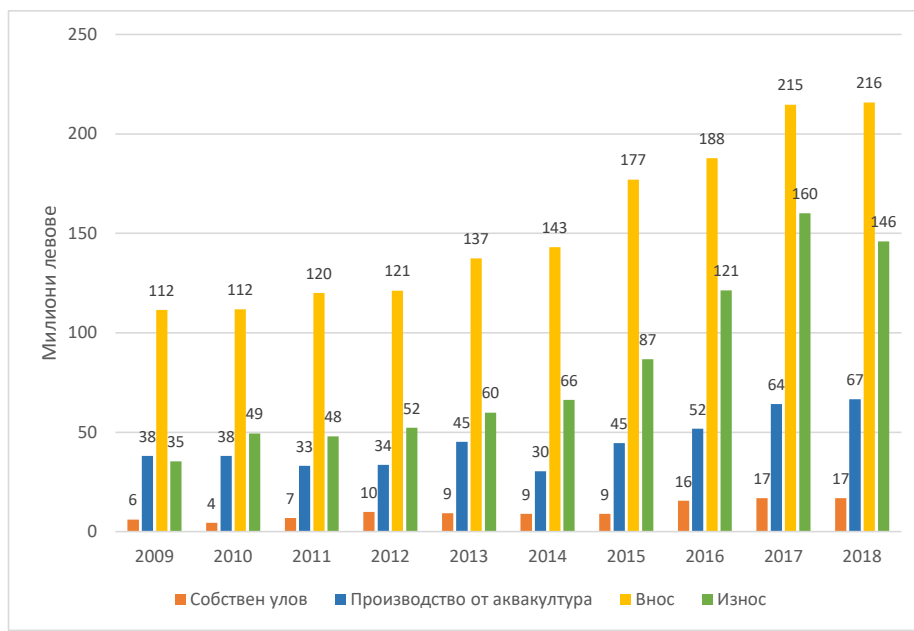
Източник: ИАРА, ЕОППРА

Deleted:
Фиг. 69.

Deleted:

Балансът на пазара, измерен във финансови стойности (милиони левове), показва значимото развитие на износа. Паралелното развитие на вноса е индикатор, че развитието се дължи основно на преработващата индустрия с вносни суровини.

Фигура 72. Годишен баланс на пазара в милиони левове по компоненти: собствен улов, производство от аквакултури, внос и износ в милиони левове.

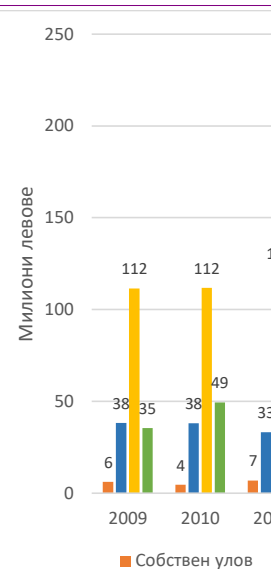
Източник: ИАРА, ЕОППРА

Данните за производството на аквакултури и риболов (първа продажба/разтоварване) са налични до 2017 г., данни за стойността на внос и износ има до 2019 г. включително от ЕОППРА. Данни за обемите на производството от аквакултури и улов са налични от ИАРА съответно до 2018 г. и 2019 г. Общите стойности на улова и производството на аквакултури са оценки по цени за 2017 г.

Продукция от риболов и аквакултури (вкл. и преработена)

Продукция от риболов

Обемът на продукция от риболов остава на практика статичен, особено през последните 5 години (2014-2018 г.) - между 8 507 хил. t и 8 747 хил. t. Данните за 2019 г. показват възможно покачване с близо 20% до 10 269 хил. t, но дали това е начало на устойчива тенденция е рано да се каже. Средната единична цена на килограм в сектора през 2017 г. (последни данни) е 1,97 лв/kg е по-висока с 138% от стойността през 2009 г., 0,83 лв/kg. Дори през 2017 г. средната цена за килограм е около два пъти по-ниски от средната цена за производство от аквакултури.

Deleted:

Фиг.70.

Deleted: Източник: ИАРА, ЕОППРА

Deleted: стойността на

Deleted: от

Deleted: улов

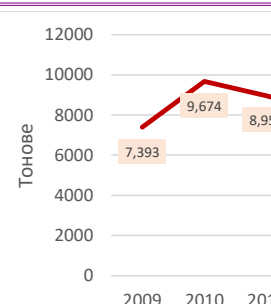
Deleted:

Deleted: ,

Deleted: ,

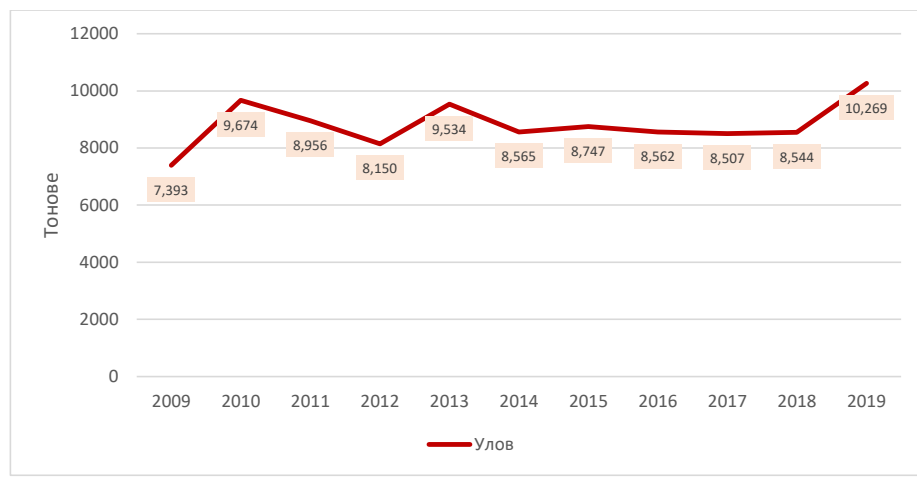
Deleted: ,

Deleted: ,

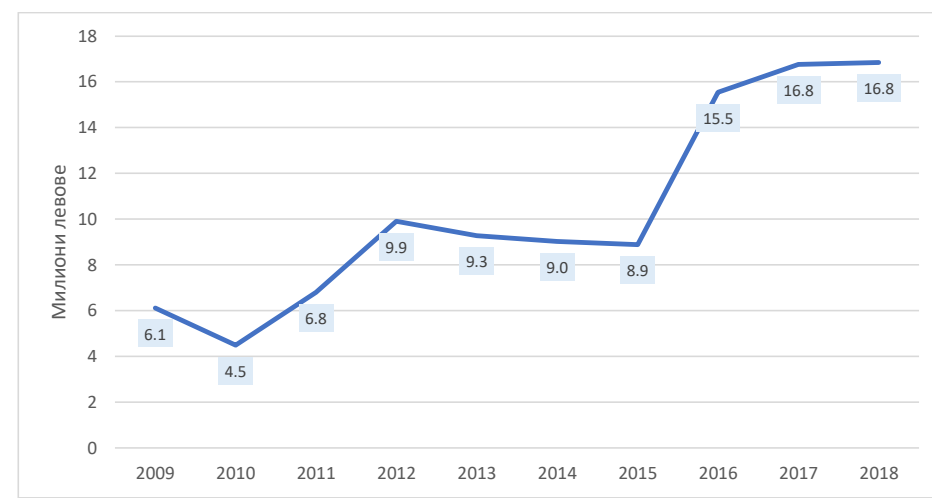
Deleted: Фиг.71.

Фигура 73. Обем на годишния улов в тонове,

Източник: ИАРА

Фигура 74. Стойност на годишния улов в милиони левове,

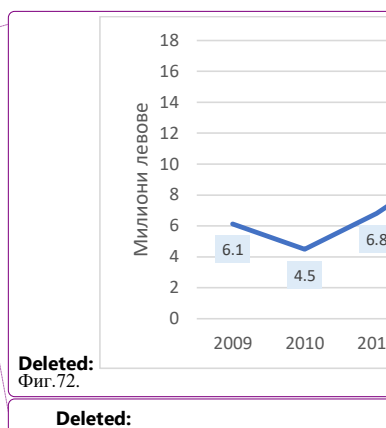

Източник: ИАРА, ЕОППРА

Стойността за 2018 г. е оценка на база средни цени за килограм от 2017 г.

Общата стойност на годишния улов се повишава от 6.1 мил. лв през 2009 г. до 16.8 мил. лв през 2018 г. или повишение със 175%. Тъй като общият обем на улова остава относително постоянен, увеличението се дължи на повишаване на средната цена за килограм улов.

Два основни вида с цена за килограм над средната имат значително увеличени обеми за периода 2014-2019 г. - бяла пясъчна мида (2 694 t общо или средно 449 t на година) и барбуна (3 369 t общо за 561.5 t на година). На тях основно се дължи по-значителното увеличение на средната цена за килограм улов.

Deleted:
Фиг. 72.

Deleted:

Deleted: ,

Deleted: ,

Deleted: ,

Deleted: ,

Deleted: 2694

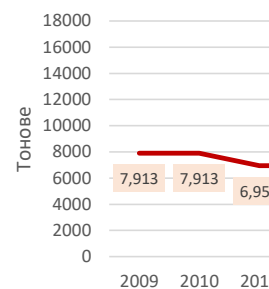
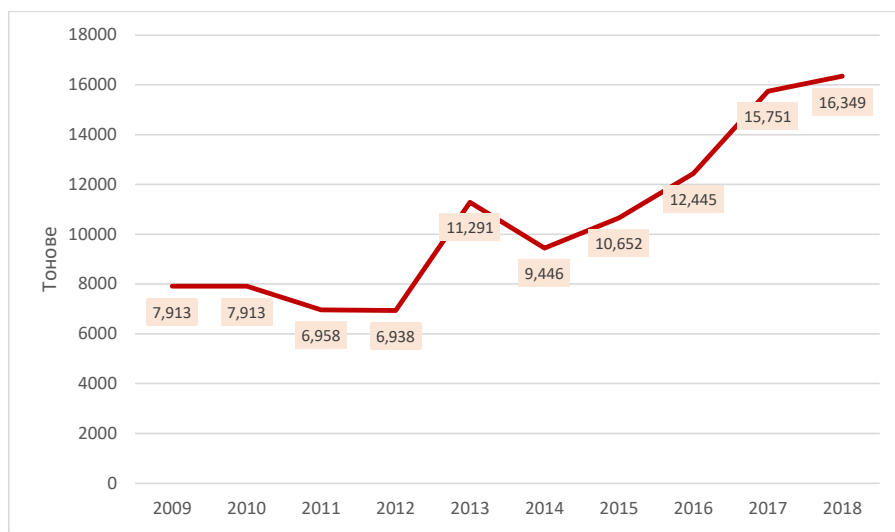
Deleted: 3369

Deleted: ,

Продукция от аквакултури

Обемът на продукция от аквакултури през 2018 г. (над 16 000 t) е **над два пъти по-висок** от този през 2009 г. (под 8 000 t). Годишните обеми отбелязват леко намаление за периода 2009-2012 г., вероятно в резултат на последиците финансовата криза и устойчиво увеличение от 2014-2018 г.

Фигура 75. Обем на годишното производство от аквакултури в тонове

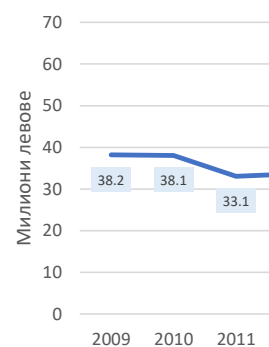
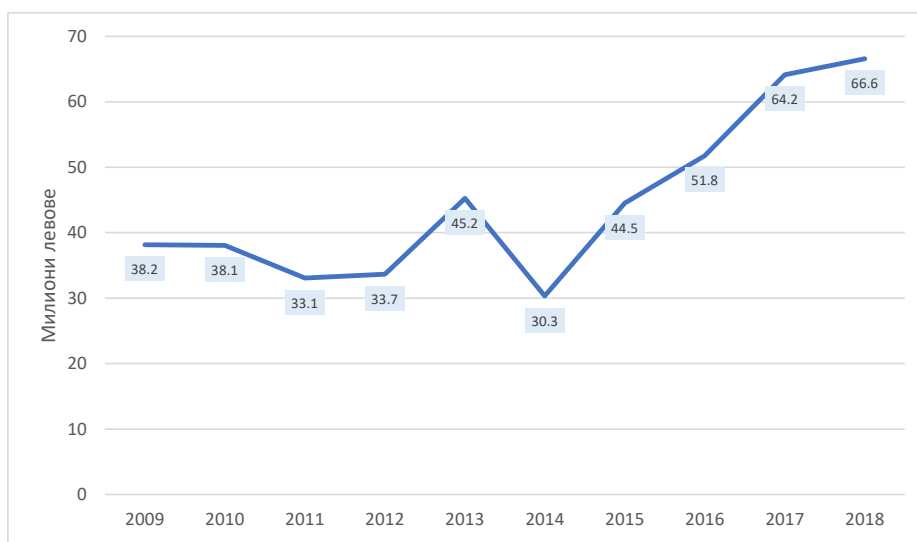

Deleted:
Фиг. 73.

Deleted: , Източник: ИАРА

Източник: ИАРА

Фигура 76. Стойност на годишното производство от аквакултури в милиони левове

Deleted:
Фиг. 74.

Deleted: ,

Източник: ИАРА, ЕОППРА

Стойността за 2018 г. е оценка на база средни цени за килограм от 2017 г.

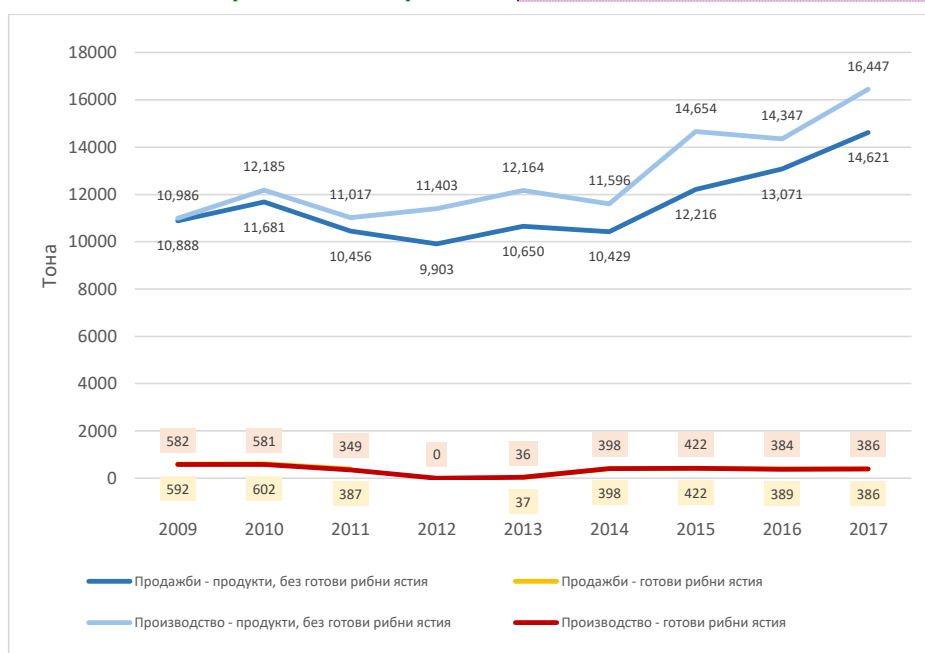
Стойността на продукцията следва измененията на обемите и се увеличава от 38,2 мил. лв. през 2009 г. до 66,6 мил. лв. през 2018 г. или увеличение със 74%.

Предвид вече направеното наблюдение, че средната цена на килограм продукция от аквакултури през 2009 г. и 2018 г. е близка, а най-ниска е през 2014 г., може да се заключи, че повишаването на стойността на продукцията от аквакултури се дължи на увеличението на обемите.

Преработена продукция

За оценка на обема на преработената продукция са използвани данни от НСИ за подсектор 10.20 Преработка и консервиране на риба и други водни животни, без готови ястия по КИД-2008, виж секция Преработка на риба и други водни организми.

Фигура 77. Обем на продукцията в подсектор 10.20 Преработка и консервиране на риба и други водни животни, без готови ястия и подсектор 10.85.12 Готови ястия на базата на риба, ракообразни и мекотели в тона по групи: Производство на продукти, без готови рибни ястия; Продажби на продукти, без готови рибни ястия; Производство на готови рибни ястия; Продажби на готови рибни ястия.

Източник: НСИ

Обемът на произведената продукция в подсектор Преработка и консервиране на риба и други водни животни, без готови ястия се е повишил от 10 986 t през 2009 г. до 16 447 t през 2017 г. или с 50% за периода 2009-2017 г., а на продадената продукция от 10 888 t до 14 621 t или с 34%, като основният ръст е реализиран през последните 3 години (2015-2017 г.). В същото време обемът на производството на готови рибни ястия е спаднал от 582 t (2009 г.) на 386 t (2017 г.), а на продажбите от

Deleted: ,

Deleted: ,

Deleted: ,

Deleted: ,

Deleted:
Фиг. 75.

Deleted: ,

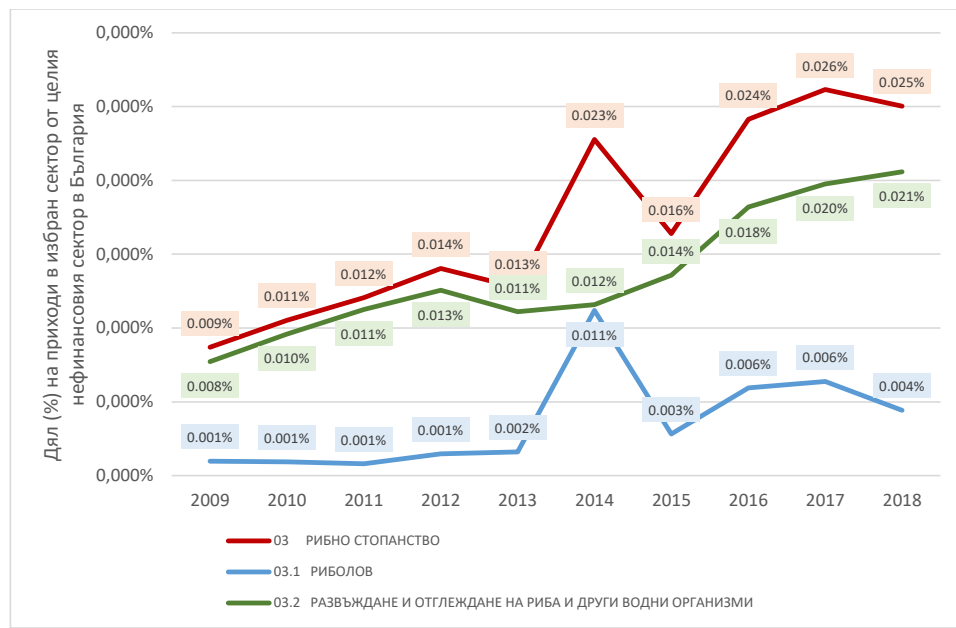
592 t (2009 г.) на 386 t (2017 г.) или спад с една трета (данните за двата реда практически се припокриват).

Принос на сектора за националната икономика и за развитието на сектора на ниво ЕС

Дял на рибарството от икономиката на България

За да се оцени дела на сектор Рибарство от икономиката на България е разглеждан индикаторът *Приходи от дейността* сред всички нефинансови предприятия (всички икономически дейности, с изключение на сектори К, О, Т и U от КИД-2008). Делът нараства от 0,007% до 0,025% за периода 2009-2018 г., като основният растеж се дължи на подсектор 03.2 Развъждане и отглеждане на риба и други водни организми (аквакултури).

Фигура 78. Дял (%) на приходи в сектор 03 Рибно стопанство и подсектори 03.1 Риболов и 03.2 Развъждане и отглеждане на риба и други водни организми от целия нефинансовия сектор в България

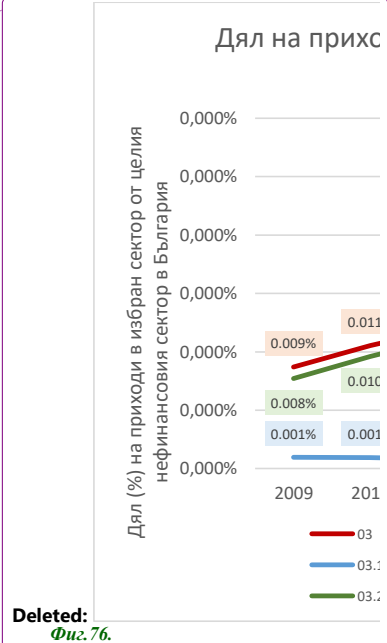
Източник:

По-задълбочен поглед показва, че над 95% от всички предприятия в сектор Рибарство за всяка от годините през периода са от групата „Микро до 9 заети“. Ако сравним приходите от дейността на целия сектор Рибарство само с тази група (нефинансови микропредприятия до 9 заети в България) се получава 4-5 пъти по-висока значимост, т.е. нарастване от 0,04% до 0,1%.

Deleted: ,

Deleted: ,

Deleted: подсектор03

Deleted: Фиг. 76.

Дял на продукцията от риболов и аквакултури от рибарството на ЕС

По отношение на дела на продукцията от риболов и аквакултури от рибарството на ЕС са анализирани два индикатора - обем и стойност. Като източник на данни са използвани ЕОППРА и ЕВРОСТАТ, като последните данни са за 2017 г.

Обемът на риболова в България се променя от 7 393 t през 2009 г. до 8 507 t през 2017 г. Обемът на риболова в ЕС28 се променя от 4 246 028 t през 2009 г. до 4 678 133 t през 2017 г.

Deleted: улова

Deleted: улова

Делът на обема на риболова в България се запазва на постоянни нива от 0,17-0,22% от общия обем на риболова в ЕС 28 за периода 2009-2017 г.

Deleted: улова

Deleted: ,

Deleted: ,

Deleted:

Deleted: улова

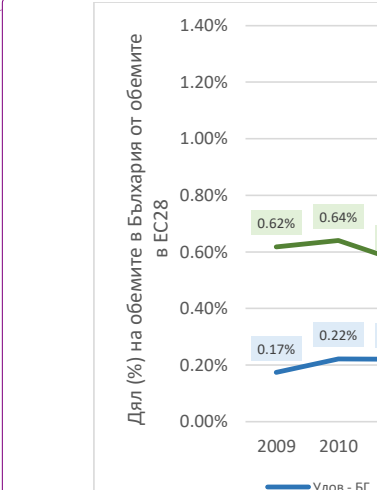
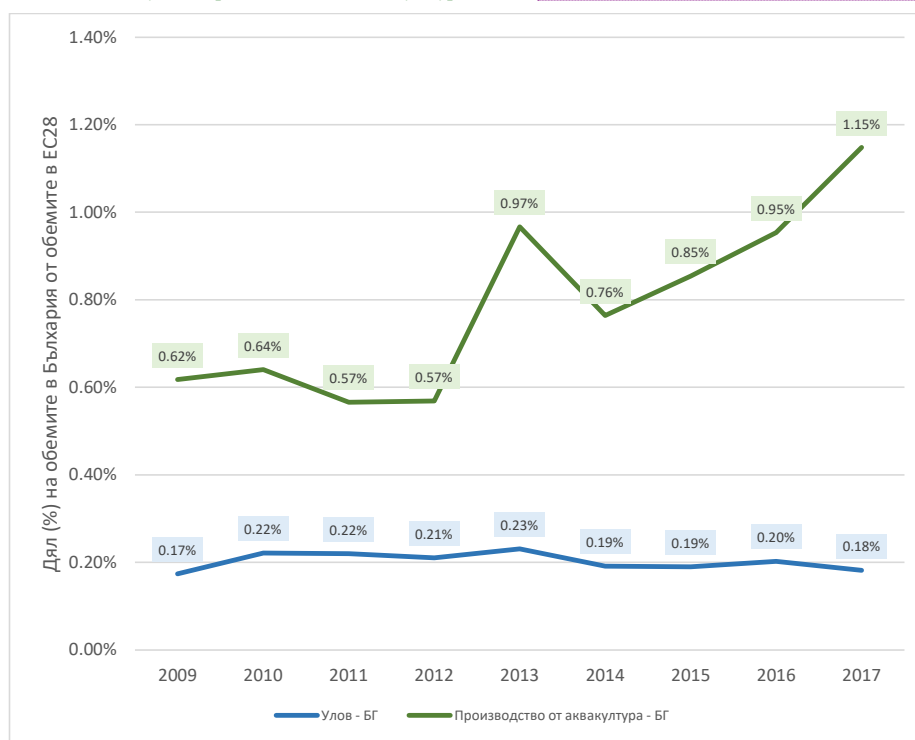
Обемът на продукцията от аквакултури в България се променя от 7 913 t през 2009 г. до 15 751 t през 2017 г. Обемът на продукцията от аквакултури в ЕС 28 се променя от 1 280 836 t през 2009 г. до 1 372 012 t през 2017 г.

Делът на обема на продукцията от аквакултури в България от обема на продукцията от аквакултури в ЕС 28 е нараснал значително за периода 2009-2017 г. - от 0,62% в началото до 1,15% в неговия край или почти удвоен дял.

Deleted: ,

Deleted: ,

Фигура 79. Дял (%) на обемите от улов и производство от аквакултура в България от обемите от улов и производство от аквакултура в ЕС28.

Deleted: Фиг. 77.

Deleted: ЕОППРА, ЕВРОСТАТ

Източник: ЕОППРА, ЕВРОСТАТ

Относително постоянните стойности на дела на обема на риболова в България от общия обем на улов в ЕС 28 може да се обяснят с относително постоянните обеми на риболов през годините както в България, така и общо за ЕС 28.

Deleted: улова

Deleted: улов

Нарастването на дела на обема на производството от аквакултура в България от общия обем на производството от аквакултура в ЕС 28 може да се обясни със значителното нарастване на обемите на производството на аквакултури през годините в България, и почти непроменените обеми на производството от аквакултура общо за ЕС 28.

Deleted: от аквакултура

Стойността на улова в България се променя от 3.1 мил. евро през 2009 г. до 8.6 мил. евро през 2017 г. Стойността на риболова в ЕС се променя от 6 204.6 мил. евро през 2009 г. до 7 219.6 мил. евро през 2017 г.

Deleted: ,

Deleted: ,

Deleted: улова

Deleted: ,

Deleted: ,

Deleted: улова

Deleted: ,

Deleted: ,

Deleted: ,

Deleted: ,

Делът на стойността на риболова в България се запазва на постоянни нива от 0.04-0.07% от общата стойността на улова за ЕС 28 за периода 2009-2015 г., а за 2016-2017 г. е близо двойно по-висока - 0.12%. Основна причина е вече коментираното в секция Стопански риболов значително увеличаване на приходите в подсектора, генерирани от дейността в България в периода 2014-2019 г. и по-бавното увеличаване на стойността в ЕС 28.

Стойността на продукцията от аквакултури в България се променя от 19.5 мил. евро през 2009 г. до 32.8 мил. евро през 2017 г. Стойността на продукцията от аквакултури в ЕС се променя от 3 242.8 мил. евро през 2009 г. до 5 059 мил. евро през 2017 г.

Deleted: ,

Deleted: ,

Deleted: ,

Deleted: ,

Въпреки устойчивото нарастване на обемите в България, делът на стойността на продукцията от аквакултури е нараснал незначително за периода 2009-2017 г. - от 0.6% в началото до 0.65% в неговия край. От друга страна през 2014 г. има значим спад на дела на стойността на продукцията от аквакултури в България от стойността на продукцията от аквакултури в ЕС 28 (0.40%), а в периода след 2015 постоянен растеж.

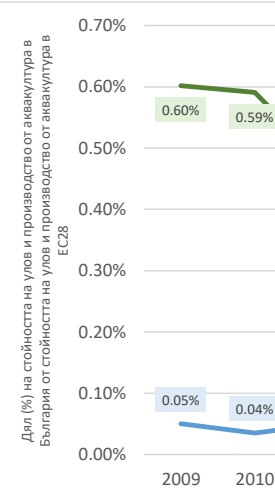
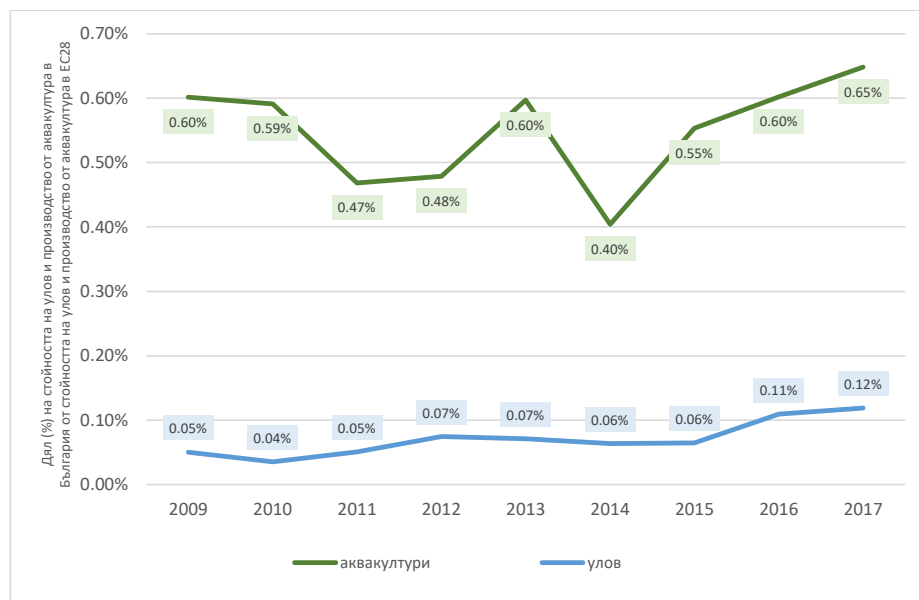
Deleted: ,

Deleted: ,

Deleted: ,

Предвид значително увеличените обеми на продукция от аквакултура в България и много по-бавният растеж на обемите в ЕС 28 като основна причина за тенденцията се откроява минималната промяна на средната стойност на килограм продукция в България между 2009 г. и 2017 г. (и спадът ѝ през 2014 г., виж секция Аквакултури), в комбинация с повишаването на средната стойност на килограм продукция от аквакултура в ЕС28.

Фигура 80. Дял (%) на стойността на улов и производство от аквакултура в България от стойността на улов и производство от аквакултура в ЕС28:

Deleted:
Фиг. 78.

Deleted: ЕОППРА, ЕВРОСТАТ

Deleted: ¶

Източник: ЕОППРА, ЕВРОСТАТ

Анализ на стойността на продукцията

В настоящата подсекция е представен анализ на стойността на продукцията от риба и други водни животни по веригата: производствена цена - цени на производители - цени на търговци - цени за потребителите (разпределение на печалбата по веригата) - цени на едро и на дребно, както и тенденциите за периода 2009-2018 г.

Използвани са следните показатели и данни за всеки елемент от веригата:

- производствена цена - разходи за дейността (НСИ), разделена на обем на произведената продукция (ИАРА)
- цени на производители - два показателя:
  - приходи от дейността (НСИ), разделена на обем на произведената продукция (ИАРА)
  - стойност на продукцията (ЕОППРА), разделена на обем на произведената продукция (ИАРА)
- цени на търговци - цени на едро (САПИ)
- цени за потребителите - цени на дребно (САПИ).

Deleted: ;

Deleted: ;

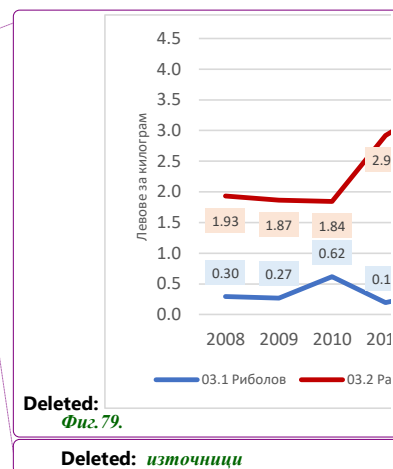
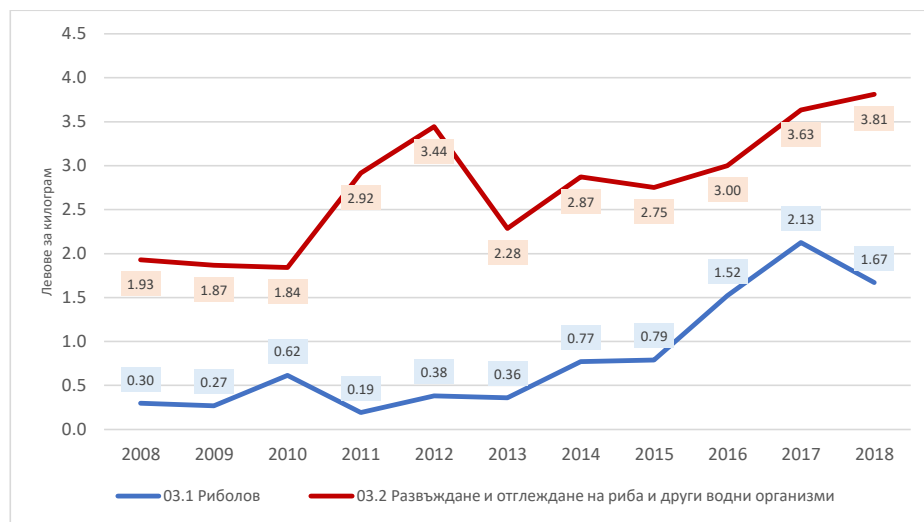
Deleted: ;

Deleted: ;

Производствена цена

Оценката на производствената цена е извършена чрез показателя **средни разходи в лева за производство на килограм продукция**. Разходите за всеки от подсекторите 03.1 Риболов и 03.2 Развъждане и отглеждане на риба и други водни организми е разделен на обема на произведената продукция, съответно от улов и аквакултури.

Фигура 81. Средни разходи в левове за производство на килограм продукция в подсектори 03.1 Риболов и 03.2 Развъждане и отглеждане на риба и други водни организми.

Deleted: **Фиг. 79.**

Deleted: **источници**

Източник: НСИ, ИАРА

Тенденцията в последните 5 години е към плавно покачване на средните разходи в лева за производство на килограм продукция. В подсектор 03.1 Риболов нарастването е от 0,77 лв. за kg през 2014 г. до 1,67 лв. за kg през 2018 г. или повишение с 117%, а най-висок е показателят през 2017 г. – 2,13 лв. за kg. В подсектор 03.2 Развъждане и отглеждане на риба и други водни организми нарастването е от 2,87 лв. за kg през 2014 г. до 3,81 лв. за kg през 2018 г. или повишение с 33%.

Приходи на производители

Първият разглеждан показател за оценка на приходите на производители е **средни приходи в лева от производство на килограм продукция**. Приходите във всеки от подсекторите 03.1 Риболов и 03.2 Развъждане и отглеждане на риба и други водни организми е разделен на обема на произведената продукция.

Deleted: ,

Deleted: .

Deleted: ,

Deleted: .

Deleted: -

Deleted: ,

Deleted: .

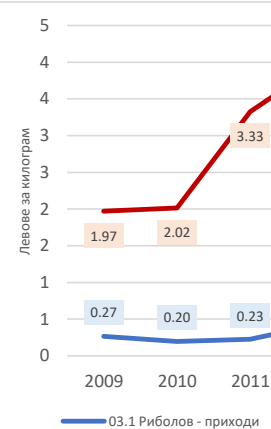
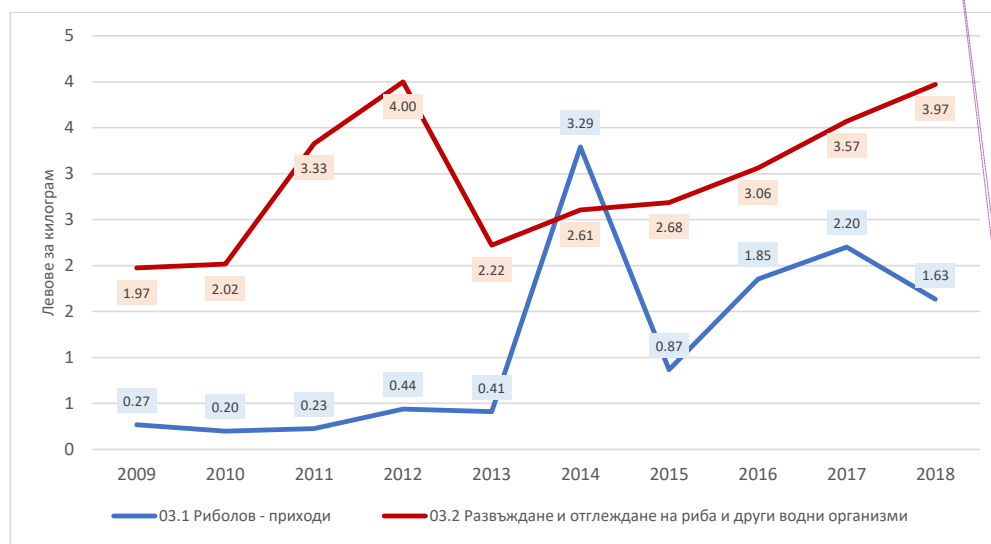
Deleted: ,

Deleted: .

Deleted: ,

Deleted: .

Фигура 82. Средни приходи в левове от производство на килограм продукция в подсектори 03.1 Риболов и 03.2 Развъждане и отглеждане на риба и други водни организми:

Deleted: $\Phi_{H2.80}$

Deleted: *девоверот*

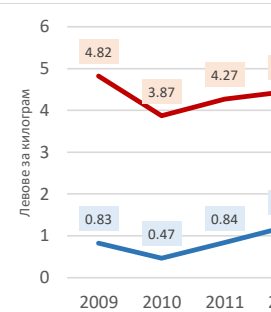
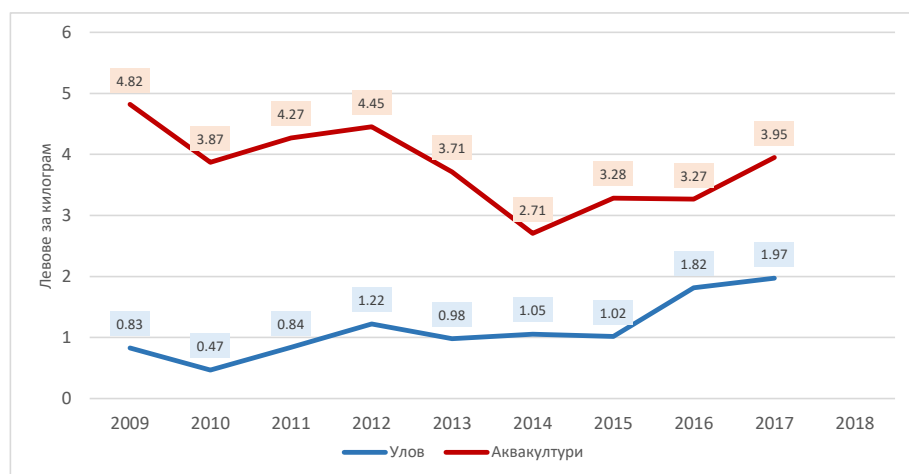
Deleted: *източниии*

Источник НСИ, ИАРА

В подсектор 03.1 *Риболов* нарастването е от 0,87 лв. за kg през 2015 г. до 1,63 лв. за kg през 2018 г., а най-висок е показателя през 2017 г. - 2,20 лв. за kg. В подсектор 03.2 *Развъждане и отглеждане на риба и други водни организми* нарастването е от 2,61 лв. за kg през 2014 г. до 3,97 лв. за kg през 2018 г. или повишение с 52%.

Вторият показател за оценка на приходите на производители е средната цена в левове за килограм на производител за България по данни на ЕОППРА/ ЕВРОСТАТ, съответно за **риболов** и за производство от аквакултури

Фигура 83. Средна цена на производител за килограм продукция от **риболов** и аквакултури в България в левове:

Deleted: Φυ2.81.

Deleted: *γлов*

Deleted: *източниии*

Источник ЕОППРА, ЕВРОСТАТ

Средната стойност на килограм продукция от улов нараства е от 1,05 лв. за kg през 2014 г. до 1,97 лв. за kg през 2017 г. Средната стойност на килограм продукция от аквакултури нараства е от 2,71 лв. за kg през 2014 г. до 3,95 лв. за kg през 2017 г.

Данните на двата показателя за периода 2014-2019 г. са близки. Вторият показател е достъпен и по видове, обект на **риболов** и производство от аквакултура. По тази причина е избран като отправна точка за анализ на веригата: цени на производители - цени на търговци - цени за потребителите.

Таблица. 37. Средна цена на производител за килограм продукция от риболов по видове в България в левове:

Вид	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Бяла морска мида					1,95	3,45	3,81	4,36	8,18
Черноморска акула	3,81	3,95	3,27	3,67	3,37	3,37	2,54	3,70	5,04
Сафрид	2,36	2,14	3,27	2,09	1,93	2,77	3,40	4,16	4,71
Рапан	0,58	0,26	0,25	0,88	0,95	0,68	0,67	1,01	1,08
Други морски (вкл. лефер/чернокоп)	4,65	5,25	4,66	3,38	3,30	3,85	4,40	4,53	4,38
Барбуна	1,95	1,49	1,94	1,79	2,52	2,78	1,85	2,40	1,90
Цаца	0,69	0,23	0,66	0,73	0,58	0,70	0,73	0,79	1,00
Калкан	5,46	6,85	9,08	13,48	12,19	10,63	10,10	9,65	11,60

Източник: ЕОППРА, ЕВРОСТАТ

При улова най-голяма динамика има при бялата морска мида, която е повишила цената си над 4 пъти или средно с 43% на година от началото на улов през 2013 г. При калкана, който е най-скъпият вид със значим улов, повишението е над 2 пъти или средно с близо 10% на година. Сафридът и рапаните също са повишили цената си за килограм близо 2 пъти или средно съответно с 9% и 8% на година. Средногодишно повишение между 3,6% и 4,7% има при черноморската акула и цацата, кумулативното за периода е съответно 32-44%.

При други видове обаче се забелязва стагнация на цените, например барбуна, лефер/чернокоп, паламуд.

Таблица. 38. Средна цена на производител за килограм продукция от производство на аквакултура по видове в България в левове:

Вид	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Шаранови	3,87	3,34	3,39	3,39	3,03	2,11	2,94	2,98	3,26
Сомови	5,40	5,37	5,48	6,35	7,03	5,76	9,67	10,73	4,95
Черна морска мида	1,68	1,68	1,90	1,25	1,74	1,72	1,74	1,70	1,51
Дъгова пъстърва	6,49	6,56	6,75	6,88	6,67	5,12	7,59	6,42	7,60

Източник: ЕОППРА, ЕВРОСТАТ

При производството от аквакултури най-устойчив ръст има при пъстървата, която е повишила цената си със 17% или средно с 2% на година. При останалите видове (сомови, шаранови, черна морска мида) цените в края на периода са приблизително същите или леко занижени спрямо началото.

Deleted: ,

Deleted: ,

Deleted: ,

Deleted: ,

Deleted: ,

Deleted: ,

Deleted: ,

Deleted: ,

Deleted: улов

Deleted: Рапана

Deleted:

Deleted: <#>Таблица 28. Средна цена на производител за килограм продукция от улов по видове в България в левове: източници ЕОППРА, ЕВРОСТАТ

Deleted: ,

Deleted: ,

Deleted: %-

Deleted: Пъстърва

Deleted: <#>Таблица 29. Средна цена на производител за килограм продукция от производство на аквакултура по видове в България в левове: източници ЕОППРА, ЕВРОСТАТ

Deleted: пъти

Отбелязваме значими промени в цената на сомовите видове, чието повишение през 2015 и 2016 г. съвпада с началото на по-голямо производство на африкански сом, но при най-високи обеми от вида през 2017 г. цената се връща на нива от началото на периода.

Цени на търговци - цени на едро

Оценка на цените на търговци е извършена чрез показателя цени на едро по данни на САПИ. Представяме изменението на цените по видове.

В следващата таблица са посочени основните видове, обект на риболов, за които САПИ предоставя данни.

Таблица. 39. Цена на едро за килограм продукция от риболов по видове в България в левове:

Вид	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
цаца	1,66	2,12	1,72	1,89	2,33	2,18	2,23	2,24	2,47	2,40	2,46
паламуд	5,15	5,18	5,78	6,20	9,39	9,13	8,46	8,15	9,25	9,70	9,12
кефал (морски)	4,22	4,35	5,63			5,65	5,32	5,68	5,66	5,90	6,07
попче					3,83	3,52	4,90	4,87	4,68	4,92	5,15
калкан	18,60	19,11	22,50		24,66	24,98	26,68	27,91	27,21	28,04	27,99
акула	7,87	7,75	8,21	8,87	8,75	9,26	9,45	8,99	8,81	8,97	9,23
сафрид	3,87	4,00	4,13	4,52	5,09	5,32	5,21	5,40	5,37	5,22	5,59

Източник: САПИ

Цените на едро на продукти от улов също се покачват плавно за периода 2009-2019 г. Най-голям е ръстът при цената на паламуда - от 5,15 лв за kg през 2009 г. до 9,12 лв за kg през 2019 г. - над 77% за периода или 5,9% средногодишно. От друга страна ръст за периода 2014-2019 г. няма.

При калкана ръстът е от 18,60 лв за kg през 2009 г. до 27,99 лв за kg - над 50% за периода или 4,2% средногодишно. За периода 2014-2019 г. ръстът е много по-малък - от 24,98 лв за kg до 27,99 лв за kg или 2,3% средногодишно.

Данни за вида попче има от 2013 г. и растежът е 5% средногодишно. За периода 2014-2019 г. цената се е променила от 3,52 лв за kg до 5,15 лв за kg.

При цацата растежът е от 1,66 лв за kg през 2009 г., 2,18 лв за kg през 2014 г. до 2,46 лв за kg през 2019 г. - над 47,8% за целия период или 4% средногодишно.

Нарастване има и при останалите видове - от 1,6% средногодишно при черноморската акула до 3,8% при сафрида.

Основните видове обект на производство на аквакултура, за които САПИ предоставя данни са представени в следващата таблица.

Deleted: Таблица 30

Deleted: улов

Deleted:

Deleted:

Deleted:

Deleted:

Deleted:

Deleted:

Deleted:

Deleted: <#>Таблица 30. Цена на едро за килограм продукция от улов по видове в България в левове: източници САПИ

Deleted: ,

Deleted: ,

Deleted: ,

Deleted: ,

Deleted: ,

Deleted: ,

Deleted: ,

Deleted: ,

Deleted: ,

Deleted: ,

Deleted: ,

Deleted: ,

Deleted: ,

Deleted: ,

Deleted: ,

Deleted: ,

Deleted: ,

Deleted: ,

Deleted: ,

Deleted: ,

Deleted: ,

Deleted: ,

Deleted: ,

Deleted: ,

Deleted: ,

Deleted: ,

Deleted: ,

Deleted: ,

Deleted: ,

Deleted: Таблица 31

Таблица. 40. Цена на едро за килограм продукция от производство на аквакултура по видове в България в левове

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
шаран	5,06	5,02	4,91	4,74	5,29	5,26	5,29	5,37	5,37	5,63	5,86
толстолоб	2,78	2,70	2,78	2,91	3,28	2,99	3,04	3,08	3,09	3,11	3,14
дъгова пъстърва	7,67	7,76	8,24	8,44	8,71	8,67	8,79	8,99	8,93	8,97	9,10
европейски сом	6,21	5,75	7,33	7,77	8,64	8,70	8,69	8,39	8,52	8,61	8,89
бяла риба	5,31	5,27	5,94	6,38	6,52	6,44	7,29	7,57	7,30	7,22	7,30
бял амур				5,50	6,03	6,18	6,22	6,01	6,41	6,41	6,55

Deleted: ¶
¶

Източник: САПИ

Deleted: <#>видове в България в левове: източник САПИ¶

Цените на едро на продукти от аквакултура се покачват плавно за периода 2009-2019 г. Най-високи и много близки са цените на пъстървови и сомови видове.

Цените на пъстървата се покачват от 7,67 лв за kg през 2009 г. до 9,10 лв за kg през 2019 г. Това представлява ръст за периода от 18,7% или 1,7% средногодишно. За периода 2014-2019 г. средногодишният ръст е по-нисък - малко под 1%

Цените на сома се покачват от 6,21 лв за kg през 2009 г. до 8,89 лв за kg през 2019 г. Това представлява ръст за периода от 43,1% или 3,7% средногодишно. За периода 2014-2019 г. ръст почти отсъства.

Повишаване на цената има и при бялата риба от 5,31 лв за kg през 2009 г. до 7,30 лв за kg през 2019 г. Това представлява ръст за периода от 37,6% или 3,2% средногодишно. През 2015 г. има ръст от над 13% спрямо 2014 г. а след това ръст практически не се наблюдава.

Най-малък е ръстът при шарановите видове: между 13% и 19% за периода или средногодишно между 1,25-2,5%.

Цени за потребителите - цени на дребно

Оценка на цените за потребители е извършена чрез показателя цени на дребно по данни на САПИ. Представено е изменението на цените по видове. Основните видове обект на улов, за които САПИ предоставя данни, са представени в следващата таблица.

Таблица. 41. Цена на дребно за килограм продукция от риболов по видове в България в левове:

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
цаца	2,25	2,17	2,18	2,33	2,59	2,56	2,57	2,57	2,74	2,82	2,78
паламуд	5,97	6,48	6,68	6,99	9,01	8,89	9,19	8,50	8,59	8,77	8,92
кефал	5,20	5,04	5,87			7,15	6,94	6,85	7,12	7,35	7,34
попче	4,37	4,42			5,42	5,01	5,33	5,39	5,56	5,46	5,35
калкан	15,47	18,27	20,29		31,12	29,95	31,76	28,95	28,78	29,51	29,28
акула	7,72	8,13	8,31	8,56	9,77	9,13	10,03	10,00	9,88	9,83	10,21
сафрид	4,66	4,73	4,76	5,23	5,80	5,97	6,17	6,23	6,41	6,15	6,35

Deleted: ,

Deleted: ,

Deleted: ,

Deleted: ,

Deleted: ,

Deleted: ,

Deleted: ,

Deleted: ,

Deleted: ,

Deleted: ,

Deleted: ,

Deleted: ,

Deleted: ,

Deleted: ,

Deleted: ,

Deleted: ,

Deleted: ,

Deleted: ,

Deleted: ,

Deleted: ,

Deleted: Таблица 32

Източник: САПИ

Deleted: <#>източници САПИ¶

Цените на дребно на продукти от риболов се покачват плавно за периода 2009-2019 г. по данни на САПИ.

Deleted: улов

При калкана ръстът е най-голям - от 15,47 лв за кг през 2009 г. до 29,28 лв за кг - над 60% за периода или 5,4% средногодишно. От друга страна ръст за периода 2014-2019 г. няма.

Deleted: ....47 лв....за кг през 2009 г. до ...

При морския кефал растежът е от 5,20 лв за кг през 2009 г. до 7,34 лв за кг през 2019 г. - над 45,5% за целия период или 4,3% средногодишно. От друга страна ръстът за периода 2014-2019 г. е минимален.

Deleted: ....20 лв....за кг през 2009 г. до ...

При паламуда ръстът е от 5,97 лв за кг през 2009 г. до 8,92 лв за кг през 2019 г. - над 37,6% за периода или 3,6% средногодишно. От друга страна ръст за периода 2014-2019 г. няма.

Deleted: ....97 лв....за кг през 2009 г. до ...

Данни за вида попче има от 2013 г. и растежът е 5% средногодишно. За периода 2014-2019 г. цената се е променила от 3,52 лв за кг до 5,15 лв за кг.

Deleted: ....52 лв....за кг до 5,...15 лв. ...

При сафрида растежът е от 4,66 лв за кг през 2009 г., 5,97 лв за кг през 2014 г. до 6,35 лв за кг през 2019 г. - над 34,3% за целия период или 3,3% средногодишно. След 2014 г. средногодишният ръст е 1,24% годишно.

Deleted: ....66 лв....за кг през 2009 г., ...

Нарастване има и при останалите видове - от 2,4% средногодишно при цацата до 2,6% при черноморската акула. Отново, ръстът след 2014 г. е минимален.

Deleted: ....4% средногодишно при цаца ...

Основните видове, обект на аквакултурата, за които САПИ предоставя данни, са представени в следващата таблица.

Deleted: производство на ...

Таблица. 42. Цена на дребно за килограм продукция от производство на аквакултура по видове в България в левове:

Moved (insertion) [39]

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
шаран	5,78	5,74	5,69	5,68	5,94	6,09	6,11	6,12	6,14	6,32	6,41
толстолоб	3,42	3,36	3,44	3,59	3,88	3,63	3,52	3,52	3,53	3,56	3,56
дъгова	8,00	8,53	8,47	9,67	10,07	10,21	10,12	9,70	9,67	9,84	9,72
пъстърва											
сом	7,86	8,00	8,64	9,19	9,83	9,92	10,08	9,78	9,84	9,85	10,33
бяла риба	6,39	6,35	6,81	7,08	7,06	7,60	7,69	7,55	7,70	8,08	8,36
бял амур	5,84	5,54		6,44	6,48	6,50	6,50	6,47	6,62	6,75	6,86

Deleted: Бяла

Deleted: Бял

Deleted: Таблица 33.

Източник САПИ

Moved up [39]: Цена на дребно за килограм продукция от производство на аквакултура по видове в България в левове:

Цените на дребно на продукти от аквакултура се покачват плавно за периода 2009-2019 г. по данни на САПИ.

Deleted: източник САПИ

Цените на пъстървата се покачват от 8 лв за кг през 2009 г. до 9,72 лв за кг през 2019 г. Това представлява ръст за периода от 21,5% или 2% средногодишно. За периода 2014-2019 г. има малък спад на цените.

Deleted: ....за кг през 2009 г. до 9,...72 ...

Цените на сома се покачват от 7,86 лв за кг през 2009 г. до 10,33 лв за кг през 2019 г. Това представлява ръст за периода от 31,4% или 2,8% средногодишно. За периода 2014-2019 г. ръстът е минимален - 0,8% средногодишно.

Deleted: ....86 лв....за кг през 2009 г. до ...

Повишаване на цената има и при бялата риба от 6,39 лв за кг през 2009 г. до 8,36 лв за кг през 2019 г. Това представлява ръст за периода от 30,8% или 2,8% средногодишно.

Deleted: ....39 лв....за кг през 2009 г. до ...

Най-малък е ръстът при шарановите видове: между 4,2%, 10,9% и 17,4% за периода или съответно средногодишно 0,4%, 1% и 2,2% за толстолоб, шаран и бял амур.

Бележка: Като цяло при нарастването на цените на дребно при отделните видове има по-малки разлики сравнение с нарастванията на цените на едро.

Цялостни ценови вериги

Както вече се коментира, икономическа статистика не е налична на ниво отделни видове, обект на риболов или аквакултура. Разликата между производствената цена, определена от разходите за дейността и приходите на производител, определени от приходите от дейността е минимална, като в четири от десетте години за периода 2009-2018 г. сектор Рибарство като цяло е на загуба. Това се отнася и за двата му подсектора: *Риболов* (на загуба 3 от 10-те години) и *Развъждане и отглеждане на риба и други водни организми* (на загуба 4 от 10-те години). С други думи увеличението между производствена цена и приходите на производител е минимално.

Таблица. 43. Аквакултури: Вериги цени на производител - цени на едро - цени на дребно, промяна (%) от цени на производител към цени на едро и промяна (%) от цени на едро към цени на дребно

АКВАКУЛТУРИ											
Шаран	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Цени на производител - лв за kg	3,87	3,34	3,39	3,39	3,03	2,11	2,94	2,98	3,26		
Промяна (%) от цени на производител към цени на едро	31%	50%	45%	40%	75%	149%	80%	80%	65%		
Цени на едро - лв за kg	5,06	5,02	4,91	4,74	5,29	5,26	5,29	5,37	5,37	5,63	5,86
Промяна (%) от цени на едро към цени на дребно	14%	14%	16%	20%	12%	16%	16%	14%	14%	12%	9%
Цени на дребно - лв за kg	5,78	5,74	5,69	5,68	5,94	6,09	6,11	6,12	6,14	6,32	6,41
Сом	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Цени на производител - лв за kg	5,4	5,37	5,48	6,35	7,03	5,76	9,67	10,73	4,95		
Промяна (%) от цени на производител към цени на едро	15%	7%	34%	22%	23%	51%	-10%	-22%	72%		
Цени на едро - лв за kg	6,21	5,75	7,33	7,77	8,64	8,7	8,69	8,39	8,52	8,61	8,89
Промяна (%) от цени на едро към цени на дребно	27%	39%	18%	18%	14%	14%	16%	17%	15%	14%	16%
Цени на дребно - лв за kg	7,86	8	8,64	9,19	9,83	9,92	10,08	9,78	9,84	9,85	10,33
Дъгова пъстърва	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Цени на производител - лв за kg	6,49	6,56	6,75	6,88	6,67	5,12	7,59	6,42	7,6		
Промяна (%) от цени на	18%	18%	22%	23%	31%	69%	16%	40%	18%		

Deleted: ,

Deleted: ,

Deleted: ,

Deleted: ,

Deleted: ,

Deleted: улов

АКВАКУЛТУРИ											
производител към цени на едро											
Цени на едро - лв. за kg	7,67	7,76	8,24	8,44	8,71	8,67	8,79	8,99	8,93	8,97	9,1
Промяна (%) от цени на едро към цени на дребно	4%	10%	3%	15%	16%	18%	15%	8%	8%	10%	7%
Цени на дребно - лв. за kg	8	8,53	8,47	9,67	10,07	10,21	10,12	9,7	9,67	9,84	9,72
Бяла риба	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Цени на производител - лв за kg	4,67	4,58	5,18	4,62	4,90	3,78	4,33	3,83	4,89		
Промяна (%) от цени на производител към цени на едро	14%	15%	15%	38%	33%	71%	68%	98%	49%		
Цени на едро - лв. за kg	5,31	5,27	5,94	6,38	6,52	6,44	7,29	7,57	7,3	7,22	7,3
Промяна (%) от цени на едро към цени на дребно	20%	20%	15%	11%	8%	18%	5%	0%	5%	12%	15%
Цени на дребно - лв за kg	6,39	6,35	6,81	7,08	7,06	7,6	7,69	7,55	7,7	8,08	8,36

Deleted: .

Deleted: ¶

...

Таблица. 44. *Риболов: Вериги цени на производител - цени на едро - цени на дребно, промяна (%) от цени на производител към цени на едро и промяна (%) от цени на едро към цени на дребно*

РИБОЛОВ											
Цаца	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Цени на производител – лв за kg	0,69	0,23	0,66	0,73	0,58	0,7	0,73	0,79	1		
Промяна (%) от цени на производител към цени на едро	141%	822%	161%	159%	302%	211%	205%	184%	147%		
Цени на едро - лв за kg	1,66	2,12	1,72	1,89	2,33	2,18	2,23	2,24	2,47	2,4	2,46
Промяна (%) от цени на едро към цени на дребно	36%	2%	27%	23%	11%	17%	15%	15%	11%	18%	13%
Цени на дребно - лв за kg	2,25	2,17	2,18	2,33	2,59	2,56	2,57	2,57	2,74	2,82	2,78
Сафрид	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Цени на производител - лв за kg	2,36	2,14	3,27	2,09	1,93	2,77	3,4	4,16	4,71		
Промяна (%) от цени на производител към цени на едро	64%	87%	26%	116%	164%	92%	53%	30%	14%		
Цени на едро - лв за kg	3,87	4	4,13	4,52	5,09	5,32	5,21	5,4	5,37	5,22	5,59
Промяна (%) от цени на едро към цени на дребно	20%	18%	15%	16%	14%	12%	18%	15%	19%	18%	14%
Цени на дребно - лв за kg	4,66	4,73	4,76	5,23	5,8	5,97	6,17	6,23	6,41	6,15	6,35
Калкан	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Цени на производител - лв за kg	5,46	6,85	9,08	13,48	12,19	10,63	10,1	9,65	11,6		
Промяна (%) от цени на производител към цени на едро	241%	179%	148%		102%	135%	164%	189%	135%		
Цени на едро - лв за kg	18,6	19,11	22,5		24,66	24,98	26,68	27,91	27,21	28,04	27,9
Промяна (%) от цени на едро към цени на дребно	-17%	-4%	-10%		26%	20%	19%	4%	6%	5%	5%
Цени на дребно - лв за kg	15,47	18,27	20,29		31,12	29,95	31,76	28,95	28,78	29,51	29,28

Deleted: ¶

Deleted: .

Deleted: .

Deleted: .

Deleted: ¶

Deleted: .

Deleted: .

Deleted: .

РИБОЛОВ											
Паламуд	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Цени на производител - лв. за kg	7,63	6,41	7,40	3,51	3,92	4,28	4,58	5,57	4,06		
Промяна (%) от цени на производител към цени на едро	-33%	-19%	-22%	77%	139%	113%	85%	46%	128%		
Цени на едро - лв. за kg	5,15	5,18	5,78	6,2	9,39	9,13	8,46	8,15	9,25	9,7	9,12
Промяна (%) от цени на едро към цени на дребно	16%	25%	16%	13%	-4%	-3%	9%	4%	-7%	-10%	-2%
Цени на дребно - лв. за kg	5,97	6,48	6,68	6,99	9,01	8,89	9,19	8,5	8,59	8,77	8,92
Черноморска акула	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Цени на производител - лв. за kg	3,81	3,95	3,27	3,67	3,37	3,37	2,54	3,70	5,04		
Промяна (%) от цени на производител към цени на едро	107%	96%	151%	142%	160%	175%	272%	143%	75%		
Цени на едро - лв. за kg	7,87	7,75	8,21	8,87	8,75	9,26	9,45	8,99	8,81	8,97	9,23
Промяна (%) от цени на едро към цени на дребно	-2%	5%	1%	-3%	12%	-1%	6%	11%	12%	10%	11%
Цени на дребно - лв. за kg	7,72	8,13	8,31	8,56	9,77	9,13	10,03	10	9,88	9,83	10,21

В следващата таблица са представени разликите в другите две звена от веригата за продукти от риболов и аквакултури, за които е налична информация.

Таблица 45. Разликите в другите две звена от веригата за продукти от улов и аквакултури, за които е налична информация.

Вид	От приходи на производител към цени на едро	От цени на едро към цени на дребно
<u>Дъгова пъстърва</u>	Увеличение между 16% и 69% през различните години с медиана 22%.	Увеличение между 3% и 18% през различните години с медиана 10%.
<u>Шаран</u>	Увеличение между 40% и 149% през различните години с медиана 70%.	Увеличение между 9% и 20% през различните години с медиана 14%.
<u>Сом</u>	От намаление с 22% до увеличение с 72% през различните години с медиана 23%.	Увеличение между 14% и 39% през различните години с медиана 16%.
<u>Бяла риба</u>	Увеличение между 15% и 98% през различните години с медиана 44%.	Увеличение между 0% и 21% през различните години с медиана 12%.
<u>Паца</u>	Увеличение между 147% и 819% (2009), следващо най-	Увеличение между 2% и 27% през различните години с медиана 15%.

Deleted: .

Deleted: .

Deleted: ¶

Deleted: .

Deleted: .

Deleted: кг

Deleted: <#>Таблица 34. Вериги цени на производител - цени на едро - цени на дребно, промяна (%) от цени на производител към цени на едро и промяна (%) от цени на едро към цени на дребно¶

Deleted: Таблица 35 е представена

Deleted: улов

Moved (insertion) [40]

Deleted: пъстърва

	високо 302% през различните години с медиана 194%.	
<u>Калкан</u>	Увеличение между 102% и 189% през различните години с медиана 148%.	От намаление с 10% до увеличение с 26% през различните години с медиана 5%.
<u>Сафрид</u>	Увеличение между 14% и 164% през различните години с медиана 70%.	Увеличение между 12% и 19% през различните години с медиана 15%.
<u>Паламуд</u>	От намаление с 2% до увеличение с 140% през различните години с медиана 81%.	От намаление с 10% до увеличение с 25% през различните години с медиана 1%.
Черноморска акула	Увеличение между 75% и 272% през различните години с медиана 147%.	От намаление с 4% до увеличение с 12% през различните години с медиана 8%.

Източник: ЕОППРА, САПИ

Всеки от видовете има специфика на отглеждане/улов и пазарен сегмент, в който се конкурира с други видове и продукти, които обуславят формирането на цените. Основните от тях са както следва:

- Няма сериозни разлики в увеличението от цени на едро към цени на дребно. То е на средни нива между 10% и 16%.
- За някои години се наблюдават по-ниски цени на едро от приходи на производител, особено за продукти от риболов. Това вероятно се дължи на присъствие на продукти от внос в търговията на едро и дребно.
- Дъговата пъстърва се предлага като пресен/охладен продукт с големи обеми в среден ценови клас и има относително високи разходи за отглеждане. Това обуславя най-ниското наблюдавано увеличение между цени на производител и цени на едро.
- Шаранът има сред най-ниските разходи за отглеждане, предлага се като пресен/охладен продукт с големи обеми в среден/нисък ценови клас и се конкурира с други пресни продукти на по-високи цени. Това обуславя относително високото увеличение между цени на производител и цени на едро.
- При цените на сомовите видове на едро (и дребно) вероятно има смесване на пресни/охладени продукти от българска аквакултура със замразени продукти от внос, което води до ненадеждност на възможни изводи.
- Бялата риба е нишов пресен/охладен продукт с малки обеми в среден ценови клас и се конкурира с други пресни продукти на по-високи цени. Това обуславя относително високото увеличение между цени на производител и цени на едро.
- Цацата се предлага като пресен/охладен продукт с големи обеми в най-ниския ценови клас и се конкурира с други пресни продукти на по-високи цени. Това обуславя високото увеличение между цени на производител и цени на едро.
- Калканът се предлага като пресен/охладен продукт с квотни обеми във висок ценови клас. Макар САПИ да не посочва произхода на продуктите в

Deleted: <#>Таблица 35.

Moved up [40]: <#>Разликите в другите две звена от веригата за продукти от улов и аквакултури, за които е налична информация.¶

Deleted: улов

Deleted: Пъстървата

търговията на едро и дребно, данните за износ са индикация, че уловеният в България калкан се реализира като износ.

→ Сафрид, паламуд и черноморска акула се предлагат като пресни/охладени продукти с малки обеми в среден/висок ценови клас и се конкурират с други пресни продукти (основно от внос) на по-високи цени. Това обуславя високото увеличение между цени на производител и цени на едро.

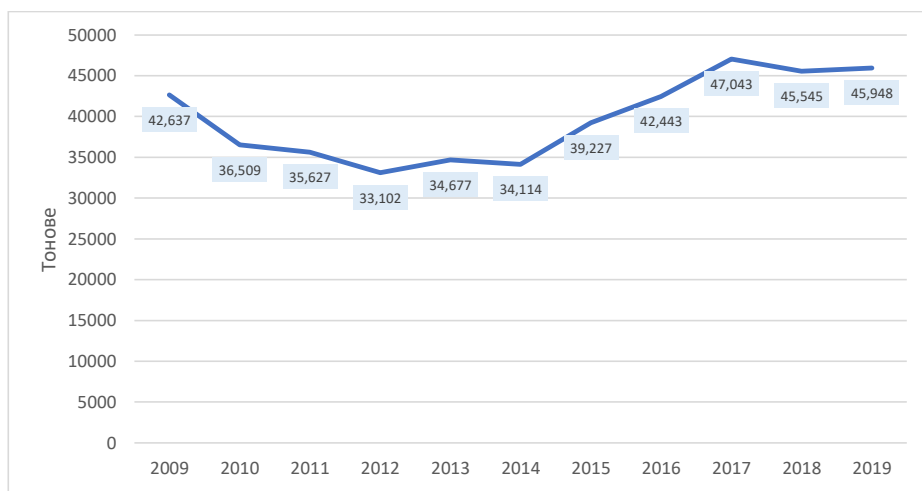
Внос и износ

Източник на данни за основните показатели за внос и износ са ЕОППРА и ЕВРОСТАТ. Те позволяват преглед на потоците във веригата на доставки по отношение на обеми, стойност и единични цени.

Обеми и стойност

В периода 2009-2019 г. при **вноса** се наблюдават две тенденции. В годините 2009-2014 г. има значителен спад от 42 637 t, до 34 114 t, вероятно в резултат на последиците от финансовата криза. След 2014 г. вносът нараства до над 47 000 t през 2017 г. и надминава нивата от 2009 г. с около 10%. През 2018 г. и 2019 г. вносът остава близо до това ниво от 2017 г.

Фигура 84. Обем на годишен внос на продукти от риба и други водни организми в тонове

източник: ЕОППРА, ЕВРОСТАТ

Deleted: .

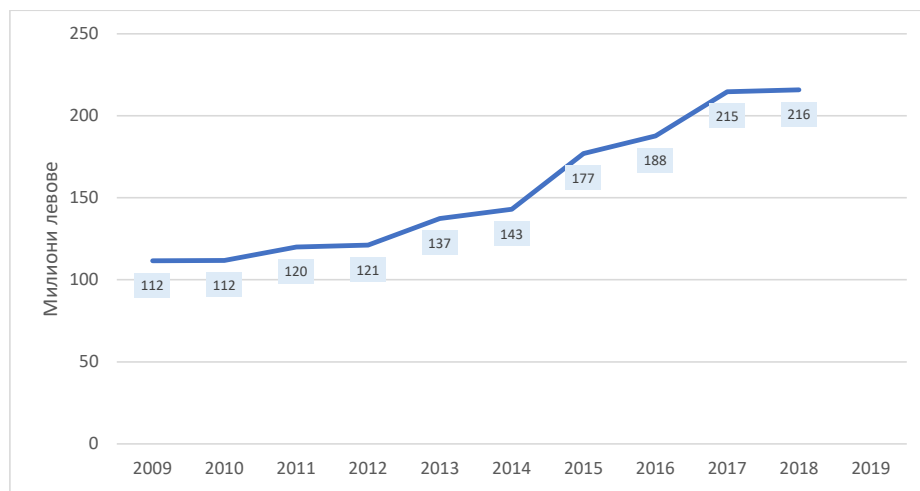
Deleted: .

Deleted:

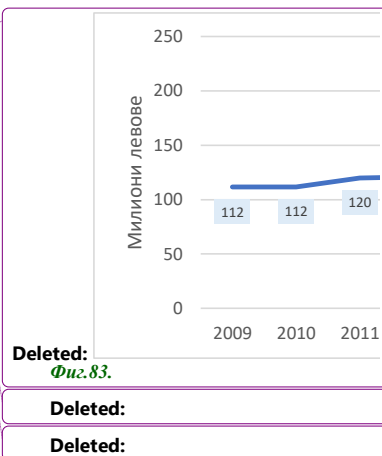
Фиг.82.

Deleted: ,

Фигура 85. Стойност на годишен внос на продукти от риба и други водни организми в милиони левове,

източник: ЕОППРА, ЕВРОСТАТ

Средната цена на един килограм продукт от внос нараства от 2,6 лв. за кг през 2009 г. до 4,2 лв. за кг през 2014 г. и 5 лв. за кг през 2019 г. За периода 2014-2019 г. средногодишното нарастване е 3,5%

В периода 2009-2019 г. при износа се наблюдават две тенденции. В годините 2009-2015 г. обемът на износа остава почти постоянен - от 12 556 t през 2009 г. до 11 761 t през 2014 г. и 10 843 t през 2015 г. След 2016 г. обемът на износа нараства значително и достига 19 459 t през 2017 г., с което надминава нивата от 2009 г. с около 55%. През 2018 г. и 2019 г. има лек спад спрямо 2017 г., но нивата са по-високи от всички останали години в периода.

Deleted: ,

Deleted: .

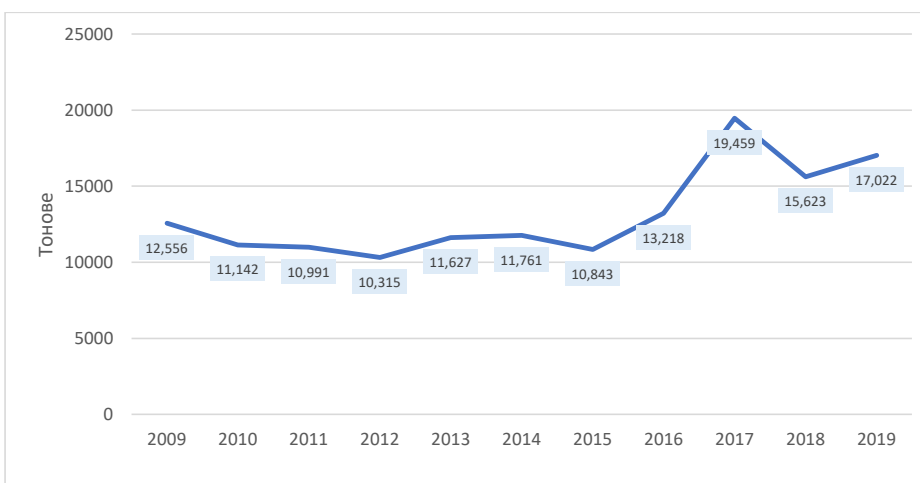
Deleted: ,

Deleted: .

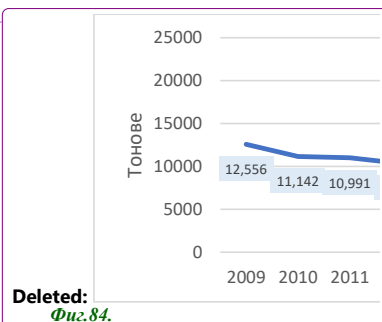
Deleted: .

Deleted: .

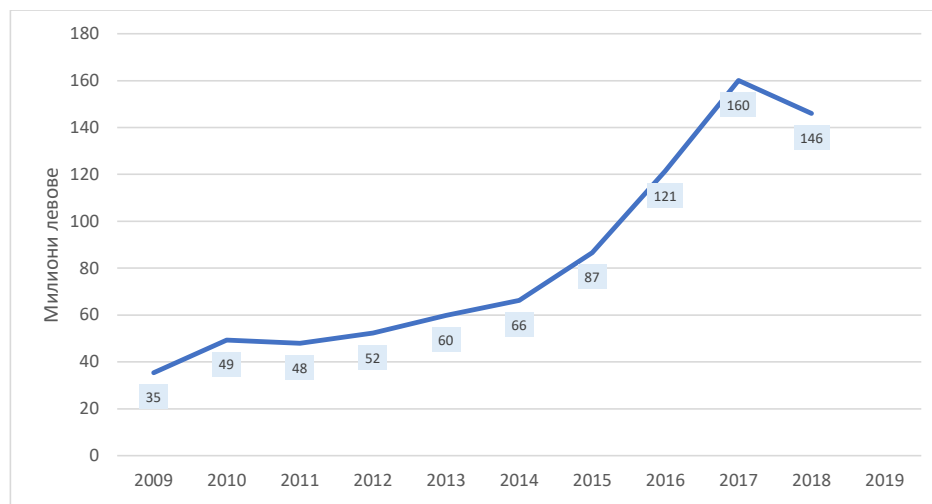
Фигура 86. Обем на годишен износ на продукти от риба и други водни организми в тонове,

източник: ЕОППРА, ЕВРОСТАТ

Фигура 87. Стойност на годишен износ на продукти от риба и други водни организми в тонове

источник: ЕОППРА, ЕВРОСТАТ

Стойността на годишния износ на продукти от риба и други водни организми нараства от 35 мил. лв. през 2009 г. на 66 мил. лв. през 2014 г. и 150 мил. лв. през 2019 г., като най-висока стойност достига през 2017 г. - 160 мил. лв. Средногодишният растеж е 15.7%, а **между 2014 г. и 2017 г. той е 34.3%.**

Средната цена за килограм продукция за износ се променя от 2,8 лв за кг през 2009 г. и 5,6 лв за кг през 2014 г. до 8,8 лв за кг през 2019 г., като най-висока стойност достига през 2018 г. - 9,3 лв за кг. За целият прериод **средногодишният ръст на средната цена в левове за килограм** е 12% на година, а за периода 2014-2019 г. - 9,4% за година.

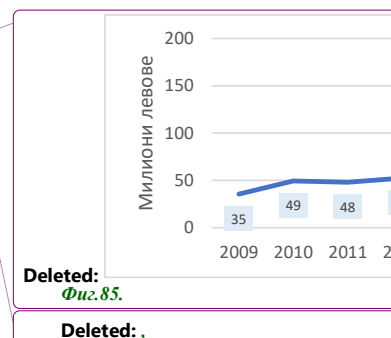
Допълнителната информация в следващата подсекция за структурата на износа през 2019 г. (продукти като скариди, рапани, аншоа, хайвер) е индикатор за развитие към износ на преработени продукти с по-висока добавена стойност. Това се отразява и в стойността на износа в милиони лева, който е над четири пъти по-висок през 2018 г. в сравнение с 2009 г.

Основни видове, обект на внос и износ

Сравнени са стойността и единичните цени на основните видове, обект на внос и износ в началото и в края на периода 2009-2019 г.

Доминиращите във вноса през 2019 г. скариди, скумрия, съомга, лаврак, ципура и тон (с близо 60% общ дял от стойността на вноса) са имали дял от под 40% от стойността на вноса през 2009 г. Единствените относително постоянни видове са скумрията и рибата тон, останалите съществено увеличават своя дял.

При износа промяната също е сериозна. Доминиращите през 2019 г. скариди, рапана, съомга, дъгова пъстърва, скумрия, хайвер, тон, аншоа и сардини (с над 70% общ дял от стойността на износа) са имали дял от 46% през 2009 г., като относително

Deleted: .

Deleted:

Deleted: .

Deleted: .

Deleted: .

Deleted: .

Deleted: ,

Deleted: .

Deleted: ,

Deleted: .

Deleted: ,

Deleted: .

Deleted: -

Deleted: ,

Deleted:

постоянни видове са рапаните, пъстървата, скумрията и хайвера, а останалите увеличават своя дял.

Таблица 46. Стойността и единичните цени на основните видове, обект на внос и износ в началото и в края на периода 2009-2019 г.

Moved (insertion) [41]

	Внос				Износ			
	2009		2019		2009		2019	
	дял/ стойност, лв.	средна цена, лв/kg	дял/ стойност, лв.	средна цена, лв/kg	дял/ стойност, лв.	средна цена, лв/kg	дял/ стойност, лв.	средна цена, лв/kg
Скариди	3,3%	3,75	15,9%	6,58	0,2%	0,00	29,0%	20,11
Скумрия	20,9%	1,65	15,5%	3,12	7,5%	1,90	4,8%	6,60
Сьомга	5,5%	8,43	11,3%	13,13	2,2%	7,87	7,2%	12,69
Тон	5,1%	5,57	5,7%	6,86	0,1%	5,51	3,7%	6,94
Лаврак и ципура	5,4%	9,06	10,8%	9,69	1,4%	7,83	1,7%	9,16
Дъгова пъстърва	2,7%	4,82	2,5%	7,89	6,7%	7,32	5,0%	7,64
Рапани	0,6%	6,18	1,7%	1,21	24,4%	6,60	14,7%	14,80
Аншоа/ Хамсия, Сардини	0,6%	4,01	0,9%	3,36	1,2%	13,27	4,7%	9,40
Цаца	0,4%	0,85	0,3%	0,96	3%	1,51	2,1%	1,88
Хайвер	0,5%	35,86	1,4%	17,43	3,9%	1049,5	4,2%	246,66

Източник: ЕОППРА, ЕВРОСТАТ

Moved up [41]: <#>Стойността и единичните цени на основните видове, обект на внос и износ в началото и в края на периода 2009-2019 г.

За периода 2009-2019 г. *скаридите* са се превърнали в основен обект на внос. Те задоволяват търсенето на вътрешния пазар и генерират най-голям дял от стойността на износа от 2014 г. до момента със значителна добавена стойност от преработка.

Скумрията остава основен обект на внос, който задоволява търсенето на вътрешния пазар поради ниската си цена. Част от вноса се изнася след преработка, като делът спада плавно за периода.

Сьомгата се превръща във важен обект на внос, който задоволява търсенето на вътрешния пазар и захранва все по-значим дял от преработващата индустрия, като делът в износа се повишава плавно за периода.

Различните видове *риба тон* са постоянен обект на внос, който задоволява търсенето на вътрешния пазар. За периода се формира тенденция за развитие на преработката, като делът в износа се повишава плавно за периода.

Лавракът и ципурата постепенно се налагат като значима част от вноса, основно за задоволяване на вътрешния пазар. Минимални количества са ре-експортирани на цени, близки до тези за внос.

Пазарът на *дъгова пъстърва* включва известни, неголеми количества внос, които допълват българското производство. Освен задоволяване на вътрешното потребление, пъстървата формира и важна част от износа. Цените *на аквакултурите*, внос и износ са много близки, което е индикатор, че се търгува основно прясна и прясно-охладена продукция с минимална преработка.

Deleted: за производство от аквакултура

Преработените *рапани*, продукт основно на български улов, формират вторият по големина дял в стойността на износа. Обемът им се запазва относително постоянен

за периода 2009-2019 г. и само интензивното развитие на преработка на други видове от внос намалява техния дял в износа.

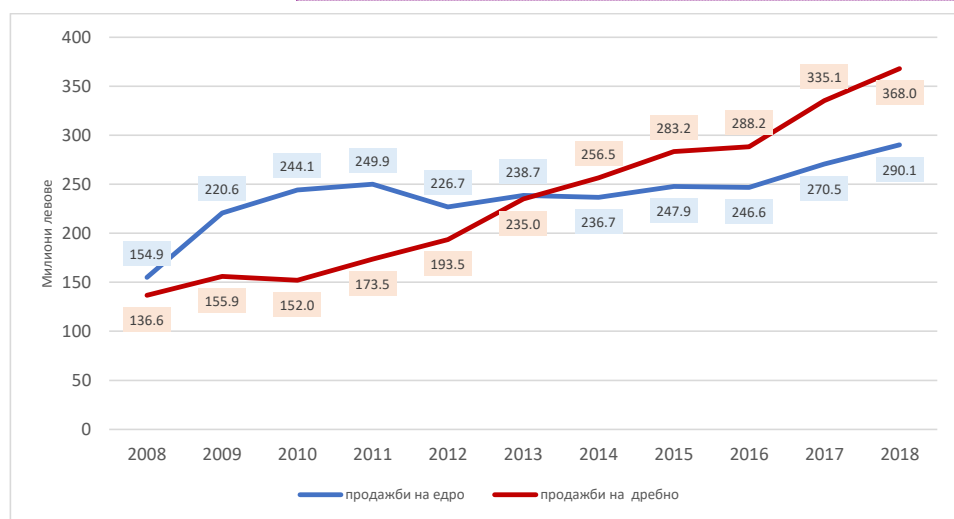
Цацата, като продукт от български улов, се реализира по два основни начина: преработена като аншоа и прясна. Постепенно се увеличава дялът на стойността на преработената продукция от 1,2% през 2009 г. до 4,7% през 2019 г.

Хайверът запазва позициите си на продукт с постоянен дял от стойността на българския износ. Единичната му цена за периода варира значително в зависимост от това, каква част от преработката му се случва в страната.

Конкурентноспособност на сектора

Вътрешната търговията с риба и рибни продукти, ракообразни и мекотели се наблюдава от НСИ чрез няколко показателя: продажби на едро, продажби на дребно и индекс на потребителските цени.

Фигура 88. Годишни продажби на едро и дребно на риба и рибни продукти, ракообразни и мекотели в милиони левове

Deleted: ,

Deleted: ,

Deleted: **Фиг. 86.**

Deleted: ,

Източник: НСИ

Годишните продажби на едро нарастват с най-висок темп между 2009 г., когато са 154,9 мил. лв. и 2011 г., когато достигат 249,9 мил. лв. и не се променят до 2014 г. когато са 236,7 мил. лв. За периода 2014-2018 г. има нарастване със стойност през 2018 г. от 290,1 мил. лв.

Годишните продажби на дребно нарастват относително равномерно през целия период от 136,6 мил. лв. през 2009 г. и 256,5 мил. лв. през 2014 г. до 368 мил. лв. през 2018 г.

До 2013 г. включително, продажбите на едро са по-високи от продажбите на дребно, а след 2014 г. продажбите на дребно са по-високи.

Средният годишен ръст на продажбите на едро за периода 2009-2018 г. е 3,1%, а на дребно 10%. За периода 2014-2018 г. показателите са съответно 5,2% и 9,4%.

Deleted: ¶

Deleted: ,

Deleted: ,

Deleted: ,

Deleted: ,

Deleted: ,

Deleted: ,

Deleted: ,

Deleted: ,

Deleted: ,

Deleted: ,

Deleted: ,

Deleted: ,

Deleted: ,

Индексът на потребителските цени отчита средногодишната инфлацията на пазара. За търговията с риба и рибни продукти, ракообразни и мекотели той има следните стойности.

Таблица. 47. *ИПЦ за търговия с риба и рибни продукти, ракообразни и мекотели в милиони левове*

2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
13,5	-1,2	8,4	7,1	-0,2	-1,8	0,3	0,4	0,3	-0,3

Източник: НСИ

След претегляне през ИПЦ може да се пресметне **среден годишен ръст на продажбите с отчитане на инфлацията**, който за продажбите на едро за периода 2009-2018 г. е 0,2%, а на дребно 7%. **За периода 2014-2018 г. показателите са съответно 5,4% и 9,7%.**

Сравнението между средния годишен ръст на продажбите и средния годишен ръст на продажбите с отчитане на инфлацията позволява да се заключи, че ръстът през периода 2009-2013 г. се дължи основно на инфлация на цените, а **ръстът от 2014 г. до 2018 г. не се дължи на инфлация на цените.**

Динамика в сектора

Търговията с риба и рибни продукти се осъществява в няколко различни по вид обекти:

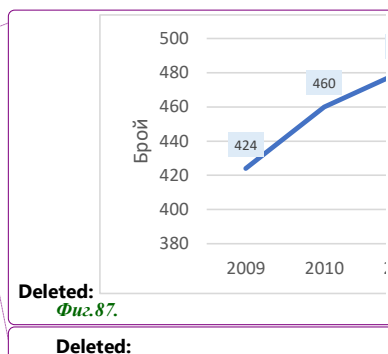
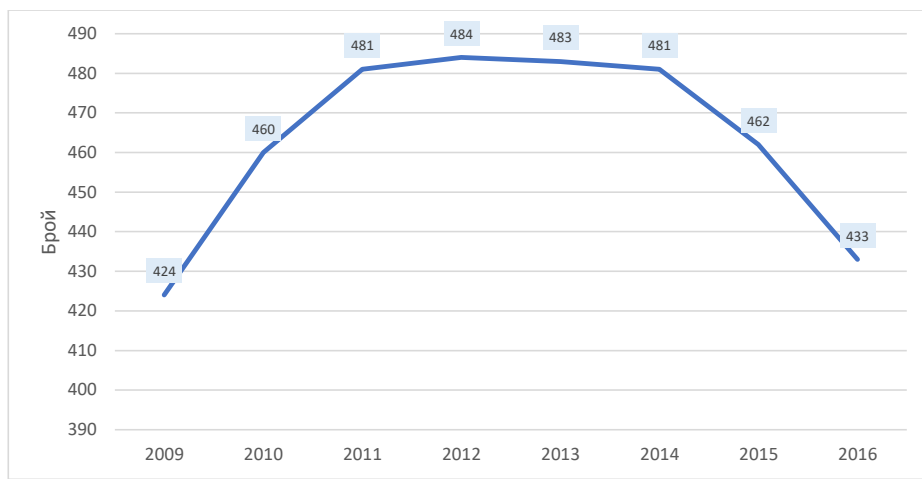
- големи търговски вериги (супермаркети, хипермаркети) - практически всички обекти предлагат **пресни** или замразени продукти.
- специализирани магазини.
- пазари.
- директна продажба от рибовъдни стопанства, тържища за продажба на риба и рибари.

В доклад „Анализи на пазара на храни и спиртни напитки и техните големи дистрибутори в ЕС¹⁰“ има информация към 2018/2019 г. за броя на търговските обекти на основните големи търговски вериги. Само групата вериги Кауфланд, Лидл, Метро, Била, Фантастико, Т-Маркет имат 390 търговски обекта в страната.

Информацията за специализирани магазини е следена от НСИ до 2016 г. След тази година не се събират данни. Броят на специализираните магазини се е променял между 424 и 484 в периода 2009-2016 г.

¹⁰https://www.mi.government.bg/files/useruploads/files/vop/analyzes_bg.pdf

Фигура 89. Брой на търговски обекти за продажби на дребно на риба и рибни продукти.

Източник: НСИ

Директната продажба от рибовъдни стопанства, тържища за продажба на риба и рибари е оценена чрез вписаните по Наредба № 26 от 14 октомври 2010 г. рибопроизводители.

В списъка на производителите на първични продукти, регистрирани в съответствие с чл.1, т.1 от Наредба № 26 от 14 октомври 2010 г. за специфичните изисквания за директни доставки на малки количества суровини и храни от животински произход от април 2020 г., поддържан на националния портал за отворени данни, <https://data.egov.bg>, има 31 фирми и още 9 записи, за които липсва име на фирма, които доставят прясна и охладена риба.

ЛЮБИТЕЛСКИ РИБОЛОВ

Видове и обеми, обект на любителски риболов

Любителският риболов се извършва в съответствие с разпоредбите на глава III, раздел III на ЗРА.

Водоемите за упражняване на любителски риболов са:

- държавни водоеми и водни обекти по чл. 3, ал. 2, т. 1 и 2 (Черно море, крайдунавските и крайморските езера и блата, вътрешните езера и блата, реките и старите речни корита, баластриерните водоеми, бентовете и изравнителите, гребните канали, хидропарковете и язовирите), в които се упражнява само любителски риболов, с изключение на р. Дунав и Черно море, където се упражнява и стопански риболов със съответните разрешителни, като в Черно море любителският риболов е свободен и не се изисква билет за любителски риболов;
- държавни язовири, определени само за любителски риболов в съответствие с Приложение 1 към Наредба № 37/2006 г. по чл. 15 от закона;
- държавни язовири, определени за аквакултури по Наредба № 37/2006 г., където любителски риболов може да се извършва по реда на чл. 3, ал. 2, т. 3 от ЗРА „при условия и ред, определени от регистрираните по чл. 25 лица“ (регистрирани като обекти за рибовъдство).
- други язовири и водни тела, предоставени за стопанисване и управление на рибните ресурси в тях по реда на чл. 15а от закона на регистрирани по реда на чл. 11 рибарски сдружения за любителски риболов, като тези водоеми се определят със заповед на министъра на земеделието, храните и водите с условие за прилагане разпоредбата на чл. 11а за участие в заребяването (разселване на заребителен материал) на водоемите по чл. 3, ал. 1, т. 1 и 2. За извършване на любителски риболов в тези водоеми освен билет за любителски риболов, издаден от ИАРА или упълномощени от нея лица, се изисква и членска карта на сдружението, в което лицето членува.

Любителски риболов без билет във водите на Черно море следва да се извършва при спазване на нормативните за опазване на рибните ресурси (Глава четвърта на ЗРА).

Любителски риболов извършват физически лица, които притежават валиден билет за любителски риболов. Билетите за любителски риболов се отпечатват от ИАРА и се разпространяват чрез териториалните ѝ звена, държавните горски стопанства, държавните ловни стопанства, организациите по чл. 11 от ЗРА (сдружения на любители-риболовци) и други лица при условия и по ред, определени с наредба на министъра на земеделието, храните и горите. Билетът за любителски риболов е личен и поименен и не може да се прехвърля на трети лица.

Състояние на любителският риболов

Издаването на билет за любителски риболов се осъществява от ИАРА по реда на чл. 22 и следващи от ЗРА. За издадените билети по този ред ИАРА води регистър.

Deleted: организира

Deleted: Закона за рибарството и аквакултурите (ЗРА) във водоемите по реда и условията на:

по отношение на общите разпоредби за правото и възможността за упражняване на любителски риболов и за водоемите и водните обекти, където такъв може да се извършва по разпоредбите на чл. 3, ал. 2, чл. 7, 11, 11а, 12, 15, 15а, 15б и 16 от ЗРА (

Deleted: 1-ва, 2-ра и 3-та от закона);
по отношение на специфичните разпоредби по организацията на любителския риболов и издаването на билети за любителски риболов по разпоредбите на Глава 3-та

Deleted: 3-ти от закона, членове от 22 до 24а

Deleted: <#> в съответствие с чл. 16, ал. 1, т. 2 Изпълнителната агенция по рибарство и аквакултури съставя и поддържа регистър на издадените билети за любителски риболов.

Deleted: разделени в следните групи

Moved down [42]: В съответствие с разпоредбите на чл. 24, ал. 1 от ЗРА лицата, упражняващи любителски риболов, трябва да спазват съответните изисквания на закона за издаване и презаверяване на билетите за любителски риболов, за което заплащат държавна такса, определена с тарифа, определена по тарифа на Министерския съвет по чл. 17а, ал. 4.

Moved down [43]:
Разпоредбата на чл. 24, ал. 1, т.

Deleted: 3 повелява лицата, упражняващи любителски риболов, да записват улова от всеки риболовен излет по видове и количество (в килограми и бройки) в билетите за любителски риболов;
Обобщени данни за извършените улови на риба по видове и количества трябва да съставят съответните рибарски сдружения, регистрирани по чл. 11 от ЗРА и да ги представят на ИАРА ежегодно. Това обаче не си извършва и в ИАРА не се поддържат база-данни за тези улови.

Deleted: Регистрацията

Deleted: лицата, извършващи

Deleted: регистрираните лица

В съответствие с регистъра на лицата, упражняващи любителски риболов за периода 2010-2019 г., издадените билети за любителски риболов са представен в следната таблица.

Deleted: .

Deleted: Таблица 38:

Таблица. 48. Брой издадените билети за любителски риболов за периода 2010-2019 г.

Година	Брой билети, издадени за годината	Изменение спрямо предходната година*	Изменение спрямо 2010 г.**
2010	190525	0	0
2011	197798	7273	7273
2012	201864	4066	11339
2013	219643	17779	29118
2014	212182	-7461	21657
2015	213 506	1324	22 981
2016	212506	-1000	21981
2017	211970	-536	21445
2018	225909	13939	35384
2019	231466	5557	40941

Видно е, че броят на издадените билети е увеличен с над 20% за десетгодишен период. Това на свой ред поставя въпроса за необходимостта от въвеждане на работещ механизъм за наблюдение на упражняването на този вид дейност и обема на улова, осъществяван чрез любителския риболов. Анализирайки обема, вида и водоемите, в които се извършва любителския улов, следва да се оцени въздействието на любителския риболов върху състоянието на рибните ресурси в страната, а също така и на зарибяванията, предприемани от риболовни сдружения в различни водоеми на страната.

Deleted: <#>Таблица 38. Брой издадените билети за любителски риболов за периода 2010-2019 г.¶

Организиран характер на любителския риболов - основни неправителствени организации в подсектора

По данни на ИАРА регистрираните любителски сдружения в страната общо за страната са 250 броя, а разпределението им по региони са представени в следната таблица.

Deleted:

Deleted: Таблица 39:

Таблица. 49. Общ рой регистрирани любителски сдружения в страната по региони*

№	Териториално звено (ТЗ) на ИАРА- град	Брой регистрирани сдружения*
1	Габрово	11
2	Ловеч	5
3	Шумен	3
4	Благоевград	17
5	Плевен	15
6	Пловдив	19
7	София	52
8	Силистра	2
9	Видин	5

№	Териториално звено (ТЗ) на ИАРА- град	Брой регистрирани сдружения*
10	Враца	12
11	Кюстендил	5
12	Перник	3
13	Сливен	4
14	Хасково	6
15	Ямбол	7
16	Бургас	9
17	Велико Търново	18
18	Добрич	3
19	Русе	7
20	Разград	5
21	Търговище	4
22	Варна	7
23	Смолян	5
24	Монтана	6
25	Пазарджик	7
26	Стара Загора	11
27	Кърджали	2
	Общо за страната:	250

*Забележка: Таблицата е съставена по справка на ИАРА за сдруженията по региони (териториални звена на ИАРА), които са регистрирани във връзка с извършването на зарибяване на държавни води и водоеми.

Взаимовръзки на любителския риболов с производството на аквакултури и стопанския риболов

Ползването на рибните ресурси за любителски риболов във вътрешните водоеми на страната е подробно регламентирано в ЗРА със строги правила за ограниченията и забраните, който се контролира от органите на ИАРА по места. ЗРА дава право за извършване на контрол върху любителския риболов и от органите по Закона за горите и Закона за лова и дивеча (държавните горски стопанства и лесничествата).

Що се отнася до взаимовръзката със стопанския риболов в Черно море, то пряка такава не може да бъде идентифицирана. Стопанският риболов в Черно море се извършва основно със специализирани риболовни кораби със специално риболовно оборудване, които извършват риболов навътре в морето и при по-големи дълбочини. Любителският риболов се извършва от брега или от лодки, но той се практикува извън риболовните зони и зоните на действие на риболовния флот. Забранен е любителският риболов на квотирани видове, а съгласно чл. 35, ал. 1, т. 5 на ЗРА забранен е също така и риболовът с харпун.

По друг начин стои въпросът с риболова в р. Дунав. Там любителският риболов се извършва от брега или от лодка с въдици. Голяма част от стопанския риболов в реката също се извършва с мрежени уреди от лодки в същата акватория. По тази причина двата вида риболов си взаимодействат, доколкото ползват един и същ

Deleted: <#> Таблица 39. Общ рой регистрирани любителски сдружения в страната по региони. ¶

Deleted: ¶

Deleted: Любителският риболов се осъществява от гражданите по силата на Закона за рибарството и аквакултурите (ЗРА). Той се упражнява от лица, снабдени с редовни билети за любителски риболов, издавани от ИАРА. ¶ Осъществяването на любителския риболов има определена връзка със стопанските дейности в секторите „Аквакултура“ и „Стопански риболов“, доколкото любителите риболовци ползват наличните в съответните водоеми рибни ресурси. ¶

Deleted: на разрешителния режим по отношение на

Deleted:

Deleted: , като законът

Deleted: връзка няма.

Deleted: риболова

Deleted: с харпун и с водолазно оборудване понякога

Deleted: -иначе

Deleted: (куки).

Deleted: куки с различно оборудване

Deleted: .

Deleted: двете действия

ресурс, така че любителският риболов има пряко въздействие върху състоянието на рибните запаси в реката, за които в последните години тенденцията е към съществено намаляване.

Deleted: имат тенденция

Deleted: да намаляват

Връзката на любителския риболов с аквакултурата е в две посоки. От една страна рибовъдните стопанства отглеждат риба, с която се зарибяват водоемите за любителски риболов (водните тела публична държавна собственост, в това число реките, общинските водоеми и ползваните такива от частни лица). Сдруженията за любителски риболов също имат ангажимент за поддържането на рибните запаси във водоемите за любителски риболов и извършват или участват в зарибяването на същите, което е описано по-подробно в раздела „Любителски риболов“.

Deleted: аквакултурата произвежда

Deleted: който

От друга страна, в обектите за аквакултури, ползвани от частни лица по реда на ЗРА и Закона за водите също може да се извършва любителски риболов срещу заплащане, по ред определен от ползвателя на обекта, регистриран по чл. 25 от ЗРА. В тези случаи не се прилагат правилата и забраните за любителския риболов в държавните водоеми. Но тъй като няма отделен регистрационен режим за обекти, предлагащи платен любителски риболов, те са принудени да се регистрират като обект за аквакултури по чл. 25 от ЗРА. От това следва:

Deleted: аквакултура

1. При липсата на отделен регистрационен режим за обекти, предлагащи платен любителски риболов, не могат да се разграничат субектите реално произвеждащи аквакултури от тези, които само предлагат риболов срещу заплащане, без реално да отглеждат риба или други водни организми. На практика, предлагането на услуги по платен любителски риболов се свежда до търговия с риба с особена форма за реализация на закупената риба, т.е. закупува се периодично готова риба за консумация, пуска се в съответния водоем и след това се продава, като любители-въдичари срещу заплащане я ловят.

Deleted: ¶

2. Липсата на такъв режим води до грешки в статистическата система на ИАРА. Количествата риба, които са преминали по веригата реален обект за производство на аквакултури - обект за извършване на платен любителски риболов се отчитат два пъти, т.е. удвояват се. Регистрираните по чл. 25 от ЗРА субекти и в двата случая, ежегодно подават формуляри с произведените и реализирани количества риба в съответствие с чл. 27 от ЗРА. Само, че в действителност произведено количество риба е толкова, колкото е отгледано и продадено от реалният обект за производство на аквакултури, а отчетеното количество риба от обекта за платен любителски риболов е само препродадено, въпреки че е отчетено като произведено. В резултат, в статистическата система на ИАРА едно и също количество риба се отчита два пъти, като по този начин се натрупва ежегодна грешка, която надхвърля стотици тонове. Изключение от този казус правят само обектите за производство на аквакултури, които отглеждат наистина риба и същевременно допускат платен любителски риболов в стопанството си.

Социално значение на любителския риболов като рекреационно занимание

България има много достъпни за гражданите естествени (реки, езера, блатата, Черно море, р. Дунав) и изкуствени водоеми (основно язовири), в които може да се практикува любителски риболов. Любителският риболов има важно социално

Deleted: реките, езерата, блатата

Deleted: язовирите

значение за населението на България, тъй като представлява вид отход и развлечение, който може удачно да бъде съчетаван с природен, селски и екологичен туризъм. Често той се практикува и като семеен спорт, практикуван за отход и развлечение, което има важно значение за екологичното възпитание на децата.

По тази причина броят на билетите за любителски риболов в страната като цяло ежегодно нараства и през 2019 г. в регистъра на ИАРА е посочено, че има издадени 231 466 бр. билети. Броят на билетите за любителски риболов по години е показан в таблицата в раздел „Любителски риболов“.

Deleted: година

Deleted: и

Влияние на любителския риболов върху околната среда

Deleted: ¶

Сладководните риби са сред най-заstraшените животни на планетата, а промените в климата и агресивното потребление на водни ресурси представляват основна заплаха за многобройните екологични, културни и икономически ползи, които рибите осигуряват. В българската сладководна ихтиофауна са идентифицирани редица видове, чиито популации са под натиска на силно антропогенно влияние от всякакъв характер. Високото ниво на местно биоразнообразие е заstraшено от нежелана загуба на генетичен материал поради изменението на климата и човешките дейности, свързани с интродуцирането на чужди видове риби, интензивното ползване на водни ресурси, замърсяването на околната среда, нарушаването на речната непрекъснатост и др. Особено чувствителни са популациите на редките и заstraшени видове като главочка (*Cottus gobio*), речната (балканска) пъстърва (*Salmo trutta*), черната (балканската) мряна (*Barbus petenyi*), брияната (*Chalcalburnus schalcooides*) и др. Тези видове са най-често обекти на мониторинг и тяхното поддържане и възстановяване е приоритетна задача на много от националните и природни паркове у нас. Някои от тези видове са обект на риболов и същевременно видове с висок консервационен статус.

Deleted: Barbus petenyi), брияната

Deleted: други

Любителският риболов в повечето европейски страни, както и в много други региони по света, се смята за рекреационна дейност или „спорт“. Въпреки моралните и етичните схващания по отношение на този вид риболов, трябва да се подчертае, че рибарите на много места по света представляват най-голямата и най-силно заинтересована група за опазване на рибите и водните екосистеми като цяло. Рибарите са и много ценен източник на сведения. Те често са „живата памет“, съхранявайки и предавайки информация за видовете риби, населявали даден регион, техните размери и количество, поведение, екологични условия и промените, които са настъпили с времето. Ето защо много идеи или кампании за опазване или възстановяване на сладководните екосистеми се ръководят от хора, които са риболовци, и по този начин са развили по-тесна връзка с водните екосистеми. Като доказателство за тяхната надеждна подкрепа за опазване на природата и техният сериозен интерес към „благополучието на рибите“ риболовците трябва да работят по следните стратегически направления: 1) как да използват рибните запаси по устойчив начин; 2) как да се защитят или да възстановят речните/езерните местообитания; и 3) как да практикуват риболов по морално/етично защитим начин.

Deleted: техния

Deleted:

Deleted: спортния

При любителския риболов широко се използва практиката, известна под името „хвани и пусни“ (catch&release, англ.). При нея уловената риба бива освобождавана и връщана във водоема. Тази практика е обект на дългогодишни дискусии, като

противниците ѝ имат два основни аргумента. Единият е свързан със съмнения за хуманността на това действие, произтичащи и от вероятността за причиняване на болка на рибите, а другият - с обстоятелството, че значителна част от уловените и пуснати риби загиват или имат съществени физиологични проблеми в резултат от получени наранявания или стрес. У нас този метод се смята за екологосъобразен и някои риболовни сдружения го пропагандират активно, като за жалост не се вземат под внимание някои научни наблюдения по въпроса. Степента на смъртност, предизвикана от улавянето и освобождаването, е сравнително ниска. Проучване в щата Оклахома (САЩ), проведено от Департамента за опазване на дивата природа, установява, че до 43% от рибата, освободена след улавяне, умира в рамките на следващите шест дни. Нараняванията на пуснатите риби, които не умират, от своя страна може значително да намали способността им да се хранят и нарастват.

Deleted: обаче

Изследвания, проведени върху връзката на метода на улов и нивото на смъртност при различни видове риби, показват, че най-слабо травмиращ е риболовът с муха. Нивото на смъртност може да варира в зависимост от вида кука, метода на риболов (примамката), температурата на водата, продължителността на борбата, времето за манипулиране и метода на освобождаване. Специалистите препоръчват някои техники, които могат да подобрят оцеляемостта на рибите, които се освобождават, като използването на единични куки; при манипулациите по освобождаването на рибата от кукичката тя да не се оставя на сухо; бързо връщане обратно във водоема. Въпреки негативните оценки по отношение на този вид риболов, степента на оцеляване на освободената риба определено е по-висока, отколкото на събраните риби.

Deleted: , мекни, кръгли

Регламентирането (със ЗРА) на любителския риболов включва сезонът, дните от седмицата и частта от денонощието, разрешени за риболов, допустими методи за риболов, минимални ограничения на размера, както и дневни лимити за уловена риба. Регулацията на любителския риболов се осъществява чрез ограничаването му. Тя следва да е първата управленска мярка, прилагана в случаите на необходимост от защита на дадена рибна популация. Този подход е и най-ефективният, стига да не се прилага на етап, когато вече значителна част от рибите са изчезнали и числеността на популацията е под т. нар. ефективен размер. Масово прилагана ограничителна мярка е приемането на норми за минимален размер на уловените риби. Това обаче, подобно на селективните риболовни уреди, води до „издребняване“ на рибите в резултат от изземането на по-едри индивиди. Ограничения се налагат и чрез въвеждането на периоди през годината на забрана за риболов, като той най-често се забранява в рамките на размножителния период. Ограниченията са свързани с броя на разрешените за улов риби, вида и броя на риболовните уреди.

Deleted: на спортния риболов на риби и други водни животни в България е уредено в Закона за рибарство и аквакултури (2018), в който са указани

Deleted: могат да

Deleted: пистървови

Към пространствените ограничения спадат лимитиращите или напълно забраняващите риболов в даден воден обект или участък от него. Забрана може да се наложи в зони на струпване на риби по пътя на миграцията им (например пред входа на рибни проходи). Дългосрочни забрани се въвеждат и за ендемични видове с много ниска численост и ограничено разпространение. Такива забрани имат положителен резултат, когато са приложени в съчетание с мерки по отстраняване на други неблагоприятно действащи фактори, като фрагментация на реките, замърсяване и унищожаване на местообитанията.

Ограниченията в улова по отношение на количество и размер на разрешените за улов риби, трябва да се формулират въз основа на анализ на продуктивността, смъртността, възрастовия и размерния състав на локалната популация. Анализът на количествените данни разкрива размера и динамиката, които са присъщи на запасите, и следва да формират основата за управленските решения. И накрая, трябва да се има предвид, че наблюдаваната динамика е специфична за всяка локална популация.

Любителският риболов има и друг изключително негативен ефект върху околната среда. Риболовците се смятат за едни от важните фактори (вектори) в преноса и разпространението на инвазивни видове риби и други организми. Това най-често става чрез изхвърлянето във водоема след приключване на риболовния излет на живи организми (риби, мекотели), използвани за примамка. Така се предполага, че у нас се разселва слънчевата риба, псевдорабората и др. По този начин се разселват месни видове, но във водни басейни извън естествения им ареал - например щипоци.

Съвременното управление на рибарството във водите, предназначени основно за любителски риболов, показва стремеж към сливане на необходимостта от опазване на природата с удовлетворяване на интересите на непрестанно нарастващия брой рибари.

ЗАЕТОСТ В СЕКТОР РИБАРСТВО

Данните за заетостта в сектор Рибарство са изчислени (НСИ) и представени в еквивалент на пълна заетост.

Използвани са и данни за заетите лица в риболова – по сегменти на използваните съдове, събирани от ИАРА, както и данни за сродносписъчния брой осигурени лица в раздел Рибарство, публикувани от НОИ заедно с данните за трудови злоупотреби.

Заетост в сектор Рибарство и подсекторите Стопански риболов, Производство на аквакултури и подсектор Преработка и консервиране на риба

Значение на сектора на национално равнище

За да оценим дела на сектор *03 Рибно стопанство* от икономиката на България е разглеждан индикаторът *Заети лица (в еквивалент на пълна заетост)* сред всички нефинансови предприятия (всички икономически дейности, с изключение на сектори К, О, Т и U от КИД-2008).

Заети лица са „всички лица, работещи в дадено предприятие на пълно или непълно работно време, включително сезонните и надомните работници, работещите собственици, наетите по договор за управление и контрол, наетите по извънтрудови правоотношения (граждански договори), които не работят при друг работодател и неплатените семейни работници. Не се включват лицата, отсъстващи за неограничено време, а също и тези, предоставени по договор от други предприятия“.

По данни на НСИ броят на заетите лица (в еквивалент на пълна заетост) в сектор *03 Рибно стопанство* се повишава от 830 през 2014 г. до 1126 през 2018 г. Делът на заетите лица в сектора от всички заети лица в нефинансовите предприятия в България нараства от 0.04% до 0.051% за периода 2014-2018 г., като съпоставим растеж има и в двата подсектора 03.1 Риболов и 03.2 Развъждане и отглеждане на

Deleted: стопански

Deleted: производство

Deleted: преработка

Deleted:

Deleted: Делът нараства от 0,026% до 0,051% за периода 2009

риба и други водни организми (аквакултури). През предходния период 2009-2013 г. броят на заетите лица в сектор 03 Рибно стопанство се повишава от 568 до 761, а дялът им от всички заети лица в нефинансовите предприятия 0.026% до 0.037%. Това показва дългосрочна (поне десетгодишна) тенденция на увеличаване на заетостта в сектора с по-високи темпове от повишаването на заетостта в страната като цяло.

Deleted: По-задълбочен поглед показва, че над 95% от всички предприятия в сектор Рибарство за всяка от годините през периода са от група „Микро до 9 заети“. Ако сравним приходите от дейността на сектор Рибарство само с тази група получаваме 4-5 пъти по-висока значимост, т.е. нарастване от 0,084% до 0,164%.

Вземайки предвид факта, че над 95% от всички предприятия в сектор 03 Рибно стопанство за всяка от годините през периода са от група „Микро до 9 заети“ представяме и сравнение само с тази група предприятия от националната икономика. Делът на заетите лица в сектор 03 Рибно стопанство от всички заети лица в нефинансовите предприятия в България с 0-9 заети нараства от 0.13% през 2014 г. до 0.164% през 2018 г., или е налице достигане над три пъти по-висок дял.

Deleted: подсектор/2

Броят на заетите лица (в еквивалент на пълна заетост) в подсектор 12.20 Преработка и консервиране на риба и други водни животни, без готови ястия се повишава от 1451 през 2014 г. до 1574 през 2018 г. по данни на НСИ. Делът на заетите лица в подсектора от всички заети лица в нефинансовите предприятия в България се променя от 0.07% до 0.071% за периода 2014-2018 г., като най-висока стойност - 0.075%, показателят има през 2017 г. През предходния период 2009-2013 г. броят на заетите лица в подсектора се повишава от 1339 до 1495, а дялът им от всички заети лица в нефинансовите предприятия 0.061% до 0.073%. В дългосрочен план след по-бързото нарастване на заетостта в подсектора през предходния период 2009-2013 г., през периода 2014-2018 г. наблюдаваме темпове на промяна на заетите лица много близки до средните за страната.

Deleted: нараства от 0,061% до 0,

Deleted: 2018 г

Значение на сектора по региони и по подсектори

Moved (insertion) [44]

По данни на НСИ броят на заетите лица (в еквивалент на пълна заетост) в подсектор 03.1 Рибарство се повишава от 168 през 2014 г. до 260 през 2018 г. Те са основно в подсектор 03.11 Океански и морски риболов. Подсектор 03.12 Сладководен риболов отчита между 9 и 14 заети лица през всяка от годините в периода 2014-2018 г.

Над 93% от заетите лица (в еквивалент на пълна заетост) в подсектор 03.1 Рибарство за периода 2014-2018 г. са в три области.

- В област Бургас заетите лица се увеличават от 90 през 2014 г. на 150 през 2018 г. или съответно дял от 54% до 58% от заетите лица в подсектора
- В област Варна заетите лица се променят от 33 през 2014 г. на 49 през 2018 г. (най-висок е бил броят им през 2017 г. - 58) или съответно дял от около 20% от заетите лица в подсектора
- В област Добрич заетите лица се променят от 35 през 2014 г. на 44 през 2018 г. (най-висок е бил броят им през 2017 г. - 46) или съответно дял от около 21% и 17% от заетите лица в подсектора.

По данни на НСИ броят на заетите лица (в еквивалент на пълна заетост) в подсектор 03.2 Развъждане и отглеждане на риба и други водни организми се повишава от 662 през 2014 г. до 866 през 2018 г. В подсектор 03.21 Развъждане и отглеждане на риба и други водни организми в солени басейни няма промяна между 2014 г. и 2018 г. – по 102 заети лица, като минималния и максималния брой за периода са съответно 89 и 104 заети лица. В подсектор 03.22 Развъждане и отглеждане на риба

и други водни организми в сладководни басейни има нарастване от 560 заети лица през 2014 г. до 764 заети лица през 2018 г.

Разпределението на заетостта в подсектор 03.2 Развъждане и отглеждане на риба и други водни организми е много по-равномерно в цялата страна в периода 2014-2018 г. Могат да се обособят няколко групи области по отношение на броя на заетите лица (в еквивалент на пълна заетост (в скоби са посочени минималния и максималния брой заети лица за периода 2014 г. 2018 г.):

Moved (insertion) [45]

→ с висока заетост - Стара Загора (62-73), Добрич (59-71) и Бургас (38-58), София-област/София (конфиденциални данни за 2014 г., 85 за 2018 г.)

→ със средна заетост са Пазарджик (35-38), Смолян (31-39 заети лица), Варна (24-41 заети лица), Ловеч (25-34) и Ямбол (22-29)

→ с по-ниска заетост или конфиденциалност на данните са останалите области в страната.

Moved (insertion) [46]

Близко 80% от заетостта в подсектор **12.20 Преработка и консервиране на риба и други водни животни, без готови ястия** е съсредоточена в пет области в периода 2014-2018 г. Могат да се обособят няколко групи области по отношение на броя на заетите лица (в еквивалент на пълна заетост, в скоби са посочени минималния и максималния брой заети лица за периода 2014 г. 2018 г.):

- Най-голям дял и тенденция за относително постоянен брой имат областите Бургас (405-465 заети лица) и Варна (312-414 заети лица).
- На следващото ниво са областите Пловдив (77-169 заети лица, нарастваща тенденция) и Сливен (187-193 заети лица, тенденция на запазване).
- При област София (столица) се наблюдава намаляваща тенденция от 148 на 100 заети лица.

По 1-2 преработвателни предприятия има и в областите: Благоевград, Велико Търново, Видин, Добрич, Перник, Плевен, Смолян и Шумен, като данните на НСИ за тях са конфиденциални.

Структура на заетостта

Съгласно Закона за рибарството и аквакултурите ИАРА събира данни за наетите лица в подсектори риболов, аквакултури и преработка на **годишна база от 30.12.2016 г.**

→ В подсектор Риболов на ниво „лице, притежаващо разрешително за извършване на стопански риболов във водите на Черно море“ се събират данни за броя на наетите лица чрез формуляр по образец.

→ В подсектор Аквакултури на ниво „лицата, които развъждат и отглеждат риба и други водни организми“ се събира информация за броя на наетите лица по пол, възраст, националност, продължителност на работното време и образование чрез формуляр по образец.

→ В подсектор Преработка на ниво „Лице, регистрирало предприятие за преработка на риба и други водни организми“ се събира информация за броя на наетите лица по пол, възраст, националност, продължителност на

работното време и образование, както и броя на лицата, които работят без заплащане чрез формуляр по образец.

Въз основа на съпоставката на данните от НСИ за подсектор *03.1 Рибарство с данните, събирани от ИАРА за заетите лица (в еквивалент на пълна заетост), може да бъде направен извод, че отчитаните от НСИ заети в подсектора обхващат основно заетите в едромашабния риболов.*

Броят на заетите в дребномащабен риболов (в еквивалент на пълна заетост) нараства от 349 през 2014 г. до 496 души през 2019 г. или с над 42% за петгодишния период. Оценката на данните показва, че в периода 2014-2018 г. между 85 и 97% от заетите в дребномащабния риболов лица не са обхванати от данните на НСИ, т.е. около 350 (в еквивалент на пълна заетост) лица годишно са заети с дребномащабен риболов като физически лица, без да са регистрирани като икономически единици. Съотношението на лицата с еквивалент на пълната заетост към броя на заетите лица в дребномащабния риболов (ИАРА) показва, че се осъществява под 1/3 заетост годишно или около 70 дни.

По данни на НОИ средногодишния брой осигурени лица в сектор 03 Рибарство нараства от 653 човека през 2012 г. до 1162 души през 2018 г., или два пъти за период от шест години. Съпоставката на данните от трите източника показва, че с висока степен на вероятност това в голямата си част са лицата, заети в в подсектор *03.2 Развъждане и отглеждане на риба и други водни организми (Аквакултури).* Съотношението на средногодишния брой осигурени лица към отработения брой часове годишно (НОИ) показва заетост на осигурените лица в рамките на 77-81% годишно или между 194 и 202 дни в годината.

Допълнителна информация, събрана от ИАРА чрез въпросници или формуляри при обучения, работни срещи с рибари и производители и др., би могла да бъде обработена за изясняване на собствеността на корабите, разпределението на разрешителните за риболов и др.

Докладът "Сектор „Преработка на риба“ в ЕС. Икономически доклад" на Научния, технически и икономически комитет за рибарство¹¹ предоставя данни за структурата на заетостта на преработката на риба в България до 2018 г. Данните показват, че въпреки силно положителните тенденции в икономическите показатели на подсектора, пълната заетост в него намалява. Заетите на пълен работен ден намаляват от близо 93% през 2014 до 83.2% през 2018 г.

Трудови злополуки и професионални заболявания

Националният осигурителен институт (НОИ) публикува статистическа и оперативна информация за трудовете злополуки¹² по сектори на годишна база. Сектор 03 Рибно стопанство е един от малкото сектори, за които в периода 2012-2019 г. не са показани данни за трудови злополуки и свързаните с тях показатели: коефициент на честота, коефициент на тежест, индекс на честота, индекс на тежест. Изключение прави 2014 г., през която са регистрирани 2 трудови злополуки (мъже),

¹¹ The EU Fish Processing Sector. Economic Report (STECF-19-15). Scientific, Technical and Economic Committee for Fisheries (STECF). Edited by Loretta Malvarosa, Natacha Carvalho and Jordi Guillen, a Science for Policy report by the Joint Research Centre (JRC), the European Commission's science and knowledge service, 2019

¹² <https://www.noi.bg/aboutbg/st/statistic/304-tzpb/infotz>

които са довели до загуба на 359 календарни дни, без обаче да са предизвикали смърт или да са довели до инвалидност. Съгласно данните едната трудова злополука е регистрирана в област Варна, а втората в област Пловдив¹³, като е посочено, че едната е в категория „Риболовци във вътрешни и крайбрежни води“, а посоченото местоположение и за двете е на риболовен плавателен съд. Оперативната информация за първото полугодие на 2020 г. също не съдържа данни за трудови злополуки в сектор 03 Рибно стопанство. Трябва да се подчертае, че информацията за трудови злополуки се наблюдава само до осирени лица, от което следва, че **не може да бъде направена оценка за наличие или отсъствие на трудови злополуки за по-голямата част на лицата, заети в дребномащабния риболов.**

По данни на НОИ за периода 2009-2017 г. не са регистрирани признати професионални болести в сектор 03 Рибно стопанство¹⁴.

Социални измерения на заетостта в сектор „Рибарство“

Една от целите на Общата политика в областта на рибарството (ОПОР) е насърчаване на социалната устойчивост. Настоящата правна рамка се отнася до условията на труд, здравето и безопасността, както и до създаването на работни места и обучението, социалното включване и справедливия стандарт на живот. Риболовът в цяла Европа е претърпял големи структурни промени, водещи до важни социални последици както за отделните рибари, така и за риболовните общности. В редица риболовни общности и региони на ЕС социалното значение на риболовния сектор превъзхожда прекия му икономически принос.

Данните на НОИ за средногодишния брой на осигуряваните лица показват, че жените съставляват между 19 и 27% от заетите в сектор „Рибарство“ през периода 2012-2018 г. Нарастването е с над 8.3 пункта за периода. Доколкото заетите в подсектор 3.01 „Риболов“ са преобладаващо мъже, може да се твърди, че нараствания дял на жените произтича от заетост в подсектор 3.02 (Аквакултури).

Докладът "Социални данни в сектор Рибарство в ЕС" на Научния, технически и икономически комитет за рибарство¹⁵ предоставя данни за някои социални индикатори за България, набирани през 2017 г. за заетите в риболовния флот на страната. Използваните данни за общия брой заети в риболовния флот се различават от данните, получени от ИАРА, като вероятното обяснение е изключването на неплатените заети. Докладът анализ на данни, събрани през 2017 г., като това е първата година, в която се събират данни за социалните характеристики на рибарите.

Очаквано, заетите като рибари са основно мъже – 98.97% и 98.16% от еквивалента на заетост на пълен работен ден. Само 20 жени работят като риболовци – от тях 7 на плавателни в едромащабния и 13 на съдове в дребномащабния риболов (с дължина до 12 m). За 11 от тях това е основна работа на пълен работен ден, а за останалите е заетост на непълен работен ден или допълнителна заетост към основната им работа.

Moved up [44]: Значение на сектора по региони и по подсектори¶

Deleted: ¶

Deleted: Над 93% от

Deleted: подсектор 03.1 Рибарство

Deleted: периода 2014-2018 г. са в 3 области: Бургас (между 51,5% и 57,7

¹³ https://www.noi.bg/images/bg/about/statisticsandanalysis/statistics/trs/Trud_zlop_Kniga_2014.pdf

¹⁴ <https://www.noi.bg/images/bg/about/statisticsandanalysis/statistics/trs/Profesionalni-bolesti%202009-2017.pdf>

¹⁵ Social data in the EU fisheries sector (STECF-19-03), Scientific, Technical and Economic Committee for Fisheries (STECF), Edited by Mike Fitzpatrick & Jordi Guillen, a Science for Policy report by the Joint Research Centre (JRC), the European Commission's science and knowledge service, 2019

Възрастовото разпределение на риболовците показва, че 68% от общия брой са между 40 и 64 години, а 17% са над 65 годишна възраст. Само 14% са в групата между 25-39 години и 1% са под 24 години.

Deleted: заети

Deleted: подсектора), Варна (

Deleted: 18,9%

Deleted: 23,8%) и Добрич (между 16,9% и 21,3%). Те

По отношение на образованието 83% от заетите са със средно образование, вкл. и средно специално/професионално, а 11% са с основно. С университетска степен са 6% от заетите.

През 2017 г. 894 съда от всички 1295 активни са излизали с по един рибар, а 266 с по двама. Останалите 135 съда са излизали в морето с 3 повече рибари. Събраните данни не дават възможност за оценка на заетостта на собствениците на риболовните съдове и до тази причина във въпросниците за последващите години е предвидено включване на въпрос относно собственика на съответния съд и неговото участие в процеса (участва ли в риболова).

Deleted: в под-подсектор 03.11 Океански

Deleted: морски риболов. Подсектор 03.12 Сладководен

Според представените в доклада данни за 2017 г. с риболов се занимават и 485 неплатени заети, които биха могли да бъдат определени като неплатени членове на семейството рибари, които не се осигуряват и не получават месечна заплата и са основно хора, които са в морето по-малко от 10 дни годишно.

Deleted: отчита под 15

Данните за заетите през 2017 г. са представени и според заетостта им в дребно- и едромашабния риболов. Над 85% са заети в дребномашабния риболов. За 2017 г. 104 риболовни съда съставляват едромашабния риболов, като осигуряват работа на 287 заети, от които 7 жени. От 331 заети над 65 годишна възраст, само 10 работят в ЕМР. Останалите 221 човека са заети в ДМР. Няма съществени различия по отношение на степента на образование.

Deleted: лица общо и няма забележим принос

Moved up [45]: Разпределението на заетостта в подсектор 03.2 Развъждане и отглеждане на риба и други водни организми е много по-равномерно в цялата страна в периода 2014-2018 г.

Най-същественото регистрирано различие между ДМР и ЕМР във връзка със заетите е регистрирано по отношение на вида заетост. 203 рибари, или 71% от работещите в ЕМР, са заети на пълно работно време, докато само 14% от работещите в ДМР са заети на пълно работно време.

Deleted: Могат да се обособят няколко групи области:¶

<#>с висока заетост - Стара Загора (между 7,2% и 10,9% от общия брой заети в подсектора), Добрич (между 7,6% и 9,2%) и Бургас (между 5,7% и 7,1%);¶

<#>с средна заетост (около 3% до 5%) са Пазарджик, Смолян, Варна, София, София-област и Ямбол.¶

Въз основа на анализирания данни може да се очаква, че броят на жените, заети в риболова, ще остане нисък поради спецификата на труда и условията на труд. Данните обаче показват, че в следващите години е възможно тяхната заетост в съпътстващи риболова дейности, както и в производството на аквакултури да достигне до 1/3 от заетите.

Moved up [46]: <#>с по-ниска заетост или конфиденциалност на данните са останалите области в страната.¶

Като основно предизвикателство пред риболовния флот по отношение на социалното въздействие може да бъде определено включването на повече млади и обучени хора. Условията на труд, както и сравнително ниската работна заплата в сектора възпрепятстват привличането на млади хора.

Deleted: Близко 80% от заетостта в подсектор 12.20 Преработка и консервиране на риба и други водни животни, без готови ястия нараства в пет области в края на периода 2014-2018 г. Най-голям и относително постоянен дял имат областите Бургас (28% от заетите в подсектора) и Варна (23%).¶

На следващото ниво са областите Пловдив и Сливен, с дялове в края на период съответно 11% и 12% от заетите лица.¶ При област София (столица) се наблюдава известно намаляване на заетите от близо 10% на 6,4%.¶

В преработвателния сектор жените представляват 59% от заетите в преработката на риба и рибни продукти. Половината от заетите - 54% са във възрастовата група 40-64 години, следвани от 35% между 25-39 години. Равни са дяловете на заетите под 24 и над 65 години, съответно 5 и 6%. Специфична е образователната структура на заетите - 60% от тях са със средно образование, а 32% са с основно. 41% от заетите с основно образование работят в по-големите предприятия (средни от 50 до 249 заети).

По 1-2 преработвателни предприятия има и в областите: Благоевград, Велико Търново, Видин, Добрич, Перник, Плевен, Смолян и Шумен, като НСИ не предоставя данни за толкова малка извадка.¶

Доходи в сектора

Доходите в сектора са оценени чрез данни от НСИ за *Разходи за възнаграждения* - „стойността на всички видове възнаграждения, платени на наетите лица (вкл. на сезонните и надомните работници) на база отработено време и/или произведена продукция, а също и сумите по граждански договори и хонорари на лицата, които имат само граждански договори и не работят при друг работодател“. Разходите за възнаграждения не включват обезщетения, социални и здравни осигуровки за сметка на работодателите, други социални разходи и надбавки, данък върху социалните разходи и др.

Разходите за възнаграждения в сектор 03 Рибно стопанство нарастват от 3 796 хил. лв през 2014 г. до 9 115 хил. лв през 2018 г. По подсектори промяната е:

→ 03.1 Риболов: от 945 хил. лв през 2014 г. до 4 040 хил. лв през 2018 г.

○ 03.11 Океански и морски риболов: от 930 хил. лв през 2014 г. до 4 014 хил. лв през 2018 г.

○ 03.12 Сладководен риболов: от 15 хил. лв през 2014 г. до 26 хил. лв през 2018 г.

→ 03.2 Развъждане и отглеждане на риба и други водни организми: от 2861 хил. лв през 2014 г. до 5 075 хил. лв през 2018 г.

○ 03.21 Развъждане и отглеждане на риба и други водни организми в солени басейни: от 720 хил. лв през 2014 г. до 915 хил. лв през 2018 г.

○ 03.22 Развъждане и отглеждане на риба и други водни организми в сладководни басейни: от 2131 хил. лв през 2014 г. до 4 160 хил. лв през 2018 г.

Разходите за възнаграждения в подсектор **10.20 Преработка и консервиране на риба и други водни животни, без готови ястия** нарастват от 10 721 хил. лв през 2014 г. до 14 003 хил. лв през 2018 г.

Разходите за възнаграждения разделени на броя на заетите лица дават показателя *среден годишен разход за възнаграждения на заето лице* в еквивалент на пълна заетост. При лица по трудово правоотношение този показател съответства на средната годишна заплата.

Наблюдава се **нарастване от 2,4 пъти** на средния годишен разход за възнаграждения на заето лице в сектор 03 Рибарство за периода 2014-2018 г., което се дължи на **нарастване от 2,76 пъти** на средния годишен разход за възнаграждения на заето лице в подсектор 03.1 Риболов. Тъй като тази тенденция не е отразена в други подсектори, след изследване на промените по области се вижда, че нарастването се дължи на **утрояване** на средния годишен разход за възнаграждения на заето лице в подсектор 03.1 Риболов в област Бургас. По тази причина резултатите са представени отделно (**виж следващата таблица**).

Deleted: приблизително удвояване

Deleted: приблизително утрояване

Deleted:

Deleted:

Deleted: Таблица 40

Таблица. 50. *Среден годишен разход за възнаграждения в лева на заето лице в сектор Рибарство*

(Под) сектор	2014	2015	2016	2017	2018	Нарастване за периода
03 Рибно стопанство	3 796	4 607	6 928	9 341	9 115	240%

03 Рибно стопанство - без 03.1 Риболов в област Бургас	4 232	4 777	4 934	5 503	5 668	33,9%
03.1 Риболов	5 625	8 420	12 617	18 151	15 538	276%
03.1 Риболов - без област Бургас	3 603	7 305	3 676	3 975	4 155	15,3%
03.1 Риболов - област Бургас	7 378	9 471	20 759	31 038	23 887	223,8%
03.2 Развъждане и отглеждане на риба и други водни организми - на заето лице	4 307	4 485	5 088	5 723	5 860	36,1%

Източник: НСИ

Възможно обяснение за значимите разлики в област Бургас е включване на значителни разходи за възнаграждения на работещите собственици или наетите по договор за управление и контрол.

За сравнение е разглеждан и показателя *Средна годишна заплата на наетите лица по трудово и служебно правоотношение по икономически дейности и сектори* в сектор **Селско, горско и рибно стопанство**. За периода тя се е повишила от 7 989 лв на 10 859 лв или има повишение с 36%. В частния сектор, в който са основния дял от предприятията, нарастването е от 7 525 лв на 10 277 лв или повишение с 36.6%.

Съпоставяйки двата набора от данни може да се заключи, че съществена част от заетите лица в сектор *03 Рибно стопанство* са **сезонно заети или заети на непълно работно време**.

В трите основни области на подсектор *03.1 Рибарство* – Бургас, Варна и Добрич има следните тенденции.

→ В област Бургас нарастването е от 7 378 лв на заето лице през 2014 г. до 23 887 лв на заето лице през 2018 г.

→ В област Варна средният годишен разход за възнаграждения на заето лице нараства от 5 242 лв през 2014 г. до 6 020 лв през 2018 г. и като цяло е малко над средния за сектора.

→ Значително по-нисък и без растеж е този показател в област Добрич: промяна от 2 714 лв на заето лице през 2014 г. до 2 659 лв на заето лице през 2018 г.

Съществените разлики в трите основни области, развиващи подсектор 03.1 Рибарство са индикация за вероятни разлики в структура на работната сила и нивата на заетост.

В подсектор *03.2 Развъждане и отглеждане на риба и други водни организми* се наблюдават значително по-малки разлики. В областите с висока и средна заетост имаме следните промени в средните годишни разходи за възнаграждения на заето лице от 2014 г. до 2018 г.:

→ Стара Загора (от 4 486 лв до 7 371 лв), Добрич (от 6 459 лв до 9 521 лв), Бургас (от 5 605 лв. до 5 615 лв), Пазарджик (от 5 314 лв до 6 079 лв), Смолян (от 5 000 лв до 6 848 лв), Варна (от 3 458 лв до 7 024 лв).

Deleted: освен коментираната област

Deleted: съществени разходи за възнаграждения има в области

Deleted: .

Deleted: . на

Deleted: .

Deleted: -

Deleted: ,

Deleted: ,

Deleted: ,

Deleted: ,

Deleted: ,

Deleted: , София, София-област и Ямбол показателят среден годишен разход за възнаграждения на заето лице е около и над средното за сектора като през 2018 г. достига нива между 6 000 и 9 500 лв.

Това е индикатор, че в тези области значима част от заетите лица са на пълна заетост. В останалите области стойностите на показателя са значително по-ниски и са индикатор за множество заети лица на непълна заетост.

Среденият годишен разход за възнаграждения на заето лице в еквивалент на пълна заетост в подсектор 12.20 Преработка и консервиране на риба и други водни животни, без готови ястия нараства от 7 389 лв през 2014 г. до 8 896 лв през 2018 г. Наблюдават се известни различия между областите.

Deleted: B

Deleted: има

→ В област Бургас показателят *среден годишен разход за възнаграждения на заето лице* е най-висок, но остава относително постоянен за периода - промяна от 12 454 лв през 2014 г. до 11 966 лв през 2018 г.

Deleted: . на

Deleted: .

В края на периода тези стойности са много близки до средните за показател *Средна годишна заплата на наетите лица по трудово и служебно правоотношение по икономически дейности и сектори* в сектор Преработваща промишленост (12 274 лв.), но последният е на значително по-ниски нива в началото и отбелязва ръст от 46% за периода.

В останалите четири основни области показателят *среден годишен разход за възнаграждения на заето лице* нараства с между 35% и 60% за периода:

Deleted: и достига нива

→ Област Варна: от 6 145 лв през 2014 г. до 8 298 лв през 2018 г.

Deleted: . за Варна,

→ Област Пловдив: от 4 961 лв през 2014 г. до 7 953 лв през 2018 г.

Deleted: . за Пловдив,

→ Област София: от 4 873 лв през 2014 г. до 6 890 лв през 2018 г.

Deleted: . за София и

→ Област Сливен: от 4 927 лв през 2016 г. до 6 112 лв през 2018 г.

Deleted: . за Сливен.

Всички тези стойности са под средната годишна заплата в сектор Преработваща промишленост за страната.

Обобщение

→ По данни на НСИ броят на заетите лица (в еквивалент на пълна заетост) в подсектор 03.1 Рибарство се повишава от 168 през 2014 г. до 260 през 2018 г. Те са практически изцяло в подсектор 03.11 Океански и морски риболов.

→ За периода 2014-2018 г. нарастването на броя на заетите лица в подсектор 03.2 Развъждане и отглеждане на риба и други водни организми (662-866) като цяло е със същите темпове, като нарастването на ДМА (от 63.7 мил. лв до 86 мил. лв).

→ Средните годишни разходи за възнаграждения на заето лице в подсектор 03.1 Рибарство (без област Бургас) се увеличават от 3 603 лв през 2014 г. до 4 155 лв през 2018 г. или има нарастване с 15.3%. В Област Бургас нарастването е с 224% (до 23 887 лв) е възможно да се дължи на включване на значителни разходи за възнаграждения на работещите собственици или наетите по договор за управление и контрол.

→ Средните годишни разходи за възнаграждения на заето лице в 03.2 Развъждане и отглеждане на риба и други водни организми се увеличават от 4 307 лв през 2014 г. до 5 860 лв през 2018 г. или има нарастване с 36.1%.

→ По данни на НОИ сектор 03 Рибно стопанство е един от малкото сектори, за които в периода 2015-2019 г. не са показани данни за трудови злоупотреки и свързаните с

тях показатели: коэффициент на честота, коэффициент на тежест, индекс на честота, индекс на тежест. През 2014 г. са регистрирани 2 трудови злополуки.

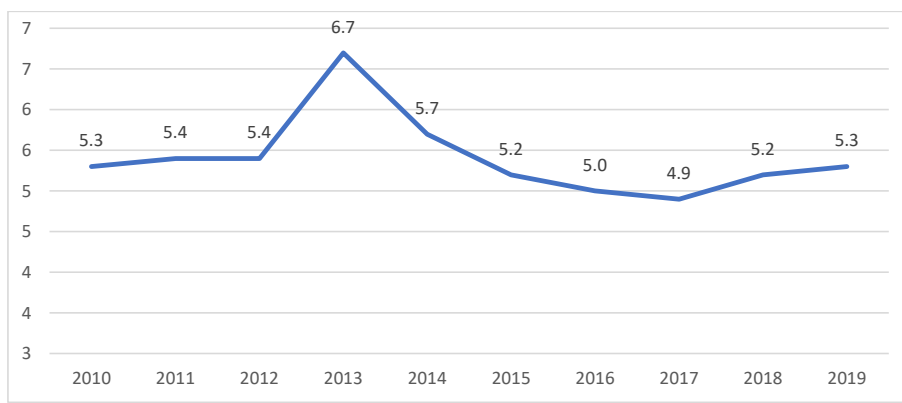
КОНСУМАЦИЯ НА РИБА И РИБНИ ПРОДУКТИ

Тенденции при консумацията на риба в България

Базовата тенденция при консумацията на риба и рибни продукти е изведена от данните на НСИ за потребление на основни хранителни продукти средно на лице от домакинство.

Фигура 90.

Базовата тенденция при консумацията на риба и рибни продукти средно на лице от домакинство.

Източник: НСИ

Данните показват, че няма промяна в потреблението за периода 2010-2019 г.

Подробни тенденции са открити и в рамките на проучване, проведено в рамките на договор за изпълнение на обществена поръчка с предмет: "Изготвяне на маркетингов доклад за видовете риба и рибни продукти с добри и устойчиви пазарни перспективи" през 2018 г. и сравнителен анализ с предходни проучвания (Екзакта, Евробарометър).

Потребление на риба, други водни организми и продукти от тях

Рибата е популярен сред българските граждани продукт. Едва 1% от изследваните пълнолетни градски жители не консумира риба. В сравнение с рибата, другите водни организми и производните продукти регистрират значително по-малък потребителски интерес, като *хайверът*, *моллюските* и *ракообразните* са относително популярни, докато продуктите от водорасли са най-малко консумирани.

Доминиращият модел за консумация на риба сред градските жители е веднъж седмично - 35% декларира това (най-много в малките градове - 39%). Общо над половината граждани (54%) консумират риба поне веднъж седмично, 77% го правят поне няколко пъти месечно, а 89% - поне веднъж на месец. Значително по-рядко се консумират рибни продукти и други водни организми, като там честотата рязко спада, като най-често тя е по-рядко от веднъж месечно. Тези продукти се консумират повече сред по-заможните, по-образованите, хората в активна възраст между 36 и 60 години.

Жителите на столицата консумират риба по-интензивно (80% от пълнолетните столичани го правят няколко пъти месечно или по-често, спрямо 75% за останалите

Deleted: (Фиг.88).

Deleted: Фиг.88.

Deleted: по-

градове). Хората, които заявяват, че се хранят здравословно, консумират риба значимо по-често (87% я имат в менюто си поне няколко пъти месечно или по-често), т.е. тя се възприема като елемент от здравословното хранене.

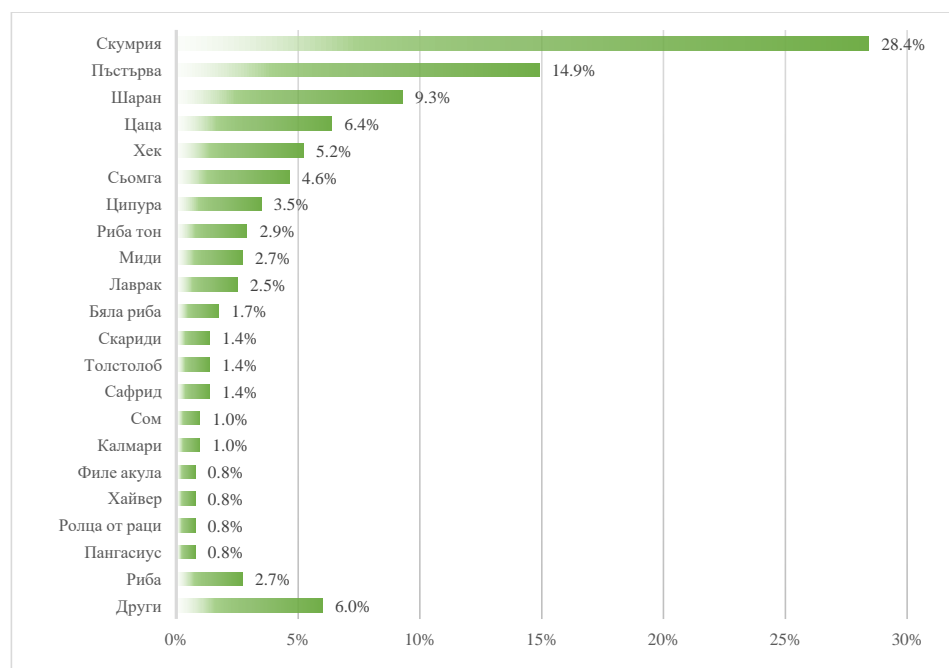
Основното място за консумация на риба и рибни продукти остава домът. Общо 71% от градските жители консумират риба и рибни продукти в домашни условия поне няколко пъти месечно. Заведенията са относително популярни като над половината граждани декларират, че ги посещават най-малко веднъж месечно, за да консумират риба. Специализираните рибни ресторанти са най-малко популярни (1/4 не консумират риба в тях).

Логиката на пазаруване на риба и рибни продукти следва плътно логиката на консумация. Рибата се купува прясна или замразена веднъж седмично или няколко пъти месечно. По-рядко тя е готова за консумация или консервирана.

Потребителски предпочитания

Сред спонтанно посочените консумирани видове риба *скуприята* е лидер. За нея се сещат близо 1/3 от респондентите. След нея се нарежда *пъстървата*, която е на "върха на съзнанието" на два пъти по малко - 15% от запитаните градски жители. *Шаранът* е на трета позиция, посочен от един от десет запитани. Следва групата от видове, които събират между 2.5% и 6.5% от спонтанните първоначални посочвания: *цаца, хек, съомга, ципура, риба тон, миди и лаврак*.

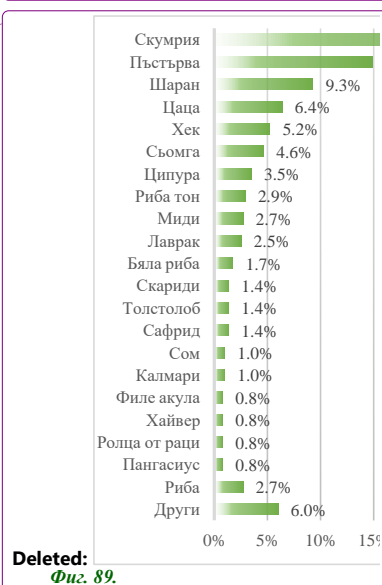
Фигура 91. Консумирани видове риба в страната

Deleted: Много по

Deleted: готово приготвена

Deleted: (Фиг.89).

Deleted: Фиг. 89.

Цацата излиза начело по познатост, когато на респондентите се покаже списък с видовете риба, други водни организми и продукти от тях. *Скуприята* остава в челото на десетте най-познати видове, следват *шаранът, съомгата, рибата тон, сафридът, хекът, акулата, калканът и попчетата*. Подобен е и списъкът на най-

Deleted: акулатъ

консумираните видове, като към него са присъединяват и дъговата пъстърва, калмарите и лавракът. Що се отнася до предпочитаните видове, към седемте най-популярни и консумирани видове се добавя дъговата пъстърва, скаридите и калмарите.

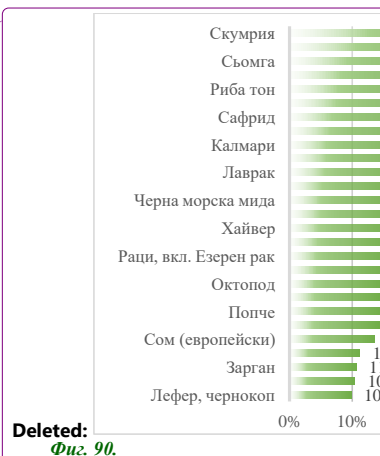
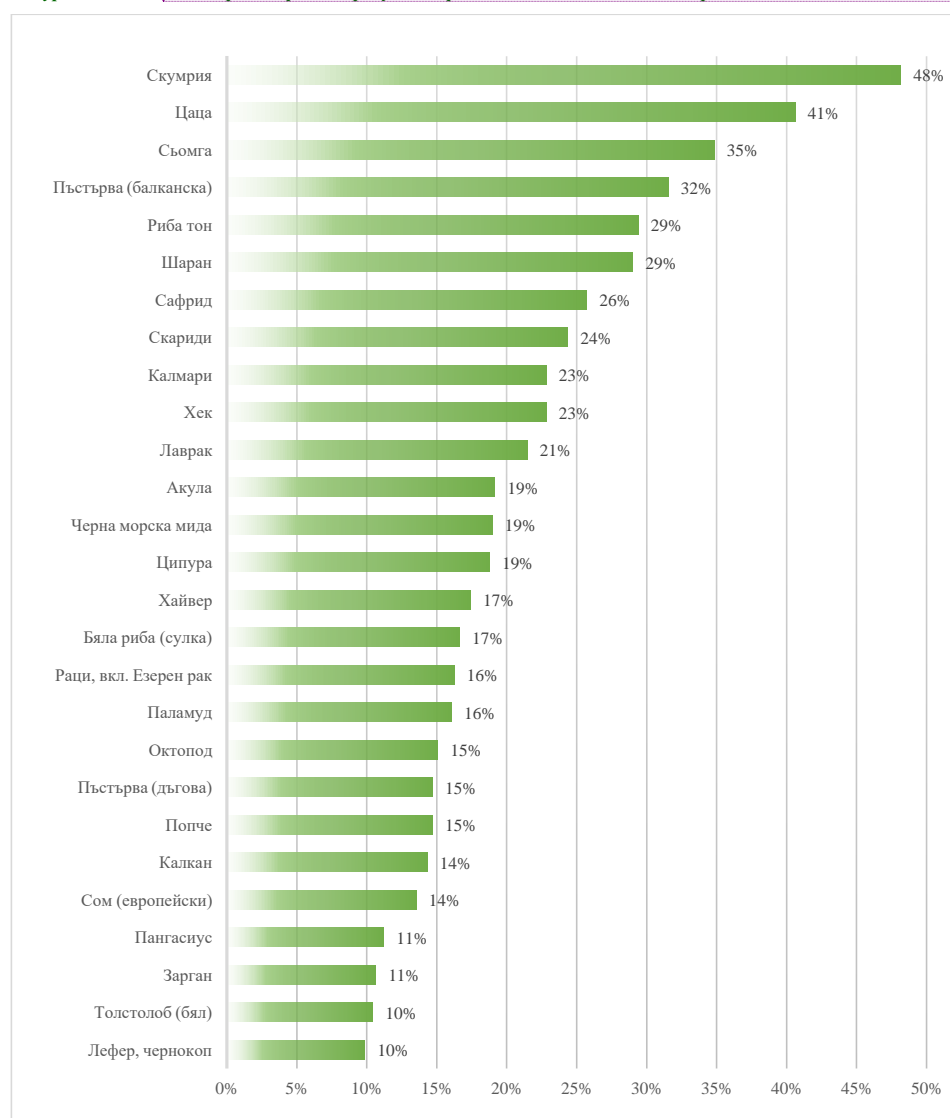
Deleted: балканската

Deleted: балканската

На следващата фигура са представени видовете риба и рибни продукти, които са предпочитани от повече от 10% от респондентите.

Deleted: Фиг.90

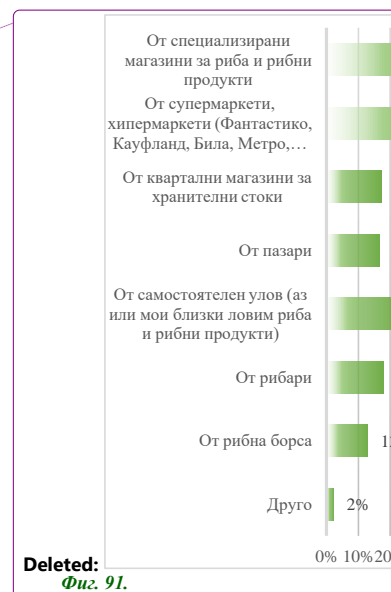
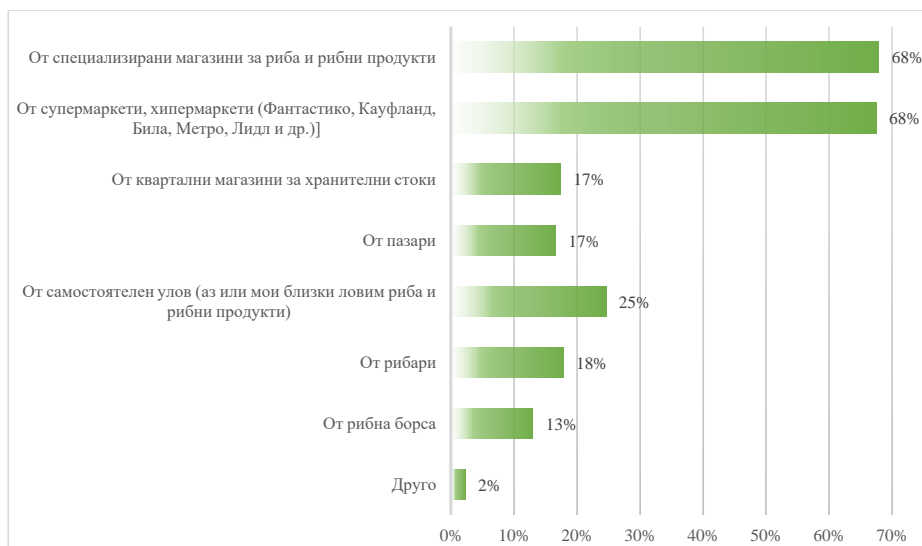
Фигура 92. Видове риба и рибни продукти, предпочитани от над 10% от респондентите

Deleted: Фиг. 90.

Спецификата на целевата група (градски жители), определя предпочитаните места за снабдяване с риба и рибни продукти. Двама от трима запитани, посочват големите магазинни вериги - хипермаркети и супермаркети и специализираните магазини за риба. Един от четирима разчита на самостоятелен улов.

Фигура 93. Източници на снабдяване с риба, водни организми и рибни продукти

Сравнение на консумацията на риба с останалите страни от ЕС

Базово сравнение на консумацията на риба в България с останалите страни от ЕС е извършено на основа на данните от доклада на ЕОППРА „Пазарът на риба в ЕС“, издание 2019 г. Показателят, който позволява да се извърши съпоставката е „изчислено потребление на човек“ (apparent consumption), който е равен на:

$$\text{потребление} = \frac{\text{Улов} + \text{Произв. от аквакултура} + \text{Внос} - \text{Износ}}{\text{Население на страната}}$$

На Фиг. 67 „Баланс на предлагането на риба, други водни организми и продукти от тях“, е представен показателят за 2018 г. и той е 7,8 kg на човек на година. В доклада сравнението е на основа на данните за 2017 г., което е 7,3 kg на човек на година.

България е на предпоследно място по потребление на продукти от риба и аквакултури в ЕС, като след нас е Унгария с 5,3 kg на човек, а пред нас - Румъния със 7,9 kg на човек.

Средното ниво за ЕС е 24,3 kg на човек или 3,33 пъти по-високо отколкото в България. Водещи страни са Португалия с 56,8 kg на човек и Испания с 45,6 kg на човек.

На Балканския полуостров водещи са Хърватска с 18,7 kg и Гърция с 18,2 kg на човек.

Допълнителен сравнителен анализ на консумацията на риба в България с останалите страни от ЕС е извършен на основа на две изследвания:

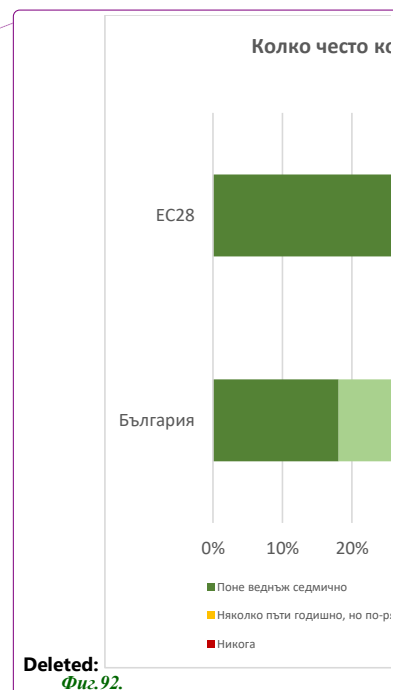
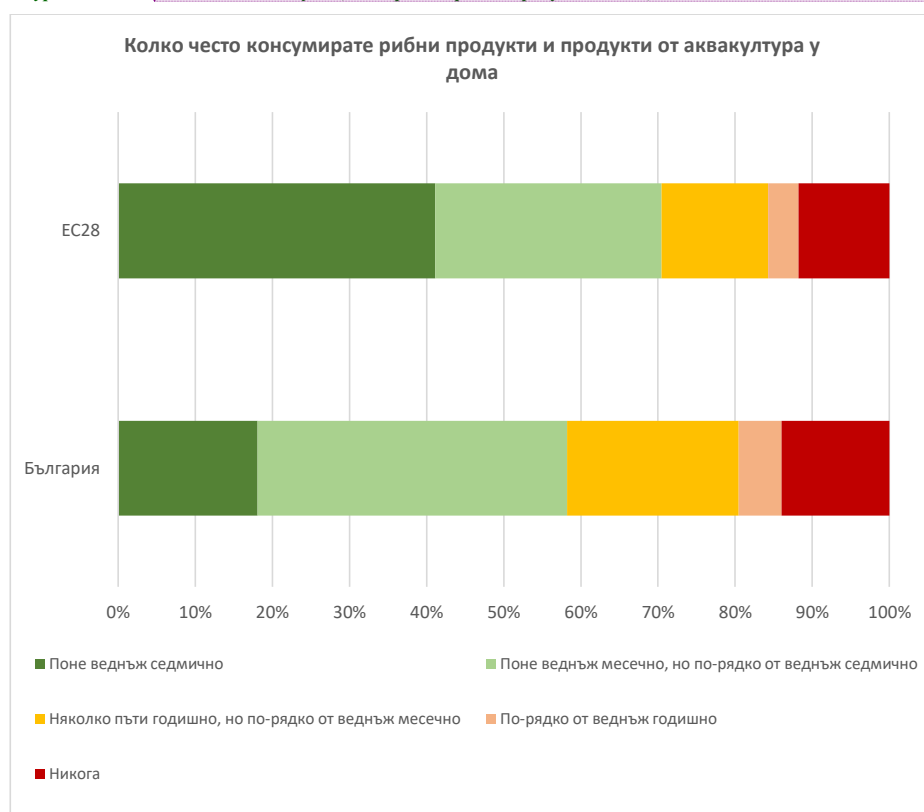
- Специално проучване Евробарометър 450 „Потребителски навици в ЕС по отношение на рибните продукти и продуктите от аквакултури“ от юни 2016 г.

и

- Специално проучване Евробарометър 475 „Потребителски навици в ЕС по отношение на рибните продукти и продуктите от аквакултури“ от юни-юли 2018 г.

Основният въпрос, даващ количествено измерение на разликите между потреблението в България и средното за ЕС 28 е „Колко често консумирате рибни продукти и продукти от аквакултура у дома?“

Фигура 94. Честота на консумация на риба и рибни продукти в къщи

Източник: Евробарометър 475, 2018 г.

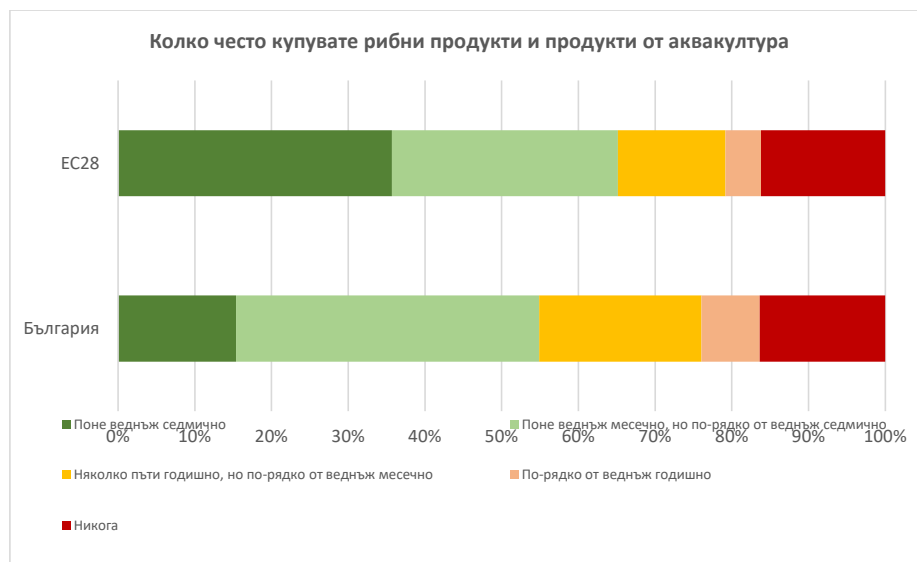
В България се наблюдава минимално намаление с по 1% в първите 2 групи: поне веднъж седмично и поне веднъж месечно, но по-рядко от веднъж седмично, в сравнение с изследването Евробарометър 450 през 2016 г.

Най-съществената разлика е в най-важната група - **поне веднъж седмично**, чиито дял средно за ЕС 28 е 41% или 2,3 пъти повече от българския дял от 18%.

Вторият въпрос, даващ количествено измерение на разликите между потреблението в България и средното за ЕС 28 е „Колко често купувате рибни продукти и продукти от аквакултура?“

Deleted: ,

Фигура 95. Честота на купуване на риба и рибни продукти

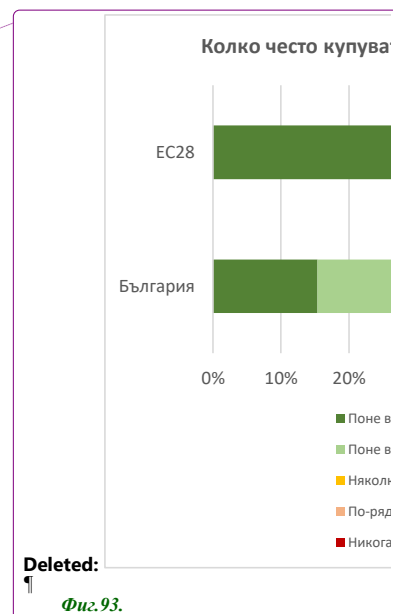
Източник: Евробарометър 475, 2018 г.

В България се наблюдава запазване на дяловете в първите 2 групи: поне веднъж седмично и поне веднъж месечно, но по-рядко от веднъж седмично, в сравнение с изследването Евробарометър 450 през 2016 г.

Най-съществената разлика е в най-важната група - **поне веднъж седмично**, чиито дял средно за ЕС28 е 36% или 2,3 пъти повече от българския дял от 15%.

Извод: Делът на потребителите в групата на най-често купуващите и консумиращите у дома в ЕС 28 е над 2 пъти този в БГ, от където идва и голямата разлика в средното потребление. Точната честотата на потребление в първите две групи в ЕС 28 вероятно също е по-висока от тази в България, за да се стигне до отношение от 3,3 в потреблението в ЕС 28 към това в България.

Допълнителен въпрос, даващ количествено измерение на разликите между потреблението в България и средното за ЕС 28 е „Колко често консумирате рибни продукти и продукти от аквакултура в ресторанти и други хранителни заведения?“

Deleted:

Фиг. 93.

Deleted: .

Deleted: .

Фигура 96.

Честота на консумиране на риба и рибни продукти в ресторанти или други хранителни заведения.

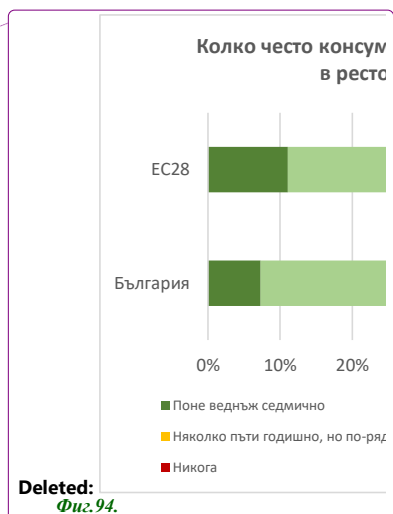
Източник: Евробарометър 475, 2018 г.

В България се наблюдава минимално увеличение на дяловете с по 1% в първите 2 групи: поне веднъж седмично и поне веднъж месечно, но по-рядко от веднъж седмично, в сравнение с изследването Евробарометър 450 през 2016 г.

Разликите със средното за ЕС 28 са значително по-малки, което е индикатор за по-високата цена на потреблението в ресторанти и други хранителни заведения.

Отговорите на отделен въпрос засилват този извод. През 2018 г. **84%** от консумиращите рибни продукти и продукти от аквакултура в България биха го правили по-често, **ако цената не беше толкова висока**, понижение с 2% спрямо 2016 г. В ЕС 28 делът е 70%, което също е висок дял и характеризира потреблението на рибни продукти и продукти от аквакултура като „лукс“.

Достъпът до места за продажба и разнообразие на предлагането също са фактори, ограничаващи в известна степен потреблението. През 2018 г. 66% от консумиращите рибни продукти и продукти от аквакултура в България биха го правили по-често, **ако изборът и местата за продажба бяха по-разнообразни**, понижение с 1% спрямо 2016 г. В ЕС 28 делът е 53%. **В България потребителите използват значително по-активно** пазари, специализирани рибни магазини и директни продажби от рибари и рибни стопанства (8,16% разлика в зависимост от локацията).

Deleted: Фиг. 94.

Deleted: % -

ПРИНОС НА ОПЕРАТИВНИТЕ ПРОГРАМИ ЗА РАЗВИТИЕТО НА СЕКТОР РИБАРСТВО – ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА ЗА РАЗВИТИЕ НА СЕКТОР РИБАРСТВО 2007-2013 И ПРОГРАМА ЗА МОРСКО ДЕЛО И РИБАРСТВО 2014-2020

Както Оперативна програма за развитие на сектор Рибарство (ОПРСР) 2007-2013 г., така и Програма за морско дело и рибарство (ПМДР) 2014-2020 са насочени към превръщането на сектор Рибарство в конкурентноспособен, устойчив в развитието си, модерен и динамичен, както и към подобряване на качеството на живот в рибарските области.

Deleted: ОП

Deleted: ОП

Резултати от интервенциите на Оперативна програма за развитие на сектор Рибарство 2007-2013 по подсектори

Прегледът за изпълнението на Оперативната програма за развитие на сектор Рибарство 2007-2013 г. е отразен в „Окончателния доклад за изпълнението на Оперативна програма за развитие на сектор „Рибарство“ (2007-2013) на Република България“, одобрен от Комитета по наблюдение през 2017 г.

Според Доклада за целия период от общо 21 мерки по ОПРСР са отворени 18 мерки за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ, като на различни етапи от изпълнението някои от тях са затваряни, поради липса на интерес от страна кандидатите и/или наличието на високи изисквания към тях или потенциалните бенефициенти не ги припознават като приложими за тях. Основно това са мерки 1.2, 1.4, 1.5, 3.2, 3.6.

С най-голям интерес от страна на бизнеса са мярка 1.1. „Публична помощ за постоянно прекратяване на риболовни дейности“, мярка 2.1. „Производствени инвестиции в аквакултурата“ и мярка 2.6. „Инвестиции в преработка и маркетинг на продукти от риболов и аквакултура“.

Две от мерките от приоритетна ос 2 - мярка 2.3. „Мерки за опазване здравето на потребителя“ и мярка 2.4 „Мерки, насочени към опазване здравето на животните“, не са активирани за целия период на прилагане на програмата.

За целия период на действие на ОПРСР са подадени общо 606 бр. проектни предложения, като от тях 210 бр. са отхвърлени (35%). Общият брой на сключените договори е 396. От тях анулирани са общо 81 бр. договори (20%).

За целия период на действие на ОПРСР по сключените договори са сертифицирани разходи на 95,51% от бюджета на Програмата.

Общият ефект от прилагането на програмата през отчетния период е обобщен по следния начин:

- 95 скрапирани кораба (намален капацитет на флота) и постигане на устойчивост на експлоатацията и възстановяване на рибните запаси /биомасата,
- 22 модернизиращи стопанства за отглеждане на аквакултури,
- 28 новосъздадени стопанства за аквакултури
- 5 нови предприятия с рециркулационни системи,
- 15 мидени ферми, от които 4 модернизиращи и 11 новосъздадени.

Deleted:

Deleted:

Deleted: ферми

Deleted: аквакултура

Deleted:

Deleted:

- 5 060 t производството на аквакултури от проектите, финансирани по програмата през 2015 г.
- 67% увеличение на потреблението на риба (от 3.5 kg на 5.2 kg на лице от домакинството) в периода 2005-2015 г.
- 17 предприятия за преработка на риба и рибни продукти
- 4 900 t продукция от преработка на продукти от риболов и аквакултури през 2015 г.
- 16 485 хил. лв. е добавената стойност на един зает в преработката на риба и рибни продукти през 2015 г. в резултат на инвестиции по ОПРСР за подобряване на производствени системи
- реконструирани и модернизирани са три рибарски пристанища - Сарафово, Поморие и Черноморец
- увеличение на капацитета на трите пристанища до 310 бр. корабни места.
- изградени модерни хладилни съоръжения за съхранение на риба и производство на люспест лед през топлите месеци
- обособени борси/стокови тържища за риба и рибни продукти
- създадени 6 МИРГ на територията на страната

Deleted: аквакултура

Deleted:

Deleted:

Deleted: лодкоместа

Deleted:

Deleted:

На базата на изнесената в доклада информация по отношение на изпълнението на целевите стойности на индикаторите на ниво оперативна програма се прави общото заключение, че съгласно системата от показатели за резултат по ОПРСР, състояща се от 25 индикатора, разпределени по съответните приоритетни оси, физическите индикатори по Програмата са изпълнени за целия период на нейното прилагане.

Единствено отклонение повече от 25% (съгласно т. 5.2.5. Докладване за резултатите от Насоките насоки за приключването на оперативните програми, приети за подпомагане от Европейския фонд за рибарство (2007-2013 г.) се забелязва за два индикатора по приоритетна ос 2 „Аквакултура, риболов във вътрешни водоеми, преработка и маркетинг на продукти от риболов и аквакултура“. Единият е „Увеличаване на оборота в производството на аквакултура“ по мярка 2.1 „Производствени инвестиции в аквакултурата“ с отклонение от заложената цел с 46.3%. Другият индикатор е „Увеличаване на оборота в рибопреработката“ по мярка 2.6. „Инвестиции в преработка и маркетинг на продукти от риболов и аквакултура“ с отклонение от заложената цел с 34.9%.

Една от причините за нереализираните стойности на оборотите по двете мерки е отчетеният от Управляващият орган (УО) висок процент на неизпълнение на производствените програми на част от бенефициентите - факт, на който ще се обърне особено внимание в настоящия анализ.

Deleted: ОУ

При някои бенефициенти разликата между одобрените и реализираните от бенефициентите производствени програми се дължи на форсмажорни обстоятелства, изразяващи се в неблагоприятни метеорологични условия, забавяне във въвеждане в експлоатация на съоръженията, както и наличие на колебание в пазарното търсене и недостатъчно добре развитата пазарна структура. Според други, друга причина, която е довела до тези резултати, е нестабилната икономическа обстановка в

Deleted: заложените

Deleted: ПП

страната и все още недостатъчно добре развитият пазар на риба и рибни продукти, а също така и спад в консумацията на риба и рибни продукти през последните години“.

В рамките на настоящия анализ ще се проследи влиянието на определени мерки от ОПРСР върху подсекторите стопански риболов, аквакултура и рибопереработка, с основна цел да се набележат допуснати слабости и грешки и се очертаят прероръки при прилагането на бъдещата ОП.

Подсектор Стопански риболов

Подпомагането на подсектор „Стопански риболов“ се осъществява от мерки по две от осите на ОПРСР - Приоритетна ос 1 „Мерки за приспособяване на българския риболовен флот“ и Приоритетна ос 3 „Мерки от общ интерес“, като прилаганите мерки, към които е проявен интерес от страна на бизнеса са: мярка 1.1. „Публична помощ за постоянно прекратяване на риболовни дейности“, мярка 1.3. „Инвестиции на борда на риболовните кораби и селективност“, мярка 3.1. „Колективни дейности“ и мярка 3.3. „Инвестиции за реконструкция и модернизация на рибарски пристанища, места за разтоварване и закрити лодкостоянки“, мярка 3.4. „Разкриване на нови пазари и промоционални кампании“.

Deleted:

Съгласно „Окончателния доклад за изпълнение на ОПРСР (2007-2013)“ към мярка 1.1. „Публична помощ за постоянно прекратяване на риболовни дейности“ е проявен много висок интерес от страна на бизнеса по време на целия период на действие на ОПРСР, поради което тя е отваряна многократно и към нея е прехвърлян финансов ресурс от други мерки. По мярката са подпомогнати проекти, насочени към приспособяване риболовното усилие на българския риболовен флот в съответствие с наличните и достъпни ресурси и съобразно капацитета на риболовния флот. За целия период на действие на ОПРСР по мярка 1.1. са подадени общо 111 проектни предложения. Общият брой на сключени договори е 96, от които един договор е анулиран.

Прилагането на мярката е в синхрон с изпълнение на „Плана за приспособяване на риболовното усилие“, насочен към постигане на устойчивост на експлоатацията и възстановяване на запасите на калкан и трикона в българската акватория на Черно море. Планът предвижда намаляване на риболовното усилие, чрез постоянно и временно прекратяване на риболовната дейност или чрез технически мерки. С помощта на Оперативната програма са изведени от риболовния флот общо от началото на прилагане на мярката 95 кораба. Капацитетът на корабите, изведени към 31.12.2015 г. е в размер на 1545.05 GT и 7129.46 KW.

Националната схема за извеждане от експлоатация на риболовни съдове от 2012 г. поставя различни цели за намаляване на риболовния капацитет в отделните сегменти на флота, с оглед на тяхното различно влияние върху биомасата на ресурсите. В сегмента до 6 m се цели намаляване на капацитета с 20%, в сегментите от 6 m до 18 m с 30% и в сегментите над 18 m с 40%. За подпомагане по мярка 1.1 в сегментите до 6 m и над 18 m са допустими кораби, извършващи всякакъв улов, а за сегментите над 6 m до 18 m само тези, извършващи улов на калкан с хрилни мрежи.

Скрапиранияте през 2015 г. 5 риболовни кораба попадат в сегмент от 6 до 12 m. През 2015 г. е постигнато общо намаление на капацитета по сегменти, както следва: мощност KW - минус 0.41% и тонаж GT - минус 0.31%. Изпълнението на

показателите общо към 31.12.2015 г. е намаление на мощността - KW - минус 11,81% и тонаж GT - минус 20,06%.

Deleted: .

Deleted: .

По мярка 1.3 „Инвестиции на борда на риболовните кораби и селективност“ са подпомогнати проекти, целящи подобряване на безопасността на борда на риболовния кораб; Подобряване на селективността на риболовните уреди; Подобряване на работните условия и хигиената на борда на риболовния кораб; Подобряване на качеството на продуктите и на местата за съхраняване на уловите; Повишаване на енергийната ефективност и подмяна на основните двигатели. За целия период на действие на ОПРСР по мярка 1.3 са подадени общо 11 проектни предложения. Общият брой на сключени договори достигна 8, а изпълнени и изплатени са 6 проекта. Ниският интерес към мярката от страна на бизнеса се обуславя от необходимостта от закупуване на оборудване, което не е допустимо за подпомагане по Оперативната програма.

По мярка 3.1 „Колективни дейности“ са финансирани дейности, които водят до отстраняване на изгубени риболовни уреди от морското дъно с цел да се противодейства на т нар. призрачен риболов и дейности, които водят до усъвършенстване на професионалните умения или разработване на нови методи и средства за обучение.

Deleted: (нелегален)

За целия период на действие на ОПРСР по мярка 3.1 са подадени общо 12 проектни предложения. Общият брой на сключени договори е 6, четири от които са анулирани. Индикатор за измерване на физическия напредък по мярката е „Брой създадени организации на производителите. От стартирането си до самия финал по мярката не е регистриран интерес за финансиране на сходни дейности и съответно не са подавани проектни предложения, целящи подпомагане създаването на организации на производителите.

По мярка 3.3 „Инвестиции за реконструкция и модернизация на рибарски пристанища, места за разтоварване и закрити лодкостоянки“ са подпомогнати проекти, свързани с подобряване сигурността и безопасността на пристанищата и качеството на предлаганите пристанищни услуги, подобряване на условията за разтоварване и съхраняване на уловите, подобряване безопасността на рибарите чрез изграждането на покрити лодкостоянки.

За целия период на действие на ОПРСР по мярка 3.3 са подадени общо 3 проектни предложения. Общият брой на сключени договори е 3, с което приносът на ОПРСР за модернизирането на пристанищната инфраструктура и свързаното с това подобряване на конкурентоспособността на сектора се изразява с реализирането на три проекта за реконструкция и модернизация на три черноморски пристанища - в гр. Поморие, в гр. Черноморец и в кв. Сарафово на гр. Бургас. Инвестициите по тях са допринесли да се увеличи капацитета на пристанищата и възможностите за съхранение на рибата и нейната директна продажба. Реконструирани са пристаните на трите пристанища, като на пристанище Сарафово е извършена цялостна реконструкция. Общата площ на изградените места за първа продажба на трите пристанища е 641,21 m² е, като Сарафово разполага с 24 маси, Черноморец с рибна борса, а Поморие с едно помещение за първа продажба. Капацитетът на трите пристанища е увеличен до 310 бр. лодкоместа.

Deleted: .

По мярка 3.4 „Разкриване на нови пазари и промоционални кампании“ са подпомогнати проекти, свързани с промоция на продукти от риболов и аквакултури, повишаване потреблението на вътрешния пазар на продукти от риболов и аквакултури, развиване на нови пазари и нови пазарни ниши за продуктите от риболов и аквакултури, прилагане на политика за повишаване на качеството и стойността на продуктите от риболов и аквакултури.

Deleted: аквакултура

Deleted: аквакултура

Deleted: аквакултура

Deleted: аквакултура

За целия период на действие на ОПРСР по мярка 3.4 са подадени общо 39 проектни предложения. Общият брой на сключени договори е 23, като 4 от тях са анулирани. Бенефициентите по тази мярка са публични администрации - общини. Проведените от бенефициентите 19 промоционални кампании са допринесли за подобряване престижа на сектор „Рибарство“ като цяло и до увеличаване популярността на продуктите от риболов и аквакултури.

Подсектор Аквакултури

Подпомагането на подсектор „Аквакултури“ се осъществява от мерки по ос 2 на ОПРСР „Аквакултура, риболов във вътрешни водоеми, преработка и маркетинг на продукти от риболов и аквакултура“ - мярка 2.1. „Производствени инвестиции в аквакултурата“ и мярка 2.2. „Аква-екологични мерки“

В „Окончателния доклад за изпълнението на ОПРСР (2007-2013)“ се съдържат данни за изпълнението на индикаторите по двете приложени мерки.

Deleted: ОПРСР

В настоящия анализ на първо място ще се анализира мярка 2.1. „Производствени инвестиции в аквакултурата“ - една от основните мерки, към която има най-голям интерес и са подпомогнати най-много предприятия, като в рамките на анализа ще се обърне внимание на обстоятелства, които не са засегнати в Окончателния доклад:

- въздействието на ОПРСР (2007-2013) върху появата и изхода на рибовъдни стопанства в страната
- въздействието на ОПРСР (2007-2013) върху разнообразието от видове, обект на аквакултурата
- изпълнението на ПП с цел посочване на причини, различни от посочните в Окончателния доклад, довели до неизпълнение на ПП, които да се вземат предвид при прилагането на следващата Оперативна програма.
- дял на производството на риба от подпомогнати предприятия от ОПРСР (2007-2013) спрямо общото количество произведени аквакултури в страната.
- териториално разпределение на подпомогнатите по ОПРСР (2007-2013) рибовъдни стопанства в страната.

Deleted: рибни

Deleted: в

Deleted: произведена аквакултура

Deleted: а

Deleted: рибовъдните

Наред с това ще се посочи и влиянието на мярка 2.2. „Аква-екологични мерки“, която е в тясна връзка с развитието на подсектор Аквакултури, но е с много малък интензитет на проявен интерес през изминалия програмен период.

По мярка 2.1 „Производствени инвестиции в аквакултурата“ са подпомогнати инвестиционни проекти за изграждане на нови стопанства за отглеждане и развъждане на аквакултури и разширяване и/или модернизация на съществуващи стопанства, които допринасят за постигане на една или повече от специфичните цели на мярката.

За целия период на действие на ОПРСР по мярка 2.1. са подадени общо 192 проектни предложения. Общият брой на сключени договори е 91, от които 34 са анулирани. За периода 2007-2013 г. по ОПРСР по Мярка 2.1 „Производствени инвестиции в аквакултурата“ са подпомогнати общо 57 рибовъдни стопанства.

Таблица. 51. Брой на подпомогнатите от ОПРСР стопанства по мярка 2.1. по видове производствени мощности.

Вид производствена мощност	брой
мидени ферми	15
садкови стопанства	15
стопанства с рециркуляционни системи (РАС)	7
стопанства със землени басейни	7
стопанства с бетонни басейни	7
язовирни стопанства	6
Общо	57

Deleted: В Таблица 41 е представен броят

Най-висок е броят на подпомогнатите мидени ферми и садкови стопанства - по 15 бр., следвани от стопанствата с рециркуляционни системи, стопанства със землени и бетонни басейни - по 7 бр., и отглеждане на риба в язовирните стопанства - 6 бр.

Deleted: <#>Таблица 41. Брой на подпомогнатите от ОПРСР стопанства по мярка 2.1. по видове производствени мощности.¶

Deleted:

Deleted: RAS,

Deleted: землените

Deleted: –

Deleted:

Мярка 2.2. Аква-екологични мерки е насочена към подпомагането на проекти, насочени към използването на методи за производство на аквакултури, благоприятстващи опазването и подобряването на околната среда, и съхранението на ресурсите (включително за стартиране на биологично производство на аквакултура) и за получаване на сертификати за съвместимост с екологичните стандарти. Общият бюджет по мярка 2.2. е на стойност 39 002 евро. За целия период на действие на ОПРСР по мярка 2.2 са подадени общо 5 проектни предложения. Сключени са два договора за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ, като един от тях в последствие е анулиран.

Прави впечатление ниският бюджет на мярката, а също така и ниският интерес от страна на бизнеса, породен от редица фактори (късно стартиране на мярката, административни пречки и пр.). Считаме, че подпомагането на фермерите по тази мярка е много важна дейност за басейновите и язовирни стопанства във връзка с сериозните загуби, които те понасят от рибоядните птици. Гръбнакът на топловодното рибовъдство в страната са именно този тип стопанства и подпомагането им би било от есенциално значение за тяхната устойчивост и конкурентноспособност.

Въздействие на ОПРСР (2007-2013) върху появата, изхода и устойчивостта на рибовъдните стопанства

Deleted: рибни

ОПРСР (2007-2013) е подпомогнала появата на 32 нови стопанства за отглеждане на риба и миди и модернизацията и реконструкцията на 25 съществуващи стопанства.

От общо 57 бр. подпомогнати от ОПРСР (2007-2013) стопанства, към 2019 г. 10 от тях (17%) не фигурират вече в регистъра на ИАРА като рибопроизводители; 13 ферми (23%) се водят като активни, но 11 от тях през 2018 г. са декларирали в ИАРА нула тона произведена продукция, и всичките 13 през 2019 г. са с нулева продукция;

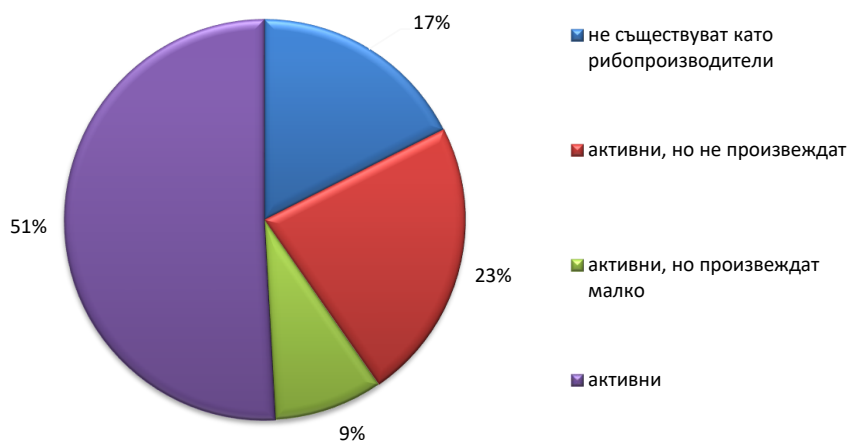
Deleted: ферми

Deleted: ферми

Deleted: 2018

5 ферми (9%) са декларирали минимални количества продукция през последните две години; към 2019 г. активни от подпомогнатите общо 57 ферми са 29 ферми (51%).

Фигура 97. Състояние на подпомогнатите от ОПРСР рибни стопанства към 2019 г.

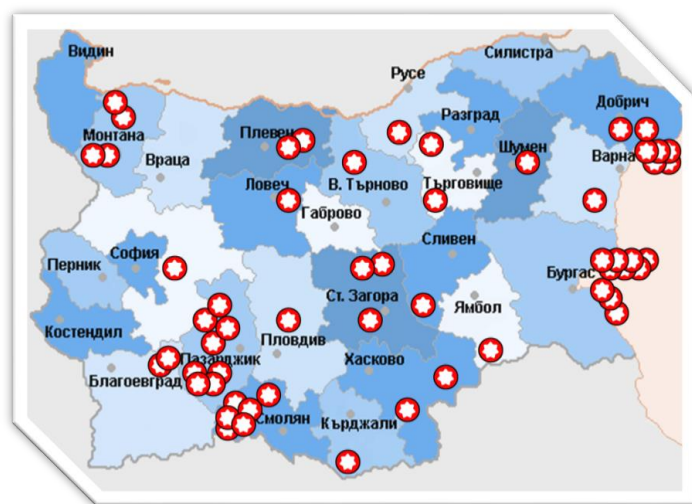

Deleted:
Фиг. 95.

Териториално разпределение на подпомогнатите от ОПРСР (2007-2013) рибовъдни стопанства и мидени ферми в страната

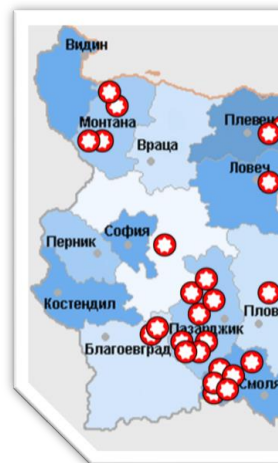
Рибовъдните стопанства са разположени относително равномерно из цялата страна, като са локализирани в 19 области.

Фигура 98. Разпределение по области на подпомогнатите от ОПРСР рибовъдни стопанства и мидени ферми

Deleted: На Фиг.96 е посочено разпределението в страната на подпомогнатите от ОПРСР рибовъдни

Deleted: и мидени ферми. Фермите

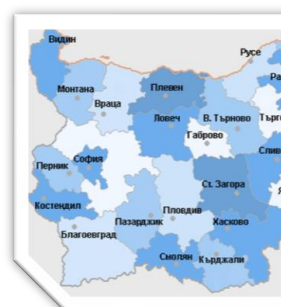
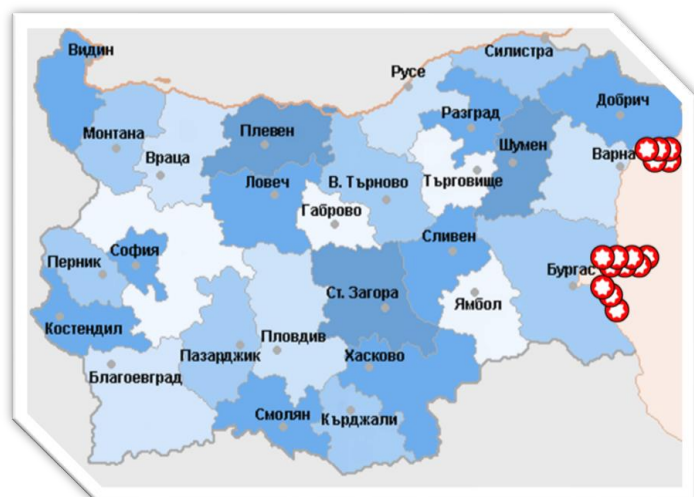

Deleted:
Фиг. 96.

Мидените ферми са разположени основно в две локации - на север от Варна - 5 ферми и около и на юг от Бургас - 10 ферми.

Deleted: (Фиг.97).

Фигура 99. Разположение на мидените ферми, подпомогнати от ОПРСР

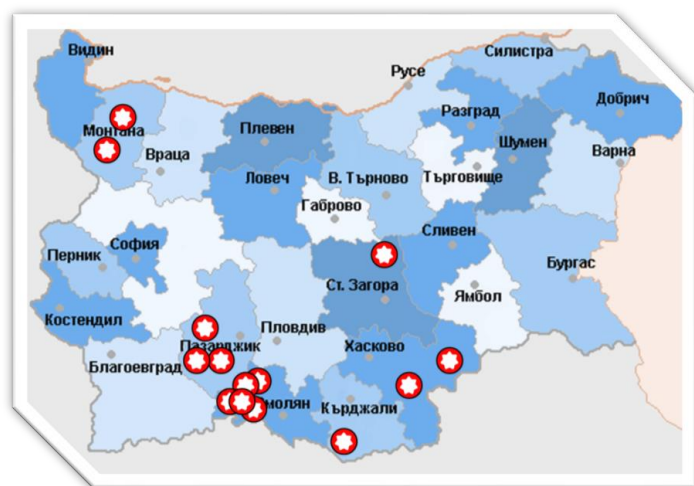

Deleted: Фиг.97.

Подпомогнатите садкови стопанства са разположени в различни язовири в страната в 6 области. Характерно е разположението на садковите стопанства в големите държавни язовири от Приложение 1 на Закона за водите – яз. Жребчево, яз. Доспат, яз. Огоста, яз. Тополовград, яз. Батак, където производството на риба е само от садките. Само садкови стопанства или комбинирани - със садково и язовирно производство, има разположени и в по-малки по площ язовири в страната.

Deleted: (Фиг.98).

Фигура 100. Разположение на садковите стопанства, подпомогнати от ОПРСР

Deleted: Фиг.98

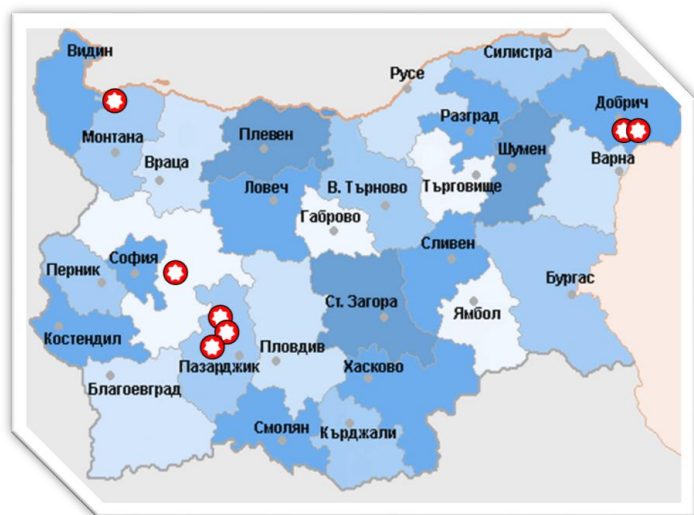

Подпомогнатите от ОПРСР стопанства с рециркуляционни системи в страната са локализирани в 4 области - 3 бр. в област Пазарджик, 2 бр. в област Добрич и по 1 бр. в област Монтана и София област.

Deleted: RAS

Deleted: (Фиг.99).

Фигура 101. Разположение на стопанствата с рециркуляционни системи, подпомогнати от ОПРСР

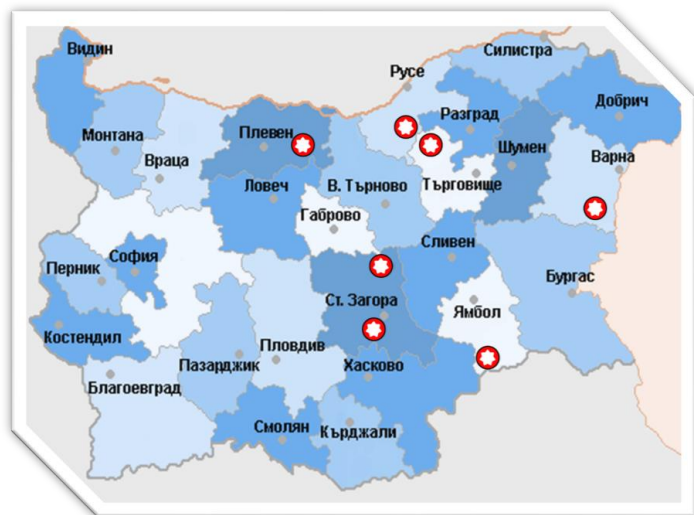
Deleted: Фиг.99.

Deleted: RAS

Подпомогнатите от ОПРСР стопанствата със землени басейни са разположени в 6 области - Плевен, Разград, Търговище, Варна и Ст.Загора.

Deleted: (Фиг.100).

Фигура 102. Разположение на стопанствата със землени басейни, подпомогнати от ОПРСР

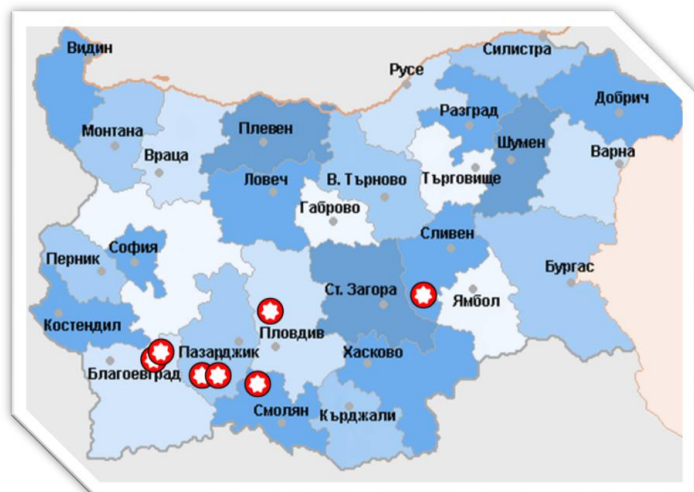
Deleted: Фиг.100

Подпомогнатите от ОПРСР стопанства с бетонни басейни са разположени в 5 области - Смолян, Пазарджик, Благоевград, Пловдив и Сливен. С изключение на стопанството в област Ямбол, разположено на р.Тунджа, всички останали стопанства са разположени в планински региони, което е типично, тъй като в тях се отглеждат пъстървови риби.

Deleted: стопанствата

Deleted: (Фиг.101).

Фигура 103. Разположение на стопанствата с бетонни басейни, подпомогнати от ОПРСР

Deleted:
Фиг.101.

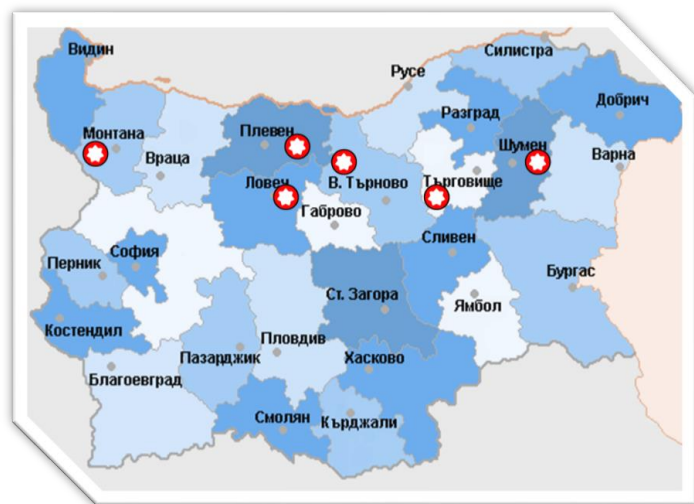
Подпомогнатите от ОПРСР язовирни стопанства са разположени всичките в Северна България - по едно в 6 области. В повечето случаи става въпрос за ремонтни дейности и реконструкция на съществуващи малки или средни по големина язовири.

Deleted: ОПМДР

Deleted: стопанствата

Deleted: (Фиг.102).

Фигура 104. Разположение на язовирните стопанства подпомогнати от ОПРСР

Deleted:
Фиг.102.

Deleted: стопанствата

Въздействие на ОПРСР (2007-2013) върху разнообразието от видове, обект на риболов и производство на аквакултури

В таблицата по-долу са преставени видовете риба и други водни организми, отглеждани в подпомаганите стопанства

В мидените ферми се отглежда единствено видът черна мида.

В садковите стопанства преобладава отглеждането на традиционните за страната видове шаран и дъгова пъстърва, по-малко на есетрови риби и единично на европейски сом.

В рециркулационните системи се отглеждат както неместни видове африкански сом и кижуч, така и местните видове - бяла риба, есетрови риби, европейска змиорка и микроводораслите сценедесмус, хлорела и спироулина.

Таблица. 52. Видовете риба и други водни животни, отглеждани в подпомаганите стопанства.

Вид производствена мощност	Вид хидробионт
мидени ферми	черна мида
садкови стопанства	шаран, дъгова пъстърва, есетрови риби, европейски сом, бяла риба
<u>стопанства с рециркулационни системи</u>	африкански сом, <u>европейска змиорка</u> , <u>кижуч</u> , бяла риба, есетрови риби, микроводорасли
стопанства със землени басейни	шаран, бял и пъстър толстолоб, бял амур, лин, щука, европейски сом, бяла риба, дъгова пъстърва
стопанства с бетонни басейни	дъгова и балканска пъстърва, есетрови риби
язовирни стопанства	шаран, бял и пъстър толстолоб, бял амур, европейски сом, есетрови риби

В стопанствата със землените басейни преобладава поликултурното отглеждане на традиционните видове риба - шаран, бял и пъстър толстолоб, бял амур, и на допълнителните видове лин, щука, европейски сом и бяла риба, и монокултурното отглеждане на дъгова пъстърва.

В стопанствата с бетонни басейни преобладава отглеждането на традиционния вид дъгова пъстърва, а единично се отглеждат балканска пъстърва, сивен и есетрови видове.

В язовирните стопанства доминира поликултурното отглеждане на топловодни видове риба - шаран, бял и пъстър толстолоб, бял амур, като по-рядко в поликултурата влизат и европейския сом и есетровите риби.

Въздействието на ОПРСР (2007-2013) върху разнообразието от видове, обект на аквакултурата, се изразява основно в подпомагането изграждането на стопанства с рециркулационни системи, които са новост за страната, и където започва отглеждането на неместни видове като африкански сом и кижуч, или на малко използвани аквакултури от местни видове като европейска змиорка, бяла риба, есетрови риби и микроводорасли.

Deleted: 6

Deleted: Таблица 42

Deleted: хидробионти

Deleted: акваферми.

Deleted: -

Deleted: кохо съомга

Deleted: Стопанства

Deleted: (RAS)

Deleted: кохо съомга

Deleted: <#>Таблица 42. Видовете хидробионти, отглеждани в подпомаганите акваферми.¶

Deleted:

Deleted: RAS

Deleted: кохо съомга

Deleted: като обект на аквакултурата

Deleted: змиорка

Като заключение може да се каже, че чрез ОПРСР (2007-2013) са подпомогнати основно стопанства, които отглеждат традиционни за аквакултурата в страната видове. Наред с това е направен опит да се разнообрази видовият състав на аквакултурите в страната, но в тази насока трябва да се положат значителни усилия за преодоляването на редица пречки за трайното им навлизане в рибопроизводството, основно свързани с устойчивата експлоатация на стопанствата с рециркуляционни системи и специфичните технологични изисквания на рибопроизводството в тях.

Deleted: стова

Deleted: обектите на аквакултурата

Deleted: RAS

Deleted: RAS

Въздействие на ОПРСР (2007-2013) върху разнообразието от видове, обект на риболов не е отбелязано. Ловят се от години традиционните видове черноморски риби.

Изпълнение на производствената програма в подпомогнатите от ОПРСР (2007-2013 г.) рибни стопанства

Най-ярък индикатор за въздействието на ОПРСР е количеството произведена биомаса, подпомогнато от ОП. На следващите графики е показано заложеното и изпълненото количество биомаса по видове производствени мощности за периода на мониторинг на обектите за аквакултури, а също така и процентът на изпълнение на производствената програма.

Deleted: аквафермите

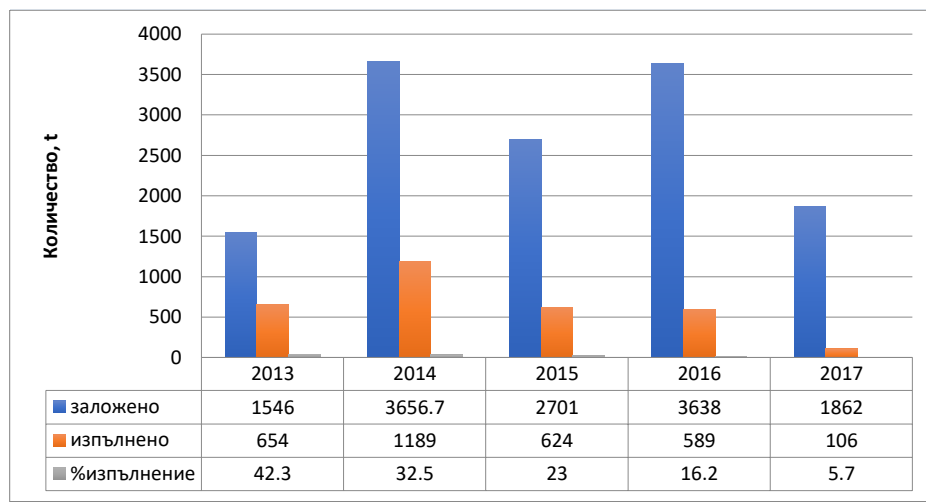
Мидени ферми

Изпълнението на ПП при мидените ферми като цяло е ниско. Най-високи показатели за изпълнение (42-33%) са отчетени през годините 2013 и 2014 г. През следващите мониторингови години производството на миди пада драстично, като изпълнението на ПП е между 23% и 6%. Неизпълнението на ПП засяга почти всички подпомогнати ферми (15 бр.), като само при единични ферми (2-3 бр.) има изпълнение на заложеното количество. Трябва да се обърне особено внимание на причините, довели до тези обстоятелства, предвид бъдещото подпомагане на този вид производствена дейност.

Deleted:

Deleted: впредвид

Фигура 105. Заложено и произведено количество миди, подпомогнато от ОПРСР (2007-2013 г.) и % на изпълнение на ПП

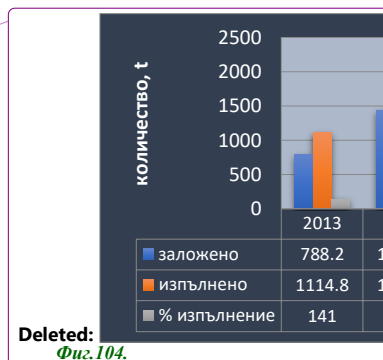
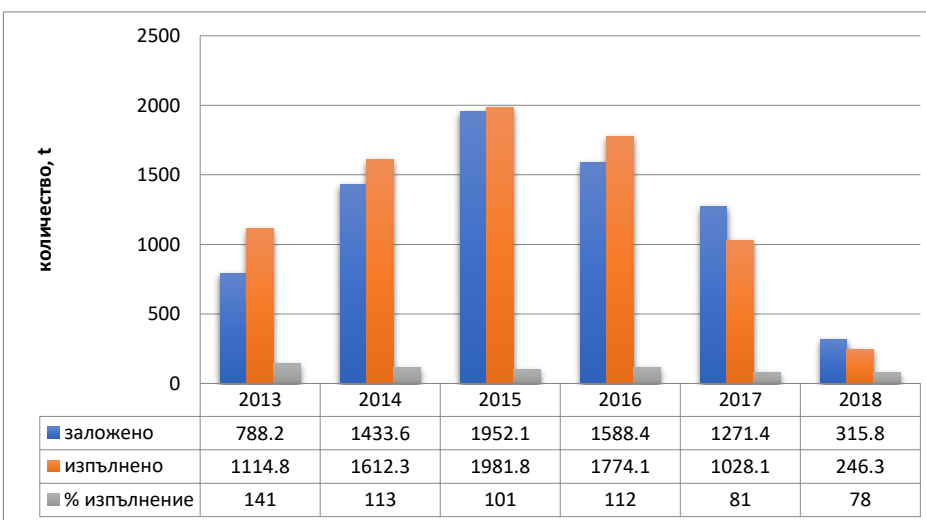
Deleted: Фиг.103.

Садкови стопанства

При садковото производство през всички години на мониторинг, с малки изключения, се наблюдава изпълнение и преизпълнение на производствената програма, като процентът на изпълнение е между 101 и 141%. Неизпълнението на ПП през 2017 и 2018 г. се дължи основно на трудности, които изпитват някои новоизградени садкови стопанства, и то основно във водоеми/акватории от водоеми, неподходящи за садково отглеждане на риба или във връзка с избора на вид риба, чието садково отглеждане е проблемно.

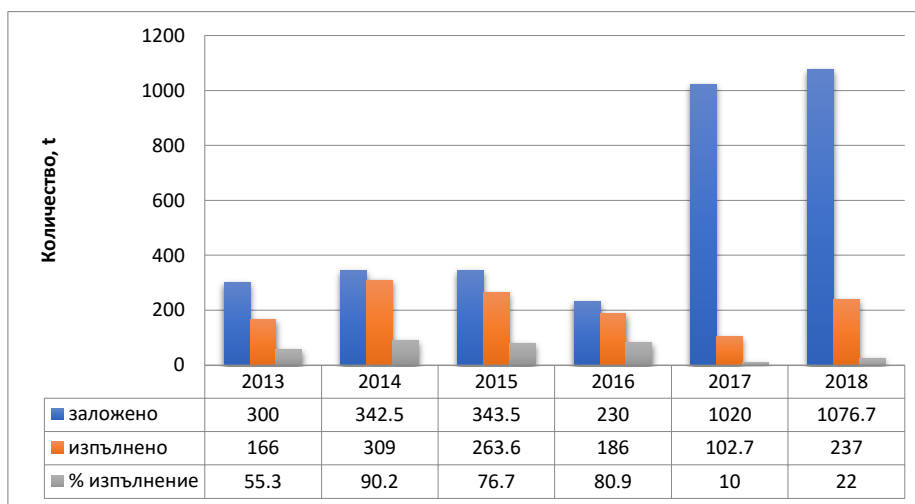
Фигура 106. Заложено и произведено количество в садковите стопанства, подпомогнати от ОПРСР и % на изпълнение на ПП.

Стопанства с рециркуляционни системи

Отглеждането на аквакултури в стопанства с рециркуляционни системи за страната е новост. Въпреки това изпълнението на ПП в първите години на мониторинговия период е между 55 и 90%, което се дължи основно на производството на африкански сом в едно от стопанствата с рециркуляционни системи в обем 166-291 t при заложено годишно производство от 300 t. Рязък спад се наблюдава през 2017 и 2018 г., когато се отчита 10-20% изпълнение на ПП, което се дължи на малкото количество африкански сом от второто стопанство с рециркуляционна система, която е със заложено годишно производство от 900 t, а също така и с малкото производство на змиорка - 42 t и кижуч - 34.7 t със заложено годишно производство съответно до 120 и до 200 t. Малкото произведено количество е свързано със забавяне на пускането в експлоатация на стопанствата, водещо съответно до намаляване на мониторинговия период, свързан с изпълнението на ПП, и основно на технологични проблеми, свързани с отглеждането на тихоокеанската съомга и европейската змиорка, качество на водата и болести.

Фигура 107. Заложено и произведено количество в стопанства с рециркуляционни системи (РАС), подпомогнати от ОПРСР и % на изпълнение на ПП

Deleted: (ras)

Deleted: хидробионти

Deleted: (RAS)

Deleted: мониторингов

Deleted: една

Deleted: RAS

Deleted: (Фиг.105).

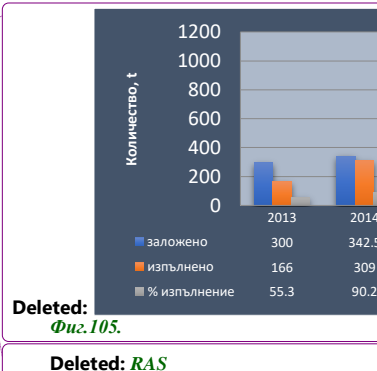
Deleted: втората RAS

Deleted: змиюрка

Deleted: кохо съомга

Deleted: намаляне

Deleted: змиюрката -

По отглеждани видове, най-висок е процентът на изпълнение на ПП при африканския сом - 40%. На второ място по изпълнение на ПП е бялата риба и есетровите риби, или по-точно при есетровите риби в едно от стопанствата с рециркуляционна система, която заменя отглеждането на бяла риба с това на есетри. Отглеждането на малки рибки от есетри в едно стопанство с рециркуляционна система също е с изпълнено ПП, като производството е между 71 000 и 338 000 бр. малки рибки.

Deleted: % (Фиг.106).

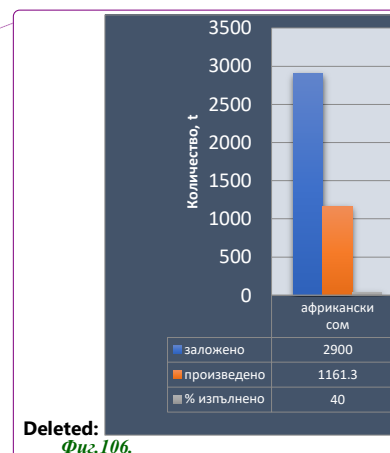
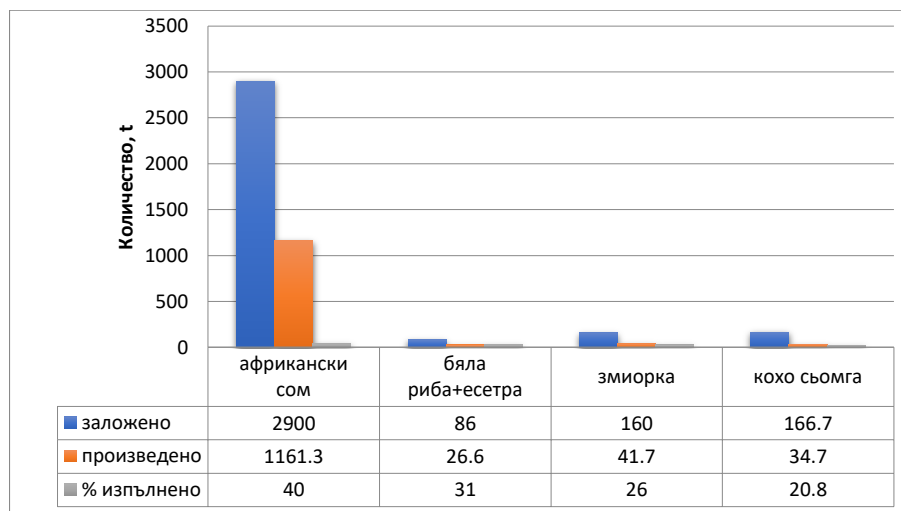
Deleted: една

Deleted: RAS

Deleted: RAS

Deleted: изпълнена

Фигура 108. Заложено и произведено количество по видове в стопанства с рециркуляционни системи (RAS), подпомогнати от ОПРСР и % на изпълнение на ПП

От 7-те подпомогнати рециркуляционни системи в 6 бр. се произвеждат риби. В една е трябвало да се произвеждат микроводорасли - хлорела и сценедесмус в размер на 14.6 t, но средствата по проекта са десертифицирани.

От анализа за изпълнението на ПП на финансираните стопанства с рециркуляционни системи се очертава виждането, че са налице значителни технологични проблеми с отглеждането на новите видове бяла риба, европейска змиорка и кижуч. Финансирането на проекти по ОПРСР (2007-2013), касаещи отглеждането на нови, нетрадиционни видове аквакултури във високо технологични рециркуляционни системи като цяло, е съпроводено със съчетаването на три големи рискови фактора - липсата в страната на обучен технически персонал за работа в рециркуляционни системи, липсата на технологичен опит в този вид дейност и неотглеждани и непознати до сега в суперинтензивното производство видове риба в страната. Рециркуляционната система за производство на риба е високотехнологично съоръжение. Отпадането даже и само на един уред, особено на някои от основните - подаване на кислород, отпадане на помпи, които движат водата, електрозахранване и др., поради форсмажорни обстоятелства и/или необучен персонал, може да доведе в кратко време до измиране на почти цялото количество риба в системата, особено когато се касае за чувствителни към стрес и влошаване на качеството на водата риби, каквито са бялата риба и кижуча, и податливи на болести риби като европейската змиорка. Друг много важен момент, който също трябва да се има предвид е и фактът, че и трите вида риби са нови за аквакултурата в страната, и липсват изпитани и етаблирани в практиката технологии за тяхното индустриално производство в рециркуляционни системи, за разлика от отглеждането им по традиционен начин в циментови или землени басейни.

Друг критичен момент е доставката на зарибителния материал, необходим за ефективна дейност на стопанството с рециркуляционна система. В конкретните случаи се разчита на външни доставчици, тъй като за някои от описаните видове страната ни не разполага с естествени ресурси или биотехнология за получаване на

Deleted: рециркуляционни системи (RAS)

Deleted: кохо съомга

Deleted: хидробионти

Deleted: индустриални RAS

Deleted: RAS

Deleted: индустриалната аквакултура в страната

Deleted: кохо съомгата

Deleted: змиорката

Deleted: RAS

Deleted: RAS.

потомство, или маточни стада от съответните видове. Тази зависимост представлява рисков елемент в производствения цикъл.

Отглеждането на африкански сом е относително по-успешна дейност, както от технологична гледна точка, така и от видовата му специфичност - видът е с голям толеранс към качеството на водата и високата гъстота на посадката, и не напразно е един от малкото видове, препоръчан като подходящ за отглеждане в рециркуляционни системи от Европейската асоциация на рибопроизводителите. Това важи и за есетровите риби, които също могат да се отглеждат успешно в условията на рециркуляционна система.

Deleted: RAS

Deleted: RAS

Като заключение може да се каже, че подпомогнатите от ОПРСР (2007-2013) стопанства с рециркуляционни системи като производствени мощности са налице, но съществуват пречки основно от технологично естество и квалификация на персонала, за тяхната устойчива експлоатация. В тази насока трябва да се положат значителни усилия в преодоляването на редица пречки за навлизането им в рибопроизводството, като създаване на центрове за обучение за работа с рециркуляционни системи и прилагането на технологии за работа с различни аквакултури, вкл. с водещи лектори от други европейски страни. В момента в страната се предлага оборудване за рециркуляционни системи от редица водещи производители в Европа и Русия. Но без правилна експлоатация на стопанствата с рециркуляционни системи, включително избор на подходящ вид за отглеждане, който да е съобразен с търсенето на вътрешния и на регионалните пазари и предпочитанията на консуматорите, отглеждането на риба в тях ще продължава да бъде проблемно.

Deleted: RAS

Deleted: хидробионти

Deleted: RAS

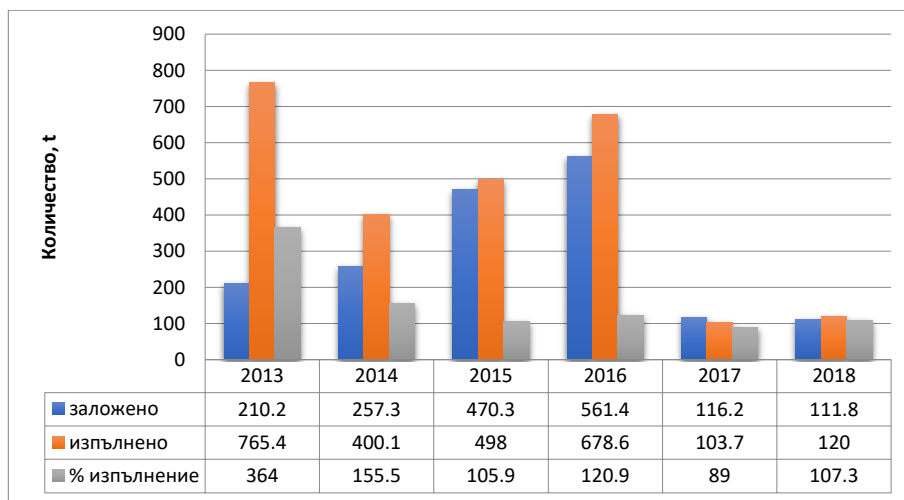
Стопанства със землени басейни

Производството на риба в стопанства със землени басейни е традиционно за страната и е свързано с поликултурното отглеждане на топлолюбиви видове риби. През всичките години на мониторинг, с малки изключения, се наблюдава изпълнение и преизпълнение на производствената програма, като процентът на изпълнение е между 89 и 364% и наред с изпълнението на ПП при стопанствата с бетонни басейни, е най-висок от всички останали подпомогнати производствени мощности, което може да се разглежда като ярък показател за устойчивото развитие на басейновото рибопроизводство в страната.

Deleted: леко изключение

Deleted: (Фиг.107)

Фигура 109. Заложено и произведено количество в стопанства със землени басейни, подпомогнати от ОПРСР и % на изпълнение на ПП

Стопанства с бетонни басейни

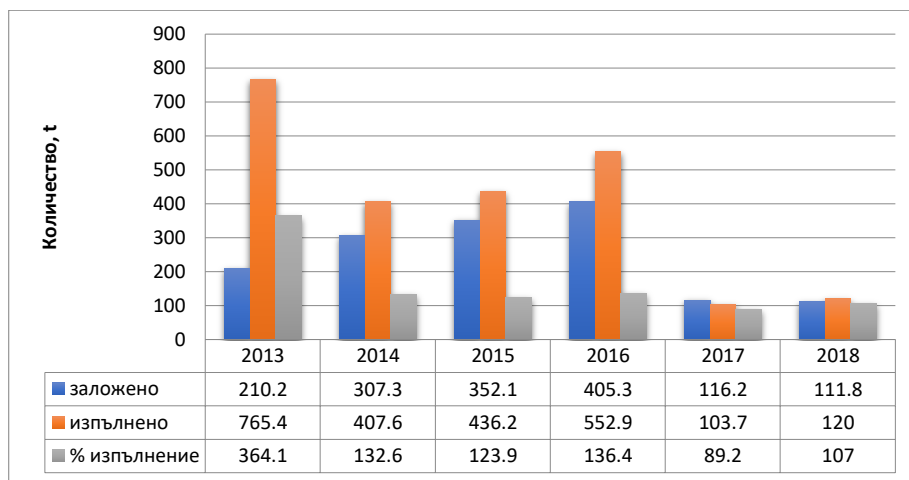
Производството на риба в стопанства с бетонни басейни също е традиционно за страната и е свързано основно с производството на дъгова пъстърва. През всичките години на мониторинг, с малки изключения, се наблюдава изпълнение и преизпълнение на производствената програма, като процентът на изпълнение е между 89 и 364%.

Deleted: леко изключение

Deleted: % (Фиг.108).

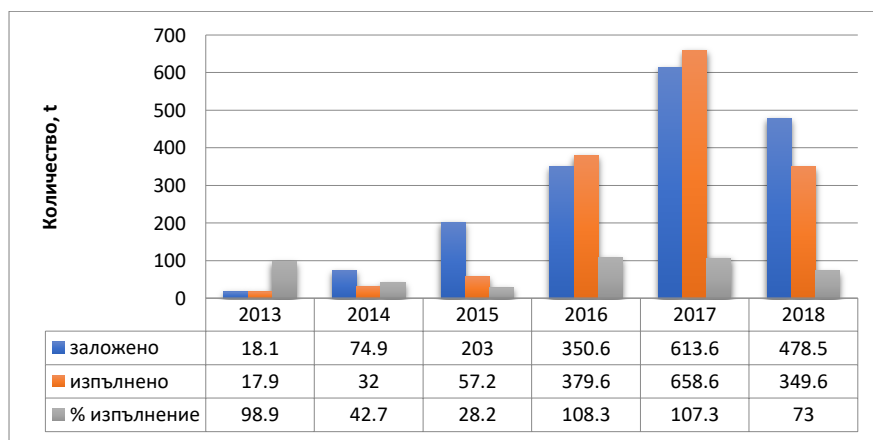
Фигура 110. Заложено и произведено количество в стопанства с бетонни басейни, подпомогнати от ОПРСР и % на изпълнение на ПП.

Язовирни стопанства

Язовирните стопанства са два типа. При първия тип производството се базира на свободно отглеждане на топловодни видове риба в язовира, а при втория тип стопанството е комбинирано и производството е от садки, разположени в язовира и от риба, отглеждана свободно в него. Първият тип на отглеждане на риба е характерен и типичен за полуинтензивното топловодно рибовъдство в страна от години и добивите от него като цяло са стабилни. Вторият тип е по-проблемен, тъй като често садките се разполагат в малки по площ и плитки язовири, които по принцип не са подходящи за отглеждане на риба в садки, и при които излавянето на свободно отглежданата риба в язовира е съпроводено с трудности, тъй като то трябва да се извърши на вода и количеството на уловената риба е ниско. Това обяснява и колебанията в изпълнението на ПП - от 28 до 108% при язовирното производство на риба.

Фигура 111. Заложено и произведено количество в язовирни стопанства, подпомогнати от ОПРСР и % на изпълнение на ПП.

Deleted: като

Deleted: (Фиг.109).

Deleted:
Фиг.109.

В таблицата по-долу е обобщено заложеното и изпълнено количество аквакултури в ПП по години от различните видове производствени мощности, подпомогнати от ОПРСР.

Deleted: Таблица 43

Таблица 53. Заложено и произведено количество в различни видове стопанства, подпомогнати от ОПРСР за периода 2013-2018 г.

Deleted: изпълнено

Moved (insertion) [47]

ИЗПЪЛНЕНО	2013	2014	2015	2016	2017	2018	Общо
садкови стопанства	1114,8	1612,3	1981,8	1774,1	1028,1	246,3	7757,4
стопанства с рециркуляционни системи	166	309	263,6	186	102,7	237	1264,3
стопанства със землени басейни	765,4	400,1	498	678,6	103,7	120	2565,8
стопанства с бетонни басейни	765,4	407,6	436,2	552,9	103,7	120	2385,8
язовирни стопанства	17,9	32	57,2	379,6	658,6	349,6	1449,4
мидени ферми	654	1189	624	589	106	0	3162
общо количество изпълнени аквакултури (риба и миди, t), подпомогнати от ОПРСР	3483,5	3950	3860,8	4160,2	2102,8	1072,9	18866,2
ЗАЛОЖЕНО							
садкови стопанства	788,2	1433,6	1952,1	1588,4	1271,4	315,8	7349,5
стопанства с рециркуляционни системи	300	342,5	343,5	23	1020	1076,7	33

Deleted: (RAS)

Deleted: ОПМДР

Deleted: заложено

Deleted: (RAS)

				0			1 2 , 7
стопанства със землени басейни	210,2	257,3	470,3	5 6 1 , 4	276,6	111,8	1 8 8 7 , 6
стопанства с бетонни басейни	210,2	307,3	352,1	4 0 5 , 3	116,2	111,8	1 5 0 2 , 9
язовирни стопанства	18,1	74,9	203	3 5 0 , 6	613,6	478,5	1 7 3 8 , 7
мидени ферми	1546	3656,7	2701	3 6 3 8	1862		1 3 4 0 3 , 7
общо количество заложили аквакултури (риба и миди, т), подпомогнати от ОПРСР	3072,7	6072,3	6022	6 7 3 , 7	5159,8	2094,6	2 9 1 9 , 1
Разлика между заложили и изпълнено количество аквакултура, подпомогнати от ОПРСР	(+) 410,8 113 %	(-) 2122,3 65 %	(-) 2161,2 64 %	(-) 2 6 1 3 , 5 6 1 %	(-) 3057 41 %	(-) 1021,7 51 %	(-) 1 0 5 6 5 6 4 %

Deleted:),

Deleted: ,

Процентът на изпълнение като цяло за целия наблюдаван период от 2013 до 2018 г. е относително добър и възлиза на 64%, варирайки между 113 и 41% през отделните наблюдавани години. След пикът от 113% през 2013 г. изпълнението на ПП се стабилизира около 61-65%, след което през 2017 и 2018 г. се наблюдава тенденция на спад. Това се дължи на факта, че доста стопанства, които трябва да започнат да функционират след 2016 г. започват да изпитват технологични трудности и не могат да произведат планираните количества аквакултури. Това се отнася основно за стопанствата с рециркуляционни системи за отглеждане на европейска змиорка,

Moved up [47]: <#>Заложено и произведено количество в различни видове стопанства, подпомогнати от ОПРСР за периода 2013-2018 г.¶

Deleted: <#>Таблица 43.

Deleted: изпълнението

Deleted: RAS

кижуч и бяла риба, и за мидените ферми. Неясни са причините за неизпълнение на ПП при второто стопанство с рециркуляционна система за африкански сом, тъй като това производство е относително стабилно в предишните години.

Deleted: кохо съомга

Deleted: втората RAS

Това виждане се подвърждава и от резултатите, ако разгледаме процента на изпълнение на ПП по отделните видове производствени мощности за целия наблюдаван период. Той е най-нисък при мидените ферми и стопанствата с рециркуляционни системи, съответно 24 и 38%, чието производство се оказва проблемно. Като такова може да се определи и отглеждането на риба в садки в малки и плитки язовири, а също така и отглеждането на нови видове като цяло.

Deleted: (Таблица 44).

Deleted: RAS

Таблица 54. Заложено и произведено количество в различни стопанства, подпомогнати от ОПРСР и % на изпълнение на ПП за целия период 2013-2018 г.

Moved (insertion) [48]

Вид стопанства	заложено	изпълнено	% изпълнение
садкови стопанства	7349,5	7757,4	105,6
стопанства с рециркуляционни системи	3312,7	1264,3	38,2
стопанства със землени басейни	1887,6	2565,8	136
стопанства с бетонни басейни	1502,9	2385,8	158,7
язовирни стопанства	1738,7	1494,9	86
мидените ферми	13403,7	3162	23,6
общо количество заложиени/изпълнени <u>аквакултури</u> (риба и миди, t), подпомогнати от <u>ОПРСР</u>	29195,1	18630,2	
разлика между заложиено и изпълнено количество <u>аквакултури</u> , подпомогнати от <u>ОПРСР</u>	(-) 10565		64

Deleted: система (RAS)

Deleted: аквакултура

Deleted:),

Deleted: ОПМДР

Deleted: аквакултура

Deleted: ОПМДР

Deleted: <#>Таблица 44.

Moved up [48]: <#>Заложено и произведено количество в различни стопанства, подпомогнати от ОПРСР и % на изпълнение на ПП за целия период 2013-2018 г.¶

Дял на производството на риба от подпомогнати от ОПРСР предприятия от общото количество произведени аквакултури

В таблицата по-долу е представено общото количество произведени аквакултури в страната за периода 2013-2019 г. Налице е ясно изрезана тенденция за повишаване на производството - на произведената обща биомаса и на рибната биомаса с 2,7 пъти, а на биомасата от миди с 2,9 пъти.

Deleted: ¶

Deleted: произведена риба от аквакултура

Deleted: Таблица 45

Deleted: хидробионти от аквакултура

Deleted: ,

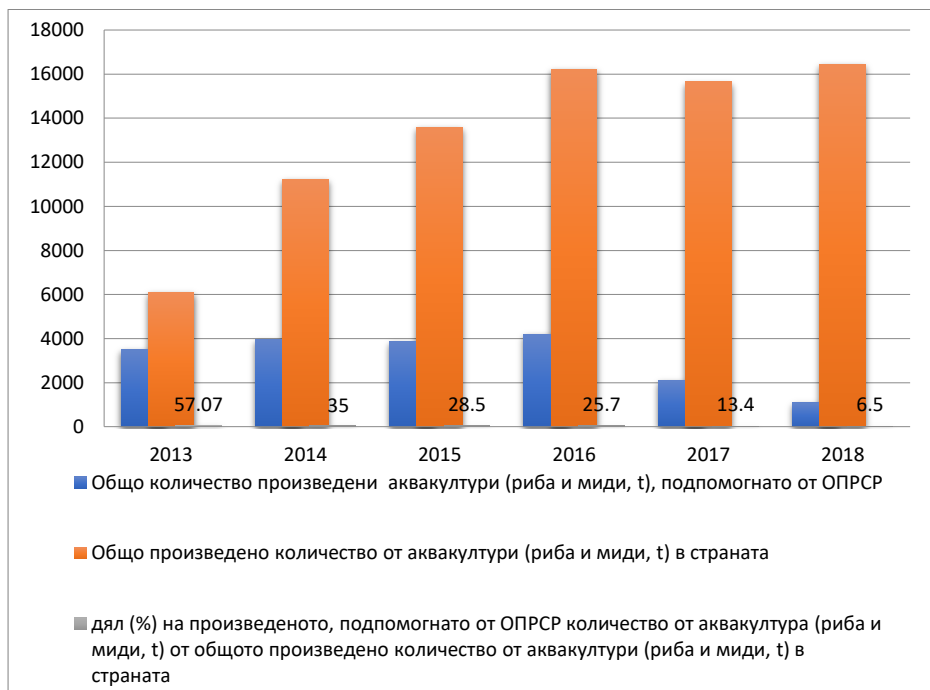
Deleted: ,

Таблица 55. Общото количество произведени хидробионти от аквакултура в страната за периода 2013-2019 г.

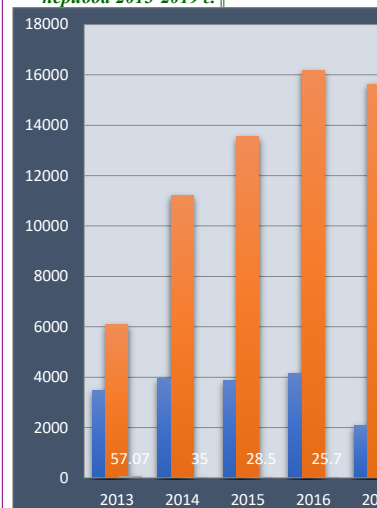
	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Произведена обща биомаса (t) в страната	6103,4	11206	13561	16193	15637	16451	16442
Биомаса риби (t)	5079,4	8654	10172	12208	12356	13812	13495
Биомаса миди и др. (t)	1023,9	2538	3389	3985	3280	2537	2946,2

Фигура 112.

Общо количество произведени аквакултури, подпомогнати от ОПРСР; общо количество произведени аквакултури в страната за периода 2013-2018 г.; дял на производството на риба и миди от подпомогнати предприятия през първия програмен период.

Deleted: <#>Таблица 45. Общото количество произведени хидробионти от аквакултура в страната за периода 2013-2019 г.

Фиг. 110.

Делът на произведеното, подпомогнато от ОПРСР, количество аквакултури спрямо общото произведено в страната варира от 57 до 6.5%, като единствено през 2013 г. делът му възлиза на повече от половината от общото произведено количество. През следващите три години - от 2014 до 2016 г., делът му варира от 35 до 26%, т.е. намалява двойно спрямо 2013 г. и представлява вече една трета от произведеното количество в страната. През следващите години тази тенденция се запазва - през 2017 г. той е 13.4%, а през 2018 г. едва 6.5% от общото произведено количество аквакултури.

На фона на ясно изразената тенденция за повишаване на производството на аквакултури за периода 2013-2018 г., нарастването на подпомогнатото от ОПРСР аквакултурно производство за наблюдавания период е с отрицателна тенденция. Важно е да се подчертае, че повечето от изградените производствени мощности, подпомогнати от ОПРСР са активни стопанства и имат капацитет за производство, но по една или друга причина те не произвеждат или не произвеждат продукцията, отговаряща на заложения им капацитет.

Трябва да се вземе под внимание и кумулиращият ефект, които оказват инвестициите от ОПРСР във времето, т.е. инвестиции в мощности от предходния програмен период продължават да функционират и дават своя принос към общата продукция в страната, макар и вече да са излезли от мониторинговия период и не попадат в групата на подпомагани от ОП.

Deleted: аквакултура

Deleted: (Фиг.110).

Deleted: 2015

Deleted: 2017

Deleted: 2018

Deleted: ,

Deleted: ,

Deleted: от аквакултура

Подсектор Рибопреработка

Подсектор „Рибопреработка“ се подпомага от друга мярка на преоритетна ос 2 от ОПРСР, а именно мярка 2.6. „Инвестиции в преработка и маркетинг на продукти от риболов и аквакултура“, която е другата мярка, към които има проявен голям интерес от страна на бизнеса и са подпомогнати много рибопреработвателни предприятия.

Deleted: преоритетна ос

В Окончателния доклад за изпълнението на ОПРСР (2007-2013) се съдържат данни за изпълнението на индикаторите по мярка 2.6. В рамките на стоящия анализ ще се обърне внимание на обстоятелства, които не са засегнати в Окончателния доклад, а именно:

Deleted: ОПРСР

- изпълнение на ПП с цел посочване на причини, различни от посочните в Окончателния доклад, довели до неизпълнение на ПП
- въздействие на ОПРСР (2007-2013) върху появата и изхода на рибопреработвателни предприятия в страната
- въздействие на ОПРСР (2007-2013) върху разнообразието от видове, обект на рибопреработка
- дял на производството на риба от подпомогнати рибопреработвателни предприятия от ОПРСР (2007-2013) спрямо общото количество преработени аквакултури в страната.
- териториално разпределение на подпомогнатите от ОПРСР (2007-2013 г.) рибопреработвателни предприятия в страната.

Deleted: хидробионти

Помощта по мярка 2.6. е насочена в две основни направления - за изграждане и модернизация на преработвателни предприятия, и за изграждане и модернизация на пазарни структури.

За целия период на действие на ОПРСР по мярка 2.6. са подадени общо 23 проектни предложения. Общият брой на сключени договори е 20, като три от тях са анулирани.

Помярка 2.6 „Инвестиции в преработка и маркетинг на продукти от риболов и аквакултура“ от ОПРСР са подпомогнати общо 17 рибопреработвателни предприятия. Повечето от тях са за преработка основно на морски видове аквакултури - риба, черупчести и мекотели от риболов и аквакултури от страната, такива от вътреобщностна търговия, а също и от внос от трети страни. В четири от тях се обработва сладководна риба от аквакултура от страната - дъгова пъстърва, бяла риба, африкански сом и др. сладководна риба, а в две се произвежда хранителна добавка от водораслова биомаса.

Deleted: хидробионти

Deleted: аквакултура

Въздействие на ОПРСР (2007-2013) върху появата, изхода и устойчивостта на преработвателните предприятия

ОПРСР (2007-2013) е подпомогнала появата на 9 нови предприятия за рибопреработка и модернизацията и реконструкцията на 8 съществуващи предприятия.

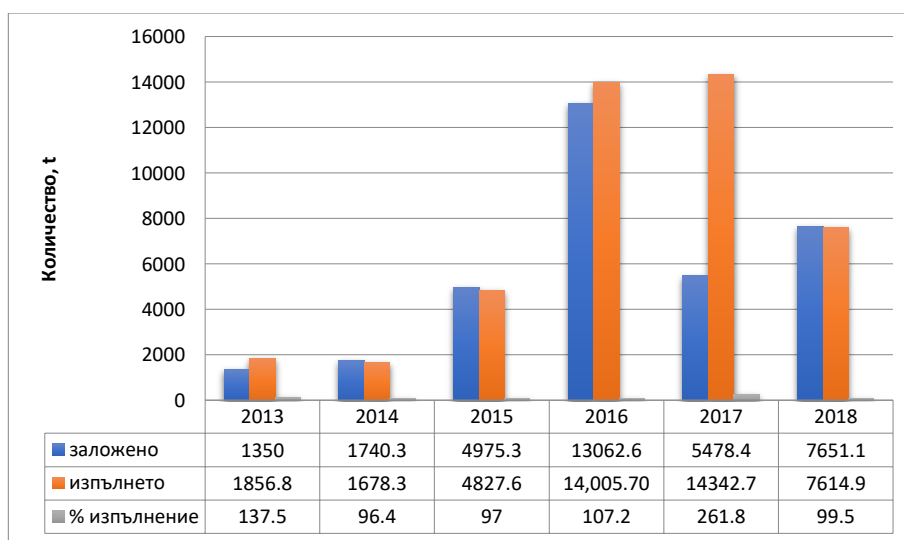
От общо 17 бр. преработвателни предприятия, подпомогнати от ОПРСР (2007-2013), през 2019 г. всички те са активни и функционират. На някои от тях (основно нови предприятия) са наложени финансови корекции за неизпълнение на ПП.

Изпълнение на производствените програми в подпомогнатите предприятия по мярка 2.6 „Инвестиции в преработка и маркетинг на продукти от риболов и аквакултура“

Най-ярък индикатор за въздействието на ОП е количеството преработена биомаса, подпомогнато от ОПРСР (2007-2013). На *фигурата по-долу* е показано заложеното и изпълнено за преработка количество биомаса за периода на мониторинг на рибопреработвателните предприятия, а също така и процентът на изпълнение на производствената програма.

Deleted: Фиг. 111

Фигура 113. *Заложено и изпълнено за преработка количество биомаса, подпомогнато от ОПРСР и % на изпълнение на ПП*

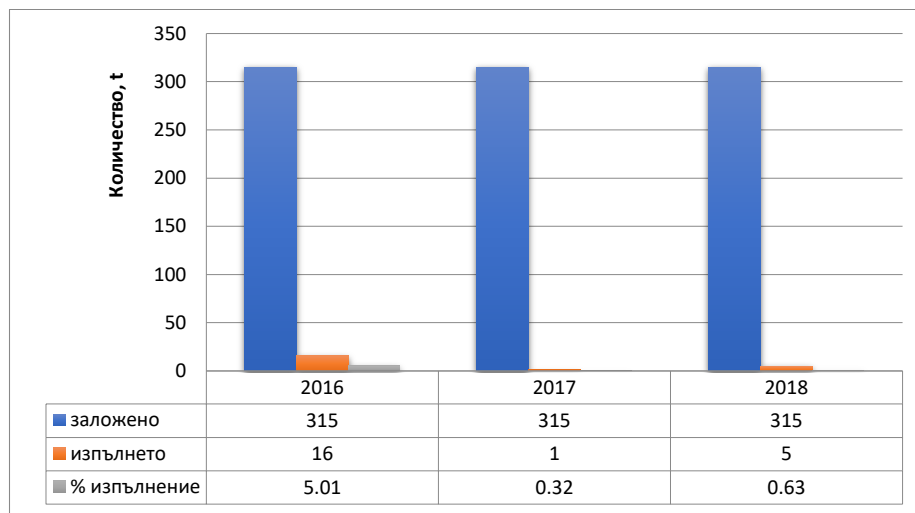

Deleted: Фиг.111.

Като цяло изпълнението на ПП за периода 2013-2018 г. е много добро. През всичките години се установява изпълнение и преизпълнение на ПП, стигащо през 2017 г. до 262%. Най-нисък процент на изпълнение на ПП се установява в двете предприятия, произвеждащи хранителни добавки на базата на микроводораслова биомаса, като производството е много по-ниско от заложените количества. Ниско е и изпълнението на ПП за преработката на бяла риба - между 1 и 14%. Между 30 и 67% е изпълнението на ПП при преработката на африканския сом.

Deleted: (Фиг.112).

Фигура 114. Заложено и изпълнено за преработка количество хранителни добавки от микроводораслова биомаса, подпомогнато от ОПРСР (2007-2013 г.) и % на изпълнение на ПП

Като обобщение може да се каже, че предприятията, подпомогнати от ОПРСР (2007-2013 г.) по Мярка 2.6 „Инвестиции в преработка и маркетинг на продукти от риболов и аквакултура“ се характеризират с добра обосновка на проектните предложения, целево използване на отпуснатите средства и стабилно изпълнение на ПП. Изключение правят някои нови предприятия, чията дейност е свързана с преработката на нови видове, които срещат затруднения с производството им и в последствие и с окапацитиране на преработвателните мощности, които са построили. Тази ситуация се повтаря и в действащата в момента ПМДР, където паралелно с изграждането на производствени мощности за нови видове аквакултури се изграждат и мощности за тяхната преработка.

Deleted: постраили

Deleted: ОПМДР

Deleted: хидробионти

Въздействие на ОПРСР (2007-2013) върху разнообразието от видове, обект на преработка

Въздействието на ОПРСР (2007-2013) върху разнообразието от видове, обект на преработка, се изразява основно във включването на нови за страната видове като африканския сом, и нови за РАС видове като бялата риба, а също така и на микроводорасли.

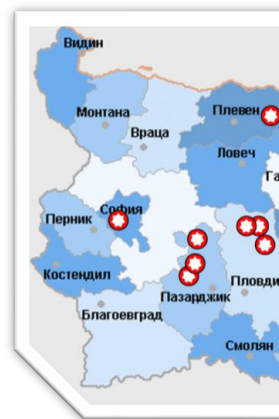
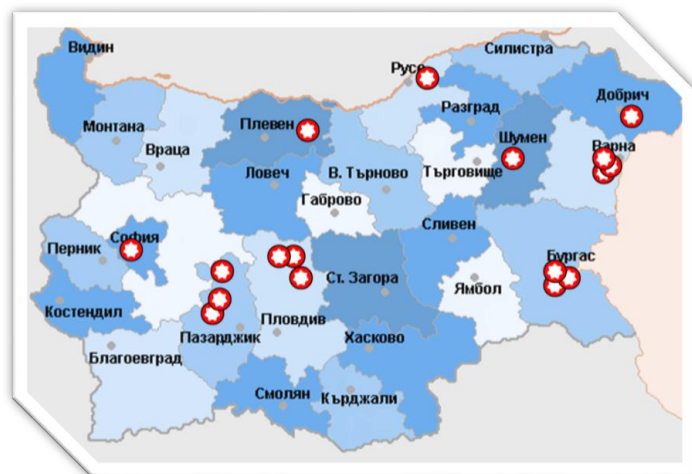
Deleted: RAS-аквакултурата

Като заключение може да се каже, че чрез ОПРСР (2007-2013) са подпомогнати предприятия, преработващи традиционни за страната видове - основно морски риби, черупчести и мекотели. Наред с това е направен опит да се разнообрази видовият състав на обектите на преработка (основно хранителни добавки от микроводорасли, бяла риба и африкански сом), но тези предприятия за сега са с нестабилна продукция, и трябва да положат значителни усилия за преодоляването на редица пречки за евентуалното им оставане в рибопреработвателния сектор и устойчивото им развитие.

Deleted: стова

Териториално разпределение на подпомогнатите от ОПРСР (2007-2013 г.)
рибопреработвателни предприятия в страната

Фигура 115. ~~Фиг.113.Териториално разпределение на рибопреработвателните пред предприятия,~~
подпомогнати от ~~ОПРСР~~ (2007-2013 г.)

Deleted:

Deleted: ОПМДР

Подпомогнатите рибопреработвателни предприятия са разположение в 9 области, като по 3 бр. има в област Варна, Бургас, Пазарджик и Пловдив, и по 1 бр. в останалите области. Седем са разположени по черноморското крайбрежие.

Резултати от интервенциите на Програмата за морско дело и рибарство (2014-2020) по подсектори

Deleted: Оперативна програма

Deleted: Морско

Програмата за морско дело и рибарство (ПМДР) 2014-2020 г. има за цел да стимулира динамичен, устойчив и конкурентоспособен риболов и аквакултури в България.

Deleted: динамично, устойчиво и конкурентоспособно рибарство

Към настоящия момент по ПМДР са сключени 233 договора за подпомагане.

Deleted: ОПМДР

Подсектор Стопански риболов

Подсектор Стопански риболов се подпомага от мерки по Приоритет на Съюза 1 - *Насърчаване на устойчиво в екологично отношение, иновативно, конкурентоспособно и основано на знания рибарство с ефективно използване на ресурсите.*

Дейностите, които са допустими за подпомагане са разписани по членове от Регламент 508/2014 г., а именно: чл. 30 Диверсификация и нови форми на доход; чл. 32 Здраве и безопасност; чл. 34 Окончателно преустановяване на риболовните дейности; чл. 38 Ограничаване на въздействието на риболова върху морската среда и приспособяване на риболова към опазването на видовете; чл. 39 Иновации, свързани с опазването на морските биологични ресурси; чл. 40 Опазване и възстановяване на морското биологично разнообразие и екосистеми и компенсационни режими в рамките на устойчивите риболовни дейности; чл. 42 Добавена стойност, качество на продуктите и използване на нежелания улов; чл. 43 Рибарски пристанища, кейове

Deleted: на риболовните

Deleted: на продуктите

за разтоварване, рибни борси и покрити лодкостоянки и чл. **44** Риболов във вътрешни водоеми и водна флора и фауна във вътрешни водоеми.

От допустими дейности по 9 члена от Регламента, проектни предложения и сключени договори са подадени по дейности по 6 члена, а общият брой на сключени договори е 26.

Deleted: (Таблица 46)

Таблица. 56. Брой сключени договори по Приоритет на Съюза 1 - Насърчаване на устойчиво в екологично отношение, иновативно, конкурентоспособно и основано на знания рибарство с ефективно използване на ресурсите.

№ на процедура/ член от Регламент 508/2014	Име на процедурата	Брой договори
чл.40	Опазване и възстановяване на морското биологично разнообразие и екосистеми и компенсационни режими в рамките на устойчивите риболовни дейности	3
чл.43	Рибарски пристанища, кейове за разтоварване, рибни борси и покрити лодкостоянки	6
чл.30	Диверсификация и нови форми на доход	1
чл.32	Здраве и безопасност	2
чл.42	Добавена стойност, качество на продуктите и използване на нежелания улов	6
чл.34	Окончателното преустановяване на риболовните дейности	8
чл.38	Ограничаване на въздействието на риболова върху морската среда и приспособяване на риболова към опазването на видовете	0
чл. 39	Иновации, свързани с опазването на морските биологични ресурси	0
чл.44	Риболов във вътрешни водоеми и водна флора и фауна във вътрешни водоеми.	0
	Общо	26

Към откритите процедури най-голям интерес от страна на бизнеса е проявен към мярката „Окончателното преустановяване на риболовните дейности“, като са сключени 8 договора, по които се предвижда ”Нарязване на един риболовен кораб за скрап” и „Окончателно преустановяване на риболовни дейности“ на 7 бр. риболовни кораба.

Deleted: <#>Таблица 46. Брой сключени договори по Приоритет на Съюза 1 - Насърчаване на устойчиво в екологично отношение, иновативно, конкурентоспособно и основано на знания рибарство с ефективно използване на ресурсите.¶

На второ място по интерес са мерките „Рибарски пристанища, кейове за разтоварване, рибни борси и покрити лодкостоянки“ и „Добавена стойност, качество на продуктите и използване на нежелания улов“, по всяка от които са сключени по 6 договора.

По първата мярка се предвижда изграждане на две лодкостоянки - в акваторията северно от кв. 54, по плана на кв. Крайморие, Община Бургас и в акваторията западно от м. Рибарско пристанище (бивша м. Ченгене скеле), Община Бургас. По другите четири проекта се предвижда модернизация и реконструкция на четири рибарски пристанища - пристанище „Карантината“, местност „Карантината“, район „Аспарухово“, община Варна, пристанище Северна буна, пристанище гр. Несебър, пристанище гр. Поморие - II етап, пристанище гр. Созопол - терминал 1.

Deleted: покрити

Deleted: .

По мярка „Добавена стойност, качество на продуктите и използване на нежелания улов“ се предвижда закупуване на транспортни средства и инвестиции на борда на риболовните кораби, с цел обработка на вече уловената риба и подобряване на последващото ѝ предлагане на пазара.

По мярка „Здраве и безопасност“ са сключени 2 договора, по които се предвижда с инвестициите, предвидени в проектното предложение доставка на оборудване за радио и спътникова комуникация, работно облекло и средства за безопасност, които ще допринесат за повишаване на безопасността при излизане на море и работа на плавателния съд и работещите на него.

Deleted:

По мярка „Диверсификация и нови форми на доход“ е сключен един договор, който цели диверсифициране на дохода от риболовна дейност на фирма, извършваща дребномащабен риболов чрез развиването на допълваща дейност - ресторантьорство. Инвестициите, предвидени в проектното предложение са насочени към закупуване на обзавеждане и оборудване за ресторант, като по такъв начин се цели повишаване на себестойността на собствената продукция, на приходите, конкурентността и устойчивостта на фирмата на пазара.

Наред с проектните предложения и сключените по тях договори, касаещи пряко риболовната дейност в сектор „Стопански риболов“, по мярка „Опазване и възстановяване на морското биологично разнообразие и екосистеми и компенсационни режими в рамките на устойчивите риболовни дейности“ са сключени 3 договора, които ще се изпълняват съвместно от сдружения и научни институти и имат за цел да допринесат за познаването на морското биологично разнообразие.

По първия договор дейностите, заложи в ПП са свързани с наблюдение, проучване, картографиране и мониторинг на биологичните видове, в това число и инвазивните чужди видове в обхвата на територията/водната площ от с. Дуранкулак до Обзор. В проекта са планирани и обучения на рибари за опазване и възстановяване на морските екосистеми и по алтернативни дейности, като например екотуризъм в зони от Натура 2000.

Във втория договор се предвиждат дейности по опазване на околната среда посредством кампания сред рибарските общности за насърчаване употребата на селективни риболовни уреди с цел опазване на морската околна среда.

В третия договор се цели да се проведат проучване, наблюдение, картографиране и мониторинг на биологичните видове в обхвата от Варненския залив до нос Емине. На база извършеното проучване ще бъдат изготвени редица анализи, с които ще се изяснят причините за реалното състояние на биологичното разнообразие и неговото влошаване.

Като обобщение може да се каже, че всички подкрепени от ОПМДР проектни предложения по приоритет на Съюза 1 са много добре обосновани и изпълнението на инвестиционните намерения ще допринесе реално за устойчиво развитие на риболовните дейности.

Deleted: ОПМДР

Deleted: - Насърчаване на устойчиво в екологично отношение, иновативно, конкурентоспособно и основано на знания рибарство с ефективно използване на ресурсите,

Подсектор Аквакултури

Подсектор Аквакултури се подпомага от мерки по Приоритет на Съюза 2 – *Насърчаване на устойчиви в екологично отношение, иновативни,*

конкурентоспособни и основани на знания аквакултури с ефективно използване на ресурсите. Дейностите, които са допустими за подпомагане са разписани по членове от Регламент 508/2014 г., а именно: чл. 47 Иновации; чл. 48 Продуктивни инвестиции в аквакултура; чл. 52 Насърчаване на нови производители на аквакултури, развиващи устойчиви аквакултури; чл. 53 Преминаване към схеми поуправление на околната среда и одитиране и към биологични аквакултури и чл. 54 Аквакултури, осигуряващи екологични услуги.

Deleted: нааквакултури

В таблицата по-долу е посочен броят на сключените договори по Приоритет на Съюза 2, съгласно разписаните членове от Регламент 508/2014 г. Отделно е посочен и броят на т.н. Малки проекти по чл. 47, по които подпомагането на стопанствата е до 50 000 лв.

Deleted: Таблица 47

Deleted: фермите

Таблица. 57. Брой сключени договори по Приоритет на Съюза 2 - Насърчаване на устойчиви в екологично отношение, иновативни, конкурентоспособни и основани на знания аквакултури с ефективно използване на ресурсите.

Deleted: № на процедура/член от Регламент 508/2014 г.

№ на процедура /член от Регламент 508/2014 г.	Име на процедурата	Брой сключени договори
<u>чл. 47</u>	<u>Иновации в аквакултурата</u>	<u>0</u>
<u>чл. 48</u>	<u>Продуктивни инвестиции в аквакултура</u>	<u>43</u>
	<u>Малки проекти</u>	<u>20</u>
<u>чл. 52</u>	<u>Насърчаване на нови производители на аквакултури, развиващи устойчиви аквакултури</u>	<u>16</u>
<u>чл. 54</u>	<u>Аквакултури, осигуряващи екологични услуги</u>	<u>4</u>
<u>чл. 53</u>	<u>Преминаване към схеми по управление на околната среда и одитиране и към биологични аквакултури</u>	<u>0</u>
	<u>Общо</u>	<u>83</u>

Deleted: бизнеса

С най-голям интерес от страна на сектор Рибарство са две от допустимите дейности за финансиране, а именно „Продуктивни инвестиции в аквакултурата“, вкл. „Малки проекти“ и „Насърчаване на нови производители на аквакултури, развиващи устойчиви аквакултури“, като броят на одобрените проекти е съответно 43 бр., 20 бр. и 16 бр.

На двете таблици по-долу е представен броят на подпомогнатите стопанства по видове производствени мощности по двете процедури, без сектор „Малки проекти“.

Deleted: На Таблица 48 и Фиг. 114 и 115

Таблица. 58. Брой одобрени проекти по процедура „Продуктивни инвестиции в аквакултурата“ (ПИ) и процедура „Насърчаване на нови производители на аквакултури (НП)“ според видовете производствени мощности, без сектор „Малки проекти“.

Moved (insertion) [49]

Deleted: Продуктивни инвестиции (ПИ) в аквакултурата

Продуктивни инвестиции (ПИ) в аквакултурата	бр. проект и	Насърчаване на нови производители (НП)	бр. проект и	Общо ПИ+НП	общо бр. проекти
<u>РАС</u>	<u>12</u>	<u>РАС</u>	<u>5</u>	<u>РАС</u>	<u>17</u>
<u>Садкови стопанства</u>	6	Садкови стопанства	5	Садкови стопанства	11
<u>Стопанства</u>	7	Стопанства с бетонни	1	Стопанства с	8

Продуктивни инвестиции (ПИ) в аквакултурата	бр. проект и	Насърчаване на нови производители (НП)	бр. проект и	Общо ПИ+НП	общо бр. проекти
с бетонни басейни + люпилня		басейни + люпилня		бетонни басейни + люпилня	
Язовирни стопанства	6	Язовирни стопанства	1	Язовирни стопанства	7
Комбиниранни стопанства - язовир и садки	4	Комбиниранни стопанства - язовир и садки	2	Комбиниранни стопанства - язовир и садки	6
Мидени ферми	4	Мидени ферми	1	Мидени ферми	5
Комбиниранни стопанства - язовир и землени басейни	1			Комбиниранни стопанства - язовир и землени басейни	1
Стопанство със землени басейни	1			Стопанство със землени басейни	1
Комбиниранни стопанства - садки и вани	1			Комбиниранни стопанства - садки и вани	1
Комбинирано стопанство - землени и бетонни басейни	1			Комбинирано стопанство - землени и бетонни басейни	1
		Комбинирано стопанство - РАС + бетонни басейни + садки	1	Комбинирано стопанство - РАС + бетонни басейни + садки	1
	43		16		59

Deleted: Комбинираностопанство

Deleted: Комбинираностопанство

Deleted: RAS

Deleted: RAS

Deleted: <#>Таблица 48.

Moved up [49]: <#>Брой одобрени проекти по процедура „Продуктивни инвестиции в аквакултурата“ (ПИ) и процедура „Насърчаване на нови производители на аквакултури (НП)“ според видовете производствени мощности, без сектор „Малки проекти“.

Най-висок е броят на подпомогнатите стопанства с рециркуляционни системи - общо 17 бр. за двете мерки, като по мярка „Производствени инвестиции в аквакултурата“ техният брой е 12 бр., а по мярка „Нови производители на аквакултури“ - 5 бр. На второ място са подпомогнатите садкови стопанства - 11 бр., като по първата мярка техният брой е 6 бр., а по втората - 5 бр. На трето място са подпомогнатите стопанства с бетонни басейни, които притежават и люпилня - 8 бр., като по първата мярка техният брой е 7, а по втората - 1 бр. На четвърто място са подпомогнатите язовирни стопанства - 7 бр., като по първата мярка техният брой е 6, а по втората - 1

бр. На петто място са подпомогнатите комбинирани стопанства - язовир и садки, чиито брой е 6 бр., като по първата мярка са подпомогнети 4 бр., а по втората - 1 бр. На шесто място са подпомогнатите мидени ферми - 5 бр., като по първата мярка техният брой е 4 бр., а по втората - 1 бр. По 1 на брой са подпомогнатите комбинирани стопанства - язовир и землени басейни, садки и вани, землени и бетонни басейни, РАС и бетонни басейни и садки. Едно е и подпомогнатото стопанство със землени басейни.

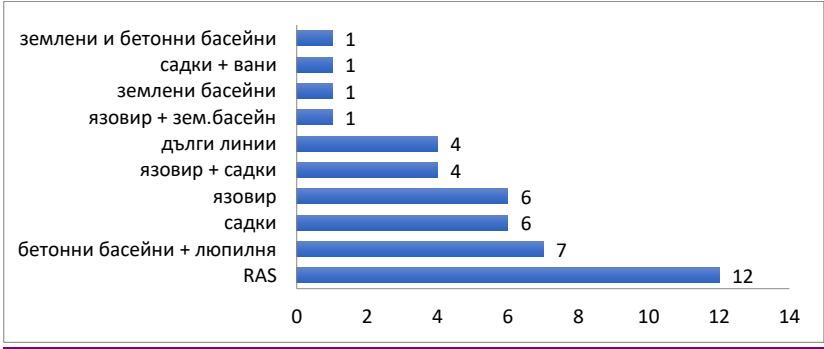
Deleted: RAS

Фигура 116. Разпределение на одобрените проекти (59 броя) по мярка „Производствени инвестиции в аквакултурата“ и мярка „Нови производители на аквакултури“ по производствени мощности

Deleted: Фиг. 114.

Фигура 117. Разпределение на одобрените проекти по мярка „Производствени инвестиции в аквакултурата“ (А) (n=43) и по мярка „Нови производители на аквакултури“ (В) (n=16) по производствени мощности

Deleted: A

Deleted: B

Фиг. 115.

Наред с подпомогнатите традиционни стопанства в страната като басейнови, садкови и язовирни или комбинирани от язовир и садки, се наблюдават и нови комбинации, например - садки и вани, разположени на брега и садки, RAS и бетонни басейни, разположени на брега, които според нас са създадени единствено с цел да се покрие изискването за наличие на инвестиции във връзка с репродуктивния процес при рибите и натоварват ненужно проектите с продукционни дейности в тази насока, без да са налице обективни условия за тяхното реално изпълнение при така комбинирани стопанства.

Deleted: типични

Deleted: RAS

Въздействие на ПМДР (2014-2020) върху появата на нови рибовъдни стопанства

Deleted: ОПМДР

ПМДР (2014-2020) е подпомогнала появата на 25 нови стопанства за отглеждане на аквакултури по мярка „Производствени инвестиции в аквакультурата“ (от общо 43 бр. подпомогнати) и на 16 нови стопанства по мярка „Нови производители на аквакултури“, или общият брой на новите стопанства е 41 бр.

Deleted: рибни

Deleted: ОПМДР

Deleted: хидробионти

Deleted: “(

Deleted: ферми

Deleted: ¶

Deleted: ОПМДР

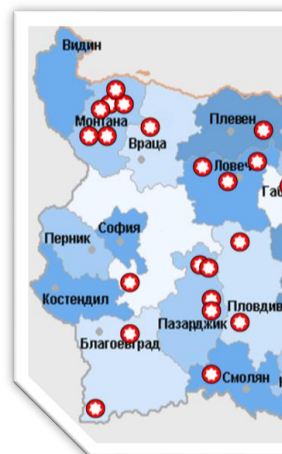
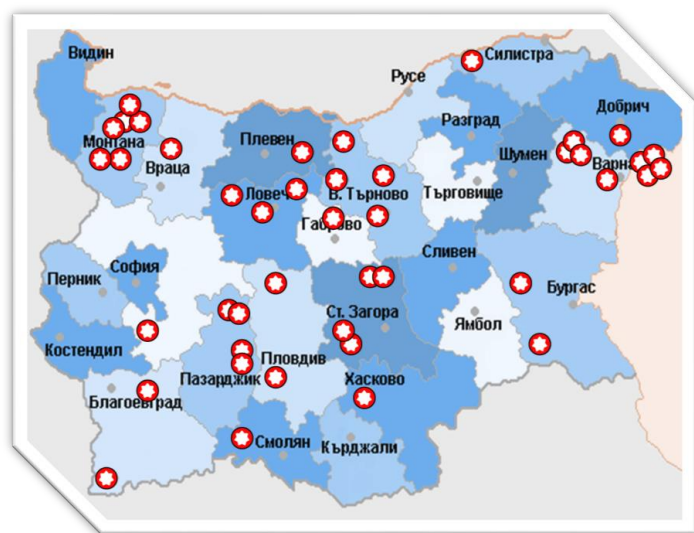
Териториално разпределение на подпомогнатите от ПМДР (2014-2020 г.) рибовъдни стопанства в страната по мярка „Производствени инвестиции в аквакультурата“ и мярка „Нови производители на аквакултури“.

Deleted: Фиг.116

Deleted: ОПМДР

На фигурата по-долу е посочено разпределението в страната на подпомогнатите по мярка „Производствени инвестиции в аквакультурата“ от ПМДР рибовъдни стопанства. Фермите са разположени относително равномерно из цялата страна, като са локализираны в 17 области. Най-много подпомогнати стопанства има в област Монтана - 6 бр.; следвана от област Добрич - 5 бр.; по 4 бр. има в област В.Търново, Пазарджик, Ст.Загора и Варна; 3 бр. в област Ловеч; по 2 бр. в област Благоевград, Пловдив, Бургас и по 1 бр. в София област, Смолян, Хасково, Враца, Силистра, Добрич, Плевен и Габрово.

Фигура 118. *Разпределение по области на подпомогнатите по мярка „Производствени инвестиции в аквакултурата“ от **ОПМДР** рибовъдни стопанства*

Deleted:
Фиг.116.

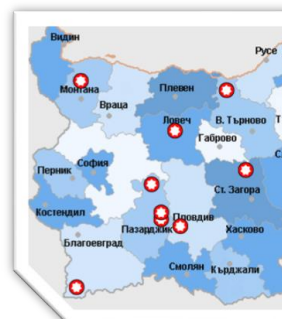
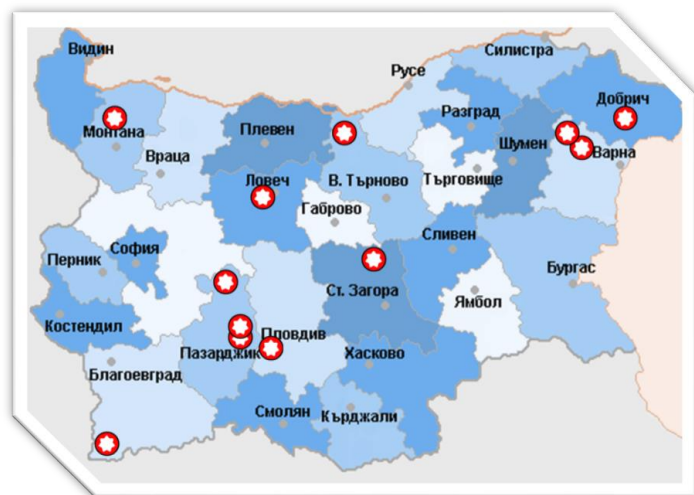
Deleted: ОПМДР

Стопанствата с рециркуляционни системи (**РАС**) са разположени в 9 области - 3 бр. в област Пазарджик, 2 бр. в област Варна и по 1 бр. в област Монтана, Ловеч, В.Търново, Добрич, Ст.Загора, Пловдив и Благоевград.

Deleted: RAS

Deleted: (Фиг.117).

Фигура 119. *Разположение на стопанства с рециркуляционни системи (**РАС**), подпомогнати по мярка „Производствени инвестиции в аквакултурата“ от **ОПМДР**.*

Deleted:
Фиг.117.

Deleted: RAS

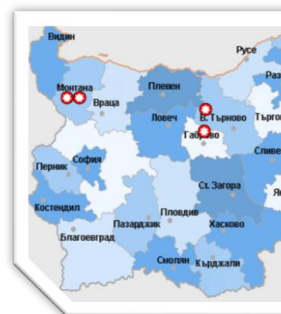
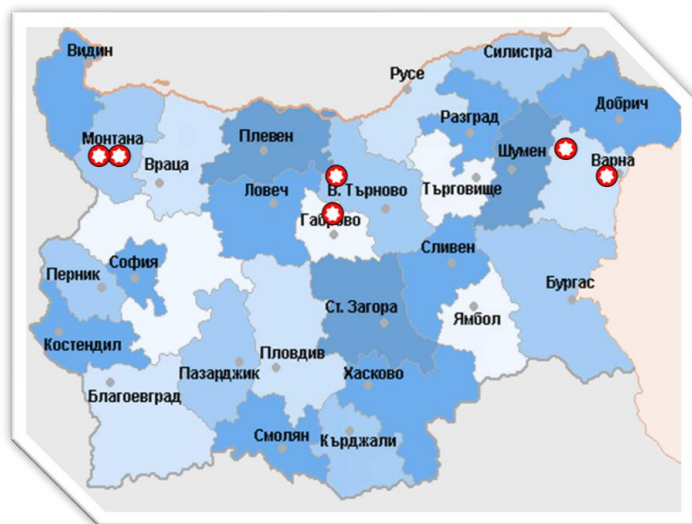
Deleted: ОПМДР

Садковите стопанства са разположени в 4 области - по 2 бр. в област Монтана и Варна и по 1 бр. в област В.Търново и Габрово.

Deleted: (Фиг.118).

Фигура 120. *Разположение на садковите стопанства, подпомогнати по мярка „Производствени инвестиции в аквакултурата“ от ПМДР.*

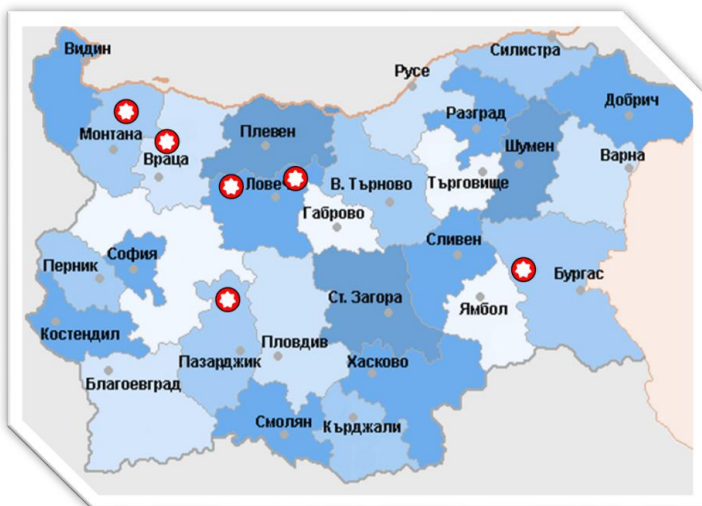

Deleted:
Фиг.118.

Deleted: ОПМДР

Язовирните стопанства са разположени в 5 области - 2 бр. в област Ловеч и по 1 бр. в област Монтана, Враца, Пазарджик и Бургас.

Фигура 121. *Разположение на язовирните стопанства, подпомогнати по мярка „Производствени инвестиции в аквакултурата“ от ПМДР.*

Deleted:
Фиг.119.

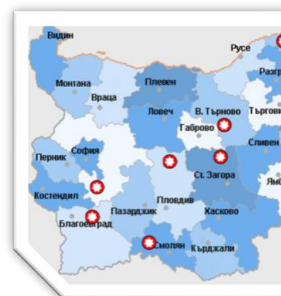
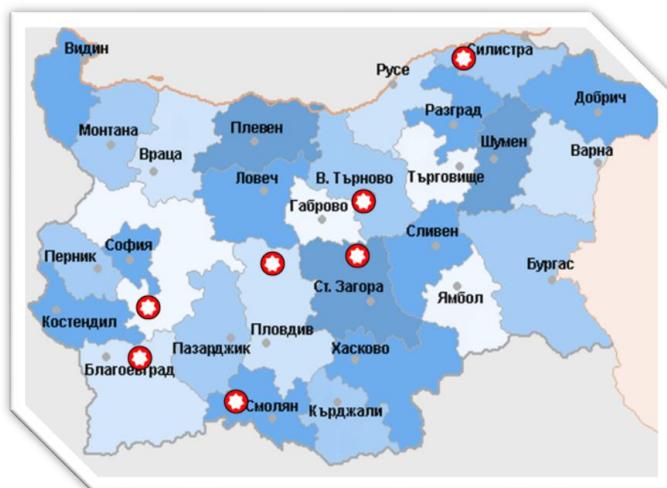
Deleted: ОПМДР

Стопанствата с бетонни басейни са разположени в 7 области - по 1 бр. в област Силистра, В.Търново, Ст.Загора, Пловдив, Смолян, Благоевград и София област.

Deleted: (Фиг.120).

Фигура 122. *Разположение на стопанствата с бетонни басейни, подпомогнати по мярка „Производствени инвестиции в аквакултурата“ от ЧМДР.*

Deleted:
Фиг.120.

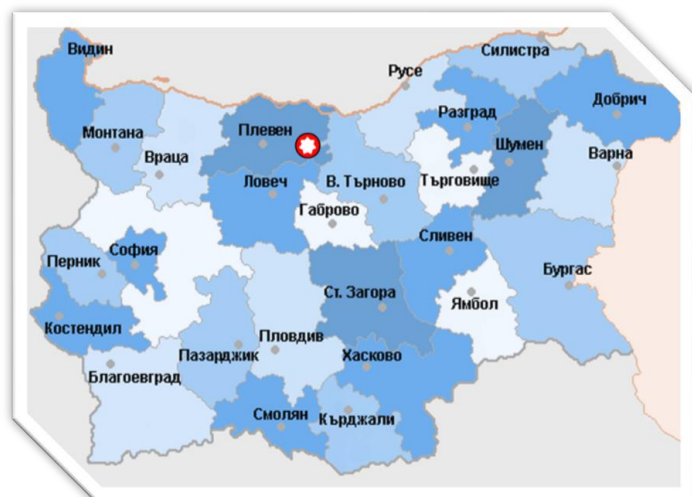
Deleted: ОПМДР

Deleted:
Фиг.121.

Фигура 123. *Разположение на стопанството със землени басейни, подпомогнато по мярка „Производствени инвестиции в аквакултурата“ от ПМДР.*

Deleted: ОПМДР

По ПМДР е подпомогнато само 1 бр. стопанство със землени басейни, разположени в област Плевен.

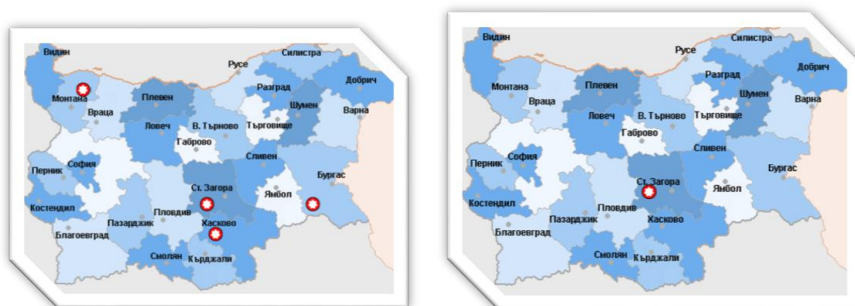
Deleted: ОПМДР

На фигурата по-долу са представени комбинираните стопанства - язовир и садки - 4 бр., по 1 бр. в област Монтана, Бургас, Ст.Загора и Хасково, 1 бр. бетонни и землени басейни в област Ст.Загора, 1 бр. язовири и землени басейни в облст Монтана и 1 бр. садки и вани в област В.Търново.

Deleted: Фиг.122

Deleted:

Фигура 124. *Разположение на комбинираните стопанства, подпомогнати по мярка „Производствени инвестиции в аквакултурата“ от ПМДР*

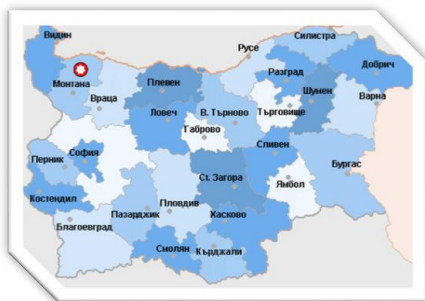
Комб. стопанство-язовир и садки

Комб. стопанство-бетонни и землени басейни

Deleted:

Комб. стопанство-язовир и зем.басейни

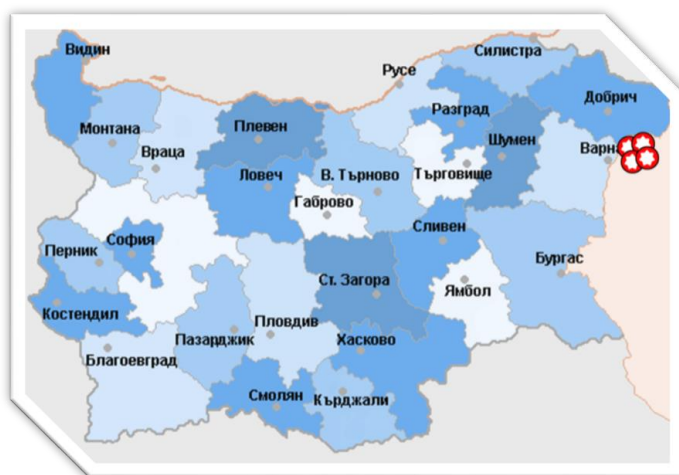
Комб.стопанство-садки и вани

Deleted:

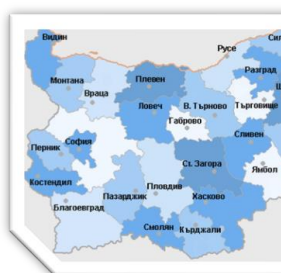
Мидените ферми - 4 бр.са разположени всичките в област Добрич (гр. Каварна).

Фигура 125. *Разположение на мидените ферми, подпомогнати по мярка „Производствени инвестиции в аквакултурата“ от ОПМДР.*

Deleted: Фиг.122.Разположение на комбинираните стопанства, подпомогнати по мярка „Производствени инвестиции в аквакултурата“ от ОПМДР

Deleted:) (Фиг.123

Deleted:

На фигурата по-долу е посочено разпределението в страната на подпомогнатите по мярка „Нови производители на аквакултури“ от ОПМДР рибовъдни стопанства. Рибовъдните стопанства са разположени в 8 области. Най-много подпомогнати стопанства има в област Ловеч - 5 бр.; следвани от област Монтана - 3 бр.; по 1 бр. стопанства има в област В.Търново, Плевен, Добрич, Бургас, Пазарджик, Кюстендили, Благоевград и София област.

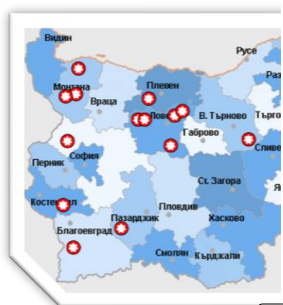
Deleted: Фиг.124

Deleted: ОПМДР

Deleted: Фермите

Deleted: са локализирани

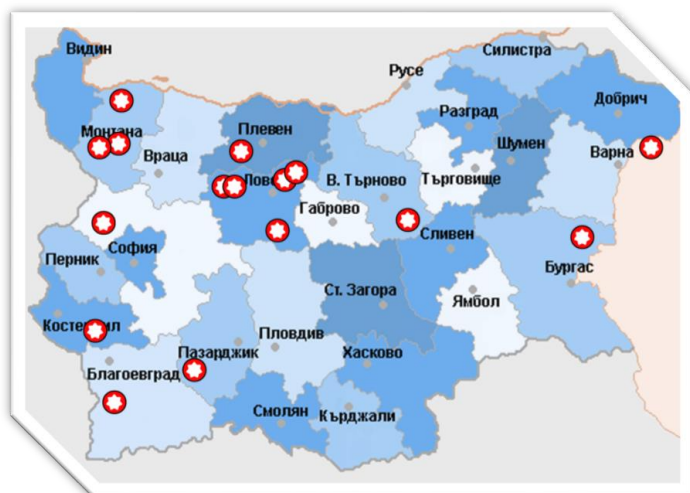
Deleted:

Deleted:

Фигура 126. Разположение на стопанствата, подпомогнати по мярка „Нови производители на аквакултури“ от ПМДР.

Deleted: ОПМДР

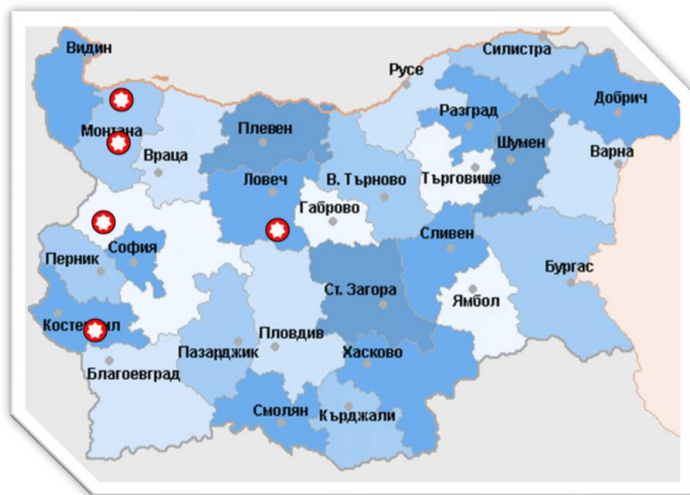
Стопанствата с рециркуляционни системи (РАС) са разположени в 4 области - 2 бр. има в област Монтана и по 1 бр. в област Ловеч, Кюстендил и София област.

Deleted: RAS

Deleted: Кюстендили

Deleted: (Фиг.125).

Фигура 127. Разположение на стопанствата с рециркуляционни системи (РАС), подпомогнати по мярка „Нови производители на аквакултури“ от ПМДР.

Deleted:
Фиг.125.

Deleted: RAS

Deleted: ОПМДР

Deleted: Ловечи

Deleted: (Фиг.126).

Садковите стопанства са разположени в 4 области - 2 бр. в област Ловеч и по 1 бр. в област Монтана, Плевен и Бургас.

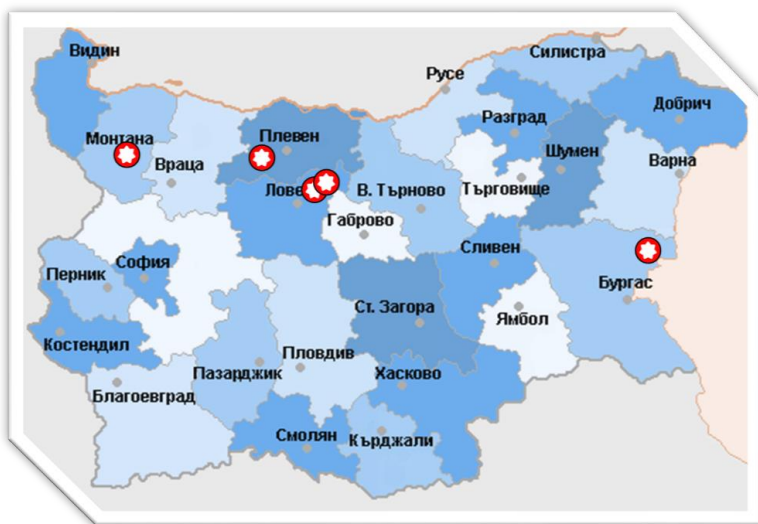

Deleted:
Фиг.126.

Фигура 128. Разположение на садковите стопанства, подпомогнати по мярка „Нови производители на аквакултури“ от ПМДР.

Deleted: ОПМДР

Подпомогнато е едно **язовирно стопанство**, разположено в област Пазарджик.

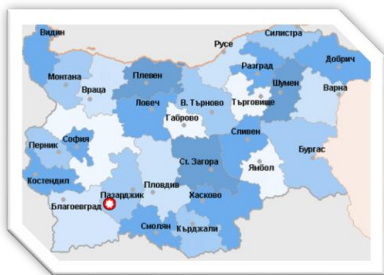
Комбинираните стопанства язовир и садки - 2 бр.; **РАС**, бетонни басейни и садки - 1 бр.; **бетонни басейни** и люпилня и язовир и садки - по 1 бр., са разположени съответно в област Ловеч, В.Търново и Благоевград.

Deleted: RAS

Deleted: бетоннибасейни

Deleted: (Фиг.127).

Фигура 129. Разположение на язовирните и комбинирани стопанства, подпомогнати по мярка „Нови производители на аквакултури“ от ПМДР.

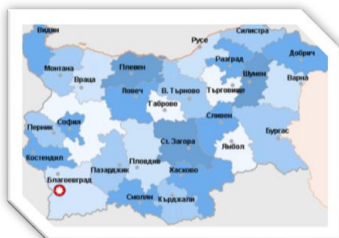
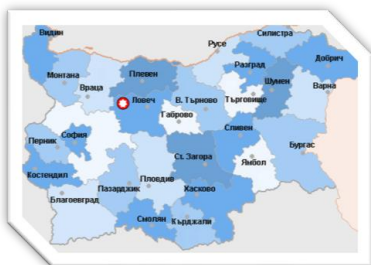
язовирни стопанства

язовир и садки

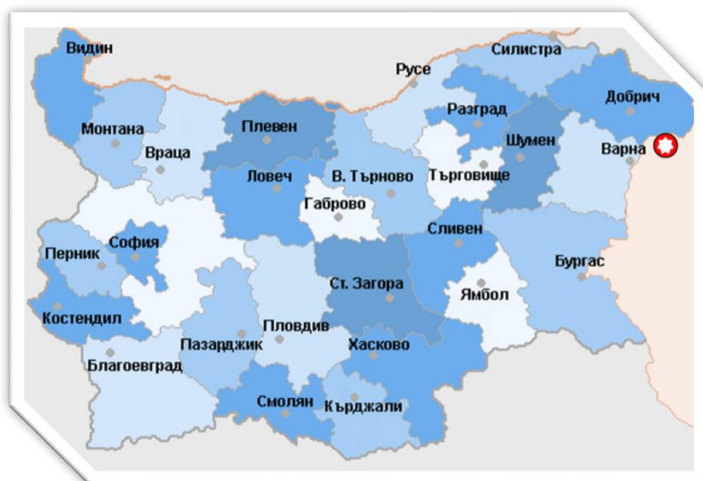
Deleted:

Подпомогната **мидена ферма** е разположена в област Добрич.

Фигура 130.

Разположение на мидените ферми, подпомогнати по мярка „Нови производители на аквакултури“ от ПМДР.

Deleted: <#>Фиг.127. Разположение на язовирните и комбинирани стопанства, подпомогнати по мярка „Нови производители на аквакултури“ от ОПМДР.¶

Deleted: (Фиг.128).

Deleted: Фиг.128.

Deleted: ОПМДР

Като **обобщение** може да се каже, че подпомогнатите стопанства по двете мерки - „Производствени инвестиции в аквакултурата“ и „Нови производители на аквакултури“ са разпределени относително равномерно из страната, като повече ферми има в Северна и Северо-Западна България, особено по мярка „Нови инвестиции в аквакултурата“.

Най-много подпомогнати стопанства има в област Монтана - 9 бр., следвана от област Ловеч - 8 бр., област Добрич - 6 бр., по 5 бр. има в област В.Търново и Пазарджик, по 4 бр. в област Варна и Ст.Загора, по 3 бр. в област Бургас и Благоевград, по 2 бр. в област Плевен, Пловдив и София област, по 1 бр. в област Враца, Силистра, Габрово, Хасково, Смолян и Кюстендил. В 10 области - Видин, Русе, Разград, Търговище, Шумен, Ямбол, Сливен, Кърджали, Перник и София град, няма подпомогнати рибовъдни стопанства по мярка „Производствени инвестиции в аквакултурата“ и „Нови производители на аквакултури“ от ПМДР.

Таблица. 59. Разпределение на подпомогнатите от ПМДР (2014-2020) рибовъдни стопанства по мярка „Производствени инвестиции в аквакултурата“ и „Нови производители на аквакултури“.

Област	Брой подпомогнати стопанства
Монтана	9
Ловеч	8
Добрич	6
В.Търново и Пазарджик	5
Варна и Ст.Загора	4
Бургас и Благоевград	3
Плевен, Пловдив и София област	2
Враца, Силистра, Габрово, Хасково, Смолян и Кюстендил	1
Видин, Русе, Разград, Търговище, Шумен, Ямбол, Сливен,	0

Deleted: по

Deleted: ОПРСР

Deleted: ¶

Област	Брой подпомогнати стопанства
Кърджали, Перник и София град	

Въздействие на ПМДР (2014-2020) върху разнообразието от видове, обект на аквакултурата

В двете таблици по-долу са посочени видовете, обект на отглеждане в подпомогнатите стопанства с рециркуляционни системи (РАС).

Таблица. 60. Видовете, обект на отглеждане в подпомогнатите стопанства с рециркуляционни системи (РАС) по мярка „Производствени инвестиции в аквакултурата“ и мярка „Нови производители на аквакултури“.

Брой стопанства	Производствени инвестиции в аквакултурата (ПН)	Брой стопанства	Нови Производители (НП)	Общо стопанства
1	бяла тихоокеанска скарида			1
3	есетрови риби	1	есетрови риби	3
3	африкански сом	3	африкански сом	6
1	европейски сом и бяла риба-зарибителен материал			1
1	зар.материал от евр. сом	1	европейски сом	2
1	традиционни и нови стопански аквакултурни видове-личинки, укрепнали рибки, зарибителен материал			1
2	микроводорасли			2
12		5		17

Таблица. 61. Видовете, обект на отглеждане в подпомогнатите стопанства с рециркуляционни системи (РАС) по ПМДР (2014-2020).

Видове аквакултури	Брой РАС
африкански сом	6
есетрови риби	4
европейски сом и бяла риба	2
микроводорасли	2
бяла тихоокеанска скарида	1
личинки, укрепнали рибки, зар. материал	1

В шест от подпомогнатите стопанства с рециркуляционни системи ще се отглежда африкански сом, който е неместен и нов за аквакултурата в страната вид, но от 4 години вече се отглежда успешно в няколко ферми. В четири от РАС ще се отглеждат есетрови риби, които са местни за страната видове, но от скоро се отглеждат в условията на РАС, и то само в едно стопанство до сега, където са заменили първоначално заложената за отглеждане бяла риба. Успешно в условията на РАС се отглежда зарибителен материал от есетри до 10 cm. В две от РАС ще се

Deleted: <#>Таблица 49. Разпределение на подпомогнатите от ОПМДР (2014-2020) рибовъдни стопанства по мярка „Производствени инвестиции в аквакултурата“ и „Нови производители на аквакултури“.

Deleted: ОПМДР

Deleted: Таблица 50 и 51

Deleted: RAS

Deleted: Инвестиции

Deleted: Таблица 50.

Deleted: RAS

Deleted: мярка „Производствени инвестиции в аквакултурата“ и мярка „Нови производители на аквакултури“.

Deleted: ¶

¶

¶

¶

Вид хидробионт

Deleted: стопанства с RAS

Deleted: <#>Таблица 51. Видовете, обект на отглеждане в подпомогнатите стопанства с рециркуляционни системи (RAS) по ОПМДР (2014-2020)¶

Deleted: RAS

Deleted: RAS

Deleted: RAS

Deleted: RAS

отглеждат местните за страната видове европейски сом и бяла риба - в едната РАС само европейски сом - зарибителен материал и риба за консумация, а в другата съвместно европейски сом и бяла риба. Опит в отглеждането на европейски сом в РАС в страната липсва, а такъв с бялата риба е доста оскъден. В една от РАС ще се отглежда бяла тихоокеанска скарида, която е неместен вид и опит в нейното отглеждане в страната липсва. В друга РАС ще се отглеждат основно личинки и укрепнали рибки от традиционни и нови видове за страната. В две от РАС ще се отглеждат микроводорасли - сценедесмус, хлорела и спинулина, които са заложени за отглеждане в две РАС и в ОПРСР (2007-2013), но производството от тях е изключително ниско, а едната ферма въобще не стартира и средствата са десертифицирани.

Deleted: RAS

Deleted: RAS

Deleted: RAS

Deleted: RAS

Deleted: RAS

Deleted: RAS

Като обобщение може да се каже, през новата оперативна програма в рециркуляционни системи ще се отглежда един нов неместен вид за страната - бялата тихоокеанска скарида, и един местен, но нов за РАС - европейски сом. Така броят на новите немесни видове в страната нараства на 3 вида - африкански сом и кижуч (от ОПРСР) и бяла тихоокеанска скарида (от ПМДР), а на местните, но нови за РАС видове на 4 вида - бяла риба, есетрови риби, европейски сом и микроводорасли.

Deleted: RAS

Deleted: кохо съомга

Deleted: ОПМДР

Deleted: RAS

В следващите таблици са посочени видовете, обект на отглеждане в подпомогнатите стопанства със садки.

Deleted: Таблица 52 и 53

Таблица 62. Видовете, обект на отглеждане в подпомогнатите стопанства със садки по мярка „Производствени инвестиции в аквакултурата“ и мярка „Нови производители на аквакултури“ и брой садки в стопанството.

Moved (insertion) [50]

Производствени инвестиции в аквакултурата			Нови производители		
Брой стопанства	Брой садки	Вид риба	Брой стопанства	Брой садки	Вид риба
1	50	шаран, дъгова пъстърва, европейски сом, есетра	1	6	шаран
2	12	европейски сом и бяла риба	2	5	европейски сом
3	8	шаран и дъгова пъстърва	3	16	дъгова пъстърва
4	6	есетрови риби (чига)	4	20	дъгова пъстърва
5	20	европейски сом и бяла риба	5	26	европейски сом
6	5	европейски сом	6	20	шаран, евр. сом, есетра
7	4	шаран и дъгова пъстърва	7	30	европейски сом
8	4	шаран	8	40	европейски сом, бяла

Deleted: ¶

¶
¶
¶
¶
¶

...

	<u>Производствени инвестиции в аквакултурата</u>		-	<u>Нови производители</u>	
					риба, дъгова пъстърва
9	10	шаран, европейски сом, есетрови риби			
10	32	европейски сом и бяла риба			
11	6	европейски сом и бяла риба			
Общо	157			163	

Deleted:

Deleted: <#>В Таблица 52.

Moved up [50]: <#>Видовете, обект на отглеждане в подпомогнатите стопанства със садки по мярка „Производствени инвестиции в аквакултурата“ и мярка „Нови производители на аквакултури“ и брой садки в стопанството.¶

Всички отглеждани видове в подпомогнатите стопанства със садки са местни видове. Два вида - шаран и дъгова пъстърва, са традиционни за садковата аквакултура в страната. Есетровите риби също се усвърдиха трайно през последните години като обект на отглеждане в садки. Европейският сом се отглежда в единични садкови стопанства в страната, и то като допълнителен вид към основния вид шаран или есетра. Прецедент е отглеждането на бяла риба в садки, тъй като не е известно до сега някъде тя да се отглежда в садки, като това важи не само за страната, но и за Европа!

Таблица. 63. Видовете, обект на отглеждане в подпомогнатите стопанства със садки по ПМДР (2014-2020)

<u>Видове аквакултури</u>	<u>Брой стопанства със садки</u>
европейски сом	4
европейски сом и бяла риба	4
европейски сом, шаран, есетра	2
евр.сом, шаран, есетрови риби, пъстърва	1
шаран	2
шаран и <u>дъгова</u> пъстърва	3
<u>дъгова</u> пъстърва	2
есетрови риби (чига)	1

Deleted: Вид хидробнионт

В най-много стопанства в садки - 11 бр. ще се отглежда европейски сом, като в 4 стопанства той ще се отглежда самостоятелно, в 4 стопанства заедно с бяла риба, в 2 стопанства заедно с шаран и есетра и в 1 стопанство заедно с шаран, есетра и дъгова пъстърва.

В 5 стопанства ще се отглежда шаран, като в 2 стопанства той ще се отглежда самостоятелно и в други 3 заедно с дъгова пъстърва.

В 2 стопанства ще се отглежда дъгова пъстърва, а в едно стопанство чига.

В таблицата по-долу са посочени видовете, обект на отглеждане в подпомогнатите язовирни стопанства.

Deleted: <#>Таблица 53. Видовете, обект на отглеждане в подпомогнатите стопанства със садки по ОПМДР (2014-2020)¶

Deleted: със

Deleted: Таблица 54

▲	

Moved down [51]: шаран, толстолоб, бял амур

Таблица. 64. Видовете, обект на отглеждане в подпомогнатите язовирни стопанства по мярка „Производствени инвестиции в аквакултурата“ и мярка „Нови производители на аквакултури“ и брой садки в стопанството

Deleted: В Таблица 54.

Видове аквакултури	Брой стопанства
шаран, толстолоб, бял амур	9
шаран, толстолоб, бял амур, европейски сом	2
шаран, толстолоб, бял амур, евр.сом, бяла риба	1

Moved (insertion) [51]

В подпомогнатите язовирни стопанства традиционно ще се прилага отглеждането на риба в поликултура. В най-много стопанства - 11 бр., се предвижда да се прилага класическата поликултура от шаран, толстолоб и бял амур. В останалите 3 стопанства тя е обогатена с хищни видове - в 2 стопанства с 1 вид хищник - европейски сом и в едно стопанство с 2 вида хищници - европейски сом и бяла риба.

В таблицата по-долу са посочени видовете, обект на отглеждане в подпомогнатите стопанства с бетонни басейни.

Deleted: Таблица 55

▲	

Moved down [52]: дъгова пъстърва

Таблица. 65. Видовете, обект на отглеждане в подпомогнатите стопанства с бетонни басейни по мярка „Производствени инвестиции в аквакултурата“ и мярка „Нови производители на аквакултури“ и брой садки в стопанството

Deleted: В Таблица 55.

Видове аквакултури	Брой стопанства
дъгова пъстърва	10
балканска пъстърва	1

Moved (insertion) [52]

В подпомогнатите стопанства с бетонни басейни ще бъдат отглеждани традиционни видове риби - пъстървови риби, като в преобладаваща част от стопанства - 10 бр., обект на отглеждане ще бъде дъговата пъстърва, и само в 1 стопанство ще се отглежда балканска пъстърва.

Deleted: се отглеждат

Deleted: е

В Таблицата по-долу са посочени видовете, обект на отглеждане в подпомогнатите стопанства със землени басейни.

Deleted: Таблица 56

▲	

Deleted: ¶

¶
¶
¶
¶
Вид хидробионт

Таблица. 66. Видовете, обект на отглеждане в подпомогнатите стопанства със землени басейни по мярка „Производствени инвестиции в аквакултурата“ и мярка „Нови производители на аквакултури“ и брой садки в стопанството.

Moved down [53]: шаран, бял и пъстър толстолоб, бял амур

Deleted: В Таблица 56.

Видове аквакултури	Брой стопанства
шаран, бял и пъстър толстолоб, бял амур	1
шаран - зарибителен материал	1
дъгова пъстърва	1
есетрови риби	1

Moved (insertion) [53]

тях ще се отглеждат традиционни за басейновата аквакултура видове – шаранови, пъстървови и есетрови видове - в поли - или монокултура, съответно за топловодните и студеноводните видове.

В *мидените ферми* се отглежда само местния вид черна мида.

Заложени за изпълнение в производствената програма на подпомогнатите по ПМДР (2014-2020 г.) рибовъдни стопанства количества аквакултури по мерки „Производствени инвестиции в аквакултурата“ и „Нови производители на аквакултури“

- Deleted:** om ОПМДР
- Deleted:** рибни
- Deleted:** хидробионти

<p>Най-ярък индикатор за въздействието на <u>ПМДР</u> е количеството произведена биомаса, подпомогнато от <u>Програмата</u>. В следващите <u>таблицы</u> е показано заложеното за производство количество биомаса в ПП на подпомогнатите <u>стопанства</u> по видове производствени мощности по двете мерки - „Производствени инвестиции в аквакултурата“ и „Нови производители на аквакултури“.</p>	Deleted: ОПМДР
	Deleted: ОП
	Deleted: Таблицы
	Deleted: ферми

Общото заложено за изпълнение количество риба и други водни животни в ПП на подпомогнатите стопанства с рециркуляционни системи е **978 t/година**.

Таблица 67. Заложено за производство количество биомаса в ИП на подпомогнатите рециркуляционни системи (РАС)

Мярка	Брой <u>RAS</u>	<u>Видове аквакултури</u>	<u>Заложено в ПП</u> количество, $\sqrt{t}$ /година
Произведствени <u>инвестиции в аквакултурата</u>	1	бяла тихоокеанска скарида	22,57 t
	2	есетрови риби	50 t
	3	африкански сом	102 t
	4	микроводорасли - спинулина	4,5
	5	микроводорасли - хлорела, _сценедесмус и спинулина	47 t
	6	европейски сом и бяла риба - зарибителен материал	20 т
	7	<u>есетрови риби</u> за черен хайвер	0,5 t черен хайвер
	8	традиционни и нови стопански аквакултурни видове - личинки, укрепнали рибки, зар. материал	1,2 t
	9	есетрови риби за консумация	80 t
	10	африкански сом	100 t
	11	зар.материал от евр. сом	6,66 t
	12	африкански сом - зарибителен материал и риба за консумация	100 t

Нови <u>производители на аквакултури</u>	1	африкански сом	150-160 t риба за консумация и 22-23 t зарибителен материал
	2	африкански сом	40 t
	3	африкански сом	105 t
	4	африкански сом	50 t
	5	есетрови риби - зар. материали риба за консумация	65 t
	17	ОБЩО КОЛИЧЕСТВО	978 t

Deleted: Производители

По видове се очаква да се произведат следните количества/година: африкански сом - 630 t, есетрови риби - 195 t, европейски сом - 67 t, микроводорасли - 52 t, бяла тихоокеанска скарда - 22.6 t, бяла риба 10 t, личинки, укрепнали рибки и зарибителен материал от традиционни и нови видове риба - 1,2 t, и черен хайвер - 0,5 t.

Таблица 68. Заложено за производство количество биомаса в ПП на подпомогнатите ферми с рециркуляционни системи (RAS) по видове хидробионти.

Видове аквакултури	Заложено в ПП количество по видове, t/година
африкански сом	630 t
есетрови риби	195 t
европейски сом	67 t
микроводорасли	52 t
бяла тихоокеанска скарда	22,6t
бяла риба	10 t
личинки, укрепнали рибки, зар. материал	1,2 t
черен хайвер	0,5 t

Deleted: <#>Таблица 57. Заложено за производство количество биомаса в ПП на подпомогнатите ферми с рециркуляционни системи (RAS)¶

Deleted: ,

Deleted: ,

Deleted: (Таблица 58).

Moved (insertion) [54]

Deleted: ¶

¶

¶

¶

¶

¶

Вид хидробионт

Deleted: Заложен

По отношение на африканския сом технологията за неговото производство е вече позната в страната и не би трябвало да се очакват проблеми в производството му, с изключение на размножаването и свързаното с него производство на зарибителен материал за рециркуляционните системи и то най-малко няколко пъти в годината. Проблемна според нас би била реализацията на пазара на произведеното количество, тъй като вече има работещи в страната две рециркуляционни системи с капацитет над 1000 t/година.

Deleted: <#>Таблица 58.

Moved up [54]: <#>Заложено за производство количество биомаса в ПП на подпомогнатите ферми с рециркуляционни системи (RAS) по видове хидробионти.¶

При европейския сом проблемно би било набавянето на зарибителен материал няколко пъти в годината, за да се обезпечи целогодишното производство на риба за консумация. Извънсезонното размножаване на сома е много специфичен процес, който в България не се прилага все още. Същото важи и за бялата риба и есетровите риби.

Deleted: хидробионти

Deleted: (Таблица 59).

Deleted: хидробионти

Moved (insertion) [55]

Deleted: ¶

¶

¶

¶

¶

¶

¶

¶

¶

Общото заложено за изпълнение количество риба в ПП на подпомогнатите садкови стопанства е 1508 t/година.

Количествата са посочени като цяло за няколко вида аквакултури, които ще се отглеждат в садките, поради което не може да се даде отделното количество по видове.

Таблица 69. Заложено за производство количество биомаса в ПП на подпомогнатите садкови стопанства

Марка	Бр. стопанства	Бр. садки	Видове аквакултури	Заложено в ПП количество, t/година
Производствени инвестиции в аквакултурата	1	4	шаран, дъгова пъстърва	35 t
II	2	50	шаран, дъгова пъстърва, европейски сом, есетрови риби	174 t
	3	4	шаран	28 t
	4	12	европейски сом и бяла риба	20 t
	5	10	европейски сом, шаран, есетра	30 t
	6	8	шаран и дъгова пъстърва	53,82 t
	7	32	европейски сом и бяла риба	250-300 t
	8	6	есетрови риби (чига)	5.76 t
	9	6	европейски сом, бяла риба	14.5 t, 10.4 t
	10	20	европейски сом и бяла риба	120 t
	11	5	европейски сом	31 t
Нови производители на аквакултури	1	6	шаран	50-55 t
	2	5	европейски сом	31.8 t
	3	16	дъгова пъстърва	64 t
	4	20	дъгова пъстърва	140 t
	5	26	европейски сом	120 t
	6	20	шаран, европейски сом, есетра	75 t
	7	30	европейски сом	100 t
	8	40	европейски сом, бяла риба, дъгова пъстърва	100 t
Общ бр. стопанства/садки /количество	19	320		1 508 t

Deleted: Вид хидробионт

Deleted: ферми

Deleted: Инвестиции

Deleted:

Deleted: ¶

Deleted: Производители

Като цяло от подпомогнатите садкови стопанства се очаква най-голямо производство на европейски сом и бяла риба, което е доста притеснително като очакване. При европейския сом това е свързано основно с особеностите на размножаването му и производството и достъпността на зарибителен материал, който да се отглежда в садките. Податливостта му към заболяване с *Ichthyophthirius multifiliis* също не е за подценяване, тъй като то може да доведе до големи загуби, особено в малки по размер язовири, в които са разположени някои от садковите стопанства.

Moved up [55]: <#>Заложено за производство количество биомаса в ПП на подпомогнатите садкови стопанства ¶

Deleted: <#>Таблица 59.

По отношение на бялата риба, то тя не е подходящ обект за отглеждане в садки и поради това никъде до сега в Европа не се отглежда по този начин. При нея, както и при европейския сом, също така съществува проблем с размножаването и захранването ѝ с изкуствени фуражи. Набавянето на зарибителен материал, особено такъв, който е захранен с фураж и може да се отглежда в садките до риба с консумативни размери ще бъде проблемен.

Deleted: набавянето

Deleted: .

Прави впечатление, че някои садкови стопанства са разположени в малки по площ и плитки язовири, в които хидрохимичните показатели на водата може да не задоволяват изискванията на вида, и по-специално на бялата риба. В такъв случай

даже закупените по проекта аериращи устройства не биха помогнали на бялата риба да оцелее.

Имайки в предвид изложеното, според нас се очертават проблеми с производството на бяла риба и европейски сом в садковите стопанства поради две основни причини - наличност и достъпност до зарибителен материал и неподходящи параметри на язовирите за разполагане на садките.

Общото заложено за изпълнение количество хидробионти в ПП на подпомогнатите язовирни стопанства е 428 t/година.

Количествата са посочени като цяло за няколко вида аквакултури, които ще се отглеждат в поликултура, поради което не може да се даде отделното количество по видове.

Таблица 70. Заложено за производство количество биомаса в ПП на подпомогнатите язовирни стопанства

Марка	Брой стопанства	Видове аквакултури	Заложено в ПП количество, t/година
Производствен и инвестиции в аквакултурата	1	шаран, толстолоб, амур	20,6 t
	2	шаран, толстолоб, бял амур	67.6 t
	3	шаран, толстолоб, бял амур, евр.сом, бяла риба	14 t
	4	шаран, толстолоб, амур	10 t
	5	шаран, толстолоб, <u>бял</u> амур, <u>европейски сом</u>	87,8 t
	6	шаран, толстолоб, <u>бял</u> амур	50-70 t
	7	шаран, толстолоб, <u>бял</u> амур	45 t
	8	шаран, толстолоб, <u>бял</u> амур	10.5 t
	9	шаран, толстолоб, <u>европейски сом</u> , <u>бял</u> амур	32 t
	10	шаран, толстолоб, амур	42 t
Нови производители на аквакултури	1	шаран, толстолоб, <u>бял</u> амур	13,64 t
	2	шаран, толстолоб, <u>бял</u> амур	10-15 t
Общо количество			428 t

Deleted: на

Deleted: неправилен избор на язовири

Deleted: (Таблица 60).

Deleted: хидробионти

Moved (insertion) [56]

Deleted: Бр.¶ ферми

Deleted: Вид хидробионт

Deleted: ¶ Инвестиции

Deleted: Производител.¶

Deleted: Таблица 60.

Moved up [56]: <#>Заложено за производство количество биомаса в ПП на подпомогнатите язовирни стопанства.¶

Deleted: изпускатели

Deleted: и Европа

Deleted: хидробионти

Deleted: (Таблица 61).

При някои от подпомогнатите язовирни стопанства може да се очакват проблеми в изпълнението на ПП, по-специално при тези, които ще инвестират значителни суми в ремонтно-възстановителни работи на съоръженията на язовира (реконструкция на короната на стената; оформяне на предпазна дига и площадка; изграждане на преливник; смяна на изходна шахта и кран на основен ни изпускател/и др.), и то при малка площ на язовира. При заложените тонове годишна продукция в ПП това изисква достигането на добиви от над 1000 kg/dka площ, което е недостигнат до сега рекорд в страната ни.

Общото заложено за изпълнение количество риба в ПП на подпомогнатите стопанства с бетонни басейни е 1 334 t/година. От това количество само 36 t (2.7%) са от балканска пъстърва, а останалото количество от 1 298 t е от дъгова

пъстърва. Производството и на двата вида е етаблирано в практиката и при достатъчно количество вода не би трябвало да се очакват проблеми с изпълнението на ПП.

Таблица 71. Заложено за производство количество биомаса в ПП на подпомогнатите стопанства с бетонни басейни.

Мярка	Брой стопанства	Видове аква култури	Заложено в ПП количество, t/година
Производствени инвестиции в аквакултура	1	дъгова пъстърва	15 t
	2	дъгова пъстърва	116 t
	3	балканска пъстърва	36 t
	4	дъгова пъстърва	23 t
	5	дъгова пъстърва	55 t
	6	дъгова пъстърва	690 t
	7	дъгова пъстърва	225 t
	8	дъгова пъстърва	45 t
	9	дъгова пъстърва	40 t
Нови производители на аквакултури	1	дъгова пъстърва	88.75 t
Общо количество	10		1 334 t

Deleted: Бр.¶ ферми

Deleted: Вид хидробионт

Deleted: Инвестиции

Deleted: Производители

Общото заложено за изпълнение количество аквакултури в ПП на подпомогнатите стопанства със землени басейни е **96 t/година**. От това количество най-много е производството на дъгова пъстърва - 55 t, следвано от шарановите риби - 33,2 t и есетровите риби - 7.3 t.

Таблица 72. Заложено за производство количество биомаса в ПП на подпомогнатите стопанства със землени басейни

Мярка	Бр. стопанства	Вид <u>ове</u> аквакултури	Заложено в ПП количество, t/година
Производствени инвестиции в аквакултурата	1	есетрови риби	7,3 t
	2	дъгова пъстърва	55 t
	3	шаран, бял и пъстър толстолоб, бял амур	32,4 t
	4	шаран - зар. материал	1,2 t
Общо	4		96 t

Deleted: Таблица 61.Заложено за производство количество биомаса в ПП на подпомогнатите стопанства с бетонни басейни.¶

Deleted: хидробионти

Deleted: (Таблица 62).

Deleted: ,

Moved (insertion) [57]

Deleted: хидробионт

Deleted: ферми

Deleted: Инвестиции

При едно от подпомогнатите стопанства биха могли да се очакват проблеми с изпълнението на ПП, тъй като при посочените обеми от производство - 32,4 t, добивът от декар би трябвало да бъде 2 700 kg/dka.

Както бе посочено и при язовирните стопанства, така и тук се очертава слабост/пропуск/грешка при оценката на ПП на кандидатстващата ферма, а именно заявеното за производство количество риба не отговаря на реално постижимото за капацитета (dka) на съответната производствена мощност.

Общото заложено за изпълнение количество аквакултури в ПП на подпомогнатите мидени ферми е **1 244 t/година**. Цялото количество е от черна миди.

Deleted: <#>Таблица 62.

Moved up [57]: <#>Заложено за производство количество биомаса в ПП на подпомогнатите стопанства със землени басейни¶

Deleted: !

Deleted: количества

Deleted: хидробионти

Deleted: (Таблица 63).

Таблица 73. Заложено за производство количество биомаса в ПП на подпомогнатите мидени ферми.

Мярка	Бр. ферми	Вид <u>аквакултура</u>	Заложено в ПП количество, t/година
Производствени <u>инвестиции в аквакултурата</u>	1	черна мида	250 t
	2	черна мида	78 t
	3	черна мида	396 t
	4	черна мида	160 t
Нови <u>производители на аквакултури</u>	1	черна мида	360 t
Общо	5		1 244 t

Moved (insertion) [58]

Deleted: хидробионт

Deleted: Инвестиции

Deleted: Производители

В сравнение с ОПРСР, при ПМДР броят на подпомогнатите мидени ферми е три пъти по-малък - едва 5 бр., а също така и заложеното за производство количество - 11 пъти по-малко. Отчита се явен отлив на бранша в инвестирането в мидени ферми.

Deleted: <#>Таблица 63.

Moved up [58]: <#>Заложено за производство количество биомаса в ПП на подпомогнатите мидени ферми. ¶

Общо количество риба и други водни животни, заложено за производство в ПП в подпомогнати от ПМДР обекти за аквакултури

Deleted: ОПМДР

Deleted: хидробионти

Deleted: ОПМДР ферми

Deleted: хидробионти

Deleted: ферми

Deleted: ферми

Deleted: ферми

Deleted: ОПМДР

Deleted: ферми

Deleted: от

Deleted: , подпомогнати от ОПМДР

Deleted: -

Deleted: ,

Deleted: ферми

Deleted: ферми

Deleted: ферми

Deleted: производители

Deleted: хидро-бионтизаложено

Общото количество аквакултури, заложено за производство в ПП на подпомогнатите стопанства (59 бр.) възлиза на 5 558 t/г., от които 4 037 t (72%) във обекти за аквакултури, подпомогнати по мярка „Производствени инвестиции в аквакултурата“ и 1551 t (28%) във ферми, подпомогнати по мярка „Нови производители“. В сравнение със заложеното количество в подпомогнатите от ОПРСР стопанства - средно 4866 t (lim 2095-6774 t), от ПМДР е заложено подпомагането на средно 690 t повече продукция.

Заложено производство в новите стопанства (41 бр.) по двете мерки на ПМДР е 3 500 t/г, което представлява повече от половината - 62,6%, от общото заложено количество - факт, който може да се окаже проблемен в изпълнението на ПП поради недостатъчния опит на стартиращите стопанства.

Таблица 74. Количество аквакултури, заложено в ПП в мерките по ПМДР стопанства

мярка	във всички подпомогнати <u>стопанства</u> (59 бр.)	в новите <u>стопанства</u> (41 бр.)
Производствени инвестиции в аквакултурата	4037t/г	1949 t/г
Нови <u>производителна аквакултури</u>	1551 t/г	1551 t/г
Общо количество <u>риба и други водни животни, заложи за производство в ПП</u>	5588 t/г	3500t/г

Deleted: <#>Таблица 64. Количество хидробионти, заложиено в ПП в подпомогнати от ОПМДР ферми¶

Сектор „малки проекти“

По сектор „Малки проекти“ са пододени 23 проектни предложения и са сключени общо 20 договора. По мярката е подпомогнато закупуването на основни за дейността на рибовъдните стопанства технически съоръжения и уреди, като: аератори, помпи, люпилни апарати и инкубаторни шкафове, мрежи за садки, трактори и прикачен инвентар, моторни коси, моторни триони, лодки, двигатели за лодки, електрически генератори, фотоволтаични LED лампи, косачки за подводно косене на подводна растителност, газови оръдия, грибове, фургоны, машини за сортиране на риба,

Deleted: косена

Deleted: грипове

автономни фотоволтаични системи, системи за видеонаблюдение, видеоозон, транспортни колички и др.

Мярката според нас е изключително ефективна и за напред трябва да се използва по-интензивно за подпомагане на рибопроизводителите.

Мярка „Аквакултури, осигуряващи екологични услуги“

По мярка „Аквакултури, осигуряващи екологични услуги“ са подадени и одобрени 4 проектни предложения, по които са сключени договори.

По мярката се предвижда подпомагане под формата на годишни компенсации за претърпени производствени загуби от защитени рибоядни птици, а също така и компенсиране за пропуснати ползи при отглеждането на аквакултури в рибовъдни стопанства в резултат на прилагане на методи за развитие на аквакултури, съвместими с конкретните потребности на околната среда и подлежащи на специфични изисквания за управление в резултат от определянето на защитени зони по „Натура 2000“ в съответствие с директиви 92/43/ЕИО и 2009/147/ЕО.

Deleted: претърпени

Подпомагането по тази мярка е изключително важно за сектор „Аквакултури“, тъй като загубите от защитени рибоядни птици са изключително високи и касаят стопанства, опериращи в цялата страна. Поради това учудващо нисък е броят на попадените проекти, тъй като за да запазят конкурентноспособността си на пазара тези стопанства наистина се нуждаят от финансово подпомагане.

Подсектор Рибопереработка

Подсектор Рибопереработка се подпомага от мерки по Приоритет на Съюза 5 - *Насърчаване на предлагането на пазара и преработката.*

Дейностите, които са били отворени за подпомагане са разписани по членове от Регламент 508/2014 г., а именно: чл. 66 Планове за производство и предлагане на пазара, чл. 68 Мерки за предлагане на пазара, чл. 69 Преработване на продуктите от риболов и аквакултури.

Deleted:

От допустими и отворени дейности по три члена от Регламента, проектни предложения и сключени договори са подадени по дейности по 2 члена, а общият брой на сключени договори е 35, като 4 договора са прекратени, т.е. реално се изпълняват 31 договора.

Deleted: (Таблица 65).

Таблица 75. Брой сключени договори по Приоритет на Съюза 5 - Насърчаване на предлагането на пазара и преработката.

Moved (insertion) [59]

№ на процедура/член от Регламент 508/2014 г.	Име на процедурата	Брой сключени договори
чл. 66	Планове за производство и предлагане на пазара	0
чл. 68	Мерки за предлагане на пазара	9
чл. 69	Преработване на продуктите от риболов и аквакултури	22
	Общо	31

С най-голям интерес от страна на бизнеса са дейности за подпомагане по мярка „Преработка на продуктите от риболов и аквакултури“, като броят на сключените договори е 26 бр. Интерес е проявен и към мярката „Мерки за предлагане на пазара“, като сключените договори са 9 бр.

Deleted: <#>Таблица 65.

Moved up [59]: <#>Брой сключени договори по Приоритет на Съюза 5 - Насърчаване на предлагането на пазара и преработката.¶

По мярка „Преработка на продуктите от риболов и аквакултури“ от ПМДР са подпомогнати общо 26 рибопереработвателни предприятия. В повече от тях ще се

Deleted: ОПМДР

преработва основно морски видове риба и други водни организми - риба, черупчести и мекотели от риболов и аквакултури от страната, такива от вътреобщностна търговия, а също и от внос от трети страни (сьомга, лаврак, ципура, черна мида, бяла тихоокеанска скарида, риба тон, скумрия, хек, акула, шпрот, барбуня, ватус, калкан, лефер, сафрид, херинга, трициона, паламуд). В шест от тях се преработва сладководна риба от аквакултура от страната - дъгова пъстърва, африкански сом, шаран, толстолоб, европейски сом, бял амур, есетрови риби и др., а в едно ще се произвежда хранителна добавка от водораслова биомаса - хлорела и спиролина.

Deleted: хидробионти

Deleted: аквакултура

Deleted: барбун

Deleted: обработка/

Deleted: .

Moved up [19]: сладководна риба

Deleted: .

Deleted: ¶

Deleted: ОПМДР

Deleted: ОПМДР

Deleted: хидробионти

Въздействие на ПМДР (2014-2020) върху появата на нови стопанства

ПМДР (2014-2020) е подпомогнала появата на 11 нови предприятия за преработка на риба и други водни животни по мярка „Преработване на продуктите от риболов и аквакултури“ (от общо 22 бр. подпомогнати) и модернизацията и реконструкцията на 11 съществуващи предприятия.

Заложени за изпълнение в производствената програма на подпомогнатите от ПМДР (2014-2020 г.) количества риба и други водни животни за преработка от риболов и аквакултура

Deleted: ОПМДР

Deleted: хидробионти

Най-ярък индикатор за въздействието на ПМДР е количеството преработена биомаса, залегало в ПП. В таблицата по-долу е показано заложеното за преработка количество биомаса от подпомогнатите преработвателни предприятия.

Deleted: ОПМДР

Deleted: Таблица 66

Таблица 76. Количество заложена в ПП продукция за преработка (t/година)

Вид преработвателно предприятие	Количество заложена в ПП продукция за преработка (t/година)
реконструирано и модернизирано	8 564,00
ново предприятие	3 641,00
Общо заложено в ПП количество (t/година)	12 205,00

Moved (insertion) [60]

Общото количество заложена в ПП продукция за преработка в подпомогнатите предприятия възлиза на 12 205 t/година, като то е около 2,5 пъти повече в съществуващите предприятия, получили подпомагане за реконструкция и модернизация. В сравнение със заложеното количество в подпомогнатите от ОПРСР предприятия (17 бр.) - средно 5 700 t/година (lim 1 350-13 500 t), от ПМДР е заложено подпомагането на около 12 000 t продукция/година (от 22 бр. предприятия), те около 2 пъти повече.

Deleted: <#>Таблица 66.

Moved up [60]: <#>Количество заложена в ПП продукция за преработка (t/година)¶

Deleted: .

Deleted: 700t

Deleted: ОПМДР

Като **обобщение** може да се каже, че предприятията, подпомогнати от ПМДР (2014-2020 г.) по мярка „Преработване на продуктите от риболов и аквакултури“ подобно на тези, подпомогнати от ОПРСР се характеризират с много добра обосновка на проектите предложения и целево използване на отпуснатите средства. Както и през ОПРСР може да се очакват затруднения с изпълнението на ПП при някои нови предприятия, чиято преработвателна дейност е свързана и зависима от продукцията на нови видове, в случай, че възникнат проблеми с тяхното производство.

Deleted: ОПМДР

Въздействие на ПМДР (2014-2020) върху разнообразието от видове, обект на преработката

Deleted: ОПМДР

Въздействието на ПМДР (2014-2020) върху разнообразието от видове, обект на преработка, се изразява основно във включването на нови за страната видове като

Deleted: ОПМДР

африканския сом, и нови за РАС видове като есетровите риби, а също така и на микроводорасли, т.е. затвърждават се видовете, навлезли по времето на ОПРСР. Нов вид в преработвателния сектор за този програмен период е бялата тихоокеанска скарида, чиято преработка е свързана и зависи от стопанството за отглеждането ѝ в условията на рециркулационна система, т.е. в случай на неизпълнение на ПП на стопанството или при проблеми при експлоатацията му, се очаква и преработвателното предприятие да има проблеми с ПП. Такива случаи на зависимост между производство и преработка са констатирани, и през предходния програмен период, и то специално при новите видове риба и в двете подпомогнати стопанства за преработката на биомаса от микроводорасли, чиято дейност е зависима от производствените мощности за тяхното култивиране.

Deleted: RAS-аквакултурата

Deleted: фермата

Deleted: фермата

Deleted: във ферми

Deleted: първата ОП

Deleted: ферми

Deleted: фермите

Deleted: ОПМДР

Като заключение може да се каже, че чрез ПМДР (2014-2020) са подпомогнати предприятия, преработващи традиционни за страната морски видове риби, черупчести и мекотели и сладководни видове - основно дъгова пъстърва и шаранови видове. Наред с това е направен опит да се разнообрази видовият състав на обектите на преработка (африкански сом, есетрови риби, хранителни добавки от микроводорасли и бяла тихоокеанска скарида), и то основно в подпомогнатите преработвателни предприятия, построени паралелно със стопанства за тяхното производство.

Deleted: от аквакултура.

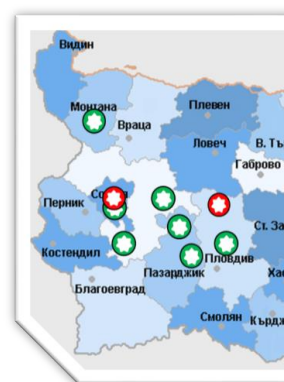
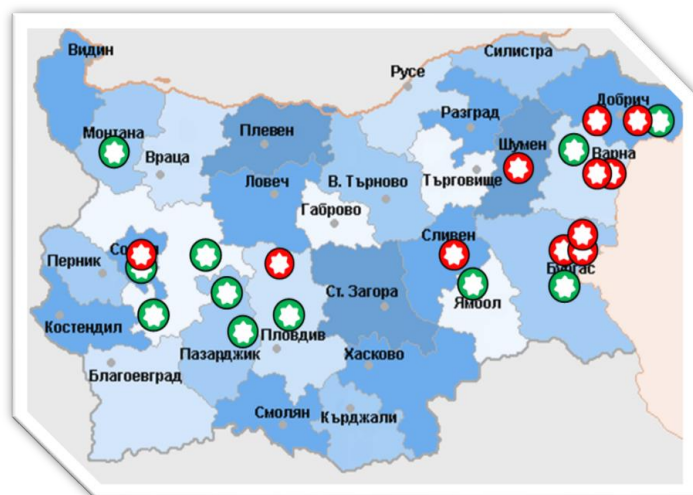
Deleted: стова

Deleted: с фермите

Териториално разпределение на подпомогнатите от ПМДР (2014-2020) рибопреработвателни предприятия

Deleted: ОПМДР

Фигура 131. *Териториално разпределение на подпомогнатите рибопреработвателни предприятия по ПМДР (2014-2020)*

Deleted: Фиг.129.

Deleted: ОПМДР

Легенда: - Нови предприятия

- Разширение и модернизация на съществуващи предприятия

Подпомогнатите рибопреработвателни предприятия по ПМДР са разположени в 11 области (Фиг.131), като 4 бр. има в област Бургас; 3 бр. има в област Добрич и

Deleted: ОПМДР

Deleted: 129

Варна, по 2 бр. в София и област София, Пазарджик и Пловдив, и по 1 бр. в останалите области Монтана, Шумен, Сливен и Ямбол.

Резултати от подхода ВОМР - принос за развитието на регионите

Прилагане на подхода ВОМР в ОПРСР (2007-2013)

Приносът на ОПРСР (2007-2013) за развитие на регионите се изразява в изпълнението на Приоритетна ос 4 „Устойчиво развитие на рибарските области“ от ОП, чиято основна цел е устойчивото развитие на рибарските области и подобряване качеството на живот в съществуващите рибарски общности.

Според данни от Окончателния доклад за изпълнение на ОПРСР са създадени са шест МИРГ: „Шабла-Каварна-Балчик“, „Поморие-Несебър“, „Приморско-Созопол-Царево“, „Български Черноморски Сговор Бяла-Долни чифлик-Аврен“, „Главиница-Тутракан-Сливо поле“, „Високи Западни Родопи: Батак-Девин-Доспат“, които покриват територия от 7 375 km² и население от 211,80 хил. души, с което се отчита постигане на целите, заложи в Оперативната програма. Четири от групите са разположени в района на Черноморското крайбрежие, една по поречието на р. Дунав и една от групите е вътрешно-териториална.

Deleted: ,

Общият брой на подадени местни стратегии за развитие по ос 4 е 8. Общият брой на сключените договори с Местни инициативни рибарски групи (МИРГ) е 6 бр. Общият брой регистрираните проектни предложения в МИРГ по местните стратегии за развитие е 347, от които по 229 са сключени договори за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ.

За периода на прилагане на стратегията са проведени 82 дейности с цел популяризиране на консумацията на местни продукти от риболов и аквакултура; създадени са 59 нови туристически продукта; създадени или обновени са 74 бр. туристически атракции; възстановени са 42 зони за отдих и са проведени над 50 фестивали, концерти, изложби, панаири итн.

Броят на новосъздадените работни места на територията на МИРГ достига 411, като 153 от тях са заети от жени. Общо за целия период на прилагане на местните стратегии за развитие са създадени 8 бр. работни места в рибвъдните стопанства, като всички те са на територията на МИРГ „Високи Западни Родопи: Батак-Девин-Доспат“; 173 бр. работни места в сферата на рибопереработката, от които 153 бр. са на територията на МИРГ „Шабла-Каварна-Балчик“; голям брой работни места са създадени и в сферата на услугите - 172 бр.

Deleted: рибните

Прилагане на подхода ВОМР в ПМДР (2014-2020)

Deleted: ОПМДР

Приносът на ПМДР (2014-2020) за развитие на регионите се изразява в изпълнението на Приоритет на Съюза 4 - Увеличаване на заетостта и териториалното сближаване, така както е разписано по членове от Регламент 508/2014: чл. 62. Подпомагане от ЕФМДР за водено от общностите местно развитие и чл. 63 Изпълнение на стратегиите за водено от общностите местно развитие, като основна цел е устойчивото развитие на рибарските области и подобряване качеството на живот в съществуващите рибарски общности.

Deleted: ОПМДР

Към момента са сключени договори с девет Местни инициативни рибарски групи (МИРГ) - „Шабла-Каварна-Балчик“, „Несебър-Месемврия“, „Бургас-Камено“,

Deleted: признати

Deleted: Инициативни Рибарски Групи

„Български Черноморски Сговор Бяла-Долни чифлик-Аврен“, „Поморие“, „Варна, район Аспарухово-Белослав-Аксаково“, "Високи Западни Родопи: Батак-Девин-Доспат", „Самоков“ и „Пазарджик“. Шест от групите са разположени в района на Черноморското крайбрежие, а три във вътрешността на страната.

Deleted: -

Deleted: -

Общият брой на подадени местни стратегии за развитие е 9, като всички стратегии са разработени от местните заинтересовани страни, така че максимално да отговарят на местните нужди.

Общият брой на сключените до момента договори до мерките от Стратегиите Местните инициативни рибарски групи (МИРГ) е 13 бр., както следва:

Deleted: c

МИРГ „Български Черноморски Сговор Бяла-Долни чифлик-Аврен“ е сключила 3 договора за подкрепа на инфраструктурни дейности, подобряване на средата на живот и опазване на околната среда.

МИРГ „Варна-Белослав-Аксаково“ е сключила 3 договора за подкрепа на създаване на два информационно-образователни центъра и облагородяване на обществена зона и изграждане на Общински пазар, включващ сектор за продажба на пресни и преработени риба и други водни животни, осигуряване на лед и риболовен инвентар в гр. Белослав,

Deleted:

Deleted: аквакултури,

МИРГ „Пазарджик“ е сключила 2 договора - за подкрепа на модернизация на сграда за преработка на аквакултури и предприятие за преработка на продукти от аквакултури и за изграждане на пристройка за филтърни системи към сграда за производство на аквакултури и доставка на седиментни филтри за пречистване на водата.

МИРГ "Високи Западни Родопи: Батак-Девин-Доспат" е сключила 2 договора за подкрепа - за развитие на туристическите атракции в община Батак, чрез възстановяване на рибовъдно стопанство в с. Фотиново и изграждане на експозиционен рибарски център в гр. Девин и разработване на мобилно информационно приложение за предоставяне на информация в полза на рибарските общности и насърчаване на риболовния туризъм в рибарската територия.

МИРГ „Шабла-Каварна-Балчик“ е сключила 3 договора за подкрепа за технологично оборудване и обзавеждане на предприятие за преработка на двучерупчести, черупчести, риба и други водни животни от аквакултура и риболов; за осигуряване на достъпна среда и създаване на зона за спорт, отдих и свободно време на рибарската общност и жителите на гр. Балчик и за изграждане на Морски клуб в рибарско селище Кария, община Шабла.

Deleted: хидробионати

Следва да се отбележи отсъствието на финансирани МИРГ с териториален обхват по поречието на р. Дунав, въпреки наличието на капацитет, традиции и условия за развитие на рибарството.

Като обобщение може да се каже, че поради късното стартиране на дейностите по тази приоритет на Съюза, до момента броят на проектните предложения и сключените договори е нисък, но се очаква подобно на ОПРСР, МИРГ да бъдат много активни в усвояването на финансовата помощ и да допринесат за устойчивото развитие на местните рибарски области.

Въздействие върху заетост, възрастова структура, възникване и устойчивост на стопанства и др.

Принос на ОПРСР (2007-2013)

В Окончателния доклад за изпълнение на ОПРСР се отчита, че от макроикономическа гледна точка, с оглед сравнително малкото средства, предвидени по ОПРСР, ефектите от нея са с по-ограничен размер, но са били съществени за развитието и подобряването на ефективността на сектора.

Най-същественият ефект от програмата се отчита по отношение на нарастването на частните инвестиции в размер на 23 745 232 евро (сертифицирани разходи), съпровождащи реализираните интервенции.

В резултат на модернизацията на сектор „Рибарство“ и разширението на дейността се наблюдава и лек ръст в търсенето на работна ръка. Общо за ОП са създадени 1110 нови работни места, от които 440 са за жени. Броят на заетите в рибовъдните стопанства, подкрепени по ОПРСР възлиза на 238 души, от които 44 са жени. Създадени са 411 нови работни места при изпълнение на проекти по МСР, 153 от които са за жени.

В дългосрочен план очакванията са за по-осезаемо проявление на положително влияние на Оперативната програма върху основните макроикономически показатели под формата на увеличена икономическа дейност, повече заетост и подобрене на нетното въздействие върху платежния баланс.

В следващата таблица са посочени ефектите от изпълнението на ОПРСР към 2015 г. по макроикономически показатели

Deleted: Таблица 67

Таблица. 77. Ефекти от изпълнението на ОПРСР към 2015 г. по макроикономически показатели

Макроикономически показател	Ефект към 2015 г.
БВП	0.1%
Износ на стоки и услуги	0.1%
Внос на стоки и услуги	0.3%
Текуща сметка, % от БВП	-0.1 п.п.
Частно потребление	0.1%
Частни инвестиции	0.4%
Заетост (15-64 г.), хил.	0.1%
Коефициент на безработица (15-64 г.)	-0.03 п.п.
Средна работна заплата	0.05%
Инфлация по ХИПЦ	0.03 п.п.
Бюджетен баланс, % от БВП	0 п.п.

Deleted: Макроикономически показател
Ефект към 2015 г.¶

БВП	0.1%¶
Износ на стоки и услуги	0.1%¶
Внос на стоки и услуги	0.3%¶
Текуща сметка, % от БВП	-0.1 п.п.¶
Частно потребление	0.1%¶
Частни инвестиции	0.4%¶
Заетост (15-64 г.), хил.	0.1%¶
Коефициент на безработица (15-64 г.)	-0.03 п.п.¶
Средна работна заплата	0.05%¶
Инфлация по ХИПЦ	0.03 п.п.¶
Бюджетен баланс, % от БВП	0 п.п.¶

Таблица 67.

Deleted: ¶

Deleted: ОПМДР

Принос на ПМДР (2014-2020)

На този етап е още рано да се направят изводи за ефекта от прилагането на ПМДР, но със сигурност може да се каже, че:

- инвестирано е в изграждането на нови производствени мощности и в реконструкцията на съществуващи, което ще намери пряко отражение в увеличаването на продукцията на аквакултури.

Deleted: ОПМДР

Deleted: от аквакултура

- инвестирано е и в ново строителство, реконструкцията и модернизация на редица преработвателни предприятия, което ще затвърди имиджа на преработвателния бранш като водещ в ефективното усвояване на средства от ПМДР и подсектор с най-висока принадлежна стойност и експортно-ориентирана продукция.
- очаква се откриването на нови работни места в новосъздадените стопанства/предприятия.
- инвестирано е в нови лодкостоянки и реконструкция на пристанища, което ще доведе до по-добри условия на труд за рибарите

Deleted: ОПМДР

„Научени/ненаучени уроци“ за следващия програмен период

Допуснати грешки при прилагането на двете ОП

- ниското качество на постъпилите проектни предложения от сектор Аквакултури, без професионална обосновка, водещо до анулирането им в процеса на изпълнение или до невъзможност за изпълнение на ПП. За разлика от тях проектните предложения от сектор Преработка са много добре обосновани и целево насочени.
- инвестиционните проекти в сектор Аквакултури са тромави, обхващат много допустими дейности, с цел по-добро класиране, което ги натоварва излишно и нерационално с нерентабилни/излишни дейности (напр. инвестиции в размножителния процес)
- необходимо е да се стимулира подпомагането на инвестиционни проекти с по-малък размер, които касаят основно модернизация на съществуващи стопанства и предприятия
- липсата/ограничената организираност в професионални организации на производители на аквакултури определено има принос за хаотичното и с ниско качество на предлаганите на проекти в областта на аквакултурата.
- бенефициенти, неизпълнили производствените си програми по проекти по ОПРСР, са спечелили проекти и до ПМДР, което може да мултиплицира проблеми от преходния програмен период.
- критериите за допустимост да са различни от тези за избор на проекти.
- недостатъчни/липсващи обучения за повишаване на квалификацията (технологична и производствена) на служителите, отговорни за одобрението на проекти, което води до рискови проекти/дейности и неизпълнение на ПП.
- при класирането на проекти да се въведе експертна оценка на технологичния проект като се привлечат външни експерти от научните звена и/или с повиши експертния капацитет на УО.
- налични в страната производствени мощности, подпомогнати от ОП, които не произвеждат или са некапацитетни; това касае преди всичко нови производители на аквакултури и не се среща при действащи стопанства с история.

Deleted:

Deleted: при ОПМДР

Deleted: включват при необходимост и външни експерти

→ одобрение на проекти за изграждане на производствени мощности в неподходящи водоеми (садки в малки и плитки язовири) или отглеждане на риба в несвойствени за тях мощности (бяла риба в садки)

Deleted: хидробионти

→ нереални производствени програми; заложените за производство количества в много случаи са нереалистични и целят да покрият по-високите прогнозни приходи, т.е да покажат по-кратки срокове при изплащането на инвестицията.

→ голям брой рециркулационни системи в страната, без наличие на обучен персонал с умения и квалификация за тяхната добра експлоатация.

→ обвързване на инвестициите в аквакултурата с инвестиции в репродуктивния процес, което води до изграждане на много люпилни, без да има подготвен персонал да извършва размножителния процес, вкл. целогодишно, извънсезонно размножаване за нуждите на рециркулационните системи.

→ подпомагане отглеждането на нови видове без да е съобразена с биологията на вида и/или без да е налична етаблирана индустриална технология в страната за отглеждането им

Deleted:

→ недостатъчно проучване на пазара за продажбите на новите видове

→ недостатъчно подпомогнати проекти, предоставящи акваекологични услуги.

→ Научните звена в областта на рибарството (университети и институти) са почти изключени от подкрепата на ОП. Ползите за сектора биха се увеличили, ако се подпомагат приложните изследвания на тези организации и се стимулира ориентирането на научните организации към тясна специализация, съобразно нуждите на сектора.

Прилагане на ЕФМДР в други страни от ЕС

Deleted: ОПМДР

За сравнение на прилагането на ЕФМДР в други страни на ЕС са избрани след съгласуване Федерална Република Германия (стара страна-член на ЕС с добре развит сектор „Рибарство“) и Република Румъния (нова страна-член на ЕС), като и двете имат подобно на България както аквакултурен сектор, така и морски стопански риболов.

Deleted: ОПМДР

Deleted:

Прилагане на ЕФМДР във Федерална република Германия

Deleted: ОПМДР

Данните за прилагането на ЕФМДР в Германия са взети от https://www.agrar-fischerei-zahlungen.de/Fischerei_empfaenger.

Deleted: ОПМДР

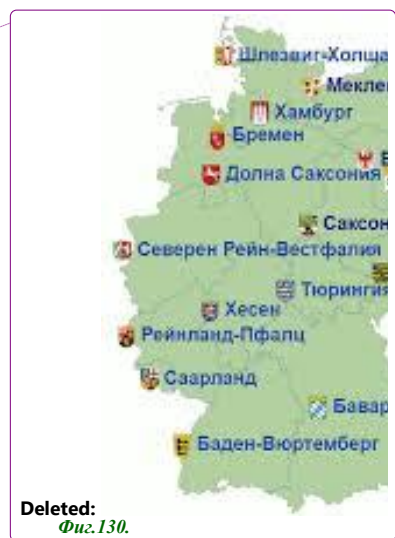
От 16-те провинции на Федерална Република Германия, 11 провинции са се възползвали от помощта на ЕФМДР: Шлезвиг-Холщайн, Мекленбург-Предна Померания, Бремен, Долна Саксония, Бранденбург, Северен Рейн-Вестфалия, Берлин, Саксония, Тюрингия, Бавария и Баден-Вюртемберг.

Deleted: (Фиг.130),

Deleted: ОПМДР

Фигура 132. Териториално разположение на 16 провинции в ФРГ.

В следващите Таблицы е представени броят на подпомогнатите проекти по отделните приоритетни оси във всяка една провинция.

1. Баден-Вюртенберг

Приоритет 2	брой
Строителство на ново стопанство за аквакултури	1
Модернизация на рибовъдно стопанство, вкл. подобряване на условията на труд и сигурност	4
Покупка на камион за транспорт за риба с кислородна уредба, вкл. ремарке	2
Приоритет 4	1
Ново строителство на рибопереработвателно предприятие, вкл. машини и оборудване	1

2. Бавария

Приоритет 1	брой
Зарибяване със змиорка	8
Приоритет 2	
Строителни дейности по землени басейни	92
Реконструкция на землени басейни, вкл.електрифициране, покупка на аератори и др. оборудване	21
Ново строителство, вкл. на люпилни, складови помещения, кладенци, канализация, силоси за фураж и др.	15
Закупуване на оборудване - аератори, помпи, система за наблюдение, аварийно електрозахранване, кантари, дозиметрични устройства за кислород, ситеми за раздаване на фураж, уреди за мерене на мазнините в рибата, двигатели за лодки и др.	67
Закупуване на транспортни средства, вкл. ремаркета, контейнери, охлаждащи модули, товариачи и др.	28
Закупуване и монтаж на ограда против видри, вкл. разработване на план за защита от видри	8
Приоритет 4	
МИРГ проекти - юбилейни тържества, изложби, природен парк, басейн, мениджмънт и др.	13
Приоритет 5	
Закупуване на оборудване за преработка, вкл.хладилни транспортни средства и съоръжения за лед, строителство на сгради за преработка, хладилни складови помещения, центрове за директна продажба и др.	20

3. Берлин

Приоритет 1	брой
Зарибяване със змиорка в р. Елба	9

4. Бранденбург

Приоритет 1	брой
Зарибяване със змиорка	3
Научен проект - Изпитване на иновативни методи за мениджмънт на рибните популации при риболов в езера;	
Приоритет 2	1
Акваекологични мерки - устойчиво развитие на шарановите стопанства, екстензивна експлоатация, провеждане на специални мерки за защита на биотопа съгласно приложен план.	45
Инвестиции в оборудване и модернизация на рибовъдно стопанство	15
Покупка на транспортно средство, вкл. мотори за лодки	6
Научен проект - определяне на иновативния потенциал на шарановъдството и разработване на концепции за устойчивост	1
Приоритет 5	
Инвестиции в модернизация на рибопереработката	10
Инвестиции в модернизацията на директната продажба на риба	18

5. Бремен

Приоритет 1	брой
Зарибяване със змиорка	12
Приоритет 4	
Провеждане на рибен форум, анкети във връзка с организиране на събития в рибарско пристанище, анализи за подобряване на изложби, разработване и прилагане на допълнително обучение за рибен сомелиер, юбилейни тържества, разработване на опознавателни мултимедия, разработване на бъдеща маркетингова стратегия за завилване на имиджа на рибните и морските продукти и с това за защита на работните места в сектор рибарство, реконструкция и въвеждане на риболовни съоръжения на траулер и др.	18
Приоритет 5	
Инвестиции в преработка и директна продажба - ново оборудване, вкл. машини за филетиране, праманване на кожа, опаковъчни машини, хладилна техника и	13

транспортни средства, хладилни камери, миячни машини и др.	
--	--

6. Мекленбург-Предна Померания

Приоритет 1	брой
Временно прекратяване на улова на херинга	161
Временно прекратяване на улова на треска	153
Мероприятия за зарибяване със змиорка на вътрешни и крайбрежни води	34
Приоритет 3	
Оборудване и съоръжения за подобряване на контрола на риболовната дейност	4
Приоритет 4	
МИРГ проекти	13
Научни проекти от университети, институти и фирми	26

7. Саксония

Приоритет 2	брой
Аквакултура и акваекологични услуги - компенсация на допълнителни разходи и/или на загуби от печалба	94
Продуктивни инвестиции в аквакултурата	13
Приоритет 4	
МИРГ проекти	6
Приоритет 5	
Инвестиции в преработка и продажба	6

8. Тюрингия

Приоритет 2	брой
Продуктивни инвестиции в аквакултурата	3
Аквакултура и акваекологични услуги	34
Инвестиции в саниране на вътрешни водоеми	2
Приоритет 5	
Инвестиции в преработка и продажба	2

9. Нордрейн-Вестфален

Приоритет 1	брой
Зарибяване със змиорка и планове за мониторинг и наблюдение	2
Приоритет 2	
Продуктивни инвестиции в аквакултурата	21
Приоритет 4	
МИРГ проекти	4
Приоритет 5	
Преработка и продажби	3

10. Шлезвиг-Холщайн

Приоритет 1	брой
Временно прекратяване на риболов на треска	95
Временно прекратяване на риболов на херинг	9
Окончателно преустановяване на риболовна дейност	6
Зарибяване със змиорка на вътрешни и крайбрежни води	13
Модернизиране на борда на плавателен съд	4
Събиране на отпадаци, предупредителни устройства, приулов от птици, изследване на корморани	4
Изграждане на пристанищна структура	2
Подпомагане на млади риболовци - покупка на транспортно средство	1
Ново преработвателно предприятие	1
Конструкционен план за мултифункционален катамаран	1
Координиране на свободни сдружения за защита на тюлени и водолази в Балтийско море	1
Приоритет 2	
Аквакултури, осигуряващи екологични услуги	4
Изграждане на мрежа за компетентност в аквакултурата	1
Проучвателно изследване на възможността за отглеждане на стриди	1
Проучвателно изследване за използването на подпочвена солена вода за аквакултура	1
Приоритет 3	
Модернизация на кораби	3
Покупка на транспортни средства и резервни части	5
Контрол, наблюдение, обучение, офис оборудване	8
Приоритет 4	
МИРГ проекти	37
Научни проекти	
Изследване на разпределението на микропламаси в животни във Ватенмеер	
Сателитно класифициране на седименти и местообитания в крайбрежните води на Балтийско море	
Заснемане на мидени полета	
Изследване на някогашни мидени полета	

11. Долна Саксония

Приоритет 1	брой
Зарибяване със змиорка	18
Инвестиции за модернизация и оборудване на борда на кораба	6
Приоритет 2	
Аквакултура и акваекологични мерки в шарановъдство	7
Продуктивни инвестиции в аквакултурата, вкл. инвестиции в аератори и подобряване на	3

качеството на водата в пътървовъдството, подобряване на денитрификацията и модернизиране на рец. система	
Приоритет 3	
Инвестиции в покупка на транспортни средства за контрол и наблюдение на рибарството	3
Приоритет 4	
МИРГ проекти	16
Приоритет 5	
Преработка и продажби	7

Допълнително, на федерално ниво, във връзка с провеждането на съвместни програми за контрол и инспекции (JDP=Joint Deployment Plan) е подпомогнато провеждането им с транспортни средства, а също така и изпълнението на програмата за събиране на данни за сектор Рибарство, която се изпълнява от Johann Heinrich von Thünen-Institut, Bundesforschungsinstitut für Ländliche Räume, Wald und Fischerei.

Deleted: =

Най-интензивно от средствата на ЕФМДР са се възползвали провинциите Бавария, Бранденбург, Мекленбург-Предна Померания, Саксония и Шлезвиг-Холщейн.

Deleted: ОПМДР

Най-много проекти, подпомогнати по приоритетна ос 1 има в провинциите Мекленбург-Предна Померания и Шлезвиг-Холщейн, което се определя от местоположението на провинциите и традициите в риболова в Балтийско море и рибопреработката.

Deleted: традициите

Най-много проекти, подпомогнати по приоритетна ос 2 има в Бавария, Саксония и Бранденбург, които са традиционни области в Германия с от векове развито сладководно рибовъдство – шарановъдство и пътървовъдство.

Проектите, подпомогнати по приоритетна ос 5 са разположени както във вътрешността на страната, така и по крайбрежието.

Като **обобщение** може да се каже, че докато по приоритети 1, 3, 4 и 5 подпомаганите проектни предложения са много сходни по тематика с тези в България (с изключение на зарибяването със змиорка), то при приоритет 2 – продукционни инвестиции в аквакултурата, се открояват драстични различия, които се изразяват в следното:

- проектите предложения в Германия са конкретни, целево насочени към определена допустима за подпомагане дейност. От помощта са се възползвали много рибопроизводители с малки до средно големи суми за закупуване основно на специфично оборудване, модернизация на стопанствата, и по-малко за строителство на нови производствени мощности. В България подпомогнатите проекти са тромави, включват много допустими за подпомагане дейности, много често заложи в проекта само, за да съберат повече точки за класиране (инвестиции в репродуктивния процес, иновации и др.). От помощта са се възползвали малко рибопроизводители с относително големи суми. В подкрепа на казаното и за сравнение сме дали в **ПРИЛОЖЕНИЕ** пълния брой проекти, със суми и срокове, подпомогнати от

ЕФМДР по приоритна ос 1 в провинция Бавария, чието производство от аквакултура по структура и обем е подобно на това в България.

Deleted: ОПМДР

→ голям е броят на проектите в Германия, подпомогнати във връзка с предоставянето от шарановъдните басейнови стопанства на акваекологични услуги за компенсиране на допълнителни разходи и пропуснати приходи. Тази мярка в България се прилага с нисък интензитет, макар че броят на шарановите стопанства в страната е висок, както са високи и загубите, които се нанасят от рибоядните птици и други хищници. В тази насока трябва да се работи по-интензивно за популяризиране на възможността мярката да бъде прилагана по-често.

Deleted: услугиза

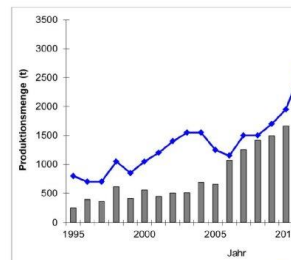
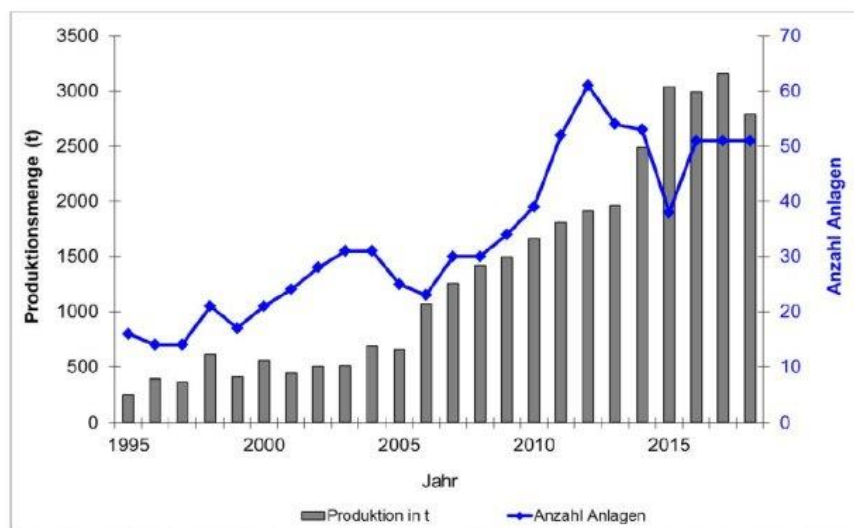
→ подпомагане на голям брой рециркулационни системи в България без в страната да има опит в експлоатацията на този вид производствена мощност, както и обучен и квалифициран персонал. В Германия има традиции от 1980 г. в експлоатацията на рециркулационни системи, основно в топловодното рибовъдство. В рамките на ЕФМДР са подпомогнати единични съществуващи рециркулационни системи във връзка с тяхното модернизиране и подобряване на експлоатацията им. В момента в Германия има около 50 рециркулационни системи, които произвеждат общо около 2 800 t риба и скариди. В страната през последните години се наблюдава засилено строителство на рециркулационни системи, но то е свързано основно с изграждането на инсталации за производство на биогаз, чиято топлина се използва в рециркулационните системи и субсидиите, които се получават при използването на алтернативни енергийни източници. Основен обект на отглеждане е африкатският сом, като са построени рециркулационни системи само за целогодишно размножаване и производство на зарибителен материал, които го предоставят на стопанствата с рециркулационни системи за отглеждане до консумативни размери. Това разделяне на репродуктивния и угоителния процес е удачно решение за осигуряване на независимост и сигурност в производството на национално ниво, без да е необходим внос от чужбина. Като продължение на производствения процес е разработена и маркетингова стратегия за неговото предлагане и налагане на пазара под формата на различни рибни продукти (основно филета, пастети, меки и твърди пушени салами и др.).

Deleted: ОПМДР 2014-2020

Deleted: рециркулационнисистми

Deleted: рециркулационни

Фигура 133. Динамика на производството (сиви колони) и броя на регистрираните топловодни рециркуляционни системи (синя линия) през последните години във всички федерални провинции.

Deleted:
Фиг.131.

→ над 30 бр. подпомогнати проекта, изпълнени от научни институции – университети, институти и научни центрове. В България броят на проектите, изпълнявани от научни институти е само 2 бр.

Deleted: проекти

ПРИЛАГАНЕ НА ЕФМДР В РЕПУБЛИКА РУМЪНИЯ

Подпомогнатите по дирекция на ЕФМДР проекти в Румъния са общо 402 бр. В Таблицата по-долу е представен броят на подпомогнатите проекти по отделните приоритетни оси.

Deleted: ОПМДР ВЪВ

Deleted: ОПМДР

Deleted: Таблица 68

Приоритет 1	11 проекта
Изграждане и оборудване на покрити лодкостоянки	8
Изграждане на център за първа продажба на риба, мекотели и ракообразни	1
Инвестиции на борда на кораба за обработка на улова	1
Инвестиции за подобряване на безопасността на рибарите	1
Приоритет 2	144 проекта
Продуктивни инвестиции в аквакултурата	83
Продуктивни инвестиции в аквакултурите - ефективно използване на ресурсите, намаляване на използването на вода и химикали, рециркулационни системи за минимизиране на използването на вода	5
Продуктивни инвестиции в аквакултурите - повишаване на енергийната ефективност, възобновяема енергия	3
Услуги по управление и консултантски услуги за рибовъдни стопанства	5
Аквакултури, <u>осигуряващи екологични услуги</u> - Компенсация на загубите на доходи, причинени от прилагане на режими за опазване на околната среда и защита на зони Натура 2000	45
Мерки в областта на здравето на животните и хуманното отношение към тях – Издаване на ръководство за добри практики	3
Приоритет 3	4 проекта
Подпомагане на мониторинга и контрола в сектор Рибарство	3
Изпълнение на програмата за събиране на данни от сектор Рибарство риболовния сектор на Румъния	1
Приоритет 4	219 проекта
Подготвително подпомагане - създаване на МИРГ	28
Интегрирани стратегии за местно развитие	23
Изпълнение на стратегии за водено от общностите местно развитие	168
Приоритет 5	18 проекта
Преработка и предлагане на пазара	18

Deleted: осигуряващи екологични услуги

Най-много на брой проекти са подпомогнати по приоритетна ос 4 във връзка с изпълнението на стратегиите за водено от общностите местно развитие, като болшинството от тях са много конкретни и касаят изпълнението на важни за определен регион дейности. Наред с типичните за този приоритет проектни дейности, са подпомогнати и много дейности, касаещи образователни инициативи и са създадени много образователни центрове.

На второ място по подпомогнати проекти се нарежда приоритет 2 - 144 проекта. Броят на проектите е най-висок в направление „Продуктивни инвестиции в аквакултурата“ - 83, като по-голяма част от проектите касаят модернизация и реконструкция на съществуващи стопанства чрез закупуване на ново оборудване или

ремонтни дейности. На второ място по интерес са проектите по направление „Аквакултури, осигуряващи екологични услуги - Компенсация на загубите на доходи, причинени от прилагане на режими за опазване на околната среда и защита на зони Натура 2000“ - 45 броя. Както бе вече споменато, в България броят на тези проекти е само 4, т.е. 11 пъти по-нисък, въпреки че броят на шарановите стопанства, които биха могли да са основни ползватели на тази мярка е висок, както са високи и загубите от рибоядните птици и спазването на режими в НАТУРА 2000. Подпомогнато е създаването на 5 стопанства с рециркуляционни системи, т.е. почти 4 пъти по-малко в сравнение с България, където броят им е 19. Проектите, касаещи повишаване на енергийната ефективност и използване на възобновяема енергия са 3 броя.

По две мерки „Услуги по управление и консултантски услуги за рибовъдни стопанства“ и „Мерки в областта на здравето на животните и хуманното отношение към тях“ са сключени съответно 5 и 3 договора, за разлика от България, където прием на проекти по тези направления въобще не е отварян. По тази мярка в Румъния е подпомогнато създаването в университети и научни институти на 5 регионални консултативни центъра за насърчаване на устойчивата аквакултура, и са издадени 3 ръководства за добри практики в аквакултурата от научни институти и университети - Ръководство за добри практики за отглеждане на сладководни видове риба за развитие на устойчива, ефективна и конкурентна аквакултура в Румъния; Ръководство за добри практики по отношение на възпроизводството и постембрионното развитие на сладководни видове риби в Румъния; Оценка на благосъстоянието на румънските пъстървови видове в контекста на повишаване на производителността и качеството на продуктите.

По приоритетна ос 4 - Преработка и предлагане на пазара, са подпомогнати 18 предприятия, т.е. 1.7 пъти по-малко в сравнение с България, където броят им е 31.

Като **обобщение** може да се каже, че в Румъния в сравнение с България са подпомогнати по-малко проекти по приоритет 1. При приоритет 2 – продукционни инвестиции в аквакултурата, се открояват различия, които се изразяват в повече подпомогнати стопанства, извършващи модернизация и реконструкция на съществуващи производствени мощности, като проектните предложения са конкретни и касат подпомагането на единични или малко от допустимите дейности; повече подпомогнати стопанства, извършващи акваекологични услуги; изграждане на по-малко стопанства с рециркуляционни системи; подпомагане изграждането на консултантски центрове за аквакултура и издаване на ръководства за добри практики, т.е. по-тясно привличане на университетите и институти, занимаващи се с рибовъдство в оказване на помощ на сектора.

СРАВНЕНИЯ И ИЗВОДИ ОТ ПРЕГЛЕДА НА СЪСТОЯНИЕТО НА СЕКТОР РИБАРСТВО В ГЕРМАНИЯ И РУМЪНИЯ

Прегледът на състоянието на сектор Рибарство в Германия и Румъния е представен в **ПРИЛОЖЕНИЕ**.

На фона на изложената информация за състоянието на сектор Рибарство в други две страни на ЕС - Германия (стар член на съюза с добре развито рибарство) и Румъния (нов член на съюза), могат да се направят следните сравнения и изводи:

- Риболовът в Черно море е основно дребномащабен. За разлика от Германия, в България и Румъния липсват големи риболовни кораби, които да оперират в далечни дестинации, а риболовът се извършва основно в крайбрежните зони.
- Уловът на рапана се осъществява от по-дълго време и е по-добре развит в България, в сравнение с Румъния, като представлява основна експортна стока.
- Преработвателната индустрия е добре развита в България и отговаря подобно на другите две страни на всички стандарти за качество и безопасност на произведените рибни и нерибни продукти.
- И в трите страни се преработва основно суровина, внесена от чужбина, тъй като предпочитаният начин за реализация на собствените улови и производството от аквакултури е директната продажба, най-често в цял вид и охладена.
- Риболовът във вътрешни водоеми в България не е разрешен, за разлика от Румъния и Германия, където съществува стопански риболов във вътрешни водоеми, включително в езера и реки.
- Аквакултурата в България, топловодна и студеноводна, датира от около 100 години, за разлика от Германия където е с хилядолетна история.
- В Германия и Румъния преобладаваща форма на топловодната шаранова аквакултура е екстензивното отглеждане в относително големи водоеми, основно на базата на естествената хранителна база. В България шарановъдството се развива основно в малки и средни язовири, като се прилага полуинтензивната форма на отглеждане в поликултура, с използване на зърнени фуражи. Действащите специализирани шаранови стопанства в страната са малко.
- Садковата аквакултура в Германия и Румъния е ограничена, за разлика от България където съществуват садкови стопанства с капацитет от 1 000-2 400 t/година, разположени в големите държавни язовири. Допускането на този метод за отглеждане на риба, въпреки влиянието което продуктите от метаболизма на рибата и остатъчните количества фураж биха имали върху евтрофикацията и екологичното състояние на водоемите, е възможно поради относително краткото ретензионно време на водата в язовирите, т.е. водата в язовира се сменя 1.8-2.0 и повече пъти в рамките на една година, вследствие на екстракцията ѝ основно за целите на енергодобива, с което се отмиват и голяма част от биогенните, възникнали вследствие на аквакултурната дейност. В Германия практически не се издават разрешителни за създаване на садкови стопанства. В България в момента от ИРА, Пловдив се разработват и определят допустимите за отглеждане количества риба в садки в големите държавни язовири, (т.н. екологичен капацитет на водоема), без те да имат отрицателно влияние върху качеството на водата и екологичния статус/потенциал на водоема, включително разработването на критерии за допустимост за изграждане на садкови стопанства в малки и средни язовири.
- В Германия се отдава голяма значение на зарибяването на естествените водоеми с риби от аквакултура за целите на любителския риболов и опазване на биоразнообразието, с което се увеличава социална и природозащитна

Deleted: ретенционно

Deleted: садковистопанства.

Deleted: екологичния

Deleted: аквакултура за

значимост на аквакултурите. В България дейностите по опазване на рибните запаси към момента са доста хаотични и се извършват без регламентирани правила.

Deleted: аквакултурата.

Deleted: /наредба

→ В Германия се цели устойчиво развитие на първо място на шарановъдството като основен традиционен поминък в големи области в страната, и на пъстървовъдството като семеен бизнес в малки стопанства. Новите видове за страната или аквакултурата навлизат бавно, като много от технологиите за тяхното производство са още на етап изпитване и етаблиране от изследователските институти. В България навлизането на нови видове е основно в стопанствата с рециркулационни системи, като са налице трудности в тяхното отглеждане, именно поради липса на етаблирани технологии за отглеждане и ниския/липсващ опит на персонала в стопанствата.

→ В България съществуват единични специализирани отрасни стопанства за производство на зарибителен материал. Въпреки инвестициите в „репродуктивния процес“, субсидирани в много стопанства от ПМДР, оплоден хайвер (пъстърва), личинки/укрепнали рибки (африкански сом, бяла риба) и зарибителен материал (есетрови риби) продължават основно да се внасят от чужбина. В Германия съществува такъв тип стопанства, които гарантират качество и добър здравословен статус на зарибителния материал на национално ниво, без да има зависимост на аквакултури от внос, вкл. на болести.

Deleted: ОПМДР

Deleted: зарибителният

Deleted: аквакултурата

→ В Германия се работи много върху създаването и изпитването на мултифункционални ваксини (орални), основно за пъстърва и шаран. В България такава изследвания липсват, а необходимостта от тях е голяма.

→ Култивирането на миди в Балтийско море (Wattensee) се извършва в рамките на национални паркове, като се практикува метода на „засяване“ на юветилни екземпляри на определени площи и тяхното събиране след достигане на консумативни размери. В България мидените стопанства работят по метода на „дългите линии“. Култивиране на стриди в Черно море липсва, за разлика от Германия, където е интродуцирана тихоокеанската стрида. В Румъния отглеждането на миди е епизодично.

→ В Германия не се залага на повишаване на обема на производството на аквакултури, а на неговото дълготрайно и устойчиво развитие, като то се интегрира в общото териториално и социално-икономическо развитие на областта.

Deleted: аквапроизводството

Deleted: устойчиворазвитие

→ Традиционно в Германия продукцията от местна аквакултура се реализира почти изцяло чрез директна продажба, като същевременно се постига и висока принадена стойност чрез обработка на рибата на ниво ферма и предлагането ѝ като рибни продукти (филета, маринати, салати, топло и студено пушена, колбаси, пастети и др.). В България рибата, даже и при директна продажба, все още преобладаващо се предлага цяла (жива или охладена). Преработката се извършва основно в рибопереработвателни предприятия.

Deleted: върху лед

→ Консумацията на риба в Румъния и Германия е по-висока отколкото в България. В България не се отчита консумацията на риба от любителски риболов – от вътрешни водоеми и от Черно море, с което консумираното количество би се увеличило значително.

ЕКОЛОГИЧНИ АСПЕКТИ НА СЕКТОР РИБАРСТВО

Екологични аспекти на развитието на сектор Рибарство

Влияние на риболова и производството на аквакултури върху околната среда

В световен мащаб експлоатацията на водите и водните биоресурси се оценява като едно от най-значимите въздействия върху околната среда. Свърхуловът и замърсяването на водите са сред основните причини за намаляване и дори изчезване на рибите в много от нашите вътрешни водоеми - реки, езера и язовири, както и в Черно море. В европейското законодателство съществуват различни закони и споразумения, целящи опазването на водните екосистеми. В българското законодателство, тези нормативни изисквания са транспонирани в Закона за водите, Закона за биоразнообразието, Закона за опазване на околната среда и множество наредби.

Deleted: споразумения

Взаимодействието на китоподобните бозайници (Cetacea) с рибарството е световен проблем и се смята, че всички видове риболовни съоръжения въздействат в определена степен. Този глобален проблем, породен от отрицателно взаимодействие между риболовната индустрия и китоподобните бозайници, се наблюдава и в Черно море. Проучванията в рамките на Черноморският басейн по отношение на взаимодействието между китоподобните и рибарството през последните години се увеличат, но за постигане на устойчивост в тази посока са необходими дългосрочни и задълбочени изследвания по темата. В Българската акватория на Черно море проблемът е откъслечно проучен и показва високи нива, най-вече поради загуби, които търпи рибарският сектор вследствие на взаимодействията с китоподобните (Захариева, 2013). В Черно море се срещат три вида китоподобни бозайници (разред Cetacea) – Черноморска морска свиня (муткур) (*Phocoena phocoena* ssp. *relicta* Abel, 1905), Черноморски обикновен делфин (*Delphinus delphis* ssp. *ponticus* Barabash, 1935), Черноморски бутилконос делфин (афала) (*Tursiops truncatus* ssp. *ponticus* Barabash-Nikiforov, 1935). Поради спецификата на Черноморският басейн те са определени като отделни подвидове, срещащи се единствено тук и различаващи се от представителите на тези видове обитаващи други морски пространства (Tzalkin, 1938; Barabasch – Nikiforov, 1960; Amaha, 1994; Rosel et al., 1994).

Общо 413 китоподобни са регистрирани като приулов в хрилни мрежи за калкан (73 през 2014 г., 109 през 2015 г., 79 през 2016 г., 93 през 2017 г., 59 през 2018 г.). По време на корабни наблюдения, осъществени в България през април-юли 2010 г. и 2011 г. са изследвани общо 982 мрежи за калкани (88,4 km), където като приулов са регистрирани общо 21 китоподобни, 19 муткура (90 %) и две афали (10%). Размерът на приулова е изчислен на 0.24 (инд/km) (Михайлов, 2011).

През 2014 година са регистрирани общо 52 трупа, като от тях с ясни следи от риболовно взаимодействие са отчетени 6 индивида или 11.5 % от всички намерени индивиди. Пет от индивидите са представители на *Ph. phocoena* (всички женски) и само един *T. truncatus* (мъжки). През 2015 г. са регистрирани общо 133 случая на изхвърлени на брега китоподобни, като от тях с ясни следи от риболовно взаимодействие са отчетени 4 индивида или 3% от всички намерени животни.

Всички индивиди са представители на *Ph. phocoena* и са открити в степен 2 на разлагане.

През 2016 г. е регистриран бум на изхвърлени на брега китоподобни, общо 308 бр., като най-висок е процентът на изхвърлени *Ph. Phocoena* - над 90%. Въпреки високата численост на изхвърлените на брега китоподобни бозайници, едва 6 индивида или 1.9% от всички регистрирани трупа, са намерени с ясни следи от риболовни взаимодействия. През 2017 г. е отчетен най-висок процент на случаите на изхвърлени китоподобни със следи от риболовни взаимодействия на база общия брой изхвърлени за годината (6 индивида от 128) - 4.7%. Два от индивидите са *T. truncatus* и 4 - *Ph. phocoena*.

През 2018 година общо са отчетени 94 изхвърлени на брега китоподобни, като само 4 от тях са регистрирани с ясни следи от взаимодействие – 4.3% от общия брой. Също така през 2018 г. за първи път в рамките на изследване е установен и *D. delphis* с ясни следи от риболовни дейности (липсва опашен плавник) - като времето на откриване и степента на разлагане (3), предполагат, че инцидентът се е случил малко след забраната за улов на калкан (15 април). За целия период на изследването 715 китоподобни са регистрирани по Българското крайбрежие, като само 26 (3.6%) от тях са с ясно отчетени следи на взаимодействия с рибарството. През последните 15 години в България конфликтът между морските бозайници и рибарите е широко известен и широко обсъждан в обществото и медиите. Информационните медии отразяват силното недоволство сред рибарите, които работят на даляни, поради твърденията, че делфините нанасят значителни щети на риболовните им съоръжения и на улова.

Проведено проучване¹⁶ в Българската акватория на Черно море е установило високо ниво на конфликт между китоподобните бозайници и рибарството по отношение установените нагласи на рибарската общност, размера на щетите и приулова, което дава основание да се счита, че и двете страни на конфликта понасят значителни загуби. Потвърждава се за Черноморския регион, че хрилните мрежи за калкан са най-опасните риболовни съоръжения за китоподобните, като морската свиня е основният вид, жертва на приулов в тях. Доказва се, че най-опасни съоръжения са хрилните мрежи, следвани от даляните и траловите. На тази основа управленските мерки трябва да бъдат съсредоточени върху смекчаване на въздействието на хрилните мрежи върху китоподобните.

Независимо от негативната обществена нагласа, че взаимодействието с рибарството е основната причина за високия процент изхвърлени на брега мъртви индивиди, незначителният процент от тях са с доказано ясни следи от човешка намеса и

¹⁶ Данните са от проект: „Делфини и хора – съжителство в морето“. Проектът е изпълняван от СДП БАЛКАНИ и е финансиран от програмата „Мтел еко грант“ (Мтел ЕА/Д) и „Проучване и управление на конфликта на китоподобните с рибарството в Българската акватория на Черно море“. Дисертация на Зорница Захариева (2020).

взаимодействие с риболовни съоръжения. Преобладаването на ювенилните индивиди в изхвърлените на брега китоподобни с ясни следи от риболовни дейности дава основание да се счита, че смъртта е причинена най-вероятно от неопитност. Рибарите имат по-скоро положително отношение към китоподобните, въпреки щетите, които понасят. Рибарите са склонни да взимат превантивни мерки, но болшинството от тях са самоделни и несъобразени с поведението и биологията на делфините, поради което са неефективни. Доказва се, че пингърите могат да бъдат ефективни като мярка за справяне с конфликта най-вече при риболовните съоръжения тип далян и хрилни мрежи.

Намаляването или дори изчезването на много местни рибни популации води до необходимостта от създаване на възможности за изкуствено възпроизводство на видове и тяхното повторно въвеждане в естествените им местообитания след възстановяване на последните. Местните видове имат отлична адаптация към микросредата и съществуването им допринася за устойчивостта на природните ресурси на локално ниво. Разработването на биотехнологии за изкуствено възпроизводство и отглеждане на застрашени, редки и ценни за местното биоразнообразие видове риби не само ще даде шанс за устойчиво поддържане на техните популации в природата, но ще разкрие и перспективите пред аквакултурите за нови обекти на отглеждане. Защитата и консервацията на местните видове риби изискват комплексни мерки и дейности, които могат да се осигурят чрез разработване на технологии за размножаване и отглеждане на застрашени, редки и ценни местни видове с висок консервационен статус и обучения на кадри.

Deleted: доведе

Един от начините по които може да се постигне опазването на естествените биоресурси е чрез намаляване на риболовния натиск върху тях. Култивирането на различни видове риба и други водни организми и задоволяването на нуждите на пазара от съответните видове, дава възможност експлоатацията на естествените популации да намалее, а в редица случаи да спре напълно. За съжаление, обаче аквакултурите наред с позитивите си, притежават и някои негативи страни. Последните са обект да задълбочен анализ с оглед възможното им минимизиране и напълно премахване.

Deleted: хидробионти

Deleted: случай

Deleted: минимизирани

Основните форми на въздействие на аквакултурите върху околната среда са следните:

Deleted: негативно

→ Биогенно натоварване на водите

Deleted: Загърсяването

Deleted: с органична материя

Внасянето във водните екосистеми на органични материя е пример за директно влияние от страна на аквакултурите върху околната среда. Интензивното рибовъдство има най-значителен принос в този тип въздействие. Предпоставки за отделяне на значителни количества органика в околната среда при отглеждането на риби е голямата плътност, използването на фураж с високо съдържание на протеин и техническата невъзможност, отпадъчните продукти да се извеждат своевременно след генерирането им. Основен източник на биогенно натоварване са съдържащите се във фуражите елементи азот (N) и фосфор (P). Те попадат във водата директно от фуража, неусвоен от рибите и с метаболитните продукти, отделени като екскременти

Deleted: негативно

Deleted: с последствия за всички хидробионти

Deleted: големи

Deleted: органично

Deleted: биогенни

Deleted: ;

и урина. Количества им нарастват при небалансирани по количество и качество диети (прехранване, грешки в размера и вида на фуража, неправилно подаване на храната). В резултат от постъпването на азот и фосфор във водните екосистеми е възможно увеличаване на еутрофикация на водоемите, което не трябва да се допуска, като за целта трябва да се предприемат мерки за ограничаване на биогенното натоварване на водоемите от различни източници – селско стопанство, индустрия, комунално-битови води, аквакултура и др.

В ограничителния режим трябва да се следи и за спазването на забраната за използване на отпадъци от хранително-вкусовата промишленост като храна в аквакултурата. В много случаи те в много по-голяма степен влияят върху качеството на водата, от колкото самите аквакултури.

→ *Разпространение на патогенни организми*

Този процес може да се осъществи лесно предвид начина, по който са позиционирани установките за култивиране във водните басейни. Рибите и другите водни организми не са напълно изолирани от околната среда, поради което може да се стигне до обмяна на паразитни организми с индивиди от дивите популации, което може да доведе до заразяване и летален ефект.

→ *Разпространение на инвазивни видове*

Едни от широко разпространите днес инвазивни видове в България са обекти внесени в страната за целите на аквакултурата или любителския риболов. Често инвазивните видове съпътстват останалите и техния внос не е съзнателен. Такъв е случая с псевдоразбората, много паразити и др.

→ *Замърсяване с химични съединения*

За да се осигури висока оцеляемост в рибовъдните стопанства се налага рибите да бъдат профилаксирани за различни болестотворни организми. Ето защо използването на различни антисептици, дезинфектанти, антибиотици и др. е обичайна практика, при спазване на европейското законодателство за тяхната допустимост. Ефектът върху околната среда от попадането на тези химични съединения е не пълно проучен и зависи от времето, количеството, концентрацията, типа на субстанцииите и др.

→ *Предизвикване на генетични промени в дивите популации*

Най-често се наблюдават в резултат от неправилно провеждане на зарибяване, когато се използват родителски индивиди от неместни популации. У нас такъв е случая със зарибяванията, провеждани през последните 15 години, когато практиката, зарибителен материал от речна (балканска) пъстърва да се получава във ферми, ситуирани в различни речни басейни и ползващи най-често маточни стада от местни популации на вида, е заменена с разселване на зарибителен материал, получаван в едно или две стопанства на базата на родителски риби, не рядко внос от други страни.

Deleted: ; и при дишане

Deleted: . В резултат от постъпването на големи количества азот, фосфор и техни съединения, във водните екосистеми се увеличава съдържанието на биогенни елементи - процес, известен под името *еутрофикация*. Думата произлиза от гръцки и в буквален превод означава „богат на храна“. Трябва да се има предвид, че и в сладките, и в солените водни басейни еутрофикацията е естествен процес, при който бедните на органични вещества води (наричани олиготрофни) постепенно преминават в по-богати (мезотрофни) и накрая стигат до състояние на еутрофни води. Този естествен преход обаче може да бъде многократно ускорен чрез вливането на отпадъчни води, торове, химикали и други вещества, използвани в земеделието, аквакултурите, индустрията и бита

Deleted: В ограничителния режим трябва да се включва и забраната за използване на отпадъци от месокомбинати, кланици, хранителната промишленост - все лошо усвояеми храни с висок хранителен коефициент. Следва да се дефинира количеството на максимално допустими азотни и фосфорни съединения в отпадъчните води от стопанството. Това предполага провеждане на постоянен контрол върху съдържанието на азотни и фосфорни съединения, разтворени частици, разтворен кислород. Честотата на мониторинга трябва да е в зависимост, от една страна, от цикъла на производство, а, от друга, от хидрологичния режим на приемащия отпадъчните води басейн. В периодите на маловодие зауставането на води с висока концентрация на биогенни елементи и ниски нива на кислород може да предизвика значителен дискомфорт в чувствителни организми, обитаващи зоната на зауставане. ¶

Според българското законодателство допустимите концентрации на общ азот във водата, отделена от аквакултури, не трябва да надхвърля 10 mg.l^{-1} , а на фосфор - 5 mg.l^{-1} (НАРЕДБА № 6 от 9.11.2000 г. за емисионни норми за допустимото съдържание на вредни и опасни вещества в отпадъчните води, зауставани във водни обекти). ¶

Разпространяване

Deleted: При използването на мрежени клетки или садки, в които рибите

Deleted: хидробионти

Deleted: .

Deleted: 30

Развитие на аквакултурите и мерки за опазване, устойчиво състояние на биоразнообразието и местообитанията на водните екосистеми

България е една от страните в ЕС с най-богато биологично разнообразие. Местата от територията и акваторията на страната, които отговарят на изискванията за наличие на важни за биологичното разнообразие растителни и животински видове, и типове природни местообитания, включени в Приложенията на Директивата за местообитанията (Директива 92/43/ЕИО за опазване на природните местообитания и на дивата флора и фауна) и Директивата за птиците (Директива 2009/147/ЕО относно опазването на дивите птици). Това определя и големината на мрежата от защитени зони в България - общо 341 защитените зони от Натура 2000, покриващи 34.9 % от територията на страната. За 13 от зоните границите по двете директиви съвпадат. 120 броя защитени зони съгласно Директивата за опазване на дивите птици, покриващи 23.1% от територията на България и 234 броя защитени зони съгласно Директивата за опазване на природните местообитания и дивата флора и фауна, покриващи 30.3% от територията на България. Местообитанията и видовете, които са обект на опазване в зоните са посочени в приложенията към двете директиви и съответно в Приложения 1 и 2 на ЗБР. Основно предназначение на мрежата от защитени зони е да опазва видовете и природните местообитания в благоприятно природозащитно състояние. Състоянието на един вид се счита за благоприятно, когато неговата популация и ареал са стабилни или се увеличават и има достатъчно големи по площ местообитания за дългосрочното поддържане на неговата популация. Състоянието на природно местообитание се счита за благоприятно, когато площта, която покрива, е стабилна или увеличаваща се, неговата структура и функции са стабилни и състоянието на типичните за него видове е благоприятно. Защитените зони по двете европейски директиви, съставляващи Европейската екологична мрежа НАТУРА 2000 в България, покриват 33.8 % от площта на страната ни.

Deleted: Това определя и големината на мрежата от защитени зони в България. Защитените зони по Директива 92/43/ЕИО в България са 228, като в тях се опазват 90 типа природни местообитания и 262 вида растения и животни. Местообитанията и видовете, които са обект на опазване в зоните,

Deleted: е

Deleted: ¶
Благоприятното природозащитно състояние е мярка за оценка на ефективността на прилагането на Директива 92/43.

Deleted: ,

Глобалните изменения в климата заедно със значителния натиск от антропогенната дейност върху морската среда допринасят за влошаване условията за живот на морските обитатели и състоянието на екосистемите. Черно море е екосистема, силно уязвима от замърсяване, застрояване, свръхулов и други, което дава силно отражение в крайбрежните и териториални води. Затова, за решаването на възникналите екологични проблеми са необходими нови и задълбочени изследвания на Черноморската екосистема. В Черно море обитават три уникални за тази екосистема подвида китоподобни бозайници - морска свиня, обикновен делфин и афала. Те се срещат само тук и имат висок консервационен статус. Тъй като стоят на върха на хранителната верига, тези подвидове са добър индикатор за състоянието на морската екосистема. Според морската стратегия индикатори като разпространение, численост и застрашеност на морските бозайници, съгласно съществуващото законодателство и международните конвенции, могат да бъдат показателни за доброто състояние на Черноморската среда. Освен тях, познанията за състоянието на местообитанията на китоподобните, тяхната трофична структура, миграции и взаимодействия с рибарството също са от важно значение. Изследването на всички тези индикатори се предмет на изследване на проект, включващ прилагането на съвременни научни методи и техники и цели да събере уникални данни за биологията, екологията и поведението на китоподобните бозайници и взаимодействията им с рибарството, оценка на трофичното състояние на средата в

моделни райони, както и наличието на тежки метали и тяхното акумулиране по хранителната верига. До този момент изследванията на морските бозайници в България са недостатъчни и това прави трудно опазването и управлението на тези подвидове и на цялата Черноморска екосистема. Изпълнението на проекта ще допринесе за натрупване на база данни от научни знания за постигане на добро състояние на морската среда.

Макар понастоящем в България все още няма регламентирани правила за работа на аквакултурните стопанства, попадащи в защитени зони на мрежата Натура 2000, както и мерки, които би следвало да се приложат, редица стопанства преустройват производството си съобразно с целите на съответните Защитени зони. Разписването на подобни мерки и правила, трябва да се съобрази с конкретните специфики на българските аквакултури от една страна, а от друга да отразява адекватно нуждите за опазване на биоразнообразието на съответните защитени зони. Разписването на подобни мерки би улеснило работата на рибовъдните и други ферми за хидробионти, би спомогнало за осъществяване на адекватен контрол от страна на съответните органи и би дало възможност за дългосрочно, безконфликтно съвместно съществуване на този тип стопанска дейност и обектите на опазване в съответните защитени зони. Близко една трета (около 160) от рибовъдните стопанства, разположените във вътрешните водоеми на територията на България, попадат в защитените зони на екологичната мрежа Натура 2000 (по данни на собствено проучване към 2015 г.). Броят на топловодните рибовъдни стопанства, попадащи в границите на защитените зони е 100 (63% от общия брой сладководни стопанства), 36 студеноводни рибовъдни стопанства или 23% от общия брой сладководни стопанства в България попадат в защитени територии. Комбинираните рибовъдни сладководни стопанства, разположени в защитени зони са 23, или това е 14% от общия брой сладководни стопанства, попадащи в Натура 2000 и 4.6% от всички 500 сладководни стопанства у нас. Установено е, че само в защитени зони по Директива 92/43/ЕИО за опазване на природните местообитания и на дивата флора и фауна попадат общо 90 стопанства или това са 57% от стопанствата в Натура 2000 и 18% от общия брой стопанства у нас. В защитени зони само по Директива 79/409/ЕИО за опазването на дивите птици попадат 25 стопанства или 5% от общия брой стопанства в България и 16% от стопанствата в Натура 2000. 44 рибовъдни стопанства са разположени на територия, защитавана и по двете директиви, съответно 8.8% от общия брой и 27% от стопанствата попадащи в Натура. Защитените зони „Ломове“ и „Родопи - Средни“ са с най-голяма концентрация на рибовъдни стопанства. Тези територии функционират на базата на разработени Планове за управление (ПУ) с цел тяхното добро стопанисване и поддържане. Рибовъдните стопанства в Защитените територии (ЗТ) също са включени в тези планове като местообитания, които трябва да бъдат опазвани и развивани по устойчив начин.

Според Закона за водите притежателите на разрешително за водоползване на определен воден обект са задължени да поддържат качеството на водата според законовите изисквания и доброто състояние на водния обект. Изрични мерки за постигането на тези цели не са посочени. В страните от Европа, вече има доста примери за съвместното и безконфликтно извършване на стопанска дейност и изпълнение на целите на защитените зони от мрежата Натура 2000. Много рибовъдни стопанства са се превърнали в мултифункционални стопанства, в които

Deleted:

Deleted:

Deleted:

Deleted:

Deleted:

Deleted: .

се предоставят различни други услуги за отдих, поддържане на биоразнообразието и подобряване начините за управление на водите.

Един от популярните начини за осъществяването на този процес е изграждането на рибовъдни стопанства на места, където вече съществуват естествени влажни зони. Идеята за формирането на този тип стопанства произлиза от факта, че тези влажни зони са местообитание на много редки видове птици, дребни хищници и безгръбначни. При изграждането на стопанство за аквакултури, подходящо за съответната територия, ефектът върху биологичното разнообразие би бил в положителна насока. Съсредоточаването на голямо видово разнообразие в тези територии предполага устойчиво състояние на околната среда, чрез формиране на механизми за неговото естествено контролиране. Изграждането и функционирането на рибовъдни стопанства във всички случаи, трябва да става съобразно и с Националния план за опазване на най-значимите влажни зони в България, 2013-2022¹⁷. Трябва да се има предвид, че много влажни зони с голямо значение за биоразнообразието съществуват в сегашния си вид поради определени поддържащи дейности, свързани със стопанско ползване. Пример са много рибарници в страната, както и солниците на Атанасовско и Поморийско езеро. Влошените икономически условия водят до изоставяне на тези ползвания, което пряко води до пресушаване или деградация на влажните зони. Човешките действия, които пряко или косвено водят до подобряване на състоянието на влажните зони са: целенасочени поддържащи и възстановителни дейности; стопански ползвания на влажните зони, които водят до поддържане на благоприятен воден режим или на други фактори, свързани с функционирането на влажните зони като екосистеми - рибовъдство.“

Deleted: подходящи

Друг използван метод в подсектор аквакултури е интегрирано отглеждане на различни биологични видове, както животни, така и растения (Integrated aquaculture, англ.). В научната литература, този термин се използва за обозначаване на различни форми на аквакултура, които могат да включват поликултури, мулти-трофични аквакултури и интегрирането на аквакултурите с други дейности, като например селското стопанство итн. (EC/GAN 2000, 2012). Интегрираният метод за мулти-трофични аквакултури (Integrated multi-trophic aquaculture, IMTA, англ.) функционира при включването на организми от различни трофични нива (например риба, раци, миди, водорасли), така че вторичните продукти от едното трофично ниво се превръщат в първични за второто. Такива системи могат да се използват за рециклиране на отпадъчни вещества от по-високо трофично ниво в производството на по-ниски трофично ниво с търговска стойност. Един от големите плюсове на този метод е намаляване на вредните въздействия върху околната среда от процеса на еутрофикация. С този метод системата придобива естествени функции на регулиране, чрез усвояване на голяма част от органиката във водния басейн.

Deleted: например

Deleted: ,

С разработването и прилагането на комплекс от мерки, развитието на аквакултурите, намиращи се на територията на 33 от мрежата Натура 2000 може да става значително безконфликтно, а дори подпомагащо естественото биоразнообразие, като предложи подходящи местообитания и храна за редица защитени видове.

Deleted: належащи

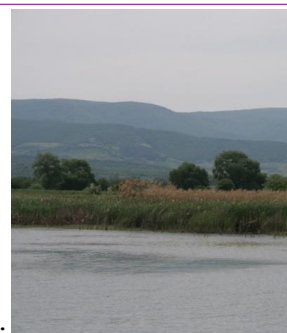
→ *Поддържане на пояс от висша водна растителност*

¹⁷ [http://chm.moew.government.bg/files/ckeditor-library/WetlandsPlan-bg\(1\).pdf](http://chm.moew.government.bg/files/ckeditor-library/WetlandsPlan-bg(1).pdf).

Поддържането на пояси от висша водна растителност в землените басейни или язовирите, допринася за повишаване на самопречиствателните способности на водното тяло, представлява естествено местообитание различни видове водни и обитатели и птици. Водната растителност, обаче води до затрудняване на стопанската дейност, като намалява територията, обитавана от рибите и пречи при улавянето на продукцията. Тази мярка може да се приложи в модифициран вариант, като се отстрани само частично пояса от висша водна растителност - на местата за достъп до водата, било за целите на хранене, било за наблюдение състоянието на рибата или като място за вземане на проби от водата.

Фигура 134.

Поддържане на пояс от висша водна растителност в защитена зона по Директива 79/409/ЕИО за опазване на дивите птици

Deleted:
Fig.132.

→ Поддръжка на непресушими участъци от водните басейни

Пресушаването на рибовъдните басейни е масово прилагана практика, както с цел да се дезинфекцират басейните, така и за икономии на вода за басейни, които временно не са в експлоатация. Ако през зимата се остави тинята на дъното на басейна да замръзне се постига ефекта на дезинфекция, но заедно с това биха се унищожили много от растителните видове, които са важни за доброто функциониране на водното тяло. При замръзване на утайката се унищожават растителни и биологични видове пряко свързани с наличието ѝ. Някои от тях са халофитни плаващи или потопени водни растения. При наличие на няколко водни басейна от земен тип се препоръчва пресушаването им да не бъде едновременно. Поради способността на водните растения да се разпространяват бързо наличието на един или два не източени водни басейна би помогнало за тяхното запазване. Поради тази причина се предлага зареждане на неизползваните басейни с вода до дълбочина 0,5 m и зарибяването им с търговски незначими видове. Тези басейни се оставят да се развиват свободни в тях, както растителни, така и животински организми. От прилагането на тази мярка, ефектът би бил положителен за състоянието на водата и подобряване на качеството ѝ, както и за биологичното разнообразие. При невъзможност цялото стопанство да се остави с вода, то оставянето поне на един от водните басейни пълен може да предотврати пълната загуба на видовете.

Deleted: басейните

Deleted: ,

→ Запазване на дънната тиня

Периодичното изнасяне на дънна тиня от топловодните стопанства се прави с цел да се увеличи водния обем и да се подобри хидрохичния и хидрофизичен режим на басейните. Но това изнасяне на дънна тиня повлиява негативно на устойчивостта на биологичното разнообразие. От друга страна влияе и на качеството на водата. В натрупалата се тиня живеят различни микроорганизми, растения и техните диаспори, които служат за прехрана на рибите, отглеждани в стопанството. Изнасянето на утайката ще премахне голяма част от организмите, намиращи убежище там като червей, охлюви и представители на флората. Прилагането на мярката е добре да става върху територията на цялото стопанство, но при техническа невъзможност поне в 50 % от него.

→ Поддържане на петна от плаваща водна растителност

Плаващата водна растителност е нежелана в рибовъдните стопанства, тъй като предизвиква засенчване на дъното на водния басейн. Като резултат от това, потопената растителност загива и може да се стигне до гнилостни процеси и кислороден дефицит. Същевременно тя е важно местообитание за редица хидробионти, укритие за птици или само по себе си представлява ценен биологичен вид (напр. *Nymphaea alba*, *Nufar luteum* и др.). За предотвратяване на прекомерното развитие на макрофитите е необходима минимална намеса, която обаче не трябва да има за резултат радикално отстраняване на плаващите растения, а оставяне на петна от тях.

Фигура 135.

Поддържане на петна от плаваща водна растителност в басейните в защитена зона по Директива 79/409/ЕИО за опазване на дивите птици

→ Запазване на растителността по дигите

Почистването на дигите от растителност, както тревиста, така и дървесна, се прави с цел подобряване на видимостта, лесно обхождане на басейните, прогонване на птиците и др. В повечето случаи растителните съобщества са местообитание на водоплаващи и водолубиви птици, дребни хищници и безгръбначни. При прилагането на тази мярка трябва да се действа внимателно и да не се допуска премахването на цялата растителност, която е от значение за запазването на тези видове.

→ Съоръжения предотвратяващи бягството на риба

Deleted: <#>Използване на екологосъобразни фуражи за хранене на аквакултурите¶

С цел намаляване на органичното замърсяваненатоварване на водата се препоръчва използването на специализирани (полетирани) фуражи. При интензивното отглеждане на рибата. При тяхното използване също има отделяне на азот (N2) и фосфор (P) в околната среда, но поради много по-големияголемият процент на оползотворяването им от страна на хидробионтите,аквакултурите, тези количества са по-малки. Редица производители на фураж за аквакултурите, имат специални производствени линии с така нар. екофуражи, с максимално оползотворяване при минимално замърсяванебиогенно натоварване на водата.¶

Deleted: ¶

Deleted: ¶
Фиг. 133.

Deleted: й

Deleted:

Наличието на такива съоръжения е препоръчително и често се използва в класическото рибовъдство. Причините, поради които се изграждат такива съоръжения са намаляване загубата на продукция и предотвратяване на изпускането на чужди видове в околната среда. Елиминирането на възможността за изпускане на чужди видове в околната среда има съществено значение за запазване на биологичното разнообразие, намаляване загубите на рибовъдното стопанство и опазване на биологичното разнообразие и значимите видове по Директива 79/409/ЕИО и Директива 92/43/ЕИО.

→ Мултитрофни аквакултурни стопанства

Deleted: Мултитрофни аквакултурни

Идеята на тази мярка е отглеждането на аквакултури от различни трофични нива. По този начин протича процес на симбиоза, при който отпадните продукти от по-висшето трофично ниво се превръщат в първичен продукт за индивидите от по-нисшето ниво. Прилагането на мярката води до намаляване на отделената органика във водния басейн. (ЕС/GAN 2000, 2012).

→ Поставяне на електропастири

Електропастирите намират приложение при охрана на рибовъдни стопанства, намиращи се в зони на обитание на хищните видове, като европейската видра (*Lutra lutra*). Последните е установено, че придобиват условен рефлекс за избягване на електрическата ограда, което предполага формиране на дистанция от страна на хищниците. Прилагането на мярката предполага намаляване на загубите на рибовъдните стопанства без нанасяне на вреди върху околната среда и по специално на защитените видове.

Фигура 136. Поставяне на електропастири за предотвратяване набезите от хищници.

Deleted:
Фиг. 134.

→ Мерки, приложими за опазване на водолюбивите защитени видове птици

В зависимост от вида на аквакултурите, които се отглеждат и вида на птиците, заемащи близките територии на водоема, може да се определят най-подходящите мерки. Някои от така наречените мерки за сплашване, които се прилагат у нас не са най-подходящи, както и влизат в противоречие със Закона за биологичното разнообразие, където е посочено, че се забранява нарушаване на спокойствието на видовете, разрушаване на местообитанията и гнездата на птиците, събиране на яйца както и ловуването (ЗБР, 2013). Поставянето на мрежи, покриващи акваторията на водното тяло е добър метод за защита на рибите от рибоядни птици. Тези мрежи се изработват от полипропилен, който не влияе негативно върху качеството на

продукцията, биохимичния състав на водата и като цяло на състоянието на околната среда. Препоръчва се използването на метода за ферми с малка площ. Като цяло поставянето на мрежи е напълно ефективно за контролиране на набезите на всички видове хищни птици. Като най-ефективно се счита поставянето на мрежа и под повърхността на водата, на дълбочина поне 6 см, както и поставяне на мрежа над водната повърхност под ъгъл 45°, за да се предотврати кацането на птици по нея. За предоставяне на хранителен ресурс на видовете птици, намиращи се в защитената зона се препоръчва зарибяването на един от басейните в стопанството с незначителни от пазарна гледна точка видове. Монтиране на озвучителни системи могат да бъдат дистанционно задействани, като целта им е да прогонват намиращите се в близост до рибовъдното стопанство птици. За по-добра ефективност се препоръчва и монтиране на т. нар. „изскачащи плашила”, които са доста ефективни срещу корморани, но не и срещу чапли.

→ *Изграждане на рибовъдни стопанства във вече съществуващи влажни зони*

Наличието на влажни зони предполага, че те приютяват многообразие от биологични видове в това число и водолюбиви птици. Изграждането на рибовъдно стопанство във вече естествено оформена влажна зона е идеален пример за симбиозата, която може да протича между видовете в аквакултурните стопанства и защитените видове птици в зоните от Натура 2000. Намесата на човешка дейност все пак превръща тези местообитания в полу-естествени влажни зони (semi-natural wetlands, англ.). Прилагането на мярката предполага подпомагане развитието на популациите на птиците в защитените територии, при наличие на разнообразие от хранителен ресурс, както и поддържане на устойчивост на биологичното разнообразие във водните басейни.

Влияние на климатичните промени върху сектор Рибарство

Влиянието на климатичните промени върху сектор Рибарство се прогнозира чрез влиянието на тези промени върху водните ресурси на страната. Влиянието на климата върху речния отток^{18,19} се осъществява чрез пряко влияние на климатичните елементи - валежи, температура и изпарение. Различните прогнозни сценарии за климатични промени оказват влияние в различна степен, но във всички случаи това влияние се оценява като неблагоприятно²⁰. Единно е становището, че страната попада в зона на засушаване. Намалява общото количество на валежите и речният отток, особено чувствително изразено в Черноморския район. Това ще се отрази неблагоприятно както върху местообитанията в малките реки, така и в езерата и други влажни зони. Ефектът на положителния тренд на зимните и летните температури е установен в западните части на Черно море. Особено чувствителни зони ще са плитките заливи, като Варненския залив, лимани и крайморски езера. Във

¹⁸Александров, В. 2014. Климатични промени в България: минало, настояще и бъдеще. Достъпна на адрес: <http://catrisk.insmarket.eu/docs/Veselin-Alexandrov.pdf>

¹⁹ *Колебания и климатична еластичност на годишния речен отток в България (1997-2016)*. https://www.researchgate.net/publication/327542294_Kolebania_i_klimaticna_elasticnost_na_godisnia_rece_n_ottok_v_Blgaria_1997-2016

²⁰ Аналитични услуги по Националната стратегия за адаптация към изменението на климата и План за действие. Оценка на воден сектор. Доклад по Проект № P160511

връзка с температурните промени на морската вода съществува опасност от масово развитие на микроводорасли и свързаната с тях поява на токсични вещества във водата. Много от водните организми са чувствителни и могат да бъдат засегнати, което ще ограничи възможностите за някакво отглеждане на аквакултури във морето без предварително третиране на морската вода.

Deleted: хидробионтите

Ще се увеличи продължителността на периодите на ниски води в речните ни система. Предполага се че ще се увеличават събитията като наводненията.

Deleted: събитията

Deleted: наводнения (Таблица 69).

Таблица 78. Адаптация към изменението на климата – потенциални преки рискове и възможности за водния сектор

ВОДЕН СЕКТОР	Рискове	Възможности
По-високи температури (вкл. горещини и периоди на горещи вълни)	<ul style="list-style-type: none"> Намаляване на водните ресурси Промени във водните екосистеми Влошаване на качеството на прясната вода Промяна на максималния период на оттичане Повишаване на морското равнище Промени в моделите на ежедневно потребление и потенциално повишено пиково търсене както на питейна вода, така и за напояване 	
По-ниски температури (вкл. студове и периоди на студени вълни)	<ul style="list-style-type: none"> Повреда на системите поради замръзване 	
По-голямо количество валежи и влага	<ul style="list-style-type: none"> Повреда на системите за водоснабдяване и за отпадъчни води Повреда на язовири, водохранилища и резервоари 	<ul style="list-style-type: none"> Развитието на зони с по-голяма влажност може да е от полза за екологичното разнообразие Разширяване на използването на водата като възобновяем енергиен ресурс Увеличаване на водните ресурси
Засушаване	<ul style="list-style-type: none"> Намаляване на нивото на реките Засоляване Намалени нива на подземните води Намаляване на влагата в почвите 	
По-силни ветрове и повече бури	<ul style="list-style-type: none"> Опасност от ерозия, която води до навлизането на замърсители, торове и пестициди в подземните води и повърхностните води 	

ВОДЕН СЕКТОР	
По-високи температури (вкл. горещини и периоди на горещи вълни)	<ul style="list-style-type: none"> Намаляване на водните ресурси Промени във водните екосистеми Влошаване на качеството на прясната вода Промяна на максималния период на оттичане Повишаване на морското равнище Промени в моделите на ежедневно потребление и потенциално повишено пиково търсене както на питейна вода, така и за напояване
По-ниски температури (вкл. студове и периоди на студени вълни)	<ul style="list-style-type: none"> Повреда на системите поради замръзване
По-голямо количество валежи и влага	<ul style="list-style-type: none"> Повреда на системите за водоснабдяване и за отпадъчни води Повреда на язовири, водохранилища и резервоари
Засушаване	<ul style="list-style-type: none"> Намаляване на нивото на реките Засоляване Намалени нива на подземните води Намаляване на влагата в почвите
По-силни ветрове и повече бури	<ul style="list-style-type: none"> Опасност от ерозия, която води до навлизането на замърсители, торове и пестициди в подземните води и повърхностните води

Deleted:

Таблица 69.

Законодателство свързано с опазването и устойчивото състояние на рибните и други биологични водни ресурси

Стратегически документи на ниво ЕС

Насърчаването и създаване на възможност за преминаване към устойчива хранителна система е част от европейската стратегия „от фермата до трапезата“. Тази стратегия има за цел да възнагради онези фермери, рибари и други оператори от хранителната верига, които вече са преминали прехода към устойчиви практики, дават възможност за преход на останалите и създават допълнителни възможности за своя бизнес.

Рибароловът и производството на аквакултури е важна част от хранителната верига и като такава е във фокуса на европейската политика за преход към устойчива хранителна система. Предвижданията на Стратегията „от фермата до трапезата“ включват сектора в основните цели за осигуряване на устойчиво производство на храни чрез извеждане на нуждите от по-бързо трансформиране на методите на производство, използване по най-подходящ начин на природосъобразни, технологични, цифрови и други решения, за осигуряване на по-добри климатични и екологични резултати, увеличаване устойчивостта на климата и намаляване и оптимизиране използването на суровини (напр. пестициди, торове). Сред очакванията са и подкрепата да доведе до значително увеличение на биоаквакултурите. Стратегията „от фермата до трапезата“ предвижда ускоряване на преминаването към устойчиво производство на риба и морски дарове, тъй като рибата, отглеждана в развъдници и морските дарове генерират по-нисък въглероден отпечатък в сравнение с животновъдството. Акцент се поставя и върху добре насочена подкрепа за водорасловата индустрия, тъй като водораслите трябва да се превърнат във важен източник на алтернативен протеин за устойчива хранителна система и глобална продоволствена сигурност.

Дейностите за насърчаване на устойчивостта включват и развитие на възможностите за информиране и консултиране на заинтересованите страни, вкл. и в подкрепа на процесите за подпомагане на МСП в сектора за избягване на административни и финансови тежести при прехода към устойчива хранителна верига, подкрепян и чрез Стратегията „от фермата до трапезата“ на ЕК.

Стратегията на ЕС за биологичното разнообразие за 2030 г²¹, поставя за цел подобряване на опазването и възстановяването на природата, за да може биологичното разнообразие да поеме по пътя на възстановяването си до 2030 г. За постигането на тази цел е необходимо да се подобри и разшири европейската мрежа от защитени зони и да се разработи амбициозен план на ЕС за възстановяване на природата. Като част от Плана за възстановяване са предвидени и мерки, насочени към Възстановяване на доброто екологично състояние на морските екосистеми и възстановяване на сладководните екосистеми. Постигането на добро екологично състояние на морските екосистеми, включително посредством определянето на строго защитени зони, следва да обхваща възстановяването на богатите на въглерод екосистеми и на зоните, които са важни за хвърляне на хайвер и размножаване.

Прилагането на екосистемен подход към управлението съгласно законодателството на ЕС²² ще намали вредното въздействие на рибарството, добивната промишленост и други човешки дейности — особено върху уязвимите видове и местообитанията по морското дъно. В подкрепа на това **националните морски пространствени планове**, които държавите членки трябва да представят през 2021 г., следва да обхващат всички морски сектори и дейности и да включват мерки за управление на опазването за конкретни зони²³. До 2021 г. се очаква също така Комисията да **предложи нов план за действие за съхраняване на рибните ресурси и опазване**

²¹ Съобщение на Комисията COM (2020) 380 final от 20.05.2020 г.

²² Общата политика в областта на рибарството, Рамковата директива за морска стратегия (2008/56/ЕО) и Директивата за морското пространствено планиране (2014/89/ЕО).

²³ Най-късно до март 2022 г. Комисията ще представи доклад относно изпълнението на Директивата за морското пространствено планиране, включително относно прилагането на екосистемен подход към управлението.

на морските екосистеми. При необходимост ще бъдат въведени мерки, с които да се ограничи използването на най-вредните за биологичното разнообразие риболовни уреди, включително по морското дъно. В плана ще бъдат разгледани и начините, по които използването на дънни риболовни уреди може да се съчетае с целите на биологичното разнообразие, като се има предвид, че понастоящем тази риболовна дейност причинява най-големи вреди на морското дъно. Преходът към по-селективни и щадящи риболовни техники следва да бъде подпомогнат и по линия на Европейския фонд за морско дело и рибарство. Доброто състояние на рибните запаси е от ключово значение за дългосрочния просперитет на рибарите, за здравето на нашите океани и за биологичното разнообразие. Поради това е наложително смъртността от риболов да бъде поддържана на равнищата на **максималния устойчив улов** или под тях, което ще допринесе за оптималното разпределение на рибните запаси по възраст и размер.

Също така е необходимо **приловът на видове, застрашени от изчезване**, да се прекрати или да се намали до равнище, позволяващо пълното им възстановяване. Тази цел следва да се отнася и до видовете, които са с лош природозащитен статус или в недобро екологично състояние. Приловът на други видове също трябва да бъде премахнат или, когато това не е възможно, да бъде сведен до минимум²⁴, така че да не бъде застрашен техният природозащитен статус. С оглед на това е необходимо да се извърши по-машабно събиране на данни относно прилова на всички уязвими видове.

Трябва да се въведат също така **мерки за управление на рибарството** във всички защитени морски зони в съответствие с ясно определени природозащитни цели и въз основа на най-добрите налични научни становища.

Изведена е и необходимостта от полагане на повече усилия за **възстановяване на сладководните екосистеми и естествените функции на реките**, за да бъдат изпълнени целите на Рамковата директива за водите. Това може да се постигне чрез премахване или адаптиране на преградите, които предотвратяват преминаването на мигриращи риби и подобряват потока от вода и утайки. За тази цел **до 2030 г. ще бъдат възстановени най-малко 25 000 km свободно течащи реки**²⁵, като се премахнат най-вече остарелите бариери и бъдат възстановени заливните равнини и влажните зони. През 2021 г. Комисията, в консултация с всички компетентни органи, ще предостави технически насоки и подкрепа на държавите членки за определяне на зоните и за мобилизиране на средства²⁶. Съответните национални органи следва да преразгледат разрешенията за водочерпене и събиране на вода в резервоари с цел възстановяване на екологичните потоци, така че най-късно до 2027 г. да се постигне добро състояние или потенциал на всички повърхностни води и добро състояние на всички подземни води, както се изисква съгласно Рамковата директива за водите²⁷. За тази цел до 2023 г. Комисията ще предостави техническа подкрепа на държавите членки във връзка с предприетите от тях мерки.

²⁴ Защитени по силата на международното и европейското право.

²⁵ Количествената цел от 25 000 km е определена въз основа на оценката на Комисията за това какво може да се постигне в ЕС до 2030 г.

²⁶ В насоките ще бъдат взети предвид широк кръг от въпроси, включително производството на водноелектрическа енергия, управлението на риска от наводнения, водоснабдяването, селското стопанство и корабоплаването.

²⁷ Тези мерки следва да бъдат включени в третия план за управление на речните басейни, който ще бъде приет от държавите членки през 2021 г. съгласно Рамковата директива за водите.

Като цяло широкомащабните инвестиции за възстановяване на реките и заливните тераси²⁸ могат да осигурят значителен икономически тласък на сектора на възстановяването и на социално-икономическите дейности по места, като например туризъм и отдих. Същевременно тези инвестиции могат да подобрят регулирането на водите, защитата от наводнения, местообитанията за развъждане на риба и елиминирането на замърсяването с хранителни вещества.

С цел да се подпомогне дългосрочната устойчивост както на природата, така и на селското стопанство, **Стратегията на ЕС за биологичното разнообразие за 2030 г.** ще се прилага в тясно взаимодействие с новата стратегия „От фермата до трапезата“ и с новата обща селскостопанска политика (ОСП), включително чрез насърчаване на екосемите и основаните на резултати схеми за плащания.

Прилагането на екосистемен подход към управлението съгласно законодателството на ЕС²⁹ ще намали вредното въздействие на рибарството, добивната промишленост и други човешки дейности — особено върху уязвимите видове и местообитанията по морското дъно. В подкрепа на това **националните морски пространствени планове**, които държавите членки трябва да представят през 2021 г., следва да обхващат всички морски сектори и дейности и да включват мерки за управление на опазването за конкретни зони³⁰. До 2021 г. се очаква също така Комисията да предложи нов план за действие за съхраняване на рибните ресурси и опазване на морските екосистеми. При необходимост ще бъдат въведени мерки, с които да се ограничи използването на най-вредните за биологичното разнообразие риболовни уреди, включително по морското дъно. В плана ще бъдат разгледани и начините, по които използването на дънни риболовни уреди може да се съчетае с целите на биологичното разнообразие, като се има предвид, че понастоящем тази риболовна дейност причинява най-големи вреди на морското дъно. Тези мерки трябва да бъдат приложени по равнопоставен и справедлив за всички начин. Преходът към по-селективни и щадящи риболовни техники следва да бъде подпомогнат и по линия на Европейския фонд за морско дело и рибарство.

Доброто състояние на рибните запаси е от ключово значение за дългосрочния просперитет на рибарите, за здравето на нашите океани и за биологичното разнообразие. Поради това е наложително смъртността от риболов да бъде поддържана на равнищата на **максималния устойчив улов** или под тях, което ще допринесе за оптималното разпределение на рибните запаси по възраст и размер.

Законодателство на Европейския съюз за опазване на природата

→ Директива на Съвета № 92/43/ЕИО за опазване на природните местообитания и на дивата флора и фауна.

Европейската Директива за местообитанията (92/43/ЕЕС), регламентираща запазването на природните местообитания и дивата фауна и флора, изисква страните членки на Европейския съюз да вземат адекватни мерки за поддържане или възстановяване на определени хабитати и видове като осигурят техния благоприятен

²⁸ Проверка за пригодност на законодателството на ЕС в областта на водите (SWD(2019) 439).

²⁹ Общата политика в областта на рибарството, Рамковата директива за морска стратегия (2008/56/ЕО) и Директивата за морското пространствено планиране (2014/89/ЕС).

³⁰ Най-късно до март 2022 г. Комисията ще представи доклад относно изпълнението на Директивата за морското пространствено планиране, включително относно прилагането на екосистемен подход към управлението.

консервационен статус в рамките на естествения им район на разпространение (European Commission, 1992). За изпълнение на основната цел на Директивата за местообитанията се създава Европейската система от специални зони за опазване (СЗО), които заедно със специално защитените зони (СЗЗ) по Директивата за птиците оформят мрежата Натура 2000. Съгласно тази Директива, редица акватории от България са определени като територии със специален режим на защита, поради наличието на видове риби от значение за общността и описани в приложение 2 на Директивата. Ефективното управление на Защитените зони, съдържащи риби от Приложение 2, изисква създаването и прилагането на мониторингови програми, които да осигуряват адекватна оценка, както по отношение на техния консервационен статус, така и по отношение на тяхното пространствено разпределение.

→ Рамковата Директива за Водите (РДВ) (Директива 2000/60/ЕС на Европейския Парламент и на Съвета, 2000)

Общата цел на тази Директива е постигането на добро екологично състояние на повърхностните води (реки, езера/язовири) до 2015 г. за изпълнението на тази цел директивата въвежда нов, интегриран подход за оценка състоянието на повърхностните води, който се основава на концепцията за водните екосистеми.

→ Регламент за чуждите инвазивни видове³¹

→ Регламент (ЕО) № 708/2007 – използване в аквакултурите на чуждоземни и неприсъстващи в района видове – изисквания, задължения на държавата и рибовъдните стопанства, публикувани национални регистри

→ Съответните ежегодни Регламенти на Съвета за определяне на възможностите за риболов на някои рибни запаси и групи рибни запаси в Средиземно и Черно море

→ Актуалното развитие на преговорите по законодателните предложения за Регламенти на Европейския парламент и на Съвета относно опазването на рибните ресурси и защитата на морските екосистеми чрез технически мерки; за Регламент на Европейския Парламент и на Съвета за изменение на Регламент (ЕС) № 1343/2011 относно определени разпоредби за риболова в зоната по Споразумението за GFCM.

Законодателството в Република България, свързано с опазването на природата, включва националните закони и подзаконови нормативни актове и международните конвенции. Според Конституцията на Република България, като част от международното законодателство, конвенциите, които са ратифицирани от Народното събрание, са задължителни за България и имат приоритет пред вътрешните закони, когато влизат в противоречие с тях. България е страна-участник в следните подписани и ратифицирани глобални или общеевропейски конвенции:

○ Конвенция за биологичното разнообразие

○ Конвенция за опазване на мигриращите видове диви животни (Бонска)

Deleted:

Deleted: -

Deleted: ;

Deleted:);

³¹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1417443504720&uri=CELEX:32014R1143>

- Конвенция по влажните зони с международно значение, по-специално като местообитания за водолюбива птици (Рамсарска)
- Конвенция за опазване на дивата европейска флора и фауна и природните местообитания (Бернска)

Deleted: ;

Deleted: ;

Конвенции, насочени към даден географски регион и съдържащи общи указания за неговото ползване:

- Конвенция за опазване и използване на трансграничните водни течения и международните езера
- Конвенция за сътрудничество при опазването и устойчивото използване на река Дунав
- Конвенция за опазване на Черно море от замърсяване
- Конвенции, насочени към опазването на конкретни видове
- Конвенция за опазване на дивата европейска флора и фауна и природните местообитания (Бернска конвенция)
- Конвенция за опазване на мигриращите видове диви животни (Бонска конвенция)

Deleted: ;

Deleted: ;

Deleted: .

Deleted: ;

Deleted:);

Deleted:);

Национално законодателство:

- Закон за биологичното разнообразие (ЗБР) - ЗБР транспонира основните принципи и изисквания от Директива за птиците и Директива за местообитанията. Законът регламентира изграждането на Националната екологична мрежа като част от европейската екологична мрежа Натура 2000. Определя извършване на дейности по производство, преработка, пакетиране, препакетиране, износ и реекспорт на продукти от есетрови риби във връзка с прилагането на Конвенцията по международната търговия със застрашени видове от дивата фауна и флора (CITES).
- Закон за рибарството и аквакултурите (ЗРА) - определяне на квоти; въвеждане на забрани за улов по време на размножаване, в определени обекти или зони от тях; въвеждане на временни забрани за улов при промяна в състоянието на запасите на някои видове риби; въвеждане на специфични забрани за ползването на уреди и средства за улов на риби; развитие на аквакултурите като мярка, ограничаваща натиска върху естествените ресурси.
- Закон за водите (ЗВ) - Съгласно чл. 119а, ал. 1, т. 4 и 5 от ЗВ се определят зони за защита на водите за опазване на стопански ценни видове риби и други водни организми, както и защитените територии и зони, определени или обявени за опазване на местообитания и биологични видове, в които поддържането или подобряването на състоянието на водите е важен фактор за тяхното опазване.
- Закон за опазване на околната среда (ЗООС) - основен закон, разпоредбите на който намират развитие в редица специализирани закони като ЗБР и ЗРА.
- Закон за ветеринарномедицинската дейност
- Наредба за условията и реда за извършване на оценка за съвместимостта на планове, програми, проекти и инвестиционни предложения с предмета и

Deleted: <#>Закон за водите (ЗВ) - регламентира ключови въпроси касаещи средата, която обитават есетровите риби, а така също и ползването на водните ресурси за отглеждането на есетрите като аквакултура.¶

целите на опазване на защитените зони (приета с ПМС № 120 от 31.08.2007 г., обн. ДВ, бр. 73 от 11.09.2007 г.)

- Заповед № РД-09-43/20.01.2012 г. на Министъра на земеделието и храните за забрана за извършване на улов на есетрови видове риби в българската акватория на река Дунав и Черно море за срок от 4 години, считано от 01.01.2012 г.
- Заповед № РД-09-42/07.01.2016 г. на Министъра на земеделието и храните и Министъра на околната среда и водите за забрана за извършване на улов, продажба, транспорт на есетрови видове риби уловени в българската акватория на река Дунав и Черно море за срок от 5 години, считано от 01.01.2016 г.
- Защитени видове риби

Особеното геологично минало и географското положение на България са обусловили формирането на богато видово разнообразие на водните организми. В нея се срещат значителен брой ендемични видове, характерни само за нашите или на Балканския полуостров водоеми.

Ето защо в днешно време опазването на генетичния фонд и естествените рибни популации у нас придобиват все по-голямо значение в национален, регионален и дори глобален мащаб. Чрез използването на съвременни международно приети категории и критерии на IUCN, е извършено актуализиране на списъка със застрашени видове в България в новото издание на "Червена книга на България" (Големански, 2011).

Защитените видове риби и риби под режим на опазване и регулирано ползване от природата са описани в приложение № 3 и 4 на Закона за биологичното разнообразие в България.

ОБРАЗОВАНИЕ, ОБУЧЕНИЕ И НАУЧНО-ИЗСЛЕДОВАТЕЛСКА ДЕЙНОСТ.

Анализ на образованието в сектор Рибарство - висши училища, специалности, квалификация

Висши училища

В следните акредитирани висши училища по чл. 85, ал. 1, т 7 на Закона за висшето образование (ЗВО) и техни структури, съгласно чл. 25 от ЗВО, се провежда обучение по специалности, свързани със сектор Рибарство:

- *Софийски университет „Св. Климент Охридски“; Биологически факултет; Катедра „Обща и приложна хидробиология“.*

Катедрата има акредитация да подготвя студенти в магистърска степен на обучение по програма „Приложна хидробиология и аквакултури“. Към катедрата е разкрита и магистърска програма „Приложна хидробиология и аквакултури - за неспециалисти“ насочена към обучение на студенти с различен профил на бакалавърската си степен на обучение.

Катедра „Обща и приложна хидробиология“ поддържа тесни връзки с държавни, кооперативни и общински структури, частни фирми у нас и в чужбина, имащи за предмет на дейност аквакултури. Катедрата поддържа традиционно добри и взаимно ползотворни контакти с водещи университети от Полша, Белгия, Германия,

Deleted: ¶

Deleted: неяс срещат

Deleted: Защитените видове риби в приложение № 3 на Закона за биологичното разнообразие в България са: Немска есетра Немска есетра (*Acipenser sturio*), Резовски карагъз (*Alosa caspia bulgarica*), малка дунавска скумрия (*Alosa acaspia nordmani*), средиземноморска финта (*Alosa fallax xilolotica*), блещ (*Alosa maeotica maeotica*), карагъз (*Alosa pontica pontica*), распер (*Aspius aspius*), Черна (балканска) мряна (*Barbus meridionalis petenyi*), Главоch (*Cottus gobio*), белопера крогушка (*Gobio albipinnatus*), малка крогушка (*Gobio uranoscopus*), ивичест бибан (*Gymnocephalus schraetzer*), дунавска пъстърва (*Hucho hucho*), вион (*Misgurnus fossilis*), горчичка (*Rhodeus sericeus amarus*), балкански щипок (*Sabanejewia aurat abalcanica*), дунавски (български) щипок (*Sabanejewia bulgarica*), малка вретенарка (*Zingel streber*).¶

Deleted:

Deleted: разкират

Deleted: Тази магистратура е четирисеместриална. Дипломираните магистри от специалност “Приложна хидробиология и аквакултури” и „Приложна хидробиология и аквакултури - за неспециалисти“ имат необходимите знания и умения за: провеждане на хидробиологичен мониторинг в съответствие на Рамковата директива за водите; популационно-биологични и екологични изследвания на водните организми, популации и съобщества; оценка на рибните запаси и прогнозиране на устойчивата им експлоатация; токсикологични анализи; профилактика и диагностика на заболявания при риби и други хидробионти в аквакултури; планиране, изграждане и управление на аквафермиобекти за аквакултури; оценка качеството на питейни и отпадъчни води; прилагане на европейското законодателство, свързано с опазването на водите и биоразнообразието; въвеждане и осъществяване на фирмената политика за системите за опазване на околната среда, минимизация на отпадъците и енергийните загуби в съответствие с ISO-14001 стандарти; създаване, управление и реализация на фирмени, научни и приложни проекти; вземане на ключови решения при управлението на рискови фактори и пр. За периода на своето съществуване от 1948 г. до сега Катедра...

Deleted: Катедрата има акредитация да подготвя студенти в образователна степен *доктор по програма „Хидробиология“* в област на висше образование: 4. Природни науки, Математика и Информатика; Професионално направление: 4.3. Биология.

Франция, Турция, Македония и др., както в рамките на програма Еразъм, така и по други научни и образователни програми.

Катедрата участва в една международна научна мрежа свързана с обучението в областта на Аквакултурите; AQUA-TNET3 Aqua-tnet – Promoting Innovation and European Dimension through Lifelong Learning in the field of Aquaculture, Fisheries and Aquatic Resources Management - Thematic Network, Reference number: 518700-LLP-1-2011-1-UK-ERASMUS-ENW,

Тракийски университет; Аграрен факултет; Катедра "Биология и аквакултура"

В секция Аквакултура към катедрата се работи в направления Разработването на интензивни технологии за отглеждане на аквакултури; Анализ на финансовия мениджмънт на рибовъдните стопанства; Екологична оценка на стопанствата; Пазарна информация и редуциране на ценовия риск при производството на аквакултури; Икономически анализи на рибовъдните стопанства; Екологична оценка на рибовъдните стопанства и органична аквакултура.

Институти на Селскостопанската академия (ССА) и Българската академия на науките (БАН)

→ *Институт по рибарство и аквакултури, Пловдив, ССА*

Институтът по рибарство и аквакултури в Пловдив е създаден с Постановление № 906 на Министерския съвет от 24.12.1952 г. под името Научен рибностопански институт по сладките води към Министерството на доставките и хранителната промишленост в София. След редица структурни промени, от 01.01.2007 г. с Постановление № 373 от 29.12.2006 на МС (ДВ, бр.3, 2007 г.) се обособява неговата самостоятелност в рамките на Селскостопанска Академия, под името Институт по рибарство и аквакултури, Пловдив, правопреемник на Института по сладководно рибовъдство, с предмет на дейност научна, приложна и обслужваща дейност в областта на рибарството и аквакултурите в съответствие с националните и европейските приоритети на сектор "Рибарство".

Приоритетна дейност в института е провеждането на изследователска дейност в областта на репродукцията и технологиите за отглеждането на стопански ценни видове риба с цел устойчиво развитие на аквакултурата в страната. Основните насоки на изследователската дейност в тази област са поддържане на генофонд от стопански видове риби и оптимизиране на методите за репродукция и технологии за отглеждане на традиционни и нови аквакултури.

Институт по рибни ресурси, Варна, ССА

ИРР е държавен научно-изследователски Институт, основан през 1932 г. От началото на 50-те години на миналия век ИРР е единственият Институт, осъществяващ редовни изследвания в Български териториални води. Понастоящем притежава колекция от данни, събирани в продължение на много години и даващи възможност да се правят заключения за главните промени на Черноморската екосистема за продължителен период от време. От 2007 г. с Министерско Постановление ИРР възстановява своята самостоятелност. Институтът е част от Селскостопанска Академия (ССА) към Министерство на земеделието и храните.

Deleted: ¶

Deleted: Кординатор: John Bostock, University of Stirling, UK¶

Deleted: хидробионти

Deleted: ферми; Екологичната

Deleted: аквафермите

Deleted: аквапроизводството

Deleted: ферми

Deleted: ферми

Deleted: и Селскостопанската академия (ССА)

Deleted: Рибарство

Deleted: топловодната аквакултура

Deleted:

Deleted: хидробионти

Deleted: Особено актуални са и изследванията, свързани с проблемите на екологията на вътрешните водоеми в страната, използвани за рибовъдни цели. Основните дейности на работа в тази насока са мониторинг на параметрите на водните екосистеми и оптимизиране на условията за отглеждане на хидробионтиводни организми в тях с цел опазване на околната среда. Качеството на продукцията от аквакултура в зависимост от прилаганите производствени технологии и параметрите на околната среда е третата насока на научно-изследователска дейност в института.¶ ИРА разполага с квалифициран персонал в областта на аквакултуратааквакултурите, хидрохимията, хидробиологията, ихтиологията, биохимия на месото и др. В института функционира: Лаборатория по репродукция: дава се оценка на репродуктивния потенциал на различни видове риби и други водни организми; експериментират се нови схеми за контролирано размножаване и отглеждане на рибките до уквепналукрепнал стадий; Лаборатория по хидрохимия: изследванията се провеждат чрез прилагането на съвременни методи, които целят извършването на мониторинг на качеството на водата както в производствените, така и в естествените водни екосистеми при отглеждането на риба и даване на оценка за екологичното състояние/потенциал на водните тела; Лаборатория по хидробиология: провеждат се проучвания на естествената хранителна база на водните екосистеми чрез определяне на първичната продуктивност, биоразнообразието, сезонната и годишна динамика на фито- и зоопланктона и зообентоса; Лаборатория по биохимия: проучва се химичния състав и качеството на месото на различни видове риби, като се отчитат видовата, възрастовата, сезонната и годишната

→ *Институт по Океанология, Варна, БАН, Секция „Биология и екология на морето”*

ИО развива научните основи за прилагане на екосистемния подход в управлението на човешките дейности, свързани с използване на морските биологични ресурси; изучава биоразнообразието на Черно море на популационно-генетично, видово, хабитатно и екосистемно равнище, включително функционални и трофични взаимодействия между организмите; извършва мониторинг и оценки на екологичното състояние на водите и състоянието на морската околна среда, разработва индикатори и класификационни системи за екологична оценка; оценява запасите и популационните параметри на интензивно експлоатираните видове риби в Черно море, изготвя препоръки за опазване, възстановяване и устойчиво използване на рибните и нерибните биологични ресурси; разработва научни подходи за опазване и възстановяване на биологичното разнообразие, включително обявяване и управление на морски защитени територии и зони; разработва научните основи за култивиране на хидробионти. Дейностите на института са обезпечени с функционирането на лаборатория по молекулярна таксономия и екология на морските организми, която извършва генетични анализи за изследване популационно-генетичната структура на морските хидробионти; специализиран кораб за научни изследвания.

→ *Институт по биоразнообразие и екосистемни проучвания, София, БАН*

Институтът осъществява значими научни изследвания в областта на теоретичните и приложните аспекти на екологията, биоразнообразието, опазването на околната среда и устойчивото ползване на биологичните ресурси. Приоритетни направления са: Структура и функциониране на биотичните съобщества, екосистемите и ландшафтите; Разнообразие на организмите и техните екологични взаимоотношения; Научни основи на опазване на живата природа, разкриване застрашаващите фактори и разработка на методи за тяхното отстраняване или ограничаване; Подходи и методи за устойчиво управление на биологичните ресурси; Екология и биология на икономически и социално значими видове, ограничаване на въздействието и регулиране числеността на видове - нашественици и други организми със значение за опазването на околната среда, селското стопанство, рибовъдството и други сфери на човешката дейност; Научни основи на оценката на екологичния риск, качеството на околната среда и въздействията върху нея и др.

Deleted: –

Състояние на научно-изследователската дейност

Състояние на научно-изследователската дейност - преглед, проблеми, възможности

За развитието на устойчив и иновативен сектор Рибарство е изключително важно участието на научните институти, с тяхната експертиза и опит.

Deleted: новативн

Към настоящия момент в научните институти, катедри и секции се работи по следните направления:

Deleted: и

Сладководна аквакултура, рибостопански потенциал на вътрешните водоеми и р. Дунав

Deleted: и риболов в

→ поддържане на жива ген-банка от основни за аквакултурата видове сладководна риба в страната (ИРА, Пловдив, ССА).

→ усъвършенстване на размножаването и отглеждането на традиционни и деликатесни местни видове риба (шаран, бял и пъстър толстолоб, бял амур, европейски сом, лин, щука, бяла риба, езерен рак и др.) (ИРА, Пловдив, ССА).

Deleted: , костур

→ комплексни физикохимични и хидробиологични мониторингови изследвания на вътрешни водоеми (басейни, язовири, реки), с цел тяхното устойчиво аквакултурно използване и опазване на околната среда (ИРА, Пловдив, ССА).

Deleted: и

→ изследване на качеството на месото на рибата с произход от различни производствени системи (ИРА, Пловдив, ССА).

→ аквапонични изследвания (Катедра „Биология и аквакултури“, Аграрен факултет, Тракийски Университет, Ст.Загора)

→ изследване въздействието на хранителни добавки, вкл. билкови екстракти върху нарастването и физиологичното състояние на рибата (Катедра „Биология и аквакултури“, Аграрен факултет, Тракийски Университет, Ст.Загора)

→ изкуствено размножаване, инкубиране на хайвер и отглеждане на личинки на застрашени и редки видове риби, създаване на ген-банка за тези видове (Катедра „Обща и приложна хидробиология“, Биологически факултет, Софийски Университет, София)

→ опазване и поддържане на популацията на балканската пъстърва на територията на НП „Пирин (Катедра „Обща и приложна хидробиология“, Биологически факултет, Софийски Университет, София)

→ екология и поведение на китоподобните бозайници - индикатор за състоянието на морската среда и предпоставка за устойчиво развитие“ (Биологически факултет, СУ)

Deleted:

Deleted:).

Deleted: разработването

Deleted: рециркуляционната аквакултура

→ опазването на околната среда (изпълнява се както самостоятелно от научни звена от акредитирани висши училища, институти на ССА и БАН, така и от НПО, самостоятелно или съвместно с научни звена)

→ изследвания във връзка с разпространението и опазването на есетровите риби р. Дунав (ИБЕИ, БАН, Катедра „Обща и приложна хидробиология“, Биологически факултет, СУ)

Moved down [61]: <#>България закъснява много с въвеждането на марикултури от риби и преди всичко на калкан, като обект с голям стопански интерес. Това би спомогнало както за намаляване на риболовната преса върху естествените популации, така и за производството на зарибителен материал за рестокинг и възстановяване на съществуващите популации. Първоначално би следвало да се инвестира в създаване на експериментална база, където да бъдат отработени всички етапи от аквакултурното отглеждане на вида и постепенно да се инвестира в по-мощното му култивиране. Но за съжаление към този момент това не се случва.¶

→ липсват, но са твърде необходими изследвания в областта на приложението на мултифункционални васкисини при различни видове сладководни риби. Това трябва да се осъществи чрез съвместна работа на различни институти от БАН и ССА.

→ липсват подходящи експериментални мощности за провеждане на експерименти във връзка с развитието на технологични елементи от РАС.

Морска аквакултура и риболов

→ мониторинг върху запасите от стопанско значими видове риба и черупчести (ИРР, Варна, ССА)

- цялостен мониторинг върху черноморската екосистема (ИО, Варна, БАН)
- молекулярно-генетични подходи за оценка на популациите на калкана (ИО, Варна, БАН)
- екология и поведение на китоподобните бозайници - индикатор за състоянието на морската среда и предпоставка за устойчиво развитие (Биологически факултет, СУ)
- оценка и анализ на условията за марикултура от руска есетра (*Acipenser gueldenstaedtii* Brandt et Ratzeburg, 1833) с цел възстановяване на дивите популации и компенсиране на антропогенния натиск от рибарството върху морската среда (ИО, Варна, БАН и ИРА, Пловдив, ССА)
- събиране, управление и използване на данни за целите на научния анализ и изпълнението на Общата политика в областта на рибарството (ИРР, Варна, ССА; ИО, Варна, БАН и ИРА, Пловдив, ССА)

Deleted: за периода

→ България закъснява много с въвеждането на марикултури от риби и преди всичко на калкан, като обект с голям стопански интерес. Това би спомогнало както за намаляване на риболовната преса върху естествените популации, така и за производството на зарибителен материал за рестокинг и възстановяване на съществуващите популации. Първоначално би следвало да се инвестира в създаване на експериментална база, където да бъдат отработени всички етапи от аквакултурното отглеждане на вида и постепенно да се инвестира в по-машабното му култивиране. Но за съжаление към този момент това не се случва.

Moved (insertion) [61]

Връзката производствен сектор - научни организация – подобряване на тяхното взаимодействие

В момента връзката между научните организация и производствения сектор е далеч от желаната. В миналото напредъкът в развитието на аквакултурата в страната е бил тясно свързан с работата на университетите и научните институти. Основите на всички технологии за размножаване и отглеждане на риба в страната - басейнови и садкови, са били разработвани най-напред на ниво експеримент в научно звено и впоследствие са били прилагани масово в отделните стопанства. Това е валяло също така и за разработването на всички схеми за профилактика и лечение на болестите при рибите.

В момента работата на научните институти се negliжира силно от страна на практиката. Последствията от това са инвестиции с високо ниво на рисков капитал, ниска технологична култура и много често нерентабилност и фалит на стопанствата.

Въпреки това, научните звена (университети и институти) намират с успех поле за дейност както в разработването на елементи от нови биотехнологии за производство на риба, така и в усъвършенстване на съществуващите. Наред с това те участват активно в националния мониторинг и екологичната оценка на водните тела, изследване на естествените популации на хидробионти, консултантска и преподавателска дейност, участие в международни проекти и др.

Deleted: Към момента, в стремежа си да оцелеят

Deleted: търсят и

Deleted: основно

Deleted: съпътстващи рибовъдната дейност области, като екология

Deleted: естествени

Необходими са спешни мерки за намиране на пресечни точки за подобряване на взаимовръзката между производствения сектор и научната общност. Нуждата на

сектора, особено на аквакултурата, от научно обслужване е силна, и добрата воля и от двете страни за колаборация е необходимост.

Добър пример за връзка между научно-изследователската дейност и работата на ИАРА бе съвместната задача между СУ“ Св. Климент Охридски“, (Катедра „Обща и приложна хидробиология“) и ИАРА за превенция на разпространението на инвазивните видове риби у нас. Конкретни действия са предприети по отношение на установяването на случай на разпространение на нов за България вид чужд вид – голямоуст костур (*Micropterus salmoides*), за който бе преценено, че представлява висока степен на риск за местните видове и екосистеми. Бе изготвена съвместна програма за действие, като изследователите картираха местата на разпространение на вида и изготвиха анализ на риска от разпространение на голямоустия костур в България. Агенцията по рибарство и аквакултури се ангажира с изготвянето и разпространението на информационни източници. ИАРА финансира излизането на международно научно съобщение за установяване на вида у нас³². Освен това изготви и разпространи сред рибарите-любители, магазините издаващи риболовни билети и регионалните звена на ИАРА над 5000 листовки с информация за биологията на вида, опасностите, които крие разпространението му у нас, мерките и действията, които трябва да се предприемат в случай на улавяне на екземпляри. Предстои следваща фаза през 2020 г., когато ще се извърши ревизия на стари находища и търсене на нови такива, както и изучаване на биологията на вида и характера на взаимоотношенията му с местните видове.

Deleted: бяха

Deleted:

Deleted: –

Deleted: Предстой

Deleted: като

Добър пример за колаборация е също така и съвместната работа на ИАРА с научните институти във връзка със събирането на данни за сектор Рибарство, основно за черноморските видове риба, вкл. квотираните видове.

Трансфер на знания

Трансферът на знания от науката към практиката е също крайно недостатъчен. Най-често той се заключава в предоставянето на консултации на рибовъдни стопанства, изготвянето на технологични схеми за размножаване и отглеждане на различни видове водни организми, изготвянето на лабораторни анализи за качеството на водата, изготвяне на експертизи за здравословното състояние на отглежданите риби и др.

Deleted: аквафермери

Deleted: хидробионти

Не са използвани възможностите, предоставени от ОПМДР за създаване на консултантски центрове за обслужване на стопанства, така както е направено в Румъния, където са създадени два центъра. Това важи и за подпомагането от страна на ОПМДР на създаването на технологични „Добри практики“, които да са в помощ в дейността на обектите за аквакултури, особено на стартиращите.

Deleted: ОПМДР

Deleted: аквафермери

Deleted: ОПМДР

Deleted: аквафермите

Като пример за въвеждане на технология може да се разглежда отглеждането на миди в по-открити морски води, която е разработена във връзка с изпълнението на проект „Използване на морски биологични ресурси и продукти от тях като екологични добавки за храни на птици и преживни животни“ – договор № ДНРФ 02/12 от 15.12.2009. Подадена е и заявка за патент за изобретение (2) заяв.№ 111200 от 25.04.2012 г. Идеята се базира на решението да се изгради изцяло подводна

³²Uzunova E., S. Studenkov, D. Dashinov, 2019. First records of largemouth bass *Micropterus salmoides* (Lacépède, 1802) from Bulgaria (Balkan Peninsula). *BioInvasions Records*. Volume 8(2)427–436.

мидена ферма в район достатъчно отдалечен от брега и същевременно далеч от фарватера, с дълбочина 20-22 m, където влиянието на вълнението ще бъде минимално.

В заявената за патент за изобретение подводна мидена ферма, са послужили котви разработени в патента за изобретение BG 62817 B1 „Блок за изкуствен риф“. Друга иновационна идея в патентованата подводна мидена ферма е премахването на употребата на повърхностни поплавъци изложени на вълнението и на голямата биологична активност, обусловена от добре осветения (фотичен) и аериран слой, както и вдвояването на функциите на поплавъците и колекторите при изработването му. Част от технологичните операции свързани с изграждането на подводна мидена ферма в акваторията на нос Иланджик са осъществени в периода февруари-юни 2012 г. Отделните съставни части (елементи) на подводната мидена ферма и тяхната взаимовръзка са обект на патент за изобретение (заяв.№ 111200 от 25.04.2012 г.), за който е подадена и лицензионна готовност. Освен това е налице и ноухау – съвкупност от физични, екологични и ергономични принципи, материали, инструменти и приспособления, чрез които се произвежда подводната мидена ферма. Предимствата на поплавък-колекторите се състоят в обединяването на функциите на поплавъците с тези на колекторите, което води до технологични удобства и до устойчиво положение на екстензираните поплавък-колектори във водното тяло от въздействието на вълнението и подводните течения, както и до лесното изваждане на всеки отделен колектор и изземването на продукцията.

Deleted: За котви, в

Deleted: и метод за

Deleted: –

Deleted:

Достъп до ФИНАНСОВИ СРЕДСТВА

Анализ на възможностите за финансиране на сектора

По своята същност финансовите инструменти, съфинансирани от Европейския фонд за морско дело и рибарство, осигуряват подкрепа за инвестиции с потенциал осигурените средства да бъдат възвърнати и многократно използвани за по-нататъшни инвестиции. Възвращаемостта на средствата е основа характеристика на финансовите инструменти, а обичайно възвърнатите средства се използват отново с същата област. В този смисъл прилагането на финансови инструменти е подходящо за финансово жизнеспособни проекти, за които се очаква да генерират остатъчен приход или спестявания, за да изплатят обратно получената подкрепа. Необходимо е финансовите инструменти да бъдат проектирани по начин, по който да привличат съфинансиране от други източници, вкл. от частния сектор, за да се увеличи количеството налични средства особено в сектори/области с проблеми в достъпа до финансиране³³.

Прилагането на финансови инструменти, съфинансирани от ЕФМДР би било допустимо, ако те подкрепят инвестиционните приоритети, описани в оперативната програма, подкрепяна от ЕФМДР. Изискването е да бъдат насочени към преодоляване на идентифициран пазарен пропуск, т.е. области, в които банките не желаят да предоставят кредити и/или където частният сектор не иска да инвестира. Финансовите инструменти биха били налични за всички потенциални получатели в

Deleted: e

Deleted: ca

³³ Финансови инструменти, Европейски фонд за морско дело и рибарство, Европейска комисия, Европейска банка за възстановяване и развитие, www.fi-compass.eu

секторите на рибарството и аквакултурите, които предприемат проекти, генериращи приходи. В сектора за преработка помощта за предприятия, които не са малки и средни такива, би могла да бъде осигурена единствено чрез финансови инструменти. Основните типове финансови инструменти включват кредити, микрокредити, гаранции, дялово участие. Изборът на конкретните приложими типове би следвало да бъде направено с оглед на идентифицираните проблеми и потребности на предприятията в сектор Рибарство и заинтересованите страни в местните рибарски общности, както и с оглед целите и приоритетите на оперативната програма.

Deleted: же

Окончателният доклад за изпълнение на ОПРСР 2007-2013 г. отчита ефекта от прилагане на мярка 2.7. „Схема за финансов инженеринг“. Мярката е включена във Версия № 2 на ОПРСР (одобрена с решение Решение С (2011) 2405 на Комисията от 6.4.2011 г.). Докладът посочва, че мярката е предвидена в отговор на необходимостта на УО от преодоляване на редица предизвикателства и намиране на решения за реалните проблеми, като: нисък ръст на усвояване на финансовия ресурс по програмата, състоянието сектор „Рибарство“ в условията на икономическа криза и проблемите на компаниите в него, свързани с изключително трудния достъп на фирмите от сектора до инвестиционни ресурси, включително и отказ за достъп за някои от тях, както и липса на оборотни капитали.

Deleted: от справяне

Deleted: с

Схемата реално стартира през декември 2010 г. след подписване на Финансово споразумение за предоставяне на средства за осъществяване на гаранционна дейност по ОПРСР между УО и Национален гаранционен фонд ЕАД и е прилагана до крайния срок на допустимост на разходите за програмен период 2007-2013, 31.12.2015 г.

Прилаганият финансов инструмент е предоставяне на гаранции за кредити за инвестиции. НГФ издава гаранции по кредити, отпуснати от банки на кредитополучатели за осъществяване на проекти в сектор "Рибарство", както и контрагаранции, които НГФ издава по гаранции на банки за авансови плащания по проекти, одобрени за подпомагане по ОПРСР.

Гаранциите на НГФ по проекти в сектор „Рибарство“ са безплатни за бенефициентите и покриват до 80% от сумата на кредитите, но не повече от 3 млн. лева. Те допринасят за по-облекчени условия за кредитиране при 15-те банки-партньори на фонда по гаранционната схема.

Прилагането на схемата за финансов инженеринг е адресирало успешно сериозни трудности за осъществяването на целите на ОПРСР. Конкретните проблеми по осигуряване на финансирането от предприятията от сектора при реализацията на техните инвестиционни проекти са свързани с:

Deleted: ¶

→ Липса на оборотни капитали и липса на собствени средства за реализация на проектите

→ Силно затруднен достъп до инвестиционни ресурси поради:

- кратка кредитна история на бенефициерите
- относително ниска кредитоспособност на база на финансовата им отчетност
- липса на средства за осигуряване на достатъчно самоучастие за банково финансиране

Deleted: бенефициентите

- липса или недостатъчност на активи, с които да се обезпечи необходимото банково финансиране.

Окончателният доклад за изпълнението на ОПРСР посочва, че преди въвеждането на „Схемата за финансов инженеринг“ по ОПРСР до края на 2010 г. сключените договори по мярка 2.1 „Производствени инвестиции в аквакултурата“ са едва 16, по мярка 2.6 „Производство и маркетинг на продукти от риболов и аквакултура“ липсват такива. След реализиране на гаранционната схема сключените договори с издадени гаранции и контрагаранции по двете мерки е 1/3 (25 бр.) от общо 74 договора по мярка 2.1 и мярка 2.6. Подобряването на ефективността на сектора е резултат от увеличаване на инвестициите по двете мерки от общо 11.3 млн. лв в края на 2010 г. на 70.6 млн. лв, като 25.8 млн лв от тях са с подкрепа на финансовия инструмент.

Прилагането на финансовия инструмент е осигурило възможност и за нарастването на частните инвестиции, съпровождащи реализираните интервенции, което се оценява като много значим ефект от прилагането на програмата. От едва 4.5 млн. лв в края на 2010 г. по двете мерки, частните инвестиции нарастват до 28.2 млн. лв, като 10.3 млн. лв от тях са по проекти, подкрепени от финансовия инструмент.

Мярка 2.7 "Схема за финансов инженеринг" от ОПРСР е осъществена с помощта на Националния гаранционен фонд (НГФ). НГФ е създаден през 2008 г. като част от групата на Българската банка за развитие. Фондът издава гаранции, допълващи обезпеченията, изисквани от търговските банки при отпускането на кредити за българския бизнес. НГФ улеснява достъпа до финансиране за малките и средните предприятия и спомага за намаляване на лихвите по отпусканите заеми. С подкрепата на фонда се предоставя възможност за кредитиране на стартиращи предприятия и такива без кредитна история.

За периода до септември 2015 г. НГФ е издал общо 29 гаранции и контрагаранции за 27 проекта на малки и средни предприятия финансирани по ОПРСР на обща стойност 10.624 хил. евро. Стойността на сертифицираните разходи е 5 878 191.68 евро публично финансиране. В периода 2012-2015 г. е осигурена подкрепа на финансирането на 16 проекта за рибовъдни стопанства, 4 проекта за преработвателни предприятия, 4 проекта на мидени ферми и 2 проекта по Приоритетна ос 4 на програмата - Устойчиво развитие на рибарските области. Така близо 2/3 от проектите, подкрепени с ресурсите на финансовия инструмент по ОПРСР 2007-2013 са за изграждане и развитие на рибовъдни стопанства.

Окончателният доклад за изпълнение на ОПРСР отбелязва и идентифициран от Одитиращия орган на програмата проблем, свързан с предоставяне на БФП в по-голям размер от максимално допустимата за 20 от подкрепените чрез финансовата схема проекти (за които е била одобрена максимална БФП по други мерки на програмата в размер на 60%).

Актуализираната през 2019 г. версия на ПМДР 2014-2020 г.³⁴ предвижда използване на финансови инструменти за 27 от мерките, включени в нея.

³⁴ Одобрена от ЕК на 02 септември 2019 г.

Deleted: ,

Deleted: Затрудненията за осигуряване на финансиране на проектите от страна на бенефициентите бенефициерите се оценени като една от основните причини за загуба на финансов ресурс по програмата. Действията на УО за минимизиране на риска от загуба на средства включват въвеждането на финансов инструмент чрез предоставяне на гаранции и контрагаранции по проекти на бенефициенти по 5 мерки от ОПРСР. На техническо ниво, успехът на схемата предотвратява невъзможността за усвояване на допълнително налични средства, като в края на 2011 г. в схемата за финансов инженеринг са прехвърлени 4 687 447 евро като допълнителен ресурс в Националния гаранционен фонд по мярка 2.7 „Схема за финансов инженеринг“.¶
Въвеждането и прилагането на схемата за гарантиране по мярка 2.7 „Схема за финансов инженеринг“, която улесни достъпа на ОПРСР бенефициенти до банково финансиране, допринася в голяма степен за преодоляване на посочените проблеми.¶

Deleted: През декември 2010 г. Изпълнителна агенция по рибарство и аквакултури (ИАРА), в качеството ѝ на Управляващ орган на ОПРСР 2007-2013 подписва споразумение с НГФ, за да улесни достъпа на бенефициентите на програмата до банково финансиране. **Прилаганият финансов инструмент е предоставяне на гаранции за кредити за инвестиции.** НГФ издава гаранции по кредити, отпуснати от банки на кредитополучатели за осъществяване на проекти в сектор "Рибарство", както и контрагаранции, които НГФ издава по гаранции на банки за авансови плащания по проекти, одобрени за подпомагане по ОПРСР.¶
Гаранциите на НГФ по проекти в сектор „Рибарство“ са безплатни за бенефициентите и покриват до 80% от сумата на кредитите, но не повече от 3 млн. лева. Те допринасят за по-облекчени условия за кредитиране при 15-те банки-партньори на фонда по гаранционната схема.¶

Deleted: Ефективната работа по предоставянето на гаранции от страна на НГФ е довела до засилен интерес от страна на всички потенциални бенефициенти бенефициери. С цел управление на процесите, през 2013 г. УО е въвел ограничения за бенефициентите бенефициерите, свързани с изискване за предоставяне на доказателства за наличието на финансови средства, с цел гарантиране реализацията на инвестиционните им намерения.¶

Deleted:

В началото на 2020 г. е изготвена Актуализация на Предварителна оценка за прилагане на Финансови инструменти по ПМДР 2014-2020 г.³⁵ Оценката потвърждава, че използването на ФИ се счита за ефективен начин за разпределяне на публичен ресурс, включително и средствата от Европейските структурни и инвестиционни фондове (ЕСИФ), а прилагането на ФИ през текущия програмен период е значително разширено при националните оперативни програми на Република България, в съответствие със сключеното Споразумение за партньорство между България и ЕС, в което е предвидена разширена роля на ФИ, включително по ПМДР 2014-2020. Посочено е, че България е една от малкото държави с опит по прилагането на гаранционни схеми в сектор „Рибарство“ през периода 2007-2013.

С оглед разширеното прилагане на подкрепа, чрез финансови инструменти в периода 2014-2020 г., българското правителство ще прилага ФИ чрез Фонд на фондовете, като "Фонд мениджър на финансовите инструменти в България" ЕАД (ФМФИБ) е дружеството, което е отговорно за прилагането и изпълнението на ФИ от името на УО на ОП, в съответствие с изискванията на чл. 38 (4) б. „б“, iii) от Регламент (ЕС) № 1303/20132. Предвидените ФИ, посочени в Предварителната оценка и нейната актуализация са бъдат структурирани на национално ниво и ще бъдат управлявани от ФМФИБ в съответствие с условията на Финансовото споразумение.

Анализът, извършен в рамките на предварителната оценка на ФИ, показва, че с оглед спецификите на сектор „Рибарство“, нуждите от подкрепа при достъпа до външно финансиране, възможностите на финансовите институции и реализираните до момента финансови инструменти както в България, така и в други страни членки, най-подходящи за прилагане финансови продукти са:

→ гаранции за покритие на кредитния риск на финансови и кредитни институции/гаранционни схеми - самостоятелно или в допълнение към БФП. Гаранцията покрива до 80% от отпуснатите банкови кредити, облекчава изискванията и улеснява обезпеченията, изисквани от крайните получатели.

Deleted:

→ заем с поделение на риска с две възможности:

- кредит за съфинансиране на бенефициент на проект, финансиран с БФП от ПМДР; Финансирането със средства от ПМДР е в размер на 50% от отпускания кредит, а останалите 50% се осигуряват с привличане на допълнително съфинансиране от финансовите посредници и други инвеститори.
- самостоятелен кредит, отпускан по мерките на програмата със споделен риск при финансиране със средства от ПМДР в размер на до 70% от сумата на кредита, като останалите минимум 30% се осигуряват с привличане на допълнително съфинансиране от финансовите посредници и други инвеститори, вкл. „Микрокредитиране със споделен риск“, вкл. микрокредити за хора често без достъп до финансови услуги, обикновено предоставяни за кратък период и без или с малко обезпечение.

Deleted:

Deleted:

³⁵<https://www.efunds.bg/bg/pmdr/node/3999>

Актуализация на предварителната оценка за прилагане на ФИ по ПМДР 2014-2020 г. допринася за определяне на конкретни варианти за ФИ и акцентира върху някои от специфичните предизвикателства при използването на ФИ в сектор „Рибарство“, предимно свързани с достъпа до финансиране и относително ограничената склонност на търговските банки да поемат риск при инвестиции в сектора. Отчетена е спецификата на сектора относно възможностите за външно финансиране са ограничени от вида на активите, с които предприятията оперират. Посочено е, че добрите практики изискват финансирането да бъде обосновано на база очакваните приходи от дейността, но доходите в сектора са свързани с редица рискове, както свързани с климата и времето, така и с пазарните условия и нестабилните производствени равнища. В тази връзка е изтъкнато, че използването на ФИ в сектор „Рибарство“ могат да повишат ефекта от реализацията на дейностите по отделните мерки от ПМДР, при условие, че са насочени към запълване на идентифициран пазарен пропуск, т. е. области, в които банките не желаят да предоставят кредити и/или където частният сектор не иска да инвестира.

Идентифицираните неоптимални инвестиционни ситуации и пазарни дефекти съответстват на тези, идентифицирани в предходния програмен период:

- силно преобладаващ дял на микро и малки предприятия в сектора с колебливи и променливи финансови резултати
- недостатъчни обезпечения и лош кредитен рейтинг на крайните получатели
- култура на зависимост от държавна помощ - 50% от предприятията в сектора са били обект на такава в предходния програмен период
- липса на предходен опит в прилагането на ФИ, освен гаранционната схема по НГФ
- липсата на развити финансови инструменти, подходящи за спецификата на сектора и др.

В допълнение са посочени и неоптимални инвестиционни ситуации и пазарни дефекти като:

- затруднен достъп до финансиране в сектор „Рибарство“, съпътстван от утежняване на условията за финансиране, увеличаване на усилията и разходите за получаването му
- продължаваща тенденцията предприятия да не търсят финансиране поради очакван отказ - т.нар. „ефект на обезсърчаване“
- намалена готовност на банките да предлагат финансиране под каквато и да била форма
- наличие на усещане за липса на подкрепа от страна на финансовите институции и местната власт.

Подкрепата чрез финансови инструменти по ПМДР 2014-2020, има за цел предоставяне на кредитен ресурс за изпълнение на проекти, съответстващи на целите на програмата, които са финансово жизнеспособни и с които се финансират допустими дейности по съответните мерки на ПМДР 2014-2020. Посочено е, че финансовите инструменти са разработени с оглед облекчаване на финансирането за изпълнение на проекти на крайни получатели по ПМДР 2014-2020, както и за

осигуряване на финансов източник за финансиране на част от разходите на бенефициенти на безвъзмездна финансова помощ по Програмата.

Отчетено е, че препоръчителният размер на финансирането на инструмента със средства по ПМДР 2014-2020 е в размер на 16 млн. лв., но поради оставащия ограничен срок за прилагане до края на програмния период за финансови инструменти по ПМДР се предвижда да бъдат заделени индикативно 5,4 млн. лева.

Deleted: ,

Като основни условия за успешно прилагане на ФИ в сектор "Рибарство" се отчитат:

- наличието на максимална гъвкавост при определяне на условията на прилагане и възможност за пренасочване на средства между двата вида ФИ
- наличие на добра капитализация на инструментите
- привличане на допълнителни източници за финансиране на инструментите с цел постигане на мащаб на инвестициите
- отчитане на фактора, че ФИ могат да са единствен източник на подкрепа за големи предприятия в сектора, като те са концентрирани в подсектор Преработка.

Към май 2020 г. все още няма действащ ФИ по ПМДР. Предвидените показатели за изпълнение на предвидените ФИ включват период на действие до 31 декември 2023 г., като първите проекти би се очаквало да бъдат финансирани до края на 2021 г., а общият предвиден брой подкрепени предприятия/крайни получатели е 16. Посоченият прогнозен брой е изчислен при индикативен среден размер на заема от 500 000 лв. Планираният брой подкрепени проекти следва да бъде коригиран при предоставяне на кредити с по-висок или по-нисък среден размер на заема.

Deleted: ¶

В началото на 2020 г. Министерството на финансите възложи изготвянето на предварителна оценка за прилагане на финансови инструменти по „Програма за морско дело, рибарство и аквакултури“ (ПМДРА) 2021-2027. Оценката следва да представи анализи и възможни решения въз основа на:

- специфични данни относно пазарната среда в основните сектори, категории потенциални бенефициенти и крайни получатели, които може да бъдат подкрепени с финансови инструменти
- анализ на предходен опит, свързан с предоставянето на гаранции по проекти в сектор Рибарство - ОПРСР 2007-2013 и ПМДР 2014-2020, доколкото последното е приложимо с оглед закъснелия старт на ФИ през периода 2014-2020
- анализ на обхвата на допустими дейности и разходи, които е възможно да бъдат финансирани чрез финансови продукти
- анализ на нуждата от техническа подкрепа, насочена към повишаване на капацитета на целевата група крайни получатели за използване на финансови инструменти, напр. изготвяне на бизнес план и/или обучения.

От съществено значение за ефективната работа на ФИ през периода 2021-2027 е отчитането на все още нестабилното финансово състояние на основния брой предприятия в сектора - ограничен размер на оборотите и собствения капитал. Необходимо е много добро адресиране на препятствията към достъпа до ФИ на

микро и малките предприятия в сектора чрез активно предоставяне на информация и консултиране при кандидатстване по ФИ. Изготвяната в момента предварителна оценка следва да анализира какви инструменти могат да бъдат приложени за всяка една от специфичните цели, отчитайки факта, че предложението за Регламент на Европейския парламент и на Съвета за Регламент за Европейски фонд за морско дело, рибарство и аквакултури и за отмяна на Регламент (ЕС) № 508/2014 на Европейския парламент и на Съвета е създаването на Европейския фонд за морско дело и рибарство (ЕФМДР) за периода 2021-2027 г.

Не на последно място трябва да се отчетат очакваните сериозни предизвикателства и ограничаването на възможностите за банково кредитиране и свободни оборотни средства в предприятията с оглед световната икономическа криза, предизвикана през 2020 г. от пандемията от Covid-19.

Държавно подпомагане в сектора

Deleted: ¶

В периода след 2007 г. България е предоставила държавна помощ *de minimis* за закупуване на фураж за отглеждане на сладководна риба. Помощна е предоставена през 2012 г. и може да бъде оценена като инцидентна, тъй като не намира продължение в следващите години. Предоставена е помощ на 66 предприятия на обща стойност 734 726 лева³⁶. Оценките посочват, че предоставената помощ е била много полезна, като е необходимо по-прецизно формулиране на критериите за отпускания размер в съответствие с отглежданите видове и съответните им потребности от храна.

Въпреки обсъжданите възможности и заявена необходимост от страна на браншовите организации за предоставяне на държавна помощ *de minimis* през 2015 г., такава не е предоставяна в сектора след 2012 г.

Deleted: възможности

Във втората половина на 2019 г. ЕК проведе консултация по темата Държавна помощ в малък размер - сектор на риболова и рибовъдството (2021-2027 г.)³⁷.

Комисията извършва преглед на рамката за държавната помощ, чрез който следва да се осигури съгласуваност на регламентите и насоките с новите правила, уреждащи Европейския фонд за морско дело и рибарство. С прегледа следва също така трябва да се гарантира, че при разработването на бъдещи правила се взема предвид всеки потенциал за опростяване и за повишена правна сигурност. Тъй като двата текущи регламента ще изтекат в края на 2020 г., за периода от 2021-2027 г. са необходими преглед и замяна на тези инструменти. Консултацията обхваща всичките три инструмента за държавна помощ. Нейната цел е събирането на данни и мнения от широк кръг заинтересовани страни, за да се оценят целесъобразността, ефективността, ефикасността, съгласуваността и добавената стойност от ЕС на правилата за държавната помощ за текущия и бъдещия период, както и други потенциални въздействия на рамката, подложена на преглед.

³⁶

³⁷<https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/11543-De-minimis-aid-in-the-fishery-and-aquaculture-sector/public-consultation>

НОРМАТИВНА УРЕДБА НА СЕКТОР РИБАРСТВО

Тенденции в развитието на общата политика за рибарството

На 13 юни 2018 г. Комисията представи предложение за нов регламент за Европейския фонд за морско дело и рибарство - **Предложение за Регламент на Европейския парламент и на Съвета относно Европейския фонд за морско дело и рибарство и за отмяна на Регламент (ЕС) № 508/2014 на Европейския парламент и на Съвета, SOM(2018) 390 окончателен**, като част от следващата бюджетна рамка на ЕС за периода 2021-2027 г. Целта на предложението е да се опрости прилагането на ЕФМДР, като на държавите членки се позволи да насочат подкрепата си към стратегическите си приоритети, вместо да се налага да избират из между „меню“ от допустими действия.

Deleted: з аморско

На 4 април 2019 г. Европейският парламент постигна съгласие на първо четене по позицията си по предложението.³⁸ Предложението се основава на четири приоритета, които отразяват съответните цели на политиката, предвидени в Регламента за общоприложимите разпоредби, и чиято цел е да се постигне максимално увеличаване на приноса на Съюза в развитието на устойчива синя икономика:

- насърчаване на устойчивото рибарство и опазването на морските биологични ресурси
- принос за продоволствената сигурност в Съюза чрез конкурентни и устойчиви аквакултури и пазари
- създаване на предпоставки за растеж на устойчивата синя икономика и стимулиране на проспериращи крайбрежни общности
- повишаване на ефективността на международното управление на океаните и създаване на предпоставки за безопасността, сигурността, чистотата и устойчивото стопанисване на моретата и океаните.

ЕФМДР в периода след 2020 г. **ще предвиди опростена структура**, основаваща се на:

- Четири приоритета - очертават обхвата на подпомагането по линия на ЕФМДР в съответствие с целите на ОПОР, морската политика и действията във връзка с международното управление на океаните.
- Области на подпомагане - в разпоредбите на регламента **не се определят императивни мерки**, а се описват различните области на подпомагане в рамките на всеки приоритет, като **се предвижда гъвкава рамка за изпълнение**.
- Липса на предварително определени мерки или правила за допустимост на равнището на Съюза - в контекста на споделеното управление държавите членки изготвят сами своите програми, като в тях **посочват най-**

³⁸ Доклад относно предложението за регламент на Европейския парламент и на Съвета относно Европейския фонд за морско дело и рибарство и за отмяна на Регламент (ЕС) № 508/2014 на Европейския парламент и на Съвета, PE 625.439v03-00, A8-0176/2019.

подходящите средства за изпълнение на приоритетите на ЕФМДР. Съответно ще им бъде **предоставена гъвкавост при определянето на правилата за допустимост.** В съответствие с правилата, заложи в ЕФМДР и в Регламента за общоприложимите разпоредби, може да се предоставя **подпомагане за редица мерки, предвидени в програмите на държавите членки, при условие, че тези мерки попадат в областите на подпомагане.**

- Условия и ограничения във връзка с някои области - необходимо е да се състави **списък на недопустимите операции**, така че да се избегнат отрицателните последици върху мерките за опазване по отношение на рибарството - например **обща забрана на инвестициите за повишаване на риболовния капацитет.** Наред с това ще се въведат строги изисквания за съгласуваност на инвестициите и компенсациите за риболовния флот (окончателно преустановяване на риболовни дейности, извънредно преустановяване на риболовни дейности, придобиване на кораб, подмяна на двигател) със заложените в ОПОР цели за опазване.
- Показатели за резултата - качеството на изпълнението на подпомагането по линия на ЕФМДР ще се оценява въз основа на определени показатели. Държавите членки ще представят **ежегодни доклади за напредъка** по изпълнението на зададените междинни цели и целеви стойности, въз основа на които Комисията всяка година ще извършва преглед на изпълнението, позволяващ своевременно констатиране на потенциални проблеми в изпълнението и предприемането на коригиращи действия. За тази цел ще бъде установена рамка за мониторинг и оценка.

Вместо изброяването на мерки, подбрани от набор допустими действия - каквато е сегашната практика, в националните програми следва да се обърне специално внимание на **стратегическите приоритети, избрани от всяка държава членка.**

На 12 юни 2019 г. на Корепер е представен **преработен компромисен текст**³⁹, в който са взети предвид обсъжданията в работната група, и е получена подкрепа от голям брой делегации.⁴⁰

Договорената позиция **ще разшири обхвата на допустимите операции**, така че да бъдат включени тези, които са свързани с **инвестиции в безопасността на борда, условията на труд и енергийната ефективност, както и с придобиването или вноса на риболовни кораби и подмяната или осъвременяването на двигателите за кораби с дължина до 24 m.** Тези дерогации обаче ще бъдат предмет на много строги условия, за да се избегне каквото и да било увеличаване на капацитета и да се гарантира пълното спазване на целите на ОПОР. Така например, за да се прецени дали първото придобиване на риболовен кораб от млад рибар е допустимо за финансиране, ще се вземат предвид: колко стар и колко дълъг е корабът; възрастта, квалификацията или опитът на рибаря, както и изискването за балансиран сегмент от флота, към който принадлежи плавателният съд.

В компромисния текст на председателството се предвижда, че **временното или окончателното преустановяване на риболовни дейности не са допустими**

Deleted: метра

³⁹Док. ST 9867/2019 ADD1.

⁴⁰<https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-10297-2019-INIT/bg/pdf>

операции за подпомагане по линия на ЕФМДР, с някои дерогации. Тези дерогации отразяват искането на голямо мнозинство от делегациите за запазване на статуквото на настоящия Регламент за ЕФМДР по тази точка.

Национално законодателство

Deleted: ¶

Законът за рибарството и аквакултурата (ЗРА)⁴¹ урежда отношенията, свързани със собствеността, организацията, управлението, ползването и опазването на рибните ресурси във водите на Република България, търговията с риба и други водни организми. Законът има за цел да осигури:

- Устойчиво развитие на рибните ресурси, възстановяване и опазване на биологичното равновесие и обогатяване на разнообразието на рибните ресурси във водните екосистеми.
- Развитие на стопанския и любителския риболов и аквакултурите.
- Прилагане на правилата за отговорен риболов.
- Повишаване потреблението на риба и рибни продукти в страната.

Deleted: ;

Deleted: ;

Deleted: ;

ЗРА регламентира отговорните органи и техните основни правомощия и функции по управление на рибарството и аквакултурите, разгледани в следващия раздел.

Deleted: ¶

Преглед на нормативната уредба, свързана със стопанския риболов

Законът за рибарството и аквакултурите (ЗРА) дава определение за стопански риболов: това е дейност, при която се извършва улов на риба и други водни организми в определените за това обекти с разрешени уреди и средства с цел стопанска дейност и реализиране на доход, независимо от това, дали дейността се извършва постоянно, сезонно или временно. За стопански риболов по смисъла на този закон се смята и риболов, извършван с уреди, различни от тези по чл. 24, ал. 1, и/или при който уловената риба или други водни организми е в размер, надхвърлящ определените в чл. 24, ал. 3 количества.

Режими за извършване на стопански риболов

ЗРА предвижда следните режими за извършване на стопански риболов, администрирани от ИАРА:

- Регистрация на риболовни кораби
- Маркиране на риболовни уреди за извършване на стопански риболов
- Разрешителен режим за извършване на стопански риболов във водите на Черно море и река Дунав
- Разрешителен режим за стопански риболов със специализиран уред във водите на Черно море (следпроведен конкурс по реда на ЗРА)
- Разрешителен режим за улов на квотиран вид риба

⁴¹Обн., ДВ, бр. 41 от 24.04.2001 г., последни промени бр. 98 от 13.12.2019 г., в сила от 13.12.2019 г.

- Разрешителен режим за улов на риба и други водни организми за научноизследователски цели (чл. 40 ЗРА)
- Разрешителен режим за извършване на стопански риболов от кораби от трети държави
- Издаване на удостоверения за придобито право за усвояване на ресурс на риба и други водни организми
- издава свидетелства за правоспособност на лицата, които извършват стопански риболов (Не се изисква свидетелство за правоспособност от лицата, които са завършили висше или средно образование по специалност, с която се придобива квалификация в областта на рибарството и аквакултурите.)

Изисквания по отношение режимите за упражняване на стопанския риболов са регламентирани в редица подзаконови актове към ЗРА:

- правилата за извършване на стопански риболов в Черно море и р. Дунав са регламентирани в НАРЕДБА № 37 от 10.11.2008 г. за ползването на язовирите - държавна собственост, в рибностопанско отношение и правилата за извършване на стопански, любителски риболов и аквакултури в обектите - държавна собственост по чл. 3, ал. 1 от Закона за рибарството и аквакултурите⁴²
- издаване на свидетелство за правоспособност за извършване на стопански риболов е регламентирано в НАРЕДБА № 46 от 3.12.2001 г. за условията и реда за издаване на свидетелство за правоспособност за извършване на стопански риболов⁴³
- Редът за воденето на всички регистри по ЗРА е регламентиран в НАРЕДБА № 7 от 21.11.2019 г. за водене на регистрите по чл. 16, ал. 1 от Закона за рибарството и аквакултурите⁴⁴
- откриването на нови експериментални даляни или други специализирани обекти за стопански риболов в акваторията на Черно море са регламентирани в НАРЕДБА за откриване на нови експериментални даляни или други специализирани обекти за стопански риболов в акваторията на Черно море⁴⁵

Изисквания по отношение риболовните кораби

Изисквания по отношение риболовните кораби са регламентирани в редица подзаконови актове към ЗРА:

- Условията и редът за управление на риболовния флот на Република България са регламентирани в **НАРЕДБА № 8 от 21.11.2019 г. за условията и реда за**

⁴²Издадена от министъра на околната среда и водите и министъра на земеделието и храните, обн., ДВ, бр. 100 от 21.11.2008 г., в сила от 21.11.2008 г., последни промени бр. 26 от 23.03.2018 г., в сила от 23.03.2018 г.

⁴³Издадена от министъра на земеделието и горите, обн., ДВ, бр. 107 от 11.12.2001 г., в сила от 11.12.2001 г.

⁴⁴Издадена от министъра на земеделието, храните и горите, обн., ДВ, бр. 94 от 29.11.2019 г. в сила от 29.11.2019 г.

⁴⁵Приета с ПМС № 73 от 2.04.2002 г., обн., ДВ, бр. 36 от 9.04.2002 г., в сила от 10.07.2002 г.

управление на риболовния флот на Република България⁴⁶, изпълнението на която е възложено на изпълнителния директор на ИАРА.

- Редът и условията за сертифициране и проверка на мощността на двигателите на риболовните кораби, вписани в регистъра на риболовните кораби на Република България са регламентирани в **НАРЕДБА № 5 от 8.10.2013 г. за сертифициране и проверка на мощността на двигателите на риболовните кораби, вписани в регистъра на риболовните кораби**⁴⁷, изпълнението на която е възложено съвместно на изпълнителния директор на ИАРА и изпълнителния директор на ИАМА.
- Редът за водене на риболовния дневник, съставянето и предаването на декларацията за произход от лицата, извършващи стопански риболов са регламентирани в **НАРЕДБА № 43 от 20.04.2006 г. за реда за водене на риболовен дневник**⁴⁸, изпълнението на която е възложено на изпълнителния директор на ИАРА.

С Кодекса на търговското корабоплаване (КТК)⁴⁹ се уреждат обществените отношения в Република България, които възникват във връзка с търговското корабоплаване и контрола върху него, изискванията за българската принадлежност на корабите, изискванията към корабните и превозните документи, правата и задълженията на капитаните и екипажите, договорите за превоз на товари, пътници и багаж, вещните права върху корабите, договорите за наем на кораби, договорите за застраховка на кораби и товари, аварията на кораби, спасяването по море и река и други отношения, свързани с корабоплаването и неговата безопасност. Корабите за стопански риболов се означават съгласно **НАРЕДБА № 1 от 10.01.2003 г. за вписване в регистъра на корабите**⁵⁰, която регламентира служебно предоставяне на информация от ИАМА (която води регистъра на корабите на РБ) на ИАРА за кораби, за които има приети заявления за издаване на разрешително за стопански риболов.

Deleted: сеуреждат

Deleted: регламентира служебно

Корабните документи, с които международните договори, по които е Република България е страна и националното законодателство изискват да бъдат снабдени българските морски кораби и корабите, плаващи по вътрешните водни пътища се определят с **НАРЕДБА № 5 от 1.09.2004 г. за корабните документи**⁵¹.

⁴⁶Издадена от министъра на земеделието, храните и горите, обн., ДВ, бр. 94 от 29.11.2019 г., в сила от 29.11.2019 г.

⁴⁷Издадена от министъра на земеделието и храните и министъра на транспорта, информационните технологии и съобщенията, обн., ДВ, бр. 91 от 18.10.2013 г., в сила от 18.10.2013 г.

⁴⁸Издадена от министъра на земеделието и горите, обн., ДВ, бр. 41 от 19.05.2006 г., в сила от 19.05.2006 г., последни промени бр. 79 от 16.10.2012 г.

⁴⁹Обн., ДВ, бр. 55 от 14.07.1970 г. и бр. 56 от 17.07.1970 г., в сила от 1.01.1971 г., последни промени бр. 62 от 6.08.2019 г., в сила от 6.08.2019 г.

⁵⁰Издадена от министъра на транспорта и съобщенията, обн., ДВ, бр. 7 от 24.01.2003 г., последни промени бр. 44 от 11.06.2010 г.

⁵¹Издадена от министъра на транспорта и съобщенията, обн., ДВ, бр. 88 от 8.10.2004 г., последни промени бр. 88 от 23.10.2018 г., в сила от 23.10.2018 г.

Изисквания по отношение търговия и превоз на риба и други водни организми

ЗРА регламентира **регистрационен режим за Центровете за първа продажба на продукти от риболов**, който се прилага след издаване на удостоверение за **регистрация по реда на Закона за храните**.

Първа продажба на продукти от риболов извън центровете за първа продажба се извършва от **регистрирани купувачи**, притежаващи валидно удостоверение за регистрация по Закона за храните, които подават заявление до съответното териториално звено на ИАРА.⁵²

Превозът на риба и/или други водни организми се извършва със специализирани транспортни средства **лицензирани по реда на чл. 165 от ЗВМД** (при превоз на жива риба и други живи водни организми) или **регистрирани по реда на чл. 246 от ЗВМД** - в останалите случаи.

Изисквания по отношение търговия и превоз на риба и други водни организми са регламентирани в подзаконовите актове към ЗРА:

- осъществяване на първа продажба на продукти от риболов е регламентирано в НАРЕДБА № 4 от 13.01.2006 г. за условията и реда за осъществяване на първа продажба на риба и други водни организми⁵³.

Закон за храните (ЗХ) и подзаконовите актове към него:

- Директната доставкана малки количества първични продукти (прясна и охладена морска и сладководна риба) от производителя, до крайния потребител или до местни обекти за търговия на дребно се уреждат с **НАРЕДБА № 26 от 14.10.2010 г. за специфичните изисквания за директни доставки на малки количества суровини и храни от животински произход**⁵⁴

Закон ветеринарномедицинската дейност (ЗВМД) и подзаконовите актове към него:

- специфичните хигиенни изисквания към обектите за производство на храни от животински произход; изискванията към лицата, които се занимават с добив, производство, преработка, съхранение, транспорт и пускане на пазара на храни от животински произход се уреждат с **НАРЕДБА № 36 от 23.03.2006 г. за специфичните изисквания при производство, транспортиране и пускане на пазара на суровини и храни от животински произход**⁵⁵

Изисквания по отношение на организации на производителите на продукти от риболов и/или на продукти от аквакултури, асоциации на организации на производители и междубраншови организации в сектора на рибарството

Deleted: ¶

Изисквания по отношение на организации на производителите на продукти от риболов и/или на продукти от аквакултури, асоциации на организации на

⁵²Чл.46д ЗРА

⁵³Издадена от министъра на земеделието и горите, обн., ДВ, бр. 14 от 14.02.2006 г.

⁵⁴Издадена от министъра на земеделието и храните, обн., ДВ, бр. 84 от 26.10.2010 г., в сила от 26.10.2010 г.; последни промени бр. 87 от 10.11.2015 г., в сила от 10.11.2015 г.

⁵⁵Издадена от министъра на земеделието и горите, обн., ДВ, бр. 35 от 28.04.2006 г., в сила от 1.09.2006 г., последни промени бр. 23 от 29.02.2008 г.

производители и междубраншови организации в сектора на рибарството са регламентирани в подзаконови актове към ЗРА:

- условията и редът за признаване на тези организации е регламентиран в НАРЕДБА № 7 от 22.11.2018 г. за условията и реда за признаване на организации на производители на продукти от риболов и на продукти от аквакултури, асоциации на организации на производители и междубраншови организации в сектора на рибарството и за одобрение на планове за производство и предлагане на пазара⁵⁶

Изисквания по отношение на контрола върху стопанския риболов

Изисквания по отношение на контрола върху стопанския риболов, упражняван от ИАРА са регламентирани в подзаконови актове към ЗРА:

- ползването, поддържането и съхранението на системата за наблюдение и контрол на риболовните кораби и бордовото оборудване са регламентирани в НАРЕДБА № 7 от 27.01.2006 г. за условията и реда за ползването, поддържането и съхранението на системата за наблюдение и контрол на риболовните кораби и бордовото оборудване⁵⁷
- прилагането на точкова система за извършени тежки по нарушения смисъла на Регламент (ЕО) № 1005/2008 свързан с предотвратяване, възпиране и премахване на незаконния, недеклариран и нерегулиран риболов са регламентирани в НАРЕДБА № 3 от 19.02.2013 г. за прилагане на точкова система за извършени тежки нарушения по смисъла на Регламент (ЕО) № 1005/2008 на Съвета от 29.09.2008 година за създаване на система на Общността за предотвратяване, възпиране и премахване на незаконния, недеклариран и нерегулиран риболов, за изменение на регламенти (ЕИО) № 2847/93, (ЕО) № 1936/2001 и (ЕО) № 601/2004 и за отмяна на регламенти (ЕО) № 1093/94 и (ЕО) № 1447/1999⁵⁸, изпълнението на която е възложено на изпълнителния директор на ИАРА.
- размерът на обезщетенията за причинени вреди на рибните ресурси са регламентирани в НАРЕДБА за размера на обезщетенията за причинени вреди на рибните ресурси⁵⁹, изпълнението на която е възложено на министъра на земеделието, храните и горите.

Преглед на нормативната уредба, свързана с производството на аквакултури

Deleted: спроизводството

Законът за рибарството и аквакултурите (ЗРА) дава определение за "Аквакултури": дейности, свързани с развъждането и отглеждането на риби и други водни организми, както и получената по съответните технологии продукция от тях.

⁵⁶Издадена от министъра на земеделието, храните и горите, обн., ДВ, бр. 99 от 30.11.2018 г., в сила от 30.11.2018 г.

⁵⁷Издадена от министъра на земеделието и горите и министъра на транспорта, обн., ДВ, бр. 15 от 17.02.2006 г., в сила от 1.01.2007 г., изм. и доп., бр. 84 от 2.11.2012 г.

⁵⁸Издадена от министъра на земеделието и храните, обн., ДВ, бр. 21 от 1.03.2013 г., в сила от 28.02.2013 г., изм. и доп., бр. 84 от 20.10.2017 г., в сила от 20.10.2017 г.

⁵⁹Приета с ПМС № 272 от 3.12.2001 г., обн., ДВ, бр. 106 от 7.12.2001 г., в сила от 7.12.2001 г., изм., бр. 55 от 7.07.2017 г., в сила от 7.07.2017 г.

Режими за извършване на производство на аквакултури

ЗРА предвижда следните режими за извършване на производство на аквакултури, администрирани от ИАРА:

- Регистрационен режим за лицата, които развъждат и отглеждат риба и други водни организми и производството на носители на генетичен материал от хидробионти⁶⁰. Когато техническите съоръжения са във водите на Черно море, регистрацията се извършва и след съгласуване с ръководителите на териториалните дирекции на ИАМА и с ръководителите на военноморските бази на Българската армия.
- Регистрация кораби, използвани при аквакултурно производство във водите на Черно море

Законът за водите (ЗВ) предвижда следните режими, администрирани от министъра на околната среда и водите, директорите на Басейновите дирекции и кметовете на общини:

Deleted: Басейновите Дирекции:

- Разрешителен режим за ползване на воден обект за аквакултури и свързаните с тях дейности

Законът за ветеринарномедицинската дейност предвижда следните режими, администрирани от БАБХ:

- Регистрационен режим на животновъден обект по чл. 137 от Закона за ветеринарномедицинската дейност (Регистрация на зоопаркове, аквариуми, терариуми, циркове, ферми, волиери и вивариуми)

Производителите на аквакултури, регистрирани по реда на ЗРА, се ползват с правата на земеделски стопани по смисъла на Закона за подпомагане на земеделските производители.

Съгласно предвижданията на ЗРА⁶¹ условията и реда за определяне на лимити за обема производство в обектите за аквакултури се определят с наредба на министрите на земеделието, храните и горите и околната среда. Законът за животновъдството⁶² предвижда условията и редът за регистрация на производителите на носители на генетичен материал се определят с наредба на министъра на земеделието, храните и горите. Двете наредби все още не са приети и е необходимо да бъдат предприети действия по тяхното изготвяне и приемане.

Deleted: граните

Изисквания по отношение режимите за производство на аквакултури са регламентирани в подзаконовни актове към ЗРА:

- ползването на язовирите - държавна собственост, за аквакултури; редът и условията за определяне на зони за аквакултури в язовири - държавна собственост, определени само за любителски риболов; правилата за извършване на аквакултури в язовирите - държавна собственост, в Черно море и р. Дунав са регламентирани в **НАРЕДБА № 37 от 10.11.2008 г. за ползването на язовирите - държавна собственост, в рибностопанско**

⁶⁰Чл. 25 ЗРА

⁶¹Чл. 25

⁶²Чл. 6

*отношение и правилата за извършване на стопански, любителски риболов и аквакултури в обектите - държавна собственост по чл. 3, ал. 1 от Закона за рибарството и аквакултурите*⁶³

- Редът за воденето на всички регистри по ЗРА е регламентиран в **НАРЕДБА № 7 от 21.11.2019 г. за водене на регистрите по чл. 16, ал. 1 от Закона за рибарството и аквакултурите**⁶⁴
- изискванията по отношение съдържанието на технологичното описание на обектите за производство на аквакултури и технологичната схема на производство на аквакултури са регламентирани в **НАРЕДБА № 18 от 4.11.2016 г. за съдържанието на технологичното описание и технологичната схема на производство на аквакултури**⁶⁵

Изисквания по отношение режимите за производство на аквакултури са регламентирани в подзаконовни актове към ЗВ:

- използването на повърхностните води и водни обекти, редът и условията за издаване на разрешителни за използване на повърхностните води са регламентирани с **НАРЕДБА за ползването на повърхностните води**⁶⁶.
- изискванията за качество на пресните води, обитавани от риби и изискванията за качество на крайбрежните морски води и морски води, вдадени в сушата, осигуряващи нормално съществуване и възпроизводство на ракообразни и мекотели, вкл. високо качество на добиваните от тях продукти за директна употреба от човека са регламентирани с **Наредба № 4 от 20.10.2000 г. за качеството на водите за рибовъдство и за развъждане на черупкови организми**⁶⁷

Изисквания по отношение режимите за производство на аквакултури са регламентирани в подзаконовни актове към ЗООС:

- условията и редът за извършване на оценка на въздействието върху околната среда (ОВОС) на инвестиционните предложения по чл. 81, ал. 1, т. 2 от ЗООС са регламентирани в **Наредбата за условията и реда за извършване на оценка на въздействието върху околната среда**⁶⁸

Изисквания по отношение режимите за производство на аквакултури са регламентирани в подзаконовни актове към ЗБР:

- извършване на оценка по чл. 31 от Закона за биологичното разнообразие (ЗБР) на планове, програми, проекти и инвестиционни предложения за съвместимостта им с предмета и целите на опазване на защитените зони е регламентирано в **НАРЕДБА за условията и реда за извършване на оценка**

⁶³Издадена от министъра на околната среда и водите и министъра на земеделието и храните, обн., ДВ, бр. 100 от 21.11.2008 г., в сила от 21.11.2008 г., последни промени бр. 26 от 23.03.2018 г., в сила от 23.03.2018 г.

⁶⁴Издадена от министъра на земеделието, храните и горите, обн., ДВ, бр. 94 от 29.11.2019 г. в сила от 29.11.2019 г.

⁶⁵Издадена от министъра на земеделието и храните, обн., ДВ, бр. 90 от 15.11.2016 г., в сила от 15.11.2016 г.

⁶⁶Приета с ПМС № 352 от 14.12.2016 г., обн., ДВ, бр. 100 от 16.12.2016 г.

⁶⁷Издадена от министъра на околната среда и водите, министъра на земеделието и горите и министъра на здравеопазването, обн., ДВ, бр. 88 от 27.10.2000 г.

⁶⁸Приета с ПМС № 59 от 7.03.2003 г., обн., ДВ, бр. 25 от 18.03.2003 г., последни промени бр. 67 от 23.08.2019 г., в сила от 23.08.2019 г.

Deleted: ¶

за съвместимостта на планове, програми, проекти и инвестиционни предложения с предмета и целите на опазване на защитените зони⁶⁹.

Изисквания към обектите за производство на аквакултури

Изисквания към обектите за производство на аквакултури са регламентирани в ЗВМД и подзаконовите актове към него:

- ветеринарномедицинските, мерките за биосигурност и зоохигиенните изисквания към животновъдни обекти за отглеждане на селскостопански животни, охлюви и калифорнийски червеи; задълженията на собствениците или ползвателите на животновъдните обекти за изпълнение на тези изисквания са регламентирани в **НАРЕДБА № 44 от 20.04.2006 г. за ветеринарномедицинските изисквания към животновъдните обекти**⁷⁰.
- специфичните хигиенни изисквания към обектите за производство на храни от животински произход; изискванията към лицата, които се занимават с добив, производство, преработка, съхранение, транспорт и пускане на пазара на храни от животински произход се уреждат с **НАРЕДБА № 36 от 23.03.2006 г. за специфичните изисквания при производство, транспортиране и пускане на пазара на суровини и храни от животински произход**⁷¹.

Deleted: сНАРЕДБА

Изисквания по отношение търговия и превоз на риба и други водни организми

Deleted: ¶

Изисквания по отношение търговия и превоз на риба и други водни организми са регламентирани в ЗРА и подзаконовите актове към него:

- осъществяване на първа продажба на продукти от риболов е регламентирано в **НАРЕДБА № 4 от 13.01.2006 г. за условията и реда за осъществяване на първа продажба на риба и други водни организми**⁷².

Изисквания по отношение търговия и превоз на риба и други водни организми са регламентирани в ЗВМД и подзаконовите актове към него:

- здравните изисквания към животните, които трябва да се прилагат при пускането им на пазара, внасянето и транзита на стопански водни животни и продукти от тях и предпазните мерки по отношение контрола на болестите по стопански водни животни, предприемани от Българската агенция по безопасност на храните (БАБХ), както и мерките, предприемани от лицата, отговорни за аквакултурнопроизводствения бизнес са регламентирани в **Наредба № 17 от 16.06.2008 г. за здравните изисквания към стопанските водни животни, продуктите от тях и предпазването и контрола на болести по водните животни**⁷³.

⁶⁹Приета с ПМС № 201 от 31.08.2007 г., обн., ДВ, бр. 73 от 11.09.2007 г., в сила от 11.09.2007 г., последни промени ДВ бр. 3 от 5.01.2018 г.

⁷⁰Издадена от министъра на земеделието и горите, обн., ДВ, бр. 41 от 19.05.2006 г., последни промени бр. 5 от 17.01.2020 г.

⁷¹Издадена от министъра на земеделието и горите, обн., ДВ, бр. 35 от 28.04.2006 г., в сила от 1.09.2006 г., последни промени бр. 23 от 29.02.2008 г.

⁷²Издадена от министъра на земеделието и горите, обн., ДВ, бр. 14 от 14.02.2006 г.

⁷³Издадена от министъра на земеделието и храните, обн., ДВ, бр. 64 от 18.07.2008 г., в сила от 1.08.2008 г., последни промени бр. 58 от 15.07.2014 г., в сила от 16.11.2014 г.

Изисквания по отношение на организации на производителите на продукти от риболов и/или на продукти от аквакултури, асоциации на организации на производители и междубраншови организации в сектора на рибарството

Изисквания по отношение на организации на производителите на продукти от риболов и/или на продукти от аквакултури, асоциации на организации на производители и междубраншови организации в сектора на рибарството са регламентирани в подзаконовни актове към ЗРА:

- условията и редът за признаване на тези организации е регламентиран в НАРЕДБА № 7 от 22.11.2018 г. за условията и реда за признаване на организации на производители на продукти от риболов и на продукти от аквакултури, асоциации на организации на производители и междубраншови организации в сектора на рибарството и за одобрение на планове за производство и предлагане на пазара⁷⁴

Изисквания по отношение на контрола върху производството на аквакултури

Изисквания по отношение на контрола върху производството на аквакултури, упражняван от ИАРА са регламентирани в подзаконовни актове към ЗРА:

- размерът на обезщетенията за причинени вреди на рибните ресурси са регламентирани в **НАРЕДБА за размера на обезщетенията за причинени вреди на рибните ресурси**⁷⁵, изпълнението на която е възложено на министъра на земеделието, храните и горите.

Нормативни актове в подготовка

В подготовка:

- Наредба за Биосигурност в аквакултурите
- Наредба за рибните проходи

Преглед на нормативната уредба, свързана с любителския риболов

Законът за рибарството и аквакултурите (ЗРА) дава определение за "Риболов - любителски": дейност, при която се извършва улов на риба и други водни организми, извършван от физически лица за развлечение или със спортно-състезателен характер, организиран по определени за това правила.

Deleted: при която се извършва улов на риба и други водни организми, извършван от физически лица за развлечение или със спортно-състезателен характер, организиран по определени за това правила

Изисквания за упражняване на любителски риболов

В раздел „Любителски риболов“ сравнително подробно е описана законова рамка за извършването на любителски риболов във всички водоеми на страната, където той може да се практикува.

Любителският риболов се организира и регулира по смисъла и реда на Закона за рибарството и аквакултурите от влизането му в сила през 2001 г., както и по предхождащите го законови актове в миналото - Първият Закон за рибарството от

⁷⁴Издадена от министъра на земеделието, храните и горите, обн., ДВ, бр. 99 от 30.11.2018 г., в сила от 30.11.2018 г.

⁷⁵Приета с ПМС № 272 от 3.12.2001 г., обн., ДВ, бр. 106 от 7.12.2001 г., в сила от 7.12.2001 г., изм., бр. 55 от 7.07.2017 г., в сила от 7.07.2017 г.

1885 г. и следващите от 1924 г., 1926 г., 1952 г. (Закон за рибното стопанство). Още от тогава любителският риболов заема важно място в грижата на държавата за осигуряване на добри възможности за практикуване на риболова като важна дейност за отбиха и развлечението на населението от всички възрастови групи без дискриминация по пол и други признаци.

В действащия Закон за рибарството и аквакултурите любителският риболов е регулиран достатъчно добре и всеобхватно, като се създават и определени предимства и улеснения за практикуване на дейността от гражданите, които членуват в сдружения, които са регистрирани по Закона за юридическите лица с нестопанска цел (ЗЮЛНЦ). Любителите могат да извършват риболов с издадени от ИАРА билети за любителски риболов в разрешените за това водоеми на територията на цялата страна.

В миналото в България съществуваше една единствена и единна организация за сдружаване на ловците и риболовците - Български ловно-рибарски съюз (БЛРС). На тази организация по закон бяха възложени и определени държавни функции, най-вече по опазването, развъждането, поддържането и възпроизводството на дивечовите и рибните запаси.

Докато по отношение на лова има отделен специализиран Закон за лова и опазване на дивеча (ЗЛОД), любителският риболов се организира и регулира само по реда на Закона за рибарството и аквакултурите (ЗРА) и някои наредби към него, които са описани в раздел „Любителски риболов“.

В условията на пазарна икономика монополът на съществувалата единствена организация на риболовците заедно с ловците е прекратен и това даде възможност на гражданите да се организират в много нови сдружения с нестопанска цел, много от които действат на регионално ниво. Действащият закон дава възможност организация, която обединява повече от половината регионални и местни сдружения (на областно и общинско ниво) да получи статут на национално представена организация. Такава организация сега е Националното ловно-рибарско сдружение „Съюзът на ловците и риболовците в България“ (НЛРС-СЛРБ). По закон и по устав, местните сдружения членуват в тази организация доброволно, докато до 1990 г. това беше задължително.

Deleted:

В НЛРС - СЛРБ могат да членуват ловните, ловно-рибарските и рибарските сдружения - след деня на тяхната съдебна регистрация като самостоятелно юридическо лице по ЗЮЛНЦ, ЗЛОД и ЗРА и киноложките, ловно-стрелковите и др. - не по-късно от 1 година от възникването им като самостоятелно юридическо лице по ЗЮЛНЦ.

Понастоящем в НЛРС-СЛРБ членуват общо 139 сдружения, от които: 134 бр. ловно-рибарски сдружения, 4 бр. рибарски сдружения и 1 бр. клубове.

Deleted:

Основният правен проблем при членуването в сдруженията и регионалните и местните организации е свързан с възможностите за упражняване на любителския риболов, които са свързани с наличието в съответните райони на действие на

сдруженията на водоеми за тази дейност, които разполагат и с привлекателни рибни запаси.

По реда на ЗРА със заповед на министъра на земеделието, храните и горите на отделни сдружения, които кандидатстват за това могат да бъдат предадени за ползване отделни държавни язовири и други водоеми. За извършване на любителски риболов в тях, освен билет за любителски риболов се изисква членска карта на съответното сдружение.

Законът не урежда ползването на такива водоеми от сдружения, в районите на които няма свободни водни тела, подходящи за това. Това води до отлив на членска маса. Пример за това е едно от най-големите сдружения в страната Ловно-рибарско дружество „СОКОЛ“ - Пловдив, в което допреди няколко години членуваха над 9 000 риболовци. От няколко години обаче, сдружението не разполага с водоем за любителски риболов, предоставен му за ползване от държавата, поради което днес в сдружението няма членове - риболовци. Подобна практика съществува и на други места в страната.

Deleted: За жалост законът

Deleted:

Deleted: В подобно положение са още много сдружения в страната. От гледна точка на осигуряване на тази социална услуга на населението на всички общини в страната, следва да се намери законово решение за това чрез промяна в ЗРА.

ЗРА предвижда за извършване на любителски риболов:

- Издаване на билет за любителски риболов

Подзаконов актове към ЗРА регламентират:

- Билетите за любителски риболов се отпечатват от ИАРА и се разпространяват чрез териториалните ѝ звена, държавните горски стопанства, държавните ловни стопанства, организациите по чл. 11 и други лица при условия и по ред, определени с **НАРЕДБА № 8 от 28.01.2006 г. за условията и реда за отпечатване и разпространяване на билети за любителски риболов**⁷⁶.
- ползването на язовирите - държавна собственост, за любителски риболов и/или за аквакултури; редът и условията за определяне на зони за аквакултури в язовири – държавна собственост, определени само за любителски риболов; правилата за извършване на любителски риболов и аквакултури в язовирите - държавна собственост са регламентирани в **НАРЕДБА № 37 от 10.11.2008 г. за ползването на язовирите - държавна собственост, в рибностопанско отношение и правилата за извършване на стопански, любителски риболов и аквакултури в обектите - държавна собственост по чл. 3, ал. 1 от Закона за рибарството и аквакултурите**⁷⁷
- Редът за воденето на всички регистри по ЗРА е регламентиран в **НАРЕДБА № 7 от 21.11.2019 г. за водене на регистри по чл. 16, ал. 1 от Закона за рибарството и аквакултурите**⁷⁸

⁷⁶Издадена от министъра на земеделието и горите, обн., ДВ, бр. 15 от 17.02.2006 г., в сила от 17.02.2006 г., изм. и доп., бр. 94 от 16.11.2007 г., в сила от 16.11.2007 г.

⁷⁷Издадена от министъра на околната среда и водите и министъра на земеделието и храните, обн., ДВ, бр. 100 от 21.11.2008 г., в сила от 21.11.2008 г., последни промени бр. 26 от 23.03.2018 г., в сила от 23.03.2018 г.

⁷⁸Издадена от министъра на земеделието, храните и горите, обн., ДВ, бр. 94 от 29.11.2019 г. в сила от 29.11.2019 г.

Сдружаване на лицата, упражняващи любителски риболов

Deleted: упражняващи любителски риболов

ЗРА регламентира възможността за сдружаване на лицата, упражняващи любителски риболов в териториални, регионални и национално риболовни сдружения по реда на Закона за юридическите лица с нестопанска цел.⁷⁹

Редът за предоставяне управлението на рибните ресурси за любителски риболов в естествени и изкуствени водни обекти- държавна собственост; изискванията, на които трябва да отговарят и задълженията на териториалните, регионални и национално риболовни сдружения са регламентирани с **НАРЕДБА № 22 от 10.12.2007 г. за реда за предоставяне управлението на рибните ресурси в изкуствени водни обекти - държавна собственост, на сдружения за любителски риболов**⁸⁰.

Deleted: –

На териториалните и регионални риболовни сдружения е възложено:

Deleted: риболовни сдружения

- да участват в изпълнение на мероприятия за разселване на носители на генетичен материал в естествени и изкуствени водни обекти- държавна собственост, предназначени за любителски риболов като осигуряват не по-малко от 10 на сто от финансирането.⁸¹
- да осъществяват охраната на обектите, определени само за любителски риболов, на териториите на действие на съответните сдружения, където управлението на рибните ресурси им е възложено и да съдействат за опазване на рибните ресурси.

Общинските съвети могат да възлагат управлението на рибните ресурси във водни обекти - общинска собственост, за любителски риболов на териториалните, регионални или национално риболовни сдружения за осъществяване на общественополезна дейност.

Изисквания по отношение на контрола върху любителския риболов

В съответствие с разпоредбите на чл. 24, ал. 1 от ЗРА лицата, упражняващи любителски риболов, трябва да спазват съответните изисквания на закона за издаване и презаверяване на билетите за любителски риболов, за което заплащат държавна такса, определена с тарифа, определена по тарифа на Министерския съвет по чл. 17а, ал. 4. Законът насърчава сдружаването на любителите-риболовци, вкл. и чрез предвиденото съществено намаление на дължимата такса за издаване и презаверяване на билет, в случай на членство в съответното сдружение.

Moved (insertion) [42]

Разпоредбата на чл. 24, ал. 1, т. 3 от ЗРА изисква лицата, упражняващи любителски риболов „да записват улова от всеки риболовен излет по видове и количество (в килограми и бройки) в билетите за любителски риболов“. Въпреки заложеното изискване не са налични годишни данни за обема на уловите, направени от лицата, упражняващи любителски риболов.

Moved (insertion) [43]

⁷⁹Чл. 11 ЗРА

⁸⁰Издадена от министъра на земеделието и продоволствието и министъра на околната среда и водите, обн., ДВ, бр. 108 от 19.12.2007 г., в сила от 19.12.2007 г., последни промени бр. 37 от 4.05.2018 г., в сила от 4.05.2018 г.

⁸¹Чл. 11а ЗРА

Изпълнителната агенция по горите и нейните структури осъществяват контрол по опазването на рибните ресурси във водните обекти, ползвани за любителски риболов в района на дейност на нейните структури, както и контрол по спазване на правилата за любителски риболов при условията и пореда на ЗРА и на Закона за горите (ЗГ).

Осъществяването дейностите по контрол и опазване на горските територии, дивеча и рибните ресурси в обектите за любителски риболов са регламентирани с **НАРЕДБА № 1 от 30.01.2012 г. за контрола и опазването на горските територии**⁸².

Дирекции природен парк (ДПП) участват в контрола по опазването на горските територии, както и на дивеча и рибните ресурси във водните обекти, ползвани за любителски риболов в горските територии в границите на природния парк⁸³.

Препоръки за промяна на правната рамка в рибарството

Ограничаването до разумни граници на промени в съществуващата нормативна уредба относно изисквания към осъществяване на икономическите дейности в сектора на рибарството и аквакултурите би допринесло в значителна степен за осигуряване на предвидима нормативна среда, в която икономическите оператори да планират и изпълняват своите бизнес планове.

Промените в законодателството следва да бъдат съпътствани с нормативно изискваните реалистични и качествени предварителни оценки за въздействието, които да отчитат ефективността на прилаганото законодателство.

През 2018 г. Министерски съвет започна мащабна трансформация на модела на административно обслужване. Целите на планираните промени са: превръщане на удостоверителните услуги за гражданите и бизнеса във вътрешни административни услуги; електронизиране на нови услуги за гражданите и бизнеса; стандартизиране на услугите на териториалните и специализираните териториални администрации; преминаване към комплексно административно обслужване. Чрез промени в Административно-процесуалния кодекс са предвидени промени и в ЗРА, насочени към осигуряване воденето на съществуващите регистри при спазване на изискванията на Закона за ограничаване на административното регулиране и административния контрол; приемане на удостоверяването на обстоятелствата и данните с писмено посочване в съответното искане и/или заявление, уведомление, декларация или друг документ, с който започва съответното производство, без изискване от заявителите и/или подателите представяне на доказателства за вписани в регистрие обстоятелства и данни; замяна на представяне на документи с деклариране на наличието им или на съответните обстоятелства при вписване в съответните регистри; извършване на служебни проверки в регистри, поддържани от други институции. Предвидените промени ще облекчат административната тежест при осъществяването на икономическите дейности в сектора.

Deleted: планарните

С оглед регистрираната и в настоящия планов период значителна тежест за икономическите оператори на изискванията, произтичащи от Закона за водите следва да бъде извършен целенасочен анализ на процедурите, вкл. последваща

⁸² Издадена от министъра на земеделието и храните и министъра на вътрешните работи, обн., ДВ, бр. 11 от 7.02.2012 г., в сила от 7.02.2012 г., последни промени бр. 89 от 12.11.2019 г.

⁸³ чл. 5, т. 23, , УСТРОЙСТВЕН ПРАВИЛНИК на дирекция на природен парк

оценка на въздействието на Закона за водите в частите му, имащи отношение върху икономическите оператори в сектор Рибарство и аквакултури.

Прегледът на нормативната уредба разкрива необходимостта от промени относно обвързването на упражняването на любителски риболов като член на съответна регионална/местна организация и наличието на подходящи водоеми в района на действие на тази организация. За извършване на любителски риболов във водоемите, предоставени от държавата за стопанисване, съответно за ползване от сдруженията, освен билет за любителски риболов се изисква членска карта на съответното сдружение. Следва да бъде уреден реда за ползването на такива водоеми от сдружения, в районите на които няма свободни водни тела, подходящи за любителски риболов.

Събирането и анализа на данни за обемите и вида на реализирания чрез любителски риболов улов е необходимо условие за провеждане на наблюдение и опазване на рибните ресурси в страната. Предвид идентифицираните проблеми за набиране на такава информация следва да бъде изготвен анализ на причините за тях. В зависимост от резултата от анализа следва да се прецизира нормативния текст в ЗРА (чл. 24, ал. 1, т. 3), както и в случай на приложимост, да се планира събиране на тази информация чрез ежегодни проучвания на обема улов, осъществени въз основа на специална методика.

УПРАВЛЕНИЕ НА РИБАРСТВОТО

Законът за рибарството и аквакултурите регламентира отговорните органи и техните основни правомощия и функции по управление на рибарството и аквакултурите.

Разработване на политика

В ЗРА не е изрично посочен орган, отговорен за разработване на националната политика в областта на рибарството и аквакултурите. В Устройствения правилник на МЗХГ на министъра на земеделието, храните и горите са възложени правомощия да ръководи, координира и контролира осъществяването на държавната политика в областта на рибарството и аквакултурите.⁸⁴ На Дирекция "Обща политика в областта на рибарството" в МЗХГ са възложени функции за подпомагане на министъра при разработване, координиране и провеждане на държавната политика в областта на рибарството, прилагане на Общата политика в областта на рибарството, Общата организация на пазарите на продукти от риболов и аквакултури и определяне на националните приоритети в тези области.⁸⁵ На Дирекция "Държавни помощи и регулации" в МЗХГ са възложени функции за подпомагане на министъра при определяне и осъществяване на политиката за национално подпомагане в земеделието, рибарството и горското стопанство в съответствие със законодателството на ЕС за държавните помощи.

Deleted:

⁸⁴ Чл. 3, ал. 1 УСТРОЙСТВЕН ПРАВИЛНИК на Министерството на земеделието, храните и горите, Приет с ПМС № 260 от 14.10.2019 г., обн., ДВ, бр. 82 от 18.10.2019 г.

⁸⁵ Чл. 40, т. 1 УСТРОЙСТВЕН ПРАВИЛНИК на Министерството на земеделието, храните и горите, Приет с ПМС № 260 от 14.10.2019 г., обн., ДВ, бр. 82 от 18.10.2019 г.

Стратегическо планиране

Министерският съвет по предложение на *министъра на земеделието, храните и горите, министъра на транспорта и министъра на околната среда и водите* приема **Национална програма за рибарството и аквакултурите**⁸⁶.

Със Закона за морските пространства, вътрешните водни пътища и пристанищата на Република България (ЗМПВВПРБ)⁸⁷, се предвижда разработването на **Морски пространствен план на Република България**, който определя пространственото и времевото разпределение на осъществяваните и на бъдещите дейности по използване на морските пространства, с изключение на дейностите, чиято цел е отбраната или националната сигурност на Република България⁸⁸. Планът включва и зоните за риболов и зоните за отглеждане на аквакултури. Общото ръководство и координация на дейността по морско пространствено планиране се осъществява от *министъра на регионалното развитие и благоустройството*, който отговаря и за изработването и поддържането на Морския пространствен план на Република България.

Deleted: осъществяваните

- Национален план за опазване на най-значимите влажни зони в България
- Национална стратегия за адаптация към изменението на климата и план за действие
- План за управление на речните басейни и
- План за управление на риска от наводнения в Черноморски район.

Deleted: ¶

Прилагане на политика

На дирекция "Обща политика в областта на рибарството" в МЗХГ са възложени функции да подпомага министъра при **разработване, координиране и провеждане на държавната политика** в областта на рибарството, прилагане на Общата политика в областта на рибарството, Общата организация на пазарите на продукти от риболов и аквакултури и определяне на националните приоритети в тези области.

Основните функции по прилагане на политиката включват:

- управление на националните квоти за риболов предоставени на Република България съгласно регламентите на Съвета за определяне на възможностите за риболов на определени рибни запаси и групи рибни запаси, които са приложими в Черно море,
- разработване на проекти на нормативни актове и стратегически документи за развитие на рибарството и опазване на рибните ресурси
- признаване на организации на производители, асоциации на организации на производители и междубраншови организации в сектора на рибарството и поддържане на актуален списък на признатите организации,
- Координация на дейностите на МЗХГ, с МОСВ и с други ведомства и организации, които имат отношение към устойчивото развитие на рибните ресурси.

Deleted: ;

Deleted:

Deleted: .

Deleted:

Deleted: ,

⁸⁶Чл. 4, ал. 1 ЗРА

⁸⁷Обн., ДВ, бр. 12 от 11.02.2000 г., последни промени бр. 28 от 29.03.2018 г.

⁸⁸Чл. 51в ЗМПВВПРБ

→ Участие в работни групи и изготвяне на позиции по вътрешна и външна политика в рибарството към Съвета на ЕС

→ Изпълнява функциите на секретариат и организира дейността на постоянната комисия по чл. 10, ал. 7 от Закона за рибарството и аквакултурите и консултативния съвет по рибарство, който е създаден към министъра (НТСРА).

Deleted: насекретариат

Дирекция "Морско дело и рибарство" в МЗХГ изпълнява функциите на Управляващ орган на Програмата за морско дело и рибарство 2014-2020 г. (ПМДР). На тази дирекция е възложена подготовката на програмните документи, които са свързани с управление на средствата от Европейския фонд за морско дело и рибарство за следващия програмен период 2021-2027 г.

На Дирекция "Държавни помощи и регулации" в МЗХГ са възложени функции за подпомагане на министъра при определяне и осъществяване на политиката за национално подпомагане в земеделието, рибарството и горското стопанство в съответствие със законодателството на ЕС за държавните помощи.

На Дирекция "Европейска координация и международни отношения" в МЗХГ са възложени функции по подпомагане на министъра при осъществяването на политиката в областта на международните отношения, двустранното и многостранното международно сътрудничество в областта на земеделието, храните, горите и рибарството, както и при участието му в работата на международни организации в тези области.

Deleted: :

Управлението и наблюдението върху рибарството, аквакултурите и търговията с риба и други водни организми се извършват от Изпълнителната агенция по рибарство и аквакултури (ИАРА) към министъра на земеделието, храните и горите.⁸⁹

ИАРА осъществява дейности, свързани с прилагането на политиката в областта на рибарството в рамките на Общата политика в областта на рибарството, държавния надзор, контрола върху риболовните дейности в рибностопански води и обекти.

ИАРА е Управляващ орган по отношение на средствата от Европейския фонд по рибарство на Европейския съюз (ЕФР на ЕС), предназначени за прилагането на Оперативната програма за развитие на сектор "Рибарство" на Република България 2007-2013 г. (ОПРСР).

На Главна дирекция "Рибарство и контрол" на ИАРА са възложени функции по изготвяне на програмните документи за прилагане на структурната политика на ЕС в областта на рибарството. С промени в Устройствения правилник на агенцията, направени в началото на април 2020 г.⁹⁰, на отделните звена в обща и специализирана администрация са възложени и функции по подпомагане дейностите по Програмата за морско дело и рибарство.

Изпълнителната агенция по рибарство и аквакултури, Българската агенция по безопасност на храните и Изпълнителната агенция "Морска администрация"

⁸⁹Чл.5, ал. 1 ЗРА

⁹⁰ ДВ, бр. 20 от 10.03.2020 г., в сила от 1.04.2020 г.

осъществяват **съвместна дейност по регистрацията и контрола на риболовните кораби.**⁹¹

Към министъра на земеделието, храните и горите като консултативен орган е създаден **Консултативен съвет по рибарство и аквакултури (КСРА)**, в който се включват представители на Министерството на околната среда и водите, Министерството на земеделието, храните и горите, Министерството на здравеопазването, Българската агенция по безопасност на храните, Изпълнителната агенция по рибарство и аквакултури, Изпълнителната агенция по горите, Изпълнителната агенция "Морска администрация", научни организации в областта на рибарството и аквакултурите, организации на производителите на продукти от риболов, организации на производителите на продукти от аквакултури, асоциации на организации на производителите и националното риболовно сдружение по чл. 11, ал. 3 ЗРА. НТСРА обсъжда и дава становища по програми, документи и въпроси, свързани с отрасъла, поставени за разглеждане от министъра на земеделието, храните и горите.

Deleted: Научно-технически

Deleted: НТСРА

Министърът на земеделието, храните и горите признава:

- организации на производителите на продукти от риболов
- организации на производителите на продукти от аквакултури
- асоциации на организации на производителите⁹²
- междубраншови организации в сектора на рибарството⁹³.

Лицата, упражняващи любителски риболов, могат да се сдружават при условията и по реда на Закона за юридическите лица с нестопанска цел в териториални и регионални риболовни сдружения.

Териториалните, регионалните и националното риболовни сдружения:

- участват в изпълнение на мероприятия за разселване на носители на генетичен материал в естествени води и водни обекти и изкуствени водни обекти - държавна собственост, предназначени за любителски риболов, като осигуряват не по-малко от 10 на сто от финансирането
- осъществяват охраната на обектите, определени само за любителски риболов, на териториите на действие на съответните сдружения, където управлението на рибните ресурси им е възложено и съдействат за опазване на рибните ресурси.

Министърът на земеделието, храните и горите възлага на **Териториалните риболовни сдружения** управлението на рибните ресурси в реките, старите речни корита и изкуствени водни обекти (язовирите, бентовете и изравнителите, каналите, баластриерните водоеми, хидропарковете, технологичните водоеми на електрическите централи и на други индустриални предприятия или земеделски стопанства) - държавна собственост, определени само за любителски риболов.

Общинските съвети могат да възлагат управлението на рибните ресурси във водни обекти - общинска собственост, за любителски риболов на **Териториални**

⁹¹ Чл.6, ал. 7 ЗРА

⁹² Отговарят на изискванията на Регламент (ЕС) № 1379/2013, Чл.10, ал. 1 ЗРА

⁹³ Чл.10в, ал. 1 ЗРА

риболовни сдружения, регионални сдружения и национално сдружение за осъществяване на общественополезна дейност.

Контрол

На Дирекция "Обща политика в областта на рибарството" в МЗХГ са възложени функции по мониторинг върху дейността на ИАРА с цел гарантиране на изпълнението на изискванията на европейското право и прилагане на националната политика в областта на рибарството и осъществяване на контрол върху дейността на признатите организации и асоциации в сектора на рибарството за спазване на критериите за признаване.

Дирекция "Морско дело и рибарство" на МЗХГ изпълнява функциите на Управляващ орган на Програмата за морско дело и рибарство 2014-2020 г. (ПМДР), като контролира изпълнението на делегираните на Държавен фонд "Земеделие"-РА, функции по програмата; контролира работата на Националната рибарска мрежа за периода 2014-2020 г.

Deleted: наУправляващ

Deleted: Държавенфонд

Deleted: " –

На Дирекция "Държавни помощи и регулации" в МЗХГ са възложени функции за подпомагане на министъра при осъществяване на **контрол на процеса на прилагане на схемите за държавни помощи** от Държавен фонд "Земеделие".

Контролът върху рибарството, аквакултурите и търговията с риба и други водни организми се извършват от **Изпълнителната агенция по рибарство и аквакултури** (ИАРА) към министъра на земеделието, храните и горите.⁹⁴

Изпълнителната агенция по рибарство и аквакултури, **Българската агенция по безопасност на храните и Изпълнителната агенция "Морска администрация"** осъществяват съвместна дейност по **контрола** на риболовните кораби.⁹⁵

Изпълнителната агенция по рибарство и аквакултури осъществява при необходимост съвместна дейност с **Главна дирекция "Гранична полиция"** (ГДГП), с **Агенция "Митници"** и с всички служби, осъществяващи задължителен граничен контрол за контрол на риболовните кораби, риболова и рибностопанските дейности в граничната зона, в зоните на граничните контролно-пропускателни пунктове, пристанищата, вътрешните морски води, териториалното море, прилежащата зона, континенталния шелф, изключителната икономическа зона, българския участък на река Дунав и в другите гранични реки и водоеми.

Контрол върху ползването и опазването на рибните ресурси в морските пространства и вътрешните водни пътища по смисъла на Закона за морските пространства, вътрешните водни пътища и пристанищата на Република България **по отношение на чуждестранните риболовни кораби се упражнява и от Главна дирекция "Гранична полиция"**.

Изпълнителната агенция по горите (ИАГ) и нейните структури осъществяват контрол по опазването на рибните ресурси във водните обекти, ползвани за любителски риболов в района на дейност на нейните структури и контрол по

⁹⁴ Чл.5 , ал. 1 ЗРА

⁹⁵ Чл.6, ал. 7 ЗРА

спазване на правилата за любителски риболов при условията и по реда на ЗРА и Закона за горите.⁹⁶

Контролът по опазването на рибните ресурси се упражнява от министъра на земеделието, храните и горите, съгласно Закона за рибарството и аквакултурите (чл. 54, ал. 1).

Дирекциите на националните паркове и техните структури осъществяват контрол по опазването на рибните ресурси във водните обекти, ползвани за любителски риболов в района на дейност на тези структури, уредени в Правилник за устройството и дейността на дирекциите на националните паркове⁹⁷, утвърден от министъра на околната среда и водите, съгласно чл. 51 от ЗЗТ.

Deleted: биологичното разнообразие на

Deleted: околната среда и водите и от министъра на

Deleted: .

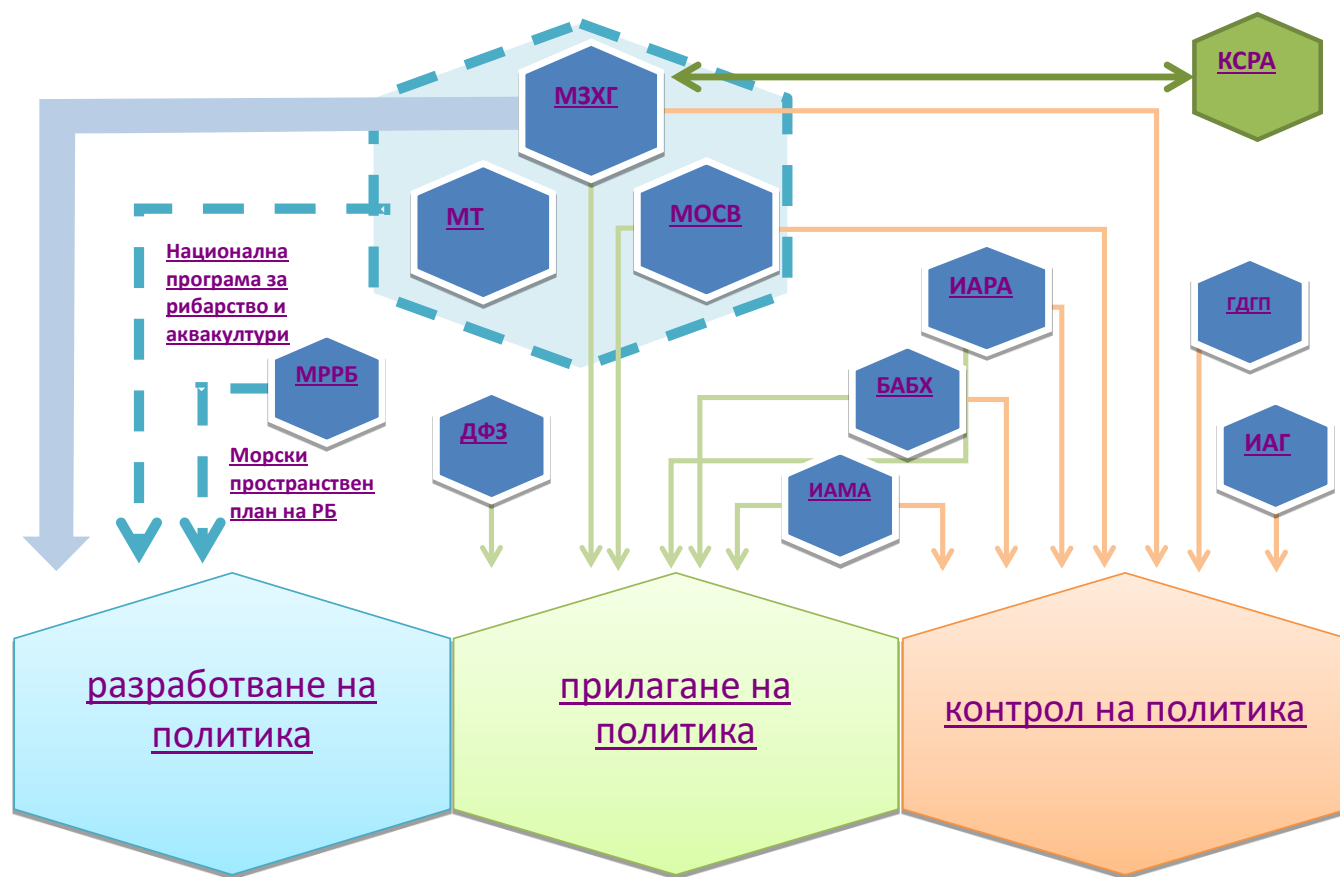
Deleted: -----Section Break (Next Page)-----

-----Section Break (Next Page)-----

⁹⁶ Чл. 7 ЗРА

⁹⁷ (<https://www.moew.government.bg/bg/pravilnik-za-ustrojstvoto-i-dejnostta-na-direkciite-na-nacionalnite-parkove/>).

Текущо състояние и препоръки за подобряване на дейността на администрацията и нейния административен капацитет

Въпреки наличието в МЗХГ на бюджетна програма "Рибарство и аквакултури", следва да се отбележи, че към момента не е наличен действащ национален стратегически или планов документ, който да определя националните цели и приоритети в сектор Рибарство.

Разработени в началото на предходния планов период национални програми са изпълнили предназначението си към 2014 г. - Националната програма за рибарството и аквакултурите (2007-2013)⁹⁸ и Национална програма за подпомагане устойчивото развитие на рибните ресурси 2008-2013⁹⁹. **Не е извършвана оценка на изпълнението на посочените документи.**

Към момента като релевантни към бюджетна програма "Рибарство и аквакултури" могат да бъдат определени следните планови документи:

- Стратегически план за действие за опазване на околната среда и възстановяване на Черно море¹⁰⁰
- Национална стратегия за управление и развитие на водния сектор¹⁰¹
- Морска стратегия на Република България и програма от мерки¹⁰²
- Национална стратегия за опазване на биологичното разнообразие
- Национална програма за превенция и ограничаване на свлачищата на територията на Република България, ерозията и абразията по Дунавското и Черноморското крайбрежие 2015-2020 г.

Въпреки предвижданията на ЗРА в периода след 2013 г. не е приет стратегически или планов документ, извън документите, изготвени в съответствие с изискванията на прилагането на Общата политика в областта на рибарството на ЕС и Европейския фонд за морско дело и рибарство. Въпреки тяхното безспорно значение за развитието на сектора и постигане на съответствие с целите на Общата политика в областта на рибарството на ЕС, **следва да бъдат определени националните цели и приоритети, за чието постигане да бъдат акумулирани всички ресурси – както национални, така и европейски.**

Управлението на рибарството е комплексен процес, включващ участието на органи от различни сектори на публичните политики – рибарство, безопасност на храните, опазване на околна среда, транспорт, сигурност, гори и др. Ефективното управление на процесите изисква изграждане на силен административен капацитет у участващите институции особено ще се отнася до координацията на дейностите по разработване, изпълнение и контрол на политиката в сектора. Като специфични

⁹⁸приета с Протокол № 13.2 на Министерския съвет от 05.04.2007 г., <http://strategy.bg/StrategicDocuments/View.aspx?lang=bg-BG&Id=545>

⁹⁹приета със Заповед № РД 08-15 на Министъра на земеделието и храните от 25.11.2008 г., <http://strategy.bg/StrategicDocuments/View.aspx?lang=bg-BG&Id=546>

¹⁰⁰<https://www.moew.government.bg/bg/vodi/strategicheski-dokumenti/strategicheski-plan-za-dejstvie-za-opazvane-na-okolnata-sreda-i-vuzstanovyavane-na-chno-more/>

¹⁰¹<https://www.moew.government.bg/bg/nacionalna-strategiya-za-upravlenie-i-razvitie-na-vodniya-sektor-v-republika-bulgariya/>

¹⁰²<http://www.strategy.bg/StrategicDocuments/View.aspx?lang=bg-BG&Id=1219>

проблеми, отнасящи се до административния капацитет, следва да се отчетат големия обем от извършвани дейности по прилагане и контрола на политиката и силно ограничените ресурси за тяхното изпълнение в прилагащите звена и в МЗХГ и в ИАРА. Непрекъснато повишаващите се изисквания, вкл. такива, произтичащи от актове на органите на ЕС, налага повишаване на административния капацитет както чрез осигуряване на експертиза в администрацията за конкретни и специфични области, така и чрез провеждане на ефективни обучения и повишаване квалификацията на експертите. Тази необходимост средва да бъде посрещната по подходящ начин с оглед наличните ограничения пред увеличаване на общата численост на персонала на администрацията на изпълнителната власт, както и с оглед честата практика изпълнението на нововъзложени функции да не бъде бюджетно осигурявано.

Съществен принос към нарастването на административния капацитет, както и към намаляването на административната тежест за работещите в сектор Рибарство, би било ограничаването до разумни граници на промени в съществуващата нормативна уредба относно изисквания към осъществяване на икономическите дейности в сектора на рибарството и аквакултурите. Промените в законодателството следва да бъдат съпътствани с нормативно изискваните реалистични и качествени предварителни оценки за въздействието, които да отчитат ефективността на прилаганото законодателство.

Организации на производители

Deleted: ¶

Състояние на организациите на рибопроизводителите

Съгласно предвижданията на член 7 от Регламент (ЕС) № 1380/2013 **организациите на производителите на продукти от риболов** си поставят следните цели:

- Насърчаване на жизнеспособни и устойчиви риболовни дейности на техните членове при пълно спазване на политиката на опазване, както е определена по-конкретно в Регламент (ЕС) № 1380/2013 и в правото за околната среда, при съблюдаване на социалната политика и когато съответната държава-членка е предвидила това - участие в управлението на морските биологични ресурси.
- избягване и намаляване, доколкото е възможно, на нежелания улов от запаси за търговски цели, а когато е необходимо, пълноценно използване на този улов, без да се създава пазар за улов на екземпляри, чийто размер е под минималния референтен размер за целите на опазването в съответствие с член 15 от Регламент (ЕС) № 1380/2013.
- принос за проследяването на продуктите от риболов и достъп на потребителите до ясна и подробна информация.
- принос за премахването на незаконния, недеклариран и нерегулиран (ННН) риболов.

Deleted: ;

Deleted: ;

Deleted: ;

Организациите на производителите на продукти от аквакултури се **поставят** следните цели:

Deleted: попоставят

- насърчаване на устойчиви дейности, свързани с аквакултурите, на техните членове, като им осигуряват възможности за развитие, по-специално при пълно спазване на Регламент (ЕС) № 1380/2013 и в правото за околната среда, при съблюдаване на социалната политика
- гарантиране, че дейностите на техните членове съответстват на националните стратегически планове, посочени в член 34 от Регламент (ЕС) № 1380/2013
- стремеж към гарантиране, че фуражите с риболовен произход в аквакултурите произхождат от рибни стопанства, които се управляват устойчиво.

Deleted: ;

Deleted: ;

Освен към постигане на посочените цели, организациите на производителите преследват две или повече от следните цели:

- подобряване на условията за пускане на пазара на продуктите от риболов и от аквакултури на техните членове
- подобряване на икономическата възвръщаемост
- стабилизиране на пазарите
- допринасяне към хранителните доставки и насърчаване на високото качество на храните и на стандартите за безопасност, като същевременно се допринася към заетостта в крайбрежните и селските райони
- намаляване на екологичното въздействие на риболова, включително чрез мерки за подобряване на селективността на риболовните уреди.

Deleted: ;

Deleted: ;

Deleted: ;

Deleted: ;

Организациите на производители на продукти от риболов и на продукти от аквакултури, асоциациите на организации на производители и междубраншовите организации в сектора на рибарството имат съществена роля в осъществяването на Общата политика в областта на рибарството и Общата организация на пазарите. В тази връзка са тяхното подпомагане са създадени няколко инструмента:

- **Създаване или преструктуриране на професионални организации** – по линия на ЕФМДР
- **Планове за производство и предлагане на пазара** - организациите изготвят планове за производство и предлагане на пазара, за да допринесат за устойчивостта на дейностите, свързани с риболова и аквакултурите. Разработването и изпълнението на планове за производство и предлагане на пазара се подпомага със средства от ЕФМДР в размер на до 3% от годишната стойност на продуктите, пуснати на пазара от организацията или асоциацията.

За получаване на посоченото подпомагане е необходимо производителите на продукти от риболов и аквакултури да се обединят и да поискат признаване от министъра на земеделието, храните и горите по реда на Закона за рибарството и аквакултурите и Наредба №7 от 2018 г. за условията и реда за признаване на организации на производители на продукти от риболов и на продукти от аквакултури, асоциации на организации на производители и междубраншови организации в сектора на рибарството и за одобрение на планове за производство и предлагане на пазара.

Deleted:

Наредбата е в сила от края на 2018 г¹⁰³. и с нея се уреждат:

- условията и редът за признаване на организации на производителите на продукти от риболов и/или на продукти от аквакултури, асоциации на организации на производители и междубраншови организации в сектора на рибарството,
- редът за осъществяване на контрол върху дейността на признатите организации и асоциации,
- условията и редът за одобрение на планове за производство и предлагане на пазара и редът за осъществяване на контрол върху тяхното изпълнение.

Deleted: ;

Deleted: ;

Към настоящия момент в страната има две признати организации:

- Сдружение „Черноморски изгрев“ - организация на производители на продукти от риболов, призната на 19.10.2019 г¹⁰⁴. с област на признаване крайбрежен риболов, дълбоководен риболов и риболов в морските пространства на ЕС във водите на Черно море; за видове продукти от риболов - калкан, барбуня, трикона, акула, сафрид, чернокоп (лефер), рапани,
- Асоциация на производителите на рибни продукти БГ-ФИШ- междубраншова организация в сектора на рибарството, призната на 19.02.2019 г¹⁰⁵. с област на признаване производство (на продукти от риболов или аквакултури), предлагане на пазара и преработка.

Deleted: ;

През юли 2019 г. е одобрен първият за страната петгодишен План за производството и предлагането на пазара на продукти от морски риболов на Сдружение „Черноморски изгрев“. Планът включва специални мерки, които целят да стабилизират пазара на черноморска риба, да подобрят качеството на предлаганите продукти от риболов, както и конкретни мерки за опазване на морските биологични ресурси.

Сдружаването на действащите в сектора икономически субекти остава като предизвикателство, което обаче може да намери своето решение чрез възможностите за прилагане на мерки за преодоляване на проблемите от пандемията от Covid-19 през 2020 г.

¹⁰³ ДВ, бр. 99, от 30.11.2018 г

¹⁰⁴ Заповед на министъра на земеделието, храните и горите РД 09-200 от 19.02.2019 г.

¹⁰⁵ Заповед на министъра на земеделието, храните и горите РД 09-948 от 09.10.2019 г.

SWOT АНАЛИЗ

СТОПАНСКИ РИБОЛОВ

SWOT анализ

Силни страни	Слаби страни
<p><u>Традиции в дребномащабния риболов.</u></p> <p><u>Сравнително равномерно разпределение на ~~рибарите~~ в трите морски области Бургас, Варна и Добрич.</u></p> <p><u>Значително повишаване на приходите в подсектор ~~морски-риболов~~.</u></p> <p><u>Устойчивост на ресурсите от някои хидробионти ~~бяла пясъчна мида, рапани.~~</u></p> <p><u>Реализирани приходи от калкан, съобразно квотата за улов, която е усвоена.</u></p> <p><u>Увеличаване на броя на заетите лица в подсектор ~~морски-риболов~~.</u></p> <p><u>Нарастване на производителността на труда в подсектора след 2013 г.</u></p> <p><u>Повишаване на ефективността на флота, намаляващи разходи за единица улов.</u></p> <p><u>Оптимизиран флот с ненарастващи разходи за горива и ремонти.</u></p>	<p><u>Ефективността в сектора силно се влияе от външни фактори - околна среда, рибни запаси, сезонни изменения и др.</u></p> <p><u>Сезонна зависимост на обемите и приходите от улов на повечето основни видове - лефер, сафрид, паламуд, попчета и др.</u></p> <p><u>Прилаганите технологии на риболов, които застрашават екологичното равновесие в черноморските екосистеми (при улов на ~~дънни риби, бяла пясъчна мида и рапани, други~~).</u></p> <p><u>Растежът на приходите в подсектора се дължи основно на увеличаването на обемите на улова и улов на видове с по-висока единична цена, като бяла пясъчна мида.</u></p> <p><u>Основна част от приходите се генерира от улова на ~~цаца и рапани~~, които са ресурси със силно променливи запаси.</u></p> <p><u>~~По-слабо~~ развита пристанищна инфраструктура в северната част на черноморския бряг.</u></p> <p><u>~~Остарял и амортизиран~~ риболовен флот.</u></p>
Възможности	Заплахи
<p><u>Прилагане на мерки за намаляване на приулова, улова на китоподобни и други защитени видове.</u></p> <p><u>Увеличаване на ефективността на контрола върху нерегламентиран (изпалзване на неразрешени уреди), браконьерски</u></p>	<p><u>Намаляване в числеността популациите на риби и други морски организми в ~~Черно море~~ в резултат от нерегламентиран риболов, свръх улов, климатични промени, замърсяване на водите.</u></p>

Deleted: предприятията

Deleted: М

Deleted: и-океански

Deleted: след 2014 г.

Deleted: е

Deleted: на

Deleted: М

Deleted: и-океански

<p><u>риболов.</u></p> <p><u>Създаване на различни образователни форми свързани със запазване на традициите на местните рибарски общности (риболовни методи, средства, познания за морето).</u></p> <p><u>Подобряване на условията на труд на рибарските общности.</u></p> <p><u>Засилване на тенденцията за повишаване на производителността на труда (приходи от заето лице), проявена в последните 3-4 години.</u></p> <p><u>Възможност за оптимално развитие в подсектора след намаляване на възможностите за риболов.</u></p> <p><u>Развитие на целенасочена публична подкрепа за подобряване конкурентоспособността в подсектора.</u></p>	<p><u>Намаляване на рибните популации в река Дунав в резултат от замърсяване, фрагментиране на реката (проблем за мигриращите риби), недостатъчен контрол върху браконьерството, климатични промени, извършване на хидроинженерни дейности в коритото на реката зони от изключителна важност за живота на рибите.</u></p> <p><u>Доминиран от микро-предприятия и физически лица подсектор, което предполага неустойчивост на икономическите оператори.</u></p> <p><u>Висока териториална концентрация на операторите с основен дял в приходите в подсектора в област Бургас.</u></p> <p><u>Зависимост на подсектора от възможна подкрепа единствено по линия на ЕФМДР/ЕФМДРА при липса на национално финансиране в сектора.</u></p> <p><u>Продължаваща тенденция на формиране на ниска печалба в подсектор морски риболов.</u></p>	<div>Deleted: ДМА</div> <div>Deleted: предприятията</div> <div>Deleted: държавна</div> <div>Deleted: финансовото подпомагане</div> <div>Deleted: по</div> <div>Deleted: оперативните програми</div> <div>Deleted: което определя нарастване на приходите спрямо 2013 г</div> <div>Deleted: М</div> <div>Deleted: и океански</div> <div>Deleted: ¶</div>
<p><u>Установяване на потребностите въз основа на SWOT анализ</u></p> <p><u>Потребности, установени на база оптимистични стратегии (силни страни и възможности)</u></p> <ul style="list-style-type: none"> <u>диверсификацията на дейностите на заетите в сектора в по-широкия контекст на устойчивата синя икономика</u> <u>подкрепа за развитие на устойчив дребномащабен крайбрежен риболов</u> <u>прилагане на компенсационни схеми за временно прекратяване на риболовните дейности във връзка с опазване на рибните ресурси</u> <u>подобряване на хигиената, безопасността и условията на труд на борда, и енергийната ефективност</u> <u>прилагане на мерки за адаптирането и управлението на риболовния капацитет чрез мерки за постоянно прекратяване на риболовните дейности;</u> <u>модернизирани на рибарските пристанища;</u> 		

- потребност от запазване на поминъка на заетите в стопанския риболов чрез мерки за временно прекратяване на риболовните дейности.

Потребности, установени на база **консервативни стратегии** (силни страни и заплахи)

- Създаване на дългосрочни партньорства за увеличаване на преработката на български суровини от улов.
- Ограничаване на приложението на риболовни техники с потенциал да представляват заплаха за екологичното равновесие на морски екосистеми, например бяла пясъчна мида и рапани.

Потребности, установени на база **конкурентни стратегии** (слаби страни и възможности)

- подобряване на условията за извършване на първа продажба, качеството на разтоварените продукти и проследимостта им
- увеличаване на доходите на заетите в сектора чрез възможност за пряка продажба и добавяне на стойност към собствения улов
- диверсификацията на дейностите на заетите в сектора в по-широкия контекст на устойчивата синя икономика
- насърчаване повишаването на знанията, уменията и изграждането на капацитет и осведоменост на заетите в бранша (създаване на „рибарски училища“ за запазване на знанията и традициите на местните рибарски общности)
- подобряване на контрола и правоприлагането при извършването на риболовна дейност
- създаване на успешни партньорства между бизнеса - риболов, и научните организации с цел опазване и възстановяване на морското и крайбрежното биоразнообразие и екосистеми, включително защитените морски зони и защитените зони по „Натура 2000“, и участие в съвместното управление на морското пространство.

Deleted: и аквакултури,

АКВАКУЛТУРИ

SWOT анализ

Силни страни	Слаби страни
<ul style="list-style-type: none"> ○ <u>Аквакултурите произвеждат продукти с високи хранителни, вкусови и здравословни качества.</u> ○ <u>Наличие в България на природни дадености (климатични, водни ресурси) за развитие на аквакултури.</u> ○ <u>Наличие на голям брой малки и средни язовири подходящи за екстензивно и плоуинтензивно рибовъдство.</u> ○ <u>Наличие на големи язовири подходящи за садково рибовъдство.</u> ○ <u>Наличие на научни и образователни структури в сферата на аквакултурите.</u> ○ <u>Повишено търсене на продукция от аквакултури.</u> ○ <u>Добър имидж на българската продукция от аквакултури на местния и чуждите пазари.</u> ○ <u>Наличие на утвърдени външни пазари.</u> ○ <u>Добра адаптивност на сектора към възможностите за финансово подпомагане по програмите на ЕС.</u> ○ <u>Наличие на стопанства с традиции в отглеждането на аквакултури, утвърдени технологии и такива използващи селективни методи за размножаване.</u> 	<ul style="list-style-type: none"> ○ <u>Ниска конкурентоспособност на българската продукция на световния пазар (производство на малки обеми, <u>сезонност</u> в производството).</u> ○ <u>Ниска консумация на риба и други водни организми от българското население, <u>въпреки тенденцията за повишаване на търсенето.</u></u> ○ <u>Доминиращо производство на риба и други водни организми от нисък ценови сектор, <u>дължащо се на пазарното търсене.</u></u> ○ <u>Недостатъчно взаимодействие между изследователския сектор и бизнеса.</u> ○ <u>Ниско ниво на техническо оборудване в голяма част от фермите.</u> ○ <u>Липса на единни действия между браншовите организации за промотиране на българските компании на международни пазари и идентифициране на пазарни ниши.</u> ○ <u>Слабо развита директна продажба „от фермата“.</u> ○ <u>Ограничено предлагане на <u>местна риба и рибни продукти</u> в търговската мрежа.</u> ○ <u>Използване на неподходящи водни басейни и</u>

Deleted: неустойчивост

Deleted: Висока интензивност на подкрепата от ЕС

	<p><u>водоизточници за производство на аквакултури.</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ○ <u>Липса на достатъчно количество зарибителен материал собствено производство в страната.</u> ○ <u>Липса на регионални ветеринарно-медицински кадри с достатъчно квалификация в областта на профилактиката и лечението на болести в аквафермите.</u> ○ <u>Липса на квалификация и подобряване на нивото на техническите умения и технологичните знания на заетите в подсектора работници и специалисти.</u> ○ <u>Сложна и времеемка административна процедура по регистрация на аквакултурно стопанство.</u> ○ <u>Отсъствие на национална мрежа за консултации в аквакултурата.</u>
<u>Възможности</u>	<u>Заплахи</u>
<ul style="list-style-type: none"> ○ <u>Въвеждане на иновативни, перспективни и устойчиви практики и технологии в аквакултурата.</u> ○ <u>Подобряване на производството на зарибителен материал чрез изграждане на специализирани стопанства за задоволяване на нуждите на фермите в България от съответните видове и намаляване на зависимостта им от внос.</u> ○ <u>Възможност за развитие на марикултури в черноморски води.</u> ○ <u>Повишаване на професионалните умения на заетите в сектор аквакултури, посредством учение през целия живот и</u> 	<ul style="list-style-type: none"> ○ <u>Системно и/или импактно замърсяване на водите.</u> ○ <u>Глобални климатични промени, водещи до засушаване, което може да доведе до недостиг на количеството и качеството на вода за аквакултурите.</u> ○ <u>Повишена конкуренция на единния европейския пазар, Норвегия, Исландия, Турция и най-вече внос на риба, нерибни хидробионти и техни продукти от ниския ценови сегмент от Индонезия, Виетнам, Китай, Чили и др.</u> ○ <u>Конфликт между различните ползватели на водните</u>

въвеждане на ноу-хау.

- Финансиране на сектора със средства от европейски фонд за морско дело и рибарство, фючърсни и форуърдни сделки с изградена пазарна структура, съфинансиране на застрахователната премия и финансов инжинеринг.
- Диверсифициране на производството чрез култивиране на видове от високия ценови сегмент, с експортна насоченост и потенциал за промишлена преработка и развиване на туризъм.
- Повишаване на добавената стойност на продукцията от аквакултури чрез извършване на дейности по първична преработка и маркетинг.
- Разширяване на гамата от продукти, предлагани на международния и вътрешния пазари.
- Подобряване кооперирането чрез браншовите структури, асоциации и организации на производители при разработване на национални политики, ценообразуване и пазарна инфраструктура.
- Създаване на организации на рибопроизводителите с цел промотиране и първа продажба на риба и рибни продукти
- Развиване на директна продажба „от фермата“.
- Ефективно промотиране на местни продукти.
- Продължаване на тенденцията за увеличаване на броя на заетите лица, ясно изявена след 2015 г.
- Възстановяване на рибопроизводството в съществуващи

ресурси (електроенергия, напояване, питейни нужди, аквакултури, риболов).

- Разпространение на болести при внос на зарибителен материал и слаб контрол върху интродуцираните хидробионти.
- Повишаване на цените на фуражите за аквакултури.
- Липса на система за застраховане, компенсация и възстановяване с цел облекчаване на положението след природни бедствия и аварии и други природни фактори.
- Високо ниво на кражби от стопанства за аквакултури.
- Ниска квалификация на работния персонал в новосъздадените индустриални стопанства, особено в тези с рециркулационни системи.
- Застаряваща работна сила и трудности в намирането ѝ.
- Незадоволително състояние на хидро-инженерната структура в микро и малки язовири (язовирна стена, диги, шлюзове, канали, кранове и други), изискващи инвестиции за ремонт.
- Ниска възвращаемост на инвестициите (печалба) в производство на черна морска мида.
- Ниска печалба в подсектора на производството на сладководни аквакултури. Растежът на приходите в подсектора се дължи основно на увеличаването на обемите произвеждани аквакултури и в минимална

Deleted: браконьерството

специализирани топловодни басейнови стопанства

- Сертифициране на ферми за биологично отглеждане на риба в България
- Мултифункционално използване на басейновите стопанства за допълнителни алтернативни дейности и доходи.
- Повишаване на добавянето на стойност към производството
- Създаване на нови преработени продукти от произведени в България аквакултури.
- Повишаване на дела на акваекологичните услуги от аквакултура.
- Продължаване на целенасочена държавна подкрепа за подобряване конкурентоспособността в подсектора при оптимизиране на използването на ресурсите.
- Повишение на потреблението на риба.
- Непрекъснато разширяване на пазара на риба.
- Повишено търсене на риба, произведена от аквакултури за зарибяване на естествени водоеми.
- Популяризиране на еко- и риболовния туризъм.

степен на повишение на продажните цени.

- Намаляващо потребление на вътрешния пазар на продукти от аквакултура под натиск на конкурентни продукти от внос и променящи се предпочитания на потребителите.
- Повишено присъствие на пазара на видове от внос.
- Недиверсифициран износ на продукти от аквакултури.
- Ограничена вътрешнообщностна търговията с есетрови видове в ЕС.
- Възможна опасност от еутрофикация на язовирите и разпространяване на заболявания по дивите организми вследствие на садково отглеждане на аквакултури над определения лимит за водоема.

Установяване на потребностите въз основа на SWOT анализ

Потребности, установени на база оптимистични стратегии (силни страни и възможности)

На база наличието на подходящи ресурси под формата на малки и средни язовири и разположените в тях екстензивните и полуинтензивните стопанства и идентифицираните възможности за тяхното развитие е мотивирана потребност от:

- Развитието на устойчиви аквакултурни производства, шадящи експлоатацията на водните ресурси и с ниско влияние върху околната среда

Специфични потребности в тази насока са:

- промени в нормативната уредба за дългосрочно ползване на малките и средни язовири за рибовъдна дейност
- подобряване на производствените характеристики на водоема/басейновото стопанство чрез реконструкция и модернизация на техническите съоръжения - кранове, връзки, различните шахти, филтри, изпускатели, бетониране на открити канали, саваци, премахване на обрастванията от водна и наземна растителност, укрепване на диги.
- диверсифициране на поликултурата с добавяне на допълнителни видове риба като европейски сом, бяла риба, щука, лин, есетрови видове, езерен рак и др.

На база наличието на подходящи язовири, за които е характерна честа смяна на водата (1.5-2 пъти в годината), свързана с екстракцията ѝ за целите на енергодобива и възможности за устойчиво развитие на садковата аквакултура без това да води по влошаване на екологичното състояние/потенциал на водното тяло е идентифицирана необходимост за:

- Отговорна интензификация на аквакултурата.

Потребности, установени на база **консервативни стратегии** (силни страни и заплахи)

На база много добрите като цяло показатели на пъстървопроизводството и все по-често намалящия дебит на подпочвените води - извори и сондажи, които захранват много пъстървови стопанства, вкл. люпилни, а също така и намаляне на оттока и даже пресъхване на частични участъци от реките, по чието поречие са построени много пъстървови ферми е идентифицирана необходимост за:

- Модернизация и реконструкция на пъстървовъдството с привеждането на фермите към режим на многократно използване на водата с пречистване и аериране.

Потребности, установени на база **конкурентни стратегии** (слаби страни и възможности)

На база идентифицирани слаби страни в организацията на сектор Аквакултури и възможности за тяхното отстраняване и вече констатираната необходимост за Развитието на устойчиви аквакултурни производства, шадящи експлоатацията на водните ресурси и с ниско влияние върху околната среда извеждаме следните специфични потребности:

- директна продажба на рибата „от фермата“ чрез обособени щандове, чрез он-лайн магазини, мобилни магазини, фермерски пазари и др.
- добавяне на стойност към производството чрез извършване на първична обработка на произведената продукция в изградени собствени помещения.
- диверсификация на аквакултурната дейност чрез развитие на допълнителни дейности в зоните около водоема/басейновото стопанство като туризъм, любителски риболов и др.
- добавяне на стойност към дейностите на фермата чрез изграждане на помещения за настаняване на туристи, оборудване на водоема със съоръжения за любителски риболов, изграждане на заведения за хранене и др.
- промотиране на рибовъдството като част/допълнителна дейност от общата земеделска дейност на фермера, т.е. промотиране развитието на бизнес от семеен тип, способен да генерира устойчива заетост, включително на членове от семейството, ниско квалифицирани работници и уязвими групи в селските райони, характеризиращи се с висока безработица.
- промотиране участието в доброволни схеми за предоставяне на акваекологични услуги, като подкрепа за стопанства ситуирани в зони по Натура, хабитати на птици, защитени и влажни зони и др. За да бъдат фермите жизнеспособни е необходимо финансово подпомагане за компенсиране на пропуснатите ползи и направените по-високи разходи, изпълнявайки специфичните изисквания, свързани с оперирането им в защитени зони.
- Подпогане от страна на държавата на ферми в зоните с висока безработица.
- Промотиране на аквакултурите като алтернатива на риболова на застрашени, редки и видове с намаляващи числеността си популации риби и други водни организми.
- Възстановяване на нефункциониращи стопанства в случаите, където условията за това позволяват (след експертен анализ).

На база установен незадоволително състоянието на количеството и качеството на зарибителния материал на национално ниво както от топловодни, така и от студеноводни видове риба и ниско ниво на квалификацията и умения на заети в сектора, да се извършат инвестиции в посока изграждане на модерни люпилни комплекси и прилагане на модерни биотехнологии за изкуствено размножаване на риби и други водни организми, съобразени със съвременното развитие на научното познание, правилата за биосигурност и хуманно отношение към животните:

- Повишаване на качеството и количеството на зарибителен материал, произвеждан в страната.

Развитието на марикултурите в страната се основава единствено на аквакултура от черна мида. През последните години няма никакви опити за развитие на аквакултурата от риби, макар че е налице интерес от страна на бизнеса, като са подадени проектни

предложения за отглеждане на калкан и към двете оперативни програми, но до реализирането им така и не се стига. Няма разработени алтернативи за отглеждане на застрашени диви видове в условията на аквакултура.

Това мотивира потребност от:

- Диверсификация на марикултурите с акцент върху видовете със застрашени и намаляващи популации, с цел намаляване на риболовния натиск върху тях (калкан и други черноморски видове).
- Производство на видове в аквакултура с приложение във фармацията, козметиката и производството на биопродукти (растения, микро и макро алги).

Констатираните слабости в състоянието на работната сила и организацията в сектора на производство на аквакултури и различните възможности за тяхното преодоляване, особено чрез инструментите на оперативните програми мотивира потребностите от:

- Насърчаване повишаването на знанията, уменията и изграждането на капацитет и осведоменост на заетите в аквакултурния бранш
- Опростяване на административните процедури.
- Създаване на информационна платформа на сайта на МЗХ, предоставяща научна и практическа информация за състоянието на аквакултурите, възможностите за работа, обучение, повишаване на квалификацията на работещите в сектора.
- Пространствено планиране.

Потребности, установени на база **парадоксални стратегии** (слаби страни и заплахи)

Отглеждането и производството на нови видове организми в аквакултурата без налична биотехнология (в световен мащаб) или такава апробирана на местно ниво, национално ниво за тяхното индустриално производство. Силно конкурентен международен пазар, включително на зарибителен материал в комбинация със силен инвестиционен интерес мотивира следната потребност:

- Разработване на биотехнологии за отглеждане и размножаване на нови видове (местни и чужди) с потенциал за използването им в различни типове аквакултури (садкови, басейнови, РАС) с оглед промените в климата, околната среда, научните познания и търсенето на пазара. Необходимост от развитието на консервационни аквакултури с цел разширяване на възможностите на България да възстанови естествените рибни и други съобщества в случаи на изчезването им в резултата на замори, браконьерство, свръх улов, замърсяване на околната среда, засушаване, наводнения и други естествени и антропогенни фактори.

|

ПРЕРАБОТКА НА РИБА И ДРУГИ ВОДНИ ОРГАНИЗМИ

SWOT анализ

Силни страни

- Балансирана структура на предприятията в подсектора по отношение на големина - микро, малки и средни.
- Добър експортен потенциал и нарастващо количеството на експортираната продукция с всяка година.
- Дългосрочна тенденция за увеличаване на приходите от преработка на риба и други водни организми (основно консервирана), като основни видове са скумрия, тон, паца, аншоа (на ишлеме) и др.
- Бързо увеличаване на приходите от преработка на скариди, като стойността на продукцията през всяка от последните три години е 3.5 пъти тази през 2014 г.
- Дългосрочно нарастване на средните годишни приходи на предприятие.
- Генерирана печалба в сектора във всяка от последните 10 години.
- Дългосрочно повишаване на производителността на труда (приходи от заето лице), като ръстът му в подсектора е най-висок за ХВП.
- От нетен вносител за периода преди 2014 г. подсекторът се е превърнал в износител в периода 2014-2017 г. с положителен баланс от над 50 мил. лв.
- Подсекторът е с най-високо икономическото използване на инвестиционния капацитет в ХВП, показващо наличие на оптимално натоварване на създадения инвестиционен капацитет, висока пазарна възвращаемост и добра ценова позиционираност.

Слаби страни

- Зависимост на част от сектора от ръчен труд и ниска цена на труда.
- Зависимост на сектора от производството в аквакултурата, стопанския риболов и вноса.
- Сезонна заетост и неравномерно натоварване на производството през годината
- —

<u>Възможности</u>	<u>Заплахи</u>
<ul style="list-style-type: none"> ○ <u>Нарастване на приходите</u> от преработка на множество нишови продукти. ○ <u>Нарастване</u> на обемите продукция, приходите на предприятията и броя на заетите в подсектора. ○ <u>Подобряване</u> на оползотворяването на странични продукти от обработката. 	<ul style="list-style-type: none"> ○ <u>Възможни</u> затруднения при намирането на работна ръка предвид трудоемкия характер на дейността. ○ <u>Зависимост</u> на голяма част от сектора от вносни суровини.

Установяване на потребностите въз основа на SWOT анализ

Потребности, установени на база оптимистични стратегии (силни страни и възможности)

Общото много добро състояние на сектора и установените тенденции в развитието му – финансови показатели (оборот и печалба), повишаваща се ефективност и производителност на труда и идентифицираните възможности за развитие мотивира потребности за:

- увеличаване на преработката на множество нишови продукти
- нарастване на обемите продукция, приходите на предприятията и броя на заетите в подсектора
- подобряване на оползотворяването на странични продукти от обработката
- осигуряване на достъп до финансови инструменти, допълнено от продължаване на целенасочена държавна подкрепа за подобряване конкурентоспособността в подсектора при оптимизиране на използването на ресурсите
- осигуряване на достъп до финансиране от ЕФМДРА за реализация на мащабни инвестиции, насочени към оползотворяване на странични продукти от обработката и до създаване на възможност за преработка/производство на нишови продукти
- намаляване на административната тежест по отношение на преработвателните предприятия и осигуряване на подкрепа за капацитет за навлизане на нови пазари
- специфично намаляване на регулативната тежест по отношение на обработката на риба и рибни продукти и разграничаването на режимите с тези за преработка на риба и рибни продукти
- развитие на рекламния потенциал и разнообразието от продукти и свързването им с целите по отношение нарастване на консумацията в страната

Deleted: P

- повишаване на информационната обезпеченост за развитието на сектора, позволяващо адекватно и навременно проследяване и предприемане на съответни мерки.

Потребности, установени на база **консервативни стратегии** (силни страни и заплахи)

Общото много добро развитие на сектора в дългосрочен план и особено след 2014 г. зависи от вносни суровини: традиционни като скумрия и бързо увеличаващи се като скариди, тон, аншоа и др. В същото време обемът на българските суровини – основно цаца и рапани се запазва относително постоянен, което води до намаляване на дяла от приходите в сектора на основа на български суровини. Това мотивира потребност за:

- Увеличаване на преработката на български суровини и създаване на множество нишови продукти, които максимално да оползотворяват националния улов и производство от аквакултури.

ПАЗАР НА РИБА И ДРУГИ ВОДНИ ОРГАНИЗМИ

SWOT анализ

Силни страни	Слаби страни
<ul style="list-style-type: none"> ○ <u>Постепенно повишаване на търсенето на риба и други водни организми и продуктите от тях, като източник на протеини, жизнено важни биологични елементи, здравословна и диетична храна с високи вкусови качества.</u> ○ <u>Повишаване на износа от производство на риба и рибни продукти.</u> ○ <u>Установени пазарни позиции на българския черен хайвер на международните пазари.</u> ○ <u>Създаване на специализирани щандове в търговските вериги и самостоятелни търговски обекти за предлагане на риба и други водни организми.</u> ○ <u>Повишаване на културата на потребление на нови видове риби, моллюски, ракообразни, водорасли.</u> 	<ul style="list-style-type: none"> ○ <u>Все още ниско вътрешно потребление на риба и рибни продукти (второ най-ниско в ЕС28).</u> ○ <u>Ограничено предлагане на риба и рибни продукти от морски видове.</u> ○ <u>Слабо развити пазари и тържища за директна продажба от рибари и фирми в сектор Стопански риболов.</u> ○ <u>Много ниски нива на износ на риба и други видове водни организми, произведени в аквакултура.</u> ○ <u>Разнородна и непълна икономическа информация за подсектори Стопански риболов и Аквакултури.</u> ○ <u>Разнородна икономическа информация за подсектор Преработка на риба и други водни организми, с различни степени на сравнимост.</u>
Възможности	Заплахи
<ul style="list-style-type: none"> ○ <u>Развиване на пазари и тържища за директна продажба от рибари и фирми в сектор Стопански риболов за максимално реализиране на улова.</u> ○ <u>Увеличаване на формите на предлагане на риба и рибни продукти – он-лайн търговия, мобилни магазини, щандове в търговските вериги, специализирани магазини, ресторанти.</u> ○ <u>Промотиране на продуктите от аквакултури и тяхната здравословност и високи вкусови качества.</u> ○ <u>Наличие на разпознаваемост и вътрешно търсене за българския улов и аквакултури.</u> ○ <u>Развиване на нови външни пазари в по-високи ценови класове от първоначалните видове в зависимост от качеството на</u> 	<ul style="list-style-type: none"> ○ <u>Нарастващо потребление на пресни/охладени продукти от внос, които директно конкурират продуктите от български улов.</u> ○ <u>Намаляващо потребление на вътрешния пазар на шаранови видове под натиск на конкурентни продукти и променящи се предпочитания на потребителите.</u> ○ <u>Недиверсифициран износ, зависим основно от един пазар (Румъния)</u> ○ <u>Силно конкурентен пазар на производители на шаранови и първоначални видове, който затруднява навлизане на нови фирми.</u> ○ <u>Силно развито производство в ЕС на шаранови видове</u>

<p><u>рибата и начина на отглеждане.</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ○ <u>Развитие</u> на вътрешното потребление на <i>сомови и есетрови видове</i>. ○ <u>Развитие</u> на износа на продукти от марикултури и сладководни култури. ○ <u>Включване</u> на цени на производител на продукти от улов и производство на аквакултури в данните на САПИ, в допълнение на цени на едро и дребно, за проследяване на веригите от производител до пазара. ○ <u>Развитие на вътрешен пазар</u> на черен хайвер и месо от есетрови. ○ <u>Структуриране</u> и уеднаквяване на данните на БАБХ за преработката по видове на годишна база. 	<p><u>(основно в централно европейските страни), което повишава конкуренцията на външните пазари.</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ○ <u>Силно развито производство</u> в ЕС и други съседни страни на <i>пъстървови видове</i> (Турция), което оказва натиск върху цените чрез значим внос. ○ <u>Промяна</u> в предпочитанията на потребителите към други продукти (марикултури). ○ <u>Високи обеми</u> на внос на замразени сомови видове. ○ <u>Ограничен вътрешен пазар на черен хайвер.</u> ○ <u>Ограничена</u> вътрешнообщностна търговията с есетрови видове в ЕС. ○ <u>Силно увеличено предлагане</u> на <i>черен хайвер</i> (основно от Китай), което може да надхвърли търсенето и да намали цените и печалбата.
--	--

Deleted: (прясна/охладена) риба

Установяване на потребностите въз основа на SWOT анализ

Потребности, установени на база оптимистични стратегии (силни страни и възможности)

Общото много добро развитие на производството на *шаранови и пъстървови видове* и признатото високо качество и изградено търсене на продукцията от улов и аквакултури на вътрешния пазар съчетано с различни възможности за маркетинг на продуктите мотивира потребност за:

- насърчаване повишаването на консумацията на риба и рибни продукти (подкрепена със съответните мерки)
- насърчаване на късите вериги за достъп на потребители до производители, вкл. чрез съвременните технологии, основно ИТ (електронни тържища и борси, електронен маркетинг).

Потребности, установени на база конкурентни стратегии (слаби страни и възможности)

Идентифицирани слаби страни (много ниско вътрешно потребление на риба и рибни продукти, съчетано с нарастващо потребление на пресни/охладени продукти от внос, които директно конкурират продуктите от български улов и слабо развити пазари и тържища за директна продажба от рибари и фирми в сектор Стопански риболов) и възможности за тяхното отстраняване също мотивират посочените вече две потребности в предходната подсекция. В допълнение извеждаме и следните потребности:

- Вертикална интеграция на продуктова верига (от водоема до тигана) за контрол на качеството и проследяване на продукцията, бърза реакция при промени на пазара, по-добра пазарна позиция на входа (фуражирана/ зарибителен материал) и изхода (първични/ вторични продукти от аквакултура с по-висока добавена стойност), оптимизация на логистичните процеси и др.
- Хоризонтална интеграция на производители на аквакултура на основата на етично (и взаимозигодно) сътрудничество за постигане на по-силна пазарна позиция и намаляване на влиянието на агресивната координация, налагана от най-силните пазарни субекти.
- повишаване информационната обезпеченост за пазарната верига чрез интеграция на съществуващите бази данни, с цел осигуряване на тяхната цялостност, достъпност, сигурност и съпоставимост за целите на анализа и планирането.

Потребности, установени на база **консервативни стратегии** (силни страни и заплахи)

Общото много добро развитие на износа на *шаранови и пъстървови видове* и *черен хайвер* се балансира от спецификата на пазарите. При първите два вида износът е недиверсифициран износ и зависи основно от един пазар (Румъния), докато при черния хайвер пазарните данни често са ненадеждни и частични, което прави по-трудно неговото дългосрочно управление. Това мотивира потребност за:

- Устойчиво развитие на износа със запазване на завоюваните пазари и разширяването им при възможност.

ВЛИЯНИЕ НА КОРОНАВИРУС КРИЗАТА

Коронавирус кризата през 2020 г. е констатирана заплаха за всеки от разглежданите сектори, като основното ѝ влияние е върху пазара на работна ръка и пазарите на продукция. Тя оказва сериозен натиск на поведението на икономическите субекти ще се отнася до възможности за реализиране на приходи, постигане на печалба, евентуалното ѝ реинвестиране и привличането на външен капитал на пазарен принцип. Последващ е ефектът, водещ до свиване на пазара на труда и нарастване на безработицата.

В последните 15 години (2005-2019 г.) в развитието на икономиката на България като цяло могат да бъдат обособени три ясно разграничими периода.

- До 2008 г. включително: Период на интензивен растеж с годишен прираст на БВП между 7.2% (2005 г.) и 6.1% (2008 г.).
- 2009-2013 г.: Влияние на световната финансова криза от 2008-2010 г., характеризиращо се със спад на БВП от 3.9% през 2009 г. и стагнация и бавно възстановяване през следващите четири години, през които годишният ръст на БВП е под 1% с изключение на 2011 г.
- След 2014 г.: Период на умерен растеж (над средния за ЕС) с годишен прираст на БВП между 4% (2015 г.) и 3.1% (2018 г.). Прогнозните данни за 2019 г. са за 3.4% ръст на БВП.

На тази основа е съставена и последната (2019 г.) есенна макроикономическа прогноза на Министерство на финансите за годишен ръст на БВП от малко над 3% годишно за 2020-2022 г.

Коронавирус кризата от пролетта на 2020 г., съществено промени тази ситуация. Прогнозата на Международния валутен фонд през април 2020 г.¹⁰⁶ предвижда 4% свиване на икономиката на България през 2020 г. и 6% ръст през 2021 г. в сравнение с 7.5% спад в евро зоната през 2020 г. и 4.5% ръст през 2021 г.

Пролетната икономическа прогноза 2020 г. на Европейската комисия¹⁰⁷ за България е по-консервативна и предвижда 7.2% спад на БВП през 2020 г. и 6% ръст на БВП през 2021 г. В това отношение тя е много по-близка до прогнозата на ЕК за еврозоната: 7.7% спад на БВП през 2020 г. и 6.3% ръст на БВП през 2021 г.

Множество икономисти и организации активно дискутират какво ще бъде влиянието на коронавирус кризата. Формират се две основни гледни точки и възможни сценарии.

- Бърз спад и бързо възстановяване (V-образна рецесия), до който е близко предвиждането на МВФ
- (Бърз) спад и по-бавно възстановяване, характеризирани като U-образна рецесия, L-образна рецесия и др. в зависимост от скоростта и

¹⁰⁶ <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2020/04/14/weo-april-2020>

¹⁰⁷ https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/economic-performance-and-forecasts/economic-performance-country/bulgaria/economic-forecast-bulgaria_en

продължителността на спада и времето за възстановяване, до който е по-близо предвиждането на МФ.

При изготвяне на стратегиите за сектора е добре да бъдат взети предвид тези два сценария. При финансовата криза от 2008-2010 г. в България и ЕС като цяло е реализиран по-скоро вторият сценарий.

Мерките, които ще предприемат ЕС, ЕК и правителството на България все още са в процес на еволюция и ще повлияят на вида на кризата. Целта е избягване в максимална възможна степен на втория сценарий.

Общи национални мерки, които засягат разглежданите сектори са тези, насочени към МСП:

- Антикризисна програма за подкрепа на малките и средни предприятия, управлявана от Българската банка за развитие (ББР) 108 със срок за кандидатстване до 23.12.2020 г.
- Безлихвени заеми за физически лица в неплатен отпуск и самоосигуряващи се от ББР¹⁰⁹.
- Собствена програма на ББР за стартиращи и микро- предприятия, засегнати от COVID-19¹¹⁰.

Специфични национални мерки е предвидила и Програмата за морско дело и рибарство¹¹¹:

- BG14MFOP001-1.014 - Опазване и възстановяване на морското биологично разнообразие и екосистеми и компенсационни режими в рамките на устойчивите риболовни дейности: подадени са 11 проектни предложения на обща стойност 1 857 370,54 лв.
- BG14MFOP001-1.016 - Диверсификация и нови форми на доход: подадени са 4 проектни предложения на обща стойност 857 735,48 лв.
- BG14MFOP001-1.017 - Подкрепа за собственици на риболовни кораби и рибари за преодоляване на икономическите последици от избухването на COVID-19, поради временно преустановяване на риболовната дейност: подадени са 77 проектни предложения на обща стойност 2 059 324,22 лв.

ИАРА събира икономически данни от фирмите в анализирания сектор на основа на Закона за рибарството и аквакултурите, в това число:

- обща информация и икономическа статистика за риболовния кораб, данни за броя на наетите лица и за риболовната дейност, данните за улова/разтоварванията за предходния месец по видове и количества;

¹⁰⁸ <https://bbr.bg/bg/p/finansova-podkrepa-za-postradali-ot-covid-19/antikrizisna-programa-za-podkrepa-na-malkite-i-sredni-predprijatija>

¹⁰⁹ <https://bbr.bg/bg/p/finansova-podkrepa-za-postradali-ot-covid-19/bezlihveni-zaemi-za-fizicheski-lica-v-neplaten-otpusk-i-samoosigurjavashti-se>

¹¹⁰ <https://bbr.bg/bg/p/finansova-podkrepa-za-postradali-ot-covid-19/sobstvena-programa-na-bbr-za-startirashti-i-mikro-predprijatija-zasegnati-ot-covid-19>

¹¹¹ <https://eumis2020.government.bg/bg/s/Procedure/Active>

→ произведената и продадената от рибовъдните стопанства риба и други водни организми за предходната година, броя на наетите лица и лицата, които работят без заплащане, приходите и разходите по различни пера;

→ в сектор преработка - броя на наетите лица и лицата, които работят без заплащане, приходите и разходите по различни пера.

Мерките на ниво ЕС са в процес на уточняване.

Активното управление на предприетите мерки изисква непрекъснато наблюдение на техния ефект и ефикасност. Това мотивира потребност за:

Месечно (или най-рядко на тримесечие) набиране на оперативни данни и анализа им за приходи и разходи и наети лица за периода на коронавирус кризата и действие на мерките, например до края на 2021 г.

ВИЗИЯ ЗА РАЗВИТИЕТО НА СЕКТОР „РИБАРСТВО“ ЗА ПЕРИОДА 2021-2027

ПРИОРИТЕТИ И СТРАТЕГИЧЕСКИ ЦЕЛИ

ВИЗИЯ

Визията за развитието на сектор Рибарство на РБългария през следващия програмен период е:

Гарантиране на продоволствена сигурност чрез производство на качествени продукти и генериране на просперитет в крайбрежните и вътрешните райони чрез екологично, социално и икономически устойчиво развитие на риболова и аквакултурите.

СТРАТЕГИЧЕСКИ ЦЕЛИ И НАСОКИ

Основните стратегическа цели за реализиране на визията в развитието на сектор Рибарство през следващия програмен период са:

- подкрепа за устойчив риболов, щадящ водните биологични ресурси, с особено внимание към дребномащабния риболов
- насърчаване развитието на аквакултури, чиито дейности са интегрирани с опазването на околната среда и биоразнообразието
- насърчаване на устойчива преработвателна индустрия
- развитие на свързана инфраструктура и организиран пазар
- развитие на квалификацията на човешките ресурси
- принос към регионалната заетост
- насърчаване на връзката между наука и практика.

Постигането на тези цели ще се осъществи с действия в следните конкретни стратегически насоки:

- запазване, стабилизиране, разширение и модернизация на съществуващи производствени мощности - морски и сладководни, и изграждане на нови, прилагащи технологии, щадящи експлоатацията на водните ресурси и с ниско влияние върху околната среда
- повишаване на производството на аквакултури в условията на устойчив растеж
- увеличаване на икономическата ефективност на производството на аквакултури и риболова чрез директни продажби, добавена стойност, диверсификация на дейностите, регионално коопериране, организации на пазара и др.
- прилагане принципите на устойчив риболов и опазване на околната среда чрез модернизиране на флота

→ насърчаване растежа на секторите, допринасящи за синята икономика и стимулиране на развитието на общностите в районите с традиции в рибарство и развиващи аквакултури в крайбрежните и вътрешните райони.

ПРИОРИТЕТИ НА ЕФМДРА

Ключов финансов механизъм за осъществяване на визията и целите за развитието на сектор Рибарство в Р България е ЕФМДРА. Фондът допринася за прилагането на общата политика в областта на рибарството (ОПОР) и на морската политика. Към настоящия момент в него са заложени следните приоритети:

- 1) насърчаване на устойчивият риболов и опазването на водните биологични ресурси
- 2) насърчаване на устойчивите дейности, свързани с аквакултурите, и на преработването и предлагането на пазара на продукти от риболов и аквакултури
- 3) създаване на предпоставки за растеж на устойчивата синя икономика и стимулиране на развитието на общностите, занимаващи се с риболов и аквакултури, в крайбрежните и вътрешните райони
- 4) укрепване на международното управление на океаните и създаване на предпоставки за безопасността, сигурността, чистотата и устойчивото стопанисване на моретата и океаните.

ПРИОРИТЕТ 1: Насърчаване на устойчивия риболов и опазването на водните биологични ресурси

Изпълнението на този приоритет трябва да гарантира, че риболовните дейности са екологично устойчиви в дългосрочен план и се управляват по начин, който съответства на целите за постигане на икономически и социални ползи и ползи за заетостта, както и за приноса към продоволственото снабдяване.

Специфичните цели на приоритета са:

1. укрепване на икономически, социално и екологично устойчиви риболовни дейности
2. повишаване на енергийната ефективност и намаляване на емисиите на CO₂ чрез подмяна или обновяване на риболовните кораби
3. насърчаване на адаптирането на риболовния капацитет към възможностите за риболов и допринасяне за постигането на справедлив жизнен стандарт в случай на дадено временно преустановяване на риболовните дейности
4. насърчаване на ефективен контрол в областта на рибарството и на надеждни данни за вземането на решения, основани на знанието
5. допринасяне за опазването и възстановяването на водното биологично разнообразие и на водните екосистеми.

Дейности за постигане на специфичната цел 5, включително във вътрешните водоеми, включват:

- 1) компенсации за рибарите за събирането на изгубени риболовни уреди и на отпадъци в морето
- 2) инвестиции в пристанищата или друга инфраструктура за набавяне на подходящи съоръжения за приемане на изгубени риболовни уреди и на отпадъци, събрани в морето
- 3) действия за постигане или поддържане на добро екологично състояние на морската среда в съответствие с член 1, параграф 1 от Директива 2008/56/ЕО
- 4) изпълнение на мерките за пространствена защита, установени в съответствие с член 13, параграф 4 от Директива 2008/56/ЕО
- 5) управление, възстановяване, наблюдение и мониторинг на защитените зони по „Натура 2000“, вземайки предвид рамките за приоритетно действие, установени съгласно член 8 от Директива 92/43/ЕИО
- 6) защита на видовете по силата на Директива 92/43/ЕИО и Директива 2009/147/ЕО, вземайки предвид рамките за приоритетно действие, установени съгласно член 8 от Директива 92/43/ЕИО.
- 7) възстановяване на вътрешните водоеми в съответствие с програмите от мерки, установени съгласно член 11 от Директива 2000/60/ЕО.

ДЕЙНОСТИ И МЕРКИ НА НАЦИОНАЛНО НИВО В СИНХРОН С ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА ПРИОРИТЕТ 1

Подпомагането в това направление може да е свързано с:

- Подкрепа за развитие на устойчив дребномащабен крайбрежен риболов
- Прилагане на компенсационни схеми за временно прекратяване на риболовните дейности във връзка с опазване на рибните ресурси и водните екосистеми
- Подобряване на хигиената, безопасността и условията на труд на борда, и на енергийната ефективност
- Прилагане на мерки за адаптирането и управлението на риболовния капацитет
- Подкрепа за модернизиране на рибарските пристанища
- Подобряване на природозащитното състояние на морски типове природни местообитания чрез разработване на планове за управление на риболовните дейности в мрежата от морски защитени зони (1110, 1160, 1170): разработване на планове за управление на риболовните дейности.
- Подобряване на природозащитното състояние на морски типове природните местообитания чрез контрол върху обилието на инвазивни видове (1110, 1160, 1170): извличане на дребноразмерни класове *Rapana venosa* с прилагане на екологосъобразни методи за улов; преработка на уловите и др.

- Подобряване на природозащитното състояние на морски типове природните местообитания чрез почистване на морското дъно от морски отпадъци и изгубени рибарски уреди и принадлежности (1110, 1160, 1170): почистване на морското дъно от морски отпадъци и изгубени рибарски уреди, и принадлежности и др.
- Подобряване на природозащитното състояние на морски типове природните местообитания чрез подкрепа за временно преустановяване на улов на бяла мида (1110, 1160): компенсация за временно преустановяване на улов на бяла мида.
- Развитие и внедряване на ново знание, което намалява въздействието от риболова върху морските типове природни местообитания и популациите на типичните видове (1110, 1140, 1160, 1170): проучвания на натиска и въздействието върху биоразнообразието от използването на бийм тралове и пелагичен трал с придънно приложение; проучване на популациите на типични видове черупкови; разработване на екологични стандарти за опазване на видовете от групата на белите миди и др.
- Повишаване на административния капацитет за контрол върху забранени човешки дейности в крайбрежните и морските защитените зони (1110, 1140, 1160, 1170): закупуване на оборудване и обучение за използването му за интегриран мониторинг; закупуване, обучение и използване на безпилотни летателни апарати за контрол върху забранени човешки дейности в защитените зони и др.
- Подобряване на природозащитното състояние на морските бозайници чрез намаляване на негативните взаимодействия между китоподобните и рибарството (1349 *Tursiops truncatus* (Афала), 1351 *Phocoena phocoena* (Муткур)): пилотно инсталиране на различни модели пингъри в даляни и на дънни мрежи в определени Натура зони по Черноморското крайбрежие; проучване на ефекта от поставените различни модели пингъри - теренни проучвания за приулов от делфини в даляни и мрежи със и без пингъри; повишаване на осведомеността на заинтересованите страни относно възможностите за използване на пингъри и др.
- Повишаване на капацитета на отговорните държавни институции за осъществяване на наблюдение и ефективен контрол върху антропогенни дейности, които представляват заплаха за морските китоподобни (1349 *Tursiops truncatus* (Афала), 1351 *Phocoena phocoena* (Муткур)): изграждане на център за мониторинг на заплахи за китоподобни с използване на дистанционни методи и др.
- подобряване на условията за извършване на първа продажба, качеството на разтоварените продукти и проследимостта им
- увеличаване на доходите на заетите в сектора чрез възможност за пряка продажба и добавяне на стойност към собствения улов
- диверсификацията на дейностите на заетите в сектора в по-широкия контекст на устойчивата синя икономика

- насърчаване повишаването на знанията, уменията и изграждането на капацитет и осведоменост на заетите в бранша
- подобряване на контрола и правоприлагането при извършването на риболовна дейност
- по-стриктно събиране и обработка на данни, проследимост, мониторинг и наблюдение, публичност на данните в подходяща и достъпна за гражданите форма и постоянно обновяване на същите през определени периоди, характерни за отделните дейности
- създаване на успешни партньорства между бизнеса - риболов и аквакултури, и научните организации с цел опазване и възстановяване на морското и крайбрежното биоразнообразие и екосистеми, включително защитените морски зони и защитените зони по „Натура 2000“, и участие в съвместното управление на морското пространство.

Прилагането на посочените приоритетни мерки се очаква да даде принос към следните екосистемни услуги и социално-икономически ползи: Подкрепа за екологосъобразното управление на риболова; Запазване на ландшафта и положително влияние върху възможностите за развитие на морски и орнитологичен туризъм; Подкрепа за устойчиво ползване на екосистемата и екосистемните услуги.

ИНДИКАТОРИ

- намаляване на риболовното усилие
- степен на модернизация на риболовния флот (брой инвестиции на борда на риболовни кораби)
- брой модернизирани пристанища
- брой работни места
- увеличен доход в риболовния сектор
- брой проекти за опазване и възстановяване на морското и крайбрежното биоразнообразие и екосистеми и настъпили положителни промени и ефекти от тях.

ПРИОРИТЕТ 2: Насърчаване на устойчивите дейности, свързани с аквакултурите, и на преработването и предлагането на пазара на продукти от риболов и аквакултури

Специфични цели на приоритета са:

1. Насърчаване на устойчиви и икономически жизнеспособни дейности, свързани с аквакултурите, в съответствие с член 34, параграф 1 от Регламент (ЕС) № 1380/2013; подпомагането може да обхваща и аквакултури, предоставящи екологични услуги, както и защита на здравето на животните и хуманното отношение към тях в контекста на аквакултурите в съответствие с Регламент (ЕС) 2016/429 на Европейския парламент и на Съвета и Регламент (ЕС) № 652/2014 на Европейския парламент и на Съвета.

2. Насърчаване на предлагането на пазара, качеството и добавената стойност на продуктите от риболов и аквакултури, както и преработването на тези продукти; подпомагането може също да допринесе за постигането на целите на ООП, както е предвидено в член 35 от Регламент № 1380/2013, включително на плановете за производство и предлагане на пазара, описани в член 28 от Регламент № 1379/2013.

ДЕЙНОСТИ И МЕРКИ НА НАЦИОНАЛНО НИВО В СИНХРОН С ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА ПРИОРИТЕТ 2

Насърчаване на устойчиви и икономически жизнеспособни дейности, свързани с аквакултурите

→ Подпомагане развитието на устойчиви аквакултурни производства, щадящи експлоатацията на водните ресурси и с ниско влияние върху околната среда

Екстензивните и полуинтензивните стопанства, разположени в малки и средни язовири са гръбнакът на топловодното рибовъдство в страната от години. Техният принос е особено важен във връзка със:

- снабдяване на населението с прясна риба на достъпна цена от директна продажба по региони и
- запазването и създаването работни места.

Наред с това се отчитат безспорните екологични ползи на тези водоеми, тъй като те образуват местообитания за различни птици и водни животни и чрез култивирането на риба се запазват традиционните характеристики на зоните на обитание на тези видове.

България разполага с множество малки и средни язовири, в които могат да се развият полуинтензивни и екстензивни аквакултури, които да осмислят съществуването особено на онези водни тела, които не се използват за напояване или други дейности. Тези аквакултурни производства имат и множество екологични ползи, тъй като те представляват подходящо местообитания за различни птици и водни животни, а чрез култивирането на риба се запазват традиционните характеристики на зоните на обитание на тези видове. Към тази група попадат и топловодните басейнови стопанства от земен тип, построени основно по поречието на реки. Голяма част от използваната в тях вода се връща обратно в естественото водно тяло, като качеството ѝ по много показатели след стопанството е подобро, поради ниската проточност на водата в басейните и свързаните с това утаителни възможности на басейните, поради относително дългия престой на водата в тях и извличането на колямо количество биогени (азот и фосфор) от водата от макрофитната растителност, развиваща се в тях. С това със сигурност може да се каже, че басейновото рибовъдство е уникален сегмент на Европейската аквакултура и е добър пример за кръгова икономика.

Развитие на аквакултурата в малките и средните язовири косвено ще повлияе положително и различните форми на туризма (екотуризм, риболовен туризм и др.).

Подпомагането в това направление може да е свързано с:

- подобряване на производствените характеристики на водоема/басейновото стопанство чрез реконструкция и модернизация на техническите съоръжения - кранове, връзки, различните шахти, филтри, бетониране на открити канали, саваци, диги и т.н. и премахване на обрастванията от водна и наземна растителност.
- диверсифициране на поликултурата с добавяне на допълнителни стопански ценни видове риба като европейски сом, бяла риба, щука, лин, есетрови видове, езерен рак и др.
- директна продажба на рибата on farm чрез регистриране на обособени щандове или пунктове за първа продажба на продукция от аквакултура, чрез on line магазини, мобилни магазини, фермерски пазари и др.
- добавяне на стойност към производството чрез извършване на първична обработка на произведената продукция в изградени собствени помещения.
- диверсификация на аквакултурната дейност чрез развитие на допълнителни дейности в зоните около водоема/басейновото стопанство като туризъм, любителски риболов и др.
- добавяне на стойност към дейностите на фермата чрез изграждане на помещения за настаняване на туристи, оборудване на водоема със съоръжения за любителски риболов, изграждане на заведения за хранене и др.
- промотиране на рибовъдството като част/допълнителна дейност от общата земеделска дейност на фермера, т.е. промотиране развитието на бизнес от семеен тип, способен да генерира устойчива заетост, включително на членове от семейството, ниско квалифицирани работници и уязвими групи в селските райони, характеризиращи се с висока безработица.
- промотиране участието в доброволни схеми за предоставяне на услуги по опазване на околната среда и биоразнообразието, като подкрепа за стопанства ситуйрани в зони по Натура, хабитати на птици, защитени и влажни зони и др. За да бъдат рибовъдните стопанства жизнеспособни е необходимо финансово подпомагане за компенсиране на пропуснатите ползи и направените по-високи разходи, изпълнявайки специфичните изисквания, свързани с оперирането им в защитени зони.
- подпомагане на стопански ползвания за възстановяване на изоставени бивши рибарници, определени като влажни зони, които ползвания (рибарство, аквакултури) водят до поддържане на благоприятен воден режим и/или на други фактори, свързани с функционирането на влажните зони като екосистеми, до опазване и възстановяване на биологичното разнообразие във влажни зони и в защитени зони по Натура 2000.

→ Подпомагане свързано с повишаване на производството на зарибителен материал

Преодоляване на недостига от зарибителен материал от стуктуроопределящи отрасъла видове риби е ключово за устойчивото развитие на аквакултурите в България. От местните топлолюбиви видове риби следва да се възстанови и увеличи

производството на зарибителен материал от европейския сом, бяла риба, черен и бял амур, есетрови риби. От студенолюбивите риби, производството на зарибителен материал от дъгова пъстърва трябва да е приоритетно. Следва да се разработят и внедряват в практиката биотехнологии за изкуствено размножаване на редица местни видове, които имат потенциал за отглеждане в аквакултура (лин, кефал, мрени и други). За някои редки и защитени видове, които имат нужда от подкрепа и възстановяване на дивите им популации, също следва да разработят биотехнологии за получаване на потомство. За целта трябва да се възстановят и изградят стопанства със съответната специализация по региони, за да не се допусне „генетично замърсяване“ на дивите популации. Важно за пъстървовъдството е също и увеличаването и стабилизирането на производството на зарибителен материал от речна (балканска) пъстърва, тъй като тя е важен обект за зарибяване на планинските реки за целите на любителския риболов, с което на аквакултурата се придава голям социален ефект.

Успоредно с това трябва да се апробират и внедрят в практиката методи за изкуствено размножаване и отглеждане на зарибителен материал от видове, които сега навлизат в българските аквакултури и има засилен интерес към отглеждането (напр. африкански сом и др.).

Особено важно е и подобряване на качеството на получавания зарибителен материал. За постигането на оптимални резултати при изкуственото развъждане трябва да се прилагат разработени и утвърдени по съветен ред биотехнологии, при използването на научния потенциал на институтите, университетите в които има кадри с теоретичен и практически опит в това направление. Трябва да се преустанови практиката за развъждане на риби и други водни организми от неквалифицирани кадри, в неподходящи за целта помещения, от неподходящи маточни стада и при неспазване на правилата за биосигурност.

Мерки в това направление са:

- възстановяване на съществуващи люпилни комплекси и изграждане на нови
- сертифициране на фермите за производство на зарибителен материал
- използване на опита на професионални кадри в областта на аквакултурите за внедряване на добри производствени практики при развъждането на водни организми.

→ Развитие на садкова аквакултура в големите язовири

Садковото отглеждане на риба е второто по обем производство в страната след басейновото и напред неговият дял в аквакултурата ще бъде значителен. Известно е, че садковите стопанства имат влияние върху евтрофикацията на водоемите, затова бъдещото им устойчиво развитие е свързано с въвеждането на лимити в производствените обеми, както и на добри производствени практики, недопускащи негативно влияние върху отделните компоненти на водните екосистеми. Това е свързано с разработването на производствени параметри за всеки отделен язовир в който има или се придвижва изграждане на садково стопанство. По този начин ще се създадат предпоставки за устойчиво развитие на садковата аквакултура без това да води по промяна на екологичното състояние/потенциал на водното тяло.

Мерки в това направление са:

- разработване на добри практики при садково отглеждане на риби
- научно обосновани лимити за производствените обеми, индивидуално за всяко водно тяло
- използване на по-ефективни методи за хранене, поддържане на здравния статус.

→ Модернизация на стопанствата за производство на риби и други водни организми

Модернизацията на съществуващите ферми е ключова стъпка към устойчивост на аквакултурите у нас. Ефектът от изпълнението на тази дейност ще е комплексен – както в областта на внедряване на екологосъобразност във всеки етап от производствения процес, така и в превръщането на аквакултурите в привлекателна работа за висококвалифицирани специалисти от различни области - инженери, биолози, ветеринарни лекари.

Модернизацията на първо място, трябва да е насочена към привеждането на фермите към режим на многократно използване на водата с пречистване от биогените и аериране. Това ще се налага от все по-често намалящия дебит на подпочвените води - извори и сондажи, които захранват много пътървови стопанства, вкл. люпилни, а също така и намаляне на оттока и даже пресъхване на частични участъци от реките, по чието поречие са построени множество ферми. Включването на модули и стъпала за механично и биологично пречистване ще даде перспектива за работа на тези ферми в условията на воден дефицит. Наложителен е и контрол на физичните и химични параметри на влизащата и напускащата вода от стопанствата. Мониторингът върху качествени и количествени параметри на водата ще позволи не само по-екологосъобразно производство, но и поддържането на водата в референтни за дедения воден басейн стойности, както и ще подпомогне спазването на правилата за биосигурност и хуманно отношение към животните.

Модернизацията на различните технологични етапи в аквакултурите ще направи по-ефективен производствения процес; ще облекчи различни времеемки и тежки физически дейности; ще повиши контролът върху етапите от производствения процес. Модернизацията на фермите ще направи работата в тях по-атрактивна за млади и висококвалифицирани кадри, които ще могат да съчетаят работата в практиката с разработването на научно-изследователски задачи. Разбира се, модернизацията ще наложи и повишаване на квалификацията на основния персонал от технологи и работници.

Мерки в това направление са:

- изграждане на съоръжения за намаляне на биогенния натиск от аквакултурната дейност
- технологизиране на дейности в производствения процес (сортиране, броене, третиране с препарати, и др.)

→ Диверсификация на производството от марикултури

В последните години намаляването на естествените рибни популации в Черно море и световния океан даде тласък на развитието на различни видове марикултури. В Черно море към момента се практикува единствено отглеждане на черна мида, но защитата на запасите от други видове двучерупчести мекотели и различни видове риби са движеща сила за разработването на биотехнологии за отглеждането им. Макар че съществуват множество ограничения за развитието на марикултури в Черно море от различно естество (най-вече морфологични, климатични, замърсяване на крайбрежните води, цени на крайбрежните земи и др.), търсенето на морски храни ще доведе до разработването на технологии за отглеждането на някои видове организми. Разумният подход изисква да се стартира с видове за които съществуват разработени и утвърдени в световен мащаб практики и за които може да се използва натрупания национален и световен опит. Също така е подходящо да се стартира с видове, които се срещат естествено в Черно море; качеството на крайбрежните води задоволява техните изисквания; не е необходимо създаването на сложни съпътстващи производства. Отглеждането на калкан е стратегически важно за България, както от гледна точка за намаляване на риболовната преса върху естествените популации на вида, така и за задоволяване на търсенето от морски риби, което несъмнено съществува на българския пазар.

Развитието на морска аквакултура в Черно море среща подкрепата и от страна на FAO, като в момента са предприети действия за създаване на центрове за морска аквакултура в няколко черноморски страни, вкл. и в България, за да може технологията по отглеждането на калкан да се отработи първо на експериментално/пилотно ниво, и след това да се представи на практиката, а също така и да се обучат кадри за въвеждане на новата технология.

Мерки в това направление са:

- обучение на квалифицирани кадри за технологии за различни видове
- пространствен анализ за установяване на места с висока степен на пригодност за изграждане на ферми за марикултури
- анализ и подбор на видовете риби и други морски организми с най-голяма пригодност за отглеждане в условията на Черно море
- създаване на специализирана лаборатория за разработване на биотехнологии за развъждане и отглеждане на морски организми с предназначение аквакултури.

→ Насърчаване повишаването на знанията, уменията и изграждането на капацитет и осведоменост на заетите в сектор Рибарство

Устойчивостта на българските аквакултури зависи от взаимодействието между националните научно-изследователски институти, образователни центрове и програми и производствените предприятия. Съвместното им участие в научно-изследователска и иновационна дейност ще подпомогне развитието както на научната, така и на производствената дейност. В същото време изследванията и иновациите са основен двигател за ускоряване на прехода към устойчиви, здравословни и приобщаващи хранителни системи от първично производство до потребление. ЕК предвижда допълнителна подкрепа в рамките на Хоризонт 2020 за

изследвания и иновации в областта на храните, биоикономиката, природните ресурси, земеделие, рибарство, аквакултури и околна среда, както и за използването на дигитални технологии и природни решения за земеделски и хранителни продукти.

Като необходима подкрепа за извършването на прехода към устойчива хранителна система се разглежда и насърчаването на консултантските услуги, споделяне на знания и умения. Първичните производители имат особена нужда от обективни, адаптирани към тях консултантски услуги относно възможностите за устойчиво управление. В тази област е подходящо използването на наличния капацитет на съществуващата в страната Национална служба за съвети в земеделието, чийто потенциал би могъл да бъде надграден в областта на подкрепата на производителите на аквакултури, както и по отношение на възможностите за диверсификацията на производствените и търговски дейности. Като подходящо може да бъде разглеждана съвместна работа на службата и експертизата на научноизследователските институти в областта на рибарството и аквакултурите.

Днес трансферът на технологии се счита за специфична мисия на университетите. Но когато знанията не са количествено измерими и защитими, както при индустриалната собственост, най-добрият начин за остойносттаване на трансфера им несъмнено е тяхното използване за създаване на spin-off фирми. Изграждането на spin-off фирми е важно средство за трансфер на технологии, позволяващо проникване на пазара на специфични знания, генерирани в изследователските структури на университетите, и за тяхното успешно усвояване чрез създаването на нови предприятия. Научно-образователните институции следва да разработят програми, които са тясно обвързани с настоящите и бъдещи нужди на производството на аквакултури в България. Водещ елемент в образователните програми трябва да е екологосъобразното и устойчиво производство. В образователните и изследователски проекти следва да се включи разработването и имплементирането в парктиката на биотехнологии за размножаване и отглеждане на местни видове риби и други водни животни, които имат потенциал за култививране под една или друга форма. Приоритет в научните и практически дейности на изследователските центрове следва да са и биотехнологиите за размножаване и отглеждане на застрашени и редки водни организми, което ще даде възможност за възстановяване на естествените им популации в реките и езерата с помощта на фермите за аквакултури.

Запазване на традициите на дребномащабния риболов може да се осъществи чрез обучението в специализирани курсове, училища и други форми на класна и извънкласна работа.

Мерки в това направление са:

- изграждане на нови и модернизиране на съществуващи лаборатории за изследване, разработване и апробиране на биотехнологии за развъждане и отглеждане на хидробионти

- създаване на научно-образователни центрове за обучение на кадри и за продължаващо през целия живот обучение на специалисти заети в системата на подсектор Аквакултури

- изграждане на spin-off фирми

- въвеждане на задължително участие в производствения процес на квалифицирани кадри (с квалификация в областта на аквакултурите) във фермите, извършващи изкуствено размножаване, въвеждане нови видове (за страната) в аквакултурите, изпълняващи проекти по национални или европейски програми, и/или субсидирани от национални или еврофондове.

→ Опростяване на административните процедури

Ограничаването до разумни граници на промени в съществуващата нормативна уредба относно изисквания към осъществяване на икономическите дейности в сектора на аквакултурите би допринесло в значителна степен за осигуряване на предвидима нормативна среда, в която икономическите оператори да планират и изпълняват своите бизнес планове.

Промените в законодателството следва да бъдат съпътствани с нормативно изискваните реалистични и качествени предварителни оценки за въздействието, които да отчитат ефективността на прилаганото законодателство. Продължават да са актуални идентифицираните в предходния период като релевантни мерките за изграждане на консултативни механизми в подкрепа на политиката за развитие на сектора, както и прилагането на свързаното законодателство и координация на усилията за опростяване на регулациите и изискванията за регистрация на рибовъдно стопанство, вкл. намаляване на административната тежест.

Тези дейности включват и развитие на възможностите за информиране и консултиране на заинтересованите страни, вкл. и в подкрепа на процесите за подпомагане на МСП в сектора за избягване на административни и финансови тежести при прехода към устойчива хранителна верига, подкрепян и чрез Стратегията „от фермата до трапезата“ на ЕК.

С оглед регистрираната в предходния планов период, продължаваща и в настоящия, значителна тежест за икономическите оператори на изискванията, произтичащи от Закона за водите следва да бъде извършен целенасочен анализ на процедурите, вкл. последваща оценка на въздействието на Закона за водите в частите му, имащи отношение върху икономическите оператори в сектор Рибарство, като част от процедурите за регистрация на стопанство за производство на аквакултури.

Насърчаване на предлагането на пазара, качеството и добавената стойност на продуктите от риболов и аквакултури, както и преработването на тези продукти

→ Преработка

Важен фактор за наличието и качеството на продуктите от риболов и аквакултури е преработвателната промишленост. Подпомагане по линия на ЕФМДР за целенасочените инвестиции в тази промишленост може да се предоставя, при условие че те допринасят за постигане на целите на общата организация на пазарите. Най-актуалните данни сочат, че преработвателната промишленост в Съюза бележи добри резултати. Подсекторът е един от най-успешно развиващите се като част от хранително-вкусовата промишленост на България за периода 2007-2017 г. В този период броят на предприятията нараства с близо 50%, а производителността - 2,5

пъти. Подсекторът е с най-висока оценка на икономическо използване на инвестиционния капацитет в ХВП през всички години (близък до максимума).

Основните положителни тенденции се наблюдават относно:

- балансирана структура на предприятията в подсектора по отношение на големина - микро, малки и средни
- добър експортен потенциал и нарастващо количеството на експортираната продукция с всяка година
- дългосрочна тенденция за увеличаване на приходите от преработка на риба и други водни организми (основно консервирана), като основни видове са скумрия, тон, цаца, аншоа (на ишлеме) и др.
- дългосрочно нарастване на средните годишни приходи на предприятие
- генерирана печалба в сектора във всяка от последните 10 години
- дългосрочно повишаване на производителността на труда (приходи от заето лице), като ръстът му в подсектора е най-висок за ХВП
- от нетен вносител за периода преди 2014 г. подсекторът се е превърнал в износител в периода 2014-2017 г. с положителен баланс от над 50 мил. лв.
- подсекторът е с най-високо икономическото използване на инвестиционния капацитет в ХВП, показващо наличие на оптимално натоварване на създадения инвестиционен капацитет, висока пазарна възвращаемост и добра ценова позиционираност.

Идентифицираните проблеми и възможни заплахи се отнасят до:

- зависимост на част от сектора от ръчен труд и ниска цена на труда
- възможни затруднения при намирането на работна ръка предвид трудоемкия характер на дейността
- зависимост на голяма част от сектора от вносни суровини.

Възможностите са свързани с :

- нарастване на приходите от преработка на множество нишови продукти
- нарастване на обемите продукция, приходите на предприятията и броя на заетите в подсектора
- подобряване на оползотворяването на странични продукти от обработката.

Въз основа на направения анализ са изведени **следните приоритети:**

- осигуряване на достъп до финансови инструменти, допълнено от продължаване на целенасочена държавна подкрепа за подобряване конкурентоспособността в подсектора при оптимизиране на използването на ресурсите
- осигуряване на достъп до финансиране от ЕФРР за реализация на мащабни инвестиции, насочени към оползотворяване на странични продукти от обработката и до създаване на възможност за преработка/производство на нишови продукти

Deleted: Предвид горното, евентуална подкрепа за мащабно разширяване на мощности за преработка на риба и рибни продукти би могло да доведе до намаляване оптималността на използване на инвестиционния капацитет поради потенциална заплаха от намаляване на обема или повишаване цената на вносните суровини или поради ограничаване на наличните пазари предвид очаквана икономическа стагнация в следващите няколко години.¶

- намаляване на административната тежест по отношение на преработвателните предприятия и осигуряване на подкрепа за капацитет за навлизане на нови пазари
- специфично намаляване на регулативната тежест по отношение на обработката на риба и други водни организми и разграничаването на режимите с тези за преработка на риба и рибни продукти
- развитие на рекламния потенциал и разнообразието от продукти и свързването им с целите по отношение нарастване на консумацията в страната
повишаване на информационната обезпеченост за развитието на сектора, позволяващо адекватно и навременно проследяване и предприемане на съответни мерки.

→ Пазари

ЕФМДР предвижда и насърчаване на предлагането на пазара, качеството и добавената стойност на продуктите от риболов и аквакултури.

Пазарът на риба, други водни организми и рибни продукти в България е свързан с развитието на подсектори: стопански риболов, аквакултури, преработка на риба и други водни продукти, търговия с риба и други водни продукти.

Предлагането се формира от собствен улов, собствено производство на аквакултури и внос, търсенето - от вътрешно потребление и износ.

Основните положителни тенденции се наблюдават относно:

- значим износ от общото производство на шаранови и пъстървови видове
- високо вътрешно потребление на пъстървови видове, черна морска мида и скариди, съчетано с високо качество на българското производство от аквакултури, признато на българския пазар
- високи цени на черния хайвер на международните пазари, съчетани с високо качество на българския черен хайвер, признато на международните пазари.

Идентифицираните проблеми и възможни заплахи се отнасят до:

- много ниско вътрешно потребление на риба и рибни продукти (второ най-ниско в ЕС28), съчетано с нарастващо потребление на пресни/охладени продукти от внос, които директно конкурират продуктите от български улов
- слабо развити пазари и тържища за директна продажба от рибари и фирми в сектор Стопански риболов
- недиверсифициран износ на шаранови и пъстървови видове, зависим основно от един пазар (Румъния).

Въз основа на направения анализ са изведени следните приоритети:

- насърчаване повишаването на консумацията на риба и рибни продукти (подкрепена със съответните мерки)

- насърчаване на късите вериги за достъп на потребители до производители, вкл. чрез съвременните технологии, основно ИТ (електронни тържища и борси, електронен маркетинг)
- повишаване информационната обезпеченост за пазарната верига чрез интеграция на съществуващите бази данни, с цел осигуряване на тяхната цялостност, достъпност, сигурност и съпоставимост за целите на анализа и планирането.

ИНДИКАТОРИ, СВЪРЗАНИ С АКВАКУЛТУРАТА

- брой активни рибовъдни стопанства
- общ обем продукция (t/год.)
- брой ферми с диверсифицирани дейности
- повишаване на производителността на труда в под сектора
- брой заети в аквакултурни стопанства
- брой завършили професионално обучение, свързано с аквакултурите и с професионална реализация в областта на аквакултурите (бр./год.)
- повишаване на възнаграждението в подсектор аквакултури (лв.)
- консумация на риба и други водни организми (kg/човек)
- брой местни видове, обект на отглеждане в аквакултура
- нарастване на производството (t) на видове със силно намалели естествени популации (есетри) и/или квотирани видове (калкан)
- брой стопанства, предлагащи екологични услуги
- брой сертифицирани обекти за аквакултури с биологично производство

ИНДИКАТОРИ, СВЪРЗАНИ С ПРЕРАБОТКАТА

- общ обем продукция от преработка
- производителност на труда в подсектора
- брой реализирани инвестиционни дейности с подкрепа на финансовите инструменти
- брой реализирани мащабни инвестиции с подкрепата на ЕФРР
- намалена административна тежест за преработвателните предприятия
- въведено разграничаване на режимите на обработка и преработка на риба и рибни продукти

ИНДИКАТОРИ, СВЪРЗАНИ С ПРЕДЛАГАНЕТО НА ПАЗАРА

- консумация на риба и други водни организми (kg/човек)
- брой реализирани дейности за прилагане на къси вериги – подобряване на директния достъп до пазари
- брой предприятия и стопанства, регистрирани по реда на НАРЕДБА 26 от 14.10.2010 г. за специфичните изисквания за директни доставки
- наличие на интегрирана система от бази данни за проследяване на пазарната верига.

ПРИОРИТЕТ 3: Създаване на предпоставки за растеж на устойчивата синя икономика и стимулиране на развитието на общностите, занимаващи се с рибарство и аквакултури в крайбрежните и вътрешните райони

Специфични цели

1. Развитие на общностите, занимаващи се с риболов и аквакултури, в крайбрежните и вътрешните райони

През 2007-2013 ЕФМДР подкрепя постигането на специфичната цел за насърчаване на икономическия растеж, социалното приобщаване, създаването на работни места и предоставяне на подпомагане за пригодността за заетост и трудовата мобилност в общностите в рибарските райони (крайбрежни райони и райони по р. Дунав и вътрешните водоеми, които зависят от риболова и аквакултурите).

За периода 2021-2027 Приоритет 3 на ЕФМДР цели създаване на предпоставки за растеж на устойчивата синя икономика и стимулиране на развитието на общностите, занимаващи се с рибарство и аквакултури в крайбрежните и вътрешните райони.

Подпомагането по Приоритет 3 обхваща интервенции, които допринасят за развитието на общностите, занимаващи се с риболов и аквакултури, в крайбрежните и вътрешните райони. За постигането на тази цел се предоставя подпомагане за действия, изпълнявани чрез водено от общностите местно развитие.

Съобразно предвижданията подходът следва отново да бъде прилаган на териториален принцип на ниво община или обединение на съседни общини и/или съседни населени места - част от община/и в крайбрежните и вътрешните райони.

Стратегиите за водено от общностите местно развитие следва да гарантират, че местните общности, занимаващи се с риболов или аквакултури, използват по-пълноценно своите възможности, предлагани от устойчивата синя икономика, превръщайки ги в основа за развитието на екологичните, културните, социалните и човешките ресурси. Проектът на Регламент предвижда стратегиите да могат да са от такива, които са съсредоточени върху рибарството, до по-широки стратегии, насочени към диверсификация на районите за рибарство.

Концепцията за „синя“ икономика включва всички секторни и междусекторни икономически дейности, свързани с океаните, моретата и крайбрежията - както установени, така и нововъзникващи сектори. Като допринасящи установени сектори се разглеждат добиване и комерсиализация на морските живи продукти/биоикономика; добив на минерали, петрол и газ; пристанища и складиране и изграждане на водни обекти; корабостроене и кораборемонт; морски транспорт; крайбрежен туризъм. Възникващите и нови сектори с принос към синята икономика включват „синя“ енергия, вкл. крайбрежна вятърна енергия и океанска енергия; биотехнологии - водорасли, фармацевтика и химия, здраве и генетика; морски минерали; обезсоляване; морска сигурност и защита¹¹².

¹¹² European Union (2019). The EU Blue Economy Report, 2019, https://blueindicators.ec.europa.eu/sites/default/files/2019_blue_economy_report_5.pdf

Докладът за европейската синя икономика през 2019 г. посочва, че Брутната добавена стойност (БДС), генерирана от установените сектори на синята икономика нараства почти за всички държави-членки в периода 2009-2017 г. За България нарастването е повече от 30%. Секторите в синята икономика осигуряват 2.4% от заетостта в страната и 1.6% от националната БДС (2017). Основен принос за тези резултати има крайбрежния туризъм, следван от биоикономиката - използването на живите морски ресурси, вкл. рибарството.

В проекта на национален стратегически документ за развитие на страната *Национална програма за развитие: България 2030* също се разглежда създаването на нови работни места в областта на екологосъобразната и синята икономика като инструмент за постигане целите на приоритета, фокусиран върху кръговата и нисковъглеродната икономика.

Приложетият конкурентен подход при подбора на стратегии за ВОМР в периода 2014-2020 доведе до финансиране на стратегии, концентрирани по морското крайбрежие, като липсват такива по поречието на р. Дунав.

Необходимо е прилагане на подходящ механизъм за постигане на баланс между нарастване на териториалния обхват на рибарските райони за прилагане на ВОМР и броя на финансираните МИРГ и прилагания подход за подбора за финансиране на стратегиите за ВОМР. Предвид установените нужди, подходящо е определянето на минимален брой МИРГ с териториален обхват по поречието на р. Дунав, чиито стратегии да бъдат подкрепени през следващия планов период. По този начин би могло да се постигне териториален баланс на финансираните МИРГ и да бъде осигурена подкрепа за значими рибарски общности на територията на цялата страна. Прилагането на този механизъм може да бъде напарвено и при подбора на МИРГ по Черноморското крайбрежие, като и в двата случая трябва да бъдат внимателно прецизирани критериите, приложени при подбора на районите за рибарство, които ще получат финансиране¹¹³.

ДЕЙНОСТИ И МЕРКИ НА НАЦИОНАЛНО НИВО В СИНХРОН С ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА ПРИОРИТЕТ 3

Въз основа на опита от предходните планови периоди е подходящо продължаване на подпомагане на отворени стратегии, насочени към оползотворяване на ресурсите, диверсификация на местните икономики и развитие на устойчива синя икономика, които не са съсредоточени единствено върху риболова и аквакултурите. Изградените МИРГ на територията на страната са припознати като партньори както от националните органи в рибарския сектор, така и от страна на местните власти, гражданските организации и общностите на териториите, на които работят. Нуждите на крайбрежните и вътрешните райони, в които са развити риболова и аквакултурите, предпоставят необходимостта от подкрепа както на мерки, съсредоточени върху рибарството и добавената стойност на продуктите от него, така

---

¹¹³ Като се отчете ниската активност в регистрация на сълове, рибари и заети по дунавското крайбрежие

и върху другите елементи на социалното и икономическото развитие на териториите:

- развитие на сектори, укрепващи устойчивата синя икономика, вкл. крайбрежен и вътрешен туризъм, особено такъв, свързан с морските ресурси и ресурсите от аквакултури; както и дейности, насочени развитие на съществуващите мощности за риболов и аквакултури и към повишаване добавената стойност на произвежданите морски и от аквакултури продукти; подкрепа за застраховане на дейността на стопанствата и производството
- подкрепа на дребномащабна инфраструктура за нуждите на общностите, занимаващи се с рибарство или аквакултури, вкл. и такава, насочена към конкретния сектор Рибарство
- насърчаване сдружаването на рибарските общности и скъсяването на веригите за реализация на придобиваните в сектор Рибарство продукти
- насърчаване създаването на организации на производителите, включително чрез облекчаване на процедурите
- насърчаване съвместна работа с научни организации и професионални и висши училища за разработване и реализация на експериментални модели, за планиране и провеждане на проучвания, за проектиране и осигуряване информация за бази данни с индикатори, наблюдаващи развитието на морския сектор, сектор Рибарство, синята икономика, вкл. нуждите от обучения и квалификации и др.
- насърчаване развитието на мрежи и обмяната на опит между общностите, занимаващи се с рибарство или аквакултури; изграждане на Национална рибарска мрежа с участието на МИРГ и осигуряване на възможности за запазване и капитализиране на създадения капацитет за планиране и управление в областта на развитието на общностите;

Проектирането на многофондово финансиране на стратегиите на МИРГ ще осигури възможност за насочване на съществуващи ресурси интегрирана подкрепа на приоритетните цели - създаване на нови работни места в сектори на синята икономика, въвличането на науката в процесите по изграждане и развитие на синята икономика, развитие на иновациите.

Представените области на подкрепа могат да бъдат отнесени към **четири основни приоритета за развитие на общностите:**

- диверсификация на общностите чрез подкрепа на сектори, укрепващи устойчивата синя икономика
- увеличаване на добавената стойност на произвежданите морски и от аквакултури продукти
- насърчаване съвместната работа с научни организации и професионални и висши училища за постигане целите на устойчиво развитие и осигуряване и оползотворяване на данни
- насърчаване обмена на практики и запазване и развитие на създадения капацитет за планиране и управление в общностите.

ИНДИКАТОРИ

- брой на местните групи за действие
- промени на БВП в морските региони на ниво 3 от NUTS
- промени в броя на работните места (ЕПРБ) в устойчивата синя икономика

ПРИОРИТЕТ 4: Укрепване на международното управление на океаните и осигуряване на безопасността, сигурността, чистотата и устойчивото стопанисване на моретата и океаните

Специфични цели

1. Укрепване на устойчивото стопанисване на моретата и океаните чрез насърчаване на знанията за морската среда, морското наблюдение и/или сътрудничеството по отношение на функциите по брегова охрана

За постигане на специфичната цел, чрез насърчаване на знанията за морската среда, се предоставя подпомагане за действия, които имат за цел събирането, управлението и използването на данни за подобряване на знанията за състоянието на морската среда, с оглед на:

- а) постигане или поддържане на добро екологично състояние на морската среда в съответствие с член 1, параграф 1 от Директива 2008/56/ЕО
- б) изпълнение на изискванията за мониторинг, определяне и управление на защитени зони съгласно директиви 92/43/ЕИО и 2009/147/ЕО
- в) подпомагане на морското пространствено планиране, посочено в Директива 2014/89/ЕС на Европейския парламент и на Съвета¹¹⁴; или
- г) подобряване на качеството на данните и на техния обмен чрез Европейската мрежа за наблюдение и данни за морската среда (EMODnet).

ДЕЙНОСТИ И МЕРКИ НА НАЦИОНАЛНО НИВО В СИНХРОН С ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА ПРИОРИТЕТ 4

- подобряване събирането, управлението и използването на данни за морската среда, морските екосистеми и ресурси, които са от съществено значение за управлението на рибарството
- борба срещу нелегалния, недокладван и нерагламентиран риболов на национално и регионално ниво
- подобряване на морски надзор (CISE) - сътрудничество на бреговата охрана на национално и регионално ниво
- координирано пространствено планиране на морската акватория; осигуряване на устойчиво развитие и растеж на аквакултурите чрез координирано пространствено планиране и осигуряване на необходимите места за разполагане на морските ферми, а също така и на места за придружаващата инфраструктура.

¹¹⁴ Директива 2014/89/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 23 юли 2014 г. за установяване на рамка за морско пространствено планиране (ОВ L 257, 28.8.2014 г., стр. 135).

ИНДИКАТОРИ

- брой осъществени дейности, насочени към интегрираното управление и използването на данни за морската среда, морските екосистеми и ресурси
- брой случаи/обем на установения нелегален, недокладван риболов
- разработена и приложена методология за установяване на необходимите места за разполагане на морските ферми.

ИНДИКАТОРИ

Съгласно предвижданията на Предложението за Регламент за ЕФМДР от септември 2019 г. следва да бъдат предвидени набор от ключови индикатори за изпълнение и индикатори за резултат. По своята същност предложените индикатори за резултат в голямата си част се отнасят до дейности, включени в повече от един от предложените приоритети.

Ключови индикатори за изпълнение:

- Брой създадени икономически оператори
- Дял на икономически оператори с нараснал оборот
- Брой създадени работни места
- Брой запазени работни места
- Брой хора, с ползи от осъществените дейности
- Дейности, адресиращи възстановяване на околната среда, консервация, опазване на екосистеми, биоразнообразие, здраве и благосъстояние
- Енергийно потребление, намаляващо емисиите на въглероден оксид
- Брой на подкрепените МСП
- Брой на рибарските съдове, оборудвани с уреди за електронно позициониране и инструменти за докладване на улова
- Броя на местните рибарски групи

Всички индикатори, посочени към съответните приоритети по-горе отразяват специфичните дейности, предвидени в техния обхват. Тяхното извеждане създава възможност за наблюдение на специфични елементи от предвидените дейности, в допълнение към предвидените от предложението за Регламент ключови индикатори и индикатори за резултат. Конкретните определения за всеки от предложените предварителни индикатори ще бъдат развити при решение за тяхното използване или за целите на работата на Работната група.

ОГРАНИЧЕНИЕ НА ОТГОВОРНОСТТА

Настоящият документ е изготвен от обединение "ИРА - СТРАТЕГМА" в изпълнение на обществена поръчка с предмет: **"ИЗГОТВЯНЕ НА АНАЛИЗ НА СЪСТОЯНИЕТО НА СЕКТОР РИБАРСТВО В БЪЛГАРИЯ: СТОПАНСКИ РИБОЛОВ, АКВАКУЛТУРИ, ПРЕРАБОТКА НА РИБА И ДРУГИ ВОДНИ ОРГАНИЗМИ, ТЪРГОВИЯ С РИБА И РИБНИ ПРОДУКТИ, ТЕНДЕНЦИИ ЗА РАЗВИТИЕ И ПЕРСПЕКТИВИ ЗА СЕКТОРА ВЪВ ВРЪЗКА С ПОДГОТОВКАТА НА ОПЕРАТИВНАТА ПРОГРАМА, ФИНАНСИРАНА ОТ ЕФМДР ЗА ПРОГРАМЕН ПЕРИОД 2021-2027 г."**, възложител Министерството на земеделието, храните и горите на Република България. Обществената поръчка се финансира от бюджетна линия "BG14MFOR001-7.001 – Техническа помощ" на Оперативна програма Морско дело и рибарство, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за морско дело и рибарство.

Докладът е изготвен в рамките на Договор № РД-51-21/30.01.2020 г., подписан между Министерството на земеделието, храните и горите на Република България и обединение "ИРА - СТРАТЕГМА". Докладът е изготвен единствено във връзка с посочения договор и предназначен за ползване от Министерството на земеделието, храните и горите в съответствие с условията по договора.

Ако някой от посочените факти, констатации или изводи не е достатъчно изчерпателен или точен, е необходимо да бъдем информирани за това, тъй като непълнотата или неточността могат да имат влияние върху планираните последващи действия, във връзка с изпълнението на проекта.

Всички управленски, организационни и други решения са отговорност единствено на Министерството на земеделието, храните и горите на Република България.

ПРИЛОЖЕНИЯ

ПРИЛОЖЕНИЕ 1: ОСНОВНИ ПОНЯТИЯ И ДЕФИНИЦИИ

Основни дефиниции, съгласно **Закона за рибарството и аквакултурите**:

аквакултури	дейности, свързани с развъждането и отглеждането на риби и други водни организми, както и получената по съответните технологии продукция от тях ¹¹⁵
аквакултури	развъждането или отглеждането на водни организми с помощта на технологии за повишаване на производството на въпросните организми над естествения капацитет на околната среда, при което организмите остават собственост на физическо или юридическо лице през целия етап на развъждането и отглеждането, включително до улова ¹¹⁶
аквакултурно животно	всяко водно животно на всички етапи от неговия живот, включително яйца и сперма/гамети, отглеждани в стопанство, район за отглеждане на мекотели, включително всяко водно животно от дивата природа, предназначено за стопанство или район за отглеждане на мекотели ¹¹⁷
басейнов обект	обект, в който отглеждането се извършва в изградени за целта басейни – бетонни, земни или от друг материал ¹¹⁸
водно животно	риба, принадлежаща към надкласAgnatha и към видовете Chondrichthyes и Osteichthyes; мекотели, принадлежащи към PhylumMollusca; ракообразни водни животни, принадлежащи към SubphylumCrustacea.
гъстота на посадката	броят индивиди на единица площ или обем
декоративно водно животно	водно животно, което е държано, отглеждано или пуснато на пазара само за декоративни цели
други водни организми	миди, морски охлюви, артемии, дафнии, водорасли, скариди, раци, жаби и други видове – предмет на рибностопанска дейност
екстензивна технология	технология, при която рибата или другите водни организми се отглеждат при гъстота на посадката, съобразена с възможността за изхранването им само чрез естествената храна, налична във водосема
зарибителен материал	риби, оплоден хайвер, личинки или други водни организми, предназначени за доотглеждане в регистрирани животновъдни

¹¹⁵ Закон за рибарството и аквакултурите, пар. 1, т. 1.

¹¹⁶ РЕГЛАМЕНТ (ЕС) № 1380/2013 НА ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ И НА СЪВЕТА от 11 декември 2013 година относно общата политика в областта на рибарството, за изменение на регламенти (ЕО) № 1954/2003 и (ЕО) № 1224/2009 на Съвета и за отмяна на регламенти (ЕО) № 2371/2002 и (ЕО) № 639/2004 на Съвета и Решение 2004/585/ЕО на Съвета (ОВ L354, 2014 г.)

¹¹⁷ Директива 2006/88/ЕО на Съвета от 24 октомври 2006 г. относно ветеринарномедицинските изисквания за аквакултури и продукти от тях и за предотвратяване и борба с някои болести по водните животни (ОВ L 328, 24.11.2006, р.14)

¹¹⁸ Наредба № 18 от 4.11.2016 г.

	обекти или разселване в естествени или изкуствени водоеми, независимо от тяхното тегло и възраст
интензивна технология	технология, при която рибата или другите водни организми се отглеждат при висока гъстота на посадката и изхранването им се осигурява чрез подаване на необходимата за целта специализирана храна
личинка	стадий от развитието на рибите – от излюпването на хайвера до резорбиране на жълтъчното мехурче
непълносистемен производствен цикъл	производствен цикъл, при който се осъществява част от производствените процеси за един или повече от един стадий от развитието на рибите или другите водни организми
обект	обособена производствена (технологична) единица, разположена на единна територия
обект за аквакултури	обект, специализиран в изпълняване на дейности, свързани с развъждането и отглеждането на риби и други водни организми
обект за отглеждане на морски аквакултури	обект, в който се отглеждат морски организми
обект за отглеждане на сладководни аквакултури	обект, в който се отглеждат сладководни организми
оператор на оторизирано преработвателно предприятие	всяко физическо или юридическо лице, отговорно за гарантирането, че изискванията на настоящата директива се спазват в рамките на оторизирано преработвателно предприятие под негов контрол
оператор на стопанска дейност за производство на аквакултури	всяко физическо или юридическо лице, отговорно за гарантиране спазването на изискванията на настоящата директива в рамките на дейността при производство на аквакултури под техен контрол
отглеждане в стопанство	означава отглеждането на аквакултури в стопанство или в район за отглеждане на мекотели
оторизирано преработвателно предприятие	всяко предприятие за храни, одобрено в съответствие с член 4 от Регламент (ЕО) № 853/2004 на Европейския парламент и на Съвета от 29 април 2004 г. относно определяне на специфични хигиенни правила за храните от животински произход, за преработка на аквакултури за хранене, и получило разрешение в съответствие с чл. 4 и 5 от Директива 2006/88/ЕО на Съвета от 24 октомври 2006 година относно ветеринарномедицинските изисквания за аквакултури и продукти от тях и за предотвратяване и борба с някои болести по водните животни ¹¹⁹

¹¹⁹ OJ L 328, 24.11.2006, p. 14-56

плътност на посадката	<u>Брой/маса</u> на индивидите на единица площ или обем	Deleted: теглото
посадка	броят или <u>маса</u> (в кг) на зарибените индивиди в единица площ или обем	Deleted: теглото
производители (разплодници)	полово зрели индивиди, предназначени за получаване на полови продукти и потомство	
производствена площ	всеки сладководен басейн, море, устие, континентална площ или лагуна, съдържаща естествени пластове мекотели или места използвани за култивирането на мекотели, и от които са взети мекотели	
пускане на пазара	продажбата, включително предлагането за продажба или друга форма на възмездно или безвъзмездно прехвърляне, и всяка форма на движение на аквакултури	
пълносистемен цикъл на производство	цикъл на производство, при който рибите или другите водни организми се отглеждат във всички стадии от жизнения им цикъл	
район за отглеждане на мекотели	означава производствена област или сменяема площ, в която цялата стопанска дейност за производството на аквакултури функционира съгласно обща система за био-сигурност	
рециркулационна система	система от производствени съоръжения, при които се осъществява пречистване на водата чрез биофилтри и многократно използване на водата с допълнителен водообмен за едно денонощие до 10%, и има възможност за контрол на условията на средата	
риболовни райони	изкуствени езера или други съоръжения, където популацията се поддържа само за развлекателен риболов чрез възстановяване с аквакултури	
риболюпилня	обособена част от обект за аквакултури, в която са разположени съоръженията и оборудването, необходими за получаване на полови продукти, извършване на оплождане, инкубация на хайвера, излюпване и хранене на личинките	
садка (<u>мрежеста</u> клетка)	съоръжение, изградено от специализирана мрежа, обграждаща напълно определен обем вода и възпрепятстваща преминаването на рибите извън него. Съоръжението може да е изцяло потопено или плаващо, като задължително трябва да е фиксирано за възпрепятстване на свободното му движение	Deleted: мрежена
садков обект	плаващи или потопяеми <u>мрежести</u> клетки (садки) за отглеждане на риба	Deleted: мрежени
сменяема площ	всеки сладководен басейн, море, устие или лагуна с ясно маркирани граници и обозначени с шамандури, постове или други определени средства, и използвани изключително за естественото пречистване на живи мекотели	
стопанска дейност за производство на	означава всяко предприятие, независимо дали с цел печалба или не и независимо дали предприятието е публично или частно,	

аквакултури	осъществяващо някои от дейностите, свързани с отглеждането, задържането или култивирането на аквакултури
стопанство	всяко помещение, затворено пространство или инсталация, функциониращо от стопанска дейност за производство на аквакултури, в което се отглеждат аквакултури с оглед тяхното пускане на пазара, с изключение на тези помещения, в които дивите водни животни, които се отглеждат или са уловени с цел консумация от човека, временно се държат без храна в очакване да бъдат заклани
суперинтензивна технология	технология, при която рибата или другите водни организми се отглеждат при висока гъстота/плътност на посадката, използва се единствено специализиран фураж за хранене и има възможност за контрол върху всички условия на средата

ПРИЛОЖЕНИЕ 2: ПРОДУКТИТЕ, ПРОИЗВЕЖДАНИ В СЕКТОР РИБАРСТВО

→ производство

03 Рибa и други рибни продукти; продукти от аквакултури; услуги, свързани с рибното стопанство

03.0 Рибa и други рибни продукти; продукти от аквакултури; услуги, свързани с рибното стопанство

03.00 Рибa и други рибни продукти; продукти от аквакултури; услуги, свързани с рибното стопанство

- 03.00.1 Рибa, негодна за консумация от човека, жива
  - 03.00.11 Декоративни риби от естествени водоеми
  - 03.00.12 Декоративни риби от развъдници
  - 03.00.13 Друга рибa, негодна за консумация от човека, жива, от естествени водоеми, вкл. фуражи и храна за аквакултури
  - 03.00.14 Друга рибa, негодна за консумация от човека, жива, от развъдници, вкл. фуражи и храна за аквакултури
- 03.00.2 Рибa, годна за консумация от човека, жива, прясна или охладена
  - 03.00.21 Морска и океанска рибa, годна за консумация от човека, жива, прясна или охладена, от естествени водоеми
  - 03.00.22 Сладководна рибa, годна за консумация от човека, жива, прясна или охладена, от естествени водоеми
  - 03.00.23 Морска и океанска рибa, годна за консумация от човека, жива, прясна или охладена, от развъдници
  - 03.00.24 Сладководна рибa, годна за консумация от човека, жива, прясна или охладена, от развъдници
- 03.00.3 Ракообразни, без замразените
  - 03.00.31 Ракообразни, без замразените, от естествени водоеми
  - 03.00.32 Ракообразни, без замразените, от развъдници
- 03.00.4 Мекотели и други водни безгръбначни, живи, пресни или охладени
  - 03.00.41 Стриди, живи, пресни или охладени, от естествени водоеми
  - 03.00.42 Други мекотели, живи, пресни или охладени, от естествени водоеми
  - 03.00.43 Стриди, живи, пресни или охладени, от развъдници
  - 03.00.44 Други мекотели, живи, пресни или охладени, от развъдници
  - 03.00.45 Други водни безгръбначни, живи, пресни или охладени, от развъдници
  - 03.00.46 Други водни безгръбначни, живи, пресни или охладени, от естествени водоеми
- 03.00.5 Перли, необработени
  - 03.00.51 Естествени перли, необработени
  - 03.00.52 Култивирани перли, необработени
- 03.00.6 Други водни растения, животни и продукти от тях
  - 03.00.61 Корали и подобни материали, черупки и обвивки от мекотели, от ракообразни или от иглокожи и кости от сепия
  - 03.00.62 Естествени сьонгери от животински произход
  - 03.00.63 Морска трева и други водорасли, годни за консумация от човека, от естествени водоеми
  - 03.00.64 Морска трева и други водорасли, годни за консумация от

	03.00.65	човека, от развъдници Морска трева и други водорасли, негодни за консумация от човека, от естествени водоеми
	03.00.66	Морска трева и други водорасли, негодни за консумация от човека, от развъдници
	03.00.69	Други водни растения, животни и техните продукти, н.д.
03.00.7		Услуги, свързани с риболова и аквакултурите
	03.00.71	Услуги, свързани с риболова
	03.00.72	Услуги, свързани с аквакултурите

→ преработка

10 Хранителни продукти

10.2 Рибa и други водни животни, преработени и консервирани

10.20 Рибa и други водни животни, преработени и консервирани

10.20.1	Рибa, прясна, охладена или замразена
10.20.11	Филета и друго месо (дори смляно) от рибa, пресни или охладени
10.20.12	Черен дроб, хайвер и семенна течност от рибa, пресни или охладени
10.20.13	Рибa, замразена
10.20.14	Филета от рибa, замразени
10.20.15	Друго месо от рибa (дори смляно), замразено
10.20.16	Черен дроб, хайвер и семенна течност от рибa, замразени
10.20.2	Рибa, преработена или консервирана по друг начин; хайвер и неговите заместители
10.20.21	Филета от рибa, сушени, осолени или в саламура, но непущени
10.20.22	Черен дроб, хайвер, семенна течност, перки, глави, опашки, плавателни мехури и други субпродукти от рибa, годни за консумация от човека, сушени, пушени, осолени или в саламура; брашно, грис и агломерати под формата на гранули от рибa, годни за консумация от човека
10.20.23	Рибa, сушена, дори осолена или в саламура
10.20.24	Рибa, вкл. филета, пушена
10.20.25	Рибa, преработена или консервирана по друг начин, без готови рибни ястия
10.20.26	Хайвер и неговите заместители
10.20.3	Ракообразни, мекотели, други водни безгръбначни и водорасли, замразени, преработени или консервирани
10.20.31	Ракообразни, замразени, сушени, осолени или в саламура
10.20.32	Мекотели, замразени, сушени, осолени или в саламура
10.20.33	Други водни безгръбначни и водорасли, замразени, сушени, осолени или в саламура
10.20.34	Ракообразни, мекотели, други водни безгръбначни и водорасли, преработени или консервирани по друг начин
10.20.4	Брашно, прахове и агломерати под формата на гранули, негодни за консумация от човека; други продукти от рибa, ракообразни, мекотели, други водни безгръбначни или водорасли, н.д.
10.20.41	Брашно, прахове и агломерати под формата на гранули от рибa, ракообразни, мекотели, други водни безгръбначни или водорасли, негодни за консумация от човека
10.20.42	Други продукти от рибa, ракообразни, мекотели, други водни безгръбначни или водорасли, негодни за консумация от човека
10.20.9	Услуги по опушване и други начини на преработка и консервиране на рибни продукти; операции, възложени на подизпълнители, свързани с производството на рибa,

- ракообразни и мекотели, преработени и консервирани
- 10.20.91 Услуги по опушване и други начини на преработка и консервиране на рибни продукти
- 10.20.99 Операции, възложени на подизпълнители, свързани с производството на риба, ракообразни и мекотели, преработени и консервирани

→ търговия

46 Търговски услуги по продажби на едро, без тези с автомобили и мотоциклети

- 46.3 Търговски услуги по продажби на едро на хранителни стоки, напитки и тютюневи изделия
  - 46.38 Услуги на специализираната търговия на едро с други хранителни стоки
    - 46.38.1 Търговски услуги по продажби на едро на риба, рибни продукти, ракообразни и мекотели
      - 46.38.10 Търговски услуги по продажби на едро на риба, рибни продукти, ракообразни и мекотели
    - 46.38.2 Търговски услуги по продажби на едро на други хранителни продукти
      - 46.38.21 Търговски услуги по продажби на едро на хомогенизирани и диетични храни
      - 46.38.29 Търговски услуги по продажби на едро на други хранителни продукти, н.д.

47 Търговски услуги по продажби на дребно, без тези с автомобили и мотоциклети

- 47.0 Търговски услуги по продажби на дребно, без тези с автомобили и мотоциклети
  - 47.00 Търговски услуги по продажби на дребно, без тези с автомобили и мотоциклети
    - 47.00.1 Търговски услуги по продажби на дребно на плодове, зеленчуци, месо, риба, хлебни изделия, млечни продукти и яйца
    - 47.00.15 Търговски услуги по продажби на дребно на риба, рибни продукти, ракообразни и мекотели

**ПРИЛОЖЕНИЕ 3: ПРОЕКТИ, ПОДПОМОГНАТИ ОТ ЕФМДР ПО
ПРИОРИТЕТ 2 В ПРОВИНЦИЯ БАВАРИЯ**

Deleted: ОПМДР

Наименование на проекта	Дата на започване	Дата на приключване	Обща санифицирана сума, €	Сума от ЕС, €
строителство на ограда против видри	22.3.2017	17.7.2017	20.307,98	7.612,50
строителни дейности по земен басейн	15.12.2016	25.8.2017	17.409,32	6.525,00
строителни дейности по земен басейн	23.2.2017	21.3.2018	11.466,35	4.297,50
Оборудване	21.7.2016	17.10.2016	4.160,67	1.560,00
Оборудване за рибопереработка	5.5.2017	11.12.2017	7.171,96	2.685,00
строителни дейности по земен басейн	7.7.2016	4.3.2017	4.684,66	1.755,00
строителни дейности по земен басейн	13.10.2016	13.7.2017	10.339,50	3.870,00
строителни дейности по земен басейн	20.2.2017	26.6.2018	9.435,33	3.532,50
Транспортно средство	2.2.2017	3.4.2017	7.860,00	2.947,50
Покупка на оборудване	10.4.2017	10.7.2017	11.040,00	4.140,00
строителни дейности по земен басейн	11.8.2016	28.11.2016	14.967,26	5.610,00
Машини, уреди	21.2.2017	30.5.2017	10.260,50	3.847,50
строителни дейности по земен басейн	7.6.2016	23.11.2017	3.681,80	1.380,00
Закупуване на оборудване	3.5.2017	23.1.2018	6.440,00	2.415,00
строителни дейности по земен басейн	3.5.2017	18.8.2017	13.504,18	5.062,50
реконструкция на на земен басейн, електрифициране на помещение, аератори	12.4.2017	22.5.2018	5.505,92	2.062,50
Машини, уреди	14.2.2017	3.5.2017	3.420,00	1.282,50
строителни дейности по земен басейн	5.10.2016	29.12.2017	6.120,00	2.295,00
строителни дейности по земен басейн	10.5.2017	4.7.2018	18.930,48	7.095,00
реконструкция на земен басейн и оборудване	18.7.2017	20.2.2018	3.131,98	1.170,00
Водна помпа	30.3.2017	21.4.2017	3.997,96	1.492,50
Разширение на люпилия, пункт за директна продажба	31.5.2017	23.10.2018	21.585,49	8.092,50
строителни дейности по земен басейн	6.6.2016	11.8.2016	6.340,00	2.377,50
Машини, уреди	20.5.2016	30.8.2016	24.840,00	9.315,00
строителни дейности по земен басейн	20.2.2017	9.4.2018	19.282,35	7.230,00
строителни дейности по земен басейн	7.4.2017	19.2.2018	14.880,00	5.580,00
Машини, уреди	20.5.2016	9.9.2016	22.380,00	8.392,50
Машини, уреди	20.5.2016	10.2.2017	111.880,00	41.955,00
Електрифициране, машини и уреди	23.6.2016	4.10.2016	10.099,27	3.780,00
Машини, уреди	9.6.2016	19.10.2016	11.867,64	4.447,50
технически уреди	24.5.2017	1.6.2019	20.702,70	7.762,50
контейнер за транспорт на риба	3.5.2017	12.6.2017	3.234,00	1.207,50
строителни дейности по земен басейн	7.7.2016	14.10.2016	13.223,74	4.957,50
покупка на кран	21.6.2016	27.12.2016	8.697,48	3.255,00
Ремарке за продажба, покупка на уреди	6.9.2016	31.8.2017	21.475,75	8.047,50
реконструкция на земен басейн, електрифициране, покупка на уреди	28.7.2016	5.10.2017	55.342,92	20.752,50
реконструкция на земен басейн и покупка на уреди	21.9.2016	13.11.2017	8.197,76	3.067,50
реконструкция на земен басейн и покупка на уреди	16.6.2016	12.5.2017	11.256,03	4.215,00

Покупка на транспортно средство и уреди	10.5.2017	14.12.2017	6.504,11	2.437,50
строителни дейности по земен басейн	16.5.2017	3.4.2018	5.310,00	1.987,50
Машини, уреди	18.8.2016	4.11.2016	22.960,00	8.610,00
строителни дейности по земен басейн	4.7.2016	19.12.2016	3.900,00	1.462,50
Покупка на транспортно средство	6.6.2016	30.6.2016	6.980,00	2.617,50
Машини, уреди	6.6.2016	16.8.2016	11.680,00	4.380,00
строителни дейности по земен басейн	3.5.2017	21.3.2018	7.060,00	2.647,50
реконструкция на пъстървово стопанство, покупка на оборудване	11.4.2017	8.1.2018	13.321,20	4.995,00
Строителство на кръгов басейн	3.6.2016	19.7.2016	5.421,78	2.032,50
Покупка на транспортно средство, контейнери	27.6.2016	19.6.2017	14.336,14	5.370,00
Строителство на кладенец, електрифициране, канализация, оборудване	29.7.2016	21.7.2017	32.762,51	12.285,00
строителни дейности по земен басейн	17.5.2017	21.11.2017	17.160,00	6.435,00
Телескопичен товарач	7.6.2017	23.6.2017	24.740,00	9.277,50
строителни дейности по земен басейн	30.6.2016	7.6.2017	20.690,33	7.755,00
оборудване	3.6.2016	27.9.2016	25.423,75	9.532,50
строителни дейности по земен басейн	28.7.2016	20.11.2017	13.909,00	5.212,50
строителни дейности по земен басейн	28.7.2016	20.11.2017	3.610,00	1.350,00
реконструкция на земен басейн, покупка на ремарке	26.4.2017	29.6.2018	24.620,00	9.232,50
Уреди за наблюдение и аератори	24.5.2017	4.9.2017	6.548,99	2.452,50
покупка на ремарке за подажба на риба	19.5.2016	25.5.2016	31.640,00	11.865,00
покупка на транспортно средство и оборудване	9.8.2016	5.12.2016	37.245,59	13.965,00
Покупка на оборудване	23.5.2016	23.8.2016	48.554,47	18.202,50
строителство на складово помещение	7.6.2016	10.8.2017	89.120,00	33.420,00
строителни дейности по земен басейн	23.6.2017	13.11.2017	11.070,96	4.147,50
Покупка на оборудване	28.6.2017	12.4.2018	4.486,56	1.680,00
покупка на транспортно средство и оборудване	21.6.2017	29.11.2017	28.355,00	10.627,50
покупка на хладилен камион и оборудване	21.9.2016	1.4.2019	35.362,15	13.260,00
покупка на оборудване, софтуер за офис	27.7.2017	2.5.2018	7.930,25	2.970,00
строителство на сграда	29.8.2017	2.3.2018	16.504,15	6.187,50
строителни дейности по земен басейн	14.11.2016	28.8.2017	3.337,75	1.245,00
строителни дейности по земен басейн	9.8.2016	4.9.2017	34.500,00	12.937,50
покупка на оборудване	12.7.2017	8.8.2017	42.000,00	15.750,00
интестиции в рибопереработка	14.11.2016	14.2.2017	5.160,00	1.935,00
електрифициране, покупка на оборудване	20.5.2016	19.12.2016	7.842,85	2.940,00
строителни дейности по земен басейн	7.7.2016	5.12.2016	19.911,00	7.462,50
строителни дейности по земен басейн	8.7.2016	29.11.2017	3.596,55	1.342,50
строителни дейности по земен басейн	8.7.2016	29.11.2017	6.359,85	2.377,50
реконструкция на земен басейн, електрифициране	15.2.2017	25.4.2018	7.804,10	2.925,00
строителни дейности по земен басейн	14.3.2018	28.6.2017	13.026,50	4.882,50
оборудване	14.7.2016	4.8.2016	3.360,00	1.260,00
Реконструкция на земен басейн, строителство на сграда за складиране на риба	28.7.2016	8.2.2018	3.724,38	1.395,00
строителство на люпилия с частична рециркуляционна система	23.6.2017	27.3.2018	473.192,93	177.442,50

Закупуване на аератори	26.7.2017	1.8.2019	10.189,09	3.817,50
строителни дейности по земен басейн	16.8.2017	31.8.2018	57.404,50	21.525,00
строителни дейности по земен басейн	12.12.2017	14.6.2018	90.572,89	33.960,00
строителни дейности по земен басейн	26.8.2016	1.3.2019	18.481,57	6.930,00
строителни дейности по земен басейн	26.8.2016	18.6.2018	12.967,52	4.860,00
строителни дейности по земен басейн	3.6.2016	22.9.2016	22.022,77	8.257,50
строителни дейности по земен басейн	2.6.2016	20.9.2016	7.009,79	2.625,00
строителни дейности по земен басейн	28.7.2016	9.5.2017	21.520,00	8.070,00
преработка	10.8.2017	4.9.2017	3.384,92	1.267,50
строителство на землени басейни и покупка на оборудване	26.7.2017	19.9.2017	32.973,95	12.360,00
Машини, уреди	29.8.2016	6.9.2017	40.247,58	15.090,00
оборудване	21.10.2016	16.11.2016	33.520,00	12.570,00
електрифициране и аериране на басейни	2.8.2017	22.2.2018	8.057,60	3.015,00
строителни дейности по земен басейн	13.7.2017	26.10.2017	6.051,50	2.265,00
оборудване за преработка	13.7.2017	30.1.2018	18.847,92	7.065,00
реконструкция на землени басейни, на пътьоркови бетонни басейни, покупка на оборудване	26.7.2017	23.7.2018	15.192,98	5.370,00
покупка на уреди	13.7.2017	1.9.2017	3.702,79	1.387,50
строителни дейности по земен басейн	2.8.2017	12.9.2018	25.851,71	9.690,00
строителни дейности по земен басейн	2.8.2017	12.9.2018	7.353,50	2.752,50
силос за фураж	1.6.2016	11.7.2016	3.900,00	1.462,50
ново строителство на складово помещение	12.10.2017	2.8.2018	102.433,50	38.407,50
строителни дейности по земен басейн	29.8.2017	25.7.2018	45.420,00	17.032,50
строителни дейности по земен басейн	18.5.2016	5.8.2016	10.847,61	4.065,00
строителни дейности по земен басейн	2.2.2017	28.11.2018	8.509,27	3.187,50
строителни дейности по земен басейн	10.8.2017	14.5.2018	3.225,94	1.207,50
строителни дейности по земен басейн	30.8.2017	23.4.2018	29.336,99	10.995,00
реконструкция на земен басейн и складово помещение	15.8.2017	20.11.2018	12.630,00	4.732,50
реконструкция на земен басейн, покупка на оборудване	10.8.2017	27.12.2017	19.140,00	7.177,50
система за аериране и наблюдение	7.8.2017	25.4.2018	21.596,41	8.092,50
строителни дейности по земен басейн	7.8.2017	25.4.2018	5.992,39	2.242,50
строителни дейности по земен басейн	1.6.2016	28.6.2017	4.420,00	1.657,50
покупка на машини	28.8.2017	22.11.2017	8.320,00	3.120,00
строителни дейности по земен басейн	5.10.2017	30.1.2018	26.224,38	9.832,50
покупка на оборудване	14.9.2017	1.10.2019	32.182,22	12.067,50
ново строителство на сграда	21.9.2017	17.1.2019	44.473,46	16.672,50
строителни дейности по земен басейн	2.6.2016	10.10.2016	4.275,00	1.597,50
строителни дейности по земен басейн	31.8.2017	30.10.2017	4.840,00	1.815,00
строителни дейности по земен басейн	15.9.2017	13.9.2018	16.683,68	6.255,00
покупка на оборудване, аварийно електрозахранване	20.9.2017	30.4.2018	18.880,00	7.080,00
строителни дейности по земен басейн	7.3.2017	20.1.2017	5.556,71	2.077,50
покупка на оборудване за първа продажба	20.9.2017	26.3.2018	29.694,24	11.130,00
реконструкция на земен басейн и покупка на машини	16.11.2017	2.1.2019	13.311,90	4.987,50
строителни дейности по земен басейн	7.3.2017	6.3.2018	23.631,10	8.857,50
покупка на оборудване	5.10.2017	10.1.2018	4.151,22	1.552,50

строителни дейности по земен басейн	30.10.2017	14.11.2018	11.100,00	4.162,50
покупка на оборудване, осигуряване на аериране	30.10.2017	24.11.2018	12.728,79	4.770,00
покупка на транспортно средство	6.10.2016	22.12.2016	11.200,00	4.200,00
транспортно средство за риба	14.11.2017	26.3.2018	66.660,00	24.997,50
реконструкция на земен басейн и оборудване	6.10.2016	18.4.2017	7.999,63	2.992,50
покупка на транспортно средство	14.11.2017	29.12.2017	7.620,00	2.857,50
реконструкция на земен басейн, покупка на оборудване	13.11.2017	17.8.2018	6.960,00	2.610,00
строителни дейности по земен басейн	13.12.2017	11.12.2018	3.111,72	1.162,50
покупка на камион за транспорт на риба	10.4.2018	24.10.2018	71.480,00	26.805,00
строителни дейности по земен басейн	26.9.2016	26.5.2017	36.547,50	13.702,50
строителни дейности по земен басейн	8.3.2018	17.5.2018	10.155,07	3.802,50
строителни дейности по земен басейн	29.11.2017	28.12.2017	3.138,75	1.170,00
строителство на сграда	26.9.2016	8.12.2016	500.000,00	187.500,00
строителни дейности по земен басейн	25.1.2018	27.12.2018	11.260,00	4.222,50
строителни дейности по земен басейн	25.1.2018	29.5.2018	17.856,00	6.690,00
строителни дейности по земен басейн	5.12.2017	29.6.2018	17.579,71	6.585,00
Машини, уреди	19.12.2017	9.4.2018	12.033,18	4.507,50
аериране на землени басейни	21.2.2018	23.4.2018	4.453,78	1.665,00
покупка на оборудване, теглилки	24.10.2016	6.9.2017	3.680,00	1.380,00
ново строителство на земен басейн, покупка на транспортно средство и оборудване	15.2.2017	1.3.2018	202.211,64	75.825,00
строителни дейности по земен басейн	2.2.2017	24.10.2017	16.235,00	6.082,50
електрифициране	10.4.2017	23.10.2018	10.400,00	3.900,00
покупка на транспортен контейнер и охлаждащ модул	19.12.2017	29.5.2018	10.858,25	4.065,00
покупка на транспортно средство за риба	19.12.2017	9.5.2018	27.433,43	10.282,50
строителни дейности по земен басейн	19.12.2017	14.3.2018	5.563,03	2.085,00
строителни дейности по земен басейн	2.1.2018	30.5.2018	11.099,62	4.155,00
покупка на помпа	15.3.2018	4.9.2018	4.220,00	1.582,50
строителни дейности по земен басейн	19.3.2018	12.6.2018	36.351,42	13.627,50
покупка на контейнер за транспорт на риба	14.2.2018	23.3.2018	3.760,00	1.410,00
покупка на камион за транспорт на риба	2.2.2018	7.8.2018	109.240,00	40.965,00
покупка на транспортното средство	6.4.2018	10.9.2018	8.928,57	3.345,00
система за отчитане количеството на кислород във водата	7.2.2018	27.2.2018	5.753,36	2.152,50
покупка на оборудване	15.2.2018	7.5.2018	4.080,00	1.530,00
покупка на транспортно средство	16.2.2018	4.4.2018	4.573,53	1.710,00
система за отчитане количеството на кислород във водата	8.5.2018	9.8.2018	7.342,99	2.752,50
реконструкция на земен басейн, покупка на оборудване	27.2.2018	11.9.2018	3.045,47	1.140,00
покупка на аератори и оксигенаторна система	13.3.2018	4.4.2018	7.006,83	2.625,00
строителни дейности по земен басейн	12.10.2016	8.2.2018	6.525,00	2.445,00
строителни дейности по земен басейн	15.3.2018	23.10.2018	5.785,68	2.167,50
покупка на оборудване	3.3.2017	5.12.2017	3.478,99	1.297,50
покупка на камион за транспорт на риба	3.2.2017	14.1.2019	86.660,00	32.497,50
строителни дейности по земен басейн	22.3.2018	7.6.2018	12.566,39	4.710,00
строителни дейности по земен басейн	5.4.2018	30.8.2018	18.495,78	6.930,00
строителство на земен басейн за складиране	29.3.2018	8.10.2018	12.427,37	4.657,50

строителни дейности по земен басейн	15.3.2018	14.1.2019	3.892,50	1.455,00
контейнер за транспорт на риба	29.3.2018	2.7.2018	9.260,00	3.472,50
строителни дейности по земен басейн	27.3.2018	17.7.2018	12.331,07	4.620,00
строителни дейности по земен басейн	9.11.2017	24.11.2017	11.428,91	4.282,50
покупка на товари	25.4.2018	1.6.2018	20.575,00	7.710,00
строителство на ограда против видри	13.9.2018	19.10.2018	2.592,83	967,5
строителство на сграда за преработка и продажба	24.8.2016	1.4.2019	63.563,99	23.835,00
строителство на сграда за преработка и продажба	21.3.2017	20.7.2018	97.864,38	36.697,50
строителство на съоръжение за складиране на риба	12.6.2018	24.8.2018	33.568,45	12.585,00
покупка на уред за анестезиране на скариди	15.12.2016	1.6.2019	10.945,32	8.205,00
план за защита от видри	20.5.2016	31.12.2022	18.936,07	14.197,50
план за защита от видри	20.5.2016	20.9.2018	22.099,25	16.567,50
строителни дейности по земен басейн	18.5.2018	29.10.2018	3.606,31	1.350,00
план за защита от видри	23.1.2017	16.7.2018	22.515,24	16.882,50
строителни дейности по земен басейн	17.7.2017	22.2.2018	6.752,91	2.527,50
система за наблюдение, люпилия	7.6.2018	22.6.2018	6.030,00	2.257,50
строителни дейности по земен басейн	7.3.2017	21.6.2017	11.253,21	4.215,00
строителни дейности по земен басейн	21.6.2018	10.9.2018	7.218,82	2.700,00
реконструкция на земен басейн, машини, уреди	8.3.2017	1.3.2019	10.557,37	3.952,50
покупка на система за раздаване на фураж	26.6.2018	19.12.2018	4.880,00	1.830,00
строителни дейности по земен басейн	20.7.2018	16.10.2018	3.800,00	1.425,00
строителни дейности по земен басейн	16.2.2017	19.9.2017	4.326,92	1.620,00
покупка на метална ограда	1.8.2018	8.10.2018	44.680,00	16.755,00
покупка на мрежа за защита от видри	28.8.2018	20.11.2018	2.294,28	855
строителни дейности по земен басейн	7.8.2018	19.10.2018	18.714,82	7.012,50
строителни дейности по земен басейн	21.9.2017	4.10.2018	14.102,36	5.287,50
строителни дейности по земен басейн	12.12.2016	31.1.2019	4.780,00	1.792,50
оборудване на директна продажба	21.2.2017	24.4.2017	6.199,60	2.317,50
покупка на мрежа за защита от видри	9.8.2018	16.1.2019	16.160,00	6.060,00
строителство на басейни за съхранение на риба	12.9.2018	29.1.2019	16.287,24	6.105,00
строителни дейности по земен басейн	23.5.2017	27.12.2018	3.862,00	1.447,50
покупка на ремерке и оборудване	16.3.2017	28.8.2017	11.680,00	4.380,00
строителни дейности по земен басейн	12.12.2016	4.5.2017	8.842,00	3.315,00
строителни дейности по земен басейн	22.3.2017	1.6.2017	9.500,00	3.562,50
покупка на аератори	22.8.2018	5.9.2018	3.201,31	1.200,00
покупка на мрежа за защита от видри	23.3.2017	28.7.2017	40.760,00	15.285,00
покупка на оборудване за директна продажба	25.1.2018	1.7.2019	95.932,93	35.970,00
реконструкция на земен басейн и покупка на уреди	23.11.2017	14.8.2018	9.582,89	3.592,50
строителни дейности по земен басейн	16.8.2017	26.10.2017	13.020,00	4.882,50
покупка на контейнер за транспорт на риба	29.8.2018	19.11.2018	6.000,00	2.250,00
електрическа инсталация	17.5.2017	18.10.2018	5.583,71	2.092,50
Машини, уреди	17.5.2017	23.9.2018	14.909,61	5.587,50
покупка на оборудване	17.5.2017	8.5.2018	3.736,04	1.395,00
покупка на оборудване	12.9.2018	10.10.2018	6.255,00	2.340,00
реконструкция на земен басейн, покупка на оборудване	14.11.2016	3.11.2017	17.493,50	6.555,00
строителни дейности по земен басейн	17.10.2018	2.1.2019	12.019,55	4.500,00

строителни дейности по земен басейн	16.10.2018	10.12.2018	15.948,07	5.977,50
строителни дейности по земен басейн	21.7.2016	20.12.2016	8.872,42	3.322,50
строителство на склад	10.5.2017	1.6.2019	216.081,22	81.030,00
строителство на склад	10.5.2017	19.6.2018	169.923,73	63.720,00
строителство на склад	10.5.2017	4.9.2018	57.783,10	21.667,50
телескопичен товарач	31.5.2017	13.7.2017	26.340,00	9.877,50
строителни дейности по земен басейн	22.3.2017	19.4.2017	5.105,47	1.912,50
строителни дейности по земен басейн	17.10.2018	14.12.2018	17.068,64	6.397,50
строителни дейности по земен басейн	20.6.2017	6.11.2017	10.472,38	3.922,50
реконструкция на бесейново стопанство	13.4.2017	24.5.2018	343.550,86	128.827,50
покупка на оборудване	29.10.2018	30.1.2018	3.722,29	1.395,00
оборудване за люпилия	12.12.2016	1.3.2019	25.232,48	9.457,50
покупка на оборудване	6.12.2018	22.1.2019	3.400,00	1.275,00
строителни дейности по земен басейн	5.12.2018	14.1.2019	4.040,00	1.515,00
строителни дейности по земен басейн	2.2.2017	4.9.2017	11.140,00	4.177,50
закупуване на зарибителен материал от змиорка	16.2.2017	22.3.2017	18.918,00	7.087,50
инсталиране на ел.инсталация и санитарен възел	18.5.2016	5.11.2016	9.724,70	3.645,00
покупка и монтаж на лебедка	30.8.2017	27.12.2017	5.720,00	2.145,00
покупка на кантар за продажба	25.1.2017	20.3.2017	4.960,00	1.860,00
покупка на оборудване	28.7.2016	18.11.2016	4.780,00	1.792,50
покупка на оборудване	29.9.2017	16.4.2018	17.668,23	6.622,50
покупка на мотор за лодка	20.7.2016	3.8.2016	4.100,00	615
покупка на оборудване за преработка и деректна продажба	11.5.2016	4.7.2017	3.840,00	2.880,00
машини	20.6.2016	8.8.2016	4.200,00	1.575,00
покупка на зарибителен материал от змиорка	23.1.2018	20.6.2018	202.216,07	37.912,50
покупка на зарибителен материал от змиорка	18.4.2018	2.5.2018	20.360,00	3.817,50
покупка на хладилник, подова настилка	7.2.2018	17.4.2018	6.935,42	2.595,00
покупка на машина за филетиране	6.3.2018	19.6.2018	15.280,00	5.730,00
покупка на оборудване	10.4.2018	29.8.2018	14.779,73	5.535,00
покупка на зарибителен материал от змиорка	10.4.2018	24.4.2018	19.815,20	3.712,50
оборудване	22.3.2017	3.7.2017	6.280,00	2.355,00
покупка на извънбордов двигател	31.7.2018	11.10.2018	4.733,33	705
покупка на ледогенератор за люспект лед	23.8.2018	7.9.2018	8.800,00	3.300,00
покупка на извънбордов двигател	31.10.2018	22.11.2018	5.066,66	755
покупка на машина за филетиране	14.11.2018	21.11.2018	14.780,00	5.542,50
покупка на зарибителен материал от змиорка	23.2.2017	21.4.2017	14.088,76	5.280,00
покупка на уред за шоково замразяване	20.7.2016	27.7.2016	2.720,00	1.020,00
покупка на зарибителен материал от змиорка	28.4.2016	4.5.2016	12.944,85	4.852,50
покупка на оборудване	4.5.2017	16.6.2017	21.060,00	7.897,50
покупка на зарибителен материал от змиорка	27.1.2017	11.7.2017	240.366,63	90.135,00
покупка на оборудване на преработка	24.5.2017	12.7.2017	9.895,30	3.705,00
покупка на зарибителен материал от змиорка	6.4.2016	5.7.2016	243.738,35	91.395,00
покупка на оборудване	12.7.2017	19.9.2017	7.790,05	2.917,50
FLAG-мениджмънт (50% работно време) за вермето от 01.09.2016 bis 30.06.2023	12.5.2016	16.7.2018	22.574,87	18.050,00

транспортно средство	23.1.2018	1.8.2018	5.814,28	3.451,00
----------------------	-----------	----------	----------	----------

ПРИЛОЖЕНИЕ 4: ПРЕГЛЕД НА СЪСТОЯНИЕТО НА СЕКТОР РИБАРСТВО В ДРУГИ ДЪРЖАВИ-ЧЛЕНКИ НА ЕС

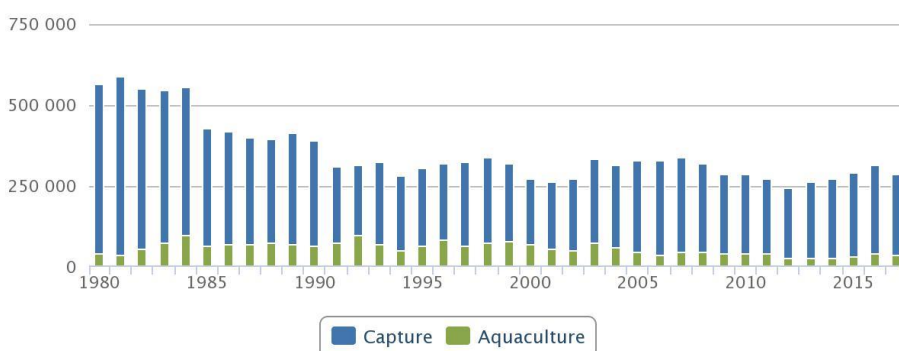
СТРУКТУРА И РАЗВИТИЕ НА СЕКТОР РИБАРСТВО ВЪВ ФЕДЕРАЛНА РЕПУБЛИКА ГЕРМАНИЯ

Структура и развитие на подсектор Риболов

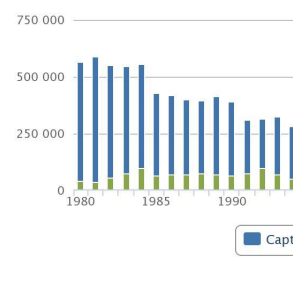
Германия заема 6-то място по риболов в ЕС и 10-то място сред производителите на аквакултури.

Фигура П4-1. *Общо количество хидробионти от улов и аквакултура в Германия (t)*

Total capture and aquaculture production for the Federal Republic of Germany (tonnes)
Source: FAO FishStat

Total capture and aquaculture production
Source: FAO FishStat

Deleted:
Fig. 1.

Източник: FAOFishStat

Германският риболов се осъществява основно в Северния Атлантически океан, Северно и Балтийско море. Уловът е около 260 000 t годишно.

Във вътрешността на страната, в езера и реки, има развит дребномащабен риболов, който се осъществява предимно с открити лодки от един или двама оператори, като уловът възлиза на около 20 000 t годишно, включително от спортния риболов. Германия има малка крайбрежна линия и висока гъстота на населението, и риболовът и аквакултурата нямат основна икономическа роля. Общата стойност на риболовната продукция е по-малка от 2% от общата стойност на цялата селскостопанска продукция, а нейната стойност е около 1% от общия БВП. Собственият риболов и аквакултури в размер на 319 000 t допринасят с около 20% за общия рибен пазар. Над 80% (1 825 000 t) от цялата риба на немския пазар се внася. В Германия има големи рибопереработвателни предприятия, като производството е концентрирано върху върху замразена, консервирана, маринована и пушена риба.

Германският риболовен флот се състои от 1 490 кораба, две трети от които са малки крайбрежни рибарски лодки с дължина по-малка от 12 m. Съществуват големи

риболовни кораби за дълги разстояния, малки и големи кутери, крайбрежни рибарски лодки, малки риболовни лодки за вътрешни водоеми и аквакултура. Регистрирани са 9 риболовни кораба за дълги разстояния, 6 фризерни траулера и 3 специални кораба за пелагичен риболов, 2008 кутера и лодки, сред които 86 кораба, специализирани за миди и 278 специализирани кораба за скариди и плоски риби. 1 050 предприятия формират основния си доход от риболов. Около 1,5 милиона души са регистрирани като любители-рибари.

Немският риболовен флот разполага с общо 1 382 бр. кораби с капацитет: ТВ 65.753 и мощност: KW138.531.

Работните места в корабите с дължина от 0 до 11 m представляват 49% от общо заетите в бранша, в тези с дължина 12-23 m - 27%, при 24-39 m - 13%, и при корабите над 40 m работните места са 11% от общо заетите.

В Германия 67% от разтоварванията се извършват от националния флот и 33% от датски кораби. Рибата се разтоварва прясна (47%), преработена (29%) и замразена (24%). Преработените продукти основно са от скариди. Почти всички разтоварени видове хдробии са предназначени за консумация от човека. Регистрирани са 203 пристанища за разтоварвания на уловите.

Структура и развитие на подсектор Аквакултури

Deleted: Аквакултура

При представянето на немската аквакултура са използвани данни, таблици и графики основно от доклада: *"Perspektiven für die deutsche Aquakultur im internationalen Wettbewerb, 2017."* (Перспективи за немската аквакултура в международен аспект, 2017 г.)

Основните части на германския сектор за аквакултури са представени традиционно от:

- отглеждане на топловодни видове риба в землени басейни (производство на шаран и допълнителни видове)
- отглеждане на студеноводни видове риба в проточни системи (пъстърва и допълнителни видове)
- отглеждане на миди (в малка степен и на стриди) в морски води.

От трите споменати производства отглеждането на шаран има история, обхващаща повече от хиляда години, а другите две дейности се развиват през последните сто години.

Характерно за традиционната аквакултура в Германия е, че дейността ѝ обикновено се осъществява директно в природата - в естествени водоеми или в землени/бетонни басейнови стопанства, повече или по-малко интегрирани във водните течения на водоемите. Отглеждането на миди във Wattenmeer също се осъществява директно сред природата.

Структура: фирми и служители

Федералната статистическа служба е регистрирала около 2 957 стопанства през 2016 г. В споменатия по-горе брой влизат само аквакултурни стопанства с най-малко 0.3 ha обща площ на землените басейни или 200 кубически метра общ обем на

пъстървовите землени или бетонни басейни или проточни канали. Този граничен предел все още не е бил приложен в статистиката през 2014 г., така че данните от това време показва 5 977 броя аквакултурни стопанства.

Немският аквакултурен подсектор се характеризира като „дребно мащабен“. Според статистическите данни на Федералната статистическа служба от 2014 г. 92% от стопанствата произвеждат 11% от общото количество риба, а останалите 8% от по-големите стопанства произвеждат 89% от общото количество. Трябва да се отбележи, че рибно стопанство с годишно производство 5 t на международния пазар се счита за малък производител и с такова производството не би могло да се изхрани едно семейство.

Актуални данни за заетостта в аквакултурата не са налице. Последните официални данни са от проучване през 2004 г. По това време в 3 433 рибни стопанства са заети 6 561 работника, което съответства на 2 347 единици работна сила (приблизително еквивалентно на позициите на пълен работен ден). При 3 160 стопанства работната сила допълнително е разпределена както следва: от общо 5 606 работника, 4630 са работници от семейството и 976 са работници извън семейството.

Федералната агенция по заетостта показва броя на наетите лица, подлежащи на осигуровки в аквакултура към 31 декември 2016 г. с 1 158 бр., от които 807 мъже и 351 жени. Данните включват също 91 обучаващи се. Цифрите предполагат високо ниво на незадължени към социална осигуровка в сектора.

Производство: количества и стойности

За 2016 г. Федералната статистическа служба отчита общо производство на аквакултури от 32 417 t, от които 19 237 t риба и 13 077 t миди (и в малка степен стриди). Докато производството на риба от аквакултура е относително стабилно, производството на миди е подложено на по-големи колебания между годините поради естествените условия на средата на отглеждане.

Разделението между производството в сладка и солена вода също е тясно свързано с гореспоменатите цифри: 19 282 t е произведеното количество в сладководни басейни и 13 134 t в морска вода. Наред с мидите има 35 t риба от морска аквакултура.

Федералната статистическа служба не показва стойност на производството от аквакултури в своите статистически данни. Въз основа на данните на Евростат общата стойност на немското производство на аквакултури през 2014 г. може да бъде оценено на 105 милиона евро.

От цялото произведено количество през 2016 г. около 1 758 t (5%) риба са произведени органично (сертифицирана продукция съгласно Регламент (ЕО) №834/2007). Цифрите показват обрат в тенденцията, тъй като биологичното производство в предишните години е падало и през 2015 г. продукцията е възлизала само на 621 t.

От общо 139 ферми с екологично производство (128 от които са изцяло екологични), 106 ферми са разположени в Бавария, която е център на немската еко-аквакултура. 94 от сертифицираните стопанства за органична аквакултура произвеждат шаран, 44 са се специализирали в производството на еко-пъстърва.

Маркетинг и добавяне на стойност

Основният маркетингов канал за много малки предприятия, а също и за повечето средни предприятия в подсектора е директната продажба, най-вече чрез фермерски магазини или щандове на пазарите, а също така директно предлагане на ресторанти и търговци на дребно в региона. В тези рамки аквакултурата профитира от нарастващата обща тенденция на регионален маркетинг. Чрез директен маркетинг, както и чрез преработка (филетиране, пушене, производство на салати и маринати) малките и средни производители се опитват да реализират колкото се може повече добавената стойност от продукта „риба“ в собствените си предприятия.

По-големите стопанства, и също така и някои от стартиращите аквакултурни подсектори (например производители на миди), предлагат продукцията си също така и на търговци на едро или на ре-селлъри в по-широк район.

Пазарите за продукти на различни видове аквакултури, например шаран, пъстърва или миди, са сравнително ясно разделени. Но продуктите при директния маркетинг са частично и заменими, като клиентите могат да разчитат и на препоръките на производителя, например да избират между пъстърва и сивен.

Директният маркетинг се намира само в ограничена степен в пряка конкуренция с вноса от чужбина. Подобна конкурентна ситуация съществува в маркетинга чрез търговията на едро и дребно или в ресторантьорството.

Сладководна аквакултура

Шарановъдството в землени басейни в Германия има хилядолетна традиция. Като основен вид риба се отглежда шаранът, а като допълнителни видове многобройни други видове риби като лин, бяла риба и есетра.

Характерна особеност на шарановъдството са големите, екстензивно стопанисвани водни площи, където рибата се отглежда до голяма степен в напълно естествена среда. В основните райони на шарановъдството - Бавария, Саксония и Бранденбург, шарановите басейни представляват специфична форма на ландшафта, която е богата на животински и растителни видове и има висока екологична стойност. Поради тази причина определена част от водните площи за отглеждане на шаран са защитени зони, зони за защита на птиците или зони по NATURA 2000 и често са обект на специфични ограничения за стопанисване.

Форма (и) на производство и използвани технологии

Производството на шаран до голяма степен е екстензивно. Зарибителният материал се купува често от по-малките стопанства, а по-големите си го произвеждат сами. Храненето на рибата се извършва най-често със зърно или други зърнени култури, там където е възможно доставяни директно и от самото стопанство. При ниската посадка на отглеждане на шарана, естествената храна в басейните допринася значително за нарастването на рибата, често стимулирана и от торене с естествени торове. Специална технология, която се използва в малък брой шаранови стопанства, е „басейн в басейна“, т.е. садки, разположени в рамките на басейна.

Структура

Структурата на стопанството и нивото на производство са доста различни. В Саксония и Бранденбург шарановъдството преобладава като основен бизнес, докато в Бавария много шаранови басейни се експлоатират като част от общата селскостопанска дейност на фермата. В повечето други федерални провинции, с изключение на Мекленбург-Предна Померания, шарановъдството е допълнителна дейност.

Таблица. П4-1. Брой стопанства и площи на землените басейни за отглеждане на шаран и допълнителни видове

	2012	2013	2014	2015	2016
Брой шарановъдни стопанства*	3.355	3.852	3.812	2.142	1.955
От тях с био продукция*/***	111	123	116	94	94
Площ, ha*/**	23.992	24.112	24.206	24.206	-

Източник: *Федерална статистическа служба; **Годишен доклад за рибарство и аквакултури; *** само стопанства, които произвеждат био шаран

Произведено количество

Данните от Таблица П4-2 показват обеми на производство от шарановъдството от около 6 000 t. Цифрите сочат към леко намаляваща тенденция, което може да се дължи както на статистическа грешка, така и на различните климатични дадености през отделните години на производство.

Таблица. П4-2. Произведено количество от шарановъдство в землени басейни

Година	2012	2013	2014	2015	2016
Общо производство от шарановъдство в землени басейни, t	6.322	6.349	6.074	5.605	5.960

Източник: Федерална статистическа служба

Таблица. П4-3. Количество на отделните видове риби, отглеждани в шарановъдството (независимо от начина на производство)

	2012	2013	2014	2015	2016
Шаран	5.521	5.700	5.285	4.916	5.238
Лин	160	156	146	129	130
Бяла риба	50	55	74	66	55
Щука	49	45	53	43	43
Есетрови риби	295	258	257	222	185
Европейски сом	198	158	163	190	188

Източник: Федерална статистическа служба

Deleted: Таблица 1.

Deleted: екологична

Deleted: екологичен

Deleted: Таблица 2.

Deleted: Таблица 3.

Федералната статистическа служба отчита производствените количества по видове риба, но не и според производствените системи. В Таблицата по-горе са посочени обичайните допълнителни видове риба в шарановъдството, но някои от тези видове може да се произвеждат и в други производствени системи (например европейски сом, бяла риба и есетра в циркуляционна система). Независимо от това, цифрите дават добра индикация за мащаба на производството на шаран и най-важните допълнителни видове. Ако се разделят произведените количества на производствените площи се получава добив от около 250 kg/ha (25 kg/dka), което може да бъде класифицирано като много екстензивно производство.

Маркетинг и добавяна стойност

Пазарът на консумативен шаран в Германия с около 80% самозадоволяване е една своеобразна особеност в подсектора на аквакултурите. Степента на самозадоволяване в германския сектор „Рибарство” е под 20%.

Маркетингът не е еднороден в отделните региони. Като цяло преобладават регионалните продажби към гастрономическия сектор и към крайните консуматори.

Само в областите с големи производствени площи шаранът се продава на едро. В зависимост от региона, определена част от продукцията (зарибителен материал) се продава и на любителските риболовни клубове. В Долна Саксония например този дял е около 50%. Търговията с допълнителните видове риба също има определено икономическо значение. В директните продажби, които се осъществяват в повечето стопанства, доверието на потребителите към свежи, качествени и регионални продукти е решаващ фактор в продажбите. Директните продажби, в комбинация със съответната добавена стойност, е една от силните страни за шарановъдите, която определено предлага бъдещи перспективи за развитие на дейността.

В допълнение към биологичното сертифициране на производството на шаран, което 94 производители са изпълнили, значение за продажбите имат и защитените географски марки (например лаузитски шаран, франконски шаран, холщайнски шаран и др.).

Икономика

Надеждни икономически данни за производството на шаран не са налични. Съществуващите остарели данни показват доста ниска средна печалба, даже с отрицателни резултати за някои стопанства. По-специално за малкия бизнес, икономическият резултат изглежда силно зависи от степента, в която може да се използва неплатената семейна работа. Изплащането на компенсации за екстензивно производство, природозащитни услуги и частично обезщетение за вреди, нанесени от рибоядни хищници, също играят определена роля за крайния стопански резултат. Но по-специално за малките и средни стопанства много важно за добрите резултати от дейността им е, че те разчитат много на оптимизирането на добавената стойност от своите продукти (риби) чрез обработка и директна продажба.

Проблеми и тенденции

В дългосрочен план пазарът за шаран в Германия намалява, дори да има и лоялно отношение към този продукт, особено в някои провинции и сред имигрантите от

Източна Европа и Азия. Основните причини за спада на търсенето на шаран в Германия са променящите се хранителни навици на крайните потребители.

В същото време се констатираат все по-големи трудности при производството на шаран, по-специално различни ограничения и изисквания, наложени от екологичното, водното, природозащитното и ветеринарно-медицинското законодателство. Както и в други икономически сектори, това причинява значителни бюрократични допълнителни непропорционални разходи, особено в малките стопанства, независимо от ограниченията в производството. Наред с това, щетите и загубите от рибоядни хищници се увеличават, което шарановъдците, които стопанисват големи производствени басейни трудно могат да избегнат или предотвратяват. С оглед на тези рамкови условия приемствеността в шарановъдството от следващите поколения изглежда не винаги сигурна.

Проточни басейни за отглеждане на студеноводни видове риба (дъгова пъстърва и допълнителни видове)

Дъговата пъстърва е въведена в рибовъдството на Германия в края на 19 век. В резултат на това пъстървовъдството се е развило на широка база, като дъговата пъстърва и до сега е с дял от около три четвърти от годишното производство на студеноводните видове риба. Производствените мощности са разположени главно в нископланинските райони, основно на север, но и в низините с прохладни летни реки. Около две трети от пъстървовите стопанства се намират в Бавария. Повече от 70% от продукцията идва от провинциите Баден-Вюртемберг, Бавария, Северен Рейн-Вестфалия и Долна Саксония.

Форми на производство и приложими технологии

Проточните басейнови стопанства за отглеждане на пъстърва обикновено се намират директно в природата. Те се водоснабдяват чрез водоземане от реки или тези реки минават директно през стопанството, а също така и от извори и кладенци. Производството се извършва в проточни басейни/канални, отчасти и в землени басейни, които са създадени специално за тази цел. В малък брой пъстървови стопанства в Германия има частична рецикулация и пречистване на водата (отворени рецикулационни системи), но водоснабдяването в такива тип системи е по-голямо, отколкото в затворените рецикулационни системи. Подобни системи са по-широко разпространени в Дания, която е лидер в развитието на тази технология на производство на пъстърва.

Тъй като отглеждането на пъстърва в проточни стопанства се извършва на много по-малки площи, отколкото в шарановъдството, е възможен определен контрол и защита на рибата срещу рибоядни хищници. Много от пъстървовите ферми са покрити с мрежи, а някои също са покрити с олекотени покривни конструкции.

Степента на автоматизация в пъстървовъдството е с широк диапазон - от малки по размер ферми с малко техника до предимно по-големи стопанства с компютърно контролиране на водоподаването и раздаването на фуражи, както и автоматично аериране на водата с течен кислород. Сортирането и уловът също често са автоматизирани.

Зарибителният материал се произвежда в специализирани стопанства и частично се внася от чужбина (например от Дания). Чрез контролирано извънсезонно размножаване на разплодниците, оплоден хайвер се предлага почти през цялата година.

Като правило за отглеждане се използва стандартен зарибителен материал, произведен чрез конвенционални методи за развъждане. Предлага се също така триплойдензарибителен материал (стерилен), предимно от чужбина, но той все още не се използва често в Германия.

В конвенционалното пъстървовъдство често се използват ваксини срещу различни болести още в началото на отглеждането им. Изхранването се извършва основно с екструдирани фуражи. Хранителният коефициент (kg фураж на kg прираст на рибата) обикновено е между 0,8 и 1,1 при производството на порционна пъстърва.

Структура

В Германия малките и средните стопанства доминират в производството на пъстървови риби. Само 18% от фирмите, които произвеждат дъгова пъстърва и са обхванати от статистиката, достигат годишно производство от над 5 t. Най-големите стопанства произвеждат около 600 t годишно.

Таблица. П4-4. Студеноводни стопанства за производство на дъгова пъстърва и допълнителни видове)

Година	2013	2013	2014	2015	2016
Брой пъстървови стопанства, от тях	2 542	2 833	2 638	1 437	1 397
с био производство	85	71	56	49	44

Източник: *Федерална статистическа служба; **Годишен доклад за рибарство и аквакултури; *** само стопанства, които произвеждат био пъстърва

Както и при шарановъдството, рязкото намаляване на броя на стопанствата между 2014 и 2015 г. се дължи на въвеждането на ограничението, че само стопанства с най-малко 0.3 ha обща площ се обхващат от статистиката. Въпреки това, в дългосрочен план, данните очертават леко намаление на броя на стопанствата. Такъв спад е относително сигурен и в броя на стопанствата, произвеждащи био пъстърва.

Таблица. П4-5. Произведено количество риба от студеноводни проточни стопанства

Година	2012	2013	2014	2015	2016
Производство	11.878	12.228	12.490	10.410	10.603

Източник: Федерална статистическа служба

Таблица П4-6. Произведено количество пъстървови риби по видове за периода 2012-2016 г. (независимо от производствената система)

Вид риба	2012	2013	2014	2015	2016
Дъгова пъстърва	8.116	8.334	8.466	7.021	7.039
Съомгова пъстърва	1.278	1.267	1.471	1.506	1.493
Речна пъстърва (<i>Salmo trutta fario</i>)	658	701	676	622	632
Сивен (<i>Salvelinus fontinalis</i>)	385	354	519	424	574
Елзаски сивен (<i>Salvelinus alpinus</i> × <i>fontinalis</i>)	1.276	1.529	1.542	1.088	1.027

Източник: Федерална статистическа служба

Данните сочат към леко положителната тенденция при производството на порционната дъгова пъстърва, която е по-ясно изразена при производството на съомгова пъстърва, която биологично е дъгова пъстърва. Допълнителните видове кафява пъстърва, сивен и елзаски сивен поддържат относително стабилно ниво през годините.

Маркетинг и добавяне на стойност

Каналите за продажба на пъстърва са доста различни в регионален аспект и зависят от също така от големината и структурата на стопанствата. Значителна част от продукцията от малките и средни стопанства се продава директно на потребителите (фермерски магазини, седмични пазари), гастрономията и на търговци на дребно, като с това се цели получаването на по-висока добавена стойност. При този тип продажба особено важни са фактори като свежест и качество на продуктите, регионалното производство и лоялността на клиентите. Сертифицирането на продукцията и печати за качество нямат значение при стопанствата със самостоятелен маркетинг и добра лоялност от страна на клиентите.

Продукция на търговци на едро се доставя само в много малки количества, и то основно от по-големите производители. В отделни случаи производителите на пъстърва са намерили по-добри възможности за продажби на рибата извън Германия, отколкото в страната.

Пазарът на пъстърва в Германия се развива в положителен аспект от години, но нарасналото потребителско търсене се покрива почти изцяло от вноса, който се е увеличил с около 66% от 2009 г. В момента една четвърт от внесеното количество пъстърва в Германия идва от трети страни. При това съществува сравнително ясно разделение на пазарите: стандартните продукти от пъстърва като филе от пъстърва в РЕ-фолио от немска продукция практически не могат да бъдат намерени в немските супермаркети и дискаунтъри. Германските производители почти не се интересуват от този пазар, от една страна, защото трудно могат да осигурят непрекъснато доставяне на големи количества, които се изискват от веригите, и от друга страна, защото могат да продадат продуктите си за на по-добра цена чрез други канали за продажба.

Икономика

Настоящи всеобхватни проучвания за икономическата ефективност на производството на пъстърва не са налични. Определят се средно между 0,40 евро и 1,54 евро печалба за килограм прираст на живото тегло. С отчитане на евентуални допълнителни разходи резултатите може да са и по-ниски, особено при малките стопанства, които произвеждат биологична пъстърва може да се постигне даже отрицателна стойност на рентабилност. При пъстървовъдството е възможно постигането на по-висока печалба, отколкото при шарановъдството, но в зависимост от размера и местоположението на стопанството, често е необходимо да се генерира добавена стойност от преработка и директна реализацията на продуктите, за да се постигне достатъчно ниво на рентабилност.

Проблеми и тенденции

Постоянният или леко намаляващ брой на пъстървовите стопанства е свързан основно с факта, че създаването на нова ферма за пъстърва има малък шанс за одобрение днес. Съществуващите в момента стопанства са създадени отдавна, а някои от тях са семейни собственост от поколения. Основен проблем при пъстървовите ферми е постоянно увеличаващата се бюрокрация и нарастващите разходи за различни производствени фактори. Задълженията за документация и мониторинг се увеличават постоянно. Правото за водовземане и други изисквания, необходими за производството в проточниустовия, предизвикват все по-големи усилия и разходи, а дивите животни, консумиращи риба, намаляват все повече добивите. Не са редки случаите, когато има проблеми с водоснабдяването на стопанствата с оглед на екологичната цел за възстановяване на непрекъснатостта на водните тела. Това понякога противоречи на целта за определяне на обособени зони без болести за отглеждане на риба в аквакултура.

Отглеждане на риба в садки във вътрешни водоеми

Deleted: ¶

С изграждането на садкови стопанства между 1970 и 1980 г., основно в баластиерни води, е възникнало по-рентабилно производство на риба в голям мащаб, особено на пъстърва. Това производство обаче е преустановено скоро поради директното навлизане на крайни продукти на метаболизма на рибата и остатъци от фуражи във водата. Тъй като тези емисии допринасят за повишаване на евтрофикацията на водата, особено при по-големите стопанства, в много федерални провинции разрешителни за водоползване и строителство на садкови стопанства вече не се издават. Към момента съществуват три садкови стопанства в провинция Шлезвиг-Холщайн, следвани с по две стопанства в няколко други провинции. Федералната статистическа служба посочва за 2016 г. 15 бр. садкови стопанства във вътрешни водоеми, като ферми с биологично производство при тях няма.

Таблица. П4-7. Брой на садковите стопанства във вътрешни водоеми

Deleted: Таблица 7.

Година	2012	2013	2014	2015	2016
Брой садкови стопанства	16	18	15	17	15

Източник: Федералната статистическа служба

Произведени количества

В садковите стопанства се произвежда риба за консумация, основно пъстърва.

Таблица. П4-8. Производство в садкови стопанства за периода 2012-2016 г.

Deleted: Таблица 8.

Година	2012	2013	2014	2015	2016
Количество, t	-	-	103	85	126

Източник: Федералната статистическа служба

Маркетинг и добавяне на стойност

Пъстървата от садковите стопанства се продава основно в директна продажба.

Deleted: садковите стопанства

Проблеми

Основният проблем със садковите стопанства е влиянието на метаболитните продукти на рибата и остатъците от фуражите върху качеството на водата. В някои случаи високите температури на водата през лятото също могат да бъдат проблем при оцеляването на рибата.

Садководни стопанства с рециркуляционни системи

Deleted: циркуляционни

От около 30 години в Германия има многократни опити за производство на риба в различни видове и дизайн на системи с пълна или частична рециркулация на водата. В страната са възникнали и компании, доставчици на цялостно оборудване за рециркуляционни системи. През последните десетилетия в Германия са се построили множество рециркуляционни системи, със и без субсидии, много от които са изчезнали в краткосрочен план или в рамките на няколко години. Наред със сериозните проекти за рециркуляционни системи, в миналото е имало и случаи, в които инвеститорите са били убеждавани да инвестират в рециркуляционни системи с ненадеждни обещания за възвръщаемост на средствата.

Форма (и) за производство и прилагани технологии

Основната концепция на циркуляционните системи е водата в системата винаги да циркулира и в същото време да се почиства и използва повторно с помощта на различни техники. Говори се за „затворена циркуляционна система“, ако максимум от 10% до 20% от обема на водата се обменя всеки ден. Отпадната вода от рециркуляционните системи със затворен цикъл обикновено се класифицира като отпадна вода, както и при други промишлени производства, и за нея се събират

таки, в много случаи значими, в зависимост от местоположението на системата. По този начин циркуляционните системи в голяма степен са отделени от естествените водни цикли и водни местообитания.

Системите със затворена циркулация на водата обикновено са топловодни, което включва и възможността за отглеждане на видове, които не могат да се отглеждат в естествени водоеми поради ниските температури на водата. Има и студеноводни рециркуляционни системи, в повечето случаи с частична рецикулация на водата, в които се отглежда основно дъговата пъстърва. Те са разработени в Дания, където често се използват в пъстървовъдството, но някои такива системи могат да се срещнат и в Германия.

Техническите изисквания към една рециркуляционна система зависят до голяма степен от вида, който ще се отглежда в нея. В това отношение те не са универсално приложими, а винаги се проектират само за определен вид, който ще се отглежда. Преобладаващи видове в германските сладководни циркуляционни системи са европейската змиорка и африканския сом, които през 2015 г. заедно дават 82% от общото производство от рециркуляционни системи в страната.

Deleted: универсално

Производството на африкански сом е съсредоточено в провинциите Мекленбург-Предна Померания и Саксония, и рециркуляционните системи там от няколко години работят безпроблемно. Те много често са свързани с инсталации за биогаз и растежът на това производство се благоприятства от субсидия за използване на енергия от инсталациите за възобновяема енергия в съответствие със Закона за възобновяемите енергийни източници.

Аквакултурата от змиорката се основава на отглеждането на зарибителен материал (стъкловидни змиорки), които са взети от природата, тъй като досега не е овладян методът за изкуствена репродукция на този вид. Поради лошото състояние на запасите от змиорки се обсъждат забрани за търговията със зарибителен материал, които биха могли да застрашат отглеждането ѝ в аквакултура.

Производството на змиорка в рециркуляционни системи е фокусирано в Долна Саксония. Рециркуляционните системи там съществуват отдавна и са доказали във времето своята рентабилност. Те произвеждат змиорки за консумация и зарибителен материал за ре-стокинг в естествени водоеми.

Deleted: циркуляционни

В допълнение към африканския сом и европейската змиорка, в рециркуляционните системи се отглеждат и европейски сом, бяла риба, тилапия и някои други видове (морски риби и скариди).

Структура

Таблица П4-9. Стопанства със сладководни рециркуляционни системи

Година	2012	2013	2014	2015	2016
общ брой, от тях	57	54	50	60	63
за био производство	0	0	0	0	0
за риби	55	51	47	56	60
за ракообразни	2	3	3	4	3

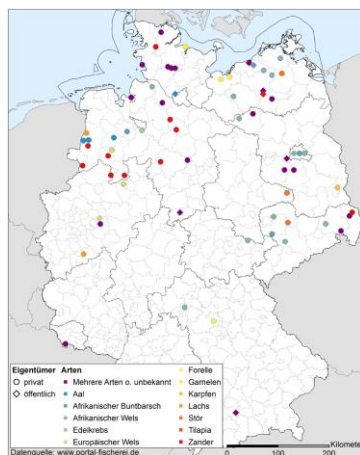
Deleted: Таблица 9.

Deleted: екологично

Източник: Федералната статистическа служба

В момента броят на рециркуляционните системи в Германия е около 63 системи и с тенденция да се увеличава. Най-важните от тях се намират в Долна Саксония, Мекленбург-Предна Померания, Саксония и Бранденбург. Рибовъдството в циркуляционни системи не може да бъде сертифицирано в съответствие с действащите екологични стандарти, въпреки че въпросът се дискутира.

Прави впечатление, че рециркуляционните системи сравнително често се изграждат от странични участници в сектора (земеделски производители, фирми от инженеринговия сектор, финансови инвеститори и др.), докато в "традиционната" аквакултурата има доста скептицизъм по отношение на такъв тип системи (с изключение на използването им за производство на зарибителен материал или частичните циркуляционни системи като надграждане на конвенционалните проточни системи в отглеждането на пъстърва).

Фигура П4-2. Териториално разпределение на стопанствата с рециркуляционни системи.

Deleted: Фиг.2.

частни ○

държавни ◇

Отглеждани видове: змиорка, африкански цветни костури (цихлиди), африкански сом, речен рак, европейски сом, пъстърва, скарриди, шаран, атлантическа съомга, есетрови риби, тилапия, бяла риба.

Източник: <https://www.portal-fischerei.de/bund/aquakultur/einfuehrung-gebietsfremder-arten-in-der-aquakultur/verzeichnis-aquakulturanlagen/>

Произвеждани количества

Таблица. П4-10. Произвеждани количества в сладководните стопанства с рециркуляционни системи – общо и по видове.

Deleted: Таблица 10.

Година	2012	2013	2014	2015	2016
обща продукция, t, от нея:	1.235	1.679	2.212	2.820	2.526
змиорка, t	744	758	926	1.176	-
африкански сом, t	607	675	919	1.309	-
европейски сом, t	115	136	160	166	-
шаран, t	289	259	225	210	-
есетрови риби, t	81	72	95	29	-
др.видове, t	75	73	163	147	-

Източник: Федералната статистическа служба, Годишен доклад за рибарство и аквакултури

Производството от сладководни рециркуляционни системи се е удвоило от 2012 г. до 2015 г., след което отново намалява през 2016 г. Увеличението на производството се дължи основно на видовете африкански сом и европейска змиорка. От другите видове от значение са бялата риба (2016 г.-44t), тилапията и пангасиуса (без точни количества). По данни на Федералната статистическа служба, две циркуляционни системи произвеждат сладководни ракообразни - речен рак (*Astacus astacus*).

Маркетинг и добавяне на стойност

Каналите за продажба на риба, произведена в топловодните рециркуляционни системи са различни. В повечето случаи по-малките стопанства продават на местно ниво директно от фермата. По-големите количества отиват при търговците на едро. Производителите на африканския сом са се обединили и продажбите се осъществяват чрез маркетингова компания. Рибата се намира в долния ценови сегмент, така че оптимизирането на маркетинга е изключително важно.

Змиорката се продава на висока цена по различни начини.

Икономика

Съществува различна информация за икономическата жизнеспособност на рибопроизводство в системите за циркулация за някои видове, но не са известни съвременни цялостни проучвания. По отношение на количеството, най-важният

произвеждан вид, африканският сом, производствените му разходи се изчислява на 1,40 EUR/kg, от които 0,15 до 0,29 EUR се покриват от субсидии (KWK бонус, бонус за течен тор). Федералната статистическа служба дава цена от 1,09 евро/kg за 2014 г., когато тя се продава на едро (това е основният канал за продажби). Цената при директна продажба е 1,73 евро (2014) и 1,83 евро (2015). Очевидно е, че маржовете за тази риба са тесни и е необходим ефективен маркетинг при нейната продажба. Но е налице виждането, че за този вид риба могат да се налагат все по-високи търговски цени.

За бялата риба се отбелязва, че производствените разходи са над цената на едро и поради това търсенето на пътища за продажбата ѝ на високи цени е задължително. Бялата риба от улов в Източна Европа или Централна Азия, която се импортира в Германия, е сравнително евтина, което прави реализацията на пазара на производството от рециркулационни системи проблемно.

Повтарящите се икономически затруднения или несъстоятелност на операторите на рециркулационни системи показват, че икономическата им ефективност далеч не винаги е даденост. От друга страна, някои производители на змиорка са на пазара от дълги години, което показва, че при внимателен подбор на вида за отглеждане, приложимата технология и пътищата за продажба, е възможна положителна възвръщаемост на инвестициите.

Проблеми и тенденции

В момента техническата база за експлоатацията на рециркулационните системи е добре развита. Биологичните и технологични основи за отглеждане на ограничен брой видове, особено на такива с относително ниски изисквания към параметрите на водната среда като африканския сом, вече не са пречка за тяхното отглеждане. Но това касае само малко на брой видове, чиято репродукция и отглеждане е добре контролирано в рециркулационните системи.

Проблеми все още съществуват при снабдяването със зарибителен материал, например при бялата риба, където липсват достатъчно рибки, които са адаптирани за прием на гранулиран фураж и съответно подходящи за отглеждане в рециркулационни системи. Този проблем се изследва в различни страни, постигнат е известен напредъкът, но още трябва много да се изследва.

Рентабилността на рециркулационните системи все още е голям проблем. Не всички системи достигат обещания от доставчиците на съответната система капацитет. Това влияе пряко върху икономическата ефективност на системата. Някои собственици на рециркулационни системи имат също така неточни очаквания/преценка за развитието на пазара и цените. Така например ръководството на ферма за добив на хайвер от есетри, заявява при фалита на компанията през 2015 г., че увеличаващото се производство в Китай е довело до спад на цените и неконкурентноспособност на тяхното производство.

Стопанствата с рециркулационни системи също подлежат на разрешителен режим, и то по-специално за заустването на отпадната вода се е превърнал в един от основните проблеми. От страна на органите, издавайки разрешителни за заустване има все по-големи изисквания, които все повече се превръщат в основен разходен фактор. Но проблемите със заустването на отпадната вода от рециркулационните

системи, особено тези, които се намират в индустриални зони, изглежда по-вероятно да бъдат решени, отколкото тези със зауставането на отпадни води от проточните системи директно в природата.

Интегрирана аквакултура в стопанства с рециркуляционни системи

Интегрираните аквакултурни методи могат да бъдат определени като производствени процеси, при които поне една допълнителна (вторична) култура (риба, растение, водорасли) е интегрирана в система, в която се отглежда една основна култура. В съвременната интегрирана аквакултура-аквапоника е от особено значение в областта на сладководната аквакултура.

Deleted: аквакултурааквапоника

Форма (и) за производство и прилагани технологии

Аквапониката = (аквакултура + хидропоника) комбинира методите за производство на риба (аквакултура) с отглеждане на растения без почва (хидропоника) в затворена („свързана“) или отделна („отделена“) циркуляционна система. По-конкретно, това означава, че „отпадните продукти“ от метаболизма на рибата, особено нитратите и фосфатите, се превръщат в растителна биомаса и нивата на биогените в технологичната вода на рециркуляционната система намаляват. В Германия съвременната аквапоника е разработена от Dr. Rennert в Института по рибовъдство в Берлин към Хумболдтовия Университет през 80-те години на миналия век (ГДР) и в по-късния Лайбниц Институт по водна екология и рибарство във вътрешни водоеми (FRG, IGB Berlin).

Deleted: (=

Структура

В момента в Германия съществуват три малки интегрирани системи - една в Берлин и две в Абтсхаген и Варен (Мекленбург-Предна Померания), и се разглеждат като демонстрационни или пилотни инсталации. Изследователски интегрирани системи съществуват в института IGB в Берлин, в Университета за приложни науки Южна Вестфалия в Соест (Северен Рейн-Вестфалия) и в кампуса на университета в Росток ("FischGlasHaus").

Производство

Към днешна дата в интегрираните стопанства са произведени само малки количества тилапия и африкански сом (около 30 t). Като растения се произвеждат босилек и домати. Други възможни билки и културни растения, като мароканска мента и др., в момента се тестват.

Маркетинг и добавяне на стойност

Рибата, отглеждана в аквапонна система, се продава предимно директно или регионално, като в един случай растенията се продават регионално в регион в североизточната част на Германия от верига супермаркети.

Проблеми и тенденции

Рентабилността на аквапонната система в по-голям мащаб все още не може да бъде оценена, въпреки, че науката, обществеността и медиите са много заинтересовани от такъв тип екологично интегрирани производствени процеси.

Морска аквакултура

Наземни/брегови (on shore) производствени мощности

В наземната морска аквакултура се инвестирани много в скандинавските страни, но такива съоръжения все още не съществуват в Германия, с изключение на една държавна пилотна система в Мекленбург-Предна Померания. Правните условия, както и негативното отношение, свързано с опазването на природата и конкурентното използване на крайбрежните райони не предполагат, че технически съществуващият потенциал за растеж в тази област може да бъде използван.

Морски садкови стопанства(off shore)

Към 2016 г. съществуват две морски садкови стопанства в крайбрежните води на Балтийско море, едното около Ниенхаген и другото във фиорда на Кил.

Таблица. П4-11. Морски садкови стопанства

Година	2012	2013	2014	2015	2016
Брой, от тях:	3	2	3	2	2
био	0	0	0	0	0

Deleted: Таблица 11.

Deleted: екологични

Източник: Федералната статистическа служба

И двете садкови стопанства са сравнително малки и общото произвеждано количество е около 20 t. Съомговата пъстърва е основен вид, който се произвежда - риба за консумация изарибителен материал. По-голямата част от продукцията се продава директно, тъй като поради малките количества, не би било ефективно да се продава на търговци на едро.

Понастоящем няма офшорни аквакултурни садкови стопанства извън непосредствения крайбрежен район (например в Изключителната икономическа зона), но вариантите такива стопанства се проучват. Наред с правните условия и конкуренцията за използване на морското пространство, трудностите ще идват от факта, че такива инсталации в Северно море ще трябва да бъдат проектирани за екстремни хидрологични условия, които са свързани с високи разходи. Операторите на вятърни турбини в Балтийско море също не проявяват интерес към комбинацията между вятърна енергия и аквакултура, основно поради съображения за безопасност и ниските допълнителни възможности за доход в сравнение с основната им дейност.

Deleted: аквакултурни садкови

Соленоводни стопанства с рециркулационни системи

Deleted: циркулационни

Технологията с рецикулацията на водата е разработена за първи път в Германия в областта на сладководната аквакултура. След няколко по-малки пилотни стопанства, в края на 90-те години и началото на 2000 г. започва строителството на по-големи сладководни рециркулационни системи. В аквакултурното производство на морска риба първата рециркулационна система е построена в Бюзум и е за калкан и някои други видове. Тази система, подпомогната от субсидии, фалира след няколко

години. Такава е съдбата и на други две рециркуляционни системи за производство на скариди, също построени със субсидии.

Според Федералната статистическа служба през 2016 г. е имало пет соленоводни стопанства с рециркуляционни системи, в две от които се произвежда риба (във Völklingen в Саарланд и Мекленбург-Предна Померания), а в три се произвеждат скариди (по една в Мекленбург-Предна Померания, Саксония и Бавария, близо до Мюнхен.) Едно от стопанствата за производство на скариди в края на 2016 г. е фалирало.

Метод (и) на производство и прилагани технологии

Соленоводните стопанства със затворени циркуляционни системи, солят използваната от тях вода до необходимата степен. Те не са свързани с морето и понякога се намират далеч във вътрешността на страната. Всеки ден се обменя около 4% от обема на технологичната вода, като проблем представлява заустването на отпадната вода, която трябва обратно да се обезсоли.

Трите стопанства за скариди отглеждат един и същи вид – *Litopenaeus vannamei*.

Deleted: - *Litopenaeus vannamei*.

Стопанството с рециркуляционна система за отглеждане на морска риба във Völklingen е специално проектирано за това място. В него се отглеждат сериола (*Seriola lalandi*), ципура (*Sparus aurata*) и лаврак (*Dicentrarchus labrax*). Обменът на вода е около 1% от общия обем на системата.

Deleted: *Seriola lalandi*

Deleted: *Sparus aurata*

Deleted: *Dicentrarchus labrax*

Структура

Таблица. П4-12. *Соленоводни стопанства с рециркуляционни системи*

Deleted: Таблица 12.

Година	2012	2013	2014	2015	2016
Брой стопанства, от тях:	2	2	1	3	5
био	0	0	0	0	0
за риби	1	0	1	1	2
за ракообразни	1	2	0	2	3

Deleted: екологични

Източник: Федералната статистическа служба

Трите стопанства с рециркуляционни системи за производство на скариди са построени от инвеститори, опериращи извън сектор Рибарство. Отглеждането на морски риби във Völklingen първоначално е поето от местна комунална компания, а по-късно от швейцарски инвеститор. Нито едно от стопанствата не е с екосертификат, тъй като действащите стандарти изключват това. Въпреки това, стопанството във Völklingen рекламира, че фуражите и суровините отговарят на стандартите EU-Bio, Naturland, Global G.A.P. и ASC и рибата е сертифицирана от Friends of the Sea. Стопанствата за скариди също подчертават високата устойчивост на техните методи на производство. Доставчикът използва логото Global G.A.P./Friends of the Sea на своя уебсайт, без да обяснява за какво се отнася точно.

Deleted: Friends of the Sea

Произвеждани количества

Федералната статистическа служба оценява обема на производство на ракообразни в рециркулационни системи за 2016 г. на 21 t. Тези данни обаче се отнасят общо за действащите три сладководни и три соленоводни рециркулационни системи, в които се отглеждат ракообразни.

Deleted: три соленоводни рециркулационни

Стопанството във Völklingen има за цел да произвежда от 10 до 20 t морска риба/месец през 2017 г., т.е. около 120 до 240 t годишно, но до сега производството/продажбите са около 5 t/месец, т.е. производството е доста далеч от планирания капацитет. Доколкото е известно, това се дължи не само на технически причини, но и поради липса на зарибителен материал от сериола (*Seriola lalandi*) и твърде бавна продажба на съществуващия запас от други видове риба в системата.

Deleted: Seriolalalandi

Маркетинг и добавяне на стойност

Всички соленоводни стопанства с рециркулационни системи предлагат директен маркетинг чрез фермен магазин и/или онлайн магазин.

Икономика

Стопанството за отглеждане на морска риба във Völklingen е построено от местната комунална компания. Според съобщения в пресата тази компания е генерирала загуби от над 20 милиона евро за кратък период от време. След това стопанството е продадено на швейцарски инвеститор, който в извение пред пресата казва: „В следващите години няма да печелим никакви пари, а само ще инвестираме [...]. Но ние вярваме в успеха на рибата от Völklingen,„

За подобряване на икономическите показатели са направени промени в произвежданите видове риба - увеличено е производството на сериола и тя се предлага пряко он-лайн за около 27 евро/kg. Ципурата и лаврака, които също се отглеждат в системата, през 2016 г. се предлагат съответно на 4,95 евро/kg и 5,25 евро/kg.

Бившият управляващ директор на фалиралото стопанство за отглеждане на скариди в Мекленбург-Предна Померания заявява: „Към момента смятам, че е почти невъзможно да се произведат пресни скариди в Германия, които да покриват разходите за производството им. Те ще трябва да струват от 60 до 65 евро на килограм, което е невъзможно“. Стопанството му е предлагало скаридите онлайн за 49 евро/kg. На същата цена предлага скаридите и работещото още стопанство там. Производителят на скариди със седалище в Саксония предлага килограм скариди онлайн за 59 евро, а производителят в Бавария, Мюнхен за 79,90 евро/kg, като по-високата платежоспособност на населението около Мюнхен има определено положителен ефект за постигането на тази цена.

Проблеми и тенденции

Както соленоводните стопанства с рециркулационни системи за отглеждане за риба, така и тези за отглеждане на скариди не са постигнали планирания обем на производство. В стопанството във Völklingen, настоящият оператор говори също за постепенна нужда от модернизиране на системата с нова техника. Подобни проблеми са имали и стопанствата, които са фалирали.

Друг проблем е, че някои от видове риба, които се отглеждат в стопанството се предлагат в международен план на много ниски цени, например ципурата и лаврака от садковите стопанства в Средиземно море. Благодарение на съвременната логистика, те се предлагат в много добро свежо състояние и като цяло често са с добро качество.

Deleted: например ципурата

Очевидно е, че само малко клиени са готова да платят много висока цена за предлаганата риба/скарриди от рециркуляционни системи. Проблемът може да се задълбочи още чрез подобряване на методите за масово размножаване и отглеждане на ципурата и лаврака в садки, което ще доведе до още намаляване на продажната им цена.

Аквакултура от миди и стриди

Докато събирането и улова на миди за консумация на брега на Северно море датира от векове, мидената аквакултура се появяват за първи път в Германия в Долна Саксония и Шлезвиг-Холщайн през 50-те години. Днес аквакултурата от миди е заменила улова им. Освен улов на миди във фиорда Фленсбург на Балтийско море, ограничено се ловят само ювенилни индивиди за култивиране върху определени площи. През последните години производството на ювенилни миди се развива в специални колекторни системи, към които те се прикрепват и растат във водния стълб. Култивираните площи, върху които се разпространяват и отглеждат младите миди, до голяма степен са разположени в националните паркове Ватенмеер в Долна Саксония и Шлезвиг-Холщайн.

Уловът на стриди край брега на Северна Фризия датира още от 1020 година. През 18-ти век е документирана експлоатацията на банките (местата) на европейската стриди в устието на р.Емса и пред Източна Фризия. Тези банки са дадени за стопанисване под наем, като за подобряване на запасите от Англия са били вниесени и разпространени ювенилни стриди. Но въпреки това запасите намаляват все повече, поради лоша и/или свръхексплоатация, така че уловът на стриди до голяма степен се прекратява в средата на 19 век.

В Шлезвиг-Холщайн в миналото са правени няколко опита за импорт на ювенилни екземпляри от тихоокеанска стриди от Англия или Ирландия и отглеждането им до пазарни размери. Тези дейности са били неуспешни по различни причини. През 1986 г. отглеждането на тихоокеанска стриди се възобновява отново. Днес култивирането ѝ успешно е етаблирано около остров Сюлт, но то е допринесло и за разпространението на този неместен вид във Ватенмеер.

Deleted: остров Сюлт

Запасът на други видове миди, срещащи се във Ватенмеер, не може да бъде експлоатиран от съображение за опазване на природната среда.

Форма (и) за производство и прилагани технологии

Аквакултура от миди (Mytilus edulis) е основана на улов на ювенилни екземпляри от природата или от специални колектори, като в последствие те се разпространяват върху площите за култивиране, където се отглеждат до пазарни размери. Младите екземпляри се ловят предимно на места, където опитът показва, че те не могат да образуват дългосрочни банки, често в сублиторалната (постоянно наводнена) зона. В Шлезвиг-Холщайн уловът на млади екземпляри е напълно ограничен до

Deleted: Mytilusedulis

сублиторала. В миналото ювенилните миди са били частично внесяни от чужбина, но това среща правни проблеми и вече не е разрешено при сегашните планове за управление и изискванията за MSC-сертифициране. Досега не е използвана възможността за производство на ювенилни миди в люпилни или в рециркулационни системи на сушата, въпреки че има изследвания в тази насока.

Deleted:

Култивирането на миди до пазарна големина по метода на дългите линии съществува само в една ферма в Балтийско море, на фиорда на Кил. Годишното им производство е незначително - между 2 и 3 t.

Аквакултурата на стриди получава ювенилни стриди от люпилни от чужбина (което юридически се разглежда като проблемно). След това те се поставят в мрежести торбички и се отглеждат до консумативни размери.

Структура

Таблица. П4-13. Производители на миди и стриди от аквакултура

Deleted: Таблица 13.

Година	2012	2013	2014	2015	2016
Брой ферми, от тях:	10	11	11	11	11
с био производство	1	1	1	2	3

Deleted: екологично

Източник: Федералната статистическа служба

От 11 ферми, произвеждащи миди, четири са разположени в Долна Саксония и седем в Шлезвиг-Холщайн. Компаниите в Долна Саксония се обединяват през 1996 г. в сдружение, за да представят съвместно своите интереси. Култивираните миди се събират с пет специализирани мидени катера.

В Шлезвиг-Холщайн в Северно море оперират осем катера за миди, като опериращите компании също са организирани в организацията на производители на миди. И в двете федерални провинции уловът на миди в Северно море е сертифициран, като това във фиорда на Кил е сертифицирано в съответствие с разпоредбите на ЕС за биологично производство. Федералната статистическа служба оценява площта, стопанисвана от мидените стопанства, на 3022 ha (2014 г.).

Произведени количества

Таблица. П4-14. Произведени количества миди и стриди

Deleted: ¶
Таблица 14.

Година	2012	2013	2014	2015	2016
Количество, t	6.997	5.107	5.358	7.993	13.077

Източник: Федерална статистическа служба

Обемът на продукцията се колебае през годините, което се дължи основно на колебанията в размножителния период. Единствената ферма за стриди около остров Sylt произвежда около 80-100 t тихоокеанска стриди (*Crassostrea gigas*) от аквакултура.

Deleted: Crassostreagigas

Маркетинг и добавяне на стойност

Мидите основно се продават на търг в Холандия (Yerseke), където се предлагат основно като прясна продукция. Само миди с ниско съдържание на месо, които не са подходящи за продажба в прясно състояние, се продават на преработвателни компании в Шлезвиг-Холщайн или в Холандия. Малките количества произведени миди във фиорда на Кил се продават основно директно или регионално. Стридите в Шлезвиг-Холщайн се продават директно от производителя. Аквакултурата от миди е единственият клон на аквакултурата, за който Германия предоставя данни за програмата за събиране на данни в ЕС (това е задължително само за морската аквакултура). Съответният доклад показва следните данни.

Таблица. П4-15. Продажби и печалба от мидена аквакултура

година		2010	2011	2012	2013	2014
от продажби	Мил.евро	4,1	27,8	9,5	8,7	15,0
чиста печалба	Мил.евро	-1,5	16,3	-1,2	0,0	3,4

Deleted: Таблица 15.

Източник: Федерална статистическа служба

Както се вижда от данните, както продажбите, така и печалбите са обект на големи колебания, което се дължи главно на обема на производство, а отчасти и на колебанията на цените. Печалбата на сектора (всички компании заедно) за периода 2010-2014 г. е между -1,5 милиона евро и + 16,3 милиона евро, като средно за петте години е била 3,4 милиона евро. Вижда се, че мидените ферми се нуждаят от добри години, за да преживеят по-лошите. Като цяло дейността се определя като ефективна.

Проблеми и тенденции

Налични са достатъчно ресурси от миди, за да може мидената аквакултура да се развива устойчиво. Посредством колектирането на ювенилни екземпляри може да се получи достатъчно количество посадъчен материал от миди в дългосрочен аспект, така че аквакултурата да може да работи ефективно като се използват оптимално наличните площи за култивиране на миди.

Водорасли и други морски организми

Отглеждането на макроводорасли *Delesseria sanguinea* и *Fucus vesiculosus* има определен потенциал за производството на козметични и фармацевтични продукти. Макроводораслите се отглеждат във фиорда на Кил по метода на дългите линии, с цел извличане на съставки за козметичната индустрия. Изследванията върху използваемите съставки на водораслите (включително от *Delesseria sanguinea*) са на много ранен етап, така че трябва да се види дали индустриалната аквакултура е практически възможна и ефективна. В допълнение, проектът BALTIC IMTA показва, че този вид червено водорасло има само нисък капацитет за усвояване на биогените от водата, което би било проблемно при нейното използване в контекста на интегрирана мултитрофична аквакултура (IMTA) Балтийско море.

Deleted: Delesseriasanguinea и Fucusvesiculosus

Deleted: Delesseriasanguinea

Таблица. П4-16. Брой на стопанствата за водорасли и други морски организми

Година	2012	2013	2014	2015	2016
Брой стопанства, от тях	2	2	2	3	2
с био продукция	0	0	0	0	0
сладководни	1	1	1	1	0
морски	1	1	1	2	2

Deleted: Таблица 16.

Deleted: екологична

Източник: Федерална статистическа служба

Има информация и за производството на микроводорасли (*Chlorella vulgaris* и други) в затворени сладководни рециркуляционни системи в Саксония-Анхалт, но тя не е обхваната от официалната статистика. Информацията за произведените количества не е налична.

Deleted: Chlorellavulgaris

Структура и развитие на подсектор Преработка

По данни на Eurostat заетите в рибопереработвателната промишленост през 2015 г. в Германия са 7 557 души, като добавена стойност е в размер на 372 милиона евро, което съответства на 1% от добавената стойност на цялата хранителна промишленост.

Основните продукти, продавани през 2016 г. са рибни филета в тесто или галета (включително рибни пръчици), преработена херинга, пушена съомга и филе от прясна или замразена риба.

Потреблението на риба на глава от населението от риболов и аквакултури в Германия е 13,4 kg на глава от населението през 2015 г., което показва спад от 2% в сравнение с 2014 г. Основните видове, които се търгуват са скариди, риба тон, тихоокеански минтай и съомга. Немците предпочитат замразени продукти; непакетираната риба се консумира по-рядко (54%) от средното за ЕС (68%). Броят на редовните потребители на риба и рибни продукти е по-нисък от средния за ЕС (42% -66% в Германия и 67% -77% в ЕС). От социално-демографска гледна точка консуматорите принадлежат основно към възрастовите групи 15-24 и 25-39 години.

Пазарът на риба и продукти от аквакултури в Германия

Потреблението на глава от населението от риба, ракообразни и мекотели в Германия е 14,2 kg през 2016 г., включително 3,8 kg сладководна риба и 1,6 kg ракообразни и мекотели. Разбивка по произход на рибата от риболов или аквакултурата не се извършва в официалната статистика.

Пътища за продажба на риба в Германия

Рибният пазар в Германия се определя от вноса. Рибата и рибните продукти се купуват главно от потребителите в дискаунтъри и супермаркети, но също и в рибни магазини и други търговски центрове. Половината от всички рибни продукти се

продават от дискаунтьри. Както се очаква, делът на дискаунтьрите е особено висок за опакованите продукти консерви, маринати и замразена риба.

Супермаркетите и хипермаркетите имат относително стабилен дял от 39% от общите продажби на риба, специализираните рибни магазини и други магазини имат 5% и 8% дял от общите продажби с дългосрочна отрицателна тенденция. Фокусът на продажбите в магазините за риба е върху прясната и пушената риба.

През 2016 г. в Германия е имало 445 търговци на едро на риба със 7 335 служители. Оборотът е 5 004 млн. евро. От 2007 г. насам броят на фирмите за търговия на риба на едро и служителите им се увеличава.

За търговците на риба на едро продажбите на риба от немско производство от аквакултури понастоящем играе малка или незначителна роля поради ниския обем на производство. Броят на търговците на риба на дребно, включително специализирани рибнищандове и мобилни рибни търговци, е около 10 000 през последните години.

Цени на риба за консумация

Цените, които трябва да бъдат платени от крайния потребител в Германия, варират значително в зависимост от различни фактори като регион, сезон, ниво на обработка, маркетингов път и други фактори. По тази причина Федералната статистическа служба дава само средни цени, които германските производители на аквакултури постигат при продажбата на избрани видове по различни маркетингови канали и които са известни като част от проучване на статистиката за аквакултурите. Независимо от вида на рибата, цените за директен маркетинг като цяло са повече от два пъти по-високи от тези при търговията на едро.

Таблица. П4-17. Цени на избрани видове риба според вида на продажбите през 2015 г.

Deleted: Таблица 17.

Вид риба	Цена при директна продажба, (EUR/kg)	Цена при продажба на едро, (EUR/kg)	Цени при продажба на дребно, (EUR/kg)	Цени при продажба по друг начин, (EUR/kg)
Африкански сом	1,83	2,87	-	-
Кафява пъстърва	8,66	4,53	6,81	6,12
Сивен	11,88	5,90	7,79	6,89
Елзескисивен	9,96	5,01	7,88	6,74
Европейска змиорка	13,38	8,90	-	-
Европейски сом	7,27	5,36	6,07	6,30
Шаран	5,00	2,38	2,81	2,90

Вид риба	Цена при директна продажба, (EUR/kg)	Цена при продажба на едро, (EUR/kg)	Цени при продажба на дребно, (EUR/kg)	Цени при продажба по друг начин, (EUR/kg)
Щука	9,93	4,99	5,35	9,31
Сьомгова пъстърва	9,35	3,62	5,58	4,92
Дъгова пъстърва	7,50	3,75	5,54	5,32
Лин	7,32	4,13	3,74	5,20
Сибирска есетра	12,57	-	7,73	12,09
Бяла риба	11,44	10,10	11,80	11,28

Източник: Федерална статистическа служба

Канали за продажба на немската аквакултура

Германските производители на аквакултури предлагат на пазара по-голямата част от уловената или отгледана риба за консумация директно или чрез търговци на дребно. Каналите за продажба се различават в зависимост от региона и продукта. Като цяло прясната риба без вътрешности, филетата и пушените рибни продукти доминират при директните продажби и продажбите на търговците на дребно.

В основните региони на производство на шаран, като Лаузитц и Айшгрунд, значителна част от шарана се реализира чрез търговците на едро, понеже се генерират големи количества риба за сравнително кратък период. Рибата се купува почти изключително жива. Делът на шарана, пуснат на пазара на едро през 2015 г. в провинция Саксония представлява 70%, а в провинция Бавария 30%. По-ниската стойност за Бавария се обяснява със значително по-високия дял на малките производители. В други федерални провинции преобладава директният маркетинг или продажбите на ресторанти и търговци на дребно. Допълнителните видове риби като лин, сом, бяла риба и щука се продават основно на любителските риболовни клубове във връзка със заребяването на естествените водоеми в цялата страна.

За много стопанства продажбата на риба чрез търговия на едро не е осъществима, тъй като производствените количества са твърде ниски, а цените не покриват производствените разходи, което означава, че е възможен само директен маркетинг, като се вземат предвид желанията на клиента. В Мекленбург-Предна Померания дистрибуцията на продукти от аквакултури се извършва предимно на местно ниво единствено от производители. Това става чрез онлайн търговия, различни търговски обекти и собствената обработка във фермата.

Каналите за продажба на пъстърва са регионални и локални и са различни в зависимост от големината и местоположението на стопанствата. По отношение на цените, които трябва да се постигнат за производителите, директните продажби към крайните клиенти и гастрономията са по-привлекателни, тъй като там могат да се

постигнат най-високи цени. През 2015 г. производителите на пъстърва от двете основни федерални провинции Баден-Вюртемберг и Бавария са продали по този начин около 70% от продукцията си. В някои региони продажбата на зарибителен материал от пъстърва на любителски риболовни клубове също е оценена като значителна в размер на 20-60%. Продажбата на риба за консумация чрез търговци на едро е с малко значение в Германия и представлява 10-30% от общото производство от всички провинции. Съмговата пъстърва успешно се продава в Източна Европа в отделни случаи поради ценовия натиск на германските търговци на едро.

Африканският и европейският сом в Бавария, Долна Саксония и Саксония, почти изцяло се продават на търговци на едро (с изключение на Мекленбург-Предна Померания). В Северен Рейн-Вестфалия европейският сом, произведен в тази провинция, се продава само директно и чрез търговците на дребно.

СТРУКТУРА И РАЗВИТИЕ НА СЕКТОР РИБАРСТВО В РУМЪНИЯ

Румъния е дванадесетата по големина държава в Европа с приблизително 19 599 506 жители и с площ от 238 391 km², от които 87% (207 372 km²) представляват селски райони, а 13% са градски площи (31 018 km²).

В Румъния съществуват 400 000 ha естествени езера, изкуствени резервоари/язовири, включително делтата на река Дунав; 99 000 ha рибни ферми; 66 000 km реки, от които 18 200 km в планинските райони и 1 075 km разположени в долната част на река Дунав.

Румъния има 250 km брегова ивица по Черноморието (5.3% от общата брегова линия на Черно море и 0.5% от общата брегова линия на 23-те крайбрежни държави-членки на ЕС), като изключителната икономическа зона в Черно море, която обхваща е 25 000 km². Повечето риболовни дейности се провеждат в териториалните води и в зоната до 12 морски мили. Около 900 000 души, или 4.5% от общото население на Румъния, живее в крайбрежните райони.

Deleted: ивица по

Сектор Рибарство включва аквакултури, риболовни дейности във вътрешни водоеми, морски риболов, както и свързаните с тях дейности по преработка и маркетинг. Основният компонент на румънския сектор Рибарство е представен от аквакултурата, следван от риболова във вътрешни водоеми. Риболовните дейности в Черно море, в сравнение с риболова във вътрешните водоеми са ограничени.

Deleted: дейности във

Аквакултури

Deleted: Аквакултура

Общият брой на рибовъдните стопанства, регистрирани в Националната агенция по рибарство и аквакултура през 2008 г. е 857 бр. (87 471.29 ha), от които 246 бр. са отрастни стопанства за отглеждане на зарибителен материал (7359.664 ha). Произведеното количество риба от аквакултури е по-малко от 20% от общото потребление на риба в Румъния. През 2015 г. в страната има около 635 рибни ферми. Почти всички ферми произвеждат сладководна риба. През 2016г. има регистрирано производство на органичен/биологичен шаран в 29 стопанства. Производството на нови видове, като есетрови риби е ниско.

Deleted: 2008г

Deleted: 2015г

Общо около 17 вида сладководна риба се произвеждат в Румъния. Повечето от тях се отглеждат в поликултура с други видове риба в големи землени басейни, където приръстът на рибата се осъществява основно с естествената хранителна база на водоемите. Основните и най-важните отглеждани видове риба са шаран (*Cyprinus carpio*), бял толстолоб (*Hypophthalmichthys molitrix*), пъстър толстолоб (*Aristichthys nobilis*), бял амур (*Ctenopharyngodon idellus*), каракуда (*Carassius auratus*) и дъгова пъстърва (*Oncorhynchus mykiss*). Тези видове представляват около 90% от общото аквакултурно производство. Наред с това се отглеждат щука (*Esox lucius*), европейски сом (*Silurus glanis*), белуга (*Huso huso*), чига (*Acipenser ruthenus*), пъструга (*A. stellatus*) и руска есетра (*A. guldenstaedti*).

Въпреки наличието на интерес и възможности за развитие на морска аквакултура, в Румъния развитието на този подсектор е в начален етап с една единствена регистрирана мидена ферма за отглеждане на черна мида (*Mytilus galloprovincialis*), въпреки факта, че някои проучвания сочат, че има интерес и възможности за развитие на този подсектор.

В Таблица П4-18 е дадено производството на риба от аквакултура. През 2017г. общото количество риба от аквакултура достига 12 209 t. Ръстът на производството на аквакултури се дължи основно на разширеното производство на шаран в поликултурата, екстензивно или полунинтензивно. Румъния има добър пазар за шаранови риби и за да се увеличи консумацията на риба, се насърчава основно развитието на шарановъдството. Диверсификацията в аквакултурата засяга видове с висока стойност като есетра, калкан, черноморска мида или сладководни скариди. По-голямата част от рибовъдните ферми разчитат единствено на естествената хранителна база на водоемите, т.е. голяма част от фермите развиват екстензивно топловодно производство.

Таблица. П4-18. Производство на аквакултури, t в Румъния за периода 2013-2017 г.

Deleted: Таблица 18.

ВИД	2013	2014	2015	2016	2017
Шаран	3.395	3.737	4.349	4.841	4.539
Каракуда	1.003	916	873	883	862
Бял толстолоб	2.031	1.899	1.843	2.364	1.854
Пъстър толстолоб	2.110	2.287	1.840	2.121	2.771
Бял амур	190	204	128	96	89
Европейски сом	44	41	85	48	46
Бяла риба	43	51	84	167	124
Щука	28	44	42	18	20
Есетрови риби	11	3	13	33	252

ВИД	2013	2014	2015	2016	2017
Дъгова пъстърва	1.072	1.152	1.345	1.109	1.840
Балканска пъстърва	34	-	27	22	8
Сивен	-	-	170	464	230
Платика	58	78	38	91	27
Червеноперка	-	-	-	3	17
Африкански сом	94	100	110	-	-
Други сладководни видове	16	28	35	187	117
Общо сладководни видове	10.131	10.541	10.981	12.446	12.797
Калкан	-	16	-	-	-
Черна мида	16	21	35	25	-
Общо морски видове	16	36	35	25	-
Общо	10.147	10.578	11.016	12.472	12.798

Източник: Национална агенция по рибарство и аквакултури (НАРА), Румъния

През 2005 г. в сектора на аквакултурите са били заети 2 781 души (от които около 90% мъже). Пълна заетост са имали 2 333 служители, докато 448 са били наети на непълно работно време или сезонно. Наетите служители, заети в аквакултурата между 40-60 години са 601 (21.61%), 2 161 души са на възраст между 20-40 години (77.71%), а 19 души са под 20 години (0.68%). По отношение на нивото на квалификация на заетите в сектора служителите с висше образование представляват 14.71 %, със средно образование 41.21% и с основно образование 44.08%.

Риболов във вътрешни водоеми

Стопанският риболов във вътрешни водоеми се извършва в реки, водоеми и язовири, включително р. Дунав, делтата на р. Дунав и биосферния резерват „Делтата на р. Дунав”. Общата площ на вътрешните водоеми е повече от 7 000 km², което е около 3% от общата площ на страната. Река Дунав е с обща дължина 1 074 km в Румъния, което е около 3 430 km² и със среден обем на водите около 2.23 Mill.m³. Около реката са разположени най-важните риболовни дейности. Други райони, представляващи интерес за риболов във вътрешността на страната са около 500 000 ha стоящи водни тела, 66 000 km течащи води/реки в планинските, хълмистите и равнинните райони. Риболовът във вътрешни водоеми се практикува основно от наследствени рибари на пълен работен ден, изцяло издържащи се от тази дейност.

Уловът на риба, извършен във вътрешни води за периода 2005-2013г. е на относително постоянно ниво. Най-ниско производство е регистрирано през 2010 г. - 2457.1 t, а най-голямото количество - 6 045 t, е регистрирано през 2006 г. През 2013г. са отчетени 3094.3 t.

За периода 2005-2013г. основните видове риба, уловени във вътрешните води, са: каракуда 41.2%, платика 16.7%, червеноперка 5.9%, шаран 4.7%, костур 4.4%, сом 4.2%, щука 2,6%, дунавска скумрия 8.4%. Хищните риби представляват 12.25% от средния риболов за периода.

През 2017 г. риболовът във вътрешни водоеми е извършван от около 2 731 риболовни лодки и от над 4 103 рибари, като общият улов е от около 3 592 t. Дейността на почти всички плавателни съдове (96%) и рибари (97%) е съсредоточена в река Дунав и преливните му райони, делтата и някои от лагуните.

Черноморски риболов

Deleted: ¶

Морският риболов се осъществява изцяло в румънските териториални води на Черно море. В сектора работят 757 рибари. Риболовният флот е дребномащабен, като оперират кораби с дължина под 12 m. През 2017г. Румъния има регистрирани 155 кораба, като по-голяма част от тях (131 бр.) са с дължина до 12 m. Само 5 плавателни съда са с дължина между 18 и 29 m.

През 2017 г. морският улов и разтоварвания са общо 9 553 t поради увеличеното търсене на рапана, което възлиза на 9 244 t. Флотът е насочен към малки пелагични видове, като хамсия (*Engraulis encrasicolus*) и цаца (*Sprattus sprattus*). Допълнителен улов е уловът на калкан (*Psetta maxima*), акула и др. Цацата и калканът са обект на ТАС (Total Allowable Catches). През 2019 г. квотата за цаца е 3 442 t, докато квотата за калкан е 57 t, но уловът е далеч по-нисък, само 28 t за цаца и 43 t за калкан. Риболовната дейност в Румъния е сезонна и зависи от метеорологичните условия в Черно море, където има големи разлики в температурата между сезоните, както и силни ветрове. Основните използвани пристанища за разтоварване на риба са Мангалия, Олимп, Кюстенджа, Мамая и нос Мидия. Рибарството и аквакултурите са от особено значение в отдалечените райони, където представляват единственият източник на доходи за местното население.

Deleted: *Engraulis encrasicolus*

Deleted: *Sprattus sprattus*

Deleted: *Psetta maxima*

Deleted: AllowableCatches

За периода 2006-2013 г., минимален улов от 230.9 t е регистриран през 2010 г., а максимален улов от 1617.3 t през 2013 г. Това увеличение се дължи главно на увеличеното търсене на рапана, който представлява над 50% от улова.

В Таблица П4-19 е представен румънския улов от Черно море за периода 2008-2013 г.

Deleted:

Таблица. П4-19. Румънски улов от Черно море за периода 2008-2013 г.

Deleted: Таблица 19:

Година	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Улов, t	443,9	331,8	230,9	537,2	810,6	1617,3

Рибопереработка и търговия

Deleted: ¶

През 2016г. в Румъния има регистрирани 31 компании за преработка на риба със заетост от 1 343 души. Преработвателната промишленост носи 88.7 Mill. евро с добавена стойност от 10.2 Mill. евро. През 2017г. са преработени общо 20 170 t, от които консервираните и замразените цели морски риби са основните видове произвеждани продукти. Местните видове риби, които се използват за преработка са шаран, толстолоб, платика, сом, костур, щука и пъстърва. Най-често срещаните морски видове, използвани за преработка са съомга, херинга, цаца и скумрия. Съществува голямо разнообразие от преработени продукти с добавена стойност, като салати, пушена риба и маринати, както и първично преработена риба (без глава, изкормена или порционна). Преработвателната промишленост е концентрирана в райони с традиция на риболов и рибовъдство, основно в Югоизточната част на страната.

Румъния внася големи количества продукти от риболов и аквакултури. От 2011г. вносът непрекъснато се увеличава, достигайки стойност от 286 Mill. евро с обем от 110 000 t през 2017г. Повече от четири пети от целия внос идва от други държави-членки на ЕС. Основните доставчици са Холандия (13%), Полша (10%), Италия (8%), Испания (8%) и Германия (8%). Основните вносни видове риба са скумрия, хек и херинга. През последните години лавракът, ципурата, дъговата пъстърва и съомгата се очертават като важен внос също. Сред страните извън ЕС основният източник на суровини за рибопереработвателната промишленост е Турция. Вносът от там е на стойност от 9.9 Mill. евро с обем от 3 089 t.

Нивата на румънски износ се колебаят през последните няколко години. През 2017 г. Румъния е изнесла 24 428 t (включително 17 822 t рибено брашно) продукти от риболов и аквакултури на стойност от 40 Mill. евро. Основен експортен пазар е ЕС (92%), катоосновните дестинации са Франция, Италия, България и Гърция. Молдова е най-голямата дестинация извън ЕС, която получава половината от целия износ извън ЕС. Съомгата е най-голямата стокова група, изнасяна в Молдова.

Потребление

Deleted: ¶

Румънските потребители традиционно предпочитат местни риби и рибни продукти. Потреблението на продукти от риболов и аквакултури е далеч под средното за ЕС. Въпреки това, средното за страната потребление на риба и морски дарове следва тенденция на повишаване през последните години, достигайки 6.2 kg на глава от населението през 2015 г. До 1990 г. консумацията на риба е била около 8 kg на глава от населението. Това ниво на потребление спадна до 2.0 kg на глава от населението за периода 1990-2000 г., като отново се покачи до 4.5 kg през 2005г.

Четириите най-предпочитани вида риба от консуматора са пъстървата, шарана, скумрията и съомгата. Повишеното потребление на риба е свързано също така и с вноса на външни продукти, както и спромаяната в предпочитанията на потребителите към нови видове и нови форми на представяне (филета, пастети и др.).

На румънския пазар се предлага широка гама от риба от морски и сладководен риболов, аквакултура и от внос. По-голямата част от рибата и рибните продукти се разпространяват и продават чрез вериги супермаркети. Потреблението на

румънските домакинства е доминирано от жива/прясна риба, следвана от замразена риба, и мариновани и готови продукти. Румънският пазар предлага следните форми на рибни продукти: прясна, охладена или замразена риба, първично преработена риба (изкормена, обезглавена, филе, нарязана), полуфабрикати (мариновани, пасирани и др., осолена и пушена риба), консервирана риба (в олио, в доматиен сос, други видове).

Принос към икономиката

Deleted: ¶

Въпреки, че дялът на риболовния сектор в брутният вътрешен продукт (БВП) е едва 0.0054%, той е важен за националната икономика най-вече поради социалната си роля, потенциала си като хранителен ресурс, влажните зони и биоразнообразието в румънските води.

ПРИЛОЖЕНИЕ 5: ПРОЕКТИ, РАЗРАБОТВАНИ ОТ УНИВЕРСИТЕТИ И ИНСТИТУТИ

ПРОЕКТИ НА БФ НА СУ

Проект: „Екология и поведение на китоподобните бозайници - индикатор за състоянието на морската среда и предпоставка за устойчиво развитие“. Оперативна програма "Морско дело и рибарство" , Фин. организация: Европейски фонд за морско дело и рибарство (ЕФМДР) 2019-2021. Изпълнител СУ „Св. Климент Охридски“, Биологически факултет.

Проект: „Възстановяване на популацията на главоча (*Cottus gobio*) на територията на Природен парк „Витоша“, по проект № 5103020-11-654, Изпълнение на приоритетни дейности от плана за управление на Природен парк Витоша - фаза II”, финансиран с Договор № 5103020-C-001 по Възложител: ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА "ОКОЛНА СРЕДА 2007-2013 г.". Изпълнител: СУ „Св. Климент Охридски“ („Лабораторията по Експериментална ихтиология“ към Катедра „Обща и приложна хидробиология“) и НПНМ – БАН, 2013-2015г

Deleted:

Deleted:

Deleted: –

Проект: „Опазване и поддържане на популацията на балканската пъстърва на територията на НП „Пирин“ по проект: „Устойчиво управление на Национален парк „Пирин“ и резерват „Тисата“. 2014г. -2016 г., Финансиране от Оперативна програма „Околна среда 2007-2014“. Възложител: Национален парк „Пирин“. Проектта включва участници от СУ „Св. Климент Охридски“ („Лабораторията по Експериментална ихтиология“ към Катедра „Обща и приложна хидробиология“) и Национален Природно-научен музей, БАН.

Deleted: –

Deleted:

ПРОЕКТИ НА ИО, БАН

Експерти от ИО-БАН работят по прилагането на молекулярно-генетичните подходи за оценка на популациите на калкана, което ще даде възможност за точното им идентифициране. За запазването на генетичното разнообразие на популациите и генофонда на вида като цяло е особено важно запасите им да се отчитат и експлоатират отделно, което би било надеждна мярка и предпоставка за рационалната им експлоатация. Получената генетична база данни ще бъде от полза при развъждане и контрол на бъдещо аквакултурно производство от този вид в България. В тази връзка е и разработваната задача: „Оценка на въздействието на рибарството върху генетичното разнообразие на популациите на калкана (*S. maximus*) пред българския бряг, РП.І.4. „Процеси, качество на морската среда, екосистемни функции и услуги в крайбрежната зона и българската икономическа зона на Черно море“, по проект Национална научна програма „Опазване на околната среда и намаляване на риска от неблагоприятни явления и природни бедствия“ 2018-2023. „Към същия проект е разработвана и задача: „Оценка и анализ на условията за марикултура от руска есетра (*Acipenser gueldenstaedtii* Brandt et Ratzeburg, 1833) с цел възстановяване на дивите популации и компенсиране на антропогенния натиск от рибарството върху морската среда“, свързана с адаптиране и подобряване на правната рамка по отношение на новата за Черно море стратегия за определяне на зони за аквакултура ([Allocated Zones for Aquaculture, AZA](#)) в български териториални води през призмата на динамичната екологична обстановка в съответствие с Резолюция на GFCM/36/2012/1. Целта е подобряване на законодателството в

Deleted: AllocatedZonesforAquaculture

областта на аквакултурите, както и внедряването на най-добри практики в Закона за рибарство и аквакултурите.

Проект № BG14MFOR001-3.003-0001 „Събиране, управление и използване на данни за целите на научния анализ и изпълнението на Общата политика в областта на рибарството за периода 2014-2016 г.“, финансирано от Програмата за морско дело и рибарство, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за морско дело и рибарство. Участник в проекта - ИО-БАН

Проект № BG14MFOR001-3.003-0001, „Събиране, управление и използване на данни за целите на научния анализ и изпълнението на Общата политика в областта на рибарството за периода 2017-2019г.“, финансирано от Програмата за морско дело и рибарство, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за морско дело и рибарство. Участник в проекта - ИО-БАН

Проект № BG14MFOR001-3.003-0002, „Събиране, управление и използване на данни за целите на научния анализ и изпълнението на Общата политика в областта на рибарството за периода 2020-2021 г.“, финансирано от Програмата за морско дело и рибарство, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за морско дело и рибарство. Участник в проекта - ИО-БАН

ПРОЕКТИ НА ИБЕИ, БАН

Проект „Свободен път за рибите по Дунав“ (MEASURES) е финансиран по Програмата за транснационално сътрудничество „Дунав“. Водещ партньор по проекта е Университетът по естествени ресурси и природни науки във Виена. Останалите 22 партньора на WWF включват научно-изследователски организации и институции от 10 държави, сред които Германия, Румъния, Унгария, Хърватия, Словения, Словакия, Сърбия, Холандия, Австрия и България. Стартира през 2018г. и продължава до 2021г. От българска страна участват ИБЕИ, БАН и ВВФ, България.

Deleted: –

Deleted: –

Проект „Трайна защита на есетрите по долното течение на Дунав чрез предотвратяване и противодействие на браконьерството и нелегалната търговия с дивни животни“ е координиран от WWF-Австрия и се извършва от WWF в Австрия, България, Румъния, Сърбия и Украйна, заедно с партньорството на Danube Delta Biosphere Reserve Authority в Румъния и IZW Leibniz Institute for Zoo and Wildlife Research в Германия. Стартира през октомври 2016 година и ще продължава до края на 2020.

Deleted: се извършва от

Deleted: Стартира през октомври

Deleted: ще продължава до края на

Проект „Прилагане на дейности от Националния план за действие за есетровите риби с цел подобряване състоянието и опазване на есетрите в България“ по ОПОС, 2012-2015, участник WWF, България.

Deleted: –

Проект „Съвместни действия за повишаване на осведомеността относно свръхексплоатацията на дунавските есетри в Румъния и България“ по програма Life +, юли 2012 г. до септември 2015 г. участник WWF, България.

Deleted:

Deleted: –

ПРОЕКТИ НА ИРА, ПЛОВДИВ, ССА

Проект	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Проекти към ССА								
1. Качество на месото на шарана (<i>Cyprinus carpio</i> L.), отглеждан при различни производствени системи.	+	+						
2. Разработване на технология за контролирано размножаване на бялата риба (<i>Sander lucioperca</i> L.) и получаване на укрепнали рибки за целите на интензивното аквапроизводство.	+	+						
3. Отглеждане на зарибителен материал от бяла риба (<i>Sander lucioperca</i> L.) в различни по състав и структура поликултури.		+	+					
4. Оценка на качеството на водата в яз. Кърджали във връзка с развитието на устойчива аквакултура.			+	+	+			
5. Разработване на ефективни схеми за третиране срещу ектопаразитни инфекции при някои сладководни риби.			+					
6. Изследвания върху качеството на шаран и пъстърва от аквакултура в свежо и обработено състояние.			+	+	+			
7. Влияние на социално-икономическите и природните фактори върху водните екосистеми и устойчивото аквапроизводство.			+	+	+			
8. Разработване на нови поликултури като средство за адаптация към промените в климата					+	+	+	
9. Проучване на анестезиращия и седативен ефект на етерични масла върху основни топловодни видове риби в различен етап от индивидуалното им развитие и разработване на методика за използването им в практиката.							+	
Проекти към други организации								

Проект	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
10. МЗХ, ИАРА (Договор № Д-262/19.08.2014 г.). Оценка на запасите от калкан в българските води на Черно море през есенно-зимния сезон на 2014 г. на базата на трална снимка и брегови разтоварвания от уловите на целеви вид риба калкан. Проектът е във връзка с изпълнение на Национална програма за събиране, управление и използване на данни в сектор „Рибарство” в съответствие с Регламент (ЕО) №199/2008.	+							
11. МЗХ, ИАРА (Договор № Д-99/25.11.2015). Биологичен мониторинг върху разтоварванията от уловите на целевия видна калкан (<i>Psetta maxima</i>) във връзка с оценката на запасите му пред българския бряг на Черно море презесенно-зимния сезон на 2015 г. Проектът е във връзка с изпълнение на Национална програма за събиране, управление и използване на данни в сектор „Рибарство” в съответствие с Регламент (ЕО) №199/2008.		+						
12. МЗХ, ИАРА (Договор № Д-59/05.07.2016). Биологичен мониторинг върху разтоварванията от уловите на целевия видна калкан (<i>Psetta maxima</i>) във връзка с оценката на запасите му пред българския бряг на Черно море през 2016 г. Проектът е във връзка с изпълнение на Национална програма за събиране, управление и използване на данни в сектор „Рибарство” в съответствие с Регламент (ЕО) №199/2008.			+					
13. МЗХ, ИАРА (Договор № Д-45/05.07.2017). Биологичен мониторинг върху разтоварванията от калкан (<i>Psetta maxima</i> L) пред				+				

Проект	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
българския бряг на Черно море, 2017 г.								
14. МЗХ, ИАРА, Договор №Д-160/25.05.2018 Проект: „Биологичен мониторинг върху разтоварванията от уловите на целевия вид калкан пред българския бряг на Черно море” по проект №BG14MFOR001-3.003-0001, Събиране, управление и използване на данни за целите на научния анализ и изпълнението на Общата политика в областта на рибарство за периода 2017-2019 г.”, финансиран от Програмата за морско дело и рибарство, съфинансирана от ЕС чрез Европейския фонд за морско дело и рибарство.					+	+		
15. МЗХ, ИАРА, Договор №Д-198/10.12.2019 г. Бургас „Биологичен мониторинг върху разтоварванията от уловите на целевия вид калкан пред българския бряг на Черно море” по проект №BG14MFOR001-3.003-0001, Събиране, управление и използване на данни за целите на научния анализ и изпълнението на Общата политика в областта на рибарство за периода 2017-2019 г.”, финансиран от Програмата за морско дело и рибарство, съфинансирана от ЕС чрез Европейския фонд за морско дело и рибарство.							+	+
16. Община Доспат: „Договор № 205/09.07.2013 г. Проект № от ИАРА - BG02HWR32002 “Проучване на състоянието на водите и околната среда, на ихтио- и асацифауната на яз. „Доспат” и река Доспатска и изработка на програма за мониторинг на качеството на водата в обследваните водоеми и на програма за съхраняване и възстановяване	+							

Проект	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
на биоразнообразието на ихтио- и асацифауната на яз. „Доспат” и р. Доспатска”. ОП за развитие на сектор рибарство (2007-2013), Ос №4 „Устойчиво развитие на рибарските области”.								
17. Басейнова дирекция „Източнобеломорски район“ (БД ИБР), Договор № 6/12.09.2018 г. Проект: „Пилотно адаптиране на системата за оценка на екологичен потенциал при язовири“.					+			
18. Басейнова дирекция „Източнобеломорски район“ (БД ИБР), Договор № 15/14.10.2019 г. „Оптимизиране на управлението на язовирите за постигане на добър екологичен потенциал и осигуряване на екологичен отток в реките след тях“						+		
19. ИАОС, Договор № 3642/25.10.2018 г., Проект: „Осигуряване на данни за 2018 г. от хидробиологичен мониторинг на повърхностни води в съответствие със заповед на министъра на околната среда и водите“.						+		
20. ИАОС, Договор № 3829/19.11.2019 г., Проект: „Осигуряване на данни от 2019-2020 г. от хидробиологичен мониторинг на повърхностни води в съответствие със заповед на министъра на околната среда и водите“.						+	+	
21. МОН, Заповед № РД 05-118/18.06.2019 г. Национална научна програма към МОН „Опазване на околната среда и намаляване на риска от неблагоприятни явления и природни бедствия“, одобрена с Решение на МС № 577/17.08.02018 г.; Работен пакет I.4. Процеси, качество						+	+	

Проект	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
на морската среда, екосистемни функции и услуги в крайбрежната зона и БИЗ на Черно море; Задача 4. Оценка и анализ на условията за марикултура от руска есетра (<i>Acipenser gueldenstaedtii</i> Brandt, 1833) с цел възстановяване на дивите популации и компенсиране на антропогенния натиск от рибарството върху морската среда, разработвана от колектив на ИО, Варна и ИРА, Пловдив.								
22. МОСВ, Договор № Д-33-49/10.12.2019 г., Проект: «Определяне на екологичния капацитет на комплексни и значими язовири от Приложение 1 на Закона за водите (с изключение на тези за питейно-битово водоснабдяване) за осъществяване на сладководно рибовъдство, съгласно методика, разработена по проект "Fishfarming"»							+	+
23. МЗХ, Договор №РД51-21/30.01.2020 г. Проект: «Изготвяне на анализ за състоянието на сектор Рибарство в България: стопански риболов, аквакултури, преработка на риба и други водни организми, търговия с риба и рибни продукти, тенденции за развитие и перспективи за сектора във връзка с подготовката на оперативната програма, финансирана от Европейския фонд за морско дело и рибарство за програмния период 2021-2027 г.»								
24. МЗХ, Договор №51-20/30.01.2020 г. Проект: „Разработване на многогодишен национален стратегически план за аквакултурите в България								

Проект	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
(2021-2027)”								
Международни проекти								

	Донорска организация	Номер на проекта	Име на проекта			Начало на проекта	Край на проекта
25. Европейска тематична мрежа в областта на аквакултурите, рибарството и ресурсите от аквакултури (Aqua-TNET) (LLP). Договор 518700-LLP-1-2011-1-UK-ERASMUS-ENW.			+				
26. Оценка и подобряване качеството на гаметите от водни животни за подобряване на водните ресурси. Необходимост от хармонизиране и стандартизиране на променящите се методологии и подобряване на трансфера от академичните звена към индустрията. Акция 1205 по програма COST на ЕС (AQUAGAMETE)				+	+		
27. Провеждане на програма за проучвателен мониторинг за оценка на натиска и въздействието на рибовъдството върху повърхностните водни тела и актуализация на програмата от мерки в плана за управление на речните басейни в Източноевропейския район (FISHFARMING). Съфинансиране от Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство (ФМ на ЕИП) 2009-2014 г.				+	+		
28. Повишаване на капацитета за изследване и управление на морските периферни ресурси в Черно море (ECRAMON-BLACKSEA). Съфинансиране от Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство (ФМ на ЕИП) 2009-2014 г.				+	+		

ПРОЕКТИ НА ИРР, ВАРНА, ССА

Deleted: ¶

	МЗХГ/ИАРА	Д-195/ 10.12.2019 г.	„Дънно трално изследване и оценка на запасите на дънни видове риби пред българския бряг на Черно море за 2020 и 2021 година, при целеви вид на изследването калкан и приулов от морска лисица, черноморска акула и други съпътстващи видове риба”	10.12.2019 г.	15.04.2022 г.
	МЗХГ/ИАРА	Д-199 / 10.12.2019 г.	„Биологичен мониторинг (събиране на биологични проби) от уловите на рапан при разтоварвания от риболовния флот на Република България в рамките на осем изследвания – по едно през всяко тримесечие на 2020 г. и 2021 г.” които включват изпълнението на три задачи	10.12.2019 г.	15.04.2022 г.
	МЗХГ/ИАРА	Д-200 / / 10.12.2019 г.	„Научно изследване за оценка на уловеното, изхвърленото и разтоварено количество, и събиране на биологични данни за всички видове риби и други морски организми, чрез наблюдатели на риболовните кораби от флота на Република България, които осъществяват риболовни дейности в Черно море през 2020 и 2021 г.”	10.12.2019 г.	30.04.2022 г.
	МЗХГ/ИАРА	Д-156 / 16.05.2018 г.	„Дънно трално изследване и оценка на запасите на дънни видове риби пред българския бряг на Черно море за 2018 и 2019 година, при целеви вид на изследването калкан и приулов от морска лисица, черноморска акула и други съпътстващи видове риба” - Регламент №199/2008 на ЕС и Решение 2010/93/ЕС на Комисията, за събиране, управление и използване на данни в сектор рибарство и за подкрепа на научните консултации във връзка с цялостната политика в областта на рибарството	16.05.2018 г.	15.04.2020 г.
	МЗХГ/ИАРА	Д-157 / 16.05.2018 г.	„Биологичен мониторинг (събиране на биологични проби) от уловите на рапан при разтоварвания от риболовния флот на Република България в рамките на осем изследвания – по едно през второ и четвърто тримесечие, и две през трето тримесечие на 2018 година, и по едно през всяко тримесечие на	16.05.2018 г.	15.04.2020 г.

Deleted: /

Deleted:

Deleted: /

Deleted: /

Deleted: /

Deleted: /

			2019 г., които включват изпълнението на три задачи” - Регламент №199/2008 на ЕС и Решение 2010/93/ЕС на Комисията, за събиране, управление и използване на данни в сектор рибарство и за подкрепа на научните консултации във връзка с цялостната политика в областта на рибарството		
	МЗХГ/ИАРА	Д-158 / 16.05.2018 г.	„Научно изследване за оценка на уловеното, изхвърленото и разтоварено количество, и събиране на биологични данни за всички видове риби и други морски организми, чрез наблюдатели на риболовните кораби от флота на Република България, които осъществяват риболовни дейности в Черно море през 2018	16.05.2018 г.	30.04.2020 г.
	Черноморски басейн ФМ на ЕИП 2014-2020 МРРБ	TIMMOD	„Промотиране на технологичните иновации в мониторинга на околната среда и моделиране за оценка на рибните и нерибни ресурси”		
	МОН – ФНИ ИО-БАН	MASRI	Националната пътна карта за научна инфраструктура на Република България	2017	2023
	ССА	Ж-141	Състояние на морската околна среда и нерибните морски ресурси пред българския бряг на Черно море	2018	2021
	ССА	Ж-142	Състояние на промишлено важните рибни ресурси пред българския бряг на Черно море	2018	2021
	ССА	Ж-143	„Изготвяне на трайни, безвредни транспарентни модели от биологични обекти на черноморската фауна, визуализиращи тяхното устройство”.	2018	2019
	МЗХГ	МДР-ИП-01-34 от 25.03.2019г.	„Изследвания върху групата от белите миди и предложение за нови управленски мерки” по процедура „Повишаване на знанията за състоянието на морската среда“ по Програмата за морско дело и рибарство 2014-2020 – (WHITECLAMS)	25.03.2019 г.	25.03.2021г.

Deleted: /

	МОСВ <i>Програма BG02, ФМ на ЕИП 2009- 2014</i>	Д-33- 61/13.07.2015	Повишаване на капацитета за изследване и управление на морски нерибни ресурси в Черно море (ECRAMON Black Sea)	13.07.2015 г.	30.04.2017 г.
	МОСВ Проект по оперативна програма околна среда Консорциум „Черноморска Изследователска Програма НОЙ“ ДЗЗД		Теренни наблюдения на китоподобните <i>Tursiops truncatus</i> , <i>Phocoena phocoena</i> и <i>Delphinus delphis</i> в българската изключителна икономическа зона (ИИЗ) в Черно море	2014 г.	2015 г.

Deleted: ¶